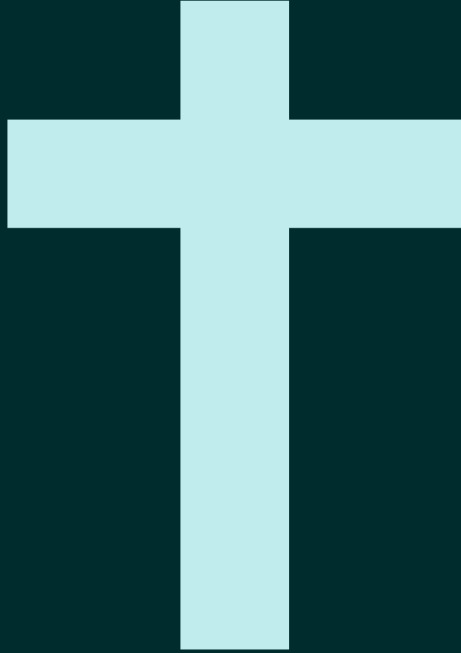

Diilonj-nelma
Tobisĩfelenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

Diilon-nelma Tobis̃felenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

Contents

Matie seβε	1
Marke seβε	49
Like seβε	78
Nsāa seβε	126
Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma	160
Ɔromutaamba seβε	203
Korēntitaamba seβεdielāno	223
Korēntitaamba seβεhāalino	242
Galasitaamba seβε	255
Efēsitaamba seβε	262
Filiputaamba seβε	268
Kolɔsitaamba seβε	273
Tesaloniketaamba seβεdielāno	278
Tesaloniketaamba seβεhāalino	282
Timote seβεdielāno	285
Timote seβεhāalino	291
Tite seβε	295
Filemɔ seβε	298
Ebire ba seβε	300
Sake seβε	316
Pier seβεdielāno	322
Pier seβεhāalino	328
Nsāa seβεdielāno	332
Nsāa seβεhāalino	337
Nsāa seβεsielino	338
Yuda seβε	339
Ampigāama	341

Matien nyεgān Yesu maama man Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hāalābilonjo (9.9; 10.3). U nyεgān u sebe-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigān-ba wuɔ nuharunju si dii, Diilonj un pāa nunju-i aa saan *Konkortienjo man, u yaa Yesu-i. Aa Diilonj un waan mamanj *Tobisicɔlɔnnin-sebe-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesun huɔn dumaa, Matie duɔn u sebe-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batemu-i ka cor baa *Sitāninj juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hiekuraangu-na (sap. 1–4).

Ku huonju-na, u dii u nunju-i Yesun cie u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waan Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U cie gberε-weima boi (sap. 5–18). U siire kusuɔn-nu'i a kā *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Banj fiε ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19–28).

Yesu waan nelma boi a kā *Diilonj-nellentesinni kūngu-na.

Matie huɔnu u sebe-i sɔmma ndii: Bamanj hūyāa Diilonj-maama-i banj saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5–7). Yesun puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka wanj *Diilonj-bāangu maama-i kusuɔn-nu (sap. 10). Gbāneini manj pigān Diilonj-nellentesinni-i (sap. 13). Diilonj-dūn-baambanj saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaanjo tɔmmanj-maama-i (sap. 24–25).

Yesu bincuɔmbanj cuu ba-naa dumaa (Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa bincuɔmbanj cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hāayēlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hāayēlmba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisālmba namba.

³ Yuda sire da Peresi baa Sera. Bisālnj daaba nyu-i ba taa ba bɔ-yo Tamar.

Peresi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacūɔnjo.

Naacūɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bɔ-yo Araabu.

Bosi sire da Obedi. Obedi nyu-i ba taa ba bɔ-yo Uruti.

Obedi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi fanjo yaa juɔ ce nellentienjo-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri cienjo'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoram.

Yoram sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

11 Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisâlm̄ba namba.
Huŋgu fan̄gu'i nuo-i ban̄ bilaa *Isirahel-baamba-i kã baa-ba *Babiloni-i-na.

12 Ban̄ kãa Babiloni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

13 Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asor.

14 Asor sire da Sadaki.

Sadaki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

15 Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matã.

Matã sire da Yakabu.

16 Yakabu sire da Yosefu. Yosefu sire bie cieŋo.

U cieŋo-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari fan̄o yaa huŋ Yesu man̄ ban̄ biŋ-yon̄ *Kirsa-i.

17 Kuu dii ŋaa a don̄ Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba c̄ncieluo ba naa-i dii. Aa a don̄ Davidi-i-na a ji hi ban̄ bilaa *Isirahel-baamba-i huŋgu man̄ nuo-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i dii. A don̄ huŋgu fan̄gu-na, ji hi Kirsa homma-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii h̄lma-na.

Yesu-Kirsa homma-i (Like 2.1-7)

18 Yesu-Kirsaŋ huŋ homma man̄, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u d̄orŋo. Huŋgu nan̄gu juɔ hi, *Diilon̄-Yal die ce kus̄ŋgu yiɛra Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo cieŋo yogo. 19 Yosefu waa nelfefeiŋo. Uŋ daa kus̄ŋgun̄ yiɛraaya u d̄orŋo-na dumaan̄o-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluŋgu-i u maama-na molo baa suɔ. 20 Uŋ diyaa mafamma-i u huŋga-na, Itien̄o *d̄orpuɔrbilon̄o nan̄ wuɔ carra-yuɔ d̄ans̄aŋ-nu a wan̄ baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi h̄ayɛlŋ nuɔ, *Diilon̄-Yalle yaa cie kus̄ŋ daaku yiɛra Maari-i-na; baa kãalã, bie-yo. 21 U ka hon̄ naacombilon̄o. Duɔ hon̄-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yun̄gu yaa wuɔ kon̄kortien̄o. U yaa ka kor u nellen̄-tobimba-i ba ãmbabalma-na.»

22 Itien̄ uŋ cie u *p̄orpuɔrbilon̄o wan̄ maman̄, ma'i sa cieŋ daama-i wei? P̄orpuɔrbilon̄o waan̄-ma wuɔ:

23 «Bilonȳnyuro ka ce kus̄ŋgu

a hon̄ naacombilon̄o.

Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»*

Ku yun̄gu yaa wuɔ Diilon̄o dii baa-ye.

24 Yosefun̄ juɔ sire duɔf̄ummu-na, wuɔ ce Itien̄o d̄orpuɔrbilon̄o uŋ waan̄ maman̄ baa-yo aa u d̄orŋo kãal jo ji t̄iena baa-yo. 25 Maarin̄ kãalãa jo, u juɔ b̄orɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo cieŋo. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilon̄o yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terien̄gu-i

1 Yesu huŋ Betelemu, dii *Yude mara nuɔ. Huŋgu fan̄gu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yun̄gu-na. Uŋ huŋ, hiriemba namba waa b̄apaḡun̄gu-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na 2 a ji ta ba yuure u k̄un̄gu-i wuɔ: «*Yuifu ba nellentien̄o man̄ huŋ f̄elemma-i uu dii hie? I daa u m̄æle-i b̄apaḡun̄gu-na ku'i cie i sire tie jo die ji jaal-o.»

3 Erɔdin̄ nuɔ nel daama-i, u huŋ kaa p̄an̄ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere.

4 Wuɔ bi *Diilojigãntaamba yuntaamba man̄ waa nelle-na hiere baa *ãnj̄inamma

* 1:23 Isayi (Ésaie) 7.14

pigāataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilon ɯŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo* man, u saaya u hon terien haku-i nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u hon Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilopɔpuɔrbilonjo nyegāan ma yaa-i wuɔ:

⁶ *«Betelɛmutaan namaa,
baa na ta na ne wuɔ sɪ Yude nilɛin-a-na hiere
namaa nelle yaa huon-nu dɛ!
Uman ka waa *Isirahel-baamba yun-nu,
uman ka ta mi baamba yaan-na tuɔ ne-ba,
u ka hon namaa nelle yaa nuɔ-i.»†*

⁷ Erɔdin juɔ suɔ *Kirsu munhommun-terien-gu-i, wuɔ cuo bi hirien daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔɛl daaden duɔŋ ta di hel huon-gu man nuɔ-i. ⁸ ɯŋ juɔ yuu ba piiye tūnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kāan Betelɛmu-i-na na ka yuure u kūŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tūnu muɔŋo-i mi bi kā ka jaal-o.»

⁹ Erɔdin piiye baa-ba ti, baa sire ta ta ba kā Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɔɛl daade-i ba yaanga-na di wuɔ di kā. Baa ta ba nyaanu-diɛ. Din kaa hi bilon ɯŋ waa terien-gu man nuɔ-i, diɛ yiera ku yudɔrɔ-i-na. ¹⁰ Ba hon muɔ gbuu pāŋ fɛ. ¹¹ Baa har suur ka da bilonjo-i baa u nyu-i. Baa dūna jaal-o aa naa fir ba congnoni-i hiel sɛnɛ hā-yo baa wusūnaŋo a naara *miir-namma.

¹² Ban juɔ'a ba bir, Diilon wuɔ piiye baa-ba dānsāan-nu wuɔ ba baa kā Erɔdi terien-gu-na ka tūnu-yuɔ. Baa pāŋ biɛ ba den hūmelle.

Yosɛfubaa-ba gbaraa kā Esipi

¹³ Hirien ban taa, Itienjo *dɔrɔpuɔrbilonjo wuɔ carra Yosɛfu-i dānsāan-nu a wan baa-yo wuɔ: «Yosɛfu, *Erɔdi ka sire wuɔ u taara naacombilonjo-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyuŋo-i hiere na ka tɛna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» ¹⁴ Yosɛfu wuɔ bi sire isuon-gu fan-gu-na a biɛ naacombilonjo-i baa u nyu-i hūu ŋ hā-mi! Esipi. ¹⁵ U kāa ka tɛna kusuon-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itien ɯŋ ciɛ u *pɔpuɔrbilonjo wan nelma man, ma'i sa juon daama-i wei? Pɔpuɔrbilonjo waan-ma wuɔ:

«Mi ciɛ mi biɛŋo hel Esipi-i-na.»‡

Erɔdin ciɛ karaan-gu man baa Betelɛmutaamba-i

¹⁶ *Erɔdin juɔ niya naa, wuɔ suɔ wuɔ hirien daaba tāalāa-yo aa cor ba den. U huon kaa gbuu pāŋ du. Wuɔ cira ba wuɔra ko naacombiamba man saa cor biena hāi yogo Betelɛmu-i-na hiere baa nilɛin-a man u kɔtɔnni-na. Hiriamba naa pigāan-yo huon-gu fan-gu yaa-i wuɔ mɔɛle duɔŋ ta di hel. ¹⁷ *Diilon ɯŋ puɔraa *Seremi wan man, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waan-ma wuɔ:

¹⁸ «I nu molo kaal Arama-i-na;
kutienjo kaal kuliin-kaalun-gu.
Arasɛl yaa kaalaan wuɔ ba kuɔ u bisalmba.
U sa nu gbɛnyemma.
U bisalmba taa aa yan-yo.»§

Yosɛfubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdin juɔ ku, Itienjo *dɔrɔpuɔrbilonjo nan wuɔ carra Yosɛfu-i dānsāan-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a wan baa-yo wuɔ: «Baman taa ba taara ba ko naacombilonjo-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyuŋo-i na bir na kā *Isirahel-na.» ²¹ Yosɛfu wuɔ bi sire a biɛ naacombilonjo-i baa u nyu-i ba bir kā Isirahel-na. ²² Erɔdi biɛŋo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosɛfun kāa, wuɔ nu-ma wuɔ tuon ɯŋ kuu, u yaa ciɛ nellentienjo-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosɛfu-i u saa siɛ duɔ kā ka tɛna terien-gu-na. Diilon wuɔ piiye baa-yo dānsāan-nu

* 2:4 Ban gbɛŋ Yuifu ba nellentienjo man, baa Konkortienjo-i, nelduonjo yaa-i bande-i-na. † 2:6 Mise (Michée) 5.1

‡ 2:15 Ose (Osée) 11.1 § 2:18 Seremi (Jérémie) 31.15

wuɔ u kã u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kã ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasareti. *Diilopɔpuɔrbiemba waɲ-ma wuɔ: «*Ba ka ta ba bi *Konkortienjo-i Nasaretiyiɛnjo*», ma bi ciɛ.

3

Nsãa-Batise andaangu-i

(*Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsãa 1.19-28*)

¹ Ku huɔngu-na, *Nsãa-Batise wuɔ ji sire tuɔ waɲ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hɛkuraangu-na. U taa u piiye wuɔ: ² «Naanaɲ na cilɔbabalaɲo-i, *Diilonɔ-bãangu piyaa tɪ!» ³ Diilonɔ puɔraa *Isayi waɲ Nsãa fuɔ maama yaa wuɔ:

«*Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraangu-na wuɔ:*

«*Migãaɲ Itienjo hũmienja-i*

Cãaɲ-yaɲ na viinu-yei.»*

⁴ Jongoroɔ maɲ waa Nsãa nuɔngu-na, baa sũɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsinni aa u taa u pɛyɛ u negelle-i baa cãanuɲ-kpãɲkpaangu. U taa u wuɔ dũngbermba baa sɔllu.

⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamaɲ waa *Yurdɛ nuoraangu kɔtɔnni-na hiere ba taa ba kã u wulaa ⁶ ba kã ba waɲ ba cãlmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ *batiseɲ-ba Yurdɛ nuoraangu-na.

⁷ Nsãaɲ juɔ da *Farisebaa-ba-i baa *Sadusebaa-ba kũɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batiseɲ-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nelbabalaɲ namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tũnu-nei wuɔ da na batiseɲ Diilonɔ siɛ ka gãɲ baa-na? ⁸ Yaana aa na ta na ce kumaɲ faa, ku yaa ka pigãaɲ wuɔ na naana na cilɔbabalaɲo-i kelkel. ⁹ Baa na da nie sɪ *Abiramuɲ yeɲ na bincɔiɲo Diilonɔ siɛ ka gãɲ baa-na. Mi tũnu-nei: Naɲ fiɛ da tãmpɛɲa maɲ daaya-i, Diilonɔ gbãa bir-a ce-ya Abiramu hãayɛlmba namaa fuɔngu-na. ¹⁰ Maale nuɲgu saaraa jina. Tibiingu maɲ da ku saa maɲ biefɛfiɲa, ku jũɲ aa senu. ¹¹ Muɔmi batiseɲ-na baa hũmma yoɲ da mi pigãaɲ wuɔ na naana na cilɔbabalaɲo-i; nga molo ka jo mi huɔngu-na. Kutienjo fɔɲgũɔ jɛnya mei wuɔɲo-i. Mei saa piera u natãangu-i. Fuɔ ka batiseɲ-na baa *Diilonɔ-Yalle baa dãamu. ¹² Kɔkɔruɔngu dii u naɲga-na. U ka pe u dimma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i dii-de inɔɲgɔ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa diɲ dede.»

Yesu batiseɲma-i

(*Marke 1.9-11; Like 3.21-22*)

¹³ Nsãa uɲ taa u *batiseɲ nuɔmba-i huɔngu-na, Yesu wuɔ sire *Galile-i-na a kã *Yurdɛ-i-na u duɔ ka batiseɲ-yo. ¹⁴ Nsãa wuɔ ka muo jãɲ wuɔ fuɔ siɛ ce-ma. Aa naa tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Nuɔnei saaya ɲ batiseɲ muɔ, nuɔ da ɲ bir yaɲ aa jo wuɔ mei ji batiseɲ-ni, mi batiseɲ-ni nie?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ uɲ'a ma ce dumaa, yaɲ i ce-ma dumɛi. Yaɲ aa ɲ ce-ma ɲaa miɲ waɲ-ma dumaa.» Nsãa wuɔ naa wuɔ hũu-ma.

¹⁶ Baɲ juɔ batiseɲ Yesu-i tɪ aa u hel hũmma-na, dɔrɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonɔ-Yalle hilaa konhurɲ temma jo ji diire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛɲo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛɲ mi huɔnga-i.»

4

Sitãni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i

(*Marke 1.12-13; Like 4.1-13*)

¹ Ku huɔngu-na, *Diilonɔ-Yalle kã baa Yesu-i *hɛkuraangu-na *Sitãni duɔ ka guɔl u gbeini-i. ² Uɲ kãa, wuɔ ce bãaɲ-yinni komuɔɲa hãi baa isuɔyinni komuɔɲa hãi u saa dii kuuwuɔngu u nuɲgu-na. Yiɲ daaniɲ juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitãni wuɔ jo ji waɲ

* 3:3 Isayi (Ésaïe) 40.3

baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon-ɓiɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛɛŋ daaya bir niiwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Niiwuoni-i yon, ni siɛ gbãa ce nelieŋ nuɔ ŋ ba. N saaya ŋ bi ta ŋ nu Diilonɔ nuŋ-ãndaŋgu-i hiere naara.*»*»

⁵ Uŋ piiye dumaŋo-na, Sitãni wuɔ kã baa-yo *Yerusalɛmu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diilon-ɓiɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire i ne! Ma sɪ ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Diilonɔ ka ce *dɔrpɔpuɔrbiemba tũu-ni ba nammu-na ŋ baa ji tisɪŋ ŋ fɛrɛ*»† kɛ?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Baa dãŋ Itieŋo-i Diilonɔ-i ŋ ne.*»‡»

⁸ Sitãni wuɔ tiraa kã baa-yo tãnuŋgu nanŋu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jaatamma-i, ka pigãaŋ-yo nilɛiŋa-i hiere baa a huɔya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da ŋ dũuna jaal-mi, niŋ daa nilɛiŋa maŋ daaya-i hiere mi ka hã-ni baa-ya.»

¹⁰ Uŋ waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitãni, kã ŋ filiɛŋ ŋ halan! Ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*N saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itieŋo-i Diilonɔ yaa-i, aa ta ŋ cãa u yaa u diei yon.*»§»

¹¹ Sitãni wuɔ naa u ta aa yan-yo. Uŋ taa, dɔrpɔpuɔrbiemba namba jo ji ta ba kãyã-yuɔ.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

¹² Huɔŋgu nanŋu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kã *Galile-i-na. ¹³ Uŋ kãa, u saa ka tɛna Nasareti-i-na, wuɔ kã ka tɛna Kafarnamu, dii dalanŋa caanŋu-na. Terienŋu fanŋu-i, Sabulɔ hɛma, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilon uŋ puɔraa *Isayi wanŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wei? ¹⁵ Isayi waan-ma wuɔ:

«*Sabulɔ hɛma-na, Nefutali nelle-na,*
dii dalanŋa caanŋu-na,
*kã ka hel dii *Yurdɛ nuoraanŋu bomborma-na,*
*a biɛ Galile-i hiere, *niɛraamba nelle-i,*
bamaŋ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.

¹⁶ *Bamaŋ waa kukulman-nelle-na kuliinŋu nammu-na, bãanŋu paa-bei.*»*

¹⁷ Yesuŋ kãa dumaŋo-na, wuɔ donŋ tuɔ wanŋ Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanan na cilɔbabalaŋo-i, *Diilon-bãanŋu piyaa tɪ!»

Yesu biɛ gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)

¹⁸ Yiinŋu nanŋu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba nanŋ juɔŋo *Galile dalanŋa-na. Ba waa ba hãi; nelieŋo baa u hãaŋo. Ba bɪ mɔŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bɪ hãaŋo-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilieŋ-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huon-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanŋa-na, a tiraa da naacolŋo nanŋo baa u hãaŋo a naara ba to. Ba bɪ tuonŋo-i Sebede aa bɪ bɛpomɔŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bɪ bɛpuɔmba-i. ²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huon-nu.

Yesu waan Diilon-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u wanŋ Diilon-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ wanŋ *Diilon-bãanŋu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sɪnni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sɪnni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-banŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire

* 4:4 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 8.3 † 4:6 Gbelieŋaŋ-nalãanŋu (Psaume) 91.11-12 ‡ 4:7 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.16 § 4:10 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.13 * 4:16 Isayi (Ésaïe) 8. 23–9.1

kūl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdē bāpagūngu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlaa

(Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kūlāa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ kā ka nyugūŋ tãnuŋgu nanŋu-na tɛna. U *hãalãbien baa jo ji ciilã-yuɔ. ² Wuɔ don tuɔ piiye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaan baa Diilonjo-i, ba yunni dɔlaa;

*Diilonj-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlaa;

Diilonjo ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hɔhɪnantaamba yunni dɔlaa;

hɪɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyen kuuviingu cemma-i, ba yunni dɔlaa;

ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarren yen bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa;

Diilonjo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hɔmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa;

ba ka da Diilonjo-i.

⁹ Bamaŋ fiɛŋ ba muntɛnammu-i, ba yunni dɔlaa;

Diilonjo ka tuɔ bɪ ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncɔlgũɔ ba viisinni maama-na, ba yunni dɔlaa;

Diilonj-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaanŋu sinni-i hiere nei mei maama-na, na yunni dɔlaa. ¹² Taa na gbu na nye aa na fɛ na hɔmmu-i; Diilonjo ka pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire namaa yaanŋa-na, ba ciɛ-ba sũlma dumɛi.»

Namei dãmma, namei cecerma

(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dãmma-i hɪɛma-na. Nga dãn da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce nie ce kpɛnnɛ? Ma sie gbãa fa wɛima; ba bie ka kũnna fuorenŋ.

¹⁴ «Namei fitimbãa namaa hɪɛma-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tãnuŋ dɔrɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celien fitinuɔ-i aa bie bɪŋkũngu cure-yuɔ. Ba haa-yo dɔrɔ terienŋu ce hiere da gbãa. ¹⁶ Fitinuɔŋ ceŋ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumɛi nuɔmba hɔlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dɔrɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u den hũmelle

¹⁷ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da nie sɪ *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemban nyegãan mamaŋ hã-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i sɪ. Mi juɔ da mi ji pigãan-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Dɔrɔ-i baa hɪɛma-i da ni gbãŋ waa tɪ, nelma diei sie gbãa gbuo nel daama-na. Halle cekũɔ, ma sie gbãa gbuo, fuɔ miwaanjo tɪmma. ¹⁹ Terienŋu fanŋu-na, halle nelma maŋ yuraanu yan nel daama-na, uman duɔ saa wuɔ ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuɔ temma-i, u yaa ka waa huonŋu-na *Diilonj-nelle-na. Nga uman duɔ wuɔ ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuɔ temma-i, kutienjo ka ce nelbuɔ Diilonj-nelle-na. ²⁰ Mi tũnu-nei: Da na saa vii yan *ãnjɪnamma pigãataamba-i baa *Fariisɛbaa-ba-i, na cɛraa na suur Diilonj-nelle-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā hɔdulle-na

(Marke 11.25; Like 12.57-59)

21 «Nan̄ siire, na nū wū ma waan̄ baa i b̄incūmba-i wū molo saa saaya u ko u nanol̄jo.* Da η ko η nanol̄jo-i ba saaya ba b̄i-ni f̄āmaan̄ ba terien̄-nu. 22 N̄ga ma min̄ ka wañ̄ maman̄ baa-na ma yaa daama: Nūni man̄ da η nȳo η nuon̄gu baa η nanol̄jo-i, ba saaya ba b̄i-ni f̄āmaan̄ ba terien̄-nu. Uman̄ dū tuora u nanol̄jo-i wū mimil̄ā̄jo, ba ka b̄i kutien̄jo-i f̄āmaan̄ ba terien̄-nu. Uman̄ dū bi gb̄ē u nanol̄jo-i wū nels̄s̄ōin̄jo, ba ka caa kutien̄jo-i. 23 A ce dumaan̄jo-na, da η fiε kā baa b̄in̄k̄un̄gu da η ka p̄ā-ku h̄ā Diilon̄jo-i, aa ka ne da w̄eima dii nū baa moloñ̄ h̄olma-na, 24 yan̄ ku b̄in̄k̄un̄gu-i dii mumbuol̄mun̄-terien̄gu caan̄gu-na aa η jo na ji nunu na-naa baa kutien̄jo-i iḡēna aa η sūo η kā η ka p̄ā-ku η h̄ā Diilon̄jo-i.

25 «Moloñ̄ c̄ēm̄el da di waa-niε aa wū u ka b̄i-ni, gb̄āñ̄ baa-yo; baa yan̄ āndaan̄gu hi f̄āamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka h̄ā f̄ōñḡōtaamba-i baa-ni, f̄ōñḡōtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. 26 Mi wañ̄ ninsoñ̄jo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da η saa ji p̄ā η c̄ēm̄elle t̄i hiere, η c̄eraa η da mun̄helmu.»

Yesuñ̄ waan̄ maman̄ a kā cak̄un̄gu-na
(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

27 «Nan̄ siire, na nū ba ciεra wū η saa saaya η ce *fuoces̄inni.† 28 N̄ga ma min̄ ka wañ̄ maman̄ baa-na ma yaa daama: Nūni man̄ da η ne moloñ̄ ciε̄jo-i baa yufelle nande, kuu dii ηaa η gaala baa-yo t̄i η hūon̄ga-na. 29 Terien̄gu fan̄gu-na, da η da η nadieyufelle dii-ni kuubabalaan̄gu cemma-na, hiel-de η fara η nanna dii daalei. Da η suur yufedūla nū Diilon̄-nelle-na, ku b̄oyaa ba da ba ka caa-ni baa η yufien̄ja-i a h̄āi-i-na. 30 Da η da η nadien̄ga dii-ni kuubabalaan̄gu cemma-na, kar-ka η fara η nanna dii daalei. Da η suur naḡadūla nū Diilon̄-nelle-na, ku b̄oyaa ba da ba ka caa-ni baa η nammu-i mu h̄āi-i-na.»

Yesuñ̄ waan̄ maman̄ a kā ānsorre b̄ar̄amma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

31 «Nan̄ siire, na nū ba ciεra wū: «Uman̄ dū nanna u ciε̄jo-i, u saaya u nyεḡēñ̄ sebe h̄ā-yo. Sebe man̄ piḡāñ̄ wū ba ānsorre būra.»‡ 32 N̄ga ma min̄ ka wañ̄ maman̄ baa-na ma yaa daama: Ciε̄jo man̄ dū u sa wūra u ce b̄emba, aa u b̄ol̄o nanna-yūo, kuu dii ηaa u diyaa-yo *fuoces̄inni-na. Aa da ba bi nanna ciε̄jo man̄ aa η biε-yo, η saa wū Diilon̄-h̄umelle; η ciε fuoces̄inni-i dumaan̄jo-na.»

Yesuñ̄ waan̄ maman̄ a kā Diilon̄-yerre b̄imma-na

33 «Nan̄ siire, na nū wū ma waan̄ baa na b̄incūmba-i wū: «Da η p̄ā nun̄gu aa b̄i Diilon̄jo yerre-i wū η ka ce maman̄, ce-ma; baa yan̄-ma.»§ 34 N̄ga ma min̄ ka wañ̄ maman̄ baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce w̄eima aa u b̄i Diilon̄jo yerre-i u nun̄gu-na gbula. Molo baa hiel u niele d̄or̄o-i-na; Diilon̄-munt̄ien̄ammu. 35 Molo baa bi hiel u niele h̄iεma-na; Diilon̄ gbeiniñ̄-mun̄j̄in̄ammu. Molo baa bi cira fūo baa *Yerusalemu; Itien̄jo nelle yaa difande-i. 36 Molo siε gb̄āa ce halle kūs̄in̄gu diei pus̄ñ̄ u yun̄gu-na, u siε bi gb̄āa ce ku biil; terien̄gu fan̄gu-na, molo baa bi cira fūo baa u yun̄gu. 37 Da ba yuu-na maman̄, da kū ma yaa-i, na cira: «Ūu, ma yaa-i.» Da kū ma'i s̄i, na cira: «E'e, ma'i s̄i.» Baa na cira: «Mūo baa Diilon̄jo mi saa ce daama-i!» *Sit̄āni-nelma-i mafamma-i.»

Yesuñ̄ waan̄ maman̄ a kā s̄olaan̄gu maama-na
(Like 6.29-30)

38 «Nan̄ siire, na nū ba ciεra uman̄ dū muonu u nanol̄jo yufelle, ba bi muonu kutien̄jo diele-i ku s̄olaan̄gu. Uman̄ dū ka u nanol̄jo nyil̄āan̄gu, ba bi ka u k̄un̄gu-i ku s̄olaan̄gu.*

* 5:21 Helman̄-sebe (Exode) 20.13; An̄j̄in̄amma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 5.17 † 5:27 Helman̄-sebe (Exode) 20.14; An̄j̄in̄amma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 5.18. ‡ 5:31 An̄j̄in̄amma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 24.1 § 5:33 Niεñ̄ Buolman̄-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; K̄amman̄-sebe-i-na (Nombres) 30.3; An̄j̄in̄amma tiyemman̄-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. * 5:38 Niεñ̄ Helman̄-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolman̄-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; An̄j̄in̄amma tiyemman̄-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21.

³⁹ Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: Unan nuɔ η baa ji ce η nanolŋo-i kuubabalaanŋu wuɔ η suu solaanŋu. Uman duɔ caa η nadietunŋu-i, bir daaku-i η hã-yo. ⁴⁰ Uman duɔ u ka bĩ-ni fõŋgõtaan-terien-nu a hũu η jonŋoryelle-i, hã-yo baa-yo baa η jonŋorbuɔ-i hiere. ⁴¹ Fõŋgõtieno man duɔ haa conŋoruonŋu hã-ni wuɔ η tũu saan-yo celle, saan-yo η maa baa-yo. ⁴² Uman duɔ cãrã η wulaa, hã-yo. Uman duɔ jo wuɔ η hor-o, baa balan-yo.»

Taa na dɔl baa na bigaarãamba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Nan siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: «*N saaya η ta η dɔl baa η nanuɔmba-i*† aa bigaan η bigaarãamba-i.» ⁴⁴ Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigaarãamba-i, taa na cãrã Diilonŋo-i na hã baman ciɛn-nan kpãncõlgũɔ-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dɔrɔ-i-na u beŋ namaa kelkel. U yaa hielaan bãanŋu-i u hã nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuɔ dãa u hã nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yun haku-i dii-kuɔ? Halle nelbabalaamba‡ gbã ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fiɛlnu na jaal na sɔsuɔtaamba yon, hai moloŋo-i siɛ gbãa ce kufanŋu-i? Baman sa suyaan Diilonŋo-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, ŋaa na To man dɔrɔ-i-na un ceŋ dumaa.»

6

Ba hã moloŋo-i bĩŋkũŋu-i niɛ?

¹ Ku huonŋu-na Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diilonŋ-hũmelle-i wuɔ nuɔmba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u siɛ ka pã-na. ² Da η da bĩŋkũŋu da η hã sũntienŋo-i, baa ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa *Diilonelhãalãdũnni-na baa nellen-huonŋa-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Baman ciɛn kufanŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ³ Nga da η'a η hã moloŋo-i bĩŋkũŋu-i, hã-yo aa η baa yan halle η jĩekpekpelŋo suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Niŋ ciɛ kuman, η To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pã-ni ku solaanŋu.»

Diilonŋ un saaya u cãrã dumaa

⁵ «Da na'a na cãrã Diilonŋo-i baa na ta na ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataan da ba'a ba cãrã Diilonŋo-i *Diilonelhãalãdũnni-na, halle baa nellen-huonŋa-na, ba sire yiɛra ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Baman ciɛn kufanŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ⁶ Da η'a η cãrã Diilonŋo-i, suur dũŋ-nu aa η bĩŋku η fɛrɛŋ nuɔ, η To dii terienŋu fanŋu-na, cãrã-yuɔ. Niŋ fuyaa ta η ce kuman u daa-ni, u ka pã-ni.

⁷ «Da na ta na cãrã Diilonŋo-i, baa na ta na piiye pirri ŋaa baman sa suyaan Diilonŋo-i ban ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sĩ da ba piiye agaga ku yaa Diilonŋo ka nu ba nunŋu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaanŋo-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cãrã, na To suyaa kuman maama-i dii-nei tĩ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cãrã Diilonŋo-i dumandɛ:

«I To nuɔni man dii dɔrɔ-i-na,
yan nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonŋ nuonŋo-i.

¹⁰ Pa η bãanŋu-i yiɛ.

N huonŋan ceŋ dumaa dɔrɔ-i-na, yan ka ta ka ce dumɛi hiɛma-na.

¹¹ Hã-ye nyunŋo ku niiwuoni-i i wuo.

¹² Ce jande yiɛ ŋaa miɛ in ceŋ jande-i dumaa baman cãlãan-yeŋ.

† 5:43 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Halle *nampohũutaamba gbã ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kãŋ nampohũutaamba-i nelbabalaamba. Niɛŋ añfirnumma-na.

13 Baa yaŋ wɛima gb̃aa t̃aal-e dii-ye kuubabalaanɔu cemma-na. H̃u-ye *Big̃aar̃ɔ nyis̃enni-na.

[F̃ɔŋg̃uɔ dii baa nuɔnei h̃onni-na hiere baa himma-i aa η tiraa waa b̃ɔi.]

14 «Na saa da, moloŋ duɔ c̃al-ni aa η yaŋ ma t̃i, nuɔ da η bi c̃al η To-i d̃ɔrɔ-i-na, u ka bi yaŋ ma t̃i. 15 N̄ga namaa da na'a na siɛ yaŋ banamba maama t̃i, na To ce niɛ aa yaŋ namaa maama t̃i u huɔŋga-na?»

Yesuŋ waan̄ maman̄ a k̃a s̄ŋgu yaŋga-na

16 «Da na dii s̄ŋgu-i, baa na ṽaa na yammu-i ŋaa yetaarataamban̄ ceŋ dumaa. Yetaarataan̄ da ba dii s̄ŋgu-i, ba ṽaa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa s̄ŋgu. Mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Baman̄ ciɛŋ kufan̄gu-i, ba daa ba maacemma sullu-i t̃i. 17 N̄ga da η dii s̄ŋgu-i, saar η yaan̄ga-i da welewele aa η mig̃aan̄ η yukuɔs̄inni-i fafamma, 18 ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ η diyaa s̄ŋgu. N̄ga η To man̄ fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yoŋ. U da maman̄ fuyaa hiere. U ka p̃ã-ni.»

Yesuŋ waan̄ maman̄ a k̃a w̄eis̄inni yaŋga-na
(Like 12.33-34)

19 «Baa na ta na gbagbarra miwaan̄ daayo w̄eis̄inni huon̄-nu. Na saa da, nyɛiŋo dii, gb̃ell̃uɔ bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu d̄nni-i. 20 Yaan̄ aa na ta na taara d̃ɔr-niini yaa-i. Nyɛiŋo si dii terien̄gu-na duɔ ji wuo-ni, gb̃ell̃uɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. 21 Na saa da, n̄liɛŋ nuɔ da η tiera kusuon̄-nu, η huɔŋga dii kusuon̄-nu'i.»

Yufelle-i baa fit̄nuɔ-i kuuduon̄gu yaa-i
(Like 11.34-36)

22 «N̄liɛŋ nuɔ η yufien̄a yaa η f̄ɛɛŋ kerre fit̄nuɔ-i. N̄ yufien̄ da a fa, η waa cecerma-na. 23 N̄ga η yufien̄ da a saa fa, η waa kukulma-na. Kuman̄ ciɛŋ cecerma-i ku h̃ã nuɔ, da ku d̄iŋ aa yaŋ-ni, η ce niɛ η siɛ waa kukulberre-na?»

Diilon̄o-i baa gbein̄a-i nan̄ par bige-i?
(Like 16.13)

24 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ cira: «N̄liɛ siɛ gb̃aa tuɔ c̃aa nuɔmba h̃ãi. N̄ ka da u big̃aan̄ u diei aa d̃ɔl u diei; u ka waa baa u diei aa c̄ina u diei. Ku yaa ŋaa namaa k̄ŋgu-i, na siɛ gb̃aa ta na kuye Diilon̄o-i aa bi ta na kuye gbein̄a-i terduon̄gu fan̄gu-na.

(Like 12.22-31)

25 «Baa na ta na tie holle baa na niwuon̄iŋ-k̄ŋgu-i baa na niidiin̄iŋ-k̄ŋgu-i. N̄liɛŋ nuɔ η yun̄gu saa buɔ niwuoni-na w̄ei? Aa η k̄uɔma saa buɔ niidiini-na w̄ei? 26 Niɛŋ huriimba-i d̃ɔrɔ-i-na, ba sa guona, aa in̄ɔŋg̃ɔbaa-ba s̄i baa-ba, ŋga na To-i d̃ɔrɔ-i-na u h̃ã ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre w̄ei? 27 Namaan̄o-na, hai moloŋo-i baa u h̃ɔculle-i u gb̃aa naara kunan̄gu u yinni-na? 28 Mafaman̄ yaraa-na, bige-i ciɛ na h̃ommu ta mu cu baa na niidiin̄iŋ-k̄ŋgu-i? Na sa ne h̄ien̄guŋ puŋ fafamma dumaa w̄ei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi s̄u j̄on̄gorbaa. 29 Mi t̄nu-n̄ei: *Salom̄o-i baa u w̄eis̄inni-i hiere u saa ji dii kompan̄ga man̄ faa yii baa p̄ulma-i dede. 30 H̄ien̄gu man̄ h̄ien̄gu, Diilon̄ duɔ diiya-kuɔ fafamma nyun̄go-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bis̄inuɔ d̄ãamu waa da mu caa-ku, namaa naman̄ nelbilien̄ namaa, u ka diiya-n̄ei ka hi hie? Na saa haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na ku haama. 31 Baa na ta na cira: <I ka wuo bige-i? I ka nyon̄ bige-i? I ka dii bige-i?> 32 Baman̄ sa suyaan̄ Diilon̄o-i, ba yaa gbagbaraayan̄ nifanni huon̄-nu. N̄ga namaa To-i d̃ɔrɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-n̄ei. 33 Yaan̄ *Diilon̄-nelle maama yaa yu na h̃ommu-i ig̃ena aa na ta na ce u huɔŋga-i, na ka da u h̃ã-na baa daani-i hiere naara. 34 Yaan̄ bis̄iŋ ku maama-i na h̃ã bis̄iŋ ku yiin̄gu baa-ma. Yiin̄gu yiin̄gu, baa ku yun̄-maama.»

7

Yesuŋ waan mamaŋ a kā cālma yaŋga-na
(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cāl banamba-i ku yaa Diilonjo sie ka cāl-na. ² Nan cāl nuɔmba-i dumaa, Diilonjo bi ka cāl-na dumɛi. Aa nan fin baa kekerienju man na hā nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hā namaaŋo-i. ³ Nan cie niɛ da hūyāŋo-i unan yufelle-na, aa daabolma man nan yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nan yufelle-na jūnnu dumandɛ-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienjo-i wuɔ: «Yan mi hiel hūyāŋo-i ŋ yufelle-na hā-ni!» ⁵ Anḡbāŋgbāama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbāa hiel hūyāŋo-i ŋ nabentienjo yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hā juoraamba-i Diilon-bīmbīnni-i. Da na hā-ba baa-ni, ba gbāa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i pɛrmba hɔlma-na, ba ka fiɛna-niɛ muonu-niɛ hā-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā Diilocāralle-na
(Like 11.9-13)

⁷ «Cāarāŋ! Ba ka hā-na. Taaraayan! Na ka da. Bieŋ! Ba ka sie-na. ⁸ Uman duɔ tuɔ cārā, ba hā u yaa-i, uman duɔ tuɔ taara, u yaa daan, aa uman duɔ tuɔ bī, ba sie kufanḡu tienjo yaa-i. ⁹ Namaaŋo-na, hai moloŋ bieŋo-i duɔ cārā *buruo u wulaa, u yan-yo aa bie tāmpɛlle hā-yo? ¹⁰ Ni ma'i sī, duɔ cārā teterienjo, u yan-yo aa bel jienjo hā-yo? ¹¹ Namaa namaŋ balaan, da na ta na suɔ-ma na hā na bisāimba-i bīmbīfafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamaŋ cārāŋ bīmbīfafanni-i u wulaa, u sie hā-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kuman ba hā-na, taa na ce ku temma na hā banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hūmeyelle baa hūmbuɔ
(Like 13.24)

¹³ «Suuriin baa dumelle man wullu-diele yaa-i, baa na suur baa diman gbaa-diele-i, difande kā dāamu-na. Hūmelle man bi kāan dāamu-na dii bi dii gbaa dumɛi. Nuɔmba bɔi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nga hūmelle man kāan Diilon-nelle-na, di wuɔsaanḡu jan, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuɔmba bɔi sa bie difande-i.»

Ba suɔ nelfɛfiŋo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i
(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba man wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaan na fɛrɛ bɛi. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, nga ba hɔmmu sa suɔ aa doŋ ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pāŋ suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musiɛŋa kaapugammu-na wei? Aa ba sa bi biera hālɛiŋa caaterreŋ-yuŋ-nu. ¹⁷ Tibifafaanḡu man biefɛfiŋa, aa tibibabalaanḡu man biebabalɛiŋa. ¹⁸ Tibifafaanḡu sie gbāa man biebabalɛiŋa, aa tibibabalaanḡu sie bi gbāa man biefɛfiŋa. ¹⁹ Tibiinḡu man da ku saa man biefɛfiŋa ba ka jūŋ-ku aa senu-kuɔ. ²⁰ Terienḡu fanḡu-na, coikartaamba man wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bī mi yerre-i aa ce mi huŋga-i kuuduŋgu sī
(Like 13.25-27)

²¹ «Baa na da niɛ sī bamaŋ hilaan ba bī-mi yinni man jon «Itie, Itie», ba'i ka suur *Diilon-nelle-na dɛ! Ba'i sī. Bamaŋ cieŋ mi To man dɔrɔ-i-na u huŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋgeryiin da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: «Itie, i saa tie ce Diilopɔpuɔrunḡu-i nan yerre yaa nuɔ-i wei? I taa i gbuuse nuɔnei aa tie donya *jinabaa-ba-i. I cie gbɛrɛ-weima-i baa nan yerre yaa-i.» ²³ Da ba wan mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: «Kāan na halan mi caan-nu; mi sa suɔ-na! Na hieroŋo-i āmbabalmanciraan namaa.»»

Jaagɔciraamba hāi maama
(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Uman duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutieno-i mi gbāa saa-yo baa cɛcɛmuntieno man maa u dūngu-i tãmpellen. ²⁵ Diilon uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire mu siremma-i dūŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nga uman duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutieno saa baa mimilāŋo man maa u dūngu-i hɛmugāan-nu. ²⁷ Diilon uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire, ku pāŋ cii hiere bɪŋkūŋgu saa tɛ!»

²⁸ Yesuŋ juɔ piye tɪ, u nel maa cu nuamba hōmmu-i. ²⁹ U taa u piye baa bibesinni u yan *ānjɪnamma pigāataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo nanjo
(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ hiire tãnuŋgu-na tuɔ kã. Nuŋ baa sire cu u huon-nu. ² *Wontorŋo nan juɔ jo ji dūuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u nanŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pāŋ ta-yuɔ terduŋgu fanŋu-na. ⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tūnu nelieno baa-ma dɛ! Maman dii, kã *Diilojigāntieno wulaa u ka ne-ni aa ŋ pã niikonni man dii pamma ŋ hã-yo ŋaa *Moisin nyegāan-ma dumaa* ku yaa nuamba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntieno nanjo maacembilonjo-i
(Like 7.1-10)

⁵ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uŋ kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntieno nan juɔ kã u wulaa ⁶ ka cira: «Itie, mi maacembilonjo nanjo gaala dii ciŋgu-na u sa gbāa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntieno cira: «Itie, nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur mɛi temman-temma dumelle-na. Nga yan aa ŋ wan nelma diei yon, mi maacembilonjo ka sire. ⁹ ŋ saa da, ma miŋ yeŋ terienŋu man nuɔ-i, nuamba dii mi yuŋ-nu; aa mɛi bi dii banan yuŋ-nu. Da mi gbɛ uman miɛ: «Kã!» ŋ da u kãa. Da mi bi cira: «Jo!» ŋ da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembilonjo-i miɛ: «Ce daama!» ŋ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da hāmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piye tɪ, Yesu wuɔ wan baa nuamba-i wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da uman haa u nanŋa-i miɛ *nieryien daayo temma-i! ¹¹ Mi tūnu-nei: Niɛraamba bɔi ka hel bāpagūŋgu-na baa bāsuurūŋgu-na a ka tɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilon-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bāanŋu-i. ¹² Aa baman naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoren dii kukulmana. Kaalunŋu siɛ waa dɛi terienŋu-na!»

¹³ Uŋ piye dumaanjo-na, wuɔ bir wan baa sorosi ba yuntieno-i wuɔ: «Bir ŋ kūŋ, niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Uŋ taa u wan mafamma-i huonŋu man nuɔ-i, maacembilonjo wuɔ sire dii ciŋgu-na.

Yesu siire jaamba bɔi
(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta kã Pier dumelle-na kã ka da Pier cura† si dii hinni. U kūɔma gbuu huol da pāmpāmpāŋ, u galla. ¹⁵ Yesu wuɔ bel u nanŋa-i, fafal muɔ pāŋ da-yuɔ terduŋgu fanŋu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersinni-i.

* **8:4** Buolman-sebe (Lévitique) 14.2-32 † **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāan girekimma-na wuɔ:... a ka tɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilon-nelle-na. † **8:14** Curanjo waa ciɛŋo a saanu baa manan nyegāan girekimma-na.

¹⁶ Bãanɔŋu juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa fũnuŋ jo baa *jĩna ba nuɔmba-i ji hã Yesu-i. Wuɔ donya jĩnabaa daaba-i baa u nuŋ-ãndaanɔŋu aa naa bi sire jaamba maŋ waa hiere.

¹⁷ Diilonɔŋ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waanɔŋ-ma wuɔ:
«U hũyãa i mulɛma-i ce-ma u maama.

U siire-yiɛ i jarma-na.» §

Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i
(Like 9.57-62)

¹⁸ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ yuu-yuɔ dumaanɔŋ-na, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ ba jãal kã dalaŋga bomborma namma-na. ¹⁹ *Anjĩnamma pigãatienɔŋ naŋ wuɔ piɛ a waŋ baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jĩɛ, ne! Muncɔmmu dii baa bũrãamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nɔga terienɔŋu sɪ baa *Molon-Bienɔŋ-i u duɔ tuɔ cĩnnu u yunɔŋu-i.»

²¹ U hãalãbilonɔŋ naŋ wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalbuɔ naŋo
(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)

²³ Yesuŋ piiye dumaanɔŋ-na, wuɔ kã ka suur beŋo-na baa u *hãalãbiemba-i ta ba karnu dalaŋga-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaanɔŋa-i Yesu wuɔ duɔfũŋ. Fafalmu naŋ temma sire suuye-bei dii dalaŋga-na, ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. ²⁵ Hãalãbien baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii die ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaanɔŋ-na? Na saa haa na naŋga-i Diilonɔŋ-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kã ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu siire pepetaamba hãi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)

²⁸ Yesubaa-baŋ karaanu kã bomborre maŋ nuɔ-i, ba bɪ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cĩncuɔŋ-na. Baa naa silaa balan cor, a ce molo saa tuɔ siɛ u cor baa hũmelle fande-i. *Jĩnabaa-ba'i naa ciɛ-ba dumaanɔŋ-na. Baŋ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Diilonɔŋ-Bie, i ciɛ-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiɛ a ne da ku yiingɔ saa hi yogo.»

³⁰ Pɛrsãlle nande waa ba yaanɔŋa-na ta di wuora. ³¹ Jĩnabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yaŋ i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaan na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalaŋga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Baŋ gbaraa ka kunu hiere dumaanɔŋ-na, kutaan baa gbar ka waŋ-ma cĩŋgu-na. Pepetaan daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Baŋ juɔ ji da-yo, baa cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔŋu-na.

9

Yesu siire murgu naŋo
(Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaanɔŋ-na, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu kã ba nelle-na.* ² Baa jo baa murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jĩɛ, baa tie holle. N ãmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piiye

§ 8:17 Isayi (Ésaïe) 53.4 * 9:1 Ba waa tɛna Kafarnamu. Nieŋ 4.13.

dumaanjo-na, *ãnjĩnamma pigãataamba namba ta ba piiye ba huon-na wuɔ: «Naacolɔ daa u tuora Diilonjo-i de!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na joguon nelbalaɔ daama temma-i na hɔmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i na hama-i ce fɛu yan? ⁶ Mi ka sire naacolɔ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo hãa *Molon-Bienjo-i ku fɔngũo-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ɲ biɛ ɲ kuugallangu-i ɲ kũɲ.» ⁷ Naacolɔ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallangu-i tuɔ wuɔ u kũɲ. ⁸ Korma bir yan aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonjo-i bibienjo! Hiɲ daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

*Matie ciɛ Yesu hãalãbilonjo
(Marke 2.13-17; Like 5.27-32)*

⁹ Yesu hilaa terienju-na, wuɔ u cor da *nampohũutienjo nanjo tĩenaana u maaceman-dũngu-na. Ba taa ba bĩ-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁰ Yiingu nanju-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *hãalãbiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niwuoni. Nampohũutaamba bɔi waa a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piiye baa Yesu hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienjo tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbalaɔ daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu ban piiyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ɲ waa hĩnni, ɲ ka ce bige-i perruntien terien-nu? ¹³ Diilonjo ciɛra: <Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-min ku yan na niikonni-i.>† Kãan na ka taara nelma famma yungu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaan maa-na, mi juɔ nelbalaɔ maa-na.»

*Kuucolaangu saa saaya ku guɔl baa kuufelienju-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)*

¹⁴ Ku huongu-na, *Nsãa-Batise *hãalãbien baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hãalãtie, miɛno-i baa *Farisɛbaa-ba-i i hinu i dii sũngu, bige-i ciɛ nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «ɲ jien duɔ tuɔ jã ciɛno, ɲ gbãa kã ka vãa ɲ yaanga-i tĩena wei? Ku yaa ɲaa bafamba kũngu-i: Da mi saa ji waa ba hɔlma-na yiingu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii sũngu-i.» ¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelenga a nar jongorɔɔlonjo. Da ɲ ce-ma, jongorɔɔlonjo migãan tuɔ taalnu u kã. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfelenjo cirkpɔɔlonjo-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpuɔ ka muonu aa duvɛno tiraa kũnna. Nga da ɲ'a ɲ dii duvɛnfelenjo-i, ɲ saaya ɲ dii-yo cirkpɔɔfenjo-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

*Yesu yieraaya ciɛno nan tamma aa sire bikulonjo nanjo
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)*

¹⁸ Nelma saa ji tĩ Yesu nunju-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienjo nanjo juɔ ji dũuna u yaanga-na aa naa cira: «Mi bilonjo jarma yaraa-yo, ɲga jo i ta ɲ ka haa ɲ nanja-i yuɔ u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuɔ sire baa u *hãalãbiemba-i ba ta ta ba kã baa naacolɔ-i.

²⁰ A ne da ciɛno nanjo waa ba hɔlma-na, u tãmma taa ma kũnna ku bien cĩncieluo baa a hãi waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huon-yanja a yiɛya u jongoruo tũngu-i. ²¹ U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbãɲ hi yiɛya u jongoruo-i yon, mi kuraa.» ²² Uɲ yiɛyaaya-yuɔ dumaanjo-na, Yesu wuɔ miɛl da-yo, wuɔ cira: «Mi bilo, baa tie holle, niɲ haa ɲ nanja-i miɛ, ɲ kuraa.» Terduonju fangu-na, ciɛno tãɲ maa pãɲ yiera.

²³ Ban kaa hi Yuifu ba yuntienjo cĩngu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal terni-na hierɛ. ²⁴ Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Biriin na kũɲ, bilonjo saa ku, u duɔfũɲ.» Baa bir yan aa ta ba cɔmuonjo-yo. ²⁵ Baa hiel nuɔmba-i kulon un waa dũngu man nuɔ-i aa Yesu wuɔ suur. Uɲ suurii, wuɔ bel bilonjo nan-na, wuɔ bi sire. ²⁶ Nelma fan maa pãɲ gbuo terienju fangu-i hierɛ.

† 9:13 Ose (Osée) 6.6

Yesu puurii yiriemba hāi yufienja

²⁷ Yesuŋ juo hel tuo kūŋ, yiriemba namba cu u huonŋ-nu. Ba waa ba hāi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuo: «*Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre-yie aa ŋ puur i yufienja-i.» ²⁸ Uŋ kaa hi ciŋgu-i, baa jo ji yiera u caaŋgu-na. Wuo yuu-ba wuo: «Na hūyāa-ma wuo mi gbāa puur na yufienja-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hūyāa-ma.»

²⁹ Yesu wuo yieya ba yufienja-i aa naa cira: «Ma ce ŋaa naŋ hūyāa-ma dumaa!» ³⁰ Ba yufienja aa bi pāŋ puur. Yesu wuo waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yaŋ ma hel. ³¹ Baŋ taa, ba saa gbāa fiinaŋ-mei, baa wuora gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu cie bobo naŋo gbāa tuo piiye

³² Yirienja daabaŋ birii ta ba hel, baa jo baa bobo naŋo Yesu wulaa. *Jina'i naa cie-yo dumaano-na. ³³ Yesu wuo donya jina daayo-i naacolŋo-na. Naacolŋ wuo pāŋ donj tuo piiye. Kuo ce nuomba-i gberε. Baa ta ba piiye wuo: «In siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahel-na!»

³⁴ *Farisebaa-baŋ'a ba ka waŋ mamaŋ, baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuo: «Jina ba yuntieno† yaa hāa-yo himma famma-i u tuo donya jinabaa-ba-i nuomba-na.»

Nuomba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuora nilēŋa-na hiere u waŋ Diilonŋ-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na aa tuo waŋ *Diilonŋ-bāaŋgu *Neldodolma-i aa bi tuo sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kā. ³⁶ Nuomba naa mulienja aa ba kūoma naa tiraa kara ŋaa tūlmba maŋ tienjo si-bei. Yesuŋ daa-ba dumaano-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuo waŋ baa u *hāalābiemba-i wuo: «Dīmma dii bōi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cāarāŋ suontienjo-i u puor nuomba namba naara.»

10*Yesu hāa u hāalābiemba-i himma (Marke 3.13-19; Like 6.12-16)*

¹ Uŋ waŋ mafamma-i, wuo bi u *hāalābienja cinciēluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sinni-na hiere. ² U hāalābiemba famba yaa u *pōpuorbiemba-i. Ba yireŋa yaa daaya: Dielā-wuonjo yaa Simo, baa u hāaŋo-i Andere. Simo yerre nande yaa Pier. A naara Sebede bēmba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohūtienjo. A naara Sake maŋ Alfe biēŋo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simo maŋ taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juo hel Yesu huonŋu-na.

Yesu puōraa u pōpuorbiemba-i (Marke 6.7-13; Like 9.1-6)

⁵ Yesuŋ hāa u *pōpuorbiemba-i himma-i, wuo puor-ba aa naa waŋ baa-ba wuo: «Mi saa cira na kā *niēraaŋ wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāaŋ *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlmba. ⁷ Da na hi terienju terienju, na waŋ baa nuomba-i wuo *Diilonŋ-bāaŋgu piyaa ti. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuormba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuomba-na. Na daa ku fōŋgūo-i gbāŋgbāŋ, taa na bi ce na hā nuomba-i gbāŋgbāŋ. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biε gbeŋa, ¹⁰ molo baa biε buōra, molo baa biε jongoruo naŋo a naara uŋ diyaa umaŋ, molo baa biε naatenni, molo baa bi biε būle. Maacembilonjo saaya baa u yerrenj kalaanju.

¹¹ «Da na suur nelle maŋ nuo-i, na taara hartiefēŋeŋo baa na fεre igēna. Da na da hartienjo, na tēna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fande-na. ¹² Da na suur dumelle maŋ nuo-i, na cira: «Tiyāaŋ dei!» ¹³ Da ba siε na har dumelle fande-na, Diilo yaŋ na jaaluŋgu kāyā di taamba-i; ŋga da ba saa siε na har-bei, Diilo yaŋ ba tē ba temma-i. ¹⁴ Da

† 9:34 Ba bi *Sitāni yaa *jina ba yuntienjo-i. Niēŋ 12.22-28.

na kã terienḡu maḡ nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yaḡ-ba. ¹⁵ Mi waḡ ninsoḡo-i baa-na: Bamaḡ da ba ce mafamma-i, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiḡḡu maḡ nuɔ-i, uḡ ka haa kumaḡ kutaamba-na, ku ka balan yaḡ Sodɔmutaamba kũḡu-i baa Gomɔrtaamba kũḡu-i.»*

Mulɛma maḡ dii Diilonḡ-maacemma-na
(*Marke 13.9-13; Like 21.12-19*)

¹⁶ «Na saa da, miḡ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ḡaa mi ciɛḡ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terienḡu faḡu-na, taa na suɔ na fɛɛḡ belma, aa na baa yaḡ ba da cãlmuɔ haa-nei. ¹⁷ Yaḡ mi gboya-nei jina: Ba ka bĩ-na fáamaambaa-ba wulaa ka gɛɛ-na. Ba ka muo-na *Diilonelhãalãdũnni-na. ¹⁸ Ba ka kã baa-na fõḡḡtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuɔḡ-nu'i baa *niɛraamba-i hiere a piiye naḡ suɔnuḡ kumaḡ mei kũḡu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ naḡ ka waḡ mamaḡ; yaḡ mafamma-i na hã Diilonḡ, u kaa pigãḡ-na baa-ma terduɔḡu faḡu-na. ²⁰ Ku saa ce ḡaa nelma famma-i namaa kusũnniḡ-maama'i kaa waa dɛ! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hɔmmu-na na waḡ-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fɛɛḡ hãmba hã-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba fɛɛḡ mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba bĩncuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigãḡ-na mei maama-na. ḡga umaḡ duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienḡo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kã daade-na. Mi waḡ ninsoḡo-i baa-na: *Molon-Biɛḡo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nilɛiḡa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hãalãbilonḡo sa maar u hãalãtienḡo-i, aa maacembilonḡo sa bi maar u yuntienḡo-i. ²⁵ Hãalãbilonḡo jɔḡuɔḡ u ce u hãalãtienḡo temma aa maacembilonḡo jɔḡuɔḡ u ce u yuntienḡo temma. Da ba gbɛ dumellentienḡo-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellenbaamba-i ka hi hie?»

Umaḡ saaya kãalãmma
(*Like 12.2-9*)

²⁶ Yesuḡ waḡ mafamma-i wuɔ cira: «Terienḡu faḡu-na, baa na ta na kãalã nuɔmba-i. Mamaḡ fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo waḡ mamaḡ baa-na, hilaḡ na muonu-mei na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kãalã bamaḡ gbãa ko-na aa ba siɛ gbãa ce bĩḡkũḡu na yalɛiḡa-na. Umaḡ dii kãalãmma, u yaa ḡaa Diilonḡo-i; u yaa gbãa caa-na baa na yalɛiḡa-i hiere. ²⁹ Tigãlãamba hãi sully saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hũu-ma, u diei siɛ gbãa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsĩnni maḡ daani-i, Diilonḡo kãḡ-ni hiere. ³¹ Terienḡu faḡu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigãlãamba-na titirre.

³² «Umaḡ duɔ yiɛra-mei nuɔmba yaḡḡa-na wuɔ mei wuonḡo, muɔmi ka bi yiɛra-mei mi To maḡ dɔɔ-i-na u yaḡḡa-na wuɔ kutienḡo-i mei bi wuonḡo. ³³ ḡga umaḡ duɔ ciina-miɛ nuɔmba yaḡḡa-na, muɔmi ka bi ciina kutienḡo-i mi To maḡ dɔɔ-i-na u yaḡḡa-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle
(*Like 12.51-53; 14.26-27*)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle hiɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bɛpuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hũɔbaa-ba-i. ³⁶ Naḡ fɛɛḡ dũḡ-baamba ka bigãḡ-ni.†

³⁷ «Umaḡ duɔ dɔl u bĩncuɔmba-i yaḡ muɔḡo-i, kutienḡo siɛ gbãa cu mi huonḡ-nu. Umaḡ duɔ bi dɔl u bisãlmba-i yaḡ muɔḡo-i, kutienḡo siɛ gbãa cu mi huonḡ-nu. ³⁸ Aa umaḡ duɔ u sa siɛ mulɛma-i baa kuliḡu-i, u siɛ gbãa cu mi huonḡ-nu. ³⁹ Umaḡ duɔ tuɔ kaal baa u yuḡḡu

* **10:15** Sodɔmutaamba kũḡu-i baa Gomɔrtaamba kũḡu-i: Niɛḡ Miwaḡḡo jĩnammaḡ-sebe-i-na (Genèse) 18–19.

† **10:25** *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul. Niɛḡ 12.24-28. ‡ **10:36** Mise (Michée) 7.6

yon, kutienjo ka kəsuoŋ u fere. Nga umañ duo tuo kəsuoŋ u fere mei maama-na, u ka da cicelma mañ sa t̄ien dede-i.»

Anfafamma pā ma tienjo-i
(Marke 9.41)

⁴⁰ «Umañ duo suo na belma, kutienjo suyaa mei belma yaa-i. A ne da umañ duo suo muomi belma, u suyaa mi pəpuərtienjo belma yaa-i. ⁴¹ Umañ duo ne *Diilopəpuərbilonjo maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilonj unj ka pā u pəpuərbilonjo-i dumaa, u ka bi pā kutienjo-i dumei. Umañ duo bel nelviinjo-i fafamma wuo nelviinjo, Diilonjo ka pā kutienjo-i a saa baa nelviinjo-i. ⁴² Umañ duo ne mi *hāalābilonjo-i baa u yornumma-i aa hā-yo hūŋkoljo-i yonj u nyonj, mi wañ ninsonjo-i baa-na, u sie naa u daluo-i Diilonjo wulaa.»

11

Nsāa-Batise puəraa ba jo Yesu wulaa
(Like 7.18-23)

¹ Yesuj juo piiye t̄i baa u *hāalābienj c̄incieluo ba hāi baamba-i, wuo sire suur nileiŋa-na tuo wuəra u wañ Diilonj-nelma-i. ² Nsāa wuo t̄ie dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsanj ceñ mamañ hiere. Wuo puər u hāalābiemba-i wuo ba ka yuu-yo ³ keŋe *Konkortienjo mañ saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisə uu dii huonj-nu? Baa kā ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Kāaŋ na ka t̄ūnu Nsāa-i baa nañ nunj mamañ baa nañ dañ mamañ: ⁵ Yiriemba yufieŋa puurii, murgubaa-ba wuo, *wontuərmba jarma taa-bei, tugbentaamba t̄ūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuo *Neldəḍəlma.* ⁶ Umañ gbeini-i da ni saa ji guəl mi huonju-na, kutienjo yunju dəlaa.»

Nsāa-Batise sinni-i
(Like 7.24-35)

⁷ Nsāa pəpuərbiembañ taa, Yesu wuo tuo taara u pigāaŋ nuomba-i Nsāa sinni-i. Wuo yuu-ba wuo: «Na kāa ka ne bige-i h̄ieŋgu-na? Fafalmunj sagallaŋ h̄ieŋgu-i dumaa, na kāa ka ne ku yaa wei? ⁸ Namaa kāa ka ne bige-i? Na kāa ka ne umañ diyaa b̄imb̄ifafanni wei? Ma s̄i bamañ diyaaŋ b̄imb̄ifafanni-i baa dii t̄iena f̄onjgōtaamba d̄ūnniŋ ke? ⁹ Nga namaa kāa ka ne bige-i? Ma s̄i na kāa ka ne *Diilopəpuərbilonjo-i ke? Aa naacoljo faŋo-i, mi t̄ūnu-nei: U maaraa Diilopəpuərbilonjo-i. ¹⁰ Ma nyegāaŋ Diilonj-nelma-na wuo: «Mi ka puər mi pəpuərbilonjo wuəya ta ŋ yaaŋ-na

ka cāa ŋ h̄ūmelle-i†,

ba gbē Nsāa yaa-i. ¹¹ Mi wañ ninsonjo-i baa-na: *Nsāa-Batise temma saa hi honj yogo caaŋ-biemba-na. A ne da umañ si dii baa yunju *Diilonj-nelle-na, u maaraa Nsāa-i. ¹² A donj dii Nsāa-Batise bāaŋ-nu, ji hi baa nyunjo, nelbabalaamba c̄inaana *Diilonj-nellentes̄inni-i aa ta ba taara ba h̄ūu u nelle-i ce-de ba diele.† ¹³ Diilopəpuərbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piiye Diilonj-nellentes̄inni maama a ji hi Nsāa-Batise bāaŋgu-i. ¹⁴ Na saaya na suo wuo baŋ waŋ *Eli mañ maama-i wuo u ka jo, u yaa juo Nsāa-i. ¹⁵ Umañ duo u ka nu, u nu!»

¹⁶ Aa naa cira: «Mi gbāa saa fiēfiē ku nuomba-i baa haba-i? Mi gbāa saa-ba baa bisālm̄ba mañ t̄ienaana ponsanatigerrenj. Banamba ta ba wañ baa banamba-i wuo:

¹⁷ «I hulii tulammu hā-na, na saa nyenj.

I hāl kuliin-nejini hā-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsāa juo, u sa dii dibelle u nunju-na, u sa nyonj kolma, na cira wuo *j̄ina dii u yunju-na. ¹⁹ *Molonj-Bienj unj wuo aa tuo nyonj, na sire ta na piiye wuo: «Naacolj daa fuo bi yii

* 11:5 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † 11:10 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 11:12 Gir̄ekimma-na terienj daaku gbāa bi nu nunj daama-i: Dii Nsāa-Batise bāaŋ-nu ji hi baa nyunjo *Diilonj-nelle kpakpaa di h̄ūmelle-i di hiel-de. Aa nuomba gbāaŋ kpelle da ba suur-die.

baa niwuoni yaa-i yon baa konyolle! Aa tiraa sire bel jjeru baa *nampohũutaamba baa nelbabalaamba.› Nga Diilon-nelma fafaan̄gu da u maacemma'i nuɔ-i.»

Sũlma haraa nilɛiŋa nan̄a-na
(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuŋ ciε gberε-weima bɔi nilɛiŋa maŋ nuɔ-i, a taan̄ baa sa hũu-ma nanna ba cilɔbabalaŋo-i. Yesu wuɔ doŋ tuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: ²¹ «Korasitaan̄ namaan̄o-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan̄ namaan̄o-i, sũlma haraa-nei! Gberε maŋ ciε namaa hɔlma-na, kuɔ uu naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuon̄gu ba fεreŋ nuɔ aa dii buɔr ba jon̄gorbaa a pigãan̄ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i! ²² Terien̄gu fan̄gu-na, mi tũnu-nei: Diilon̄ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, un̄ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan̄ yan̄ Tiirtaamba kũŋgu-i baa Sidɔtaamba kũŋgu-i hiere.Š ²³ Kafarnamutaan̄ namaan̄o-i, na daa niε s̄i na kaa da Diilon̄o-i wei? Na tãal na fεre, na ta na kã dãamu-na. Gberε maŋ ciε namaa nelle-na*, kuɔ uu naa ce Sodomu yaa nuɔ-i, nyun̄go daayo-na, nelle fande naa waa yogo.† ²⁴ Terien̄gu fan̄gu-na, mi tũnu-nei, kumaŋ ka haa-nei ḡɛŋgeryiŋgu-na, Sodomu kũŋgu ka waa hãan̄o.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntien̄ nuɔ dɔrɔ-i-na baa h̄ɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huon̄ga-i c̄ɛc̄ɛmuntaamba-na baa sebesuɔtaamba-na aa c̄er pigãan̄ bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu bɔi. ²⁶ Ninson̄o, ŋ ciε ŋ huon̄ga yaa dumaan̄o-na, Baba.»

²⁷ Aa naa wan̄ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii weiima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuon̄o-na, molo sa suɔ Bepol̄o-i, aa da ma bi hel Bepol̄o-na baa un̄ taaran̄ u pigãan̄ baman̄ baa-yo, molo sa suɔ Tuon̄o-i.»

Fiisaan̄gu dii Yesu huon̄gu-na

²⁸ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa naman̄ tũyãa con̄gorni ta ni ko-na, juon̄ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huon̄ga sa doŋ, aa mi sa tet̄eŋ mi fεre. Juon̄ mi ji haa mi con̄goruon̄gu-i hã-na na cu mi huon̄-nu ku yaa na ka da fiisaan̄gu. ³⁰ Mi con̄goruon̄gu si dii yonduo, mi tusãlle dii fiεfiεfiε.»

12

Yit̄ɛnan̄gu maama-i
(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibien̄a fan̄a-na, *yit̄ɛnan̄gu nan̄gu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hãalãbiamba-na. Baa doŋ ta ba kar bile-i ba wuo. ² *Faris̄ɛbaa-ba daa mafamma-i ce niε? Baa sire ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Ne ŋ hãalãbiamba-i, kumaŋ saa saaya ku ce yit̄ɛnan̄gu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nan̄ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumaŋ, ma s̄i na kalaan̄-ku kε? ⁴ Davidi suurii Diilon̄-dũŋgu-na a biε Diilon̄-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miε Diilon̄-hũmelle-i, da kuɔ *Diilojigãntien̄ nuɔ s̄i, ŋ sie gbãa wuo buruo fan̄o-i. ⁵ Ma s̄i na bi kalaan̄ *ãn̄j̄namma-i kε? Wuɔ nelie saa saaya u ce maacemma yit̄ɛnan̄gu-na, nga Diilojigãntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kãŋ-ku wuɔ cãlmuɔ. ⁶ A ne da bande-i-na, kuan̄gu dii kumaŋ maaraa Diilodubuɔ-i. ⁷ Diilon̄o ciεra wuɔ: «Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaan̄-miŋ ku yan̄ na niikonni-i.»† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yun̄gu-i, naa naa saa ta na cãl nuɔmba-i na yun̄-nu. ⁸ A tiraa naara kufan̄gu-i: *Molon̄-Bien̄o yaa yit̄ɛnan̄gu tien̄o-i.»

Š **11:22** Kumaŋ haa Tiirtaamba-na baa Sidɔtaamba-na: Niεŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10. * **11:23** Niεŋ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gberε-weima namma. † **11:23** Sodomu: Niεŋ u kũŋgu-i Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28. * **12:4** Niεŋ Samiel sebedielãŋo-na (1 Samuel) 21.2-7. † **12:7** Ose (Osée) 6.6

Yesu siire nagāduɔla nano
(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesuŋ juɔ piiye baa *Farisɛbaa-ba-i tɪ, wuɔ ta kã *Diilonelhãalãdũngu-na. ¹⁰ Naacolŋo nano waa ba hɔlma-na, u nanŋa diei naa minanŋ. Farisɛbaa baa ta ba taara ãntãalãmma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanŋo-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonŋ-hũmelle-i, ŋ gbãa sire jɛiŋo *yitɛnanŋu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Namaanŋo-na, umanŋ duɔ waa baa tũmaanŋo diei yonŋ u kũndũngu-na aa tũmaanŋ daayo par suur fuonŋ-nu yitɛnanŋu-na, kutienŋo ka yanŋ-yo dii fuonŋu-na wuɔ yitɛnanŋu wei? ¹² Nelbilonŋo-i baa tũmaanŋo-i, hai bɔyaa? Terienŋu fanŋu-na, ãnfafamma gbãa ce yitɛnanŋu-na, weiima si dii.» ¹³ Aa naa wanŋ baa naacolŋ daayo-i wuɔ: «Fara ŋ nanŋa-i.» Naacolŋ wuɔ bi fara u nanŋa-i, kaa firnu kananŋa temma-i. ¹⁴ Farisɛbaa baa pãŋ hel ka ta ba da ba-naa Yesu kommanŋ-kũngu-na.

Yesu yaa Itienŋo cãarãŋo-i

¹⁵ Yesuŋ juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halanŋ terienŋu-na. Nuɔŋ baa kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hɔlma-na. Wuɔ sire-bei hierɛ ¹⁶ aa naa wanŋ-ma kuolamei baa-ba wuɔ ba baa yanŋ molo suɔ wuɔ u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilonŋ unŋ puɔraa *Isayi wanŋ mamanŋ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waanŋ-ma wuɔ:

«Diilonŋo ciɛra wuɔ:

¹⁸ *«Mi hielaa mi cãarãŋo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dɔlhu-miɛ.

U yaa fɛŋ mi huɔŋga-i.

*Mi ka hã-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigãan nuɔmba-i nilɛiŋa-na hierɛ baa hũmeviile-i.

¹⁹ *U siɛ gãŋ baa moloŋo.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloŋo.

Molo siɛ nu u piiye hũŋgbɛɛnniŋ.

²⁰ *U siɛ perienŋ terre manŋ kaanu tɪ, aa u siɛ dɪŋ dãamu manŋ kusiriye tɪ.*

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nilɛiŋa-na hierɛ ba ji hũu viisɪnni maama-i.

²¹ *Nuɔmba-i hierɛ ba ka haa ba nanŋa-i yuɔ.»†*

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

²² Ku huonŋu-na, baa ji jo baa bobo-yironŋo nanŋo-i Yesu wulaa. *Jɪnabaa-ba'i naa ciɛ-yo dumaanŋo-na. Yesu wuɔ puur u yufienŋa-i aa naa ce u tuɔ gbã u piiye. ²³ Kuɔ cu nuɔmba hãmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ŋaa *Davidi hãayɛlŋo yaa-i?»

²⁴ *Farisɛbaa-banŋ juɔ nu-ma, baa gbɛ-ku dumaa wuɔ: «Jɪna ba yuntienŋo-i *Belsebulŋ yaa hãa naacolŋ daayo-i himma-i u tuɔ donya jɪnabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlenŋ-baanŋ namaanŋo-i na sa gbo, yiingŋu dii baa yiingŋu na nelle ka muonu. Da na bi waa ciingŋu-na sisɔ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu. ²⁶ *Sitãni duɔ tuɔ donya fuɔ fɛɛɛŋ baamba-i, ma sɪ kuu dii ŋaa u gãŋ baa u fɛɛ ke? Dumaanŋo-na, u fãŋgũɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ²⁷ Na gbɛ-ku dumaa wuɔ Belsebul yaa hãa muɔ himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i, namaa nuɔmba fuɔ, hai moloŋo-i hãa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɛɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muɔ fuɔ, *Diilonŋ-Yalle yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i. Ku yaa pigãan wuɔ *Diilonŋ-bãanŋu paa-nei tɪ.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbãa suur u nabienŋ dũngu-na a biɛra u bɪmbɪnni-i hel baa-ni aa u nabienŋo yanŋ-yo dumaa? Nŋa kutienŋ duɔ bel u nabienŋo-i vaa-yo igɛna, u gbãa suur biɛra u bɪmbɪnni-i hierɛ ta baa-ni.

† 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4 § 12:24 *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul.

³⁰ «Uman duo uu si dii baa-mi, kuu dii n̄aa kutien̄o bigāan̄-mi; aa uman̄ duo u sa tigiin̄ baa-mi, kuu dii n̄aa u pisällā.

³¹ «Mi tūnu-nei: Nelbiliemban̄ cāl Diilon̄o-i aa ta ba haa tuosinni man̄ yuo hiere, u gbāa ce jande bei aa yan̄ ma tī. N̄ga uman̄ duo tuora u *Yalle-i, jande c̄eraa u ce-yuo h̄iema-na, jande c̄eraa u ce-yuo d̄ar̄o-i-na. ³² Uman̄ duo wan̄ āndababalaan̄gu h̄ā *Molon̄-Bien̄o-i, ma gbāa tī. N̄ga uman̄ duo piiye āndaparaan̄gu h̄ā Diilon̄-Yalle-i, ma sie tī nyun̄go, ma sie tī bisinuo.

³³ «Tibifafaan̄gu yaa maan̄ biefefeiṅa-i. Tibibabalaan̄gu man̄ biebabaleiṅa. Ba suo tibiin̄gu-i ku bien̄a yaa nuo-i. ³⁴ Nelbabalaan̄ namaa temma-i daana-i! Nan̄ balaan̄, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliṅ nuo ḡ huon̄gan̄ yuu baa maman̄, ma yaa hilaan̄ ḡ nun̄gu-na. ³⁵ Nelfefeiṅ u ānfafamma hel u h̄ofafaṅa'i nuo-i. Aa nelbabalan̄ u maacembabalamma hel u h̄obabalaṅa'i nuo-i. ³⁶ Mi tūnu-nei: Ḡeṅgeryiin̄gu-na, baman̄ waan̄ āndas̄onni-i hiere, Diilon̄o ka ḡan̄ baa-ba. ³⁷ Diilon̄o ka ne nan̄ fer̄eṅ nun̄-āndaan̄gu yaa-i aa cira ḡ cālāa sis̄o ḡ saa cāl.»

*Nuamba ciera Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesun̄ juo piiye tī, *ānj̄inamma pigāataamba namba-i baa *Faris̄iebaa-ba namba cira: «H̄aalāt̄ie, i taara ḡ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuo gb̄e-ba wuo: «Fiefie ku nuamba saa fa, ba j̄enaamba sa ku! Ba gb̄ie-ku dumaa wuo mi ce himma ba ne. Bin̄kūṅgu sa ce dii h̄ā-na. *Yonasiṅ cie maman̄, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasiṅ cie yinni siei-i dumaa teterien̄o kusūṅgu-na*, *Molon̄-Bien̄o ka bi ce yinni siei-i dum̄ei h̄iema-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuo Yonasi nun̄gu-i aa nanna ba cil̄obabalaṅo-i†, a ne da namaa h̄olma-na bande-i-na, molon̄o dii uman̄ maaraa Yonasi-i aa na yagar wuo na sie nu u nun̄gu-i! Diilon̄o duo ji tuo yuu nuamba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma. ⁴² Ḡeṅgeryiin̄gu-na, Seba nellentien̄o‡ ka da nun̄gu fiefie ku nuon̄ namaan̄o-na. Fuo siire termaan̄ daaku-na a karnu nilēiṅa-i hiere ji nu *Salom̄o nelma-i, a ne da namaa h̄olma-na bande-i-na, molon̄o dii uman̄ maaraa Salom̄o-i aa na yagar na sa nu u nun̄gu-i!»

*J̄ina duo bir jo u sa fa
(Like 11.24-26)*

⁴³ Ku huon̄gu-na, Yesu wuo cira: «*J̄ina duo waa molon̄o-na aa ji hel, u kā ka tuo wuora u bin̄ h̄ieṅ-nu duo taara munt̄ienammu. ⁴⁴ Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi munterc̄ol̄ammu-na.» Aa bi bir. Duo kā ka da bin̄kūṅgu si dii kutien̄o huon̄ga-na, aa u gbuu migāan̄-ka da welewele aa tigiin̄-ka, ⁴⁵ u bir ka bī u naj̄inabaa nieh̄āi, baman̄ balaan̄ yan̄ ufaṅo-i ba jo ji suur t̄iena-kei. Da ba suur t̄iena dumaan̄o-na, ku migāan̄ balan̄ kutien̄o-na a yan̄ d̄ielā-kūṅgu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuamba-i; ba saa fa.»

*Yesu baamba juo da ba ji ne-yo
(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)*

⁴⁶ Yesun̄ waa tuo piiye baa nuamba-i, u nyu wuo jo baa u h̄amba-i da ba ji ne-yo. Ban̄ juo ji da u piiye, baa yīera ḡon̄gūon̄-nu. ⁴⁷ Naacol̄o nan̄ wuo da-ba aa naa pie wan̄ baa Yesu-i wuo: «ḡ nyu-i baa ḡ h̄amba juo da ba ji ne-ni, baa dii yīera ḡon̄gūon̄gu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuo gb̄e naacol̄o-i wuo: «Na suo mi nyu-i baa mi h̄amba-i wei?» ⁴⁹ Aa naa wuora pigāan̄ u *h̄aalābiemba-i baa u nan̄ga aa cira: «Mi nyu-i baa mi h̄amba yaa daaba. ⁵⁰ Baman̄ cieṅ mi To man̄ d̄ar̄o-i-na u huon̄ga-i, ba yaa mi h̄amba-i, ba yaa mi tūbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

* 12:40 Nieṅ Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † 12:41 Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ 12:42 Nellentien̄ daayo waa cicien̄o a saanu baa maman̄ nyegāan̄ girekimma-na.

13

Fūmanarāŋo nan maama
(Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹Yinduŋgu fanġu-na, Yesu wuɔ sire hel kã ka t̄ena dalanġa nuŋgu-na. ²Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugūŋ beŋo nanŋo-na t̄ena aa nuɔmba waa bomborma-na. ³Uŋ t̄enaana, wuɔ bie gbãneini tuɔ nan baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nanŋo kãa ka nan fūma u suonġu-na. ⁴Fūma nanŋo kã ka diire hūmellen-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuo ufanŋo-i. ⁵Unanŋo kã ka diire tãmpellen-terien-nu. H̄ema saa waa b̄oi terienġu-na; a ce u pa yan unanŋo-i. ⁶Uŋ paa, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan-na. Bãanġun juɔ don ta ku jo, wuɔ kuol hiere kp̄emmu! ⁷Unanŋo kã ka diire h̄ien-nu. H̄ienġu tu suuye-yuɔ. ⁸Umanġ diiriye suon-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unanŋo bienġa komuɔŋa da-a-ndii, unanŋo bienġa komuɔŋa sa-a-siei, unanŋo komuɔŋa baa c̄incielbaa.»

⁹Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Umanġ duɔ u ka nu, u nu!»

Kumanġ cie Yesu tuɔ nan gbãneini-i
(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰Yesuŋ juɔ nan t̄i, u *hãalãbiemba piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, bige-i cie ŋ ta ŋ nan gbãneini baa nuɔmba-i?»

¹¹Yesu wuɔ cira: «Diilonŋo cie baa namaanŋo-i. U *nellentesinni maama man fuyaa, u pigãan namaanŋo-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kuanġu mei. ¹²Umanġ duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kuanġu ka ta ku naara u s̄osuɔmunġu-i; ŋga umanġ duɔ u sa suɔ b̄iŋkūŋgu, cell̄ekūŋgu man un suɔ-kun, ku ka kor-yuɔ. ¹³Na saa da, kumanġ cie mi ta mi nan gbãneini-i baa-ba, yufienġa dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tūnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelman kãŋ yanġa man nuɔ-i. ¹⁴Diilonġ un puɔraa *Isayi wan maman, ma'i s̄i daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonŋo ciera wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,
ŋga na sie ta na suɔ ma yaanġa-i.
Na ka ta na ne colcol, ŋga na sie ta na da b̄iŋkūŋgu.

¹⁵Hama-i nuɔ-i?
Bande ku nuɔmba nyaayã ba f̄er̄e cor;
ba suunu ba tūnni-i
aa suuye ba yufienġa-i.
Ba sa taara ba da b̄iŋkūŋgu.
Ba sa taara ba nu wei-ma.
Ba sa bi taara ba suɔnu kuanġu aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»*

¹⁶Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni d̄olaa; na da baa na yufienġa-i aa ta na nu baa na tūnni-i. ¹⁷Mi wan ninsonŋo-i baa-na: *Diilop̄op̄uɔrbiemba b̄oi baa nelviimba b̄oi taa ba taara ba da nan dan kumanġ, aa nu nan nun maman, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firiinu fūmanarāŋo gbãnalãanġu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

¹⁸Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan na tūnni-i na nu fūmanarāŋo gbãnalãanġu yunġu-i: ¹⁹Nuɔmba nan h̄ommu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga; da ba nu *Diilonġ-bãanġu maama-i ba sa bel-ma nammu h̄ai, ba yan *Bigãarãŋo jo ji hiel-ma aa yan-ba. ²⁰Banan h̄ommu dii ŋaa tãmpellen-terienġu; da ba nu Diilonġ-nelma-i ma pãŋ d̄alnu-bei ba hūu-ma. ²¹Ŋga ma sie gbãa nan kaasinni. A ce dumaanŋo-na wein da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har j̄ina. ²²Banan h̄ommu dii ŋaa h̄ien-terienġu; da ba nu Diilonġ-nelma-i ba yan anġoġuma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mei; a ce ma sa da belle ba wulaa. ²³A ne da banan h̄ommu dii ŋaa h̄iefafamma; da ba nu

* 13:15 Isayi (Ésaie) 6.9-10

Diilonj-nelma-i ba suɔ ma yunɔu-i aa wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa. Kufanɔu taamba yaa dii ŋaa fūma maŋ gbuu sire kpatalla; unanɔ biena komuɔŋa da-a-ndii, unanɔ biena komuɔŋa sa-a-siei, unanɔ komuɔŋa baa cīncielbaa.»

Suontienɔ nanɔ baa u bigāarāŋo

²⁴ Yesu wuɔ tiraa naŋ gbānalāanɔu nanɔu baa-ba wuɔ: «*Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa moloŋo maŋ siire ka duu dīmma u suonɔu-na aa jo ji tīena. ²⁵ Isuonɔu nanɔu-na, u bigāarāŋo nanɔ yan nuɔmba duɔfūŋ aa sire ka naŋ hēbienɔ dīmma hɔlma-na. ²⁶ Dīmman juɔ ta ma hoŋ huonɔu-na, suontienɔ maacembiemba da hīenɔ daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba yuu suontienɔ-i wuɔ: <Yuntie, ma sī ŋ duu dīmma'i ma kula suonɔu-na kɛ, hīenɔ maama nie?>

²⁸ «Suontienɔ gbē-ba wuɔ: <Unanɔ sī, mi bigāarāŋo nanɔ'i cie mafamma-i.>

«Maacembiemba cira: <I kā ka for-ku nanna wei?>

²⁹ «Suontienɔ gbē-ba wuɔ: <Yaan-kunɔ, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dīmma namma. ³⁰ Yaan ni vāa hiere. Diŋ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igēna a tigiin-ku caa-ku aa suɔ kar mi dīmma-i dii-ma inonɔgō-na hā-mi.>»

Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa mutardi-belle

(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

³¹ Ku huonɔu-na, Yesu wuɔ tiraa naŋ gbānalāanɔu nanɔu baa-ba wuɔ: «*Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa mutardi-belle maŋ ban duu-de. ³² Mutardi-belle yaa yuraanu yan hiere, ŋa da di pa, di sire maar niifielu-i hiere a ce tibiinɔu huriimba ta ba jo ba se kamma kuɔ.»

Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjūmmu-i kolloyufienɔa siei baa-ni, ni sire-muɔ hiere.»

Kumanɔ cie Yesu tuɔ naŋ gbāneini-i?

(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waan nel daama-i hiere baa nuɔmba-i gbāneininɔ; duɔ puur duɔ piiye gbānalāanɔu, a puur duɔ piiye gbānalāanɔu. ³⁵ *Diilopɔpuɔrbilonɔ unɔ waan maman ma'i sī daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonɔ waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

<Mi ji ta mi piiye baa-ba gbāneininɔ.

Maman naa fuo dii miwaanɔ domma-na,

mi ka wan-ma baa-ba.>»†

Yesu firnu suontienɔ-i baa u bigāarāŋo-i ba gbānalāanɔu-i

³⁶ Yesun juɔ piiye tī, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kūŋ. U *hāalābiemba kā u wulaa ka cira: «Niŋ naan gbānalāanɔu maŋ wuɔ suontienɔ nanɔ duu dīmma aa u bigāarāŋo kā ka naŋ hēbienɔ dīmma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yunɔu-i wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienɔ yaa suontienɔ-i; u yaa duu dīmma-i. ³⁸ U suonɔu yaa miwaanɔ-i. Dīmma yaa bamanɔ cuu Diilonɔ huon-nu aa hēbienɔ yaa bamanɔ cuu *Bigāarāŋo huon-nu. ³⁹ Suontienɔ bigāarāŋo yaa *Sitāni-i. U yaa kāa ka naŋ hēbienɔ-i dīmma hɔlma-na. Dikara-huonɔu yaa miwaanɔ tīmman-huonɔu-i aa dikartaamba yaa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Ban kaal hīenɔu-i ba caa-ku dumaa, miwaanɔ tīmman-na, ku ka waa dumai. ⁴¹ Yiinɔu fanɔu-na, Molon-Bienɔ ka ce u dɔrpɔpuɔrbiemba jo ji bel bamanɔ guɔlaan nuɔmba gbeini-i baa bamanɔ cienɔ āmbabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dāŋgbɔguonɔu-na. Kaalunɔu sie ji waa dei. ⁴³ Ŋa bamanɔ wuɔyaan Diilonj-hūmelle-i, ba ka waa huonɔu fanɔu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bāansēnienɔu. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa sēne

† 13:35 Gbeliemān-nalāanɔu (Psaume) 78.2

⁴⁴ «*Diilon-nellentesĩnni dii ɲaa sɛnɛ maŋ fuyaa suonɲu naŋgu-na, naacolɲo naŋo kã ka paya-yuɔ. U huɔŋga gbuu fɛ, u migãaŋ fuo-yo aa kã ka suor u nagãŋ-niini-i hiere a jo ji sãa suonɲu faŋgu-i.»

Diilon-nellentesĩnni dii ɲaa niibiliɲgu

⁴⁵ «*Diilon-nellentesĩnni tiraa ni ye ɲaa torgoceroŋo maŋ taaraayaŋ niibilefafanni duɔ sãa. ⁴⁶ U juɔ da sukpekpelluŋ-kũŋgu naŋgu-i, u kã ka suor u nagãŋ-niini-i hiere a sãa-ku.»

Diilon-nellentesĩnni dii ɲaa juɔŋo

⁴⁷ «*Diilon-nellentesĩnni tiraa ni ye ɲaa tetebeljuɔŋo. Da ba naŋ juɔŋo-i, duɔ hi teterieŋo teterieŋo, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hũmma-na, ba kã ka tɛna fiɛl baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaanɔ tĩmma ka waa dumɛi: *Dɔɾpɔpuɔɾbiemba ka jo ji fiɛl nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dãŋgbɔguɔŋgu-na. Kaaluŋgu siɛ ji waa dɛi.»

⁵¹ Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ yuu u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Miŋ waŋ mamaŋ, na nuɔ-ma hiere wɛi?»

Baa cira: «Ũu, i nuɔ-ma.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «*Ãŋjĩnamma pigãatieŋo maŋ duɔ hũu-ma hãalã Diilon-nellentesĩnni kũŋgu-i, uu dii ɲaa dumɛllentieŋo maŋ hielaŋ bĩmbifɛlɛnni-i baa niicolɔnni-i u muntierammu-na u hã nuɔmba-i.»

*Nasarɛtitaamba cĩnaana Yesu-i
(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)*

⁵³ Yesuŋ juɔ naŋ gbãɛini-i tĩ, wuɔ ta terieŋgu faŋgu-na ⁵⁴ a kã ba nelle-na†. Uŋ kãa, wuɔ kã ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuɔ kaa hel baa nelnul daade-i hie? U ciɛ niɛ tuɔ gbã u ce hiŋ daama temma-i? ⁵⁵ Ma sĩ fãnaŋo bieŋo yaa kɛ? Maari bieŋo'i sĩ wɛi? Fuɔ hãaŋo naŋo yaa baŋ bĩŋ-yoŋ Sake-i, unãŋo-i Yosefu, unãŋo-i Simɔ aa unãŋo-i *Yuda. ⁵⁶ U tũɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuɔ kaa hel baa hiŋ daama-i hie?»

⁵⁷ Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔɾbilonɔ-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.»

⁵⁸ Baŋ¹ a ba saa hũu u nelma-i dumaŋo-na, u saa ce gbɛɛ-wɛima bɔi terieŋgu-na.

14

*Nsãa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ
(Marke 6.14-29; Like 9.7-9)*

¹ Yibieŋa faŋa-na, fãamaanɔ maŋ waa *Galile yuŋgu-na, wuɔ nu ba piiye Yesu maama-i. Ba taa ba bĩ-yo *Erɔdi-Antipasi. ² Wuɔ gbɛ u maacembiemba-i wuɔ: «Naacolɲ daayo-i mi suyaa miɛ *Nsãa-Batise yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i ciɛ u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fɛɛ yaa naa ciɛ ba bel Nsãa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ ciɛŋo aa u hũu-yo mɔlɔ wulaa. Ba taa ba bĩ mɔlɔŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hũyãa-yo dumaŋo-na, Nsãa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sĩ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Ŋga nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔɾbilonɔ. Erɔdi duɔ ne terieŋgu faŋgu-i, korma da-yo baa nuɔmba-i.

⁶ Yiŋgu naŋgu-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u hommaŋ-yiŋgu ponsaŋgu-i aa naa bĩ u jãnaamba-i. Erodiyadi bilon wuɔ nyɛŋ Erɔdi jãnaamba yaŋga-na ponsaŋ daaku-na; kuɔ fũnuŋ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pã nuŋgu baa bilonɔ-i wuɔ fuɔ baa Diilonɔ, kɛɛ uŋ taaraŋ kumaŋ, u waŋ-ma, u ka hã-yo baa-ku. ⁸ Bilonɔ nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsãa-Batise yuŋgu. Bilon wuɔ bi cira: «Mi taara ŋ kar Nsãa-Batise yuŋgu-i a dii-ku tasaŋ-na jo baa-ku ji hã-mi bande.» ⁹ Fãamaanɔ yaŋ kaa pãŋ bir ka den birma; ŋga u ka ce-ma niɛ? U yaa pãa nuŋgu-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wɛima sĩ.» ¹⁰ Aa naa puɔɾ

† 13:54 Ba nelle yaa Nasarɛti. Niɛŋ Like 4.16.

ba kã ka kar Nsãa-Batysi yunḡu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaanḡo-na ji hã bilonḡo-i baa-ku. Bilonḡ wuɔ hũu-ku hã nyunḡo-i baa-ku. ¹² Nsãa *hãalãbiyenḡ baa kã ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa kã ka tũnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hãa nelpũḡu nanḡu wuo ye
(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsãa 6.1-14)

¹³ Yesunḡ nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ beḡo ta tuɔ kã u deḡ. Nuɔḡ baa yagar nu-ma aa naa hel nilɛiḡa-na a bella nuoraanḡu nunḡu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Unḡ kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpũḡu nanḡ temma u yaanḡa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ donḡ tuɔ sire jaamba manḡ waa baa-ba.

¹⁵ Bãanḡunḡ juɔ hir huɔḡu-na, u *hãalãbiemba piɛ kã u wulaa ka cira: «Bãanḡu tĩɛ tĩ, aa ii dii hĩɛḡ-nu, ḡ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilɛiḡa manḡ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni sãa wuo wei?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yunḡu si dii ba da ba kã; namei saaya na hã-ba niiwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hãalãbiyenḡ baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yonḡ baa titiraamba hãi.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔḡ baa-ni na ji hã-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tĩɛna hĩɛḡu-na, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baanḡ daaba-i a ciir u yunḡu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonḡo-i aa naa bũlnu buruo-i a hã u hãalãbiemba calnu-yuɔ hã nuɔmba-i. ²⁰ Nuɔḡ baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienḡ cĩncieluo a hãi. ²¹ Bamanḡ naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienḡa hãi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunḡu sĩ baa bisãlmba-i.

Yesu wuɔyaa hũmma dɔrɔ
(Marke 6.45-52; Nsãa 6.16-21)

²² Banḡ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hãalãbiemba biɛ beḡo-i ta u yaanḡ-na ta ba karnu ba kã bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tĩɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kũḡ ba cĩnniḡ. ²³ Nuɔmbanḡ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kã ka nyugũḡ tãnunḡu-na tuɔ cãrã Diilonḡo-i. Bãanḡunḡ fiɛ ji tĩ, wuɔ tĩɛna dii u da-u-diei tuɔ cãrã Diilonḡo-i. ²⁴ A ne da huɔḡu fanḡu-na, u hãalãbiemba naa maa baa beḡo-i. Fafalmu nanḡ temma sire ta mu jãrã-bei. Hũḡ maa ta ma sagalla beḡo-i baa-ba. ²⁵ Cicãnjãale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hũmma dɔrɔ-i-na u kã ba wulaa. ²⁶ Banḡ juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hũmma dɔrɔ-i-na, ba huleiḡa gbuu pãḡ caar wuɔ sĩ isuɔtienḡo. Baa donḡ ta ba kaasĩḡ.

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!»

²⁸ Pɛr wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnɛi kelkel, ce mi wuɔ hũmma dɔrɔ-i-na kã ḡ wulaa.»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pɛr wuɔ hel beḡo-na tuɔ wuɔ hũmma dɔrɔ-i-na u jãrã-yuɔ. ³⁰ Unḡ juɔ jɔḡuɔḡ fafalmu maama-i, u holle pãḡ caar, wuɔ donḡ tuɔ nyierã hũmma-na. Unḡ nyierãḡ dumaanḡo-na, wuɔ tuɔ kaasĩḡ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» ³¹ Yesu wuɔ fara u nanḡa-i a bel-o aa naa cira: «ḡ saa haa ḡ nanḡa-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Bige-i ciɛ ḡ ce ḡ hɔmmu-i mu hãi?»

³² Unḡ bilaa u nanḡa-i dumaanḡo-na, baa kã ka suur beḡo-na, fafal muɔ bi pãḡ yiera.

³³ Bamanḡ waa beḡo-na, baa jo ji dũuna Yesu yaanḡa-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnɛi Diilonḡ-Bienḡ nuɔḡo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesarɛti-i-na
(Marke 6.53-56)

³⁴ Fafalmunḡ yieraaya, Yesubaa baa perienḡ karnu kã Genesarɛti. ³⁵ Genesarɛtitaambanḡ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tũnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniḡ-nilɛiḡa-i hiere. Nuɔḡ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere ³⁶ ji ta ba cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yanḡ ba yiɛya u jonḡoruo tũḡu yaa yonḡ. Ku waa umanḡ duɔ yiɛya u jonḡoruo tũḡu-i, kutienḡo pãḡ sire da yeryer.

15

Bĩncuəŋ-hũmelle maama
(Marke 7.1-13)

¹ Ku huonŋu-na, *Farisĩɛbaa-ba namba-i baa *añjĩnamma pigãataamba namba sire *Yerusalɛmu-i-na a kã Yesu wulaa ² ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ *hãalãbiemba sa wuɔ bĩncuəŋ-hũmelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi ciɛ namaa na yaŋ Diilonŋo uŋ waanŋ mamanŋ aa ta na ce na bĩncuəŋ-maama? ⁴ Diilonŋo ciɛra: <Ta ŋ dii ŋ bĩncuəmba nuŋgu-i.>* Aa tiraa cira: <Umanŋ duɔ wanŋ andaparaanŋu hã u to-i sisɔ u nyu-i, kutienŋo saaya komma.>† ⁵ Nga namaa birii cira wuɔ umanŋ duɔ wanŋ baa u bĩncuəŋo-i wuɔ: <Minŋ ŋa naa da kumanŋ da mi kãyã-niɛ, mi pãa-ku hã Diilonŋo.> Kerɛ umanŋ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da bĩŋkũŋgu hã u bĩncuəŋo-i weiima sɪ. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, na huraa Diilonŋ-nelma-i baa na bĩncuəŋ-maama. ⁷ Huhurmantaanŋ namaa temma-i daana-i; *Isayinŋ fii-na baa kumanŋ, na yuu-ku. Isayi waanŋ-ma wuɔ: <Diilonŋo ciɛra wuɔ:

⁸ «Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yonŋ.

Mi maama si dii ba hɔmmu-na.

⁹ *Banŋ pigãanŋ nuɔmba-i hũmelle manŋ, bafamba diele.*

A ce dumaanŋo-na, yunŋu si dii ba Diilojaale-na.»‡»

Kumanŋ gbãa guɔla neliɛŋ nuəŋo-i
(Marke 7.14-23)

¹⁰ Yesuŋ piye mafamma-i, wuɔ bɪ nuɔmba-i a ji cira: «Karaanŋ na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i: ¹¹ Kumanŋ suuriinŋ neliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku siɛ gbãa guɔla-niɛ Diilonŋ-hũmelle-na. Kumanŋ hilaanŋ, ku yaa gbãa guɔla-niɛ.»

¹² U *hãalãbiemba piɛ u caanŋ-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaanŋ *Farisĩɛbaa-ba-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Mi To manŋ dɔrɔ-i-na, uŋ'a u saa sũ tibinni manŋ hiere, ni ka fuur halanŋ. ¹⁴ Yaanŋ-banŋ, baa dii ŋaa yiriemba manŋ bilaa ba nayirienŋ nammu. Na suyaa kerre yironŋ duɔ bel u nayironŋ nanŋa, ba ka par suur fuonŋ-nu ba hãi-i-na hiere.»

¹⁵ Pier wuɔ cira: «Niŋ wanŋ nelma manŋ daama-i i saa suɔ ma yaanŋa-i; firnu-mɛi baa-ye.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaanŋo-i yogo wei? ¹⁷ Namaa saa suɔ wuɔ kumanŋ suuriinŋ neliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku kã ŋ kusũŋ-nu aa cor ka ce biniɛŋa wei? ¹⁸ A ne da neliɛŋ nuɔ niŋ wanŋ mamanŋ ŋ nuŋgu-na, ma hel ŋ huəŋga'i nuɔ-i; ma yaa gbãa guɔla-niɛ Diilonŋ-hũmelle-na. ¹⁹ Anjɔgɔbabalamma hel neliɛŋ nuɔ ŋ huəŋga'i nuɔ-i: N huəŋga'i diyaanŋ-niŋ nelkollɛ-na, *fuocesinni-na, bĩŋwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebiɛnandɛna. ²⁰ Daama temma yaa guɔlaayanŋ neliɛŋ nuəŋo-i. Nga a wuo niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanŋu siɛ gbãa guɔla-niɛ.»

Nerciɛŋo nanŋo haa u nanŋa Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)

²¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a kã Fenisi mara nuɔ. § ²² A ne da nerciɛŋo* nanŋo waa terienŋu fanŋu-na. Yesuŋ kãa, ciɛŋ daa wuɔ cu u huonŋ-nu tuɔ fara u piye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *Jĩna nanŋo dii mi bilonŋo yunŋu-na, kuu si dii-yuɔ dɛi.» ²³ Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. U *hãalãbiemba piɛ u caanŋ-nu ka cira: «Itie, ŋ sa bir ciɛŋ daayo-i i huonŋu-na wei? N saa da uŋ ceŋ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wei?»

* 15:4 Helmanŋ-sebe (Exode) 20.12; Anjĩnammanŋ-sebe 5.16 † 15:4 Helmanŋ-sebe (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Isayi (Ésaie) 29.13 § 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɪ ma nyɛgãanŋ girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sidɔ mara». Niliɛŋa fanŋa dii Fenisi huəŋ-na. * 15:22 Ciɛŋ daayo bĩncuəmba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigãanŋ wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Diilonjo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yon, baa dii njaatũlmba man baala.»

²⁵ Ciɛn daa wuɔ jo ji dũuna u yaanga-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-mi!»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da n biɛ bisãlmba niiwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa.»

²⁷ Ciɛn wuɔ cira: «Itie, n waan ninsojo, nja ma sã juoronjo tien duɔ wuo niiwuoni-i aa niman diire, juoronjo wuo-ni ke?»

²⁸ Uɛn waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Ciɛn nuɔ, n haa n nanga-i miɛ kelkel! Nin taaran kuman, Diilo ka hã-ni baa-ku.»

Terduɔngɔ fanɔgu-na, bilon wuɔ bi pãn da u fɛɛ.

Yesu siire jaamba bɛi

²⁹ Yesu wuɔ ta terienɔgu fanɔgu-na a kã *Galile dalanga-na ka nyugũn tãnuɔgu nanɔgu-na tɛna. ³⁰ Nuɔn baa kũl ba-naa ta ba kã u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dɛi. Uman duɔ jo baa u wuonjo, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanɔgu-na. Yesu wuɔ sire-bɛi hiere kpɛmmu! ³¹ Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienja puurii. Kuɔ ce nuɔmba-i gberɛ. Baa ta ba gbɛliɛn *Isirahel-baamba Diilonjo-i.

Nuɔmba neifienja hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba (Marke 8.1-10)

³² Yesun waa dalanga-na, yiingu nanɔgu-na, wuɔ bɛi u *hãalãbiemba-i a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuɔn daaba hujarre ko-mi; ba yinni siɛi yaa dɛ-i baa-mi ba saa da bɛnkũngɔ wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

³³ U hãalãbiemba yuu-yo wuɔ: «I ka da niiwuoni-i hie hɛn daaku-na diɛ hã nelpũn daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hɛma-na ³⁶ aa naa biɛ buruo niehãi daayo-i baa tetebiɛn daaba-i a jaal Diilonjo-i aa naa bũlnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien niehãi. ³⁸ Baman naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienja hãi temma. Caamba nuɔngɔ sã baa bisãlmba-i. ³⁹ Ban juɔ wuo tɛ, Yesu wuɔ ce ba bɔrɔ kũn ba cinnin aa fuɔ wuɔ kã ka biɛ beɔ tuɔ kã Magadã.

16

Yesu suɔraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huonɔgu-na, *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Sadusɛbaa-ba namba siire kã Yesu wulaa wuɔ ba ka piiye cure-yuɔ. Ban kãa, baa cira: «Hãalãtie, ce himma namma i ne, maman pigãan wuɔ n juɔ Diilonj-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bãan da ku ta ku suur huonɔgu man nuɔ-i, da na ne diilonjo yaanga-i da-ka dãa, na cira: «Diilonjo siɛ dãa, terienɔgu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyunɔgu-na a da diilonjo yaanga saa fa, na cira: «Diilonjo ka dãa nyunɔgo-i-na.» Na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonjo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ maman ciɛn fiɛfiɛ-i-na ma yunɔgu-i? ⁴ Fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku. Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Bɛnkũngɔ sa ce dii hã-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uɛn waan mafamma-i, wuɔ ta aa naa yan-ba.

Yesu gbuɔya u hãalãbiemba-i (Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-bañ taa terienḡu-na, baa kã ka biε beḡo ta ba karnu ba kã dalaḡa yiḡḡu naḡu-na. A ne da baḡ'a ba ta, ma saa tḡenu u *hãalãbiemba biε *buruo. ⁶ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Jande, bilaḡ na fεε *Farisḡe ba siini-na baa *Sadusḡe ba bi niini-na.»

⁷ U hãalãbienḡ baa doḡ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Iḡ'a i saa biε buruo ku'i ciε u tuɔ piiye dε-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ baḡ waḡ mamaḡ. Wuɔ cira: «Na saa haa na naḡa-i miε ku haama. Na bilaa-ma niε aa cira naḡ'a na saa biε buruo ku'i ciε mi ta mi piiye dε-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaḡḡa-i yogo wei? Naḡ calaanu buruo u ndii maḡ hã nuɔmba neifienḡa hãi nuɔsiba ndii ba wuɔ u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa naḡ biyaa segeyufienḡa maḡ ta ku yiḡḡu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehãi maḡ naḡ calaanu-yuɔ hã nuɔmba neifienḡa hãi ba wuɔ u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufienḡa maḡ naḡ biyaa-ya ta kufaḡḡu yiḡḡu-na a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbẽ na suɔ wuɔ miḡ ciεra na bel na fεε Farisḡe ba siini-na baa Sadusḡe ba niini-na, mi sa waḡ bur-maama!» ¹² Terienḡu faḡḡu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u saa cira ba bel ba fεε siiniḡ-kerreḡ, ḡḡa wuɔ ba bel ba fεε Farisḡe ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusḡe ba maama-na.

Yesu sḡnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

¹³ Yesubaa baa kãa kuaḡḡu-i Sesare maḡ Filipu wuɔḡo-na. Yesu wuɔ ka yuu u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuɔḡ ba'a hai moloḡo-i *Moloḡ-Bieḡo-i?»

¹⁴ U hãalãbienḡ baa cira: «Banamba ciεra nuɔnei *Nsãa-Batise-i; banañ ba'a nuɔnei *Eli-i; banañ ba'a *Seremi; banañ ba'a *Diiloḡoḡuɔrbiloḡo naḡ nuɔ.»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloḡ muɔmei?»

¹⁶ Simo-Pier wuɔ cira: «Diiloḡ uḡ pãa nuḡḡu-i aa saañ *Koḡkortieḡo maḡ, u yaa nuɔḡo-i. Cicẽlmantieḡo Bieḡo yaa nuɔḡo-i.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsãa bieḡ nuɔ, naḡ yuḡḡu dɔlaa, niḡ waḡ mamaḡ daama-i naḡ kusũḡ-maama sḡ, mi To maḡ dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma ḡ nuḡḡu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, ḡ yerre yuḡḡu yaa wuɔ tãmpẽlle. Mi tũnu-niε: Mi ka fu mi dũḡḡu-i tãmpẽlle fande yaa nuɔ-i. *Sitãni yufelle kuɔ, u siε gbãa ce-ku biḡkũḡḡu. ¹⁹ Mi ka hã-ni *Diiloḡ-nelle dieḡa-i: Da ḡ ciina kumaḡ hiεma-na bande-i-na, ba ka ciina ku biḡkũḡḡu-i dɔrɔ-i-na; da ḡ bi siε kumaḡ hiεma-na bande-i-na, ba ka bi siε ku biḡkũḡḡu-i dɔrɔ-i-na.» ²⁰ Aa naa waḡ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yaḡ ma hel wuɔ Diiloḡ uḡ saañ *Koḡkortieḡo maḡ u yaa ufaḡo-i.

Yesu kaal u mulḡema-i baa u hãalãbiemba-i

(Marke 8.31–9.1; Like 9.22-27)

²¹ A doḡ huɔḡḡu faḡḡu-na, Yesu wuɔ doḡ tuɔ piiye u pigãaḡ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Da ku fiε ce niε niε, fuɔ mi kã *Yerusalemu-i-na. Da mi kã, nelle biḡcuɔmba-i baa *Diiloḡigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãḡḡinamma pigãataamba ka ce-mi sũlma aa ko-mi. ḡḡa da ba ko-mi, mi ka ce yinni hãi yoḡ hiεma-na, sieliḡ-yiḡḡu-i, mi ka sire hel jo.» ²² Uḡ waḡ mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kã ba deḡ ka tuɔ waḡ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ḡ piiye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo siε hũu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fiε aa naa cira: «*Sitãni, kã ḡ halaḡ mi caañ-nu! ḡ taara ḡ guɔl mi gbeini-i wuɔ niε? ḡ kusũḡ-maama-i Diiloḡ-maama sḡ, nelbilieḡ-maama.»

²⁴ Ku huɔḡḡu-na, Yesu wuɔ gbẽ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Umaḡ duɔ tuɔ taara u cu mi huɔḡ-nu, kutieḡo saaya u ciina u fεε, aa u bi saaya u siε mulḡema-i baa kuliḡḡu-i. ²⁵ Umaḡ duɔ tuɔ kaal baa u yuḡḡu yoḡ, kutieḡo ka kɔsuɔḡ u fεε; ḡḡa umaḡ duɔ tuɔ kɔsuɔḡ u fεε mei maama-na, kutieḡo ka da cicẽlma maḡ sa tḡeḡ dede-i. ²⁶ Neliḡ nuɔ da ḡ da ḡ yufieḡ-niini-i hiere miwaḡḡo-na aa ka caa, yuḡ haku-i dii-kuɔ? Neliḡ nuɔ ḡ gbãa sãa ḡ yuḡḡu-i baa bige-i Diiloḡo wulaa? ²⁷ *Moloḡ-Bieḡo ka jo baa u To fḡḡḡuɔ-i baa u

* 16:9 Niḡḡ 14.15-21. † 16:10 Niḡḡ 15.32-38.

*dərɔpɔuərbiemba-i. Duɔ jo, u ka pã nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba siɛ hi ku, ba ka da Moloŋ-Bieŋo juɔ u fɔŋgɔtesɪnniŋ-jomma-i.»

17

Yesu birii u denj birma (Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei ku huɔŋgu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hãaŋo-i Nsãa, ba kã ba denj ka nyugũŋ tãnujaataama nanjo-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma: U yaanŋa caa dumaa ka fereŋ nuɔ ŋaa bãanŋu, u jonŋorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piie baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na de! Da ŋ siɛ, ŋ yan mi ce gbuganni siɛi: ku diei nanj kũŋgu, ku diei Moisi kũŋgu, aa ku diei kũŋgu nanŋu-i Eli kũŋgu.» ⁵ Nelma saa ji tɪ u nuŋgu-na, nyaasɪnni nanni jo ji cɪnnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piie ni huɔŋga-na wuɔ: «Mi Bieŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie. U yaa fiɛŋ mi huɔŋga-i. Taa na nu u nuŋgu-i!»

⁶ Moloŋ daa un piie, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisɪŋ ba yunni-i hɛema-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanŋa-i bei aa naa cira: «Baa na kãalã; siiren!» ⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yonj.

⁹ Ban juɔ ta ba hiire tãnuŋgu-na, Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Moloŋ-Bieŋo duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wanj nel daama-i baa moloŋo.

¹⁰ U hãalãbienj baa cira: «Ma sɪ *ãnjɪnamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igɛna aa Diilonj unj pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanj *Konjortienjo manj, u suɔ jo ke?»*

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migãanj weima-i hiere, ¹² ŋga mi tũnu-nei: Eli juɔ tɪ. Unj juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bãanŋu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bãanŋu-i Moloŋ-Bieŋo-na dumɛi.» ¹³ Terienŋu fanŋu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbɛ *Nsãa-Batisi yaa dumaanjo-na.

Yesu donya jina naacombilonjo nanjo-na (Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Ban hiiriiye tãnuŋgu-na ka hi nuɔmba terienŋu-i, naacolŋo nanj wuɔ piɛ ka dũuna Yesu yaanŋa-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi bieŋo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmɔrɔŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ deɪ. Da ku sire-yuɔ de-i-na, kunie u cii suur dãamu-na, kunie u cii suur hũmma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *hãalãbiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanjo-i na sa hũu nelieŋ maama, na saa fa! Na daa nie sɪ mi ka tɪena baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonjo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombilonjo-i. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor u hel naacombilonjo-na. Jina wuɔ bi hel. Naacombilonj wuɔ da u fereɛ.

¹⁹ Jinanj hilaa, hãalãbiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ mie i saa gbãa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanŋa-i mie ku haama ku'i ciɛ. Yaan mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fiɛ haa na niele-i mie yonj, weima siɛ gbãa yar-na cemma: Na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ ku sire kã dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «Jina daayo temma-i, da na saa dii sũŋgu aa cãrã Diilonjo-i na siɛ gbãa donya-yuɔ.»]

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i (Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiinŋu nanŋu-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔŋga-na, Yesu wuɔ tuɔ piie baa-ba wuɔ: «Yiinŋu dii baa yiinŋu, ba ka bel *Moloŋ-Bieŋo-i hã nuɔmba-i

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

baa-yo ²³ ba ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoŋ hīema-na, sielin-yiingu-i u ka sire hel jo.» U hāalābiemba nuō mafamma-i ce niē? Baa gbuu pāŋ vāa ba yammu-i.

Nampo kūngu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamaŋ hūyāaŋ *Diilodubuō nampo-i, baa piē yuu Pier wuō: «Na hāalātienjo pā Diilodubuō nampo-i wei?»

²⁵ Pier wuō cira: «U sa pā-yo wuō bige-i ciē?»

Pierŋ juō jo ji tuō suur, Yesu wuō sīēŋ-yo cira: «Pier, naŋ wulaa haba-i pāaŋ nampo-i ba hā fōŋgōtaamba-i hīema-na bande-i-na? Ba bisālmba'i pāaŋ-yoŋ waa niēraamba'i pāaŋ-yoŋ?»

²⁶ Pier wuō cira: «Niēraamba'i pāaŋ-yoŋ.»

Yesu wuō cira: «Kuu dii ŋaa ba bisālmba nuŋgu si dii nampo pāmma-na; dumēi sī wei?»

²⁷ Nga, mi sa taara i guōla Diilodubuō yaataamba hōmmu-i. Kā nuoraanŋu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterienjo maŋ dīēlā-wuonjo-i, ŋ gbaar u nuŋgu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pā mēi nampo-i baa naŋ bi wuonjo-i hiere; di ka gbē.»

18

Hai moloŋo-i nelbuō-i Diilon-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huonŋu fanŋu-na, Yesu *hāalābien baa piē u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuō-i *Diilon-nelle-na?» ² Yesu wuō bī bisāmbilonjo naŋo a ji yiēra-yuō ba hōlma-na ³ aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisāmbien temma, na cēraa na suur Diilon-nelle-na. ⁴ Uman duō hiire u fēre a ce u fēre cekūō bisāmbilon daayo temma-i, kufanŋu tienjo yaa nelbuō-i Diilon-nelle-na. ⁵ Na saa da, uman duō ne muōŋo-i aa bel bisāmbilon daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mēi fēre yaa-i.

⁶ «Bisāmbiemba maŋ haa ba naŋga miē daaba-i hiere, uman duō guōl unan gbeini bei Diilon-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na! Kuō baa na to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buō-yuō.

⁷ «Sūlma haraa nelbiliemba-na; ba siē gbāa naa kuubabalaanŋu muncemmu-i, ŋga uman duō dii u nanoljo-i ku cemma-na, sūlma haraa kutienjo-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ naŋga dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, sisō ŋ gboluonŋu, kar-ku ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur Diilon-nelle-na ba naŋga diei, sisō baa gboluonŋu diei, ku bōyaa ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na, sisō baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei! Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku bōyaa ba ka caa-ni baa ŋ yufienja-i a hāi-i-na.»

Diilonjo sa siēya u bisālmba-i

(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonŋu-na, Yesu wuō cira: «Niēŋ, taa na kāŋ bisālŋ daaba-i hiere, baa na yan u diei. Mi tūnu-nei: *Dōrpōpuōrbiemba maŋ niēyaŋ-bei, baa dii baa mi To-i dōrō-i-na bāanŋu-i baa isuonŋu-i. [¹¹ *Molon-Bienjo juō duō ji taara bamaŋ baala a kor-ba.] » ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tūlmba komuōŋa ndii da ba waa baa uman, aa u diei balla-bei, kutienjo siē yan komuōŋa naa baa cīncieluo nennaa maŋ tīyāa ba ta ba wuora* aa kā ka taara u diei-wuon daayo-i wei? ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duō ka da-yo, u huōŋga ka gbuu fē. A ne da komuōŋa naa baa cīncieluo nennaa maŋ tīyāa ba saa balla, bafamba kūngu saa gbāa fē u huōŋga-i fēŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To maŋ dōrō-i-na u kūngu-i; u sa taara u diei balla bisāmbien daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiēnu dumaa

* **18:12** Ma nyegāaŋ girekimma-na wuō: «Kutienjo siē yan komuōŋa naa baa cīncieluo nennaa maŋ tīyāa dii tānunŋu-na.» Bafamba hīema-i hiere tānni.

15 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobiŋ duɔ cāl, kā u wulaa ŋ ka pigāaŋ-yo uŋ cālāa kusuɔŋ-nu; na hā-na-hāi. Duɔ hūu-ma wuɔ u cālāa, na cor baa na horre-i. 16 Duɔ saa hūu-ma, ŋ yaŋ-yo aa ŋ taara nelduɔŋo ŋ naara ŋ fεε, sisɔ nuɔmba hāi na kā u wulaa na ka fiɛlnu-mei ŋaa Diilonḡ-nelmaŋ waanḡ-ma dumaa wuɔ: <Siertaamba hāi sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.>† 17 Duɔ saa ka hūu bafamba maama-i, kā ŋ ka hi Diilonḡ-dūŋ-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilonḡ-dūŋ-baamba nuŋgu-i, baa tiraa ŋ ta ŋ kāŋ-yo na horre-na; ta ŋ kāŋ-yo baa *nieraamba sisɔ ŋ ta ŋ kāŋ-yo baa nelbabalaamba.‡

18 «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na ciina biŋkūŋgu biŋkūŋgu hiɛma-na bande-i-na, ba ka ciina-kuɔ dɔrɔ-i-na. Da na bi sie biŋkūŋgu biŋkūŋgu hiɛma-na bande-i-na, ba ka sie-ku dɔrɔ-i-na. 19 Aa mi tūnu-nei: Na hɔlma-na, bamaŋ da ba nunu ba-naa hiɛma-na bande-i-na aa cārā biŋkūŋgu mi To-i dɔrɔ-i-na u wulaa, u ka hā-ba baa ku biŋkūŋgu-i. 20 Na saa da, nuɔmba hāi sisɔ nuɔmba siei da ba tigiinḡ ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hɔlma-na.»

Diilonḡo taara i tiε ce jande i-naa nuɔ

21 Yesuŋ waanḡ mafamma-i, Pier wuɔ piε yuu-yo wuɔ: «Itie, moloŋ duɔ tuɔ cāl-mi aa mi ta mi yaŋ ma ta ma tī, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pē? Da ku ji hi niehāi wei?»

22 Yesu wuɔ cira: «Mi sie cira niehāi yoŋ de! Nga mi ka cira da ku hi komuɔŋa siei baa cinciɛluo a tir sɔmma niehāi.»

23 Aa naa cira: «Na saa da, *Diilonḡ-nellentesiŋni dii ŋaa nellentienḡo maŋ taaraayanḡ duɔ yuu u cēmiɛŋa-i u maacembiemba wulaa. 24 U ce ba ta ba bī-ba ba hā-yo u tuɔ yuu-ba. Ku juɔ hi unano-i u cēmelle waa gbεge-diele. § 25 U saa naa waa duɔ gbāa pā-de. Nellentienḡo cira: <Da ma waa dumaanḡo-na, suoraanḡ-yoŋ baa u ciɛŋo-i baa u bisāimba-i a naara u nagāŋ-niini-i hiere na suu u cēmelle-i.>

26 «Naacolḡo kā ka dūuna nellentienḡo yaanḡa-na aa cira: <Jande, ne Diilonḡo-i aa ŋ fē ŋ huɔŋga-i, mi ka gbāŋ kpelle suu-de.> 27 Uŋ piiye dumaanḡo-na, u hujarre ko nellentienḡo-i, u cira u yaŋ u baa tiraa u pā biŋkūŋgu aa u sire u kā.

28 «Maacembilonḡ daa u bi hilaa ku yaa nuɔ-i a suu baa u nabentienḡo naŋo. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cēmelle waa u nabentienḡo faŋo-na. Di saa bi waa bɔi.* U pāŋ nyɔŋ u nuhɔɛŋ-na aa cira: <Jo baa mi gbeiŋa-i!> 29 U nabentienḡo dūuna u yaanḡa-na aa cira: <Jande, ne Diilonḡo-i aa ŋ fē ŋ huɔŋga-i mi ka gbāŋ kpelle suu-de.> 30 Naacolḡ wuɔ ma sa tī. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuɔ duɔ saa suu cēmɛl daade-i u sa da hel. 31 Ku saa dɔlnu u nabaamba-i. Baa kā ka tūnu nellentienḡo-i baa-ma. 32 Nellentienḡ wuɔ ce ba bī u jo. Uŋ juɔ, nellentienḡ wuɔ cira: <Nelbabalaŋ nuɔ naŋ temma-i daani-i, ma sī naŋ cārā-muɔ mei ce naŋ yaŋ mei gbeiŋa-i kε? 33 Ma miŋ ciε hujarre-i nuɔ-na dumaa, naŋ saa waa ŋ ce hujarre-i ŋ nabentienḡo-na dumɛi wei?> 34 U huɔŋgaŋ guɔlaaya baa-yo cor dumaanḡo-na, wuɔ pāŋ saanḡ-yo u ka tuɔ ce pɔrtɔmma duɔ suu u cēmelle-i.»

35 Yesuŋ waanḡ mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuɔ, mi To maŋ dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumɛi.»

19

Bige-i gbāa bīɛna ānsorre-i? (Marke 10.1-12)

† 18:16 Anjnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 19.15 ‡ 18:17 Ma nyegāanḡ girekimma-na wuɔ: «... ta ŋ kāŋ-yo baa *nieraamba sisɔ *nampohūutaamba.» Bafamba taa ba kāŋ nieraamba-i baa nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nieŋ Anfirnumma-na. § 18:24 Cēmelle maŋ waa-yuɔ di gbāa pā goŋguonaamba neifeŋa ndii a ka hi bienḡ cinciɛluo a ndii a saa baa gbeiŋ nuŋgu maŋ bīε girekimma-na. * 18:28 Girekimma-na ba ciεra u cēmelle waa «*deniebaa komuɔŋa ndii». A ne da ba taa ba pā goŋguonaŋo-i denie diei bādūonḡu-na. A ce dumaanḡo-na caamba siei baa yinni cinciɛl maacemmanḡ-sullu'i waa-yuɔ.

¹ Yesuŋ juo waŋ nel daama-i tĩ baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kã *Yude ka waa dii *Yurdẽ bomborma namma-na. ² Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bei hã-ba.

³ *Farisiebba-ba naŋ baa ta ba ne wuɔ sĩ ba ka gbãa piye cure-yuɔ. Baa piɛ u caaŋ-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonŋ-hũmelle-i, da ku dɔl-niŋ ŋ gbãa nanna ŋ ciɛŋo-i wɛi?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalaŋ mamaŋ nyegãaŋ Diilonŋ-nelma-na wɛi? Ma sĩ ma waanŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ Diilonŋ uŋ'a u jina miwaaŋo-i <u maa biɛŋo baa ciɛŋo>* ⁵ aa cira: <A ce dumaanŋo-na bibiɛŋo ka yaŋ u bĩncuɔmba-i aa waa baa u ciɛŋo ba gbonu ce kuuduɔŋgu.>† ⁶ Da ba waa dumaanŋo-na, ba sa tiraa kãŋ-ba nuɔmba hãi, ba kãŋ-ba ŋaa nelduɔŋo. Terienŋu faŋgu-na, Diilonŋ duɔ gbonu kumaŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

⁷ Farisiebba baa yuu-yo wuɔ: «Maŋ yeŋ dumaanŋo-na, bige-i ciɛ *Moisi wuɔ umaŋ duɔ nanna u ciɛŋo-i u nyegẽŋ sebe hã-yo a pigãaŋ wuɔ ba ãnsorre buɔra?»‡

⁸ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ taa u ma miwaaŋo-i u saa naa dii mafamma-i u huɔŋga-na, ŋga Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i ciɛ u hã-na hũmelle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i.

⁹ Ŋga mi tũnu-nei: Umaŋ ciɛŋo-i duɔ u sa ce bɛmba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jã unanŋo, kutienŋo saa wuɔ Diilonŋ-hũmelle; u ciɛ *fuocesĩnni'i dumaanŋo-na.»

¹⁰ Uŋ waanŋ mafamma-i, u *hãalãbiemba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ŋ bie ciɛŋo-i tĩŋgu wɛi? Ŋ sa yaŋ aa tĩɛ serŋ nuɔ bɔlbɔl wɛi?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋ duɔ hã bamaŋ ku fɔŋgũo-i ba'i gbãa hũu nel daama-i, da ma'i sĩ nuɔmba-i hiere ba maahũuma sĩ. ¹² Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sersĩnni-i, banamba nelbiliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilonŋ-maama'i diyaa-ba niɛ. Umaŋ duɔ u ka gbãa hũu-ma u hũu-ma.»

Yesu cãarã Diilonŋo-i hã bisãmbiembra namba

(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)

¹³ Ku huonŋu-na, baa jo baa bisãmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonŋo-i hã-ba. *Hãalãbienŋ baa sire ta ba nuola bamaŋ juo baa-ba. ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaanŋ bisãlmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilonŋ-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonŋo-i hã-ba. Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ta halaŋ terienŋu-na.

Wɛiŋo naŋ maama

(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)

¹⁶ Baŋ taa dumaanŋo-na, naacolŋo naŋ wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, mi saaya mi ce ãnfafaŋ hama-i da mi gbãa da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ ta ŋ yuu-mi baa ãnfafamaŋ-maama? Nelduɔŋo diei dii umaŋ faa; u yaa Diilonŋo-i. Da ŋ ta ŋ taara ŋ da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i, ŋ saaya ŋ ta ŋ wuɔ uŋ'a i tĩɛ wuɔ hũmienŋa maŋ.»

¹⁸ Naacolŋ wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «<Baa ko neliɛŋo, baa ce *fuocesĩnni, baa cuo, baa kar coima ŋ haa molo-na, ¹⁹ ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunŋu-i, ta ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛrɛ dumaa.>§»

²⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi ciɛ-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ ta ŋ taara ŋ gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã ŋ ka suor ŋ nagãŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeinŋa faŋa-i ŋ hã sũntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce wɛiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na; aa ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.» ²² Naacolŋ daayo naa silaa waa wɛiŋo cor. Yesuŋ juo waŋ mafamma-i, wuɔ pãŋ vãa u yaanŋa-i aa naa ta.

* **19:4** Miwaaŋo jĩnammaŋ-sebe (Genèse) 1.27 † **19:5** Miwaaŋo jĩnammaŋ-sebe (Genèse) 2.24 ‡ **19:7** Anjĩnamma tiyemmanŋ-sebe 24.1 § **19:19** Helmanŋ-sebe (Exode) 20.12-16; Anjĩnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 5.16-20; Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 19.18

²³ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Yaaj mi wan ninsoŋo-i baa-na: Kuman ka ce weinjo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁴ Na suyaa wuɔ kuman ka ce nyogōmε duɔ gbāa cor misēnε-fuonngu-na kuu dii kpelle de! Nga mi tūnu-nei: Kuman ka ce weinjo duɔ gbāa suur Diilon-nelle-na, kufanngu dii kpelle yan.»

²⁵ Uŋ waan mafamma-i, u hāalābiemba hɔŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piiye wuɔ: «Dumaanjo-na, hai moloŋo-i ka gbāa suur Diilon-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gbāa ce, nga weima sa yar Diilon-i.»

²⁷ Terienngu fanngu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, miε man yaan i weima-i hiere aa tie nyaanu-niε i ka da bige-i kuɔ?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaaj mi wan ninsoŋo-i baa-na: Bimbin da ni ji bir hiere niifelenni, *Molon-Bienjo ka tiena u fōngōtesinni-na aa namaa naman nyaanun-miε cinciuelo baa na hāi, na ka bi tiena fōngōtesinni-na ta na fienu *Isirahel dūnni cinciuelo ni hāi niini yun-maama-i. ²⁹ Aa uman duɔ ta aa yan u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisālmba-i, u sonni-i mei maama-na, un taa aa yan niman, u ka da ni temma sɔmma komuɔŋa ndii. Aa u ka tiraa da cicēlma man sa tēŋ dede-i. ³⁰ Na saa da, baman taa yaannga fiεfiε-i-na, ba bɔi ka bir waa huon-nu, aa baman dii huonngu-na fiεfiε-i-na, ba bɔi ka ta yaannga.»

20

Suontienjo nanjo baa u maacenciraamba

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-bāanngu dii ŋaa suontienjo man siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonngu-na. ² Uŋ daa maacenciraamba-i ba wan ma saa wuɔ u pā-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bāduonngu-na aa ce ba kā suonngu-na.

³ «Bāanngun juɔ bon, u kā nellen-huonnga-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bin ba sa ce bin kungu. ⁴ U gbē-ba wuɔ: «Kāan mi suonngu-na, mi ka pā-na, mi sie du-na.» ⁵ Bafan baa bi ta kā.

«Bāanngun juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kā. Batarungu-na, maaduɔma. ⁶ U juɔ tiraa hel bāan-yufellen kāŋ suurma huonngu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na tiena nan bāanngu-i na saa ce bin kungu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i cie.»

«Suontien wuɔ gbē-ba wuɔ: «Da ma waa dumaanjo-na, kāan mei suonngu-na.»

⁸ «Bāanngun juɔ tī huonngu-na, suontien wuɔ wan baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bi maacenciraamba-i ŋ pā-ba. N don baa baman juɔ huonngu'i nuɔ-i ŋ ka bāl baa dielā-baamba-i.»

⁹ Baman juɔ bāanngun kāŋ suurma-i huonngu-na, ba bī bafamba jo, ji hā-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnin. ¹⁰ Kun juɔ hi dielā-baamba-i, bafamba da niε sī ba ka da maar baman juɔ huonngu-na; ba hā-ba kuuduonngu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontienjo-i ¹² wuɔ: «Baman juɔ huonngu-na ba saa da ce bin kungu aa bāanngu tī aa ŋ bel diilonjo-i pā-ba kuuduonngu baa miε man juɔ dii cucuuyun-nu, bāanngu ye-ye nan bāanngu!»

¹³ «Suontien wuɔ gbē unanjo-i wuɔ: «Mi jīε, mi saa du-ni. Ma sī i naa saa-ma wuɔ dānambāanngu-na mi pā-ni denie u diei kε? ¹⁴ N gbein'a si a nunngu-na wei? Biε-ya ŋ kā. Muɔmei ciεra mi ka hā uman juɔ huonngu-na kuuduonngu baa uman juɔ yaannga-i, nan nunngu dii-kuɔ wei? ¹⁵ Mei gbein'a-i, mi baa ce kuman dolaanu-miε baa-ya wei? Sisɔ min cie ānfafamma-i ma'i jaa-ni?»»

¹⁶ Yesun waan mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, baman dii huonngu-na, ba ka ta yaannga, aa baman dii yaannga-na, ba bir tīε huon-nu.»

* 20:2 Ba taa ba pā gonuonano-i denie diei bāduonngu-na.

Yesu tiraa tir u kuliingu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)

¹⁷ Yesuŋ juɔ biɛ hūmelle-i tuɔ kã *Yerusalemu-i-na, wuɔ bɪ u *hãalãbienɛ cɪncieluo ba hãi baamba-i ba deŋ a waŋ baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa iŋ kãŋ Yerusalemu-i-na kɛ. Diɛ kã, ba ka bel *Moloŋ-Bieŋo-i a hã *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hã *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma aa muo-yo aa gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yoŋ hĩɛma-na aa siɛliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo.»

Nelbuɔ saaya u ce u fɛɛ maacembiloŋo
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)

²⁰ Ku huonɔŋu-na, Sebede ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caaŋ-nu baa u bɛpuɔmba-i ba hãi-i-na† ka dũuna duɔ cãrã. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesɪnni-i, ŋ yaŋ mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hãi-i-na unaoŋo tĩɛna ŋ nadiɛŋga-na unaoŋo-i ŋ nanyuɔŋgu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ naŋ cãrãŋ kumaŋ dɛ! Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nei wɛi?»

Bisãlŋ daa baa cira: «Ūu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ, u ka haa-nei ninsoŋo, nga mɛi siɛ gbãa pã nuŋgu wuɔ mɛlŋo'i ka tĩɛna mi nadiɛŋga-na aa mɛlŋo'i ka tĩɛna mi nanyuɔŋgu-na. Mi To uŋ tigiŋ muntĩɛnammu fammu-i tuɔ cie bamaŋ, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *hãalãbienɛ cɪnciel-baamba nambaŋ juɔ nu nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pãŋ guɔla baa ba hãi-baaŋ daaba-i. ²⁵ Yesu wuɔ bɪ-ba hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fãamaambaa-ba ce hãlmaŋgu baa ba fãamaansɪnni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõŋgũɔ-i nuɔmba-na. ²⁶ Nga ku saa saaya ku waa dumaanɔ-na namaa na wulaa. Umanɔ duɔ tuɔ taara u ce nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutieŋo saaya u ce u fɛɛ na maacembiloŋo, ²⁷ aa umanɔ duɔ tuɔ taara yaanɔga-i, u saaya u ce u fɛɛ na kɔriɛŋo. ²⁸ Na saa da, *Moloŋ-Bieŋo juɔ jomma famma yaa-i hĩɛma-na duɔ ji cãa nuɔmba-i, aa pã u fɛɛ duɔ sãa nuɔmba bɔi yunni, u saa jo ba da ba ji cãa-yo.»

Yesu puurii yiriemba naŋ yufieŋa
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)

²⁹ Baŋ siire Yeriko-i-na, nelpũŋgu naŋ temma cu Yesu huonɔ-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa tĩɛna hūmelle tũŋgu-na, baa tũnu-bei wuɔ Yesu yaa curaanɔ. Ba waa ba hãi. Baa pãŋ doŋ ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!» ³¹ Nuɔŋ baa ta ba nuola-bei wuɔ ba budii. Baa migãaŋ ta ba kaasɪŋ ba naara wuɔ: «Itie, Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!»

³² Yesu wuɔ yiɛra aa naa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi ce bige-i hã-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufieŋa-i.» ³⁴ Baŋ piye dumaanɔ-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuɔ wuɔra yiɛya ba yufieŋa-i. Terduɔŋgu fanɔgu-na, aa pãŋ puur. Anɔ puurii dumaanɔ-na, baa cu u huonɔ-nu.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsãa 12.12-19)

¹ Yesubaa-baŋ kaa piɛ *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tãnuŋgu hɔlma-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba hãi wuɔ: ² «Kãaŋ nelle maŋ i yaanɔga-na daade-i, na ka da ba vaa kakũncieŋo naŋo baa u bilonɔ. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Umanɔ

† 20:20 Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsãa. Niɛŋ 4.2.

duo yuu-na, na cira: <Itienjo'i puɔraa-ye.> Da na waŋ mafamma-i, ba ka yaŋ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopɔpuɔrbilonj uŋ waanj mamanj ma'i sa cieŋ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonjo waanj-ma wuɔ:

⁵ «Waanj baa *Sinyɔtaamba-i wuɔ:

*Nieŋ, na nellentienjo'i juɔŋ daayo na wulaa,
uu dii hɔhɔnantienjo.*

*U nyugaaŋ tɛna kakũnyuŋ-na, baa kakũmbilonj-na.»**

⁶ Hãalãbienj baa kã ku yaa nuɔ-i, ka bi da-ma ŋaa Yesuŋ waanj-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakũmuɔ-i baa u bilonjo-i. Baŋ juɔ baa-ba, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tɛna. ⁸ Nuɔmba manj waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔrɔ. Banaŋ baa kar fielu ta ba jina. ⁹ Bamanj naa waa u yaanŋa-na baa u huonŋu-na hiere, baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ:

«*Davidi hãayɛlŋo temma si dii!

Itienj uŋ saanj umanj u jo, Diilo baa-yo!

Dɔrwuonjo temma si dii!»†

¹⁰ Yesuŋ kãa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere die sire yiera di gbeiniŋ. Da ba cor kusuonj-nu, nuɔmba ta ba yuu wuɔ: «Hai molonjo-i?» ¹¹ Baa ta ba sie-ba wuɔ: «Yesu manj Diilopɔpuɔrbilonjo yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

*Yesu donya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsãa 2.13-22)*

¹² Yesuŋ kãa *Yerusalemu-i-na, wuɔ kã ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuorn-intaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kã ka tisij gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamanj suoraan nansɔr ba huriimba-i ba titienja-i nanna.

¹³ Uŋ cie mafamma-i, wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuɔ: <Ba ka ta ba bɪ mi dũŋgu-i Diilojaaldũŋgu»‡, ma sinni nie namaa ce-ku cuo ba terienŋu?»

¹⁴ Yesuŋ suurii Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa cisɛduɔlbaa-ba namba kã u wulaa u ka sire-bei. ¹⁵ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataambaŋ daa uŋ ceŋ gberɛ-weima-i, aa bisãlmba manj waa baa-yo ba ta ba piiye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlnu-bei. Bisãlŋ daaba taa ba piiye wuɔ: «*Davidi hãayɛlŋo temma si dii.»

¹⁶ Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa ãnjɪnamma pigãataan baa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nuɔ bisãlmbanj waŋ mamanj wei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diilonj-nelmanj piiye terienŋu manj nuɔ-i wuɔ: <Ŋ cie halle bisãlmba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnɛi»§ namaa saa kalanj terienŋu fanŋu-i dede wei?» ¹⁷ Uŋ waanj mafamma-i, wuɔ ta kã Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cɔ kusuonj-nu'i.

*Yesu cie yensãanŋu nanŋu kuol
(Marke 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunŋu-na tuɔ jo nellenj-huonŋa-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensãanŋu nanŋu-i hũmelle tũŋgu-na. Wuɔ piɛ kã ka da fiɛgbãŋgbãŋlãndu. Wuɔ gbɛ yensãanŋu-i wuɔ: «Ma bãlãa nyunŋo, nanj cɛraa ŋ ji manj bienja!» Terduonŋu fanŋu-na, yensãanŋu pãŋ kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku cie ceŋ hama-i aa yensãan daaku kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsonjo-i baa-na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hãi, aa haa na nanŋa-i miɛ, miŋ cie kumanj daaku-i na gbãa ce ku temma. Halle na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ: <Juur ŋ halanj bande-i-na ŋ ka suur nuoraanŋu-na>, ŋ da ma bi

* 21:5 Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentienjo manj duo nyugũŋ kakũmuɔ-i-na ku pigãan wuɔ u hiiriye u fere. † 21:9 Gbeliemanj-nalãanŋu (Psaume) 118.25-26 ‡ 21:13 Isayi (Ésaïe) 56.7 § 21:16 Gbeliemanj-nalãanŋu (Psaume) 8.3

cie. ²² Da na cārā bīnkūngu bīnkūngu Diilonjo wulaa, aa haa na nanḡa-i yuə, na ka da ku bīnkūngu-i.»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuə ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)

²³ Yesuḡ juə ji hi, wuə suur *Diilodubuə-i-na donḡ tuə waḡ Diilonḡ-nelma-i baa nuəmba-i. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bīncuəḡ baa piε yuu-yo wuə: «Niḡ ceḡ kumaḡ daaku-i, hai moloḡo-i hāa-ni hūmelle-i ḡ ta ḡ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuə cira: «Muəmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na siε-mi, mi ka pigāaḡ-na umaḡ hāa-mi hūmelle-i. ²⁵ Hai moloḡo-i puəraa Nsāa jo ji tuə *batisenḡ nuəmba-i? Diilonḡ'o-i puəraa-yo waa nelbiliemba'i puəraa-yo?» Baa donḡ ta ba piie ba-naa nuə wuə: «Diε cira Diilonḡ'o-i puəraa-yo, u ka cira: «Naḡ suyaa-ma dumaḡo-na bige-i cie na saa hūu u nelma-i?» ²⁶ Diε bi hər-ma cira: «Nelbiliemba'i puəraa-yo», bamaḡ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuə Nsāa waa *Diilopəpuərbilonḡ, ba siε yaḡ-ye.» ²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suə umaḡ puəraa-yo.»

Yesu wuə cira: «Muəmi siε bi pigāaḡ-na umaḡ hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce kumaḡ daaku-i.»

Bepuəmba hāi maama

²⁸ Ku huonḡu-na Yesu wuə cira: «Niεḡ, naacolḡo naḡo waa baa bepūəmba hāi. Yiinḡu naḡu-na, wuə ji gbē moloḡo-i wuə: «Sire ḡ kā suonḡu-na.»

²⁹ «Naacombilonḡ wuə: «Mi siε kā.» Aa ji jəḡuəḡ aa ta kā.

³⁰ «Tuonḡ wuə kā ka ce maaduəma baa hāaḡo-i. Hāaḡ wuə: «Baba, wεima sī, mi ka kā.» Aa u saa ji kā.»

³¹ Yesu wuə yuu-ba wuə: «Ba hāi-i-na, hai moloḡo-i nuə tuonḡo nunḡu-i?»

Baa cira: «Diēlā-wuonḡo yaa-i.»

Yesu wuə cira: «Mi waḡ ninsonḡo-i baa-na: *Nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaaḡa nei *Diilonḡ-nelle-na. ³² Na saa da, Nsāa juə ji pigāaḡ-na hūmeviile-i na yagar na saa hūu u nelma-i, ḡga nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba hūyāa-ma. Mafammaḡ fiε ce na da-ma, ku saa jaḡ-na na nanna na ciləbabalaḡo-i aa hūu Nsāa nelma-i.»

Suontienḡo naḡo baa u maacembiemba
(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

³³ Ku huonḡu-na, Yesu wuə cira: «Yaaḡ mi tiraa naḡ gbānalāaḡu naḡu baa-na: Naacolḡo naḡo diyaa *εresē-suonḡu aa kalla-kuə. Uḡ kalaaya-kuə, u hiḡ fuonḡu ba da ba ta ba kāmal εresē-i aa ce felge ba ta ba nyugūḡ ba niya suonḡu-i. Uḡ cie mafamma-i, u biε maacenciraamba jīna-kuə aa ta kā nelle.

³⁴ «εresēḡ juə hi karma, u puə u maacembiemba siεi maacenciraamba wulaa wuə ba ji hūu fuə yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembiembaḡ juə, maacenciraamba bel diilonḡo-i a muo unanḡo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naaḡ unanḡo-i baa tāmpēlēiḡa'i ko-yo. ³⁶ Suontienḡo tiraa puə maacembiemba namba. Bafamba maaraa diēlā-baamba-i. Baḡ juə, maacenciraamba tiraa ce-ba ḡaa baḡ cie diēlā-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontienḡo naa u puə u biεḡo yaa wuə u jo u fεε ba wulaa. U taa u ne wuə sī bepōlḡ duə jo, ba ka kāḡ-yo.

³⁸ «Baḡ juə'a ba ne da bepōlḡo-i, ba piie baa ba-naa wuə: «Ciiluwuotienḡo yaa juəḡ daayo! Yaaḡ i ko-yo aa ciilunḡu ce miε kūḡu!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuə-i a bel naacombilonḡo-i hel baa-yo suonḡu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuə cira: «Namaa wulaa, suontienḡ duə jo, u ka ce maacenciraanḡ daaba-i niε?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaanḡ daaba-i! Duə jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonḡu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huəḡ-nu.»

⁴² Yesu wuə cira: «Na saa kalaḡ nel daama-i Diilonḡ-nelma-na wei? Ma nyεḡaaḡ wuə: «Dūmarāambaḡ cīnaana kpāḡkpara maḡ, u yaa juə bella dūḡu-i.»

Itienjo yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.

*Mie fuɔ ku cie nerma i wulaa.)**

⁴³ «Ku'i cie mi ta mi tūnu-nei mie: Ba ka hūu *Diilonj-nelle-i na wulaa a hā *niɛraamba manj nuɔŋ Diilonjo nuŋgu-i baa-de. [⁴⁴ Nga minj waanj kpāŋkpara manj maama-i, umanj duɔ par diire nanj u fɛɛɛ yuɔ, u ka kara u fɛɛɛ; duɔ bi par nanj umanj, u ka putɛnu kutienjo-i.]»

⁴⁵ Yesunj naan gbāɛini manj daani-i, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farisɛbaa baa pāŋ suɔ wuɔ u gbɛ ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Nga nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonjo, a ce dumaanjo-na Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisɛbaa-ba taa ba kāalā-bei.

22

Nellentienjo nanjo baa u jēnaamba

(Like 14.15-24)

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbāɛini-i wuɔ: ² «*Diilonj-nellentesinni dii ŋaa nellentienjo manj jāan cienjo duɔ hā u biɛŋo aa bɪ nuɔmba bɔi. ³ Niiwuoninj-huɔŋgunj juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka wanj baa nuɔmba jo. Maacembiemba kā, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siɛ jo. ⁴ Nellentienjo tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kāan na ka wanj baa-ba wuɔ mɛi ciɛra mi hɪyāa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kɛɛɛ ba jo, niiwuoni biɛ tɪ.» ⁵ Pɔpuɔrbiembanj kāa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba wanj wɛima, ba bɔrɔ hiere kā ba munjāmmu: Banamba kā sonniŋ, banamba kā torguonnu. ⁶ Banamba bir yanj aa bel nellentienjo maacembiemba-i muo-ba da dɛi aa ko-ba. ⁷ Nellentienjo huɔŋ kaa pāŋ guɔla. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Uŋ cie mafamma-i, wuɔ wanj baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni biɛ tɪ, ŋga minj ŋa naa bɪ bamanj, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāan hūŋgbesenni-na, da na ka da nelienjo nelienjo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kā hūŋgbesenni-na ka bɪ nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienjo dūŋgu yu. ¹¹ Nellentienjo suur wuɔ u ka ne-ba, kā ka da naacoljo nanjo diyaa jonjorgbāŋgbālāŋo tɛna, a ne da ba hāa-ba jonjorbaa ma yerrenj. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mɪ jɛ, nanj cie niɛ suur bande-i baa jonjorgbāŋgbālāŋo-i?» Naacoljo saa da wɛima wanj. ¹³ Nellentienj wuɔ wanj baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaan naacolj daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbeini-i aa na tetɛŋ-yo na nanna-yuɔ fuorenj dii kukulma-na. Duɔ tɛ dii terienju-na, kaalunju siɛ gbuu waa dɛi.» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba bɛ nuɔmba bɔi, ŋga banj fiɛlaa bamanj ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wɛi?

(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesunj piiye dumaanjo-na, *Farisɛbaa baa kā ka da ba-naa banj ka ce dumaa cure-yuɔ bel-o fuɔ fɛɛɛŋ nuŋ-āndaanju-na. ¹⁶ Banj juɔ nunu ba-naa tɪ, baa puɔr ba *hāalābiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kā ka gbɛ-yo wuɔ: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ wanj ninsoŋo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigāan nuɔmba-i baa Diilonj-hūmelle yaa kelkel, ŋ sa kāalā nelienjo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ hūmelle-i, ku saaya i tie pā nampo-i i hā *Oromɛ ba *jāmatigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusūŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmɛi wɛi? ¹⁹ Nanj pāŋ nampo-i baa warbienja manj, hāa-minj di diei mi ne.» Baa hā-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hūu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yunju-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba jāmatigi yunju.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyɛgāan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyɛgāan Oromɛ ba jāmatigi yerre.»

* **21:42** Gbɛliɛmanj-nalāanju (Psaume) 118.22-23

Yesu wuɔ gbê-ba wuɔ: «Kumaŋ da ku waa jâmatigi kũngu-i, pãaŋ-kun na hã jâmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diilon-ũngu-i na bi pã-ku na hã Diilon-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hõmmu-i, baa naa baa ta aa naa yaŋ-yo.

Kuomba siremmaŋ-kũngu-i

(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusiebaa-ba wulaa kuomba sie sire. Yinduõngu fangu-na, banamba pie Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãalãtie, *Moisi ciëra wuɔ umaŋ duɔ saa da bilonɔ baa u ciëŋo-i aa ku, u hãaŋo saaya u bie ciëŋo-i a hoŋ bilonɔ hã kulonɔ-i.» ²⁵ A ne da i hõlma-na, naacombiamba namba waa niehã ba nyu wulaa. Mõlɔ sire jã ciëŋo, u saa da bilonɔ baa-yo aa ku. Umaŋ cuu-yo u bie ciëŋo-i ²⁶ u saa da bilonɔ baa-yo. Sielin-wuonɔ-i maaduõma. Ba cië dumei ka ku gbuo hiere niehã-i-na molo saa ji da bilonɔ baa ciëŋ daayo-i. ²⁷ Ku huõngu-na, cië fuɔ fere u suɔ tuɔ nyaanu-bëi. ²⁸ Ba hieronɔ-na, baŋ diyaa-yo ba ciëŋo cor, kuon da ba ji sire yiingu maŋ nuɔ-i, u ka ce hai wuonɔ-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piera! Na saa suɔ Diilon-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i.

³⁰ Na saa da, kuon da ba ji sire, cadiile sie ji waa, ba ka waa ŋaa *dõrpõpuõrbiemba.»

³¹ Aa naa cira: «Kumaŋ ŋaa kuomba siremmaŋ-kũngu-i, na saa kalaŋ Diilon-nelma-i wei?

³² U ciëra wuɔ: «*Abiramu Diilonɔ yaa muõŋo-i, *Isaki Diilonɔ yaa muõŋo-i, *Yakõbu Diilonɔ yaa muõŋo-i.»† Ku pigãaŋ wuɔ Diilon-i cicõlmantaŋ-wuonɔ; bikuon-wuonɔ sã.» ³³ Bamaŋ waa terienɔ-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bëi.

Nelma maŋ dii yungu Diilon-nelma-na

(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)

³⁴ *Farisiebaa-baŋ juɔ nu-ma wuɔ Yesu piiye yar *Sadusiebaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka piiye cure-yuɔ. *Anjinamma pigãatienɔ naŋo waa ba hõlma-na, wuɔ bie andaangu-i wuɔ: ³⁶ «Hãalãtie, Diilon un'a i tie wuɔ hũmienja maŋ, hade-i yungu?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: ««*N saaya ŋ dõl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa ŋ huõnga-i hiere, baa ŋ kusõngu-i hiere, baa ŋ anjõguõma-i hiere.*»† ³⁸ Hũmelle fande yaa yungu aa tiraa maar anaŋa-i hiere.

³⁹ Hãalin-diele maŋ nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: «*N saaya ŋ dõl ŋ nanolõnɔ-i ŋaa niŋ dõl ŋ fere dumaa.*»§ ⁴⁰ *Moisi hũmienja-i hiere a yungu dii hũmien daaya'i nuɔ-i a hã-i-na baa *Diilõpõpuõrbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?

(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)

⁴¹ *Farisiebaa-baŋ tigiin ba-naa dumaanɔ-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: ⁴² «Naaa na'a Diilon un pãa nunɔ-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ maŋ, u ka hoŋ dũŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dũŋ-nu, u ka waa *Davidi hãayõlɔ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce nie *Diilon-Yalle ce Davidi bi-yo u Tienɔ? Ma sã Davidi fuɔ fere ciëra wuɔ:

⁴⁴ «*Itienɔ gbã mi Tienɔ-i wuɔ:*

«*Jo ŋ ji tãna mi caaŋ-nu*

aa ŋ yaŋ mi mal ŋ bigãarãamba-i hã ŋ ce ŋ bãaŋgu-i bëi.»*

⁴⁵ Diilon un pãa nunɔ-i aa saan Konkortienɔ maŋ, Davidi fuɔ fere duɔ tuɔ bi-yo u Tienɔ, u ce nie aa ce u hãayõlɔ yon?» ⁴⁶ Un piiye dumaanɔ-na, molo saa da nelma duɔ sie-yo. A bãl dii yiingu fangu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

* **22:24** Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.5-6 † **22:32** Helmaŋ-sebe (Exode) 3.6 ‡ **22:37** Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5 § **22:39** Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 19.18 * **22:44** Gbeliemaŋ-nalãngu 110.1

23

Baa na suur ānjīnamma pigāataamba kuuceŋgu-na (Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ² «*Moisiŋ'a i tie wuɔ hūmienḡa maŋ, *ānjīnamma pigāataamba-i baa *Farisiēbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāaŋ nuɔmba-i a wuɔsaanḡu-i. ³ A ce dumaanḡo-na, da ba waŋ mamaŋ baa-na, na ce-ma; ŋga baa na suur bafamba kuuceŋgu-na. Baŋ waŋ mamaŋ ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conḡorni-i hā nuɔmba ta ba kpekpele aa yagar wuɔ ba sie kāyā-bei ba migāaŋ tūu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa baŋ naŋ kompammu maŋ, bafamba muumu comienḡa dii pōmpōr banamba waanḡa-na. ⁶ Da ba kā kalle maŋ nuɔ-i, sisɔ *Diilonelhāalādūŋgu maŋ nuɔ-i, ba taara ba tīena yaanḡ-na. ⁷ Aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piē ba jaal-ba aa ta ba bī-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaanḡo-i, baa na yaŋ ba ta ba bī-na hāalātaan namaa. Namei baaduḡŋ namaa aa na hāalātienḡo dii u diei yoŋ. ⁹ Mi baa da na bīe moloŋo hīema-na wuɔ na to. Na To dii u diei yoŋ, u yaa dōrɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bī-na yuntaanḡ namaa. Na yuntienḡo dii u diei yoŋ, u yaa *Kirsa-i. ¹¹ Umanḡ na yunḡu-na, u saaya u ce u fere na maacembilonḡo. ¹² Na saa da, umanḡ duɔ tuɔ tetēŋ u fere, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umanḡ duɔ tuɔ hiire u fere, ba ka tetēŋ-yo.»

Sūlma haraa huhurmantaamba-na (Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesuŋ waanḡ mafamma-i wuɔ cira: «*Ānjīnamma pigāataanḡ namaanḡo-i baa *Farisiēbaa namaanḡo-i, huhurmantaanḡ namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diilonḡ-nelle hūmelle-i, namaa fere-i na sie suur, bamanḡ taaraayanḡ da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «Ānjīnamma pigāataanḡ namaanḡo-i baa Farisiēbaa namaanḡo-i, huhurmantaanḡ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilonḡo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilonḡo-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kumanḡ ka haa-nei, ku ka balanḡ cor.]

¹⁵ «Ānjīnamma pigāataanḡ namaanḡo-i baa Farisiēbaa namaanḡo-i, huhurmantaanḡ namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuɔmba-i dii-ba na hūmelle-na. Ŋga umanḡ duɔ gbāŋ suur tī, na bir-o na birma a ce u bir balanḡ yaŋ namaa fere-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāaŋ banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbīe-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nunḡu aa bī *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fi'e'a u saa ji gbāa ce-ma, weima sī. Ŋga umanḡ duɔ cira: «Muɔ baa sēne maŋ Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiē balanḡ niē niē, u saaya u ce-ma. ¹⁷ Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuɔ-i baa sēne-i haku-i bōyaa haku-i nuɔ-i? Sēne uŋ yeŋ Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diilonḡ-wuonḡo wei?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piye wuɔ moloŋ duɔ pā nunḡu aa bī mumbuolmunḡ-terienḡu yerre-i, duɔ fi'e'a u saa ji gbāa ce-ma, weima sī, ŋga umanḡ duɔ cira: «Muɔ baa tāmmanḡ-kūŋgu maŋ mumbuolmunḡ-terienḡu dōrɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiē gbāŋ niē niē, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Mumbuolmunḡ-terienḡu-i baa tāmmanḡ-kūŋgu-i haku-i bōyaa haku-i nuɔ-i? Tāmmanḡ-kūŋguŋ yeŋ mumbuolmunḡ-terienḡu dōrɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilonḡ-kūŋgu wei?

²⁰ «Umanḡ duɔ pā nunḡu aa bī mumbuolmunḡ-terienḡu yerre-i, kuu dii ŋaa u bīe baa nimanḡ dii ku dōrɔ-i-na hiere. ²¹ Umanḡ duɔ pā nunḡu aa bī Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii

* 23:5 *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilonḡ-nelma-i ba pūu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonḡo-i ba biē kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unanḡo ba napuonḡ-na, unanḡo ba yaadāmma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilonḡ uŋ hāa-ba *ānjīnamma maŋ, ma maama baa karaanu-bei.

ɲaa u biɛ baa ku tieno-i hiere. ²² Umanɲ duɔ pã nuŋgu aa hiel u niele dɔrɔ-i-na, kuu dii ɲaa kutieno biɛ Diilonɔ yerre-i baa u muntienammu-i hiere.

²³ «Ănjɲamma pigãataanɲ namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɲ namaa; sũlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonɔ *yufelle-i ka cor baa niifɛlu-i du sinni-na hiere, a ne da kumanɲ yuŋgu *ănjɲamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumanɲ vii, na siɛ bi tiraa ce kumanɲ faa, na sa wuɔ Diilonɲ-hũmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigãanɲ banamba hũmelle. Da na ce na seŋ hũmma-i wuɔ na sa taara na nyɔŋ baa kilekilebaa, a ne da nanɲ nyɔŋ baa nimanɲ ni saa baa nyɔgɔmɛbaa-ba-i.

²⁵ «Ănjɲamma pigãataanɲ namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɲ namaa; sũlma haraa-nei! Naa dii ɲaa neliɛŋɔ manɲ saaraa kalni honni-i aa yanɲ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migãanɲ na kũɔma yaa da welewele aa yanɲ na hɔmmu yu baa cuosinni baa nenemuŋgu. ²⁶ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yanɲ-na. Saaraanɲ kalni hɔmmu yaa igɛna, na ka da ni honni bi kuɔŋ.

²⁷ «Ănjɲamma pigãataanɲ namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɲ namaa; sũlma haraa-nei! Naa dii ɲaa cɪncuɔŋa manɲ banɲ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hũlãbabalaanɲgu. ²⁸ Ku yaa ɲaa namaa kũŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: «Bamanɲ wuɔyaanɲ Diilonɲ-hũmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanɲgu.

²⁹ «Ănjɲamma pigãataanɲ namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɲ namaa; sũlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cɪncuɔŋa-i aa ta na tuɔlnu bamanɲ siire wuɔ Diilonɲ-hũmelle-i fafamma aa ku ba waanɲa-i ³⁰ aa ta na piiye wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bɪncuɔmba bãanɲgu-na, ii naa saa cu ba huonɲ-nu Diilopɔpuɔrbiemba kommana.» ³¹ Terienɲgu fanɲgu-na, na pigãanɲ wuɔ bamanɲ kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bɪncuɔmba. ³² Ku faa! Gbãanɲ na cor baa na bɪncuɔmba maacemma-i na ka bãl-ma. ³³ Nelbabalaanɲ namaa temma-i daana-i! Diilonɔ ce niɛ aa u siɛ ka caa namaa? ³⁴ Niɛŋ, mi ka saanɲ Diilopɔpuɔrbiemba hã-na, baa nelnurãamba a naara ănjɲamma pigãataamba namba. Da ba kã, na ka ko banamba bɛi, aa gbu banamba dɛnniŋ aa muo banamba na *Diilonelhãalãdũnni-na. Na ka nyaa ba huonɲ-nu nilɛiŋa-na hiere ce-ba kpãncɔlgũ. ³⁵ Terienɲgu fanɲgu-na, banɲ fiɛŋ bamanɲ ko-ba hiere a donɲ Abɛl-na a ji hi Barasi biɛŋo-i Sakari-i, nanɲ kuɔ umanɲ mumbuolmunɲ-terienɲgu hɔlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonɔ ka haa-ma hã namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaanɲ mi wanɲ ninsoŋo-i baa-na: Diilonɔ ka haa nuɔŋ daaba kuliinɲgu maama-i hiere hã fiɛfiɛ ku nuɔŋ namei baa-ma.»

Yesu kũɔma siɛŋ baa Yerusalemutaamba-i

(Like 13.34-35)

³⁷ Ku huonɲgu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaanɲ namaa! Namei kuɔŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɲ duɔ saanɲ umanɲ hã-na, na bel diilonɔ-i nanɲ kutieno-i baa tãmpɛlɛiŋa ko-yo. Mɛi ciɛ ji gbɛ; mi na'a mi tigiinɲ-na ɲaa kũɔnanɲ unɲ tigiinɲ u biemba-i dumaa aa pũl-bɛi. Nɲa na saa hũu-ma. ³⁸ Kuŋ hii terienɲgu manɲ fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ ka yanɲ na nelle-i hã-na. ³⁹ Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: «*Itien unɲ saanɲ umanɲ u jo, Diilo baa-yo*»† na siɛ tiraa da mi yufelle.»

24

Mamanɲ ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ tĩ

(Marke 13.1-13; Like 21.5-19)

¹ Yesuŋ juɔ hel *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ta, u *hãalãbiemba kã u wulaa ka ta ba piiye baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i kɛrɛ u mamma faa. ² Yesu wuɔ cira: «Yaanɲ mi wanɲ ninsoŋo-i baa-na: Nanɲ daa dũŋgu manɲ daaku-i, yiinɲgu dii baa yiinɲgu ku ka fara hiere hĩɛma-na!»

† 23:39 Gbɛliɛmanɲ-nalãanɲgu (Psaume) 118.26

³ Uñ kaa hi *Olivi-tibinni tãnuñgu-i, wuɔ tɛna. U hãalãbiemba piɛ kã u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, niñ waan nelma mañ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ñ jommañ-huɔñgu-i baa miwaanjo timmañ-huɔñgu-i?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan moloño ji pira-nei. ⁵ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de ba diele. Uman duɔ jo, u ka cira Diilonñ un saan *Konkortienjo mañ, u yaa ufaño-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Nga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, nga miwaanjo timma'i siɛ pãñ waa huɔñgu fanju-na. ⁷ Nuɔmba kaa ta ba gãñ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛiña nilɛiña. Nyulmu kaa ta mu suur aa hiema kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hãaño. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sũlma aa ko-na. Ba ka bigãañ-na nilɛiña-na hiere mɛi maama-na. ¹⁰ Huɔñgu fanju-na, nuɔmba bɔi kaa nanna Diilonñ-hũmelle-i. Ba kaa hel ba-naa honniñ aa bigãañ ba-naa. ¹¹ Nuɔmba bɔi ka jo ji ta ba tãal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ¹² Ambabalma kaa ta yaanga nuɔmba-na a ce ba bɔi siɛ tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Nga uman duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienjo ka kor. ¹⁴ *Diilonñ-bãañgu *Neldɔdɔlma ka wuɔra wañ terni-na hiere nuɔmba-i nilɛiña-na hiere ba suɔ-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaanjo timma suɔ da ma hi.»

(Marke 13.14-23; Like 21.20-24)

¹⁵ «Nuɔni mañ da ñ kalan terien daaku-i, ñ gbãñ kpelle ñ suɔ ku yunju-i. Diilonñ un puɔraa Daniel wañ Terbiɛnatieño mañ maama-i,* da na ji da u juɔ ji tɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ bamañ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniñ. ¹⁷ Uman duɔ ji waa u dũñgu dɔrɔ-i-na, u hiere u tuɔ gbar, u baa cira u suur biɛ bĩñkũñgu. ¹⁸ Uman duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo ciñ-nu ji biɛ waan-jongoruo.

¹⁹ «Kusũntaamba-i baa biantaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na cãrã Diilonjo-i ku baa ji ce waan-huɔñgu aa ku baa ji waa *yitɛnanju. ²¹ Diilonñ un jɛna miwaanjo-i ji hi baa nyunjo, yaahuolo mañ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilonjo saa naa hiel kuanju yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa bamañ nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Uman duɔ jo, u ka cira Diilonñ un saan *Konkortienjo mañ, u yaa ufaño-i. Bamañ ba'a bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa himma bɔi da ba gbãñ pira halle Diilonjo yufellen hilaa bamañ nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, uman duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilonñ un saan Konkortienjo mañ, uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hũu-ma; u tãal-na. ²⁵ Muɔ fuɔ, mɛi gbuɔya-nei jina.

²⁶ «Terienju fanju-na, moloñ duɔ ji gbɛ-na wuɔ: «*Kirsã juɔ; uu dii hiɛñgu-na», baa na kã; u tãal-na. Da ba bi gbɛ-na wuɔ: «Niɛñ, uu dii fuo bande», ba tãal-na; baa na hũu-ma. ²⁷ Diilonñ un nyiesiñ dumaa nuɔmba da-yo a donj bãpagũñgu-na ka jũñ bãsuurũñgu-na, *Molon-Bien duɔ jo, ba ka da-yo dumɛi. ²⁸ Bĩñkũkuliin da ku waa kusuɔñ-nu, kpaalbaa-ba tigiin kusuɔñ-nu'i.»

(Marke 13.24-31; Like 21.25-33)

²⁹ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bãl, bãañgu ka bir cure, cɛiño ka ce da bĩntũu. Mɔɛña ka par diire, aa bĩmbĩnni mañ dii dɔrɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.† ³⁰ Huɔñgu fanju'i nuɔ-i *Molon-Bienjo dãnyuɔ ka carra dɔrɔ-i-na. Duɔ carra, nuɔmba-i hiere hiema-na ba ka haa ba nammu-i ba yunniñ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiere u jo baa duherru. Ba ka da u yuntesĩnni-i baa u bɔbɔima-i. ³¹ Huɔñgu fanju-na, na ka da ba buu yerre mañ bãmbãale diele-i. Da ba bu-de terienju mañ nuɔ-i, u ka ce u *dɔrɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiin u yufellen hilaa bamañ nuɔ-i ba waa terduɔñ-nu.

* 24:15 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † 24:29 Niɛñ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 13.10 baa 34.4.

³² «Na saa da *yensāngu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huᵋngu maᵋ nuᵋ-i, na bi suo kerre ifelle hii ti. ³³ Kuuduᵋngu yaa-i, da na bi ji da mamaᵋ daama duᵋ ta ma ce huᵋngu maᵋ nuᵋ-i, na saaya na suo wuᵋ Molon-Bieᵋo jomma piyaa. ³⁴ Yaᵋ mi waᵋ ninsoᵋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiεfiε ku nuᵋmba namba aa ba suo ku. ³⁵ Dᵋrᵋ-i baa hiεma-i ni ka gbuo, ᵋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36)

³⁶ «ᵋga kumaᵋ ᵋaa yiᵋngu faᵋgu fεε-i, baa huᵋngu-i, molo sa suo-ku. Halle *dᵋrᵋpᵋuᵋrbiemba famba fεε-i dᵋrᵋ-i-na baa Beᵋolᵋ fuᵋ fεε-i ba sa suo-ku. U To yaa suyaᵋᵋ-kuᵋ u diei yoᵋ. ³⁷ Kumaᵋ cie *Nowe bāᵋngu-na, *Molon-Bieᵋ duᵋ u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe bāᵋngu-na, aa diilobuᵋ suo duᵋ dāa, nuᵋmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejalle a ji hi yiᵋngu maᵋ Noweᵋ suurii begubuᵋ-i-na. ³⁹ Ba saa suo wuᵋ weiima jo dii. Ba juᵋ'a ba ne da diilopepetieᵋo naᵋo-i duᵋ tuᵋ dāa. Hūmma wuo-ba hiere kpεmmu!† Molon-Bieᵋ duᵋ ji'a u jo, ku ka tugol nuᵋmba-i dumεi. ⁴⁰ Nuᵋmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yaᵋ unāᵋo-i. ⁴¹ Caamba hāi gbāa waa ta ba sᵋrᵋᵋ, ba bie u diei ta, aa yaᵋ unāᵋo-i. ⁴² Terieᵋgu faᵋgu-na, baa na gonya duᵋfūmma, na saa suo na Tieᵋo jommaᵋ-yiᵋngu-i. ⁴³ Na saa da, da ᵋ suo cuoyuo uᵋ ka suur-nie huᵋngu maᵋ nuᵋ-i isuᵋngu-na, ᵋ ka tlena cie-yo, ᵋ sie yaᵋ u ji kanu ᵋ dūᵋgu-i. ⁴⁴ Terieᵋgu faᵋgu-na, na saaya na tigiᵋᵋ na fεε. Naᵋ'a na saa tlena baa-ma wuᵋ Molon-Bieᵋo ka jo huᵋngu maᵋ nuᵋ-i, u bi jo huᵋngu faᵋgu'i nuᵋ-i.»

*Maacembiemba hāi maama
(Like 12.41-48)*

⁴⁵ «Da ᵋ nu wuᵋ maacembiᵋo maᵋ vii aa tuᵋ cε, u yaa umaᵋ u yuntieᵋo kāa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuᵋ-nu u tuᵋ hā-ba niwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntieᵋ duᵋ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuᵋ yuᵋᵋ dᵋlaa. ⁴⁷ Mi waᵋ ninsoᵋo-i baa-na: Yuntieᵋo ka haa-yo u nagāᵋ-niini yuᵋ-nu hiere. ⁴⁸ ᵋga da ku waa maacembiᵋobabalaᵋo, u ka tuᵋ jᵋguᵋᵋ wuᵋ u yuntieᵋo sie jo fiεfiε, ⁴⁹ aa doᵋ tuᵋ muo u nabaamba-i, aa tle tuᵋ wuo aa tuᵋ wuᵋra u nyᵋᵋ kolma baa konyᵋrāamba. ⁵⁰ Uᵋ'a u saa tlena baa yiᵋngu maᵋ maama-i, baa huᵋngu maᵋ maama-i, u yuntieᵋo jo huᵋngu faᵋgu'i nuᵋ-i. ⁵¹ Duᵋ jo ji da-yo dumaᵋᵋo-na, baᵋ ka haa kumaᵋ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuᵋ. Kaaluᵋᵋu sie gbuu waa dei.»

25

Nyᵋnyuriimba naᵋ maama

¹ Ku huᵋngu-na, Yesu wuᵋ naᵋ gbānalāᵋᵋ daaku-i baa-ba wuᵋ: «*Diilᵋ-nelle suurmaᵋᵋ-kūᵋᵋu ka waa ᵋaa biemba cīcieluo naᵋ kūᵋᵋu: Ba siire isuᵋngu naᵋᵋu-na a bie ba fitimbaa-ba-i wuᵋ ba ka jārā dᵋrbiᵋᵋo. ² Ba hᵋlma-na, ba ndii cε aa ba ndii baamba namba sa cε. ³ Bamaᵋ sa cāᵋᵋ ba biyaa ba fitimbaa-ba-i aa ba saa bie namma bel ba naᵋ-na. ⁴ Bamaᵋ cāᵋᵋ, bafamba bie ba baamba-i aa bie namma bel ba naᵋ-na wuᵋ ba sa suo weiimaᵋ maa-na. ⁵ Baᵋ kāa, dᵋrbiᵋᵋo jomma ka ce pāna, ba kor duᵋfūᵋ hiere.

⁶ «Isuᵋhollen juᵋ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuᵋ: «Dᵋrbiᵋᵋo'i juᵋᵋ daayo! Hilaᵋᵋ na jārā-yuᵋ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuᵋ-i ba hierᵋᵋo-i, ta ba migāᵋᵋ ba fitimbaa-ba-i. ⁸ Bamaᵋ saa bie namma-i, ba ta ba piiye baa bamaᵋ biyaa wuᵋ: «I namma tle, i fitimbaa-ba ce da ba dīᵋ; na sa hā-ye manamma wei?» ⁹ Bamaᵋ biyaa namma-i ba cira: «Mie iᵋᵋ biyaa mamaᵋ, ma sie gbε i calnu-mei. Kumaᵋ bᵋyaa, kāᵋᵋ na ka sāa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuᵋ-i da ba ka sāa. Baᵋ taa, dᵋrbiᵋᵋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo kallen-dūᵋᵋu-na aa ba gbonu-kuᵋ. ¹¹ Daabaᵋᵋ kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūᵋᵋu-i wuᵋ ba hīl-ku ba suur. ¹² Dᵋrbiᵋᵋo gbε-ba wuᵋ: «Mi sa suo namaᵋᵋo-i, mi sie fuo-ma nei!»

† 24:39 Miwaᵋᵋo jīnammaᵋ-sebe (Genèse) 6-7

¹³ Yesu wuɔ miɛl gbɛ̃ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Terienḡu fanḡu-na, baa na gonya duɔfũmmu. Na sa suɔ *Molon-Bienḡo jomman-yiinḡu ka fenḡ bĩ u jomman-huɔḡu.»

Ba sa biera japũḡu hiɛḡ-nu gbãḡbãḡ
(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kũḡu ka waa ḡaa naacolḡo manḡ wuɔ u kã nelle aa bĩ u maacem-biemba-i a ji hã-ba u gbeinḡa-i. ¹⁵ U hãa unanḡo-i tãmabaa-ba* ndii, aa hã unanḡo-i ba hã, aa hã sielinḡ-wuonḡo-i u diei. U niɛ ba fõḡḡbãa-banḡ hii ba ce mamanḡ aa hã-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Umanḡ daa tãmabaa-ba ndii-i, u pãḡ kã ka donḡ tuɔ bibirre u nanḡa baa u waanḡa-i ji da u gbeinyunḡo temma. ¹⁷ Umanḡ daa tãmabaa-ba hã maaduɔma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyunḡo temma. ¹⁸ Umanḡ daa u diei u bir yanḡ aa kã ka hiḡ fuonḡu fuo u wuonḡo-i.

¹⁹ «Ba yuntienḡ unḡ taa dumaanḡo-na, u kaa vaaya. Unḡ juɔ jo, u bĩ-ba ji tuɔ yuu-ba. ²⁰ Unḡ ḡa naa hã umanḡ tãmabaa-ba ndii-i, u piɛ pigãanḡ-yo tãmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, niḡ ḡa naa hã-mi tãmabaa-ba ndii manḡ, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

²¹ «U yuntienḡo gbɛ̃-yo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyonḡ nuɔ. Niḡ suyaa cekũɔ kũḡu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũḡu. Jo ḡ ji ta ḡ ce ḡ bãanḡu-i baa-mi.»

²² «Unḡ ḡa naa hã umanḡ tãmabaa-ba hã, u piɛ aa cira: «Yuntie, niḡ ḡa naa hã-mi tãmabaa-ba hã manḡ, mi daa ba hã nanḡo naara-bei, ba yaa daaba.»

²³ «U yuntienḡo gbɛ̃-yo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyonḡ nuɔ. Niḡ suyaa cekũɔ kũḡu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũḡu. Jo ḡ ji ta ḡ ce ḡ bãanḡu-i baa-mi.»

²⁴ «Unḡ ḡa naa hã umanḡ u diei, u piɛ aa cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nanḡ kũḡu dii kpelle, nuɔ da ḡ saa kũ suonḡu manḡ, ḡ kar kufanḡu ðimma yaa-i; da ḡ saa duu ðimma manḡ, ḡ kar ma yaa-i. ²⁵ Mei kãalãayã aa kã ka hiḡ fuonḡu fuo ḡ gbeinḡa-i, a yaa daaya.»

²⁶ «U yuntienḡo gbɛ̃-yo wuɔ: «Maacembilobabalanḡ nuɔ nanḡ temma-i daani-i, yentienḡ nuɔni manḡ daani-i, nii naa suɔ wuɔ da mi saa kũ suonḡu manḡ, mi kar kufanḡu ðimma yaa-i; aa da mi saa duu ðimma manḡ, mi kar ma yaa-i, ²⁷ bige-i ciɛ ḡ saa kã ka ḡina mi gbeinḡa-i gbeindũḡ-nu? Miḡ juɔ ðe-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?»

²⁸ Aa naa cira: «Hũyãanḡ tãma manḡ u wulaa na hã umanḡ daa tãmabaa cĩncieluo-i baa-yo! ²⁹ Umanḡ duɔ da, kuanḡu ka naara u kũḡu-i a ce ku yure baa-yo, ḡa umanḡ duɔ saa da, celle kũḡu manḡ dii baa-yo, ku hũu. ³⁰ Aa maacembilonḡo fanḡo-i daayo-i, u siɛ bi gbãa cii muonu canḡa, hielaanḡ-yonḡ fuorenḡ dii kukulma-na. Duɔ tiɛ dii terienḡu-na, kaalunḡu sie gbuu waa ðe-i.»

Da ḡ duu kumanḡ, ḡ ji kar ku yaa-i

³¹ Yesunḡ waanḡ mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bienḡ duɔ ji jo u fõḡḡtesĩnninḡ-jomma-i baa *ðorɔpɔruɔbiemba-i u ka tiɛna u fõḡḡtesĩnni-na. ³² Nuɔmba-i nilɛinḡa-na hiere ba ka tigiinḡ u yaanḡa-na u fiɛl nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ḡaa añciinanḡ unḡ fiɛl tũlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na ³³ a ḡina tũlmba-i u nadienḡ-na aa yermba-i u nanyuonḡ-nu.

³⁴ «Bamanḡ da ba ji waa u nadienḡa-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbɛ̃-ba wuɔ: «Juonḡ, mi To ciɛ baa namaanḡo-i. *Diilon-nelle migãanḡ dii miwaanḡo ḡinamanḡ-huonḡu ta ði cienna, juonḡ na ji ta na ce na bãanḡu-i ðiɛ. ³⁵ Na saa da, nyulmu taa mu ko muɔ, na hã-mi niwuoni mi wuo. Hũḡkuɔsĩnni waa-miɛ, na hã-mi hũmma mi nyonḡ. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nei. ³⁶ Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpãtãnni mi cĩnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi janḡ, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.»

³⁷ «Duɔ wanḡ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuɔ: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ḡ wuo? Yiinḡ haku-i nuɔ-i hũḡkuɔsĩnni waa-niɛ aa i hã-ni hũmma-i ḡ nyonḡ?

³⁸ Yiinḡ haku-i ḡ juɔ i wulaa i hũu-ma ḡ har-yiɛ? Aa yiinḡ haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni

* 25:15 Bafamba tãma diei gbãa pã gonḡuonḡo-i bienḡ cĩncieluo baa a ndii.

nyarkpātānni-i η cīnnu η kūōma-i? ³⁹ N taa η jan yaku-i aa η waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?»

⁴⁰ «U ka gbē-ba wuo: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Nan taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muōmēi.»

⁴¹ «Ku huonŋu-na, u ka bir wan baa baman dii u nanyuonŋu-na wuo: «Halaan mi caan-nu, Diilonŋo gāan baa namaa fuo! Dāngbōguonŋu man diyaa ta ku cie *Sitāni-i baa u pōpuorbiemba-i, taa na kã ku yaa nuō-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muō, na saa hã-mi niiwuoni mi wuo. Hūŋkuōsīnni waa-miē, na saa hã-mi hūmma mi nyon. ⁴³ Mi kãa na wulaa, na saa hūu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hã-mi nyarkpātānni mi cīnnu mi kūōma-i. Mi taa mi jan, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.»

⁴⁴ «Duō wan mafamma-i, ba ka cira: «Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuo i sie hã η wuo? Yiin haku-i nuō-i hūŋkuōsīnni-i waa-niē aa i balan-ni hūmma-i? Yiin haku-i nuō-i η juō i wulaa aa i saa hūu-ma η har-yiē? Aa yiin haku-i nuō-i i daa-ni bebelle i saa hã-ni nyarkpātānni-i η cīnnu η kūōma-i? N taa η jan yaku-i aa η waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?»

⁴⁵ «U ka gbē-ba wuo: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Nan ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muōmēi.» ⁴⁶ Terienŋu fanŋu-na, bafamba ka ta ba kã dāamuŋ-nellen aa nelfafaamba ta ba kã Diilon-nellen.»

26

Ba saa Yesu belman-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsāa 11.47-53)

¹ Yesu η juō wan nel daama-i hiere ti, wuo wan baa u *hãalābiemba-i wuo: ² «Ma sī na suyaa wuo yinni hãi tiyāa aa *kōrsīnni timman-ponsaanŋu da ku hi kē? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bienŋo-i a hã ba gbu-yo *daan-nu ko-yo.»

³ Yibienŋa fanŋa-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bīncuonŋ baa tigiin ba-naa *Diilojigāntaamba yuntienŋo dumelle-na, ba taa ba bī-yo Kayifu, ⁴ a saa-ma ban ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuo: «I saa saaya i bel-o ponsaanŋu yinni-na ni ma'i sī ku ka du.»

Cienŋo nanŋo kūōna natikolo-hūmma Yesu yunŋu-na

(Marke 14.3-9; Nsāa 12.1-8)

⁶ Huonŋu fanŋu-na, Yesu waa Betani, *jardāaman waa Simō man nuō-i u dumelle-na. ⁷ Cienŋo nanŋo wuo kã u wulaa baa sukpepellun-natikolo nanŋo *alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niiwuoni. Wuo kã ka kūnna-yuō Yesu yunŋu-na. ⁸ *Hãalābiembanŋ daa kufanŋu-i, ba hōmmu gbuu pānŋ guōla. Baa ta ba piiye wuo: «Bige-i cie u bīēna natikolofēiŋ daayo-i? ⁹ Uu naa gbāa suor-o a da gbeibuō a calnu hã sūntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuo suō baa-ba; wuo cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guōla cienŋo huonŋa-i? Un cie kumanŋ miē daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sūntaamba dii baa-na bāanŋu-i baa isuonŋu-i, ŋga muōmi sie tiēna baa-na gbula. ¹² U kūōna natikolo daayo-i miē tuō cie mi kuliin-yiinŋu yaa-i. ¹³ Mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Neldōdōl daama da ma wan terienŋu terienŋu hīēma-na bande-i-na, cienŋ daa un cie mamanŋ daama-i, ma ka bi wan nuōmba suō-ma.»

Yuda suora Yesu-i

(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huonŋu-na, Yesu *hãalābienŋ cīncieluo ba hã baamba-na, ban bīnŋ umanŋ *Yuda-Isikaro-i, fuō wuo sire kã *Diilojigāntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuo: «Da mi kāyā-nei na bel Yesu-i, na ka hã-mi bige-i?» Baa kãŋ bafamba warbienŋ komorre baa cīncieluo a hã-yo. ¹⁶ A donŋ huonŋu fanŋu-na, Yuda wuo donŋ tuō ne un ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Kərsinni tımman-ponsaanḡu tigiima-i
(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

¹⁷ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuo-i u ponsaanḡu yidielāḡu-na, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuo: «Itie, ŋ taara i ce *kərsinni tımman-ponsaanḡu niiwuoni-i hie a hā-ni?»

¹⁸ Yesu wuo cira: «Kāan nellen-huonḡa-na melḡ daayo wulaa, na ka wan baa-yo wuo: «Hāalātieḡ wuo ku hii u wulaa ti, u ka ce kərsinni tımman-ponsaanḡu-i nan terien-nu'i baa u hāalābiemba-i.»»

¹⁹ Hāalābiemba ta kā nellen-huonḡa-na ŋaa Yesuḡ bi waan-ma dumaa ka ce kərsinni tımman-ponsaanḡu niiwuoni-i.

Kərsinni tımman-ponsaanḡu niiwuoni wuoma-i
(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsāa 13.21-30)

²⁰ Bāanḡuḡ juo suur huonḡu man nuo-i, Yesu-i baa u *hāalābieḡ cinciueluo ba hāi baamba kā ka tēna ta ba wuo niiwuoni-i. ²¹ Yesu wuo wan baa-ba wuo: «Yaan mi wan ninsoḡo-i baa-na: Na hōlma-na unaa ka hel mi huon-nu.»

²² Ba yammu pāḡ vāa hiere; baa doḡ ta ba yuu-yo, wulawula wuo: «Itie, muomei wei?»

²³ Yesu wuo cira: «Umaḡ wuyaḡ baa-mi kaladuonḡu-na u yaa ka hel mi huon-nu.

²⁴ *Molon-Bieḡo ka ku ŋaa man nyegāḡ Diilon-nelma-na dumaa; ŋga umaḡ ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa-yu! Bōlbōl uu naa baa hoḡ.»

²⁵ *Yuda wuo suuye u yufieḡa-i aa naa cira: «Hāalātie, muomei wei?»

Yesu wuo cira: «ŋ suo-ma ŋ yan muo.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dē. 11.23-25)

²⁶ Ban waa ta ba wuo niiwuoni-i, wuo bie *buruo aa jaal Diilonḡo-i aa būlnu-yuo hā u hāalābiemba-i aa cira: «Hūyāḡ mi kūma yaa-i daama na wuo.» ²⁷ Ku huonḡu-na, wuo bie duvēḡo ciḡ-na, aa jaal Diilonḡo-i aa hā-ba baa-yo aa cira: «Nyuoḡ hiere, ²⁸ mi tāmma yaa-i, *tobisinnḡ-tāmma yaa-i. Ma ka kūnna pir nuomba bōi āmbabalma. ²⁹ Mi tūnu-nei: Da ma hel fiēfiē-i-na, ni mi To nellen sī, mi sie tiraa nyon duvēḡo baa-na.»

³⁰ Ku huonḡu-na, baa hāl neiḡi gbēlieḡ Diilonḡo-i aa sire ta ba kā *Olivi-tibinni-tānuḡu-na.

Yesu gboya Pier wuo u ka ciina-yuo

(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsāa 13.36-38)

³¹ Ban kāḡ hūmelle-na, Yesu wuo gbē u *hāalābiemba-i wuo: «Mamaḡ nyegāḡ Diilon-nelma-na wuo:

«Mi ka ko āncīnaḡo-i

aa yan tūlmba pisāllā hiere»*

ma yaa ka da-mi isuon daaku-na. Na ka nanna-mie na hieronḡo-i hiere. ³² Ŋga da mi sire, mi ka kā ka cie-na *Galile-i-na.»

³³ Pier wuo cira: «Banaḡ da ba fiē nanna-nie hiere, muo fuo, mi ceraa mi nanna-nie gbula.»

³⁴ Yesu wuo cira: «Pier, mi wan ninsoḡo-i baa-ni: Isuon daaku-na, kōhōldielāḡo sie hi bu, ŋ ka ciina-mie da i siei wuo nan sa suo-mi.»

³⁵ Pier wuo dii u nanḡa-i dāamu-na wuo da ba fiē'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuo ceraa u cira u sa suo-yo. Hāalābiemba namba-i hiere baa bi wan maaduoma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsāa 18.1)

³⁶ Yesubaa-ba kaa hi terienḡu nanḡu-i ba bi-ku Getisemane. Yesu wuo gbē u *hāalābiemba-i wuo: «Tēnaanḡ bande aa mi kā dii daalei ka cārā Diilonḡo-i aa bir jo.»

³⁷ Aa naa kā baa Pier baa Sebede bepūmba-i ba hāi-i-na.† Un kāa terienḡu-na, u huonḡa

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7 † 26:37 Sebede bepūon daaba-i ba gbē Sake baa Nsāa. Nieḡ 4.2.

donj ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi huɔŋga si dii huɔŋga, tɛnaanaŋ bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfũŋ.» ³⁹ Aa kã yaan-na cɛllɛ ka dũuna nisĩŋ u yunɔu-i hĩɛma-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbãa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Ŋga baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taaraŋ ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huonɔgu-na, wuɔ bir jo u hãalãbiemba siei baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfũŋ. Wuɔ piŋ-ba aa naa tuɔ piiye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbãa tɛna da huonɔgu cɛllɛ baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfũŋ, taa na cãrã Diilonɔ-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɔu cemma-na. Anfafamma cemman-maama dii nelbilonɔ huonɔga-na, ŋga ku fõŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bir ta ka cãrã Diilonɔ-i. Uŋ waan maman gboluonɔgu fanɔgu-na, u ciɛra: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, wɛima sɪ, ma ce niŋ taaraŋ ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hãalãbiemba wulaa jo ji da duɔfũmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cãrã Diilonɔ-i baa ãndaduon daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uŋ juɔ kufanɔgu-i, wuɔ jo ji gbẽ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfũmmu-na wɛi? Ku piyaa. Ba ka hã ãmbabalmanciraamba-i baa *Molon-Biɛŋo-i. ⁴⁶ Siireŋ i ta! Uman ka hã-ba baa-mi u'i juon daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsãa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa tɪ Yesu nunɔgu-na; ba'a ba ne da ban bĩŋ uman *Yuda-i u *hãalãbien cĩncieluo ba hã baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiera baa nelpũŋgu nanɔu u huonɔgu-na. Ba-namba waa baa jigãmmu, banamba bõɛŋa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuamba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da ban'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pũrã uman da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Ban kãa ka hi, Yuda wuɔ pãŋ piɛ Yesu caan-nu aa cira: «Hãalãtie, jaalunɔgu yaa-i!» Aa kã ka pũrã-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jĩɛ, niŋ juɔ maman nuɔ-i ce-ma.»

Baman juɔ baa Yuda-i baa pãŋ piɛ bel Yesu-i. ⁵¹ Baman waa baa Yesu-i, unan wuɔ fa u jigãŋga-i hiel-ka a jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntienɔ maacembilonɔ tũŋgu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ŋ jigãŋga-i ka fognonɔgu-na. Ŋ saa da, uman duɔ tuɔ ce berru-i baa jigãŋga, jigãŋga'i ji wuyaan-yon. ⁵³ Ŋ daa nie sɪ mi sie gbãa muo mi natiɛŋa mi To-i-na wɛi? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natiɛŋa yuɔ, hoi huonɔgu-i baa huonɔgu-i, uŋ ka saan *dãrpɔpuɔrbiemba man ba ji kãyã-miɛ, ba ka cor pũnni cĩncieluo baa ni hã. ⁵⁴ Ŋga da ba jo, maman nyegãan Diilon-nelma-na ma ka ce nie aa gbãa ce? Diilon wuɔ ma ce dɛ'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wan baa nuamba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bõɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. Yinni man jon mi wan Diilon-nelma-i baa nuamba-i *Diilodubuɔ-i-na, bige-i ciɛ na saa bel-mi terienɔgu-na? ⁵⁶ Ŋga *Diilopɔpuɔrbiemban waan maman Diilon-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i ciɛ.» Hãalãbiemba gbar hiere aa nanna-yuɔ.

Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Ban bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo Kayifu terien-nu. U yaa waa *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i. *Anjinamma pigãataamba-i baa nelle bĩncuamba waa tigiŋ kusuon-nu'i. ⁵⁸ Ban kãŋ baa Yesu-i, Pier wuɔ yan ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. Ban kaa hi Diilojigãntaamba yuntienɔ cĩŋgu-i, wuɔ suur tɛna baa maacembiemba-i duɔ ne kun ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara ãntãalãmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dɔl-ba. Nuamba bɔi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huonɔgu-na, banamba sire ba hã ⁶¹ ta ba piiye wuɔ: «U ciɛra wuɔ fuɔ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei.»

⁶² Diiløjigāntaamba yuntien wuɔ sire yiera aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cāl-niŋ naŋ'a niɛ?» ⁶³ Yesu saa sen sūnūŋgu yuɔ. Diiløjigāntaamba yuntien wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Kōŋkortienŋo maŋ, u yaa nuɔŋo-i wɛi? Nuɔnei Diilonŋ-Bienŋ nuɔŋo-i wɛi? Da kuɔ nuɔnei, hiel ŋ niele-i Cicēlmantienŋo-na aa ŋ siɛ-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi. Aa mi gbar-ma baa-na: A donŋ fiɛfiɛ daayo-na, na ka da *Molonŋ-Bienŋo t̄iɛnaana Itienŋo caaŋgu-na, na ka da u hilaa d̄oɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.» †

⁶⁵ Terienŋu faŋgu-na, Diiløjigāntaamba yuntienŋo huɔŋ kaa pāŋ guɔla. Wuɔ pāŋ fa fuɔ fɛɛŋ jōŋgorbaa-ba-i taalnu-bɛi aa naa cira: «U tuoraaya Diilonŋo-i! Ii si dii diɛ ka tiraa yuu molonŋo; ma ciɛ miɛ fɛɛɛ-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Uŋ tuoraaya Diilonŋo-i, namaa na'a niɛ?»

Nuɔŋ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanŋa-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tūnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilonŋ uŋ saan *Kōŋkortienŋo maŋ u yaa nuɔŋo-i, suɔ umaŋ muyaa-ni i ne!»

Pier c̄inaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsāa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Baŋ taa ba muo Yesu-i huɔŋgu-na, Pier waa t̄iɛna dumellen-huɔŋga-na. Maacembilonŋo§ naŋo piɛ k̄a u wulaa ka cira: «Ma s̄i nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaanŋ Yesu daayo-i kɛ?» ⁷⁰ Pier wuɔ hel-kuɔ nuɔmba yaanŋa-na hiere. U birii yuu ciɛŋo-i wuɔ: «Ŋ taara ŋ waŋ wuɔ niɛ?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ k̄a fondumelle-na. Ciɛŋo naŋo tiraa da-yo aa tuɔ piye baa bamaŋ terienŋu-na wuɔ: «Naacolŋ daa u waa baa Nasaretitaanŋ Yesu-i.»

⁷² Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce cɛllɛ, bamaŋ waa, baa piɛ Pier caaŋ-nu ka cira: «Coima saa fa, unanŋo'i nuɔŋo-i. Da ŋ ta ŋ piye, ba pāŋ suɔ niŋ hilaa kusuɔŋ-nu.»

⁷⁴ Pier wuɔ pāŋ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yaŋ-mi!» Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, k̄oh̄old̄iɛl̄āŋo donŋ tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuŋ ŋa naa waŋ mamaŋ baa-yo wuɔ: «K̄oh̄old̄iɛl̄āŋo siɛ hi bu, ŋ ka c̄ina-miɛ da i siɛi wuɔ naŋ sa suɔ-mi», maa pāŋ t̄iɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pāŋ tuɔ kaal.

27

Ba k̄aa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Marke 15.1; Like 23.1; Nsāa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na k̄aŋk̄aŋk̄aŋ, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle b̄incuɔmba waŋ-ma aa yiera-mɛi wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo k̄a baa-yo ka h̄a *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yuŋgu-na.

Yuda kuɔ u fɛɛ

(P̄opuɔɔ. 1.16-20)

³ *Yudaŋ juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suora-yo baa-ba, kuɔ ce-yo b̄iŋk̄ūŋgu. Baŋ h̄aa-yo komorre baa c̄incieluo* maŋ, wuɔ biɛ-ya bir k̄a baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfamma; mi bilaa diilonŋo-i h̄a-na neliɛŋo maŋ saa ce b̄iŋk̄ūŋgu na da na ko-yo.»

Baa bir gb̄ɛ-yo wuɔ: «Maasūmp̄iɛ! Ma s̄ulma dii ŋaa nuɔnei.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeinŋa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuŋ u fɛɛ.

⁶ *Diiløjigāntaamba yuntaamba biera gbeinŋa-i aa naa cira: «Gbeinŋ daaya-i t̄ammanŋ-gbeinŋa, a saa baa miɛ h̄umelle-i, i siɛ gb̄aa dii-ya Diilonŋ-waanŋa-na.» ⁷ Baa saa-ma, aa k̄a ka s̄aa bitomarāŋo suonŋu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienŋu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i ciɛ na da a ji hi baa nyuŋgo, ba b̄i suonŋu faŋgu-i «t̄ammanŋ-suonŋu.» ⁹ *Diilonŋ uŋ puɔraa *Seremi waŋ mamaŋ, ma'i saa ce daama-i wɛi? Seremi waanŋ-ma wuɔ:

† 26:64 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13 § 26:69 Maacembilonŋ daayo waa ciciɛŋo a saanu baa mamaŋ nyegāŋ girekimma-na. * 27:3 Niɛŋ 26.15.

«Ba biyaa komorre baa c̄ncieluo daayo-i.
 *Isirahel-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.
 10 Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarāŋo suonŋu-na
 ŋaa Itienj uŋ ŋa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati t̄ɛnaana Yesu āndaanŋu-na
 (Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsāa 18.29-40; 19.4-16)

11 Baŋ k̄aa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienj yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» 12 *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle b̄incuɔmba donj ta ba cāl-o. Wuɔ fiinanj u sa wanj weima. 13 Pilati wuɔ cira: «Baŋ cāl-nin ŋ sa nu wei?» 14 Yesu saa ji seŋ s̄ununŋu yuɔ. Kuɔ bir yanj aa cu u huɔŋga-i.

15 Belle belle, Yuifu ba *k̄ors̄inni t̄immanj-ponsaanj da kuɔ hi, Pilati ce ba pigāan kasobilonj diei u nanna-yuɔ. 16 A ne da naacolŋo nanj waa huɔŋgu fanŋu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba b̄i-yo Yesu-Barabasi. 17 Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu manj baŋ b̄in-yo *Kirs̄a-i, na taara mi nanna hai?» 18 Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemunŋu'i ciɛ ba bel Yesu-i ka h̄a-yo baa-yo.

19 Uŋ waa tuɔ ger āndaan daaku-i, u ciɛŋo puɔr ba ka t̄unu-yuɔ wuɔ u baa dii u nunŋu Yesu āndaanŋu-na, u saa ce b̄in̄k̄unŋu, k̄ere isuɔŋgu manj curaa u mulāan fuɔ d̄ans̄aanŋu-na.

20 Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle b̄incuɔŋ baa gbo nuɔmba ta ba piiye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. 21 Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba h̄ai-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

22 Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu manj baŋ b̄in-yonj *Kirs̄a-i mi ce ufanj-i niɛ?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daan-nu!»

23 Pilati wuɔ cira: «U guɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migāan dii kunanŋu naara wuɔ: «U saaya u gbu daan-nu! U saaya u gbu daan-nu!»

24 Pilatinj juɔ da ijieni maara ni k̄a, wuɔ ne da fuɔ j̄an vakulonj-juuru. Wuɔ bie h̄umma a saar u nammu-i nuɔmba yaanŋa-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nunŋu s̄i.»

25 Baa sie hiere wuɔ: «I h̄uyāa-ma! Die ko-yo, mie yunj-maama-i baa i bis̄almba!» 26 Pilati wuɔ nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da d̄ei aa h̄a-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daanŋu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kumanj Yesu-i-na
 (Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsāa 19.2-3,17-22)

27 *Pilatinj h̄aa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba h̄uu-yo suur baa-yo c̄inj-huɔŋga-na aa b̄i ba nabaamba-i hiere ba jo. 28 Baŋ ciɛ mafamma-i, baa hiel u jonjorbaa-ba-i aa dii jonjorbuɔ nanj h̄a-yo. Jonjorbuɔ fanj waa d̄aa-wuonj. 29 Aa ce huɔni s̄u nyantuoluo a dii u yunŋu-na aa h̄a-yo gboruonŋu u nadienŋa-na u bella. Baŋ ciɛ mafamma-i, baa ta ba d̄uuna u yaanŋa-na ba jaal-o. Ba taa ba nyɛ-yo'i dumaanŋo-na. Umanj duɔ d̄uuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

30 Ba taa ba tu taalni yuɔ aa h̄uu gboruonŋu-i u nanŋa-na ta ba muo-yo baa-ku u yunj-nu.

31 Baŋ gbuu ji nyɛ-yo ye huɔŋgu-na, baa hiel jonjorbuɔ-i aa bir dii fuɔ ferɛŋ b̄imb̄inni yaa h̄a-yo aa k̄a baa-yo da ba ka gbu-yo *daanŋu-na.

32 Baŋ ŋ'a ba hel nellenj-huɔŋga-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo nanj, ba b̄i-yo Simɔ. Baa guor u t̄uu daanŋu-i. 33 Ba kaa hi terienŋu manj baŋ b̄in-kunj «Golgota-i» ku yunŋu yaa wuɔ yukoluonj-terienŋu. 34 Baa guɔl gbegege k̄unŋu nanŋu baa duvɛŋo a h̄a Yesu-i wuɔ u nyɔŋ. Yesu wuɔ d̄aa ne aa naa cira u sie nyɔŋ.

† 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémié) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

³⁵ Baŋ juo gbu Yesu-i daanġu-na tī, baa ful tienġa a cal u joŋgorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tīena ta ba niya-yuo. ³⁷ Baŋ gbuu-yo yunġu maŋ nuo-i, baa nyegēŋ-ku jīna u yudoro-i-na wuo: «Umaŋ daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienġo yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo; unano-i u nadienġa-na unano-i u nanyuoŋgu-na.

³⁹ Hūncortaamba ta ba misīrrā ba yunni-i aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁰ Ba taa ba piiye wuo: «Nuoni maŋ ciēra naŋ gbāa muonu *Diilodubuo-i aa ma-yo yinni siei hōlma-na, kor ŋ fere i ne! Da kuō Diilon-Bienġo yaa nuono-i, hiire daanġu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuamba taa ba bi nyē-yo aa ta ba piiye wuo: ⁴² «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u sie gbāa kor u fere! Da kuō u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienġo-i u hiire fiēfiē daanġu-na i ne ku yaa i ka hūu-ma. ⁴³ Ma sī u haa u naŋga-i Diilonġo'i nuo-i aa cira fuo Diilon-Bienġo ke? Da kuō Diilonġo dōl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Baŋ ŋa naŋ gbuu cuobaa-ba maŋ baa-yo, baa bi kā ba ta ba tuora-yuo hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsāa 19.25-30)

⁴⁵ Bāanġuŋ juo hi yuhuoŋga-i huonġu maŋ nuo-i, ba'a ba ne da terienġu cuure hiere. Ku tīyāa dumēi fuo bāanġu ji tereŋ. ⁴⁶ Bāanġuŋ juo tereŋ, Yesu wuo kaasīŋ da gbagaga wuo: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yunġu yaa wuo: Diilo, Diilo, bige-i ciē ŋ nanna-mie?† ⁴⁷ Bamaŋ waa, banamba ta ba piiye wuo: «U bī *Eli!» ⁴⁸ Unano pāŋ gbar ka biē kānsaarma namma a nyiē-ma niisaarniŋ aa ful-ma gboruoŋ-nu a kā baa-ma Yesu nuŋgu-na wuo u mōsūnya. ⁴⁹ Banamba bir yaŋ aa gbē-yo wuo: «Yaŋ i ne sī Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuo tiraa kaasīŋ da gbagaga aa bi pāŋ hūu u fere.

⁵¹ Hōduonġu faŋgu-na, kompanġa maŋ naa karnu *Diilodubuo-i kaa pāŋ taalnu sōmma hāi; a doŋ doro-i-na ji hel cicaara-i-na. Hīeŋ maa sagalla; tāŋ niē wuora muo hiere, ⁵² cīncuoŋ aa puur. Bamaŋ waa Diilon-baamba-i aa ku, ba fōŋgūo baa sire. ⁵³ Yesuŋ juo sire, baa hel ba cīncuoŋa-na a suur *Yerusalemu-i-na. Baŋ suurii, nuamba bōi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba maŋ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntienġo-i, baŋ juo da hīema sagalaaya a naara mamaŋ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piiye wuo: «Naacolġ daayo waa Diilon-Bienġo kelkel!»

⁵⁵ Caamba bōi waa yiēra da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kāyā-yuo. ⁵⁶ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duono-i Sake ba nyu-i§ a naara Sebede ciēŋo-i.

Yesu fuuremma-i

(Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsāa 19.38-42)

⁵⁷ Bāanġuŋ juo hir huonġu maŋ nuo-i, weiŋo nano jo. Ba taa ba bī-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuo bi waa Yesu huonġu-na. ⁵⁸ Uŋ juo, wuo kā *Pilati wulaa ka cārā kuloŋo-i. Pilati wuo hā-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuo kā ka har-o a fiŋya-yuo baa kompafelenġa ⁶⁰ aa kā ka fuure-yuo fuo fereŋ cīncorren. Wuo ciē ba hīŋ-de felemma; di waa tāmpēllen. Uŋ fuuriye-yuo, wuo būmal tāmpēkārkarre nande-i a suuye di nuŋgu-i aa ta. ⁶¹ Maari maŋ ta u hel Magidala-i-na wuo tīena cīncorre yaanġa-na baa u duono-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiŋgu maŋ nuo-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiŋ ba *yitiēnanġu-i yiŋgu faŋgu'i nuo-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba kūl ba-naa kā Pilati wulaa baa *Farišēbaa-ba-i. ⁶³ Baŋ kāa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartienġo daayo naa cira wuo da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoŋ hīema-na aa sieliŋ-yiŋgu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i ciē i tiē jo ŋ wulaa yiē ŋ hā-ye nuamba ba ka ta ba niya u cīncorre-i yiŋ daani-i ni siei-i-na, ni

† 27:46 Gbeliēmaŋ-nalāanġu (Psaume) 22.2 girekimma-na wuo: Sake baa Yosefu ba nyu.

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāan
* 27:62 Yesuŋ kuu yiŋgu maŋ nuo-i ku waa jumayiŋgu.

ma'i sî u *hãalãbiemba gbãa kã ka hiel-o ka fuo-yo aa tãal nuamba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan yan kulon un cie maman.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan taaran ba ka niya-die dumaa, kãan baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i kã cincorre terienɡu-na. Ban kãa ka hi, ban na naa bũmal tãmpelle man suuye cincorre nunɡu-i, baa tiela-die aa ce sorosibaa-ba tiena ta ba niya-die.

28

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na
(Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-2)

¹ *Yitienanɡun juɔ cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari man taa u hel Magidala-i-na, baa u duonɔ-i, baa naar sire ta ba kã da ba ka ne cincorre-i. ² Ba'a ba ne da hie ma sagalaaya hoduɔnɡu baa fɔnɡũ! Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ hiire jo ji bũmal tãmpelle-i halan-de aa bel nyugũn tiena di dɔɔ. ³ U taa u caa naa diilon duɔ nyiesin un caa dumaa, aa u jonɡorbaa-ba pusun naa ceikoino. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba man taa ba niya cincorre-i fuɔ ba kũma ta ma nyen; baa galla naa bikuomba. ⁵ Dɔrpɔpuɔrbilon wuɔ tuɔ piye baa caan daaba-i wuɔ: «Baa na yan korma da-na. Mi suyaa mie ban gbuu Yesu man *daanɡu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel naa un na naa wan-ma baa-na dumaa. Juon na ji da, ba na naa galla-yuɔ terienɡu man nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin na kũn donduo na ka tũnu u *hãalãbiemba-i wuɔ u siire hel kuomba hɔlma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuon-nu'i. Ma yaa waa mi da mi wan-ma baa-na.»

⁸ Caan daaba saa tiraa yiera, baa pãn ɡũunu ta ba gbar ba kũn da ba ka wan ban kaa da maman baa hãalãbiemba-i. Korma'i daama, hɔfelle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloɔ-i juon daayo-i ba yaanɡa-na? Yesu fuɔ fere yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa pie kã ka dũuna u yaanɡa-na aa pũrã u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na. Kãan na ka wan baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caan daaban curaa ta ba kũn, sorosibaa-ba man taa ba niya cincorre-i, banamba sire kã nellen-huonɡa-na ka tũnu *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa maman curaa hiere. ¹² Diilojigãntaamba yuntaamba tigiin ba-naa baa nelle bincuamba-i a wan ma saa, aa naa hã sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbẽ-ba wuɔ: «Wuɔraayan na wan baa nuamba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfũn isuonɡu-na, u hãalãbiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huonɡu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fie nu-ma, i ka suɔ in ka wan maman baa-yo u baa ɡãn baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hũu gbeina-i dii ba jufannin aa bi wuɔra ce ban'a ba ce kuman. A ji hi baa nyunɡo, da n cor terienɡu terienɡu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba wan-ma.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i
(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibien a fan-a-na, *hãalãbien cinciueluo u diei man tĩa, baa sire kã Yesu na na'a ba ta ba jã ba-naa tãnunɡu man nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Ban ka'a ba ne da-yo, baa dũuna hiere. Banan hommu saa hũu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ pie ba caan-nu aa naa cira: «Diilon hãa-mi dɔrfɔnɡũ-i baa hie man-wuonɔ-i hiere. ¹⁹ Terienɡu fanɡu-na, kãan nilen-a-na hiere na ka gbãn baa nuamba cu mi huon-nu. Uman duɔ hũu-ma, na *batischen-yo Tuonɔ-i baa u Biɔnɔ-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Min ciera na ta na ce maman hiere, na bi hãalã-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Nien, mi ka waa baa-na yinni man jon a ji hi miwaan timma.»

Marken nyɛgāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Marke nyɛgāan u sebɛ-i a vii *niɛraamba baa-yo, u saa nyɛgɛn-yo hã *Yuifubaa. Sebɛ domma-na, u waan-ma wuɔ Yesu-i Diilon-Bienjo. Nga wuɔ Yesu saa tuɔ taara nuɔmba gbāana suɔ u sinni-i a ce u taa u hinu u bɪ u fɛɛ «*Molon-Bienjo». U juɔ ku yaa aa sire, ku suɔ kaala dɛi wuɔ Diilon-Bienjo.

*Nsāa-Batisin tigiin nuɔmba-i dumaa hã Yesu-i, Marke duɔn u sebɛ-i baa ma yaa-i, aa suonu-mɛi baa Yesu batisemman-kūngu-i, ka cor baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraanngu-na. Un hilaa mafamma-na, u wan-ma kaala-mɛi wuɔ bɪnkūngu sa yii baa Yesu-i: Duɔ bɪ uman wuɔ u nyaanu-yuɔ kutienjo siɛ gbāa yagar; duɔ cira jɛinjo man sire, u bi sire; duɔ donya *jina man u bi ta; duɔ pir āmbabalma man, ma bi halan (sap. 1.1–8.30). Yesun gbuɔya u *hāalābiemba-i baa u kuliin-maama-i kusuɔn-nu, u nunngu hii-ma (sap. 8.31–10.52).

U piraan u sebɛ-i baa Yesu kuliin-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuɔn ban jaarā-yuɔ fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaamban bigāan-yo dumaa, ban gbuu-yo *daanngu-na dumaa ko-yo, aa Diilon un siire-yuɔ dumaa, u nunngu hii-ma hiere (sap. 11–16).

*Nsāa un tigiin Yesu jomma-i dumaa
(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)*

¹ Yesu *Kirsā *Neldɔdɔlma duɔn bande yaa nuɔ-i. U yaa Diilon-Bienjo-i.

² Ma duɔn ŋaa man bi nyɛgāan dumaa *Isayi* sebɛ-i-na wuɔ: «Diilonjo ciera: *«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonjo ta ŋyaan-na ka cāa ŋ hūmelle-i.†*

³ U ka kã ka tuɔ hohuola baa nuɔmba-i *hɛkuraanngu-na wuɔ:

«Migāan Itienjo hūmienja-i.

Cāan-yan na viinu-yɛi.»†»

⁴ Pɔpuɔrbilonjo faɔ yaa juɔ jo Nsāa-i, a ji kã ka waa hɛkuraanngu-na tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanan na cilɔbabalanjo-i aa na jo na ji *batisen, ku yaa Diilonjo ka hur na āmbabalma-i.» ⁵ Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba kã u wulaa ba kã ba wan ba cālmuo-i baa-yo aa u tuɔ batisen-ba *Yurdɛ nuoraanngu-na.

⁶ Nsāan taa u dii jongoro man, baa sūo-yo baa nyɔgɔmekuɔsinni, aa tuɔ pɛyɛ u nɛgelle-i baa cāanun-kpānkpaanngu. U taa u wuo dūngbermba, baa sɔllu. ⁷ U taa u piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Molo ka jo mi huonngu-na. Kutienjo fɔngūo jienya mɛi wuonjo-i, mɛi saa piɛra u natāanngu-i. ⁸ Muɔmi batisen-na baa hūmma yon, ŋga fuɔ duɔ jo, u ka batisen-na baa *Diilon-Yalle.»

*Yesu batisemma-i
(Matie 3.13–4.11; Like 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ Nsāa un waa *Yurdɛ-i-na tuɔ *batisen nuɔmba-i, Yesu wuɔ hel Nasareti-i-na, dii *Galile mara-i-na a kã u wulaa u ka batisen-yo. ¹⁰ Un baatisen aa u tuɔ hel hūmma-na, wuɔ u ne da dɔrɔ puurii aa *Diilon-Yalle hel konhurun temma jo ji diire-yuɔ. ¹¹ Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Bienjo yaa nuɔnjo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnei fiɛn mi huonnga-i.»

* **1:2** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girɛkimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonjo. † **1:2** Malaki (Malachie) 3.1 † **1:3** Isayi (Ésaïe) 40.3

¹² Diilonɔ-Ƴalle pɔŋ ce Yesu ta kɔ *hɛkuraɔŋ-nu. ¹³ Un kɔa, *Sitɔni wuɔ ka tuɔ tɔal-o duɔ guɔl u gbeini-i. U ciɛ yinni komuɔŋa hɔi bɔmbaamba hɔlma-na. *Dɔrɔpɔuɔrbiembra taa ba kɔyɔ-yuɔ.

Yesu bɛ nuɔmba naa cu u huon-nu
(*Matie 4.12-22; Like 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁴ Huonɔgu nanɔgu juɔ hi, baa bel Nsɔa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ sire kɔ *Galile-i-na ka tuɔ wanɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ¹⁵ U taa u piiye wuɔ: «Ku hii, *Diilonɔ-baɔŋgu piyaa. Naanaɔ na cilɔbabalaɔŋo-i aa na siɛ Neldɔdɔlma-i.»

¹⁶ Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji bella Galile dalanɔga nunɔgu-i tuɔ wuɔ u kɔ, a ka da gbosobaa-ba namba nanɔ juɔŋo; nelienɔ baa u hɔaɔŋo. Ba bɔ mɔlɔŋo-i Simɔ aa bɔ hɔaɔŋo-i Andere. ¹⁷ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pɔŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu u huon-nu. ¹⁹ Ba'a ba kɔ yaanɔga-na, a da naacolɔŋo nanɔŋo-i ba bɔ-yo Sebede, u tiɛnaana baa u bɛpuɔmba hɔi beɔŋo nanɔŋo-na ta ba migaaɔŋ ba jɔnaamba. Ba bɔ bɛpolɔŋo-i Sake, aa bɔ hɔaɔŋo-i Nsɔa. ²⁰ Yesu wuɔ bɔ-ba. Baa yanɔ tuonɔŋo-i beɔŋo-na baa maacembienba waa, aa sire cu u huon-nu.

Yesu duɔnya jɔna nanɔ
(*Like 4.31-37*)

²¹ Ku huonɔgu-na, Yesubaa-ba ji kɔ Kafarnamu. *Yitɛnanɔŋu juɔ hi, Yesu wuɔ kɔ *Diilonelhaalɔdɔŋgu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigaaɔŋ nuɔmba-i. ²² U taa u piiye baa bibɛsinni u yanɔ *aɔŋɔnamma pigaaɔtaamba-i; a ce dumaanɔŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ²³ Naacolɔŋo nanɔŋo waa ba hɔlma-na, *jɔna waa u yunɔgu-na. Wuɔ kaasɔŋ wuɔ: ²⁴ «Nasaretitaɔŋ Yesu, i ciɛ-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji kɔsuɔŋ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni; Diilonɔ-nolɔŋo yaa nuɔŋo-i.»

²⁵ Yesu wuɔ nuola-yuɔ wuɔ: «Suuye ŋ nunɔgu-i aa ŋ cor hel naacolɔŋo-na.» ²⁶ Jɔna wuɔ gbuu sagalla naacolɔŋo-i aa naa kaasɔŋ da gbagaga aa suɔ hel-yuɔ. ²⁷ Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i dumandɛ-i? Naacolɔŋ daayo hii dɛ! Anfɛɔŋo-i daayo-i. Halle baa jɔnabaa-ba-i hiere ba nu u nunɔgu-i.» ²⁸ Kunɔ ciɛ dumaanɔŋo-na, Yesu yer die pɔŋ gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bɔi
(*Matie 8.14-17; Like 4.38-41*)

²⁹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ hel *Diilonelhaalɔdɔŋgu-na, fuɔ baa Sake baa Nsɔa, a kɔ Simɔ baɔ dumellenɔ. ³⁰ Simɔ cura saa waa hɔnni; u kɔma naa gbuu huol da pɔmpɔmpɔŋ, u galla. Ba himma-i, baa tɔnu Yesu-i wuɔ ciɛŋ daayo si dii hɔnni. ³¹ Yesu wuɔ kɔ ka bel u nanɔŋo-na u sire; terduɔŋgu fanɔgu-na, fafal muɔ pɔŋ da-yuɔ. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersɔnni-i.

³² Baɔŋgu juɔ suur huonɔgu manɔ nuɔ-i, nuɔmba kɔ baa jaamba-i baa jɔna ba nuɔmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuɔmba-i hiere nelle-na baa hel kɔ ka yu dumelle yaanɔga-i. ³⁴ Yesu wuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na, aa bi donya *jɔnabaa bɔi hiel-ba nuɔmba-na. Jɔnabaa-ba taa ba suɔ Yesu-i, a ce dumaanɔŋo-na u saa tuɔ yanɔ ba ta ba da ba piiye.

Yesu wuɔra Galile-i-na u wanɔ Diilonɔ-nelma-i
(*Like 4.42-44*)

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ naar sire cicɔnjɔale-na kɔ hɛŋ-nu ka tuɔ cɔrɔ Diilonɔŋo-i. ³⁶ Simɔ-i baa u nabentaambaɔŋ juɔ sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuɔ. ³⁷ Baɔŋ kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuɔmba-i hiere ba taara-niɛ.»

³⁸ Yesu gbɛ-ba wuɔ: «Yaanɔ i ta i halanɔ bande-i-na mi bi ka wanɔ Diilonɔ-nelma-i nilɛiɔna manɔ dii kɔtɔnni-na; mi jommanɔ-yunɔgu yaa kufanɔgu-i.» ³⁹ Ba taa ku'i nuɔ-i a wuɔra gbuo *Galile *Diilonelhaalɔdɔnni-i hiere u tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i aa tuɔ donya *jɔnabaa-ba-i nuɔmba-na.

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgaaɔŋ girekimma-na wuɔ: Ba kɔa Simɔ baa Andere ba dumellenɔ.

Yesu siire wontorŋo nanjo
(*Matie 8.1-4; Like 5.12-16*)

⁴⁰ Yiinggu nanngu-na, *wontorŋo nanjo kãa ka dũuna Yesu caangu-na aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuɔ haa u nanŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta-niɛ.» ⁴² Naacolŋo jarma pãŋ ta-yuɔ terduŋgu fanŋu-na. ⁴³ Yesu wuɔ hã-yo hũmelle-i aa naa wan-ma kuola-mɛi baa-yo wuɔ: ⁴⁴ «Baa tũnu neliɛŋo baa-ma dɛ! Yanŋ aa ŋ kã *Diiløjigãntienŋo wulaa u ka ne-ni, aa ŋ pã niikonni manŋ dii pãmma ŋ hã-yo u migãanŋ ŋ yuŋ-maama-i ŋaa *Moisiŋ nyegãanŋ-ma dumaa*, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.» ⁴⁵ Naacolŋo taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbãa fiinanŋ, wuɔ wuɔra wan-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanŋo-na, Yesu wuɔ kã ka tĩɛna u denŋ dii hiɛŋ-nu u sa siɛ suur nileiŋa-na. Uŋ fiɛ ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba kã u wulaa.

2

Yesu siire murgu nanjo
(*Matie 9.1-8; Like 5.17-26*)

¹ Yesuŋ siire *wontorŋ daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir kã Kafarnamu-i-na. Nuɔmban juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa kã ka suur yu uŋ waa dũŋgu manŋ nuɔ-i ka hel baa gõŋgũuŋgu-i hiere, halle gboluon-munjĩnammu saa waa. Yesu wuɔ donŋ tuɔ wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ba. ³ Ba juɔ'a ba ne da nuɔmba naa tũyãa murgu nanjo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Banŋ juɔ ji da nuɔmba yuu dũŋgu-i dumaanŋo-na, ba saa da munsuurmu. Baa nyugũŋ dũŋgu dɔrɔ-i-na, a ne Yesuŋ waa hɔlma manŋ nuɔ-i aa kaasŋ dũŋgu-i a dii jeiŋo-i baa u kuugallanŋu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanŋa-i yuɔ cor. Wuɔ gbɛ ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jĩɛ, ŋ ãmbabalma hurii hiere.» ⁶ *Anjĩnamma pigãataamba namba waa tĩɛna terienŋu-na. Ba nuɔ mafamma-i ce niɛ? Baa donŋ ta ba jɔguɔŋ wuɔ: ⁷ «Bige-i ciɛ naacolŋ daayo tuɔ tuora Diilonŋo-i tuoranŋ daama temma-i? Da ma hel Diilonŋo-na, hai gbãa hur u nanolŋ ãmbabalma?» ⁸ Yesu wuɔ pãŋ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na?» ⁹ A hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire biɛ u kuugallanŋu-i tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yanŋ? ¹⁰ Nŋa mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonŋo hãa *Molon-Bienŋo-i ku fãŋgũɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallanŋu-i ŋ kũŋ, muɔmɛi waanŋ-ma dumaa.» ¹² Naacolŋ wuɔ bi pãŋ sire nuɔmba yufelle-na a biɛ u kuugallanŋu-i ta tuɔ kũŋ. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gberɛ, baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i aa ta ba piye wuɔ: «Inŋ huɔŋ, i saa da nel daama temma dede.»

Yesu biɛ Levi
(*Matie 9.9-13; Like 5.27-32*)

¹³ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Galile dalanŋa-na. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa. Wuɔ tuɔ wanŋ Diilonŋ-nelma-i u pigãanŋ-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe biɛŋo manŋ *nampohũutienŋo-i, u tĩɛnaana u maacemanŋ-dũŋgu-na. Ba taa ba bi-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huonŋ-nu.

¹⁵ Nuɔmba bɔi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiinggu nanngu-na, wuɔ ji kã Levi wulaa ba ka ta ba wuo niiwuoni baa u *hãalãbiemba-i. Nampohũutaamba waa bɔi a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjĩnamma pigãataamba manŋ waa *Farisiɛbaa-ba-i, ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienŋo tuɔ wuo niiwuoni-i baa nelbabalaanŋ daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu banŋ piyenŋ; wuɔ wanŋ baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa hĩnni, ŋ ka ce bige-i pɛrruntienŋ terienŋ-nu? Mi saa jo nelfaanŋ maa-na, ŋga mi juɔ nelbabalaanŋ maa-na.»

* **1:44** Niɛŋ Buolmanŋ-sebɛ-i-na (Lévitique) 14.2-32.

Kuucɔlaangɔ saa saaya ku guɔl baa kuufɛliɛŋgu-i
(Matie 9.14-17; Like 5.33-39)

¹⁸ Yiingɔ naŋgu-na, *Nsãa-Batisei *hãalãbiemba-i baa *Farisebaa-ba naa dii sũngu. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i cie Nsãa hãalãbiemba-i baa Farisebaa-ba ta ba dii sũngu aa naŋ hãalãbiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa dɔrbiɛŋo jẽnaamba gbãa dii sũngu a ne da dɔrbiɛŋo dii ba hɔlma-na wɛi? Na suyaa wuɔ ma sie gbãa ce! ²⁰ Nga yiingɔ dii baa yiingɔ, ba ka bel dɔrbiɛŋo-i ta baa-yo. Kufangɔ yiingɔ'i nuɔ-i ban ka dii sũngu-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafɛlɛŋga a nar jonɔrcɔlɔŋo. Da ŋ ce-ma, kompafɛlɛŋga ka taalnu jonɔrcɔlɔŋo-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duvɛnfɛlɛŋo-i cirkpɔcɔlɔŋ-na. Umanɔ duɔ ce-ma, cirkpɔcɔlɔŋo ka muonu aa duvɛŋo tiraa kũna. Duvɛnfɛlɛŋo gbɛ baa cirkpɔfɛlaamba.»

Yitɛnaŋgu maama-i
(Matie 12.1-8; Like 6.1-5)

²³ *Yitɛnaŋgu naŋgu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *hãalãbiemba ta ba kar bile-i ba wuɔ ba kã. ²⁴ *Farisebaa-ba ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i cie ŋ hãalãbiemba ta ba ce kumanɔ saa saaya cemma yitɛnaŋgu-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu naŋ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumanɔ, ma sɪ na kalaan-ku Diilonɔ-nelma-na kɛ?» ²⁶ U suurii Diilonɔ-dũngu-na Abiyataarɔ waa *Diiløjigãntaamba yuntienɔ-i huɔngu manɔ nuɔ-i, a biɛ Diilonɔ-buruo-i wuɔ-yo. A ne da a saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, bamanɔ si dii *Diiløjigãntaamba, ba saa saaya ba wuɔ buruo faŋo-i. Nga Davidi suurii biɛ-yo wuɔ, aa bi hã u nuɔmba wuɔ.»

²⁷ Uŋ waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce ŋaa Diilonɔ hielaa nelbilonɔ-i a hã yitɛnaŋgu dɛ! Nga u hielaa yitɛnaŋgu yaa hã nelbilonɔ. ²⁸ A ce dumaanɔ-na, *Molonɔ-Biɛŋo yaa yitɛnaŋgu tienɔ-i.»

3

Yesu siire nagãduɔla naŋo
(Matie 12.9-14; Like 6.6-11)

¹ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Diilonel hãalãdũngu-na. Naacolɔ naŋo waa ba hɔlma-na u naŋga naa minanɔ. ² *Farisebaa-ba tiena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolɔ daayo-i *yitɛnaŋgu-na ba ka da ãntãalãmma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Sire ŋ ji yiɛra nuɔmba yaanɔga-na.» Naacolɔ wuɔ sire kã ka yiɛra. ⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, bige-i faa cemma yitɛnaŋgu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ãmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor kutienɔ-i waa ku saaya ŋ yanɔ u ku?» Ba saa senɔ sũnuŋgu yuɔ. ⁵ Ba hɔdor diɛ du Yesu huɔnga-i, wuɔ wuɔra ne ba yammu-i aa naa gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Fara ŋ naŋga-i.» Naacolɔ wuɔ bi fara u naŋga-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisebaa-ba pãŋ hel ka ta ba da ba-naa baa *Erɔdi baamba-i Yesu kommanɔ-kũngu-na.

Nuɔmba kũlãa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i a kã Galile dalanɔga-na. Nuɔmba kũlãa ba-naa cu ba huɔŋ-nu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalemu, banamba Idume, banamba karnu *Yurdɛ-i jo, banamba hel nilɛiŋa manɔ Tiir baa Sidɔ-i a kɔtɔnni-na. Baa nuɔ Yesu maama-i ku'i cie ba kũlãa ba-naa ta ba jo u wulaa dumaanɔ-na. ⁹ Banɔ juɔ ji yu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ wanɔ baa u hãalãbiemba-i wuɔ ba ne beŋo naŋo hã-yo, jaamba baa ji tisiŋ-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bei bɔmbɔŋ a ce ba ta ba nii-yuɔ hiere da ba yiɛya-yuɔ. ¹¹ *Jinabaa-banɔ waa bamanɔ nuɔ-i, da ba da Yesu-i ba kã ka dũuna u yaanɔga-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel!» ¹² Da ba wanɔ mafamma-i, Yesu siɛl u yufienɔ-i a wanɔ baa-ba wuɔ ba baa wanɔ u sɪnni-i baa molo.

* 2:25 Niɛŋ Samiɛl sebediɛlãŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

Yesu fiɛlaa pɔpuɔrbiemba
(*Matie 10.1-4; Like 6.12-16*)

¹³ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ kã ka nyugũŋ tãnuŋgu nanɔŋu-na aa naa bɪ u yufellen-nuɔmba kã u wulaa. ¹⁴ Baŋ kãa, wuɔ hiel nuɔmba cɪncieluo ba hãi bei a ce-ba u *pɔpuɔrbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caaŋ-nu u tuɔ puɔr-ba baa *Neldɔdɔlma-i ¹⁵ aa duɔ hã-ba himma ba ta ba donya *jɪnabaa-ba-i nuɔmba-na.

¹⁶ Uŋ hielaa nuɔmba cɪncieluo ba hãi maŋ, ba yirɛiŋa yaa daaya: Simɔ, Yesu taa u bɪ Simɔ faŋo-i Piɛr, ¹⁷ baa Sebede bɛmba-i ba hãi-i-na Sake-i a naara Nsãa-i, Yesu taa u bɪ-ba wuɔ «Buwanɛrjesi», ku yungu yaa diilonɔ-naarmanɔ-bɛmba, ¹⁸ baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Tade, baa Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i ¹⁹ a naara *Yuda-Isikaro maŋ juɔ hel Yesu huonɔŋu-na.

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(*Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10*)

²⁰ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ta kũŋ baa u *hãalãbiemba-i. Baŋ kaa hi, nuɔmba tiraa kã ka yu-bei a ce halle ba sa da ba fɛrɛ wuo niwuoni-i. ²¹ U nyu-i baa u hãmbaŋ nuɔ mafamma-i, baa ta ba piiye wuɔ u yungu si dii; aa sire wuɔ ba ka bel-o kũŋ baa-yo.

²² A ne da *ãnjɪnamma pigãataamba namba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Bafaŋ baa ta ba piiye wuɔ: «*jɪna ba yuntienɔ-i *Belsebul* yaa dii u yungu-na. U yaa hãa-yo himma-i u tuɔ gbã u donya jɪnabaa-ba-i nuɔmba-na.» ²³ Baŋ piiyenɔ dumaanɔ-na, Yesu wuɔ bɪ ba jo ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ†: «Namaa daa *Sitãni siɛ tuɔ donya fuɔ fɛrɛŋ-baamba-i wei? ²⁴ Nelle maŋ di nuɔmba bigãaŋ ba-naa, yiŋgu dii baa yiŋgu, nelle fande ka muonu. ²⁵ Aa da na bi da dumelle maŋ di nuɔmba sa dɔl ba-naa, yiŋgu dii baa yiŋgu dumelle fande ka muonu. ²⁶ Sitãni duɔ bir tuɔ gãŋ baa fuɔ fɛrɛŋ-baamba-i, da ba gãŋ bɔrɔ hiere, u fãŋgũɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ²⁷ Hai moloŋo-i gbãa suur u nabienɔ dũŋgu-na a biɛra u bɪmbɪnni-i hel baa-ni aa u nabienɔ yaŋ-yo dumaa? Nga kutienɔ duɔ bel u nabienɔ-i vaa-yo igɛna, u gbãa suur biɛra u bɪmbɪnni-i hiere ta baa-ni.»

²⁸ Yesuŋ waanɔ mafamma-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel-biliembaŋ ciɛ ãmbabalma maŋ cor hiere, halle baa baŋ waŋ ãndaparni maŋ ba hã Diilonɔ-i, Diilonɔ gbãa ce jande bei aa yaŋ ma ti. ²⁹ Nga umanɔ duɔ tuora *Diilonɔ-Yalle-i, kutienɔ cãlãa bɔi cor; jande siɛ gbãa ce-yuɔ.»

³⁰ Baŋ taa ba piiye wuɔ jɪna dii Yesu yungu-na, ku'i ciɛ u tuɔ waŋ mafamma-i baa-ba.

Yesu nyu-i baa u hãmba kãa u wulaa
(*Matie 12.46-50; Like 8.19-21*)

³¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu nyu-i baa u hãmba jo u wulaa dii uŋ waa kusuɔŋ-nu a ji yiera fuorenɔ aa puɔr wuɔ ba bɪ-yo hã-ba. ³² Nuɔmba waa bɔi tɛna ciilã Yesu-i. Ba jo ji gbɛ-yo wuɔ: «Itie, ŋ nyu-i baa ŋ hãmba-i [a naara ŋ tũɔbaa-ba] dii yiera fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wuɔ cira: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hãmba-i wei?» ³⁴ Aa wuɔra ne nuɔmba yammu-i aa cira: «Mi nyu-i baa mi hãmba yaa mi yaanɔga-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, bamanɔ ciɛŋ Diilonɔ huonɔŋa-i, ba yaa mi hãmba-i, ba yaa mi tũɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

Nuɔmbaŋ bel Diilonɔ-nelma-i dumaa
(*Matie 13.1-23; Like 8.4-15*)

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ji bir kã Galile dalanɔga-na ka tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa. Wuɔ bel nyugũŋ tɛna beŋo nanɔ-na dii hũmma-na aa nuɔmba waa yiera nuŋgu-na. ² U piiye nelma bɔi baa-ba gbãɛiniŋ. Uŋ'a u donɔ, u gbɛ nuɔmba-i wuɔ: «Karaan na tũnni-i dɛi na nu: ³ Naacolɔŋo nanɔ kãa ka nanɔ fũma u suonɔŋu-na.

* **3:22** *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul. † **3:23** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãaŋ girekimma-na wuɔ... ba jo ji tuɔ naŋ gbãɛiŋ daani-i baa-ba wuɔ...

4 Fūma naŋo kã ka diire hūmellen-huɔŋ-na. Huriimba jo ji wuo-yo. 5 Unajo kã ka diire tãmpɛllen-terien-nu. Hīema si dii bɔi terien-gu-na, a ce u pa yan unajo-i. 6 Uŋ paa dumaŋo-na, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan-na. Bãangun juɔ ta ku jo huɔngu-na, u kuol hiere kpɛmmu! 7 Unajo kã ka diire hīen-nu. Hīengu tu suuye-yuɔ a ce u saa gbãa dii belle. 8 Uman diiriye suon-huɔŋga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unajo bien komuɔŋa baa cɪncielbaa, unajo bien komuɔŋa sa-a-siei, unajo bien komuɔŋa da-andii.» 9 Uŋ waan mafamma-i, u cira: «Uman duɔ u ka nu, u nu!»

10 Baman taa ba nyaanu-yuɔ koko baa u *hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-i, ban juɔ waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piiye wuɔ ba saa suɔ u gbãɛini yaanga-i baa ni huɔngu-i.

11 Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ cie baa namaŋo-i. U *nellentesinni maama man fuyaa, u pigãan namaŋo-i baa-ma, ŋga ma piiye baa banamba-i gbãɛiniŋ,

12 a ce da ba ne-ma, ba sie da ma terien-gu-i,

da ba nu-ma, ba sie suɔ ma yungu-i.

Kuɔ maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diilonɔ huɔŋ-nu

*aa ban cãlãa-yo baa maman hiere, uu naa hiel-ma u huɔŋga-na.»**

13 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Naŋ'a na saa suɔ gbãnalãan daaku yungu-i, na ka ce nie gbãa suɔ ninanni yunni-i? 14 Fūma yaa Diilon-nelma-i. 15 Banan hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga, da ba nu Diilon-nelma-i ma sa cɔ; ba yan *Sitãni jo ji hiel-ma aa yan-ba. 16 Banan hɔmmu dii ŋaa tãmpɛllen-terien-gu, da ba nu Diilon-nelma-i, ma pãŋ dɔlnu-bei ba hūu-ma. 17 Ŋga ma sie gbãa nan kaasinni. Wein da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. 18 Banan hɔmmu dii ŋaa hīen-terien-gu; 19 da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan añjɔguɔma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusun-maama jo ji suuye-mei a ce dumaŋo-na ma sie gbãa dii belle. 20 A ne da banan hɔmmu dii ŋaa munterfafammu; da ba nu Diilon-nelma-i, ba jãrã-mei hūu-ma nammu hãi a wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa. Kufangu taamba yaa dii ŋaa fūma man diyaa bien komuɔŋa baa cɪncielbaa-ba-i, komuɔŋa sa-a-siei-i a naara komuɔŋa da-andii-i.»

Fitin-gbãnalãangu

(Like 8.16-18)

21 Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaŋo-na, hai moloŋo-i duɔ celien fitinuɔ-i u ce bɪŋkũngu cure-yuɔ? Sisɔ u dii-yo muŋgallammun-tuolen? Ma sɪ da na celien-yo, na haa-yo dɔrɔ kɛ? 22 Na saa da, ku weima si dii maman sie ji hel, aa ku nelma si dii maman sie ji nu. 23 Uman duɔ u ka nu, u nu!»

24 Yesun waan mafamma-i, wuɔ cira: «Naŋ nun nelma man, taa na ne-ma torro. Nin fin baa kekerien-gu man ŋ hã banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hã nuɔŋo-i aa naara kunganu kuɔ. 25 Kun yen baa uman, ba ka hã-yo naara, aa uman kuu sɪ baa-yo, celle kũngu man dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yan-yo.»

Diilon-nellentesinni dii nie?

(Matie 13.31-32; Like 13.18-19)

26 Yesu wuɔ tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa nelieno baa u ðimma. U duu-ma, 27 aa kã ka tuɔ ce u deŋ-maama. Ðimman pan dumaa baa man vãa dumaa, u sa suɔ kunganu kuɔ. 28 Hīema yaa ciɛŋ ðimma pa ma fɛrɛ, aa ce ma vãa a ji dii biena. 29 Da ma ji vãa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

30 Aa tiraa cira: «I ka nan gbãnalãan haku-i a pigãan Diilon-nellentesinniŋ yen dumaa? I gbãa saa-ni baa bige-i? 31 I gbãa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yan. 32 Ŋga da ŋ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifielu-i hiere, huriimba gbãa jo ji se kamma muɔ.»

* 4:12 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

³³ Yesu naan gbãneɪŋ daani temma bɔi a pigãan nuɔmba-i Diilon-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuɔ wan Diilon-nelma-i aa u saa dii gbãnalãangu hɔlma-na. Duɔ puur duɔ piiye, gbãnalãangu, a puur duɔ piiye, gbãnalãangu. Nga da ba ji waa ba kula-i baa u *hãalãbiemba-i u suɔ firnu-niɛ hiere baa-ba.

Yesu yieraaya fafalmu

(Matie 8.23-27; Like 8.22-25)

³⁵ Bãanguŋ juɔ hir huɔngu man nuɔ-i, Yesu wuɔ tɛ dii beŋo-na aa gbɛ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaan i karnu i kã bombor damaalei!» ³⁶ U hãalãbien baa yan nuɔmba-i terienŋu fanŋu-na aa naa suur baa Yesu-i un waa beŋo man nuɔ-i a ta ba karnu ba kã. Benni nanni bi waa terienŋu-na, nuɔmba nan baa biɛ nifanni-i a cu ba huon-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu nan temma siire ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. Hoi huɔngu-i baa huɔngu-i beŋ wuɔ tuɔ yii duɔ yu. ³⁸ Yesu waa galla beŋo huon-yanŋa-na a kuo u yungu-i yukuodaan-nu tuɔ duɔfũŋ. U hãalãbiemba pĩŋ-yo aa cira: «Hãalãtie, i tie yii die ku, aa nan waa galla ta ŋ duɔfũŋ ŋaa wɛima si dii.»

³⁹ Yesu wuɔ yiiye sire nuola fafalmu-i aa wan baa hũmma-i wuɔ ma ciire. Terduɔngu fanŋu-na, niɛ kã ka ciire. ⁴⁰ Wuɔ gbɛ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i korda-kũngu fuɔ? Ku ce ŋaa na saa haa na nanŋa-i Diilon-na wɛi?» ⁴¹ Ba kũɔ maa pãŋ ta ma nyɛŋ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

5

Yesu duɔnya jĩnabaa naacolŋo nanŋo-na

(Matie 8.28-34; Like 8.26-39)

¹ Yesubaa-ban taa ba karnu dalanŋa-i ba kã bomborre man nuɔ-i, ba bĩ nelle fande-i Geresu. ² Ban kaa hi huɔl, Yesu wuɔ u ne da naacolŋo nanŋo hilaa cĩncuɔŋa-na tuɔ jãrã-yuɔ. Naacolŋo fanŋo-i *jĩna waa u yungu-na. ³ U taa u cɔ cĩncuɔŋa yaa nuɔ-i. Ku bibiɛ saa waa uman gbãa bella-yuɔ u tɛna terduɔngu-na. Da ba fiɛ vaa-yo baa jɔlgɔbaa u kar-ba. ⁴ Nuɔmba ciɛ u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kɔllu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jɔlgɔbaa wuɔ u baa kã terienŋu. Da ba vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa kara kɔllu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ŋ saa da-yo cĩncuɔŋa-na, ŋ ka da-yo tãnni-na. Bãangu-i baa isuɔngu-i uu dii tuɔ wuɔra u bĩŋ yaa-i u kaasĩŋ aa tuɔ ce tãmpĩɛŋa-i u posol u fɛɛ.

⁶ Un juɔ fara da Yesu-i, wuɔ gbar jo ji dũuna u yaanŋa-na ⁷ aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, Dɔrwuonŋo Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi; ne Diilonŋo-i aa ŋ yan-mi.» ⁸ Yesu wuɔ nuolaaya jĩna-i wuɔ u cor hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaanŋo-na.

⁹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bĩ-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «I ciinu, ba bĩ-mi Sãlle.» ¹⁰ Aa gbuu tuɔ cãrã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u baa donya-bei hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da pɛrsãlle nande waa ta di wuora tãnungu-na. ¹² Jĩnabaa baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jande, ŋ sa yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na wɛi?» ¹³ Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i. Baa hel naacolŋo-na ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ daaba naa yu pɛrmba neifelle-i. Baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba suur dalanŋa-na ba kunu.

¹⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Ban juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanŋo-na, baa pisãllã baa gbarungu; banamba kã nellen-huɔnŋa-na, banamba kã sonni-na ka tũnu nuɔmba-i. Nuɔmba hel da ba ji ne. ¹⁵ Ban juɔ ji hi da naacolŋ daayo diyaa bĩmbĩnni tɛna da welewele Yesu caanŋu-na, korma pãŋ ta ma da-ba. ¹⁶ Baman waa da man ciɛ dumaa hiere, baa suur ma yaanŋa-na wan-ma. ¹⁷ Nuon baa cãrã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienŋu-na. ¹⁸ Yesu wuɔ kã ka tuɔ nyugũŋ beŋo-na duɔ bir. Un duɔnya jĩnabaa-ba-i naacolŋo man nuɔ-i, wuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u yan u kã baa-yo. ¹⁹ Yesu wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Yan aa ŋ kũŋ ŋ ka tũnu ŋ baamba-i Itien un ciɛ hujarre niɛ aa ce baa-ni

dumaa.» ²⁰ Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra Dekapol-na u wan Yesuŋ ciɛ kumanŋ yuɔ hiere. Umanŋ duɔ nu nel daama-i, ma ce-yo gbɛɛ.

Yesu yiɛraaya ciɛŋo nanŋ tamma aa sire bikulonŋo nanŋo
(Matie 9.18-26; Like 8.40-56)

²¹ Yesubaa-ban birii karnu dalaŋga-i kã bomborre nande-na, nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa dii hũmma nuŋgu-na. ²² *Diilonelhãalãdũŋgu yuntienŋo nanŋo-i ba taa ba bĩ-yo Yarusi; wuɔ kã ka dũuna Yesu caaŋgu-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonŋo ka ku mi wulaa, jande kã ŋ ka haa ŋ nammu-i yuɔ ŋ kor-o ŋ hã-mi.» ²⁴ Yesu wuɔ kã ba ta. Nuɔŋ baa sire hiere ta ba kã baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere dumaa.

²⁵ Ciɛŋo nanŋo waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kũnna ku bienŋ cĩncieluo baa a hãi waa belle fande-na. ²⁶ U ciɛ perrumbaa-ba-i ji gbɛ. U gbeiŋa ji tĩ hiere aa ku migãanŋ ta ku hor-yuɔ ku kã. Perru bɔi mulãanŋ-yo. ²⁷ Uŋ juɔ nu Yesu maama-i, wuɔ suur nuɔmba hɔlma-na a cor u huonŋ-yanŋa ka yiɛya u jonŋoruo-i. ²⁸ U taa u piiye u huonŋ-na wuɔ: «Da mi gbãŋ hi u jonŋoruo-i yiɛya-yuɔ yonŋ, mi kuraa.» ²⁹ U tãŋ maa pãŋ yiɛra. Terduonŋu fanŋu-na, wuɔ pãŋ suɔ wuɔ fafalmu daa-yuɔ. ³⁰ Hɔduonŋu fanŋu-na, Yesu wuɔ suɔ wuɔ fõŋgũɔ nanŋo hilaa fuɔ-i-na. Wuɔ miɛl yuu nuɔmba-i wuɔ: «Hai molonŋo-i yiɛyaaya-miɛ?» ³¹ U *hãalãbienŋ baa cira: «Itie, nuɔmba yuu ta ba nogol-ni terni-na hiere ŋ bir ta ŋ yuu wuɔ: «Hai molonŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»» ³² Yesu wuɔ yanŋ-ba aa tuɔ wuɔra u nira nuɔmba-na umanŋ yiɛyaaya-yuɔ. ³³ Ciɛŋ daa uŋ suyaa wuɔ fafalmu daa-yuɔ, kuɔ ce-yo kũɔnyelle. Wuɔ piɛ dũuna Yesu caaŋgu-na aa naa wanŋ ma yaanŋa-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi bilo, ninŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛi; ŋ cɛraa ŋ ji nunu jarŋ daama-i.»

³⁵ Yesuŋ taa u wanŋ mafamma-i huonŋu manŋ nuɔ-i, nuɔŋ baa hel Diilonelhãalãdũŋgu yuntienŋo cĩŋgu-na ji ta ba piiye baa-yo wuɔ: «Baa yanŋ hãalãtienŋo muliɛŋ u fɛɛɛ, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wanŋ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Haa ŋ nanŋa-i miɛ yonŋ.» ³⁷ Aa naa bir nuɔmba-i hiere aa yanŋ Pier, baa Sake a naara Sake hãanŋo-i Nsãa ba yaa cu u huonŋ-nu yonŋ.

³⁸ Banŋ kaa hi cĩŋgu-i, baa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunninŋ ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuɔ suur aa naa gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaaŋo-i? Bilonŋo saa ku, u duɔfũŋ.» ⁴⁰ Baa bir yanŋ aa ta ba cõmuonŋ-yo. Wuɔ ce ba hel hiere aa naa ce fuo baa bilonŋo bĩncuɔmba-i a naara u hãalãbiemba'i suur bilonŋonŋ waa dũŋgu manŋ nuɔ-i.

⁴¹ Banŋ suurii, wuɔ bel bilonŋo nanŋ-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunŋu yaa wuɔ: Bilo, sire, muɔmɛi waanŋ-ma dumaa! ⁴² Terduonŋu fanŋu-na, bilonŋ wuɔ pãŋ sire tuɔ wuɔ. Kuɔ ce-ba gbɛɛ. Bilonŋ daa u waa baa bienŋ cĩncieluo a hãi. ⁴³ Yesu wuɔ wanŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa wanŋ nel daama-i baa molonŋo. Aa naa cira ba hã bilonŋo-i bĩŋkũŋu u wuɔ.

6

Nasaretitaamba ciinaana Yesu-i
(Matie 13.53-58; Like 4.16-30)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ sire terienŋ daaku-na baa u *hãalãbiemba-i a kã ba nelle-na*. ² *Yitienanŋunŋ juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ wanŋ Diilonŋ-nelma-i. U nelma taa ma ce nuɔmba-i gbɛɛ, a ne da ba saa waa dei baa yuliŋgu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuo hilaa baa nel daama-i hie? Fuo kaa da nelnul daade-i hie baa hinŋ daama-i? ³ Ma sɪ Maari bienŋo manŋ fãnanŋo-i, u yaa ke? Fuo hãanŋo nanŋo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simɔ-i. Halle u tũɔbaa-ba dii baa-ye tĩenamman-na.» Kunŋ ciɛ dumaaŋo-na ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo-i terni-na hiere; ŋga u nellenŋ-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵ Kunŋ ciɛ dumaaŋo-na, Yesu saa gbãa ce gbɛɛ-wɛima terienŋu-na. Uŋ ciɛ kumanŋ, ku yaa ŋaa a haa u nammu-i jaamba

* 6:1 Ba nelle yaa Nasareti. Nienŋ Like 4.16.

namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellen-baambaŋ'a ba saa hūu u nelma-i kuɔ ce-yo gberɛ.

Yesu puɔraa u hāalābiemba-i
(*Matie 10.5-15; Like 9.1-6*)

Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hāalābiemba-i tuɔ wuɔra nilɛiŋa maŋ Nasarɛti kɔtɔnni-na u waŋ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i. ⁷ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, wuɔ ji bi u hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i a puɔr-ba ba hā-ba-hāi aa hā-ba himma ba ta ba gbā ba donya *jɪnabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa biɛ biŋkūŋgu: Molo baa biɛ niwuoni, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ gbeiŋa; kɛrɛ ba biɛ gborni yonɔ. ⁹ Wuɔ ba dii naatenni aa molo baa biɛ jonɔgorbaa-ba hāi. ¹⁰ U taa u bi piiye wuɔ: «Da na har dumelle maŋ nuɔ-i, na tɛna dumelle fande-na fuɔ na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle terienɔŋu maŋ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² Hāalābiemba taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i. ¹³ Ba bi hii donya jɪnabaa bɔi nuɔmba-na aa hure namma jaamba bɔi-na sire-bei ba jarma-na.

Nsāa-Batisiŋ kuu kuliinɔŋu maŋ
(*Matie 14.1-12; Like 9.7-9*)

¹⁴⁻¹⁵ Huonɔŋu faŋɔŋu-na, Yesu yer die wuɔra gbuo terni-i hiere. Banaŋ ba'a *Nsāa-Batisi'i siire hel kuomba hɔlma-na jo, ku'i ciɛ u hi hiŋ daama temma-i. Banaŋ ba'a *Eli yaa siire jo. Banaŋ ba'a yiinataaŋ *Diilopɔpuɔrbilonɔ naŋo-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yunɔŋu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Nsāa yaa-i! N sie suɔ wuɔ mi ciɛ ba kar u yunɔŋu-i, ŋga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fɛrɛ yaa naa ciɛ ba bel Nsāa-i dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo-i u mɔlɔ ciɛŋo'i waa aa wuɔ hūu-yo mɔlɔ wulaa dii-yo. Ba taa ba bi mɔlɔ-i Filipu.

¹⁸ Uŋ hūyāa u mɔlɔ ciɛŋo-i, Nsāa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiinɔ si. ¹⁹ Ciɛŋ wuɔ pāŋ cɔ Nsāa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Ŋga ma saa naa waa ma gbāa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u kālā Nsāa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviinɔ aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-nolɔŋo, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ siɛya-yuɔ. Nsāa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Ŋga u waa duɔ tuɔ piiye, Erɔdi holle pāŋ caar.

²¹ Erodiyadi maaman'a ma ka fa dumaanɔ-na, Erɔdi ji tuɔ ce u hommaŋ-yiinɔŋu ponsaanɔŋu aa bi u kuoyataamba-i, baa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodiyadi bilonɔ wuɔ nyɛŋ nyɛmunɔŋu naŋ temma, kuɔ gbuu dɔlnu Erɔdi-i baa bamaŋ waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ŋ taara bige-i mi hā-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilonɔ, niŋ taaraŋ kumaŋ mi ka hā-ni baa-ku. Halle da ŋ fiɛ cira mi cal mi nelle-i sɔmma hāi, a hā-ni sɔmma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilonɔ wuɔ hel nuɔmba-na ka yuu nyunɔ-i. Nyunɔ wuɔ cira: «Kā ŋ ka cira ŋ taara Nsāa-Batisi yunɔŋu.» ²⁵ Bilonɔ gūunu baa gbarunɔŋu kā nellentienɔ wulaa ka cira: «Mi taara ŋ kar Nsāa-Batisi yunɔŋu-i dii-ku tasaan-na hā-mi fiɛfiɛ!» ²⁶ Nellentienɔ yaan kaa pāŋ bir ka deŋ birma. Ŋga u ka ce-ma niɛ, u yaa pāa nunɔŋu-i baa-yo nuɔmba-na. ²⁷ Wuɔ naa wuɔ bi pāŋ puɔr sorosiyienɔ naŋo-i wuɔ u kā ka kar Nsāa-Batisi yunɔŋu-i ji hā-yo baa-ku. Sorosiyienɔ wuɔ bi ta kā kasodūŋgu-na ka kar Nsāa yunɔŋu-i ²⁸ a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hā bilonɔ-i baa-ku. Bilonɔ wuɔ hūu-ku ka hā nyunɔ-i baa-ku. ²⁹ Nsāa *hāalābiembaŋ juɔ nu-ma wuɔ ba karaa ba yuntienɔ yunɔŋu-i, baa kā ka biɛ u bomborre-i ka fuure-die.

Yesu hāa nelpūŋgu nanɔŋu wuo ye
(*Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14*)

³⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembaŋ kaa bir jo, baa jo ji tūnu Yesu-i baa baŋ kaa ce mamaŋ hiere. ³¹ A ne da nuɔmba bɔi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuɔ baa u *hāalābiemba-i ba sa da ba

fɛɛ ba wuo niiwuoni-i yɛɛ. Yesu wuɔ gbɛ u h̄aalābiemba-i wuɔ: «Yaan̄ i k̄a h̄iɛŋ-nu na ka fiisa cellɛ.» ³² Baa sire ku yaa nuɔ-i a biɛ beŋo-i ta ta ba k̄a.

³³ Ban̄ taa dumaan̄o-na, nuɔmba b̄oi daa-ba aa suɔ ban̄ k̄an̄ kusuɔŋ-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaan̄ga beɪ. ³⁴ Yesuŋ huɔlaa h̄umma-na, wuɔ u ne da nelp̄ŋgu nan̄ temma u yaan̄ga-na; ba ne ŋaa t̄ilm̄ba man̄ tien̄o s̄i beɪ. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ p̄an̄ don̄ tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i baa-ba. U piiye baa-ba vaaya.

³⁵ B̄aan̄gun̄ juɔ ta ku hir huɔŋgu man̄ nuɔ-i, u h̄aalābiemba piɛ u caan̄-nu a wan̄ baa-yo wuɔ: «Itie, ŋ suyaa wuɔ ii dii h̄iɛŋ-nu dɛ? B̄aan̄gun̄ hir ku k̄a ³⁶ ŋ sa yan̄ nuɔmba k̄a nilɛiŋa man̄ k̄ot̄on̄ni-na ka taara niiwuoni s̄aa wuo wɛi?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na h̄a-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «Itie, diɛ fiɛ s̄aa niiwuoni-i *deniebaa nuɔs̄uɔ, ni siɛ gbɛ!»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «K̄aan̄ na ka ne, *buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa k̄a ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba h̄ai.»

³⁹ Yesu wuɔ cira ba ce nuɔmba calnu t̄iɛna h̄iɛb̄inaan̄gu-na. ⁴⁰ Nuɔŋ baa t̄iɛna. Banamba komuɔŋa da-a-ndii, banamba komuɔŋa h̄a-a-h̄ai baa c̄incielbaa.

⁴¹ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba h̄ai baan̄ daaba-i a ciir u yun̄gu-i d̄ɔɔ-i-na aa jaal Diilon̄o-i aa b̄ulnu-yuɔ h̄a u h̄aalābiemba calnu-yuɔ a h̄a nuɔmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i h̄a-ba hiere. ⁴² Nuɔŋ baa wuo ye hiere. ⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien̄ c̄incieluo baa a h̄ai.

⁴⁴ Nuɔmba man̄ waa, bibɛmba-i yon̄, ba k̄a nuɔmba neifien̄a h̄ai nuɔsiba ndii temma nuɔ.

Yesu wuɔyaa h̄umma d̄ɔɔ

(Matie 14.22-33; Ns̄aa 6.16-21)

⁴⁵ Ban̄ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *h̄aalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaan̄-na ta ba k̄a Betisada yan̄ga aa fuɔ wuɔ t̄iɛna duɔ ce nuɔmba b̄ɔɔ k̄un̄ ba c̄innin̄. ⁴⁶ Nuɔmban̄ juɔ b̄ɔɔ hiere, wuɔ k̄a ka nyuḡun̄ t̄anun̄gu-na tuɔ c̄ar̄a Diilon̄o-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ B̄aan̄gun̄ juɔ suur, Yesu yaa waa yon̄ bomborma-na. A ne da fafalmu taa mu j̄ar̄a u h̄aalābiemba-i. Wuɔ fara da ba ce s̄ulma-i dii h̄umma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalman̄-caan̄gu-na, wuɔ sire tuɔ wuɔ h̄umma d̄ɔɔ-i-na u k̄a ba wulaa. Un̄ kaa hi, wuɔ ce ŋaa u ciɛl-ba duɔ cor. ⁴⁹ H̄aalābien̄ ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuɔyaan̄ h̄umma d̄ɔɔ-i-na daayo-i! Baa don̄ ta ba kaas̄in̄ wuɔ s̄i isuɔtien̄o. ⁵⁰ Ban̄ daa-yo, ba huleiŋa caaraa. Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔm̄ei!» ⁵¹ Aa k̄a ka bel beŋo-i suur. Fafal muɔ bi p̄an̄ yiɛra. H̄aalābien̄ baa kar da h̄ammu! ⁵² Niiwuonin̄-k̄un̄gu man̄ fiɛ ce cor, ba saa suɔ ku yaan̄ga-i. Nelma famma yaraa-ba suɔma.

Yesu siire jaamba Genesar̄eti-i-na

(Matie 14.34-36)

⁵³ Fafalmun̄ yiɛraaya, Yesubaa-ba perien̄ karnu k̄a Genesar̄eti. ⁵⁴ Ban̄ hii bi huɔl, nuɔmba p̄an̄ suɔ Yesu-i ⁵⁵ aa gbagbarra t̄inu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuɔ u dii kusuɔŋ-nu, ba biɛ ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar k̄a u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duɔ cor terien̄gu terien̄gu, nuɔmba biɛ ba jaamba-i ka j̄ina ponsanatigerre-na aa c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u yan̄ ba yiɛya-yuɔ; da ku fiɛ'a u jon̄goruo t̄un̄gu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jein̄o man̄ duɔ yiɛya-yuɔ fafalmu p̄an̄ da-yuɔ.

7

B̄inc̄uɔŋ-h̄umelle saa saaya di gbuonu Diilon̄-h̄umelle-i

(Matie 15.1-9)

¹ Yiin̄gu nan̄gu-na, *Faris̄iebaa-ba-i baa *an̄jinamma piḡaataamba man̄ naa hilaa *Yerusal̄emu-i-na jo, baa k̄uɔl̄aa ba-naa k̄a Yesu wulaa. ² Ba'a ba ne da Yesu *h̄aalābiemba namba wuo niiwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuifu ba b̄inc̄uɔŋ-h̄umelle-i. ³ A ne da Faris̄iebaa-ba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ba sa

puona baa ba bɪncuɔŋ-maama-i: Ba sa siɛ wuo niiwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i.
⁴ Aa da ba hel sanɔga-na kɔŋ, ba cɛ hɔmma'i igɛna aa suɔ wuo niiwuoni-i. Ba bɪncuɔŋ-maama'i saa waa mafamma-i yonɔ: Hɔŋkaacimmuŋ-saarma waa ma den, bɔnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Baŋ daa ba wuo niiwuoni-i dumaanɔ-na, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ hɔalɔbiemba sa wuɔ bɪncuɔŋ-hɔmelle-i? Ku ciɛ niɛ ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niiwuoni-i?»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaanɔ namaa temma-i daana-i, *Isayinɔ fii-na baa kumanɔ, na yuu-ku. Isayi waanɔ-ma wuɔ: <Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«*Nel daade taamba kɔŋ-mi ba nuŋ-nu yonɔ.*

Mi maama si dii ba hɔmmu-na.

⁷ Baŋ pigɔan nuɔmba-i hɔmelle manɔ, bafamba diele.

*A ce dumaanɔ-na yunɔ si dii ba Diilojaale-na.»**

⁸ Yesu wuɔ cira: «Na birii yanɔ Diilonɔ unɔ waanɔ mamanɔ aa vaa na fɛrɛ baa na bɪncuɔŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa cɔ! Na yagaraa Diilonɔ nuŋgu-i aa bir bel na bɪncuɔŋ-maama yaa nammu hɔi. ¹⁰ Ma sɪ *Moisi waanɔ-ma wuɔ na ta na dii na bɪncuɔmba nunni-i kɛ? Aa tiraa cira umanɔ duɔ wanɔ ɔndaparaanɔgu hɔ u to, sisɔ u nyu, kutienɔ saaya baa komma. ¹¹ Nɔga namaa birii cira wuɔ umanɔ duɔ wanɔ baa u bɪncuɔŋ-i wuɔ: <Minɔ ŋa naa da kumanɔ da mi kɔyɔ-niɛ ku ciɛ «kɔrbɔ»; ku yunɔgu yaa wuɔ mi pɔa-ku hɔ Diilonɔ.> Wuɔ kɛrɛ umanɔ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji fiɛ da bɪŋkɔŋgu hɔ u bɪncuɔŋ-i wɛima sɪ. ¹² Terienɔgu fanɔgu-na, na ce nuɔmba ta ba yanɔ ba bɪncuɔmba-i ba sa kɔyɔ-bɛi. ¹³ Na birii biɛ na bɪncuɔŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilonɔ-nelma fuonɔgu-na ta na hɔalɔ na-naa baa-ma. Na ciɛ ma temma bɔi cor tɪ a ne da ma saa fa.»

Kumanɔ gbɔa guɔla nelienɔ nuɔŋo-i
(Matie 15.10-20)

¹⁴ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tiraa bɪ nuɔmba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Karaanɔ na tɔnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kumanɔ suuriinɔ nelienɔ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku siɛ gbɔa guɔla-niɛ Diilonɔ-hɔmelle-na; kumanɔ hilaanɔ, ku yaa gbɔa guɔla-niɛ. [¹⁶ Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!]»

¹⁷ Unɔ juɔ hel nuɔmba hɔlma-na kɔŋ ciinɔgu-na, u *hɔalɔbiemba cira u firnu nel daama-i pigɔan-ba. ¹⁸ Wuɔ cira: «Bisɔlmba'i namaanɔ-i wɛi? Namaa saa suɔ wuɔ kumanɔ suuriinɔ nelienɔ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku siɛ gbɔa guɔla-niɛ wɛi? ¹⁹ Kumanɔ suuriinɔ ŋ nuŋgu-na ku sa kɔ ŋ huɔŋ-na, ku kɔ ŋ kusɔŋ-nu ka ce biniɔŋa a hel.» Terienɔgu fanɔgu-na, Yesu taara duɔ pigɔan wuɔ niiwuoni-i hiere ni gbɔa wuɔ. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Mamanɔ dii nelienɔ nuɔ ŋ huɔŋga-na, ma yaa gbɔa guɔla-niɛ Diilonɔ-hɔmelle-na. ²¹ Anɔgɔbabalamma hel nelienɔ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i: Nɔ huɔŋga'i diyaanɔ-ninɔ bɪŋwosɔnni-na, cuosɔnni-na, nelkolle-na, ²² *fuocesɔnni-na, cɔncaaya-i-na, hɔdorre-na, nuɔŋ-tɔalma-na, kakarkuonɔ-na, nen-emunɔgu-na, yebɛnande-na, bombolma-na, ɔnyagarma-na. ²³ Nelbabalanɔ daama-i hiere ma hel nelienɔ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i. Ma yaa guɔlaayanɔ-niɛ Diilonɔ-hɔmelle-na.»

Nieryienɔ nanɔ haa u nanɔga Yesu-i-na
(Matie 15.21-28)

²⁴ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ji ta halanɔ terienɔgu-na a kɔ Tiir. Unɔ kɔa, wuɔ suur dɔŋgu nanɔgu-na duɔ fuo nuɔmba baa da-yo. Nɔga u saa gbɔa. ²⁵ Ciɛnɔ nanɔ wuɔ nuɔ u maama nelle fande-na, a ne da *jina waa u bilonɔ-na. Yesu bi himma-i, ciɛnɔ daa wuɔ jo ji dɔuna u yaanɔga-na ²⁶ a cɔrɔ-yuɔ wuɔ u donya jina daayo-i u bilonɔ-na. Ciɛnɔ daa u waa *nieryienɔ. U taa u hel Fenisi manɔ dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ biɛ bisɔlmba niiwuoni-i hɔ juoraamba baa-ni ku saa fa. Yanɔ da ba wuo ye, ŋ suɔ ŋ biɛ boini-i ŋ hɔ juoraamba-i.»

* 7:7 Isayi (Ésaïe) 29.13

²⁸ Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ma sɪ bisālmbaŋ wuo aa jubienja maŋ ta a diire hɛma-na, juoraamba biɛra-yɛi ba wuo kɛ?» ²⁹ Uŋ waŋ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Niŋ suyaa mafamma-i waŋ-ma, bir ŋ kŋŋ, jɪna taa halanŋ ŋ bilonjo-na.» ³⁰ Ciɛŋo birii ku yaa nuɔ-i kŋŋ, kã ka da bilonjo gaala u muŋgallammu-na: Jɪna taa.

Yesu ciɛ bobo nanjo tuɔ piiye

³¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ sire Tiir-na a hel Sidɔ aa bir hiire kã ka karnu Dekapol nilɛŋa-i kã ka hel Galile dalanɔŋa-na. ³² Baa jo baa bobo nanjo-i a ji cãrã-yuɔ wuɔ u haa u nanɔŋa-i yuɔ a firnu u jumelle-i aa puur u tŋnni-i. ³³ Yesu wuɔ bel-o hel baa-yo nuɔmba-na. Baŋ hilaa, wuɔ dii u nienja-i naacolɔŋo tŋnni-na aa ce u taalunɔŋu-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ciir u yunɔŋu-i aa fiisa da fũɔ aa cira: «Efata!» Ku yunɔŋu yaa wuɔ: Puur! ³⁵ Terduonɔŋu fanɔŋu-na, naacolɔŋo tŋŋ niɛ pãŋ puur aa u jumel die bi pãŋ firnu u tuɔ piiye da welewele ŋaa u'i sɪ. ³⁶⁻³⁷ Kuɔ fũnuŋ cu nuɔmba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔŋ daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba tŋnni-i aa tuɔ ce bobobaa-ba ta ba gbã ba piiye.» Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ma hel. Duɔ waŋ mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dãamu-na.

8

Nuɔmba neifienja hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba (Matie 15.32-39)

¹ Yibienja fanja-na, nuɔmba tiraa kũɔl ba-naa ka tigiin Yesu caanɔŋu-na. A ne da niiwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bɪ u *hãalãbiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔŋ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni siei yaa dɛ-i baa-mi ba saa da bɪŋkũŋgu wuo. ³ Banamba hilaa termaan-nu jo, da mi yaŋ ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

⁴ U hãalãbiemba cira: «Itie, i ka da niiwuoni-i hie hɛŋ daaku-na die ji hã nelpũŋ daaku temma da ku wuo ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛma-na aa naa biɛ buruo niehãi daayo-i a jaal Diilonjo-i aa bũlnu-yuɔ hã u hãalãbiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ hã-ba. U hãalãbiemba hũu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba bi waa, wuɔ tiraa biɛ bafamba-i a jaal Diilonjo-i aa hã u hãalãbiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bɛi hã nuɔmba-i.

⁸ Nuɔmba maŋ waa hiere, baa wuo ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufien niehãi.

⁹ A ne da nuɔmba maŋ waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienja hãi temma.

Baŋ juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i wuɔ ba kũŋ ba cɪnniŋ ¹⁰ aa fuɔ baa u hãalãbiemba-i baa biɛ beŋo-i ta ba kã Dalmanuta.

Nuɔmba ciɛra Yesu ce himma ba ne (Matie 16.1-12)

¹¹ Yesubaa-baŋ kãa Dalmanuta-i-na, *Farisɛbaa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuɔ da kuɔ Diilonjo'i puɔraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba waŋ mafamma-i wuɔ sɪ ba ka gbãa cure-yuɔ. ¹² Yesu wuɔ fiisa da fũɔ aa naa cira: «Bige-i ciɛ fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanjo-i na'a mi ce himma pigãan-na ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo'i puɔraa-mi? Mi waŋ ninsonjo-i baa-na, bɪŋkũŋgu sa ce dii pigãan-na!» ¹³ Aa naa pãŋ ta baa u *hãalãbiemba-i ka suur beŋo-na ta ba karnu ba kã dalanɔŋa yiɛŋgu nanɔŋu-na.

¹⁴ A ne da ma saa naa tɛnu u hãalãbiemba biɛ *buruo. Buruo diei waa baa-ba yon beŋo huonɔŋa-na. ¹⁵ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Jande, bilaan na fɛɛ Farisɛ ba siini-na baa *Erɔdi bi niini-na.» ¹⁶ Hãalãbiemba donɔŋ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Na saa da, in'a i saa biɛ niiwuoni ku'i ciɛ u tuɔ piiye dɛ-i-na.» ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na piiye wuɔ mi daa na saa biɛ niiwuoni ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? Ku ce ŋaa a ji hi baa nyunɔŋo, miŋ waŋ nelma maŋ na saa hi ta na da ma terienɔŋu-i wei? ¹⁸ Na sa da baa na yufienja-i wei? Aa na sa nu baa na tŋnni-i wei? Ma karaanu-nei

wɛi? ¹⁹ Miŋ bŭlāanu buruo u ndii-i a hā nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii-i, na biɛraaya boini-i segeyufienja niɛ ta?» Baa cira: «Segeyufienj cɪncieluo a hāi.»

²⁰ Wuɔ cira: «Aa miŋ bŭlāanu buruo niehāi a hā nuɔmba neifienja hāi ba wuo, segeyufienja niɛ juɔ tɛɛ?»

Baa cira: «Segeyufienj niehāi juɔ tɛɛ.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Ji hi baa nyunjo na saa hi suɔ ku yaannga-i yogo wɛi?»

Yesu puurii yironjo nanjo yufienja-i

²² Yesubaa-ban kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironjo nanjo ji hā-yo wuɔ u ce jande aa u haa u nannga-i yuɔ a puur u yufienja-i. ²³ Yesu wuɔ bel yironj daa u nan-na ba hel nellen-huɔŋga-na a kā ba den. Ban kaa hi, wuɔ ce taalunju a hure naacoljo yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yɛi ku ce cellɛ aa suɔ halan-mu. Uŋ halan-mu, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ da wɛi?» ²⁴ Naacolj wuɔ ne aa naa cira: «Mi da nuɔmba-i ŋga mi sa da-ba dɛi; mi da-ba ŋaa tibinni aa ta ni wuɔ.» ²⁵ Yesu wuɔ tiraa bir cu u nammu-i naacoljo yufienja-na. Uŋ juɔ halan-mu kufanju-i, naacolj wuɔ pāŋ tuɔ da fafamma. ²⁶ U yufienj an puurii, Yesu wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Ta ŋ kŭŋ ciin-nu, baa tiraa ŋ suur nellen-huɔŋga-na.»

Yesu sɪnni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

²⁷ Ku huɔŋgu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba ji ta ba kā nilɛiŋa manj dii Sesare manj Filipu wuɔŋo-i u kɔtɔnni-na. Ban kāŋ hŭmelle-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba ciɛra hai moloŋo-i muɔŋo-i?»

²⁸ U hāalābiemba cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔnei *Nsāa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a *Diilopɔpuɔrbilonjo nanjo-i nuɔŋo-i.»

²⁹ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloŋo-i muɔŋo-i?»

Pier wuɔ cira: «Diilonj un pāa nunju-i aa saan *Konkortienjo manj, u yaa nuɔŋo-i.» ³⁰ Yesu wuɔ wan-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u mulɛma-i

(Matie 16.21-28; Like 9.22-27)

³¹ A donj huɔŋgu fanju-na, Yesu wuɔ donj tuɔ piiye u pigāan u *hāalābiemba-i wuɔ *Molon-Bienjo ka mulien da dɛi! Nelle bɪncuɔmba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, a naara *ānjɪnamma pigāataamba ka ciina-yuɔ aa ko-yo. ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɪɛma-na, sielin-yiingui u ka sire hel jo. ³² Yesu wuɔ wan nel daama-i kaala-mɛi baa-ba. Pier wuɔ bɪ-yo ba kā ba den ka tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa.» ³³ Yesu wuɔ miɛl ne u hāalābiemba-i aa naa gbɛ Pier wuɔ: «*Sitāni, kā ŋ halan mi caan-nu! Ŋ kusŭŋ-maama-i Diilon-maama sɪ, nelbilien-maama.»

³⁴ Ku huɔŋgu-na, wuɔ bɪ nuɔmba-i baa u hāalābiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuɔni manj da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-miɛ, ŋ saaya ŋ ciina ŋ fɛɛɛ, aa ŋ saaya ŋ siɛ mulɛma-i baa kuliingui. ³⁵ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunju yon, u ka kɔsuɔŋ u fɛɛɛ, ŋga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛɛɛ mɛi maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, kutienjo ka da cicɛlma manj siɛ ji tɪ dede. ³⁶ Nelien nuɔ, da ŋ da ŋ yufien-niini-i hiere miwaanjo-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ³⁷ Nelien nuɔ, ŋ gbāa sāa ŋ yunju-i baa bige-i Diilonjo wulaa? ³⁸ Na saa da, fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku. Umanj duɔ tuɔ ce senserre bɛi u sa taara ba suɔ wuɔ mɛi wuɔŋo, u sa bi taara u wan mi maama-i baa-ba, Molon-Bienjo duɔ ji jo baa u To fɔŋgŭ-i baa *dɔrɔpɔpuɔrbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienjo maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon-bāanju-i aa suɔ da ba ku. Diilonjo ka ce u bāanju-i baa fɔŋgŭ.»

Yesu birii u den birma

(Matie 17.1-13; Like 9.28-36)

² Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Piɛr, baa Sake a naara Ns̄aa ba k̄a ba deŋ ka nyugūŋ t̄anujaataama nanɔ-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u deŋ birma. ³ U jonɔrbaa-ba birii baapiɛlmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo siɛ gb̄aa ce biŋkūŋgu pusūŋ dumaanɔ-na. ⁴ *H̄aalābieŋ ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bei ta ba piiye baa Yesu-i. ⁵ Piɛr wuɔ gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: «H̄aalātie, i jomma faa bande-i-na de! N̄ sa yan i ce gbuganni siɛi wei? Ku diei nan̄ kūŋgu, ku diei Moisi kūŋgu, aa ku diei kūŋgu nan̄gu-i Eli kūŋgu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Piɛrbaa-ba-i a ce u tuɔ piiye dumaa u yuŋ-nu u sa suɔ uŋ waŋ mamaŋ. ⁷ Duherru nandu jo ji c̄innu-bei. Baa nu molo piiye du huɔŋga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa d̄alnu-miɛ, taa na nu u nuŋgu-i.» ⁸ H̄aalābiemba wuɔra ne terni-na hiere ba saa da moloŋo baa Yesu-i.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire t̄anun̄gu-na, Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-m̄ei baa-ba wuɔ *Moloŋ-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba h̄alma-na, ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo! ¹⁰ H̄aalābiemba siɛ aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba h̄alma-na, ku yun̄gu yaa wuɔ nie?»

¹¹ Baŋ kaa hi yaan̄ga-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma s̄i *ānj̄namma piḡaataamba ciɛra wuɔ Eli saaya u bir jo iḡɛna aa Diilon̄ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortieŋo man̄ u suɔ jo ke?»*

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo iḡɛna ji miḡaan̄ wei-ma-i hiere. Nga bige-i ciɛ Diilon̄-nelma cira wuɔ: «Moloŋ-Biɛŋo ka mul̄ieŋ da deɪ aa ba siɛ ta ba k̄an̄-yo?» ¹³ Mi t̄unu-nei: Eli juɔ t̄i. Uŋ juɔ, nuɔmba ciɛ ba b̄aan̄gu-i yuɔ. Diilon̄-nelmaŋ waan̄-ma dumaa, ba bi ciɛ-ma dum̄ei.»

*Yesu duɔnya j̄ina naacombilon̄o nan̄o-na
(Matie 17.14-21; Like 9.37-43)*

¹⁴ Yesubaa-baŋ hiiriye ka hi u *h̄aalābiemba namba terien̄gu-i, baa da nuɔmba juɔ ji yu ba caan̄gu-na, aa da *ānj̄namma piḡaataamba namba juɔ ba ji ta ba fanu ba-naa baa-ba. ¹⁵ Nuɔmba juɔ'a ba ne da Yesu jo, kuɔ ce-ba gb̄ɛɛ, baa gbar j̄ar̄a-yuɔ ka ta ba jaal-o.

¹⁶ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ yuu u h̄aalābiemba-i wuɔ: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuɔ-i?» ¹⁷ Naacol̄no nan̄o t̄ie dii nuɔmba-na aa cira: «H̄aalātie, *j̄ina nan̄o dii mi biɛŋo yun̄gu-na a ce-yo bobo. Mi juɔ baa u yaa-i ŋ wulaa. ¹⁸ Duɔ sire-yuɔ terien̄gu terien̄gu, u mal-o. Duɔ mal-o, s̄ampugaaru ta du hel u nuŋgu-na, aa ŋ da u wuɔ u nyieni-i aa kuola da girri. Mi waan̄ baa ŋ h̄aalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gb̄aa.»

¹⁹ Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Fieɛie ku nuɔŋ namaan̄o-i, na sa h̄uu nelieŋ maama. Na daa nie s̄i mi ka t̄ieɛna baa-na gbula wei? Namaa ji h̄uu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilon̄o-i.» ²⁰ Baa ta ta ba k̄a baa-yo da ba ka h̄a-yo. J̄inan̄ kaa cira u ne da Yesu-i, wuɔ p̄an̄ bel naacombilon̄o-i gbuu sagalla-yuɔ. Naacombilon̄ wuɔ hel cii tuɔ b̄umall̄a aa s̄ampugaaru ta du hel u nuŋgu-na.

²¹ Yesu wuɔ yuu tuon̄o-i wuɔ: «J̄ina daayo dii-yuɔ ku b̄aan̄gu cuɔ wei?»

Tuon̄ wuɔ cira: «Uu dii-yuɔ dii u bis̄ans̄inn̄i. ²² Duɔ ce u ce u suur d̄aamu-na sis̄o h̄umma-na duɔ ko-yo h̄a-mi. Da ŋ'a ŋ ka gb̄aa, jande ne Diilon̄o-i aa ŋ k̄aȳa-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ'a da miɛ mi ka gb̄aa? Uman̄ duɔ haa u nan̄ga-i Diilon̄o-na, wei-ma-i hiere ma gb̄aa ce h̄a kutien̄o-i.»

²⁴ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, naacombilon̄o to wuɔ p̄an̄ cira: «Mi haa mi nan̄ga-i Diilon̄o-na ŋga k̄aȳa-miɛ ni mei s̄i kuu dii kpelle.»

²⁵ Baŋ t̄iȳaa kufan̄gu-na, nuɔŋ baa ta ba jo ba naara. Yesuŋ daa ba k̄uɔl̄aa ba-naa ta ba jo dumaan̄o-na, wuɔ cira: «J̄ina nuɔ, ma'a ŋ'a ŋ gb̄an̄ ce nuɔmba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ŋ hel naacombilon̄o-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuɔ gbula.»

²⁶ J̄ina wuɔ kaas̄iŋ da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilon̄o-i aa suɔ hel-yuɔ.

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

Naacombilonɔ wuɔ galla ɲaa u kuu. Nuɔmba maɲ waa hiere baa da niɛ sɪ u kuu. ²⁷ Yesu wuɔ bel u naɲ-na sire-yuɔ u yiera u gbeiniɲ.

²⁸ Yesuɲ juɔ kɔɲ baa u hāalābiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i ciɛ miɛ i saa gbāa donya jina daayo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jina daayo temma-i Diilocārālle'i gbāa donya-yuɔ yon.»

Yesu tirii u kuliɲgu maama-i
(*Matie 17.22-23; Like 9.43-45*)

³⁰⁻³¹ Ku huonɲgu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire terienɲgu-na a suur *Galile huonɲga-na ta ba karnu ba kã. Yesu taa u piiye Diilonɲ-nelma-i u pigāaɲ u hāalābiemba-i a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ taara molo suɔ ba saanɲgu. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Ba ka bel *Molon-Bieɲo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hɛma-na, siɛliɲ-yiɲgu-i u ka sire hel jo.» ³² Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanɲga-i; ɲga ba siɛ bi siɛ yuu-yo.

Hai moloɲo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(*Matie 18.1-5; Like 9.46-48*)

³³ Yesubaa-baɲ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dɔɲgu-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Iɲ jon hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?»

³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ umaɲ nelbuɔ-i ba hɔlma-na. Yesuɲ yuu-ba dumaanɔ-na, ba fiinaɲ ba saa waɲ weima. ³⁵ Yesu wuɔ bir tɛna aa bɪ-ba cɪncieluo ba hāi-i-na hiere a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na hɔlma-na umaɲ duɔ tuɔ taara u waa na yaanɲga-na, kutienɔ saaya u jina u fɛɛ na hieronɔ huonɲ-nu aa tiraa ce u fɛɛ na maacembilonɔ.»

³⁶ Uɲ waan mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilonɔ naɲo-i jo baa-yo ba hɔlma-na. Uɲ juɔ baa-yo, wuɔ tūu-yo aa cira: ³⁷ «Umaɲ duɔ bel bisāmbilonɔ daayo temma-i fafamma mɛi maama-na, kuu dii ɲaa u bilaa mɛi fɛɛ yaa-i, aa umaɲ duɔ bel muɔɲo-i fafamma, kuu dii ɲaa kutienɔ bilaa umaɲ puɔraa-mi.»

Umaɲ duɔ saa bigāaɲ-ye, uu dii baa-ye
(*Like 9.49-50*)

³⁸ Ku huonɲgu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātie, i daa naacolɲo naɲo gbuuse-niɛ aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i, miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛɲo-i i ce u yaɲ.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo siɛ gbāa gbuuse-miɛ a ce gbɛɛ-weima aa tiraa bir bɪ mi yebabalande-i terduonɲgu fanɲgu-na. ⁴⁰ Umaɲ duɔ saa bigāaɲ-ye, uu dii baa-ye. ⁴¹ Aa umaɲ duɔ ne muɔɲo-i aa hā-na hūmma-i na nyɔɲ wuɔ *Kirsaa baanɲ namaa, da ku fiɛ waa ciyufelle yon, coima saa fa, kutienɔ siɛ naa u daluɔ-i Diilonɲ wulaa.»

Kunaɲgu bɔyaa kunaɲ-na
(*Matie 18.6-9; Like 17.1-2*)

⁴² «Bisāmba maɲ hūyāa mɛi maama-i, umaɲ duɔ guɔl unan gbeini bei Diilonɲ-hūmelle-na, sūlma haraa kutienɔ-na. Kumaɲ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonɲgu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan-nu, kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. ⁴³ Da ɲ da ɲ naɲga dii-ni kuubabalaanɲgu cemma-na, kar-ka ɲ nanna. Da ɲ suur Diilonɲ-nelle-na baa naɲga diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ nammu-i mu hāi-i-na. [⁴⁴ Jiamba maɲ wuyaɲ nuɔmba-i terienɲgu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dɪɲ.] ⁴⁵ Da ɲ da ɲ gboluonɲgu dii-ni kuubabalaanɲgu cemma-na, kar-ku ɲ nanna. Da ɲ suur Diilonɲ-nelle-na baa gboluonɲgu diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ gbeini-i ni hāi-i-na. [⁴⁶ Jiamba maɲ wuyaɲ nuɔmba-i terienɲgu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dɪɲ.] ⁴⁷ Da ɲ da ɲ yufelle dii-ni kuubabalaanɲgu cemma-na, hiel-de ɲ nanna. Da ɲ suur *Diilonɲ-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ yufienɲa-i a hāi-i-na. ⁴⁸ Jiamba maɲ wuyaɲ nuɔmba-i terienɲgu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dɪɲ.

⁴⁹ «Na saa da, dāamu ka dii dāmma yiɛ hiere.

⁵⁰ «Dām̄ma-i biṅkūfafaanḡu; ṅga da ma ji saara, namaa gbāa ce-ma niɛ ma tiraa ce kpɛnnɛ? Diyaanḡ dām̄ma na fɛrɛṅ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10

Ansorre bɔrɔmmaṅ-kūṅgu-i (*Matie 19.1-12; Like 16.18*)

¹ Ku huonḡu-na, Yesubaa-ba sire terienḡu-na a kā *Yude, kā ka waa dii *Yurdɛ bom-borma namma-na. Nuɔmba tiraa kūɔl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ donḡ tuɔ piiye Diilonḡ-nelma-i u pigāanḡ-ba ṅaa uṅ cemmaṅ dumaa koko. ² *Farisieb̄baa-ba namba ta ba taara ba cure-yuɔ baa nelma-i, baa piɛ a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonḡ-hūmelle-i, nelienḡ nuɔ ṅ gbāa nanna ṅ ciɛṅo-i wei?»

³ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «*Moisi hāa-na hama-i wuɔ na ta na ce?»

⁴ Baa cira: «Moisi hāa-ye hūmelle-i wuɔ i gbāa tiɛ nanna i caamba-i; ṅga da ṅ'a ṅ nanna-yuɔ ṅ nyegɛṅ sebɛ ṅ hā-yo igɛna umaṅ pigāanḡ wuɔ na ānsorre buɔra.»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Moisi daa na tūnni sa nu ku'i ciɛ u nyegɛṅ mafamma-i hā-na. ⁶ Da ma'i sɪ Diilonḡ uṅ'a u jina miwaanḡo-i u maa biɛṅo baa ciɛṅo. ⁷ A ce dumaanḡo-na, bibiɛṅo ka yanḡ u b̄incuɔmba-i aa waa baa u ciɛṅo ⁸ ba gbonu ce kuuduṅḡu.* Da ba waa dumaanḡo-na, ba sa tiraa kāṅ-ba nuɔmba hāi, ba kāṅ-ba ṅaa nelduɔṅo. ⁹ Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡ duɔ gbonu kumaṅ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

¹⁰ Baṅ juɔ kūṅ ciṅḡu-na, u *hāalābiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Umaṅ duɔ nanna u ciɛṅo-i aa jā unanḡo, kutienḡo ciɛ *fuocesinni, u cālāa cɛdielāṅo-i. ¹² Ciɛṅo maṅ duɔ bi hel u bɔɔ wulaa aa kā ka sonḡ yanḡa nanḡa, ciɛṅo fanḡo ciɛ fuocesinni'i dumaanḡo-na.»

Yesu cāarā Diilonḡo-i hā bisāmbiemba namba (*Matie 19.13-15; Like 18.15-17*)

¹³ Ku huonḡu-na, baa jo baa bisāmbiemba namba-i Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonḡo-i hā-ba. U *hāalābiemba sire ta ba nuola bamaṅ juɔ baa-ba. ¹⁴ Ku saa dɔlnu Yesu-i, wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yaanḡ bisālm̄ba ta ba jo mi wulaa, baa na cie-ba. Bamaṅ dii bafamba temma-i, *Diilonḡ-nelle dii bafamba diele-i. ¹⁵ Yaanḡ mi wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Umaṅ duɔ u saa siɛ *Diilonḡ-nellentesinni-i ṅaa bisālāanḡo, kutienḡo siɛ gbāa suur *Diilonḡ-nelle-na.» ¹⁶ Ku huonḡu-na, wuɔ tūu bisālḡ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa cārā Diilonḡo-i hā-ba.

Weiṅo nanḡ maama (*Matie 19.16-30; Like 18.18-30*)

¹⁷ Ku huonḡu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire biɛ hūmelle-i ta ba kā. Naacolḡo nanḡo gbar jo ji dūuna Yesu yaanḡa-na aa cira: «Hāalātiefɛfɛi, mi saaya mi ce bige-i da mi gbāa da cicɛlma maṅ sa tɛṅ dede-i?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ṅ ta ṅ bi-mi nelfɛfɛiṅ muɔ? Da ma hel Diilonḡo-na, nelfɛfɛiṅo dii wei? ¹⁹ Diilonḡ uṅ'a i tiɛ wuɔ hūmienḡa maṅ, ma sɪ ṅ suɔ-ya kɛ? «Baa ko nelienḡo, baa ce *fuocesinni-i, baa cuo, baa kar coima ṅ haa molonḡ-na, baa du molonḡo, ta ṅ dii ṅ to-i baa ṅ nyu-i ba nunḡu-i.»†»

²⁰ Naacolḡ wuɔ cira: «Hāalātie, mi duɔṅ dii mi bisānsinniṅ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²¹ Uṅ piiye dumaanḡo-na, u maama gbuu pāṅ dɔlnu Yesu-i; wuɔ ne-yo aa naa cira: «Ma tɪyāa ma diei: Kā ṅ ka suor ṅ nagāṅ-niimi-i hiere aa ṅ cal gbeinḡa fanḡa-i ṅ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ṅ ka ce weiṅ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ṅ ce mafamma-i, ṅ jo ṅ ji ta ṅ nyaanumiɛ.» ²² Naacolḡ daayo naa silaa waa weiṅo cor. Yesuṅ juɔ wanḡ mafamma-i, wuɔ pāṅ

* 10:8 Miwaanḡo j̄nammanḡ-sebɛ (Genèse) 2.24 † 10:19 Helmanḡ-sebɛ (Exode) 20.12-17

vãa u yaan̄ga-i aa ta. ²³ Uŋ taa, Yesu wuɔ wuɔra ne u hãalãbiemba-i aa cira: «Kumaŋ ka ce wein̄o duɔ gbãa suur *Diilon̄-nelle-na kuu dii kpelle.»

²⁴ Nel daama cu u hãalãbiemba hɔmmu-i. Yesu wuɔ tiraa tir-ma wuɔ: «Mi j̄enaan̄ namaa, Diilon̄-nelle suurma dii kpelle d̄e! ²⁵ Na suyaa wuɔ nyɔgɔm̄e duɔ gbãa cor mis̄ɛn̄e-fuon̄gu-na kuu dii kpelle d̄e! Nga wein̄o duɔ gbãa suur Diilon̄-nelle-na kufan̄gu dii kpelle yan̄.»

²⁶ Nel daama migãan̄ cu u hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Dumaan̄o-na, hai molon̄o-i ka gbãa kor?»

²⁷ Yesu wuɔ ne-ba aa cira: «Nelbiliemba wulaa ma siɛ gbãa ce, nga weima sa yar Diilon̄o-i.»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Hãalãtie, aa miɛ maŋ naana i weima-i hiere aa tie nyaanu-niɛ fuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Uman̄ duɔ ta aa yan̄ u dumelle-i, u hãmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tũɔbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bisãlmba-i, sisɔ u sonni-i mei maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, ³⁰ kutien̄ uŋ ka da niman̄ hiɛma-na bande-i-na, ni ka maar uŋ taa aa yan̄ niman̄ sɔmma komuɔŋa ndii. U ka da dumien̄a-i, hãmba-i, mɔlãmba-i, nyunaamba-i, bisãlmba-i, sonni-i, aa bi da muliɛma-i naara. Aa bisin̄uɔ-i-na, u ka da cic̄elma maŋ sa t̄ien̄ dede-i. ³¹ Na saa da, baman̄ taa yaan̄ga fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huon̄-nu, aa baman̄ dii huon̄gu-na fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaan̄ga.»

Maman̄ dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na
(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)

³² Ku huon̄gu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba kã *Yerusalemu. Yesu wuɔ ta nuɔmba yaan̄-na hiere. Ban̄ kãŋ dumaan̄o-na, korma don̄ ta ma da u *hãalãbiemba-i baa baman̄ naa cuu ba huon̄-nu hiere. Yesu wuɔ b̄i u hãalãbien̄ c̄incieluo ba hãi baamba-i ba den̄ ka tuɔ piiye baa-ba wuɔ: ³³ «Na daa in̄ kãŋ Yerusalemu-na k̄e? Diɛ kã, ba ka bel *Molon̄-Bien̄o-i hã *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnj̄inamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, ba ka cira wuɔ u saaya komma aa bir-o hã *niɛraamba-i baa-yo ³⁴ ba nyɛ-yo s̄ulma aa tu taalni yuɔ aa muo-yo aa suɔ ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hiɛma-na, siɛlin̄-yiin̄gu-i u ka sire hel jo.»

Sebede b̄emban̄ muyaa ba natien̄a Yesu-i-na
(Matie 20.20-28)

³⁵ Ku huon̄gu-na, Sebede b̄emba maŋ waa baa Yesu-i, ba taa ba b̄i unan̄o-i Sake aa b̄i unan̄o-i Nsãa, baa piɛ Yesu caan̄-nu ka cira: «Hãalãtie, i juɔ die ji cãrã b̄in̄kũŋgu nan̄gu ŋ wulaa, jande baa yagar.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na'a mi ce bige-i hã-na?»

³⁷ Baa cira: «I taara da ŋ ji waa ŋ f̄ɔŋgũɔ-i-na, ŋ yan̄ miɛn̄o-i, u diei t̄iena ŋ nadiayan̄ga-na aa u diei bi t̄iena ŋ nanyuɔyan̄ga-na.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nan̄ cãrãŋ kuman̄ d̄e! Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ na ka siɛ u temma haa-nei wei? Na ka siɛ muliɛŋ mei temma-i wei?»

³⁹ Baa cira: «Ũu, i ka siɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ, baa muliɛma maŋ ka bi haa-miɛ, ni ka bi haa-nei ninson̄o. ⁴⁰ Nga mei siɛ gbãa pã nun̄gu wuɔ mel̄ŋo'i ka t̄iena mi nadien̄ga-na aa mel̄ŋo'i ka t̄iena mi nanyuɔŋgu-na. Munt̄ien̄ammu fammun̄ tigiin̄ ta mu cie baman̄, ba yaa ka da-mu.»

⁴¹ Ba nahãalãbien̄ c̄incieluo baamban̄ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pãŋ du baa-ba.

⁴² Yesu wuɔ b̄i-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fãamaambaa-ba ce hãlmaan̄gu baa ba fãamaans̄inni-i aa nelb̄ɔmb̄ɔmbaa-ba ta ba haa f̄ɔŋgũɔ-i nuɔmba-na.

⁴³ Nga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Uman̄ duɔ tuɔ taara u waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutien̄o saaya u ce u f̄ɛɛ na maacembilon̄o; ⁴⁴ aa uman̄ duɔ tuɔ taara yaan̄ga-i, kutien̄o saaya u ce u f̄ɛɛ na k̄orien̄o. ⁴⁵ Na saa da, *Molon̄-Bien̄o juɔ kufan̄gu

jomma yaa-i hĩema-na duo ji cãa nuomba-i aa pã u fere duo sãa ba bõi yunni; u saa jo ba da ba ji cãa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufienja-i
(Matie 20.29-34; Like 18.35-43)

⁴⁶ Ku huongu-na, Yesu wuo kã ka hi Yeriko. A ne da nelpũngu nanj temma taa ku nyaanu-yuo a naara u *hãalãbiemba-i. Ban juo ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironjo nanjo waa tĩena hũmelle tũngu-na tuo cãrã. Ba taa ba bĩ-yo Bartime aa bĩ u to-i Time. ⁴⁷ Yironj daa unj nuo nuomba piye ba cor, wuo yuu. Baa cira wuo Nasaretitaan Yesu yaa curaanj. Wuo pãnj sire tuo fara u bĩ da gbagaga wuo: «Yesu, *Davidi hãayẽlĩ nuo, jande ce hujarre mi!» ⁴⁸ Unj faranj u bĩ dumaanjo-na, nuomba bõi baa yanj aa ta ba nuola-yuo wuo u budii. Wuo migãanj dii kunangu naara wuo: «Davidi hãayẽlĩ nuo, jande ce hujarre mi!» ⁴⁹ Yesu wuo yiera aa naa cira: «Bĩen u jo.»

Baa cira: «U bĩ-ni, fẽ nj huongga-i aa nj sire nj kã.» ⁵⁰ Yironj wuo pãnj nanna u jonjoruo-i aa tie sire ta tuo kã. ⁵¹ Unj kaa hi, Yesu wuo yuu-yo wuo: «Nj taara mi ce bige-i hã-ni?»

Wuo cira: «Hãalãtie, mi taara nj puur mi yufienja-i.»

⁵² Yesu wuo cira: «Kã! Nij haa nj nanjga-i mi, nj kuraa.» Terduongu fanjgu-na, naacoljo yufienja pãnj puur. Wuo cu Yesu huonj-nu ba ta ba kã.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsãa 12.12-19)

¹ Yesubaa-banj kaa ta ba piẽ *Yerusalemu-i, a saanu baa nilẽinja nanja hõlma-i, dii *Olivi-tibinni-tãnujgu-na, ba bĩ dinande-i Betifage aa bĩ dinande-i Betani. Yesu wuo wanj baa u *hãalãbiemba hãi wuo: ² «Kãanj nelle manj i yaanja-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakũmbilonjo nanjo, molo saa nyugũnj-yuo dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Umanj duo yuu-na, na cira: «Tienjo yaa wuo i ji fir-o ka hã-yo; wuo u ka bir jo baa-yo fiẽfiẽ.»

⁴ Baa kã ka bi da ba vaa kakũmbilonjo nanjo-i dumelle nande yaanja-na; hũmelle tũngu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuomba waa, banamba ta ba piye baa-ba wuo: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaanjo-na?» ⁶ Yesunj waanj mamanj baa-ba, baa bi wanj ma yaa-i baa-ba. Banj piye dumaanjo-na, baa yanj ba ta baa-yo.

⁷ Banj kãa baa-yo, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa u huongu-na aa Yesu wuo nyugũnj tĩena-yuo. ⁸ Nuomba fõnjgũo baa hiel ba jonjorbaa-ba-i fara-bẽi hũmelle-na Yesu tuo wuo ba doro u kã. Banamba kar fielu ta ba jina. ⁹ Bamanj waa u yaanja-na baa u huongu-na hiere baa ta ba piye da gbagaga wuo:

«Diilonjo temma si dii.

*Itienj unj saanj umanj jo, Diilo baa-yo!**

¹⁰ I bĩncõinj-o-i *Davidi fõnjgũo temma yaa juanj!

Diilo migãanj-yo hã-ye.

Dorwuonjo temma si dii!»

¹¹ Yesunj kaa suur Yerusalemu-i-na, wuo kã *Diilodubuo-i-na ka wuora ne kumanj ciẽnj hiere. Bãanjgu naa tĩ tĩ, wuo ta baa u hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-i a kã Betani.

Yesu ciẽ yensãanjgu nanjgu kuol
(Matie 21.18-19)

¹² Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kã *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. ¹³ Ba kaa hi hõlma namma-i, wuo da *yensãanjgu nanjgu fielu gbu caa da fafamma njaa ku maanj, a ne da ku mammanj-huonjgu'i saa waa huongu fanjgu-na. Yesu wuo haar duo ka ne sĩ u ka da bienja ku. Unj kaa piẽ, wuo da fiẽgbãnjgbãnlãndu yonj

* 11:9 Gbeliẽmanj-nalãanjgu (Psaume) 118.25-26

du kula. ¹⁴ Wuɔ gbɛ yensãanɔŋu-i u *hãalãbiemba yufelle-na wuɔ: «Ma bãlãa nyunɔgo; nan cɛraa ŋ ji maŋ biena hã molo wuo.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuɔ-i-na
(*Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsãa 2.13-22*)

¹⁵ Yesubaa-baŋ kaa hi *Yerusalemu-i, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka donya niisuorn-intaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kã ka tisɪŋ gbeihortaamba taabalebãa-ba-i nanna, aa sɛ bamaŋ suoraan nɔnsɔr ba huriimba-i ba titiɛŋa-i nanna, ¹⁶ aa cie-ba wuɔ molo baa suur baa kuusuornɔŋu Diilodubuɔ dumelle-na. ¹⁷ Uŋ cie mafamma-i, wuɔ biɛ Diilon- nelma-i tuɔ piiye u pigãan-ba wuɔ: «Ma nyegãan Diilon- nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi dũŋgu-i nilɛiŋa-i hiere a Diilojaaldũŋgu.*»† Ma sinni niɛ namaa ce-ku cuo ba terienɔŋu?» ¹⁸ Nel daama kã ka hi *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba-i. Baa pãŋ ta ba taara-yuɔ baa komma. A ne da u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor, a ce dumaanɔ-na ba taa ba kãalã-yuɔ. ¹⁹ Bãanɔŋu juɔ suur huɔŋu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbien baa hel nellen-huɔŋga-na.

A haa ŋ nanɔga-i Diilonɔ-na ku fa weima
(*Matie 21.20-22*)

²⁰ Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba naar sire biɛ hũmelle-i. Baŋ kaa hi *yensãanɔŋu terienɔŋu-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yunɔŋu-i hiere. ²¹ Mamaŋ cie cor hiere ba kãmma-na *Yerusalemu-i-na, maa tɛnu Pier. Wuɔ tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, ne, niŋ waasaan yensãanɔŋu maŋ, ku kuolaa hiere.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Haaŋ na nanɔga-i Diilonɔ-na. ²³ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na haa na nanɔga-i Diilonɔ-na, na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halaŋ bande-i na ŋ ka suur nuoraanɔŋu-na», aa ma bi ce. Nɔga nan waan mamaŋ, da na saa hũu-ma wuɔ ma gbãa ce, ma siɛ bi ce. ²⁴ Ku'i cie mi ta mi piiye baa-na miɛ: Da na ta na cãrã kumaŋ Diilonɔ wulaa, na saaya na hũu-ma wuɔ na daa ku bɪŋkũŋgu-i tɪ. Da na hũu-ma, ku yaa Diilonɔ ka hã-na baa-ku. ²⁵ Aa da ŋ'a ŋ cãrã Diilonɔ-i, a ji ne da molo cãlãa-ni, ce kutienɔ-i jande aa ŋ hiel-ma ŋ huɔŋga-na, ku yaa nuɔ niŋ cie mamaŋ, na To maŋ dɔrɔ-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huɔŋga-na. [²⁶ Nɔga da na'a na sa hiel nuɔŋ-maama-i na hɔmmu-na, na To maŋ dɔrɔ-i-na, u siɛ bi hiel namaa maama-i u huɔŋga-na.]»

Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(*Matie 21.23-27; Like 20.1-8*)

²⁷ Yesubaa-baŋ kaa hi *Yerusalemu-i, baa kã *Diilodubuɔ-i-na. Yesu wuɔ tuɔ wuɔra u bɪŋ dumellen-huɔŋga-na. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjɪnamma pigãataamba-i a naara nelle bɪncuamba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuɔ: «Niŋ cen mamaŋ daama-i, hai moloŋo-i hãa-ni hũmelle-i ŋ ta ŋ ce-ma?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na siɛ-mi, mi ka pigãan-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuɔ: «Hai moloŋo-i naa puɔr Nsãa jo ji tuɔ *batisen nuɔmba-i? Diilonɔ'i naa puɔr-o waa nelbiliemba'i naa puɔr-o?» ³¹ Baa don ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Die cira Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i cie na saa hũu u nelma-i?» ³² I siɛ bi siɛ cira nelbiliemba'i puɔraa-yo.» Nuɔmba-i hiere baa suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ, da ŋ da ba ciɛra nelbiliemba'i puɔraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suɔ moloŋo maŋ naa puɔr-o.»

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi siɛ bi pigãan-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ cen mamaŋ daama-i.»

12

Suontienɔ nanɔ baa u maacenciraamba
(*Matie 21.33-46; Like 20.9-19*)

† 11:17 Isayi (Ésaie) 56.7

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ biɛ gbãncini tuɔ nanj baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nanjo diyaa *erɛsɛ-suonngu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hiŋ fuonngu ba da ba ta ba kãmal erɛsɛ-i, aa ce felge ba ta ba nyugũŋ ba niya suonngu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jina-kuɔ aa ta kã nelle.

² «Tibibienja karman juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembilonjo nanjo-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hũu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. ³ Maacembilonj uŋ juɔ, maacenciraamba bel-o muoyo aa bir-o ba saa hã-yo biŋkũngu. ⁴ U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Baa muo ufaŋo-i kaasinya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Baa ko ufaŋo-i. Ba muyaa ba fõŋgũ aa ko ba fõŋgũ. ⁶ Maacembiemba ji tĩ suontienjo wulaa aa ku tĩe u beduɔla yaa-i. U cira: «Fiefiɛ fuɔ, mi ka puɔr mi beduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kã, ba ka kãŋ-yo.» Aa ce bepolŋo sire ta. ⁷ Maacenciraambaŋ juɔ'a ba ne da bepolŋo jo, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienjo yaa juɔŋ daayo, yaan duɔ jo i ko-yo aa ciilunngu ce miɛ kũngu.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombilonj uŋ hii, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suonngu-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienj daa u ka ce bige-i fiefiɛ-i-na? U ka jo ji ko maacenciraambaŋ daaba-i aa hã banamba baa suonngu-i. ¹⁰ Na saa kalanj nel daama-i Diilonj-nelma-na wei wuɔ:

*«Dũmarãambaŋ cĩnaana kpãŋkpara manj,
u yaa juɔ bella dũngu-i.*

¹¹ Ku ciɛ nerma miɛ i wulaa.

*Itienjo yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.»**

¹² *Yuifu ba yuntaamba pãŋ suɔ wuɔ Yesu naan gbãnalãan daaku-i hã ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba kãalã nuɔmba-i, baa naa ba yanj-yo aa ta.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Like 20.20-26)

¹³ Ku huonngu-na, baa ji puɔr *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gbãŋ baa-yo bel-o fuɔ ferɛŋ nuŋ-ãndaanngu-na. ¹⁴ Banj kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ wanj ninsonjo yaa-i, ŋ sa kãalã nelienjo baa ŋ ninsonjo-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ. Nj gbu ŋ pigãan nuɔmba-i Diilonj-hũmelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa miɛ hũmelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wei?»

¹⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmɛi wei? Hãa-minj warbelle mi ne.» ¹⁶ Baa hã-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunngu-i die?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunngu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãan Oromɛ ba jãmatigi yerre'i die.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Kumanj da ku waa jãmatigi kũngu-i, pãan-kunj na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumanj da ku bi waa Diilonj-kũngu-i, na bi pã-ku na hã Diilonjo-i baa-ku.» U kũŋ kuɔ cu ba hõmmu-i.

Kuomba siremmaŋ-kũngu-i

(Matie 22.23-33; Like 20.27-40)

¹⁸ *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Banan baa kã ka gbɛ Yesu-i wuɔ: ¹⁹ «Hãalãtie, *Moisi nyegãan nelma namma hã-ye wuɔ: «*Umanj duɔ saa da bilonjo baa u ciɛŋo-i aa ku aa yanj-yo, u hãanjo saaya u biɛ-yo a honj bilonjo hã kulonjo-i.*»† ²⁰ A ne da naacombiemba namba waa niehã ba nyu wulaa. Mɔlŋo sire jã ciɛŋo, u saa da bilonjo baa-yo aa ku. ²¹ Umanj cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ u ku aa yanj-yo. Sielinj-wuonjo-i maaduɔma. ²² Ba kuu dumɛi ka gbuo hiere unaa saa ji da bilonjo baa ciɛŋ daayo-i. Ku huonngu-na, ciɛ fuɔ ferɛ suɔ tuɔ nyaanu-bei. ²³ Ba hieronjo-na banj diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuonj da ba ji sire, u ka ce hai wuonjo-i?»

* 12:11 Gbeliɛmanj-nalãanngu (Psaume) 118.22-23 † 12:19 Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 25.5-6

24 Yesu wuɔ cira: «Na piɛra. Aa na suyaa kumaŋ ciɛ na pira wɛi? Na saa suɔ Diilon-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i ciɛ. 25 Na saa da, kuonɔ da ba ji sire, cadiile siɛ waa. Ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔuɔrbiɛmba. 26 Kumaŋ ŋaa kuomba siremmaŋ-kũngu-i, Moisiŋ piiye dāamu naŋ bilaa pɛrfiɛlu† maŋ du maama-i Diilon-nelma-na terienɔ maŋ nuɔ-i, na saa kalaŋ ku terienɔ-i wɛi? Ma nyegāaŋ terienɔ-na wuɔ: Diilonɔ gbiɛ Moisi-i wuɔ: ‹*Abiramu Diilonɔ yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonɔ yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonɔ yaa muɔŋo-i.›§ 27 Ku pigāaŋ wuɔ Diilonɔ-i cicɛlmantaan-wuonɔ, bikuonɔ-wuonɔ sɪ. Na piɛra bɔi.»

Nelma maŋ dii yunɔgu Diilon-nelma-na
(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)

28 *Anjɪnamma pigāatienɔ naŋ unɔ daa Yesu suyaa *Sadusɪɛbaa-ba siɛma, wuɔ piɛ u caaŋ-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilon unɔ ciɛra i tiɛ wuɔ hũmienɔ maŋ hiere, hade-i yunɔgu?»

29 Yesu wuɔ cira: «Hũmelle maŋ yunɔgu, di yaa daade: ‹*Isirahɛl-baaŋ namaa, karaaŋ na tũnni-i! Diilonɔ yaa Itienɔ-i u diei yonɔ. 30 N saaya ŋ dɔl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ añjɔguɔma-i hiere, baa ŋ fɔŋgũɔ-i hiere.›* 31 Mamanɔ cuu mafamma-i ma yaa daama: ‹N saaya ŋ dɔl ŋ nanolɔŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛrɛ dumaa.›† Diilon unɔ'a i tiɛ wuɔ hũmienɔ maŋ hiere, a hāi-waanɔ daaya yaa yunɔgu.»

32 Anjɪnamma pigāatienɔ wuɔ cira: «Hāalātie, ŋ waanɔ ninsonɔ, Diilonɔ dii u diei yonɔ, unanɔ si dii yanɔga nanɔga. 33 Terienɔgu fanɔgu-na, ku saaya neliɛnɔ neliɛnɔ, u dɔl-o baa u huɔŋga-i hiere, baa u añjɔguɔma-i hiere, baa u fɔŋgũɔ-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanolɔŋo-i ŋaa unɔ dɔl u fɛrɛ dumaa. Kufanɔgu bɔyaa tāmmanɔ-niini pāmmanɔ-na.» 34 Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo baa cɛcɛmunɔgu. Wuɔ cira: «Ŋ saa maa baa *Diilon-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa siɛ yuu-yo baa wɛima.

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?
(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)

35 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ biɛ Diilon-nelma-i tuɔ piiye u pigāaŋ nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilon unɔ pāa nuŋgu-i aa saanɔ *Konkortienɔ maŋ, *anjɪnamma pigāataamba ta ba piiye wuɔ u ka waa *Davidi hāayɛlɔ? Ba taara ba wanɔ wuɔ niɛ dumaanɔ-na? 36 Ma sɪ Davidi fuɔ fɛrɛ-i, *Diilon-Yalle ciɛ u nyegɛŋ-ma wuɔ: ‹Itienɔ gbiɛ mi Tienɔ-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caaŋ-nu

aa ŋ yanɔ mi mal ŋ bigāarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāanɔgu-i bɛi.»‡

37 «Diilon unɔ pāa nuŋgu-i aa saanɔ Konkortienɔ maŋ, Davidi fuɔ fɛrɛ bi-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hāayɛlɔ yonɔ?»

Yesu friiye añjɪnamma pigāataamba-i
(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)

Nuɔmba bɔi waa ta ba nu Yesu tuɔ piiye. U nelma taa ma dɔlnu-bɛi ma cor. 38 Wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Bilaanɔ na fɛrɛ, baa na ta na ce *anjɪnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonɔgorbɔmbɔmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. 39 Da ba suur *Diilonelhāalādũngu-na, sisɔ da ba kā kalle maŋ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanɔ-na. 40 Da ba ce ba bel diilonɔ-i a hũu bikulcaamba nagāŋ-niini-i wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonɔ-i ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumaŋ ka haa-bɛi, ku ka balanɔ cor.»

Bikulciɛnɔ nanɔ maama
(Like 21.1-4)

‡ 12:26 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 3.2-6 § 12:26 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 3.2,6 * 12:30 Anjɪnamma tiyemmanɔ-sebɛ (Deutéronome) 6.4-5 † 12:31 Buolmanɔ-sebɛ (Lévitique) 19.18 ‡ 12:36 Gbeliɛmanɔ-nalāanɔgu (Psaume) 110.1

⁴¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ kã ka t̄ena kekerienḡu caanḡu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dii ba gbeinḡa-i ba hã Diilonḡo-i. Waamba bɔi taa ba kã ba dii gbeibɔmbɔmbaa. ⁴² Bikulɛsüntienḡo nanḡo jo ji dii tãmbienḡa hãi. ⁴³ Yesu wuɔ b̄i u *hãalãbiemba-i a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsonḡo-i baa-na: Cien daa un diyaa kumanḡ, ku maaraa banamban diyaa kumanḡ hiere. ⁴⁴ Bafamba paraa dii aa yan boluonḡu; nḡa cien daa un diyaa kumanḡ, ku yaa waa u yunḡu-na yonḡ; kunanḡu si dii yanḡa nanḡa.»

13

Mamanḡ ka da nelbiliemba-i aa miwaanḡo suɔ duɔ t̄i
(*Matie 24.1-2; Like 21.5-6*)

¹ Yesun juɔ tuɔ hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hãalãbilonḡo nanḡo tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne banḡ maa-yo baa tãmp̄ienḡa manḡ! A faa cor!»

² Yesu wuɔ cira: «Ŋ daa d̄unḡu manḡ daaku-i kɛ? Yiinḡu dii baa yiinḡu ku ka fara hiere h̄iema-na!»

(*Matie 24.3-14; Like 21.7-19*)

³ Banḡ kaa hi *Olivi-tibinni-tãnunḡu-i, Yesu wuɔ t̄ena bir u yaanḡa-i *Diilodubuɔ-i-na. A ne da huonḡu fanḡu-na, Pier baa Sake baa Nsãa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yonḡ. Baa yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hãalãtie, ninḡ waan nelma manḡ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ma cemmanḡ-huonḡu-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbãan molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de bafamba diele. Umanḡ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonḡ unḡ pãa nunḡu-i wuɔ u ka saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u yaa ufanḡo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁷ Da na ji da berru ce terni-na hiere, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce, nḡa miwaanḡo t̄imma'i siɛ pãn waa huonḡu fanḡu-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta ba gãn siyaabaa siyaabaa, baa nilɛinḡa nilɛinḡa. H̄iema kaa ta ma wuɔra ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere hãanḡo. Ku domma'i dumaanḡo-na.

⁹ «Namaanḡo-i, mi ka gbuya-nei j̄ina. Ba ka b̄i-na fãamaambaa-ba wulaa. Ba ka muo-na *Diilonelhãalãd̄unni-na. Ba ka kã baa-na f̄onḡõtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Huonḡu fanḡu'i nuɔ-i na ka da na fɛɛ piiye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanḡo suɔ duɔ t̄i, nuɔmba-i nilɛinḡa-na hiere ba saaya ba nu *Neldɔdɔlma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba kã baa-na fãamaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ nanḡ ka wanḡ mamanḡ. Da na ka hi, mamanḡ da ma ka par hã-na, na wanḡ ma yaa-i. Ma siɛ ji hel namaa h̄ommu-na, ma kaa hel *Diilonḡ-Yalle huonḡ-na.

¹² «Banamba kaa bel ba fɛɛnḡ hãmba-i a hã ba ko-ba, banamba ba fɛɛnḡ mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba b̄incuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuɔmba-i hiere ba kaa bigãanḡ-na mei maama-na. Nḡa umanḡ duɔ nyaar ji hi ku bãlma-i, kutienḡo ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuɔni manḡ da nḡ kalanḡ terienḡ daaku-i, nḡ gbãn kpelle nḡ suɔ ku yunḡu-i. Da na ji da Terbiɛnatienḡo juɔ ji t̄ena terienḡu manḡ u saa saaya u t̄ena-kuɔ*, namaa namanḡ da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na kã tãnninḡ. ¹⁵ Umanḡ duɔ ji waa u d̄unḡu d̄ɔɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar; u baa cira u suur biɛ b̄inḡk̄unḡu d̄unḡu-na. ¹⁶ Umanḡ duɔ ji waa suonḡ-nu, u baa cira u jo c̄iinḡ-nu ji biɛ waanḡ-jonḡoruo. ¹⁷ Kusũntaamba-i baa bientaamba-i, sũlma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na cãrã Diilonḡo-i ku baa ji ce waanḡ-huonḡu. ¹⁹ Diilonḡ unḡ j̄iɛna miwaanḡo-i ji hi baa nyunḡo, yaahuolo manḡ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufanḡo-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuɔ Itienḡo saa naa hiel kunanḡu yinḡ daani-na, molo naa saa kor. Nḡa u yufellenḡ hilaa bamanḡ nuɔ-i, u nie ba yaa-i aa hiel kunanḡu nie.

* 13:14 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

21-22 «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; umañ duɔ jo, wuɔ Diilonj unj pãa nunju-i wuɔ u ka saanj *Konjortienjo manj, u yaa ufanjo-i, banamba ka cira bafamba *Diilonpɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa gbɛɛ-wɛima bɔi da ba pira halle Diilonjo yufellenj hilaa bamanj nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, umañ duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilonj unj pãa nunju-i wuɔ u ka saanj Konjortienjo manj uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hũu-ma, u tãal-na. 23 Terienju fangu-na, bilaanj na fɛɛɛ, mi gbuɔya-nei jina.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

24 «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bãl, *bãangu ka bir cure, ceinjo ka ce da bintũu.* 25 *Mɔɛɛja ka par diire, bimbinni manj dɔrɔ-i-na hiere ni ka halanj ni fonni-na.* †

26 «Huɔngju fangu'i nuɔ-i ba ka da *Molon-Bienjo jo duherru-na. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bɔbɔima-i. 27 Duɔ jo, u yufellenj hilaa bamanj nuɔ-i, u ka ce *dɔrpɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere baa hiɛma-na hiere a tigiinj-ba terduɔn-nu.»

(*Matie 24.32-35; Like 21.29-33*)

28 «Na saa da *yensãangu-i, da na ji da ku caa fiɛlu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii. 29 Kuuduɔngju yaa-i, da na bi ji da mamanj daama ce, na saaya na suɔ wuɔ *Molon-Bienjo jomma piyaa. 30 Mi wanj ninsojo-i baa-na, nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. 31 Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, nja mei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Matie 24.36-44*)

32 «Nja kumanj nja yiingu fangu fɛɛɛ-i, sisɔ huɔngju fangu fɛɛɛ-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrpɔpuɔrbiemba famba fɛɛɛ-i dɔrɔ-i-na baa Bɛpolj fuɔ fɛɛɛ-i, ba sa suɔ-ku. Tuonjo yaa suyaañ-kunj u diei yonj. 33 Nan'a na sa suɔ yiingu-i, baa na duɔfũj. 34 Mi gbãa saa-ku baa naacoljo nanj maama. U taa u kã nelle. Unj'a u ta, u dii u dumelle wɛima-i hiere u maacemiemba nanj-na; neliɛnjo neliɛnjo baa u maacemma. Unj ciɛ mafamma-i, u wanj baa umanj taa u niya fondumelle-i wuɔ: «Baa duɔfũj!» 35 Terienju fangu-na, baa na bi duɔfũj, na sa suɔ dumellentienj unj ka jo huɔngju manj nuɔ-i: U ka jo dãnambãan-nu wa, isuɔhollej wa, kɔhɔlaamba-na wa, cucuuyun-nu wa, na sa suɔ. 36 Duɔ fiɛ jo huɔngju huɔngju, na baa yanj u jo ji da na duɔfũj. 37 Minj waanj mamanj daama-i baa-na, mi bi wanj maaduɔma famma yaa-i baa nuɔmba-i hiere wuɔ ba baa duɔfũj.»

14

Ba saa Yesu belmanj-maama-i

(*Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsãa 11.45-53*)

1 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gbãa bel-o ko-yo. *Kɔrsinni timmanj-ponsaanju-i, baa *ban'a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u kũngunj juɔ tɛɛ yinni hãi aa da ni hi, 2 baa ta ba piye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanju hɔlma-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cienjo nanjo kũɔna natikolo Yesu yunju-na

(*Matie 26.6-13; Nsãa 12.1-8*)

3 Yibienja fanja-na Yesu waa Betani baa u *hãalãbiemba-i tuɔ wuo niwuoni *jardãamanj waa Simɔ manj nuɔ-i u dumelle-na. Cienjo nanjo jo baa natikolo nanjo *alabati-kamoelenj. Natikolo fanjo ciɛ baa *naar-yɔmma ma kula. U sullu waa kpelle. Unj juɔ, wuɔ kaya kamoele nunju-i aa kũnna natikolo-i Yesu yunju-na. 4 Nuɔmba manj waa, banamba hɔmmu pãnj du baa cienj daayo-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Bige-i ciɛ u bɛɛna natikolofɛɛinj daayo-i temma-i? 5 Uu naa gbãa suor-o *deniebaa nuɔsũɔ komuɔnja ndii a kãyã sũntaamba-i.» Aa ta ba waana. 6 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaanj cienjo fiisa! Bige-i ciɛ na ta na guɔla u huɔngja-i? Unj ciɛ kumanj miɛ daaku-i, ku faa. 7 Sũntaamba-i dii baa-na

† 13:25 Niɛnj Isayɛ sebɛ-i-na (Ésaie) 13.10; 34.4.

bãanġu-i baa isuonġu-i; na gbãa kãyã-bei huonġu maŋ dolaanu-nei. Nga muom̄i si dii baa-na gbula. ⁸ Cien daayo cie u kuusaanunġu yaa-i: U kũona natikolo-i miẽ tuo cie mi kuliin-yiinġu yaa-i. ⁹ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldodolma da ma waŋ terienġu terienġu hĩema-na bande-i-na, cien daa uŋ cie maman daama-i, ba ka bi ta ba waŋ-ma nuomba ta ba suoma.»

Yuda suora Yesu-i
(Matie 26.14-16; Like 22.3-6)

¹⁰ Yesu *hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-na, ba naŋ biŋ uman *Yuda-Isikaro-i, wuo ta ka waŋ baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i wuo fuo gbãa kãyã-bei ba bel Yesu-i. ¹¹ Ku gbuu silaa dolnu-bei. Baa pã nunġu baa-yo wuo duo gbãa ce-ma, ba ka hã-yo gbeinã. Yuda wuo don tuo taara uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Yesu ce kãrsinni timman-ponsaanġu-i baa u hãalãbiemba
(Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Nsãa 13.21-30)

¹² *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuo-i u ponsaanġu yidielãnġu-na, ban kon *kãrsinni timman-ponsaanġu niikonni-i yiinġu maŋ nuo-i, Yesu *hãalãbiemba yuu-yo wuo: «Hãalãtie, ŋ taara i ka ce kãrsinni timman-ponsaanġu niwuoni-i terien haku-i nuo-i a hã-ni?» ¹³ Yesu wuo waŋ baa ba hãi wuo: «Kãan nellen-huonġa-na na ka da naacolŋo naŋo tũyãa hũmman-bũnanġa, na cu u huon-nu. ¹⁴ Duo ka suur dumelle maŋ nuo-i, na suur baa-yo. Da na suur, na waŋ baa dumellentieno-i wuo hãalãtien wuo u pigãan-na dũnġu maŋ uŋ ka hã-yo baa-ku u wuo kãrsinni timman-ponsaanġu niwuoni-i baa u hãalãbiemba-i. ¹⁵ U ka pigãan-na dubuo naŋo dorõ-i-na. U tigiin ti; bimbinni-i dii-yuo. Na ce niwuoni-i kuson-nu'i i ka wuo.» ¹⁶ Hãalãbiemba ta. Ban kãa ka hi, ba bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce niwuoni-i.

¹⁷ Bãanġuŋ juo suur, Yesu wuo jo baa u hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-i. ¹⁸ Ban juo tĩena ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuo cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na hõlma-na, unaa ka hel mi huon-nu; kutieno-i dii tuo wuo baa-mi bande-i-na.» ¹⁹ Ba yammu pãŋ vãa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Uman duo puur wuo: «Hãalãtie, muom̄ei wei?»

²⁰ Yesu wuo cira: «Kutieno dii hãalãbien cĩncieluo ba hãi baan namaa hõlma yaa nuo-i; kutieno wuo baa-mi kaladuon-nu. ²¹ *Molon-Bieno ka ku ŋaa Diilon-nelman waan-ma dumaa, nuharunġu si dii-mei. Nga uman ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutieno-na; bõlbõl uu naa baa hon.»

(Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. d̄ie. 11.23-25)

²² Ban waa ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuo ji biẽ *buruo, aa jaal Diilonõ-i aa bũlnu-yuo hã-ba aa cira: «Hũyãan, mi kũoma yaa daama.» ²³ Ku huonġu-na, u biẽ duvẽŋo ciin-na aa jaal Diilonõ-i aa hã-ba baa-yo ba nyon hiere. ²⁴ Ban juo nyon tĩ, wuo cira: «Mi tãmma yaa-i; tobisifelenin-tãmma yaa-i. Ma ka kũnna nuomba bõi maa-na.» ²⁵ Aa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Ni *Diilon-nellen sĩ, mi sie tiraa nyon duvẽŋo.» ²⁶ Ku huonġu-na, baa hãl neini gbelien Diilonõ-i aa sire ta kã *Olivi-tibinni-tãnunġu-na.

Yesu gboya Pier wuo u ka cĩna-yuo
(Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Nsãa 13.36-38)

²⁷ Yesubaa-ban kãa *Olivi-tibinni-tãnunġu-na, Yesu wuo tuo piie baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuo: «*Mi ka ko ancĩnanõ-i aa yan tũlmba pisallã.*» * Yesu wuo cira: «Terienġu fanġu-na, namaa na ka nanna-miẽ hiere. ²⁸ Nga da mi ji sire, mi ka kã ka cie-na *Galile-i-na.»

²⁹ Pier wuo cira: «Banamba da ba fiẽ nanna-niẽ, muo fuo mi cẽraa mi nanna-niẽ.»

³⁰ Yesu wuo cira: «Pier, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni, nyunġo daayo-na, isuoduon daaku-na, kõhõldielãŋo sie hi tir bu, ŋ ka cĩna-miẽ da i siei wuo naŋ sa suomi.»

* 14:27 Sakari (Zacharie) 13.7

³¹ Piɛr wuɔ dii u nanɟa-i dāamu-na wuɔ da ba fiɛ'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Banamba bi waɟ maaduɔma.

Yesubaa-ba kaa Getisemane
(*Matie 26.36-46; Like 22.39-46*)

³² Ku huɔŋgu-na, Yesubaa-ba sire kã terienɟu nanɟu-na ba bɪ-ku Getisemane. Baɟ kãa, Yesu wuɔ waɟ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tɛnaananɟ bande mi ka cārã Diilonɟo-i aa jo.»

³³ Uɟ'a u ta, wuɔ ta baa Piɛr, baa Sake a naara Nsãa. Baɟ kãɟ hūmelle-na, u holle doɟ ta di tie, korma ta ma da-yo. ³⁴ Wuɔ waɟ baa-ba wuɔ: «Mi huɔŋga si dii huɔŋga; tɛnaananɟ bande na cie-mi. Baa na duɔfūɟ!» ³⁵ Aa kã yaan-na cellɛ ka dūuna tuɔ cārã Diilonɟo-i wuɔ duɔ siɛ u baa yaɟ yaahuolo daayo haa-yuɔ. ³⁶ Uɟ waanɟ mamanan ma yaa daama, u ciɛra: «Baba, wɛima si dii mamanan gbãa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa fer-muɔ, ce-ma ninɟ taaranɟ ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huɔŋgu-na, wuɔ sire duɔ ji ne Piɛrbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duɔfūɟ. Wuɔ cira: «Simɔ, ŋ duɔfūɟ wɛi? Halle ŋ saa gbãa tɛna da huɔŋgu cellɛ, ŋ yaɟ duɔfūmmu nuɔl-ni.

³⁸ Baa na duɔfūɟ, taa na cārã Diilonɟo-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɟu cemma-na. Anfafamma cemmaɟ-maama dii nelbilonɟo huɔŋga-na, ŋga ku fōŋgūɔ yaa si dii-yuɔ.» ³⁹ Uɟ waanɟ mafamma-i, wuɔ tiraa bir ta ka cārã Diilonɟo-i baa nelduɔɟ daama yaa-i.

⁴⁰ Uɟ kaa cārã tɪ aa bir jo hāalābiemba wulaa, wuɔ jo ji da duɔfūmmu yirii-ba. Ba saa suɔ baɟ ka waɟ mamanan baa-yo. ⁴¹ Wuɔ tiraa bir ta. Uɟ kaa bir tuɔ jo sielinɟ-jomma-i, wuɔ jo ji gbɛ-ba wuɔ: «Na saa duɔfūɟ ye dumaa wɛi? Ku hii. Ba ka hã āmbabalmanciraamba baa *Molon-Biɛŋo-i. ⁴² Siirenɟ i ta, umanɟ ka hã-ba baa-mi u'i juɔɟ daayo.»

Yesu belma hii
(*Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsãa 18.3-12*)

⁴³ Nelma saa ji tɪ Yesu nunɟu-na, ba'a ba ne da *Yuda juɔ ji tuɔ yiera baa nelpūɟu nanɟu u huɔŋgu-na. Yuda nunɟu waa baa u *hāalābiɛɟ cinciɛluo ba hāi baamba-i. Bamanɟ waa baa-yo, banamba waa baa jigāmmu, banamba bōɛŋa. *Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i, baa *āɟɟinamma pigāataamba-i, a naara nelle bɪncuɔmba yaa naa puɔraa-ba.

⁴⁴ A ne da baɟ'a ba jo, Yuda gbuɔya-bei wuɔ: «Da mi ka pūrã umanɟ jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na kã baa-yo.» ⁴⁵ Baɟ juɔ ji hi, wuɔ piɛ Yesu caan-nu aa naa cira: «Hāalātie» aa pūrã-yuɔ jaal-o. ⁴⁶ Bamanɟ waa u huɔŋgu-na baa bi pāɟ piɛ bel Yesu-i. ⁴⁷ Hāalābilonɟo nanɟ wuɔ pāɟ fa u jigāɟga-i hiel-ka a jafūɟ *Diilɔjigāntaamba yuntienɟo maacembilonɟo tūɟu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁴⁹ Ma sɪ i da i-naa yinni manɟ jonɟ *Diilodubuɔ-i-na kɛ? Mi kã mi waɟ Diilonɟ-nelma-i mi pigāanɟ nuɔmba-i kusuɔɟ-nu'i. Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi? Ŋga mamanan nyegāan Diilonɟ-nelma-na, ma saaya ma ce ku'i ciɛ.» ⁵⁰ Hāalābiemba gbar hiere aa yaɟ-yo.

⁵¹ Baɟ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, naacombilonɟo nanɟo cu ba huɔŋ-nu. Naacombilonɟo fanɟ wuɔ naanɟ kompanɟa yonɟ u kūɔma-na. Bamanɟ bilaa Yesu-i, baa kã nii-yuɔ da ba bel-o.

⁵² Wuɔ nanna kompanɟa-i hã-ba aa gbar tãmporuɔŋgu.

Ba kaa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(*Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.13-14,19-24*)

⁵³ Baɟ bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo *Diilɔjigāntaamba yuntienɟo ciɟɟu-na. *Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bɪncuɔmba-i, a naara *āɟɟinamma pigāataamba-i, baa jānu ba-naa terienɟu-na. ⁵⁴ A ne da baɟ taa ba kã baa Yesu-i, Piɛr wuɔ yaɟ ba maa aa suɔ cu ba huɔŋ-nu kã ka suur baa-ba Diilɔjigāntaamba yuntienɟo ciɟɟu-na. Uɟ suurii, wuɔ kã ka tuɔ yiraanɟ dāamu baa bamanɟ niɛyanɟ dumelle-i. ⁵⁵ Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntāalamma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ŋga ma saa dɔl-ba. ⁵⁶ Nuɔmba bɔi taa ba kar coima-i ba haa-yuɔ, ŋga ba nelma taa ma hel ma-naa honniɟ. ⁵⁷ Bananɟ baa sire baa coinɟ daama-i ta ba piiye

wuɔ: ⁵⁸ «I nuɔ u ciɛra wuɔ: «Nelbiliemban̄ maa *Diilodubuɔ man̄ daayo-i, mi ka muonu-yuɔ aa ma uufelɛŋo yinni siei hɔlma-na; ufaŋo sie waa nelbilien̄ uumaŋo.» ⁵⁹ Halle ban̄ fiɛ wan̄ mafamma-i, ma saa ce kuuduŋgu. ⁶⁰ Diilojigāntaamba yuntien̄ wuɔ sire yiɛra nuɔmba-na aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, ban̄ cāl-nin̄ nan̄'a niɛ?» ⁶¹ Yesu saa sen̄ sūnuŋgu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilon̄ un̄ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuɔŋo-i wei? In̄ tuɔlnun̄ Diilon̄o man̄, fuɔ biɛŋo'i nuɔŋo-i wei?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» Aa naa cira: «Yiingu dii baa yiingu na ka da *Molon̄-Biɛŋo tɛnaana Itien̄o caan̄gu-na. Na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.» ⁶³ Un̄ waan̄ mafamma-i, Diilojigāntaamba yuntien̄o huɔŋ kaa pāŋ du; wuɔ fa fuɔ fɛrɛŋ jon̄gorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «Ii si dii die ka tiraa yuu molon̄o! ⁶⁴ Un̄ tuoraaya Diilon̄o-i namaa na'a niɛ?» Baa sire hiere wuɔ u cālāa, kɛɛ u saa baa kuliingu. ⁶⁵ Banamba pāŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufien̄a-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «Ŋ suyaa umaŋ muyaa-ni wei? Bi kutien̄o yerre-i i ne!» Baman̄ naa niɛyan̄ dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tūnni-i.

Piɛr cīinaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsāa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ban̄ taa ba ce Yesu-i kpāncɔlgūɔ faŋo-i, Piɛr waa yogo hiɛma-na† dumellen̄-huɔŋga-na. *Diilojigāntaamba yuntien̄o maacembilon̄o‡ nan̄o jo ⁶⁷ ji da u yiraan̄ dāamu-i. Wuɔ ne-yo da kelkelkel aa cira: «Ma sī nuɔ ŋ waa baa Nasarɛtitaan̄ Yesu-i kɛ?»

⁶⁸ Piɛr wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mɛi saa suɔ ŋ nelma yaan̄ga-i; ŋ taara ŋ wan̄ wuɔ niɛ?» Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ pāŋ hel ka yiɛra fondumelle-na. [Kɔhɔldiɛlāŋ wuɔ don̄ tuɔ bu.]

⁶⁹ Un̄ kāa ka yiɛra fondumelle-na, maacembilon̄ daayo daa-yo. Wuɔ tuɔ piie baa baman̄ waa dumelle-na wuɔ: «Unan̄o yaa yiɛraaya daayo-i.» ⁷⁰ Piɛr wuɔ tiraa ju-ma wuɔ coima. Cɛllɛ, baman̄ waa, baa gbɛ-yo wuɔ: «Ma sī Galileyien̄ nuɔ kɛ? N̄ ju-ma gbāŋgbāŋ, unan̄o'i nuɔŋo-i.»

⁷¹ Piɛr wuɔ cira: «Muɔ baa Diilon̄o mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi karaa coima, Diilon̄o baa yan̄-mi!» ⁷² Un̄ taa u wan̄ mafamma-i huɔŋgu man̄ nuɔ-i, kɔhɔldiɛlāŋ wuɔ don̄ tuɔ bu hāalŋ-bumma-i. Yesun̄ ŋa naa wan̄ maman̄ baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldiɛlāŋo sie hi tir bu, ŋ ka cīina-miɛ da i siei wuɔ nan̄ sa suɔ-mi» nelma famma pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ pāŋ nan̄ yun̄gu tuɔ kaal.

15

Ba kāa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsāa 18.28-38)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba naar tigiin̄ ba-naa, baa nelle bīncuɔmba-i, a naara *ānjīnamma pigāataamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiin̄ ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Yuifu ba nellentien̄o yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» ³ Diilojigāntaamba yuntaamba don̄ ta ba cāl-o baa nelma bɔi.

⁴ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ban̄ cāl-nin̄ balbalbal nan̄'a niɛ?» ⁵ Yesu saa ji sen̄ sūnuŋgu yuɔ. Kuɔ bir yan̄ aa cu Pilati huɔŋga-i.

Pilati hāa-ba Yesu-i wuɔ ba ka ko-yo

(Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Nsāa 18.39-19.16)

⁶ Belle belle, *kɔrsīnni timman̄-ponsaan̄ da kuɔ hi, *Pilati nanna kasobilon̄o diei. Nuɔmba yaa pigāan̄ ba yufellen̄-nolŋo u nanna-yuɔ. ⁷ Naacolŋo nan̄o waa kaso-i-na, ba taa ba bī-yo Barabasi. U waa baa bubɔlaamba namba. Ijieni nan̄ niɛ ciɛ nelle-na

† 14:66 Ba waa baa Yesu-i sāŋkānsɔ-dɔrɔ. ‡ 14:66 Maacembilon̄ daayo waa ciciɛŋo a saanu baa maman̄ nyɛgāan̄ girekimma-na.

bafamba hi ko nɛliɛŋo, baa bel-ba ka suuye-bei. ⁸ Nuɔmba sire kã Pilati wulaa dii u cɛiŋgu-na ka ta ba cãrã-yuɔ wuɔ u hã-ba kasobilonjo-i ŋaa unj jo u hã-ba dumaa koko. ⁹ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentienjo yaa wɛi?» ¹⁰ Fuɔ fɛɛ wuɔ suyaa wuɔ nenemunɣu'i ciɛ *Diilojigãntaamba yuntaamba bel Yesu-i ka hã-yo. ¹¹ Pilatinj yuu dumaanjo-na, Diilojigãntaamba yuntaamba gbo nuɔmba-i wuɔ ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuɔ tiraa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Na'a mi ce nanj bɛŋ umanj Yuifu ba nellentienjo-i niɛ?»

¹³ Baa kaasɛŋ hiere wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu!»

¹⁴ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «U guɔlaaya bige-i?»

Baa migãan ta ba kaasɛŋ bɔmbɔŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» ¹⁵ Pilati wuɔ hiel Barabasi-i kaso-i-na duɔ fɛ ba hɔmmu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dɛi aa suɔ hã-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daanɣu-na.

Sorosibaa-ban ciɛ karaanɣu manj baa Yesu-i
(*Matie 27.27-31; Nsãa 19.2-3*)

¹⁶ *Pilatinj hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa hũu-yo suur baa-yo cɛiŋ-huɔŋga-na aa naa bɛi ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Ban juɔ, baa biɛ jonɣorbuɔ nanjo dii hã-yo. Jonɣoruo fanjo waa dãa-wuonjo, aa naa ce huɔni sũ nyantuoluo dii u yunɣu-na. ¹⁸ Ban ciɛ mafamma-i, baa ta ba nyɛ-yo aa cira ba jaal-o. Umanj duɔ puur wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba muo u yunɣu-i baa gboruonɣu aa ta ba tu taalni yuɔ, aa naa ta ba cor ba dũuna u yaanɣa-na. ²⁰ Ban juɔ nyɛ-yo ye huɔŋgu manj nuɔ-i, baa hiel ba jonɣorbuɔ-i u nuonɣu-na aa bir dii fuɔ fɛɛŋ bɛmbɛnni-i hã-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daanɣu-na.

Yesu gbumanɣu-huɔŋgu hii

(*Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Nsãa 19.17-27*)

²¹ Sorosibaa-ban hilaa baa Yesu-i ta ba kã da ba ka gbu-yo, baa suu baa Sireniyiɛŋo nanjo hilaa suon-nu tuɔ jo. Ba taa ba bɛi-yo Simɔ. U bɛmba waa ba hãi; ba taa ba bɛi unanjo-i Alesãndire aa bɛi unanjo-i Urufusi. Ban taa ba kã baa *daanɣu manj da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku hã-yo. ²² Ban kãa baa Yesu-i terienɣu manj nuɔ-i, ba bɛi-ku Gɔlgota, ku yunɣu yaa wuɔ yukoluon-terienɣu. ²³ Ban hii, baa guɔl *miir baa duvɛŋo a hã-yo wuɔ u nyɔŋ. Wuɔ yagar wuɔ u siɛ nyɔŋ. ²⁴ Baa gbu-yo daanɣu-na aa naa ful tienja a cal u jonɣorbaa-ba-i. ²⁵ Ban gbuu Yesu-i huɔŋgu manj nuɔ-i, bãanɣu naa bonj tɛi. ²⁶ Ban gbuu-yo yunɣu manj nuɔ-i, baa nyɛgɛŋ-ku jina u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba hãi baa-yo. Unanjo-i u nadienɣa-na, unanjo-i u nanyuonɣu-na. [²⁸ Mamanj nyɛgãan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba**», ma'i saa ce daama-i wɛi?]

²⁹ Hũncortaamba ta ba misirrã ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Hai daayo-i! Nanj saa cira wuɔ nanj ka muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siɛi wɛi? ³⁰ Kor ŋ fɛɛ i ne! Hiire daanɣu-na i ne!» ³¹ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjɛnamma pigãataamba taa ba bɛi nyɛ-yo aa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u siɛ gbãa kor u fɛɛ. ³² Da kuɔ u yaa-i *Konkortienjo-i Diilon unj saan-yo, da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienjo-i, u hiire fiɛfiɛ daanɣu-na i ne, ku yaa i ka hũu u maama-i.» Ban ŋa nanj gbuu bamanj baa-yo, baa kã ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(*Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsãa 19.28-30*)

³³ Bãanɣun juɔ hi yuhuonɣa-i, ba'a ba ne da terienɣu cuure hiere. Ku tɛyãa dumɛi fuɔ bãanɣu ji tɛɛŋ. ³⁴ Kun juɔ tɛɛŋ, Yesu wuɔ kaasɛŋ da gbagaga wuɔ: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yunɣu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciɛ ŋ nanna-miɛ? ³⁵ Bamanj waa, bananj baa ta ba piiye wuɔ: «Niɛŋ, u bɛi *Eli.» ³⁶ Unanj wuɔ gbar kã ka nyiɛ kãnsaarma namma-i niisaarninj aa to-ma gboruon-nu a hã-yo wuɔ u mɔsũnya hɛŋ, aa naa cira: «Yaan mi hã u

* 15:28 Isayi (Ésaïe) 53.12

məsūnya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daangu-na.» ³⁷ Yesu wuɔ tiraa kaasɪŋ da gbagaga, aa bi pãŋ hũu u fɛɛ.

³⁸ Kompanɔa maŋ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãŋ taalnu sɔmma hãi; a donɔ dɔɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. ³⁹ Sorosi ba yuntienɔ naŋo waa yiɛra Yesu caangu-na. Un juɔ da u kuu kuliinɔ daaku-i, wuɔ cira: «Naacolɔŋ daayo waa Diilonɔ-Bienɔ kelkel.»

⁴⁰ Caamba namba bi waa yiɛra yargaa ta ba fara ba ne. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonɔ-i Sake bisãlãanɔ-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. ⁴¹ Ba yaa naa cuu Yesu huonɔ-nu ta ba kãŋã-yuɔ un waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huonɔ-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba faŋ baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsãa 19.38-42)

⁴² Yesuŋ hũyãa u fɛɛ huonɔgu maŋ nuɔ-i, bãangu naa ta ku kã suurma-na. Aa ba *yitiɛnanɔgu waa ŋaa bisɪŋ ku temma, a ce dumaanɔ-na ba waa gbagbarramma-na.

⁴³ Naacolɔŋo naŋ wuɔ donɔ holle kã *Pilati wulaa ka cãrã kulonɔ-i. Ba taa ba bi-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuɔ *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na. U taa u niya *Diilonɔ-bãangu domma-i. ⁴⁴ Pilatiŋ nuɔ wuɔ Yesu kuu, kuɔ ce-yo gberɛ. Fuɔ wulaa u kuu donduo. Wuɔ ce ba bi sorosi ba yuntienɔ-i a ji yuu-yo da kuɔ u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntienɔ wuɔ suur ma yaanga-na a wanɔ-ma baa-yo. Wuɔ suɔ hã Yosefu-i hũmelle-i wuɔ u ka har-o. ⁴⁶ Yosefu wuɔ kã ka sãa kompanɔa-i aa kã ka har-o *daangu-na a finya-yuɔ aa kã baa-yo ka fuure-yuɔ cɪncorre nande-na baa naa hɪŋ-de tãmpɛllenɔ.

Baŋ kaa nanna tɪ, wuɔ bũmal tãmpɛlle nande-i a suuye cɪncorre nunɔgu-i. ⁴⁷ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na baa u duonɔ-i Yose ba nyu-i, baa yiɛra ne baŋ gaala Yesu-i kusuonɔ-nu.

16

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-10)

¹ *Yitiɛnanɔguŋ juɔ cor, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duonɔ-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa sãa natikolo wuɔ ba ka kũna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar biɛ hũmelle-i ta ba kã cɪncorre-na. ³ Baŋ kãŋ, baa ta ba piiye wuɔ: «I kaa da hai u bũmal tãmpɛlle-i halaŋ-de cɪncorre nunɔgu-na hã-ye?»

⁴ Baŋ kaa piɛ, baa fara da tãmpɛlle bũmalãa halaŋ. A ne da di maama saa naa fa baa bɔbɔima-i. ⁵ Baa kã ka suur cɪncorre-na. Ba'a ba ne da naacolonɔ naŋo tiɛnaana ba nadieyanɔga-na baa jonɔgorpilaŋo. Korma pãŋ ta ma da-ba. ⁶ Naacolonɔ daa wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Baa na yanɔ korma da-na, mi suyaa miɛ baŋ gbuu Nasaretitaanɔ Yesu maŋ *daangu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba hɔlma-na. Niɛŋ, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kãanɔ na ka tũnu u *hãalãbiemba-i baa Piɛr, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuonɔ-nu'i ŋaa un ŋa naa wanɔ-ma baa-na dumaa.» ⁸ Caanɔ daaba kũma gbuu ta ma nyɛŋ; baa hel baa gbarunɔgu ta. Baŋ taa dumaanɔ-na, ba saa ka gbãa wanɔ weima baa molonɔ korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i

(Matie 28.9-10; Nsãa 20.11-18)

[⁹ Yesuŋ naaraa sire jumaansi cucuuyunɔgu-na, u caraaya Magidalataanɔ Maari yaa igɛna. Wuɔ duonɔna *jinabaa niehãi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kãa ka tũnu Yesu wuɔrataamba-i. U kãa ka da-ba kuliinɔ-kaalunɔgu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hũu-ma wuɔ ninsonɔ.

† 15:40 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãanɔ girɛkimma-na wuɔ: Sake bisãlãanɔ-i baa Yose ba nyu-i. * 16:2 Ku cuo kaala waa jumaansi.

*Yesu caraaya u hāalābiemba-i**(Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsāa 20.19-23)*

¹² Ku huonḡu-na, Yesu *hāalābiemba hāi baamba namba ji ta ba kā neyelle nandena; Yesu wuḡ bir u deḡ birma carra-bei. ¹³ Hāalābiēḡ daaba bir ka waḡ-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hūu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufanḡuḡ curaa, Yesu fuḡ fεε wuḡ yaḡ u hāalābiemba maḡ tīyāa cīncieluo baa u diei wuonḡo-i ba tīena ta ba wuo niiwuoni aa u carra-bei tuḡ waḡ baa-ba wuḡ: «Bige-i ciε miḡ siire ba da-mi aa jo ji waḡ-ma baa-na na saa hūu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kāaḡ nileiḡa-na hiere na ka waḡ *Neldḡdḡlma-i baa nuḡmba-i hiere. ¹⁶ Umanḡ duḡ hūu-ma aa *batisēḡ, u kuraa. Nḡa umanḡ duḡ saa hūu-ma, kutieḡo ka caa. ¹⁷ Bamanḡ da ba hūu-ma, baḡ ka ta ba suḡ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-miε aa ta ba donya *jīnabaa-ba-i, ba ka ta ba piiye nelfεemma-na; ¹⁸ da ba fiε bel jīeḡo-i, u siε gbāa ce-ba bīḡkūḡu, aa da ba fiε nyḡḡ puḡsḡnḡ-i, u siε gbāa ce-ba wεima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cārā Diilonḡo-i ba sire-bei.»

*Yesu tamma-i duḡ kā dḡrḡ-i-na**(Like 24.50-53; Pḡpuḡr. 1.9-11)*

¹⁹ Itieḡo-i Yesuḡ juḡ piiye baa-ba tī, wuḡ nyugūḡ ka tīena Diilonḡo caaḡ-nu. ²⁰ Uḡ taa dumaanḡo-na, u *hāalābiemba ta ka ta ba wuḡra terni-na hiere ba waḡ *Neldḡdḡlma-i. Itieḡ wuḡ tuḡ kāyā-bei ba maacemma-na aa bi tuḡ kāyā-bei ba ta ba ce gbεε-weima ba pigāaḡ nuḡmba-i ba da ba suḡ wuḡ baḡ waḡ manḡ ninsonḡ.]

Liken nyɛgãan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nunngu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, ŋga fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilon-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyɛgãan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebɛ-i. Yesun siire ce maman hierɛ, u wuɔraaya yuure ma yaanga-i aa suɔ nyɛgɛn-ma. U sebɛ-i-na, u pigãan wuɔ Yesu yaa *Konkortieno-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hierɛ ɔmbabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmun-kũngu-i bɔi u sebɛ-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sũntaamba-i hierɛ.

U duɔn u sebɛ-i baa *Nsãa-Batisti homman-kũngu ka cor baa Yesu homman-kũngu (sap. 1–2). Ku huɔngu-na, u piiye Nsãa-Batistin *baatisen Yesu-i dumaa baa *Sitãnin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hiɛkuraangu-na (sap. 3.1–4.13). Kufangu huɔngu-na, u suɔ dii u nunngu-i Yesu nun-ãndaangu-na baa u ɔncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14–9.50). Yesun taa dumaa Galile-i-na kã *Yerusalemu-i-na, u nunngu hii-ku. U waan nelma bɔi u sebɛ-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51–19.27).

U piraan u sebɛ-i baa maman daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonjo yan-ba aa sire-yuɔ. Kufangu huɔngu yaa nuɔ-i un nyugãan kã Tuonjo wulaa (sap. 19–24).

Like piiye un nyɛgãan u sebɛ-i yungu man nuɔ-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuɔ, Yesun siire ce nelma man i hɔlma-na, nuɔmba bɔi duɔn ta ba nyɛgɛn-ma. ² Baman waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, ban waan-ma baa-ye dumaa, nuɔmba bi nyɛgãan-ma dumɛi. ³ Ku'i ciɛ, mɛi fɛrɛ-i, mi bi sire wuɔra yuure-mɛi fafamma a ne man ciɛ dumaa. Min juɔ suɔ ma yaanga-i, mi da ku saaya mi gbura-mɛi nyɛgɛn-ma hã-ni ⁴ ŋ da ŋ suɔ wuɔ ban waan maman baa-ni u maama-na coima sɪ.

Dɔrpɔpuɔrbilonjo caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdin waa nellentesinni-na huɔngu man nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilojigãntieno nanjo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U ciɛno waa *Aarɔ hãayɛlno; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u ciɛno-i baa naa vii baa Diilonjo-i. Ba taa ba nu u nunngu-i aa ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ⁷ ŋga Elisabeti waa cɛnyɛino, a ce ba ji vãa ba hãi-i-na hierɛ ba saa da bilonjo baa ba-naa.

⁸ Yiingu nanngu-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiingu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi baman, ba hiel nelduɔ suur ka ce maman dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusũnanjo-i. ¹⁰ Nuɔn baa yiera gɔngũɔngu-na ta ba cãrã Diilonjo-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo-i u caan-nu. Dɔrpɔpuɔrbilonjo waa yiera wusũnan-igãnga nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pãn caar, u kũɔma ta ma nyɛn. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbilonjo cira: «Sakari, baa yan korma dani. Nin cãrãn kuman Diilonjo wulaa, u ka hã-ni baa-ku. Ŋ ciɛno ka ce kusũngu, a hon naacombilonjo. Duɔ hon-yo, ŋ haa u yerre-i Nsãa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niɛ aa fɛ ŋ huɔnga-i ŋaa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuɔmba bɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diilonjo wulaa. U sie ji tuɔ nyɔn kolma man gbãa bel nelieno. *Diilon-Yalle ka yu u huɔnga-i aa u suɔ duɔ hon. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienjo-i Diilonjo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonjo maacemma-i baa *Eli huɔnga temma, baa u himma bi temma a dii bisãlmba-i baa ba

bĩncuamba-i ba-naa nuɔ. Baman sa nuɔŋ Diilonɔ nunɔŋu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiin nuamba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienɔ jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi ciɛŋo-i i v̄aa t̄i, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ɲ waŋ ninsoŋo?»

¹⁹ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ cira: «Ba b̄i-mi Gabiryɛl. Mii dii baa Diilonɔ-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji t̄nu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ Nga niŋ'a ɲ saa h̄u mi nelma-i, ɲ ka ce bobo nuɔ, ɲ siɛ gb̄aa ta ɲ piye a ji hi maŋ ka ce yiinɔ maŋ nuɔ-i. Miŋ waan-ma baa-ni dumaa, ma yiin da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuamba taa ba cie u helma-i ḡɔŋḡuɔŋgu-na. Uŋ vaaya dumaanɔ-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. ²² Uŋ juɔ hel, u saa gb̄aa duɔ puur u nunɔŋu-i piye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piye baa u nammu. Baa p̄aŋ suɔ wuɔ b̄iŋk̄uŋgu ciɛ-yo dii d̄uŋ-huɔŋga-na.

²³ Uŋ juɔ b̄al u maacemma-i, wuɔ k̄uŋ. ²⁴ Yinni saa da, kus̄uŋgu yiɛra u ciɛŋo-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonɔ niɛ mi yaan-na; senserre maŋ taa di da-mi baa nuamba-i, u hurii-de.»

Dɔrpɔpuɔrbilonɔ caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔŋgu-na, Diilonɔ wuɔ puɔr *dɔrpɔpuɔrbilonɔ-i† *Galile nelle nande-na ba b̄i-de Nasareti, ²⁷ bilonyɔnyuroŋo naŋo wulaa ba b̄i-yo Maari. Baa naa bel-o dɔrruŋ t̄i. U dɔrŋo-i ba taa ba b̄i-yo Yosefu. U waa j̄amatigi *Davidi h̄ayɛlŋo.

²⁸ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ k̄a ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbun f̄ɛ ɲ huɔŋga-i; Itienɔ ciɛ baa-ni. U kuɔnu u huɔŋga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huɔŋga-i, u tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?»

³⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ gb̄ɛ-yo wuɔ: «Diilonɔ ciɛ baa-ni, baa yaŋ korma da-ni. ³¹ ɲ ka ce kus̄uŋgu a hoŋ naacombilonɔ. Da ɲ hoŋ-yo, ɲ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba b̄i-yo Dɔrwuonɔ Biɛŋo. Diilonɔ ka ce-yo f̄ɔŋḡotienɔ u haayiɛŋo-i Davidi temma. ³³ U ka t̄iɛna *Isirahɛl-baamba yuŋ-nu gbula, aa u f̄ɔŋḡuɔ sa ji t̄i dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibiɛŋo yogo, ma ka ce niɛ gb̄aa ce?»

³⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ gb̄ɛ-yo wuɔ: «*Diilonɔ-Yalle ka jo ɲ wulaa, Dɔrwuonɔ ka h̄a-ni ku f̄ɔŋḡuɔ-i. Ku'i ciɛ miɛ niŋ ka hoŋ naacombilonɔ maŋ, ba ka ta ba b̄i-yo Diilonɔ-Biɛŋo. ³⁶ ɲ daa na horonɔ-i Elisabeti-i kɛ! Naacombilonɔ-kus̄uŋgu yiɛraaya-yuɔ; ɲ siɛ suɔ wuɔ u yaanɔ caa. Baŋ taa ba gb̄ɛ uman wuɔ cɛnyeiŋo, u caamba niediei yaa dei kuŋ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonɔ-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienɔ naŋ-na, u yaŋ ma ce ɲaa niŋ waan-ma dumaa.» Uŋ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonɔ bir ta.

Maari k̄aa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibiɛŋa faŋa-na, Maari wuɔ sire gb̄aana k̄a *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa t̄anniŋ. ⁴⁰ Uŋ kaa hi dii u gboluonɔŋu-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonɔ p̄aŋ sagalla Elisabeti kus̄uŋgu-na. *Diilonɔ-Yalle p̄aŋ yu Elisabeti huɔŋga-i. ⁴² U tuɔ piye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ ciɛ baa-ni a yaŋ caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonɔ maŋ ɲ kus̄uŋgu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienɔ nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Miŋ nuɔ ɲ jaaluŋgu-i, ku gbuu d̄alnu bilonɔ-i mi kus̄uŋgu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itien uŋ puɔraa ba ji waŋ maman baa-ni, niŋ h̄uȳaa-ma wuɔ ma ka ce, nan yuŋgu d̄alaa.»

⁴⁶ Maari wuɔ bi p̄aŋ don tuɔ h̄al wuɔ:
«Mei gbu mi jaal Itienɔ yaa mi huɔŋga-na.

⁴⁷ Diilonɔ maŋ kuraan-miŋ,
mi huɔŋga gbuu f̄ɛ baa-yo da h̄ininni!

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24 † 1:26 Dɔrpɔpuɔrbilonɔ daayo-i ba b̄i-yo Gabiryɛl, niɛŋ 1.19.

48 U niε u maacembilonjo yaaŋ-na.

Coima saa fa, a donj fiεfiε-i-na, nuɔmbaŋ sireŋ ba jo dumaa, ba ka cira mi yuŋgu dɔlaa.

49 Itienjo ciε baa-mi cor.

U fafaan̄gu temma si dii.

50 Bamaŋ k̄aal̄aȳaŋ-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba baŋ sireŋ ba cu ba-naa dumaa.

51 U ciε bemma;

u duɔnya bombolmantaamba-i.

52 U h̄uȳaa f̄oŋḡuɔ-i f̄oŋḡoɔtaamba wulaa

aa ce nawalaamba da yuŋgu.

53 Nyulmuŋ waa bamaŋ nuɔ-i, u h̄aa ba wuo ye,

aa bir waamba-i u saa h̄a-ba b̄iŋk̄uŋgu.

54 U juɔ ji k̄aȳa *Isirahel-baamba-i.

U juɔ ji kor u c̄aar̄aamba-i.

U saa yaŋ u ānfafamma cemma-i

55 *Abiramu-i-na baa u huon̄-baamba-na.

Uu naa p̄a nuŋgu faŋgu yaa baa i b̄incuɔmba-i.»

56 Maariŋ k̄aa Elisabeti terien̄gu-na, u ciε caamba siεi temma aa suɔ bir k̄uŋ.

Ns̄aa homma-i

57 Elisabeti kus̄uŋguŋ juɔ v̄aa, wuɔ b̄or̄o naacombilonjo. 58 U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ u buɔra. Kuɔ gbuu d̄olnu-b̄ei wuɔ Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa-yo. 59 Yinni nieh̄ai cor, niisiei-yiingu-na, ba *j̄a bilonjo-i† aa haa tuonjo yerre yaa yuɔ wuɔ Sakari. 60 Nyuŋgo yagar aa cira: «I ka tie b̄i-yo Ns̄aa.»

61 Baa cira: «Ba b̄i nan̄ d̄uŋ-wuon̄ hayo-i dumaan̄o-na?» 62 Aa yuu tuonjo-i bobomma-na uŋ taaran̄ u haa yerre man̄ u biεŋo-na. 63 Tuon̄ wuɔ ce ba h̄a-yo yilaan̄gu. Uŋ h̄uȳaa yilaan̄gu-i wuɔ nyεḡeŋ wuɔ: «U yerre yaa Ns̄aa.» Kuɔ cu ba h̄ommu-i hiere. 64 Terduon̄gu faŋgu-na, u jumelle p̄aŋ firnu, wuɔ donj tuɔ piye aa tuɔ gb̄eliεŋ Diilonjo-i. 65 Korma p̄aŋ bel ba nellen̄-baamba-i baa-yo. Yibien̄a faŋa-na, nelma famma yaa waa *Yude nil̄eiŋa faŋa-na hiere. 66 Diilonjo naa silaa ce baa naacombilon̄ daayo-i cor, a ce umaŋ duɔ nu nel daama-i, kutien̄o tuɔ yuu u f̄erε wuɔ: «Aa naacombilon̄ daayo duɔ ji waa nie?»

Diilonjo diyaa nal̄aan̄gu Sakari nuŋgu-na

67 Terduon̄gu faŋgu-na, *Diilon̄-Yalle p̄aŋ yu Sakari huɔŋga-i. Diilon̄ wuɔ dii nel daama-i u nuŋgu-na u tuɔ h̄al̄-ma nal̄aan̄gu wuɔ:

68 «Itienjo gb̄iε baa jaaluŋgu.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

69 U h̄aa-ye ninon̄-kon̄kortien̄o.

U hielaa-yo *Davidi h̄aȳɛl̄mba-na.

U hielaa-yo u c̄aar̄aŋo d̄uŋ-nu h̄a-ye.

70 Wuɔ ciε u *p̄opuɔr̄biemba waŋ ma yaa dii ku huɔŋgu-na

71 wuɔ u ka h̄uu-ye i biḡaar̄aamba nammu-na.

72 Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa i b̄incuɔmba-i.

Uŋ p̄aa nuŋgu man̄ u *tobis̄inni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

73 U p̄aa nuŋgu faŋgu yaa baa i b̄inc̄oiŋo-i *Abiramu-i

74 wuɔ u ka h̄uu-ye i biḡaar̄aamba nyis̄enni-na

aa ce i tie c̄aa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

75 I ka waa nelfafaan̄ miε baa nelviin̄ miε yinni man̄ jon̄ a ji hi i kuliingu.»

76 Aa gb̄ε b̄epol̄o-i wuɔ:

«Mi biε, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaan̄ga Itienjo-na

† 1:59 Buolman̄-sebe (Lévitique) 12.3

ka cãa u hūmelle-i, §
a ce dumaano-na ba ka ta ba bi-ni Dɔrwuono ɔpɔwɔrbilonɔ nuɔ.

⁷⁷ N ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonɔ ka hur ba āmbabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Miε Diilonɔ faa aa u tiraa waa hujantienɔ.

U ka pa bāfeliengu yiε.

Ku ka waa ŋaa bāansēniengu.

⁷⁹ U ka pa-ku hā bamaŋ dii kukulma-na.

U ka pa-ku hā bamaŋ dii kuliin-hūmelle-na.

Bāfeliengu fanɔgu ka dii-ye yaafēllen-hūmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vāa u jo, kunaŋ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tīena hiεn-nu. Huɔŋgu nanɔgu juɔ hi, u donɔ tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (*Matie 1.18-25*)

¹ Maari kusūŋguɔ juɔ vāa, kuɔ saanu baa *Oromε ba *jāmatigi wuɔ ba kāŋ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bi-yo Ogisi. ² Nuɔkāl daade temma saa ce dede. Huɔŋgu fanɔgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunɔgu-na. ³ Neliεno neliεno, u saaya u kā u nehollenɔ ka nyεgēŋ u yerre-i. ⁴⁻⁵ Yosefu waa *Davidi hāayēlɔ. U waa tīena Nasarēti, dii *Galile huɔŋ-na. Fuɔ wuɔ sire terienɔgu-na tuɔ kā u tonelle-na duɔ ka nyεgēŋ u yerre-i baa u dɔrŋo-i Maari-i. Ba bi ba nelle-i Betelēmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔŋ-na. ⁶ Baŋ kāa, Maari kusūŋgu ka bel-o dii terienɔgu-na ⁷ u hoŋ u bilodīelāŋo-i naacombilonɔ. Ba saa naa da muncōmmu niraan-dūŋgu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni fīnya bilonɔ-i aa galla-yuɔ kūnaŋ-na.

⁸ Nelle kɔtuɔŋgu-na, āncīinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caan-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juɔ'a ba ne da Itienɔ *dɔrpɔwɔrbilonɔ naŋo-i ba yaanɔga-na; u caraaya-bei baa cecerma naŋ temma; ba huleiŋa pāŋ caar. ¹⁰ Dɔrpɔwɔrbilonɔ gbε-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tūnu-nεi. Ma ka fε nuɔmba hōmmu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na koŋkortienɔ huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonɔ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Koŋkortienɔ maŋ u yaa-i, aa u yaa Itienɔ-i. ¹² Naŋ ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fiεnya bilosīelāŋo naŋo baa nyarkpātānni aa galla-yuɔ kūnaŋ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔwɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuɔlnu Diilonɔ-i. Ba maama saa waa dεi baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hāl wuɔ:

¹⁴ «Diilonɔ gbīε baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na, aa uŋ dɔlaa nelbiliemba-i, yaafēlle waa hiεma-na.»

¹⁵ Dɔrpɔwɔrbiembanɔ juɔ hāl tī, ba ta nyugūŋ dɔrɔ. Baŋ taa, āncīinaamba cira: «Yaan i kā nellen-huɔŋga-na i ka ne Diilonɔ uŋ puɔraa ba ji wanɔ mamaŋ baa-ye maŋ ciε dumaa.»

¹⁶ Baa sire gbāana kā ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilosīelāŋo-i kūnaŋo-na. ¹⁷ Baŋ daa bilonɔ-i, baa donɔ ta ba piiye dɔrpɔwɔrbilonɔ uŋ waanɔ mamaŋ u kūŋgu-na. ¹⁸ Umanɔ duɔ nu-ma, ku ce-yo gbεε. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋ-ma; u saa yan ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huɔŋgu-na, āncīinaamba bir gūunu. Dɔrpɔwɔrbilonɔ uŋ waanɔ-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumεi. Baa ta ba hāl nεini ba gbeliεŋ Diilonɔ-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonɔ uŋ juɔ da yinni niisiei-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dɔrpɔwɔrbilonɔ naa pigāanɔ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suɔ da ku yiera-yuɔ.

§ 1:76 Malaki (Malachie) 3.1 * 1:79 Isayi (Ésaïe) 9.1 * 2:21 Buolmanɔ-sebe (Lévitique) 12.3 † 2:21 Niεŋ Like 1.31.

Yesu pāmma-i da ba hā Diilonjo-i

²² Naacombilonj u bīncuamba yuŋ-maama migāamanj-yiingunj juo hi ŋaa manj waan duma *Moisi *ānjīnamma-na†, baa bi kā baa naacombilonjo-i *Diilodubuɔ-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonjo-i ²³ ŋaa manj bi nyegāan duma Diilonj-nelma-na wuɔ: «Naacombilodielāŋo saaya u pā hā Diilonjo.» § ²⁴ Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa ānjīnaduɔŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisɔ nɔnsɔr ba huriimba hāi.

²⁵ A ne da bīncɔiŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bī-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonjo nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Umanj naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonj-Yalle waa-yuɔ. ²⁶ Dii naa tūnu-yuɔ wuɔ Itienj unj ka saanj *Koŋkortienjo manj, u ka da-yo baa u yufelle aa suɔ ku. ²⁷ Diilonj-Yallenj waa-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ kā Diilodubuɔ-i-na. Baŋ kāa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonjo-i ŋaa manj nyegāan duma ānjīnamma-na, ²⁸ Siminyɔ wuɔ hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiɛfiɛ fuɔ, niŋ waanj mamanj ma ciɛ.

Ŋ cāarāŋo huɔŋga fiɛ; ŋ gbāa hūu-yo duma.

³⁰ Mi daa Koŋkortienjo-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saanj umanj hā nelbilibaamba-i hierɛ, mi daa-yo.

³² U yaa *niɛraamba fitnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suɔ ŋ saanjgu.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

³³ Kuɔ cu naacombilonjo bīncuamba hɔmmu-i. ³⁴ Siminyɔ wuɔ cārā Diilonjo-i hā-ba aa naa gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Ŋ bienjo jomma ka kɔsuɔŋ nuɔmba bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigāan Diilonjo sīnni-i, ŋga nuɔmba ka bigāan-yo. ³⁵ A ce dumaanjo-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusūŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, ciɛŋ nuɔ, ānjɔguɔma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopɔpuɔrbilonjo naŋo bi waa ba taa ba bī-yo Ani. Aser dūŋ-wuɔŋo'i waa. Ba taa ba bī u to-i Faniel. Uu naa gbuu vāa ce cicɔŋo. Unj siire u bilosīnni-na aa naacoljo manj jā-yo, naacoljo ciɛ bienj niehāi baa-yo aa ku aa yanj-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sūŋgu-i aa tuɔ cārā Diilonjo-i bāanngu-i baa isuɔŋgu-i. A ne da u bienj komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fandɛ-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu fanju-na ji da naacombilonjo-i. Wuɔ jaal Diilonjo-i aa naa tuɔ piiye u maama baa bamanj taa ba niya Yerusalemu kormanj-yiingui.

³⁹ Mamanj nyegāan ānjīnamma-na, Yesu bīncuambanj kaa ce-ma tī, baa bir kā Nasarɛti-i-na; ba nelle yaa-i difandɛ-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilonj wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bigɛ-i! Diilonjo naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

Ba kāa baa Yesu-i ponsaanj-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bīncuamba taa ba kā ba ce *kɔrsīnni tīmmanj-ponsaanjgu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesunj juɔ da bienj cīncieluo a hāi, baa kā baa-yo. ⁴³ Ponsaanjgunj kaa bāl, baa gūunu. Yesu wuɔ yanj-ba aa tīɛna dii Yerusalemu-i-na ba saa suɔ. ⁴⁴ Nuɔmba naa maara cor hūmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da niɛ sī uu dii nuɔmba hɔlma-na. Ba wuɔ yififiŋgu, molonj yufelle saa haa-yuɔ. Ba doŋ ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kā Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hāi cor, siɛliŋ-yiingui, ba kā ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tīɛnaana *ānjīnamma pigāataamba hɔlma-na tuɔ yuu-ba ba ta ba piiye u tuɔ nu. ⁴⁷ Bamanj waa hierɛ, u maama cu ba hɔmmu-i. ⁴⁸ U bīncuambanj kaa da-yo dumaanjo-na, kuɔ ce-ba gbɛɛ. Nyunj wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ ciɛ bigɛ-i yiɛ dumandɛ-i-na? Ŋ ciɛ i hulɛiŋa fūnuŋ caar i sire tiɛ taara-niɛ.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Bigɛ-i ciɛ na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To dūŋgu-na wei?»

† 2:22 Niɛŋ Buolmanj-sebɛ-i-na (Lévitique) 12.3-8. § 2:23 Helmanj-sebɛ (Exode) 13.2,12

⁵⁰ Ba saa suɔ u nelma yun̄gu-i. ⁵¹ Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u b̄incuamba nun̄gu-i. Maman̄ ciɛ cor hiere, nyun̄o saa yan̄ ma diei karaanu-yuɔ.

⁵² Yesu wuɔ tuɔ v̄aa u jo aa kun̄ngu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma d̄olnu Diilon̄o-i aa bi ta ma d̄olnu nuamba-i.

3

Ns̄aan̄ ciɛ u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Ns̄aa 1.19-28)

¹ *Oromɛ ba *j̄amatigi man̄ ba nan̄ b̄in̄-yon̄ Tiber̄, un̄ daa bien̄ c̄incieluo baa a ndii-i belle man̄ nuɔ-i f̄ɔnḡuɔ-i-na, belle fande-na *P̄ɔse-Pilati yaa waa *Yude yun̄gu-na aa *Er̄odi waa *Galile yun̄-nu, u m̄al̄ɔ-i Filipu fuɔ waa Iture yun̄-nu baa Tirakoniti bi yun̄-nu, Lisaniyasi fuɔ waa Abileni yun̄-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuɔ-i Diilon̄ un̄ caraaya Sakari biɛn̄o-i Ns̄aa-i *h̄ɛkuraan̄gu-na a piiye baa-yo. ³ Un̄ piiye baa-yo dumaan̄o-na, wuɔ tuɔ wuɔra nilɛin̄a man̄ *Yurd̄ɛ k̄at̄ɔnni-na u wan̄ baa nuamba-i wuɔ ba nanna ba cil̄ɔbabalan̄o-i aa ba *batisen̄ ku yaa Diilon̄o ka hur ba āmbabalma-i. ⁴ Diilon̄ un̄ puɔraa *Isayi wan̄ maman̄, ma'i s̄i daama-i wɛi? Isayi waan̄-ma wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola h̄ɛkuraan̄gu-na wuɔ:

«Miḡaan̄ Itien̄o h̄umien̄a-i.

C̄aan̄-yan̄ na viinu-yɛi.

⁵ Diyaanun̄ fonni-i!

T̄annin̄ yɛn̄ terni man̄ nuɔ-i baa t̄ant̄un̄ni-i,

na herra-niɛ na saanu-niɛ.

H̄umien̄an̄ miɛl̄aa terni man̄ nuɔ-i, na viinu-yɛi,

aa aman̄ cuolaanu, na diinu-yɛi.

⁶ Nuamba-i hiere ba ka da Diilon̄ un̄ ka kor-ba dumaa.»*

⁷ Nuamba b̄oi taa ba jo Ns̄aa tuɔ batisen̄-ba. Wuɔ tuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Nelbabalaan̄ namaa temma-i daana-i, hai juɔ t̄unu-nei wuɔ da na batisen̄ Diilon̄o siɛ ka ḡan̄ baa-na?

⁸ Taa na ce kuman̄ faa, ku yaa ka piḡaan̄ wuɔ na naana na cil̄ɔbabalan̄o-i kelkel. Baa na ta na ne wuɔ s̄i *Abiramun̄ yɛn̄ na b̄inc̄oin̄o Diilon̄o siɛ ka ḡan̄ baa-na! Mi t̄unu-nei, nan̄ fiɛ da t̄amp̄ien̄a man̄ daaya-i, Diilon̄o gb̄aa bir-a ce-ya Abiramu h̄ayɛlmba namaa fuon̄gu-na†. ⁹ Maale nun̄gu saaraa j̄ina. Tibiin̄gu man̄ da ku saa man̄ biefɛfɛin̄a, ku j̄un̄ aa s̄enu.»

¹⁰ Nuon̄ baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Kufan̄gu terien̄gu-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Jon̄gorbaa-ba h̄ai da ba waa baa nuɔni man̄, uman̄ saa da b̄in̄k̄un̄gu n̄ h̄a-yo u diei, aa niwuon̄ da ni bi waa baa nuɔni man̄, uman̄ saa da duɔ wuɔ n̄ h̄a-yo.»

¹² *Nampoh̄utaamba namba naa bi jo u duɔ ji batisen̄-ba, bafan̄ baa yuu-yo wuɔ: «H̄aal̄atie, miɛ i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuɔ gb̄ɛ bafamba-i wuɔ: «Nuomban̄ saaya ba ta ba p̄a kuman̄ ba h̄a-na, baa na ta na h̄uu na cor kufan̄gu-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «Aa miɛ fuɔ, i saaya i ce bige-i?»

Wuɔ gb̄ɛ bafamba-i wuɔ: «Baa na ta na du nuamba-i na h̄uu ba gbein̄a-i. Taa na yii baa na cufalun̄gu yaa yon̄.»

¹⁵ Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, nuamba taa ba niya u jomma-i. Ban̄ juɔ da Ns̄aa-i ba da niɛ s̄i u yaa-i. ¹⁶ Ns̄aa wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Muɔmi batisen̄-na baa h̄umma yon̄, n̄ga unaa jo dii, u f̄ɔnḡuɔ j̄ien̄ya mei wuon̄o-i, mei saa p̄iera u nat̄aan̄gu-i. Fuɔ ka batisen̄-na baa *Diilon̄-Yalle baa d̄aamu. ¹⁷ K̄ok̄aruon̄gu dii u nan̄ga-na. U ka pe u d̄imma-i. Duɔ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka k̄uɔl belle-i dii-de in̄on̄ḡɔ-na aa s̄enu fuoru-i baa d̄aamu. D̄aamu fammu sa d̄in̄ dede.»

* 3:6 Isayi (Ésaïe) 40.3-5 † 3:8 Nien̄ Ns̄aa sebɛ-i-na 8.33-39.

¹⁸ Nsãa taa u dii nelma bɔi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaanjo-na u taa u wan *Neldɔdɔlma-i baa-ba. ¹⁹ Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlɔ ciɛŋo a dii-yo. Ba taa ba bɪ ciɛŋo-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce wɛima bɔi ma saa fa. U yaa waa nellentienjo-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. ²⁰ Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãan tuɔ naara kunaanju u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

²¹ Nuɔmba-i hiere ba kãa ka *batisen. Ban taa ba batisen huɔŋgu-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisen-yo. Ban baatisen-yo tɪ, wuɔ tuɔ cãrã Diilonjo-i. Dɔrɔ wuɔ puur. ²² *Diilonj-Yalle hel konhurun temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa nuɔŋo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ; nuɔnei fiɛŋ mi huɔŋga-i.»†

Yesu bincuɔmban cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

²³ Yesun duɔŋ u maacemma-i huɔŋgu man nuɔ-i, u waa baa bienj komorre baa cɪnciel temma. Nuɔmba taa ba jɔguɔŋ wuɔ Yosefu biɛŋo.

Yosefu to-i ba taa ba bɪ-yo Eli.

²⁴ Eli to-i ba taa ba bɪ-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bɪ-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bɪ-yo Mɛlki.

Mɛlki to-i ba taa ba bɪ-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bɪ-yo Yosefu.

²⁵ Yosefu faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi to-i ba taa ba bɪ-yo Amɔsi.

Amɔsi to-i ba taa ba bɪ-yo Nahɔmu.

Nahɔmu to-i ba taa ba bɪ-yo ɛsili.

ɛsili to-i ba taa ba bɪ-yo Nagai.

²⁶ Nagai to-i ba taa ba bɪ-yo Maatɪŋo.

Maatɪŋ to-i ba taa ba bi bɪ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Semie.

Semie to-i ba taa ba bɪ-yo Yoseki.

Yoseki to-i ba taa ba bɪ-yo Yoda.

²⁷ Yoda to-i ba taa ba bɪ-yo Yohana.

Yohana to-i ba taa ba bɪ-yo Eresa.

Eresa to-i ba taa ba bɪ-yo Sorobabel.

Sorobabel to-i ba taa ba bɪ-yo Salatiel.

Salatiel to-i ba taa ba bɪ-yo Neri.

²⁸ Neri to-i ba taa ba bi bɪ-yo Mɛlki.

Mɛlki faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Adi.

Adi to-i ba taa ba bɪ-yo Kosamu.

Kosamu to-i ba taa ba bɪ-yo Elmadamu.

Elmadamu to-i ba taa ba bɪ-yo ɛr.

²⁹ ɛr to-i ba taa ba bi bɪ-yo Yesu.

Yesu faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Eliesɛr.

Eliesɛr to-i ba taa ba bɪ-yo Yorimu.

Yorimu to-i ba taa ba bi bɪ-yo Mata.

Mata faŋo to-i ba taa ba bi bɪ-yo Levi.

³⁰ Levi faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Siminyɔ.

Siminyɔ to-i ba taa ba bɪ-yo Yuda.

† 3:22 Gbeliemɔŋ-nalãanju (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaie) 42.1

Yuda to-i ba taa ba bi bî-yo Yosɛfu.
 Yosɛfu faɲo to-i ba taa ba bî-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bî-yo Eliyakimu.
³¹ Eliyakimu to-i ba taa ba bî-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bî-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bî-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bî-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.
³² Davidi to yaa Yese.
 Yese to yaa Yobɛdi.
 Yobɛdi to yaa Bosi.
 Bosi to yaa Sala.
 Sala to yaa Nasõ.
³³ Nasõ to yaa Aminadabu.
 Aminadabu to yaa Adime.
 Adime to yaa Arni.
 Arni to yaa Esirɔmu.
 Esirɔmu to yaa Perɛsi.
 Perɛsi to yaa *Yuda.
³⁴ Yuda faɲo to yaa *Yakɔbu.
 Yakɔbu to yaa *Isaki.
 Isaki to yaa *Abiramumu.
 Abiramumu to yaa Tera.
 Tera to yaa Nahɔr.
³⁵ Nahɔr to yaa Seruge.
 Seruge to yaa Erehu.
 Erehu to yaa Pelegi.
 Pelegi to yaa Eber.
 Eber to yaa Sala.
³⁶ Sala faɲo to yaa Kanamu.
 Kanamu to yaa Arpasadi.
 Arpasadi to yaa Sɛmu.
 Sɛmu to yaa *Nowe.
 Nowe to yaa Lemɛki.
³⁷ Lemɛki to yaa Matusalɛmu.
 Matusalɛmu to yaa Enɔki.
 Enɔki to yaa Yerɛdi.
 Yerɛdi to yaa Maleleyɛl.
 Maleleyɛl to yaa Kenamu.
³⁸ Kenamu to yaa Enɔsi.
 Enɔsi to yaa Sɛti.
 Sɛti to yaa Adāma.
 Diilonɲ uɲ hielaa miwaanɲo-i u maa Adāma faɲo yaa jina.

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

¹ *Diilonɲ-Yalle naa yu Yesu huɔɲga-i. Uɲ hilaa *Yurdɛ-i-na, diɛ kã baa-yo *hiɛkuraanɲu-na. ² Uɲ kãa terienɲu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duɔ ka guɔl u gbeini-i. U ciɛ yinni komuɔɲa hãi baa-yo tãalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuɔɲgu u nuɲgu-na. Ku

huoŋgu-na, nyulmu sire cuəl-o. ³ Sitāni wuɔ gbɛ̄-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon-ɓieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir kuuwuŋgu i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: *«Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce nelieŋ nuɔ ŋ ba.»*» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, Sitāni nyugũŋ baa-yo dɔrɔ a ka pigãaŋ-yo nilieŋa-i hiere hɛma-na da hɔlhɔlhɔl ⁶ aa cira: «Niŋ daa nilieŋa maŋ daaya-i hiere baa a huɔya-niini-i, meɪ waanɔ; da miɛ mi ka ce kumaŋ baa-ya mi ce. ⁷ Da ŋ dũuna jaal-mi, mi ka hã-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: *«Ŋ saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itieŋo-i Diilonɔ yaa-i; aa ŋ ta ŋ cãa u yaa u diei yon.»*†»

⁹ Sitāni wuɔ hiere baa-yo a kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilon-ɓieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hɛma-na i ne. Ma sɪ ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ:

¹⁰ *«Diilonɔ ka ce u *dɔrɔpuɔrɓiamba ta ba niya-niɛ.»*

¹¹ Aa tiraa cira:

*«Ba ka tũu-ni ba nammu-na
ŋ baa ka tisɪŋ ŋ fɛɛ terieŋgu.»*‡»

¹² Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: *«Baa dãŋ Itieŋo-i Diilonɔ-i ŋ ne.»*§»

¹³ Sitāni wuɔ ce ji gbɛ̄; u saa ji gbãa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yaŋ-yo tuɔ cie huɔŋgu nanɔ.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na

(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

¹⁴ *Sitāniŋ juɔ ta aa yaŋ Yesu-i, wuɔ bir kã *Galile-i-na baa *Diilon-Yalle fɔŋgũɔ-i. Uŋ kãa, baa fũnuŋ ta ba gbɛlieŋ-yo terni-na hiere. ¹⁵ U taa u waŋ Diilon-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

¹⁶ Yiingu nanɔŋu-na, wuɔ ji kã Nasareti-i-na. U vãa kusuɔŋ-nu'i. *Yitɛnanɔŋuŋ juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na. U taa u kã koko. Diilon-nelmaŋ juɔ hi kamma, wuɔ sire duɔ kalaŋ. ¹⁷ Baa hã-yo *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i *Isayi sebɛ yaa wuɔ u kalaŋ. Wuɔ puur terieŋgu maŋ uŋ nyegãaŋ wuɔ:

¹⁸ *«Itieŋo *Yalle dii mi yuŋgu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi waŋ *Neldɔdɔlma-i baa sũntaamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi waŋ baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsɪnni tɛ,

aa waŋ baa yiriamba-i wuɔ ba yufieŋa ka puur,

aa bamaŋ dii pɔrtɔmma-na wuɔ pɔrtɔmma tɛ,

¹⁹ *aa waŋ baa-ba wuɔ Diilonɔ ka firnu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i fiefie-i-na.»**

²⁰ Uŋ kalaan tɪ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hã Diilonelhãalãdũŋgu maacenceroŋo-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo. ²¹ Wuɔ cira: «Miŋ kalaan nelma maŋ daama-i, ma cie nyuŋgo daayo'i nuɔ-i.» ²² Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ cor tuɔ piye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hãmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu ɓieŋo'i sɪ wei?»

²³ Yesu wuɔ gbɛ̄-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ŋ fɛɛ i ne!» Aa na ka cira: «I nuɔ niŋ cie mamaŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma naŋ fɛɛŋ nelle-na i ne.»» ²⁴ Aa tiraa gbɛ̄-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonɔ-i, u nellen-baamba sa kãŋ-yo. ²⁵ Yaan mi tũnu-nei, *Eli bãaŋgu-na, bikulcaamba ɓɔi waa *Isirahel-na, Diilon wuɔ ce ɓieŋa siei baa caamba niediei u saa

* 4:4 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 8.3 † 4:8 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.13 ‡ 4:11 Gbelieman-nalãaŋgu (Psaume) 91.11-12 § 4:12 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.16 * 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2

dāa. Nyul muo suur nelle-na†. 26 Nga Diilonj wuo yan bafamba-i aa puor Eli-i bikulciēno nanj wulaa Sareputa, dii Sidō‡. 27 Aa Diilopopuorbilono-i Elise bāangu-na, *wontuormba boi waa Isirahel-na, nga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire umanj naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naama§.»

28 Ban juo nu mafamma-i, ba hommu pan guola hiere. 29 Ba nelle waa tanun-nu. Baa sire tisin-yo hiel-o Diilonelhāalādūngu-na, a hel baa-yo nellen-huōnga-na, a nyugūn baa-yo tānūngu dōro-i-na wuo ba ka se-yo nanna. 30 Yesu wuo yan-ba aa yeghel hel ba hōlma-na ta.

Yesu siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na
(Marke 1.21-28)

31 Yesu hilaa Nasareti-i-na, wuo ta kā Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Un kāa, wuo kā *Diilonelhāalādūngu-na *yitiēnangu-na ka tuo wan Diilon-nelma-i. 32 U taa u piye baa bibesinni u yan *anjinnamma pigāataamba-i; a ce dumaano-na, u nelma taa ma suurnu nuamba-i ma cor. 33 Naacoljo nanjo waa ba hōlma-na, *jina waa u yungu-na. Wuo kaasij da gbagaga wuo: 34 «Nasaretitaan Yesu! I cie-ni nie? N juo da n ji kosuon-ye wuo bige-i cie? Mi suo-ni, Diilon-noljo yaa nuono-i.»

35 Yesu wuo cira: «Suuye n nungu-i aa n cor n hel naacoljo-na.» Jina wuo mal naacoljo-i nuamba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaangu yuo. 36 Ku ce nuamba-i gberε, baa ta ba piye baa ba-naa wuo: «Naacoljo daayo hii de! Baa jinabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nun-āndaangu.» 37 Kun cie dumaano-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

38 Un hilaa *Diilonelhāalādūngu-na, wuo kā Simo cijn-nu. Simo cura sa waa hinni; u kūoma naa gbuu huol da pāmpāmpān, u galla. Ba cārā Yesu-i wuo u sire-yuo. 39 U kā ka ture ciēno yudoro-i-na, a nuola jarma-i. Ciēno pan da u fεε terduōngu fanju-na. Wuo sire tuo ce ba nersinni-i.

40 Bāangu juo ta ku suur huōngu manj nuo-i, jaamban waa baa bamanj hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuo tuo haa u nammu-i bei u sire-bei. 41 Jaan daaba hōlma-na, *jinabaa-ba waa nuamba boi-na. Duo donya umanj baamba-i, ba ta ba kaasij wuo: «Diilon-Biēno yaa nuono-i kelkel!» Jinabaa-ba naa suo wuo Diilon un pāa nungu-i aa saan *Kōnkortienjo manj, u yaa Yesu-i; a ce dumaano-na Yesu tuo nuola-bei, u sa yan ba da piye.

(Marke 1.35-39)

42 Cuon juo kaal, u sire kā hien-nu. Nuamba taara-yuo ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuo u baa da ta aa yan-ba. 43 Wuo wan baa-ba wuo: «Mi saaya mi wuora wan *Diilon-bāangu *Neldōdōlma-i nilēina nanja-na hiere; Diilonjo puōraa-mi baa ma yaa.» 44 Aa naa ta tuo wuōra *Yude *Diilonelhāalādūnni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gberε-tetebelle

1 Yiiingu nanju-na, Yesu kāa Genesareti dalanga-na. Nuamba kūol ba-naa kā u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. 2 Wuo da benni nanni-i ni hāi hūmma nungu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jōnaamba-i. 3 Wuo kā ka suur kunangu-na, Simo kūngu'i waa aa ce u forra-kuo celle kōnkondaangu-na. Un furaaya-kuo, Yesu wuo tēna a donj tuo wan Diilon-nelma-i u pigāan nuamba-i.

4 Un juo piye ti, wuo gbε Simo-i wuo: «Kā pututu terienju-na, na ka nanj na jōnaamba-i.»

5 Simo wuo cira: «Hāalātie, i naan juōno-i co i saa da binjūngu bel, nga nin waan-ma dei, mi sie yagar n nungu-i.» Aa naa ta. 6 Ban kāa ka nanj ba jōnaamba-i, baa bel titiraamba-i jōnaamba yu ta ba yii da ba kar. 7 Ba nabentaamba namba waa, baa fara bi ba jo baa ba benjo-i a ji kāyā-bei ba jul titiraamba-i. Ban julii-ba, benni-i ni hāi-i-na nie yu ta ni yii da

† 4:25 Jāmatigi ba sebedielāno (1 Rois) 17.1 ‡ 4:26 Jāmatigi ba sebedielāno (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jāmatigi ba sebehāalīno (2 Rois) 5.1-14

ni nyierā hūmma-na. ⁸ Simɔ-Pierrɔ daa mafamma-i, wuɔ kā ka dūuna Yesu caaŋgu-na aa naa cira: «Itie, muɔŋo-i āmbabalmancerɔŋ muɔ, baa piɛ-mi.» ⁹ Titiraanɔ daaba ciinumma diyaa korma yuɔ baa bamanɔ waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuɔmba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bɪ unanɔ-i Sake aa bɪ unanɔ-i Nsāa. Yesu wuɔ wanɔ baa Simɔ-i wuɔ: «Baa yanɔ korma da-ni, a donɔ nyunɔ, ŋ ka yanɔ tetebelle-i aa ta ŋ dii nuɔmba-i Diilonɔ-hūnuɔ-nu.» ¹¹ Yesuɔnɔ waanɔ mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yanɔ-ni aa cu u huonɔ-nu.

Yesu siire wontorŋo nanɔ

(Matie 8.1-4; Marke 1.40-45)

¹² Yiinɔŋu nanɔŋu-na, Yesu kāa nelle nande-na. *Wontorŋo nanɔ da-yo aa piɛ ka dūuna u caanɔ-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, mi suyaa miɛ ku siɛ yar-ni.» ¹³ Yesu wuɔ haa u nanɔŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacolŋo jarma pāŋ ta yuɔ terduɔŋgu fanɔŋu-na. ¹⁴ Yesu wuɔ wanɔ-ma kuola-mɛi baa-yo wuɔ u baa yanɔ ma hel; aa u kā *Diilɔŋigāntienɔ wulaa u ka ne-yo, aa u pā niikonni manɔ dii pāmma u hā-yo u migāanɔ u yunɔ-maama-i ŋaa *Moisiŋ nyegāanɔ-ma dumaa*. Ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ u jarma taa-yuɔ kelkel.

¹⁵ Kufanɔŋu ciɛ, Yesu yerre migāanɔ ta di du di kā. Nuɔmba bɔi taa ba jānu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cārā-yuɔ u tuɔ sire-bei ba jarma-na. ¹⁶ Nɔŋa huonɔŋu nanɔ-nu duɔ ce, u yanɔ-ba aa ta kā u denɔ ka cārā Diilonɔ-i aa bir jo.

Yesu siire murgu nanɔ

(Matie 9.1-8; Marke 2.1-12)

¹⁷ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, Yesu taa u wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigāanɔ nuɔmba-i. A ne da *Fariɔiɛbaa-ba namba waa tɛna ba hɔlma-na, baa *ānɔŋinamma pigāataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienɔ fɔŋgū waa baa-yo u tuɔ sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tūu murgu nanɔ-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ¹⁹ A ne da nuɔmba naa yu dūŋgu-i, ba saa suɔ banɔ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugūŋ dūŋgu dɔrɔ-i-na, aa kaasiŋ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuɔmba hɔlma-na jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ²⁰ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanɔŋa-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jɛ, ŋ āmbabalma hurii hiere.» ²¹ Anɔŋinamma pigāataamba-i baa Fariɔiɛbaa-ba donɔ ta ba piiye wuɔ: «Hai molonɔ-i daayo-i aa u tuɔ tuora Diilonɔ-i? Da ma hel Diilonɔ-na, hai molonɔ-i gbāa hur u nanolŋo āmbabalma-i?»

²² Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguonɔ nel daama temma-i na hɔmmu-na? ²³ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yanɔ? ²⁴ Nɔŋa mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hāa *Molonɔ-Bienɔ-i ku fɔŋgū-i hɛma-na u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Unɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kūŋ, muɔmɛi waanɔ-ma dumaa.»

²⁵ Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallaŋgu-i tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i u kūŋ. ²⁶ Maa ce-ba hiere gbɛrɛ; baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibienɔ!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛrɛ-weima nyunɔŋo-i-na.»

Yesu bɛ Levi-i

(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)

²⁷ Yesuɔnɔ hilaa terienɔŋu-na, wuɔ da *nampohūutienɔ nanɔ tɛnaana u maacemmaŋ-dūŋgu-na, ba taa ba bɪ-yo Levi. Wuɔ wanɔ baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi pāŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huonɔ-nu.

²⁹ Ku huonɔŋu-na, Levi wuɔ ce källe u dumelle-na Yesu yerrenɔ aa bɪ u jo ba ji ta ba wuo niwuoni-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohūutaamba waa ba hɔlma-na.

* 5:14 Niɛŋ Buolmanɔ-sebɛ-i-na (Lévitique) 14.2-32.

³⁰ *Farisēbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i? Kuɔ gbuu jan-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu *hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i cie na ta na wuo aa ta na nyɔŋ baa nelbabalaan daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Da ŋ waa hinni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? ³² Mi saa jo nelfafaan maa-na, ŋga mi juɔ nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i.»

Yesu piiye sūŋgu maama

(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

³³ Ban waa mafamma-na, *Farisēbaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «*Nsāa-Batise *hāalābiemba dii sūŋgu-i aa ta ba cārā Diilonɔ-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i cie nan baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuɔ siε-ba baa gbānalāŋgu wuɔ: «Neliε gbāa tuɔ jā cieno aa na ce u jēnaamba dii sūŋgu ku yiŋgu-na dɔrbieno yufelle-na wei? ³⁵ Ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bel dɔrbieno-i ta baa-yo. Kufanɔ yinni'i nuɔ-i ban ka dii sūŋgu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa nan gbānalāŋgu nanɔ baa-ba wuɔ: «Ba sa taal jonɔrfeleno-i a nar uucɔlɔŋo. Da ŋ ce-ma, jonɔrfeleno kompanɔa siε biε baa uucɔlɔŋo kaanɔa-i, u yaa daayo u taalaa tī. ³⁷ Ba sa bi dii dūvɛnfeleno-i cirkpɔcɔlɔŋ-na. Umanɔ duɔ ce-ma, cirkpɔ ka muonu aa dūvɛno ka kūnna. ³⁸ Ŋga da ŋ'a ŋ dii dūvɛnfeleno-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpɔfeleno-na. ³⁹ Na saa da, umanɔ duɔ tuɔ nyɔŋ dūvɛncɔlɔŋo-i uufeleno sa dɔlnu-yuɔ a ce dumaanɔ-na u sa taara-yuɔ.»

6

Yitienanɔ maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

¹ *Yitienanɔ nanɔ-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiɛna-na ba wuo. ² *Farisēbaa-ba namba ta ba wan baa-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na ce kumanɔ saa saaya cemma yitienanɔ-na?»

³ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i wuɔ ce kumanɔ baa u nuɔmba-i*, ma sī na kalaan-ku ke? ⁴ U nan suurii Diilon-dūŋgu-na dumaa a biε Diilon-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miε Diilon-hūmelle-i, bamanɔ si dii *Diilojigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo fanɔ-i.» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bieno yaa yitienanɔ tieno-i.»

Yesu siire nagāduɔla nanɔ

(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yitienanɔ bi nanɔ-na, Yesu wuɔ suurii *Diilonelhāalādūŋgu-na tuɔ wan Diilon-nelma-i. A ne da naacolɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, u nadienɔna naa minan. ⁷ *Anjīnamma pigāataamba-i baa *Farisēbaa-ba kā ka tīena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire jēno yitienanɔ-na ba da āntāalamma haa-yuɔ. ⁸ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbē naacolɔ-i wuɔ: «Sire ŋ jo ŋ ji yiεra nuɔmba yaanɔa-na.» Naacolɔ wuɔ sire jo ji yiεra. ⁹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miε Diilon-hūmelle-i, bige-i faa cemma yitienanɔ-na? Anfamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yan u ku?» ¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa wan baa naacolɔ-i wuɔ: «Fara ŋ nanɔa-i.» Naacolɔ wuɔ bi fara u nanɔa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hɔmmu gbuu pāŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niε?»

Yesu fiεlaa u pɔpuɔrbiemba-i

(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)

¹² Yibienɔ fanɔa-na, Yesu wuɔ kā tānɔŋgu nanɔ-na ka cārā Diilonɔ-i cɔ u yufien-na. ¹³ Cuonɔ juɔ kaal, wuɔ bī u *hāalābiemba-i a fiεl cīncieluo ba hāi bei, a tuɔ bī-ba

* **6:3** Niεŋ Samiεl sebediεlāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

*pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uŋ fiɛlaa bamaŋ ba yirɛiŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bɪ Simɔ faŋo yaa Pier-i,) baa u hãaŋo-i Andere, baa Sake, baa Nsãa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biɛŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro maŋ juɔ hel Yesu huonɔŋu-na.

Jaamba bɔi juɔ Yesu ji sire-bei
(Matie 4.23-25)

¹⁷ Yesuŋ juɔ fiɛl u *pɔpuɔrbiemba-i tɪ, wuɔ hiire baa-ba tãnuŋgu-na ka yiera baa-ba kpaŋkpataaŋgu naŋgu-na. U *hãalãbiemba namba waa terienɔŋu faŋgu-na, baa sa waa dɛi baa yuliŋgu-i a naara nelpũŋgu naŋgu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalɛmu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dãmmanɔ-nuoraŋgu caaŋ-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jinabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. ¹⁹ Fõŋgũɔ naŋo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanɔ-na, baa ta ba taara ba yieya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u hãalãbiemba-i
(Matie 5.1-12)

²⁰ Nuɔmbaŋ nii Yesu-i-na da ba yieya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hãalãbiemba-i aa naa cira: «Sũntaaŋ namaaŋo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilonɔŋ-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmuŋ yeŋ namaa namaŋ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namaŋ kaalaŋ fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; na kaa waa nyɛmbĩnniŋ.

²² Nuɔŋ da ba bigãaŋ-na, da ba nanna-nɛi, da ba ta ba tuora-nɛi,

sisɔ da ba ta ba biɛna na yirɛiŋa-i *Molon-Biɛŋo maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nyɛ yiŋgu faŋgu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonɔŋo kaa pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba bĩncuɔmba ciɛ karaaŋgu faŋgu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nga waan namaaŋo-i, sũlma haraa-nɛi; na ciɛ na bãaŋgu-i tɪ.

²⁵ Niiwuoniŋ haaya baa namaa namaŋ fiɛfiɛ-i-na, sũlma haraa-nɛi; na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namaŋ dii nyɛmbĩnni-na fiɛfiɛ-i-na, sũlma haraa-nɛi; na kaa waa kuliŋ-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuɔmba-i hiere da ba ta ba bi na yefafalle, ŋaa ba bĩncuɔmba naŋ bĩŋ coikartaamba maŋ naa ciɛ ba fɛrɛ Diilopɔpuɔrbiemba ba yefafalle-i dumaa, sũlma haraa-nɛi.»

Taa na dɔl na bigãarãamba-i
(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa namaŋ karaa na tũnni-i ta na nu mi nelma-i, yaan mi tũnu-nɛi: Taa na dɔl na bigãarãamba-i, taa na ce ãnfafamma bamaŋ diyaan luŋgu nɛi. ²⁸ Umanɔ duɔ haa u nubabalaanɔŋu nuɔni maŋ nuɔ-i, baa waasa kutienɔ-na, yaŋ aa ŋ ta ŋ jɔguɔŋ kuufafaanɔŋu baa-yo. Taa na cãrã Diilonɔŋo-i na hã bamaŋ ciɛŋ-naŋ kuujanɔŋu-i. ²⁹ Umanɔ duɔ caa ŋ tũŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ hã-yo. Umanɔ duɔ biɛ ŋ jonɔgorbuɔ-i, baa cie-yo ŋ jonɔgoryelle-na. ³⁰ Umanɔ duɔ cãrã ŋ wulaa, hã-yo. Aa umanɔ duɔ biɛ bĩŋkũŋgu ŋ wulaa, baa yuu-yo ku maama. ³¹ Naŋ taaraŋ nuɔmba ta ba ce kumaŋ ba hã-na, taa na ce ku temma na bi hã-ba. ³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, na jaaluŋgu sɪ Diilonɔŋo wulaa. Na saa da, halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilonɔŋ-hũmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta

na bi ce ānfafamma-i bamaŋ cieŋ ānfafamma-i nei yoŋ, na jaaluŋgu sī Diilonjo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilonjo-hūmelle-i ba ce kufanŋgu-i. ³⁴ Aa da na ta na dii cēmieŋa-i naŋ suyaa wuɔ bamaŋ ka gbāa suu-ya, na jaaluŋgu sī Diilonjo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilonjo-hūmelle-i, da ba suɔ wuɔ umaŋ ka gbāa suu cēmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Nga, taa na dɔl na bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bei, taa na hā aa na baa ta na cie ku solaanŋgu huonŋgu-na. Ku yaa Diilonjo ka pā-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuonjo beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa bamaŋ sa suyaan ānfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan namaa, ŋaa na Toŋ yeŋ hujantienjo dumaa.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā cālmuo yanŋa-na
(Matie 7.1-5)

³⁷ «Baa na ta na cāl na-naa, ku yaa Diilonjo sie ka cāl-na. Baa na ta na haa cālmuo-cāŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilonjo sie ka haa cālmuo-cāŋkuɔle nei. Umaŋ duɔ cāl nuɔni maŋ, ce jande aa ŋ yan-jo, ku yaa nuɔ da ŋ bi cāl Diilonjo-i u ka ce jande aa yan-ni. ³⁸ Niŋ fiŋ baa kekerienŋu maŋ ŋ hā nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hā-ni, terienŋu fanŋgu-na, yan ŋ nanŋa ta ka fara, ku yaa ba ka fi naŋ kūŋgu-i aa fēl-ku ku yu kūnna hā-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ naŋ gbānalāanŋu baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbāa bel u nayironŋ nagāŋ-na ba kā terienŋu aa ba sie ka par suur fuon-ŋu wei? ⁴⁰ *Hāalābilonjo sa suɔ u yan u hāalātienjo-i, ŋga hāalābilonjo maŋ duɔ hāalā ka hi u fuonŋgu-i, u ka tuɔ suɔ ŋaa u hāalātien uŋ suɔ dumaa.»

⁴¹ «Naŋ cie nie da hūyāŋo-i unaŋ yufellen aa daabolma-i naŋ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴² Daabolma-i naŋ fereŋ yufelle-na jūnnu dumande-i ŋ bir ŋ gbē ŋ nabentienjo-i wuɔ: «Yan mi hiel hūyāŋo-i ŋ yufelle-na hā-ni.» Anŋbāŋgbāama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igēna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbāa hiel hūyāŋo maŋ ŋ nabentienjo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanŋu sa maŋ biebabaleiŋa, tibibabalaanŋu sa bi maŋ biefefeiŋa. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musieŋa kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hālēiŋa caaterren-yuŋ-nu. ⁴⁵ Neliŋ nuɔ ŋ huonŋan yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaan ŋ nuŋgu-na. Nelfefeiŋo-i u ānfafamma hel u hɔfafanŋa'i nuɔ-i aa nelbabalaŋo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋa'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hāi maama
(Matie 7.24-27)

⁴⁶ «Bige-i cie na ta na bī-mi «Itie, Itie», aa da mi waŋ mamaŋ baa-na, na sie ce-ma? ⁴⁷ Umaŋ duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāan-na kutien uŋ saa baa umaŋ: ⁴⁸ U saa baa neliŋo maŋ wuɔ u ma dūŋgu, aa hīŋ ka hi tāmpēlle-i jīna ku tuole-i. Ku tuolen jīna fafamma aa u ma-ku, diilonjoŋ juɔ tā, kanni gbar, hūmma būŋ ka naŋ-ku, ma saa gbāa naara-kuɔ. ⁴⁹ Nga umaŋ juɔŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umaŋ wuɔ u ma dūŋgu aa u saa hīŋ jīna ku tuole-i aa ma-ku. Diilonjoŋ juɔ tā, hūmma būŋ ka naŋ-ku, ku pāŋ cii hiere, bīŋkūŋgu saa tē.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienjo nanjo maacembilonjo-i
(Matie 8.5-13)

¹ Yesuŋ juɔ piye u nelma-i ti baa nuɔmba-i, wuɔ ta kā Kafarnamu. ² *Oromε ba sorosi ba yuntienjo nanjo waa nelle fande-na, u maacembilonjo nanjo maama waa kpelle yuɔ. Maacembilonjo daayo tuɔ jaŋ. U jarma waa kpelle. ³ Yesuŋ juɔ, sorosi ba yuntienjo daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bīncuamba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cārā-yuɔ u ji sire u maacembilonjo-i hā-yo. ⁴ Bīncuɔŋ daaba kā ka ta ba cārā Yesu-i aa ta ba piye wuɔ:

«Naacolŋ daayo saaya kāyāmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; ŋ saa da, u'i maa i *Diilonelhāalādūŋgu-i hā-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kā baa-ba sorosi ba yuntienɔ cīŋgu-na. Baŋ kaa piɛ cīŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienɔ tiraa puɔr u jēnaamba namba Yesu wulaa. Baa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jīɛŋ wuɔ i ji waŋ baa-ni, wuɔ ŋ baa muliɛŋ ŋ fɛɛɛ; kɛɛ nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i ciɛ ŋ da u saa siɛ jo u fɛɛɛ ŋ wulaa. Ŋga da ŋ siɛ, ŋ waŋ nelma diei, u maacembilonɔ ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛɛɛ-i nuɔmba dii u yuŋ-nu, aa fuɔ bi waa banan yuŋ-nu. Duɔ gbɛ uman wuɔ: «Kā ŋ ka ce daaku!» Ŋ da kutienɔ kāa. Duɔ bi gbɛ uman wuɔ: «Jo bande!» Ŋ da kutienɔ bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbɛ u maacembilonɔ-i wuɔ: «Ce daama!» Ŋ da u ciɛ-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hāmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piiye tī, Yesu wuɔ bir u yaanŋa-i nuɔmba-na aa naa cira: «Yaan mi tūnu-nei; *Isirahel-na hiere, mi saa da uman haa u nanŋa-i miɛ naacolŋ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienɔ pɔpuɔrbien baa bir ta ba kūŋ. Baŋ kaa hi cīŋgu-i, baa da maacembilonɔ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciɛŋo nanɔ biɛŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kā nelle nande-na, ba bi-de Nayine. U *hāalābiemba waa baa-yo a naara nelpūŋgu nanŋu. ¹² Baŋ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tūyāa bikulonɔ nanɔ ta ba kā da ba ka fuure. U waa naacombilonɔ, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yaŋ-ba. Nuɔmba bɔi taa ba kā u fuuremma-na. ¹³ Yesuŋ daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanŋa-i kulonɔ-na. Baman naa tūyāa-yo baa yiɛra. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ bi yiiye sire tīɛna, aa don tuɔ piiye. Yesu wuɔ gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Biɛ ŋ biɛŋo yaa-i.» ¹⁶ Korma pāŋ bel-ba hiere terienŋu fanŋu-na. Baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i aa ta ba piiye wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilobuɔ hilaa-yiɛ. Diilonɔ juɔ ji kāyā u nuɔmba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nileiŋa man u kɔtɔnni-na.

Nsāa-Batisi puɔraa u hāalābiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuŋ ciɛ maman hiere, Nsāa *hāalābiemba kā ka tūnu-yuɔ baa-ma. ¹⁹ Wuɔ bir puɔr ba hāi Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kɛɛ *Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa ufanɔ-i wei sisɔ uu dii huon-nu? ²⁰ Baa kā ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsāa-Batisi puɔraa-ye ŋ wulaa, wuɔ i ji yuu-ni kɛɛ Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i wei sisɔ uu dii huon-nu?» ²¹ A ne da huonŋu fanŋu-na, Yesu waa tuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na aa tuɔ donya *jīnabaa-ba-i nuɔmba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufienŋa-i. ²² Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Kāan na ka tūnu Nsāa-i baa nan daa kuman, baa nan nuɔ maman: *Yiriemba yufienŋa puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ*, *wontuɔrmba jarma taa bei, *tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuɔ* *Neldɔdɔlma-i.* ²³ Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonŋu-na kutienɔ yuŋgu dɔlaa.»

Nsāa-Batisi sinni-i (Matie 11.7-19)

²⁴ Nsāa pɔpuɔrbien baŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigāan nuɔmba-i baa Nsāa sinni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kāa ka ne bige-i *hīkuraanŋu-na? Fafalmuŋ sagallaŋ hīɛŋgu-i dumaa na kāa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kāa ka ne bige-i? Na kāa ka ne uman diyaa bimbifafanni wei? Ma sī baman diyaan bimbifafanni-i aa ta ba ce ba bāanŋu-i baa dii jāmatigi ba dūnniŋ kɛ? ²⁶ Ŋga namaa kāa ka ne bige-i? Ma sī na kāa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i kɛ? Aa naacolŋo fanɔ-i, mi tūnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Maman nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋ yaan-na ka cāa ŋ hūmelle-i*»†, ba gbɛ Nsāa yaa-i. ²⁸ Yaan mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hon

* 7:22 Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

caañ-biembra-na yogo, a ne da umañ si dii baa yunḡu *Diilonḡ-nelle-na u maaraa Nsāa-i. ²⁹ Nuḡmba-i hiere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuḡ Nsāa nelma-i aa suḡ wuḡ Diilonḡo maacemma vii, ba ce Nsāa *batisenḡ-ba. ³⁰ Nḡa *Farisīḡbaa-ba-i baa *añḡinamma pigāataamba yagaraa wuḡ Nsāa baa batisenḡ-ba. A ce dumaanḡo-na, Diilonḡ uḡ taa u taara u ce kumaḡ ḡā-ba, ba cīinaana-kuḡ.»

³¹ Yesu wuḡ tiraa cira: «Mi gbāa saa fiēfiē ku nuḡmba-i baa haba-i? ³² Mi gbāa saa-ba baa bisāimba maḡ tīenaana ponsanatigerreḡ. Banamba ta ba waḡ baa banamba-i wuḡ: «I hulii tulammu ḡā-na, na saa nyēḡ, i ḡāl kuliḡ-neini ḡā-na, na saa kaal.»

³³ *Nsāa-Batisiḡ juḡ aa u sa dii dībelle u nuḡḡu-na, u sa nyḡḡ kolma, na cira wuḡ *ḡīna dii u yunḡu-na. ³⁴ *Molonḡ-Biēḡ uḡ wuḡ aa tuḡ nyḡḡ, na tiraa sire ta na piie wuḡ: «Naacolḡ daa fuḡ bi yii baa niiwuoni yaa yonḡ baa konyḡlle, aa tiraa sire bel ḡḡeru baa nampohūutaamba baa nelbabalaamba.» ³⁵ Nḡa bamaḡ siyaa Diilonḡo nelma-i ba suyaa wuḡ ma faa.»

Yesu kāa Simḡ cīḡ-nu

³⁶ *Farisīḡyiēḡo naḡo waa, ba taa ba bī-yo Simḡ. Yiḡḡu naḡḡu-na, wuḡ ḡi bī Yesu-i wuḡ ba ka wuḡ niiwuoni u teriēḡu-na. Yesu wuḡ kā ba ka ta ba wuḡ. ³⁷ A ne da saasorciēḡo naḡo waa nelle fande-na. Wuḡ nu-ma wuḡ Yesu dii Simḡ teriēḡu-na ba ta ba wuḡ niiwuoni. Wuḡ kā baa natikolo-hūmma *alabati-kamoelenḡ ³⁸ ka yiēra saanu baa Yesu gbeini-i tuḡ kaal. Uḡ kaal dumaanḡo-na, nyinyḡlma ta ma kūnna Yesu gbeini-na. Wuḡ ce u yukuḡsīnni-i a hurre-niē aa pūrā-niē nammu ḡāi aa ce natikolo-hūḡ daama-i a kūnna-niē.

³⁹ Simḡ daa mafamma-i ce bige-i, u pāḡ tuḡ piie u huḡḡ-na wuḡ: «Kuḡ naacolḡ daayo waa *Diilonḡo-puḡrbilonḡo ninsoḡo, ciēḡo maḡ yiēyaayanḡ-yuḡ daayo-i uu naa suḡ wuḡ cefēfiēḡo sī.»

⁴⁰ Yesu wuḡ cira: «Simḡ, nelma dii mi da mi waḡ-ma baa-ni.»

Simḡ wuḡ: «ḡāalātie, waḡ-ma.»

⁴¹ Yesu wuḡ cira: «Naacolḡo naḡo cēmelle waa nuḡmba ḡāi nuḡ; dīelā-wuḡḡo-i neifiēḡ-komuḡḡa ḡāi baa cīncieluo, ḡāaliḡ-wuḡḡo-i neifiēḡa ndii. ⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yaḡ-ya. Ba ḡāi-i-na, cēmellentienḡo maama ka dḡlḡu hai yaḡ?»

⁴³ Simḡ wuḡ cira: «Mei huḡḡ-na, umañ gbeiḡa-i waa bḡi u maama ka dḡlḡu u yaa yaḡ.»

Yesu wuḡ cira: «ḡ waanḡ ninsoḡo.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanḡa-i ciēḡo-na, aa gbē Simḡ-i wuḡ: «ḡ daa ciēḡ daayo-i kē? Miḡ diyaa mi gboluḡḡu-i ḡ dumelle-na, ḡ saa ḡā-mi hūmma mi saara mi gbeini-i. Nḡa fuḡ kaalaa kūnna u nyinyḡlma-i mi gbeini-na a saara-niē ḡā-mi, aa hurre-niē baa u yukuḡsīnni-i. ⁴⁵ N saa ḡārā-miē pūrā-miē, ḡa fuḡ-i, dii uḡ suuriḡ ḡ dumelle-na ḡi ḡi baa fiēfiē, u saa yaḡ mi gbeini pūrāmma-i. ⁴⁶ N saa hure namma mi yunḡu-na, ḡa ciēḡ daayo kūḡna natikolo-hūmma mi gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i ciē mi ta mi tū-niḡ miē: Mi maamaḡ dḡlaanu-yuḡ dḡlḡnumma maḡ daama-i, ku pigāanḡ wuḡ u āmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nḡa umañ āmbabalma-i da ma saa hur bḡi, mi maama sa dḡlḡu kutienḡo-i bḡi.» ⁴⁸ Aa naa waḡ baa ciēḡo-i wuḡ: «ḡ āmbabalma hurii.»

⁴⁹ Bamaḡ waa juwuoteriēḡu-na baa dḡḡ ta ba ḡḡḡuḡ wuḡ: «Naacolḡ daa fuḡ hilaa hie aa tuḡ gbā u hur āmbabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuḡ waḡ baa ciēḡo-i wuḡ: «Niḡ haa ḡ naḡḡa-i miē ḡ kuraa, kā fiēi.»

8

Caamba namba taa ba kāyā Yesu-i baa u ḡāalābiembra-i

¹ Ku huḡḡu-na, Yesu wuḡ ḡi sire tuḡ wuḡra nilēiḡa-na hiere u waḡ *Diilonḡ-bāanḡu *Neldḡdḡlma-i u kā. U *ḡāalābiēḡ cīncieluo ba ḡāi baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuḡ duḡnya *ḡinabaa halaḡ-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bī unanḡo-i Maari. Fuḡ taa u hel Magidala. ḡinabaa nieḡāi

naa hilaa fuo-i-na. ³ Aa bi unano-i Sani. Fuo bolu waa *Erodi dumelle maacembiemba yuntieno najo, ba taa ba bi-yo Kusa. Aa ta ba bi unano-i Susani a naara capungu nangu. Ba taa ba ce ba naganj-niini-i ba kayä Yesu-i baa u haalabiemba-i.

Nuomba bel Diilon-nelma-i dumaa
(Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)

⁴ Nuomba taa ba hel nilinja-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiingu nangu-na, wuo nan gbanalaa daaku-i baa-ba wuo: ⁵ «Naacolo najo ka ka nan fuma u suongu-na. Unajo ka ka diire humellen-huon-na. Nuomba ta ba cor ba fena-yuo; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶ Unajo ka ka diire tampellen-terien-nu a pa, kpekelma ce u ku. ⁷ Unajo ka ka diire hien-nu; hien-gu tu suuye-yuo. ⁸ Uman diiriye suon-huon-ga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesun waan mafamma-i, u piye da gbagaga wuo: «Uman duu u ka nu, u nu!»

⁹ U *haalabiemba yuu-yo wuo: «Gbānalāan daaku yungu yaa wuo nie?»

¹⁰ U cira: «Diilono cie baa namaano-i. U *nellentesinni maama man fuyaa, u pigaan namaano-i baa-ma. Nga ma piye baa banamba-i gbānēini; a ce dumaano-na, da ba ne-ma, ba sie da ma terien-gu-i, aa da ba nu-ma, ba sie suu ma yungu-i.*»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāan-gu yungu yaa daaku: Diilon-nelma yaa fuma-i, aa nuomba hōmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹² Nuomba nan hōmmu dii naa humellen-huon-ga, da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan *Sitani jo ji hiel-ma ba hōmmu-na, a ce dumaano-na ba sie da hūu-ma aa kor. ¹³ Banan hōmmu dii naa tampellen-terien-gu, da ba nu Diilon-nelma-i, ma gbuu dolnu-bei; ba hūu-ma. Nga ma sie gbāa nan kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Banan hōmmu dii naa hien-terien-gu, da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan anjoguma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusun-maama jo ji suuye-mei. A ce dumaano-na ma sie gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Banan hōmmu dii naa hiefafamma, da ba nu Diilon-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hofafanga aa nyaar ta ba wuo ma humelle-i din saaya di wuo dumaa.»

Fitin-gbanalāan-gu
(Marke 4.21-25)

¹⁶ Yesu wuo tiraa nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuo: «Ba sa celien fitinu-i aa ce bin-kungu cure-yuo. Da ba celien-yo, ba haa-yo doru ku yaa n da dun-huon-ga cie gbaa hiere. ¹⁷ Ku weima si dii manan sie ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii manan sie ji nu. ¹⁸ Kun yey baa uman, ba ka ha-yo naara, aa uman kuu si baa-yo, celle kungu man un haa u nanga-i ku, ba ka hūu-ku aa yan-yo. Terien-gu fangu-na, na saaya na ta na suu nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hamba juu u wulaa
(Matie 12.46-50; Marke 3.31-35)

¹⁹ Yesun waa tuu wan Diilon-nelma-i, u nyu-i baa u hamba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuomba yuu, ba saa gbāa da ba pie u caan-nu. ²⁰ Baa wan ba Yesu-i wuo: «Ŋ nyu-i baa n hamba juu da ba ji ne-ni, baa dii gon-guon-gu-na.»

²¹ Yesu wuo cira: «Baman nuon Diilon-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mei nyubaa-ba-i, ba yaa mei hamba-i.»

Yesu yieraaya fafalmu
(Matie 8.23-27; Marke 4.35-41)

²² Yiingu nangu-na, Yesu wuo ji bel nyugun beno najo-na baa u *haalabiemba-i aa naa cira: «Yaan i karnu dalanga-i i ka bombor damaale-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba ka. ²³ Ba'a ba ka yaanga-na, Yesu wuo duofun. Ba kaa hi holma namma-i, fafalmu nan temma sire suuye-bei. Humma don ta ma suur beno-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Haalabiemba ta ba kaasin wuo: «Haalatie, sire, i yii die ku!» Yesu wuo sire nuola fafalmu-i baa humma-i

* 8:10 Isayi (Ésaie) 6.9

niɛ kã ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kũɔŋ maa ta ma nyɛŋ. Wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Naa na'a na haa na nan̄ga-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Nɛliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu duɔnya j̄inabaa naacol̄ŋo nan̄ŋo-na
(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)

²⁶ Yesubaa-ban̄ karaanu ka hi Geresai dii Galile dalan̄ga bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jina ba nol̄ŋo nan̄ŋo waa nelle fande-na, u b̄an̄gu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u b̄in̄ t̄am̄poruon̄gu aa tuɔ kã u cɔ c̄inc̄uɔŋ-na. Yesubaa-ban̄ huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ j̄ar̄ã-bɛi. ²⁸ Uŋ juɔ hi, u kaas̄in̄ aa dũuna Yesu caan̄gu-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «D̄arwuon̄ŋo Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce h̄odorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya j̄inabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaan̄ŋo-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiin̄gu man̄ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa j̄olḡɔbaa j̄ina. N̄ga da ba fiɛ vaa-yo, u kar j̄olḡɔbaa-ba-i aa suur hiɛŋ-nu. ³⁰ J̄inabaa daaba naa ciinu cor u yun̄gu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba b̄i-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba b̄i-mi Sãlle.»

³¹ J̄inabaa-ba bir yan̄ aa ta ba c̄ar̄ã Yesu-i wuɔ u baa donya-bɛi ba kã yaahuol-terien̄gu-na.

³² A ne da p̄ersãlle nande waa ta di wuora t̄an̄un̄gu-na. J̄inabaa-ba c̄ar̄ã Yesu-i wuɔ u yan̄ ba ka suur p̄erm̄ba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ h̄ã-ba hũmelle-i. ³³ Baa hel naacol̄ŋo-na a kã ka suur p̄erm̄ba-na. P̄erm̄ba p̄an̄ ta ba gbar ba hiire, ba kã ba kunu dalan̄ga-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Ban̄ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaan̄ŋo-na, baa pisãllã baa gbarun̄gu; banamba kã nellen̄-huon̄ga-na, banamba kã sonni-na ka wan̄-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Ban̄ juɔ ji hi, baa da naacol̄ŋ daayo diyaa b̄imb̄inni t̄iɛna da welewele Yesu caan̄gu-na. Korma p̄an̄ ta ma da-ba. ³⁶ Baman̄ waa da ban̄ duɔnya j̄inabaa daaba-i dumaa naacol̄ŋo-na, baa ta ba piiye ba tũnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa c̄ar̄ã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan̄ ba terien̄gu-na. Wuɔ kã ka nyugũŋ beŋo-na duɔ bir. ³⁸ Uŋ duɔnya j̄inabaa-ba-i naacol̄ŋo man̄ nuɔ-i, wuɔ c̄ar̄ã-yuɔ wuɔ u yan̄ u kã baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yan̄ aa ŋ kũŋ ŋ ka tũnu nuɔmba-i Diilon̄ŋ uŋ ciɛ kuman̄ niɛ.» Naacol̄ŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u wan̄ Yesuŋ ciɛ kuman̄ yuɔ hiere.

Yesu yiɛraaya ciɛŋo nan̄ tãmma aa sire bikulon̄ŋo nan̄ŋo
(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geresai-na jo, nuɔmba kũɔl ba-naa kã ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacol̄ŋo nan̄ŋo waa, ba taa ba b̄i-yo Yarusi. U waa *Diilonel̄hãalãdũŋgu yuntien̄ŋo. Wuɔ jo ji dũuna Yesu caan̄gu-na a tuɔ c̄ar̄ã-yuɔ wuɔ u kã u dumelle-na ⁴² k̄ɛɛ u biloduɔla yii baa u yun̄gu. Bilon̄ŋo bien̄ c̄inc̄ieluo baa a h̄ãi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba kã. Nuɔmba fũnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciɛŋo nan̄ŋo bi waa ba h̄olma-na, u tãmma taa ma kũnna. Ku bien̄ c̄inc̄ieluo baa a h̄ãi waa belle fande-na. U ciɛ p̄erru-i ji gb̄ɛ. U gbein̄a tiraa t̄i aa tãmma saa yiɛra. ⁴⁴ Ciɛŋ daayo piɛ Yesu huon̄-yan̄ga a yiɛya u jon̄goruo tũŋgu-i. Uŋ yiɛyaaya jon̄goruo-i terien̄gu man̄ nuɔ-i, tãmma p̄an̄ yiɛra. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yiɛyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai molon̄ŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»

Wulawula wuɔ fuɔ s̄i, wulawula wuɔ fuɔ s̄i. Piɛr wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa yiɛya-niɛ, nuɔmba yaa yuu ta ba tis̄in̄-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yiɛyaaya-miɛ. Mi daa kuan̄gu paraaya-miɛ ku'i ciɛ mi suɔ.»

⁴⁷ Ciɛŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaan̄ŋo-na, u kũɔma don̄ ta ma nyɛŋ. Wuɔ piɛ dũuna u yaan̄ga-na, aa naa piiye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kuman̄ ciɛ u yiɛya-yuɔ. Aa fafalmun̄ daa-yuɔ terduon̄gu fan̄gu-na dumaa, wuɔ tiraa wan̄ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gb̄ɛ-yo wuɔ: «Mi bilo, nin̄ haa ŋ nan̄ga-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛi.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u wan̄ mafamma-i huon̄gu man̄ nuɔ-i, molon̄ŋ wuɔ hel Diilonel̄hãalãdũŋgu yuntien̄ŋo c̄iin̄gu-na ji wan̄ baa-yo wuɔ: «Baa yan̄ hãalãtien̄ŋo mul̄iɛŋ u fɛɛ, ŋ bilon̄ŋo jarma

yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wan̄ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nan̄ga-i miɛ, ŋ bilon̄o ka sire.» Un̄ waan̄ mafamma-i, baa cor ta ba kã. ⁵¹ Ban̄ kaa hi c̄inḡu-i, u saa siɛ molo suur baa-yo d̄un̄gu-na. U ciɛ fuɔ baa Piɛr baa Nsãa baa Sake a naara bilon̄o to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yon̄. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔf̄un̄.» ⁵³ Baa bir yan̄ aa ta ba c̄omuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma t̄iɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilon̄o nan̄ga-i, aa naa piie da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilon̄ wuɔ puur u yufien̄a-i aa p̄an̄ yiie sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo b̄in̄k̄un̄gu u wuo. ⁵⁶ Kuɔ ce u b̄incuɔmba-i gbɛɛ. Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ ba baa yan̄ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i (*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ tigiin̄ u *hãalãbien̄ c̄incieluo ba hãi baamba-i a hã-ba himma baa f̄on̄ḡuɔ ba da ba gbãa ta ba donya *jin̄abaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Un̄ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra wan̄ *Diilon̄-bãan̄gu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ b̄uɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niwuoni, molo baa biɛ gbein̄a, molo baa bi biɛ jon̄gorbaa-ba hãi. ⁴ Da na kã terien̄gu terien̄gu, aa ba ka hã-na d̄un̄gu wuɔ na ta na cɔ, na t̄iɛ d̄un̄gu fan̄gu-na fuɔ na tamma. ⁵ N̄ga da na kã da na ka har baman̄ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hãalãbiemba ta ta ba wuɔra nilein̄a-na hiere ba wan̄ *Neldɔɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kã.

Erɔdi huɔŋga cuu (*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Maman̄ ciɛn̄ hiere, *Erɔdi man̄ waa *Galile yun̄gu-na wuɔ nu-ma. Un̄ nuɔ-ma, u huɔŋ kaa cu. Banamba taa ba piie wuɔ *Nsãa-Batisei yaa siire kuon̄-nelle-na a jo. ⁸ Banan̄ ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Banan̄ ba'a yiinataan̄ *Diilopɔpuɔrbilon̄o nan̄o'i siire kuon̄-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi ciɛ ba kar Nsãa yun̄gu-i, hai molon̄o-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hãa nelp̄un̄gu nan̄gu wuo ye (*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsãa 6.1-14*)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiemban̄ kaa bir jo, baa jo ji t̄inu-yuɔ baa ban̄ kaa ce maman̄ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellen̄-huɔŋga-na kã ba den̄, dii nelle nande caan̄gu-na ba b̄i-de Betisada. ¹¹ Ban̄ fiɛ ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon̄-nu. Ban̄ kaa hi, Yesu wuɔ hã-ba munt̄ien̄ammu aa biɛ *Diilon̄-nellentesinni maama-i wan̄ baa-ba aa bi sire jaamba man̄ waa ba hɔlma-na.

¹² Bãan̄gun̄ juɔ don̄ ta ku hir huɔŋgu man̄ nuɔ-i, u *hãalãbien̄ c̄incieluo ba hãi baamba kã u wulaa ka cira: «Itie, in̄ yen̄ h̄ien̄gu-na dumand̄ɛ-i aa bãan̄gu ta ku suur, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilein̄a man̄ kɔt̄on̄ni-na ka taara niwuoni wuo, baa munc̄ammu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon̄ baa titiraamba hãi. Da ŋ bi'a miɛmei ka sãa ji hã nelp̄un̄ daaku-i hiere ŋ wan̄-ma.» ¹⁴ A ne da bɛmba man̄ waa, ba yuu nuɔmba neifien̄a hãi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Ciɛn̄ ba t̄iena nuɔmba komuɔŋa hã-a-hãi baa c̄incielbaa.» ¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba t̄iena. ¹⁶ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baan̄ daaba-i a ciir u yun̄gu-i d̄arɔ-i-na aa jaal Diilon̄o-i. Un̄ jaalaa Diilon̄o-i, wuɔ b̄ulnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i. ¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niɛ yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien̄ c̄incieluo baa a hãi a ta baa-ni.

Yesu sinni yaa hani-i? (*Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1*)

¹⁸ Yiingu nanɔŋu-na, Yesu k̄aa u deŋ ka tuɔ c̄ar̄ā Diilonɔŋo-i. U *h̄aalābiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba waŋ wuɔ nie mei k̄uŋgu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔnei *Ns̄aa-Bat̄isi-i, banan̄ ba'a nuɔnei *Eli-i, banan̄ ba'a yiinataan̄ *Diilop̄op̄uɔrbilon̄o nan̄o'i birii jo nuɔŋo-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

Pier wuɔ cira: «Diilon̄ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuɔŋo-i.»

²¹ Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yaŋ molo nu-ma. ²² Aa naa cira: «*Molon̄-Bien̄o saaya u gbuu mulien̄. Nelle b̄incuɔmba-i baa *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i a naara *ānj̄inamma piḡaataamba ka ciina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni h̄ai yon̄ h̄iema-na, sielin̄-yiingu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Nuɔni man̄ da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ ciina ŋ fere aa ŋ jo i ta. Aa ŋ saaya ŋ ta ŋ sie muliema-i baa kuliingu-i yinni man̄ jon̄. ²⁴ Uman̄ duɔ tuɔ kaal baa u yuŋgu yon̄, kutien̄o ka k̄osuɔŋ u fere; nga uman̄ duɔ tuɔ k̄osuɔŋ u fere mei maama-na, kutien̄o ka da cic̄elma man̄ sie ji t̄i dede. ²⁵ Da ŋ da ŋ yufien̄-niini-i hiere h̄iema-na aa ka caa, yuŋ haku-i dii-kuɔ? ²⁶ Uman̄ duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huon̄-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Molon̄-Bien̄ duɔ ka bir jo baa u f̄ŋḡu-i, baa u To wuon̄o-i a naara u To u d̄or̄p̄op̄uɔrbiemba wuon̄o-i, u ka bi ce senserre baa kutien̄o maama-i. ²⁷ Yaan̄ mi waŋ ninson̄o-i baa-na: Banamba dii na h̄alma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon̄-b̄aan̄gu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

Yesu birii u deŋ birma

(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)

²⁸ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, yinni niisiei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Ns̄aa a naara Sake ba k̄ā t̄anun̄gu nan̄gu-na da ba ka c̄ar̄ā Diilon̄o-i. ²⁹ Uŋ kaa tuɔ c̄ar̄ā Diilon̄o-i u yaan̄ga f̄unun̄ bir ka deŋ birma aa u jon̄gorbaa-ba bir baapielm̄ba ta ba gbu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuɔmba h̄ai juɔ ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ D̄or̄cecerma namma'i naa dii-ba huon̄ga ba ta ba piiye baa Yesu-i uŋ ka ku kuliingu man̄ *Yerusalem̄u-i-na a perien̄ u maacemma-i b̄al-ma. ³² Ŋ sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔf̄un̄ bir ba nammu-i ba honniŋ, nga ba yagar sire da cecer daama diyaa Yesu-i huon̄ga baa muon̄ daaba-i ba h̄ai-i-na u caan̄-nu. ³³ Nuon̄ daaban̄ juɔ ta ba ta, Pier wuɔ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «H̄aal̄atie, i jomma faa bande-i-na de! Ŋ sa yaŋ i ce gbuganni siei wei? Ku diei nan̄ k̄uŋgu, ku diei Moisi k̄uŋgu, aa ku diei k̄uŋgu nan̄gu-i Eli k̄uŋgu.» U taa u piiye dumaa u yuŋ-nu, u sa suɔ uŋ waŋ maman̄. ³⁴ Uŋ taa u waŋ mafamma-i huon̄gu man̄ nuɔ-i, duherru nandu jo ji c̄innu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne, da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Bien̄o yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nuŋgu-i*.» ³⁶ Molon̄ daa uŋ juɔ piiye t̄i, *h̄aalābiemba da Yesu yaa u diei yon̄; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ ciɛ dumaan̄o-na, ba fiinan̄ nel daama-na, ba saa waŋ-ma baa moloŋo huon̄gu fan̄gu-na.

Yesu duɔnya j̄ina naacombilon̄o nan̄o-na

(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire t̄anun̄gu-na baa u *h̄aalābiemba-i. Nelp̄un̄gu nan̄gu jo u wulaa. ³⁸ Naacol̄o nan̄o waa ba h̄alma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «H̄aal̄atie, jande, ne mi bien̄o-i, u yaa u diei yon̄ mi wulaa. ³⁹ *J̄ina dii u yuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ dumand̄e-i, u tugol kaas̄in̄. Duɔ kaas̄in̄, j̄ina mal-o u tuɔ t̄ar̄ā aa s̄ampugaaru ta du hel u nuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ, u mulien̄-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi c̄ar̄ā ŋ h̄aalābiemba-i mie ba donya-yuɔ, ba saa gb̄aa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuon̄ namaan̄o-i na sa h̄uu nelien̄ maama; na saa fa. Na daa nie s̄i mi ka t̄iena baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gb̄e naacol̄o-i wuɔ: «Jo baa ŋ bien̄o-i bande.» ⁴² Naacombilon̄ uŋ kaa tuɔ pie Yesu-i, j̄ina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ

* 9:35 Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22

cii p̄an̄ tuɔ̄ t̄ārā. Yesu wuɔ̄ nuola j̄ina-i wuɔ̄ u cor hel naacombilon̄o-na. U bi siremma yaa dumaan̄o-na u jarma-na. Wuɔ̄ h̄a u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔ̄mba man̄ waa hiere kuɔ̄ ce-ba gbɛɛ. Wulawula wuɔ̄ Diilon̄o hii, wulawula wuɔ̄ Diilon̄o hii.

Yesu tirii u kuliingu maama-i
(*Matie 17.22-23; Marke 9.30-32*)

Yesu āncemman̄ taa ma ce nuɔ̄mba-i hiere gbɛɛ dumaan̄o-na, wuɔ̄ wan̄ baa u *h̄aalābiemba-i wuɔ̄: ⁴⁴ «Karaan̄ na t̄ūnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molon̄-Biɛn̄o-i h̄a nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U h̄aalābiemba saa suɔ̄ u nelma yaan̄ga-i; ma yun̄gu naa fuo-bɛi, ba saa gb̄aa da ba suɔ̄-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ̄-i h̄aalābiemba-na?
(*Matie 18.1-5; Marke 9.33-37*)

⁴⁶ Ku huon̄gu-na, Yesu *h̄aalābiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ̄ uman̄ nelbuɔ̄-i ba h̄alma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ̄ suɔ̄ baa-ba, wuɔ̄ biɛ bisāmbilon̄o nan̄o j̄ina u caan̄gu-na aa naa wan̄ baa-ba wuɔ̄: ⁴⁸ «Uman̄ duɔ̄ ne muɔ̄n̄o-i aa bel bisāmbilon̄ daayo-i fafamma, kuu dii n̄aa kutien̄o bilaa m̄ei fɛɛ yaa-i; aa uman̄ duɔ̄ bel muɔ̄n̄o-i fafamma, kuu dii n̄aa u bilaa uman̄ puɔ̄raa-mi. Na saa da, uman̄ duɔ̄ ce u fɛɛ c̄ek̄ūɔ̄ na h̄alma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ̄-i.»

⁴⁹ Ns̄aa wuɔ̄ wan̄ baa-yo wuɔ̄: «H̄aalāt̄ie, i daa naacol̄n̄o nan̄o taa u b̄i n̄ yerre-i aa tuɔ̄ donya *j̄inabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛn̄o-i, i ce u yan̄.»

⁵⁰ Yesu wuɔ̄ cira: «Baa na cie-yo, uman̄ duɔ̄ saa biḡaan̄-na, kutien̄o dii baa-na.»

Yesu k̄amma-i Yerusalɛmu-i-na

⁵¹ Diilon̄ u n̄ n̄a naa saaya u h̄ū Yesu-i yinni man̄ nuɔ̄-i, nin̄ juɔ̄ ta ni piɛ, wuɔ̄ sire wuɔ̄ fuɔ̄ fuɔ̄ k̄a *Yerusalɛmu-i-na. ⁵² Aa naa puɔ̄r nuɔ̄mba ta u yaan̄-na. Kutaamban̄ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiɛra wuɔ̄ ba tigiin̄ cie-yo. ⁵³ N̄ga ban̄ waa da ba cor k̄a Yerusalɛmu-i-na, nelle fande taamba saa h̄ū-ma u duɔ̄ har ba nelle-na. ⁵⁴ Ban̄ juɔ̄ hi da-ma dumaan̄o-na, Sake-i baa Ns̄aa-i baa cira: «It̄ie, n̄ sa yan̄ i ce Diilon̄o naar ko-ba w̄ei?» ⁵⁵ Yesu wuɔ̄ bir nuola-bɛi.† ⁵⁶ Aa ba cor ta ba k̄a nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?
(*Matie 8.19-22*)

⁵⁷ Ban̄ k̄an̄ h̄ūmelle-na, naacol̄n̄o nan̄o gb̄ɛ Yesu-i wuɔ̄: «It̄ie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ nin̄ k̄an̄ terni man̄ nuɔ̄-i hiere.»

⁵⁸ Yesu gb̄ɛ-yo wuɔ̄: «Munc̄om̄mu dii baa b̄ūɔ̄r̄āamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; n̄ga terien̄gu si dii baa *Molon̄-Biɛn̄o-i u duɔ̄ tuɔ̄ c̄innu u yun̄gu-i.» ⁵⁹ Aa naa miɛl wan̄ baa unan̄o-i wuɔ̄: «Jo i ta.»

Naacol̄n̄o gb̄ɛ-yo wuɔ̄: «Yan̄ mi to duɔ̄ ku mi fuure-yuɔ̄ t̄i, mi ka suɔ̄ jo i ji tiɛ wuɔ̄ra.»

⁶⁰ Yesu wuɔ̄ gb̄ɛ-yo wuɔ̄: «Yan̄ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔ̄n̄o-i n̄ k̄a n̄ ka ta n̄ wuɔ̄ra n̄ wan̄ *Diilon̄-b̄aan̄gu maama-i baa nuɔ̄mba-i.»

⁶¹ Unan̄ wuɔ̄ tuɔ̄ piye baa Yesu-i wuɔ̄: «It̄ie, m̄ei ka ta mi nyaanu-niɛ, n̄ga yan̄ mi ka c̄ār̄ā h̄ūmelle-i c̄iingu-na iḡēna.»

⁶² Yesu wuɔ̄ cira: «Ŋ saa da, uman̄ duɔ̄ tuɔ̄ k̄ū baa niimba-i aa tuɔ̄ miɛl u ne u huon̄gu-na, kutien̄o siɛ gb̄aa guona Diilon̄-suon̄gu-na.»

10

Yesu puɔ̄raa nuɔ̄mba komuɔ̄n̄a siɛi baa c̄incieluo ba h̄ai

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ̄ tiraa hiel nuɔ̄mba komuɔ̄n̄a siɛi baa c̄incieluo ba h̄ai a puɔ̄r-ba ba h̄a-ba-h̄ai nilɛin̄a-na hiere baa terni man̄ u n̄ n̄a naa saaya u k̄a-niɛ, ba da ba ta u yaan̄-na. ² Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ̄: «D̄imma dii b̄oi n̄ga ma kartaamba saa ciinu. C̄ār̄an̄

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ̄: «Na saa suɔ̄ wuɔ̄ na balaan̄ cor w̄ei? *Molon̄-Biɛn̄o saa jo duɔ̄ ji ko nuɔ̄mba, n̄ga u juɔ̄ duɔ̄ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Min puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tɔlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeɪŋa, molo baa biɛ buɔra, molo baa bi biɛ naatɛnni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiɛra hũmelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur ciɛŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ dii cemma igɛna ma yaa daama, na cira: «Tiyãaŋ dɛi.» ⁶ Da kuɔ yaafɛllentienjo dii ciɛŋgu faŋgu-na, na jaaluŋgu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienju maŋ nuɔ-i, na har na tɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kumaŋ, na hũu na wuo. Da ba bi hã-na kuunyɔŋgu maŋ, na hũu na nyɔŋ. Maacembiloŋo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kumaŋ, na hũu na wuo fiɛi. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-ɓãaŋgu piyaa-ba tɪ. ¹⁰ Nga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntɛnammu, na kã nellen-huɔŋga-na na ka cira: ¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga mamaŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilon-ɓãaŋgu piyaa tɪ.» ¹² Mi tũnu-nei, bamaŋ da ba saa ka hã-na muntɛnammu, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiɛŋgu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balan yaŋ Sodɔmutaamba kũŋgu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Gbɛɛ-wɛima maŋ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nilɛiŋa faŋa taamba naa kũnna cuoŋgu ba fɛɛŋ nuɔ aa dii buɔrbaa joŋgor ba temma a pigãaŋ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i. ¹⁴ Terienju faŋgu-na, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiɛŋgu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan yaŋ Tiirtaamba kũŋgu-i baa Sidɔtaamba kũŋgu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaan namaaŋo-i, na daa niɛ sɪ namei ka maar nuɔmba-i hiere wɛi? Na tãal na fɛɛ; namei ka waa ba hieroŋo-i hiere ba huon-nu.»

¹⁶ Aa naa waŋ baa uŋ hielaa bamaŋ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kã, umaŋ duɔ ka nu na nunni-i, kutienjo nuɔ mɛi nuŋgu yaa-i; umaŋ duɔ ka ciina-nei, u ciinaana muɔmɛi. A ne da umaŋ duɔ ciina muɔŋo-i, u ciinaana umaŋ puɔraa-mi.»

¹⁷ *Pɔpuɔrbiemban kã aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jɪnabaa-ba-i hiere, diɛ piiye baa-ba aa bɪ ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitãni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilon-nyiesimma. ¹⁹ Niɛŋ, mi hãa-na himma-i ninsoŋo na ta na gbã na fiɛna jɛnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigãarãŋo-i; a ce dumaanjo-na biŋkũŋgu siɛ gbãa ce kuubabalaŋgu nei. ²⁰ Na saa da! Kumaŋ saaya ku fɛ na hɔmmu-i ku'i sɪ wuɔ *jɪnabaa-ba nuɔ na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suɔ wuɔ na yirɛiŋa nyegãaŋ dii dɔrɔ-i-na.»

Yesu huɔŋga fiɛ

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Terduɔŋgu faŋgu-na, *Diilon-Yalle pãŋ ce Yesu huɔŋga fiɛ. Wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntien nuɔ dɔrɔ-i-na baa hiɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huɔŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebɛsuɔtaamba-na, aa cɛr pigãaŋ bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu bɔi. Ninsoŋo, ŋ ciɛ ŋ huɔŋga yaa dumaanjo-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii wɛima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuoŋo-na, molo sa suɔ Bɛpolŋo-i, aa da ma bi hel Bɛpolŋo-na baa uŋ taaran u pigãaŋ bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuoŋo-i.» ²³ Aa naa bir fulnu u *hãalãbiemba-i ba kula wuɔ: «Naŋ dan kumaŋ daaku-i, bamaŋ daan-kun ba yunni dɔlaa. ²⁴ Yaan mi tũnu-nei, *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa fɔŋgɔtaamba bɔi taa ba taara ba da nan dan kumaŋ, aa nu nan nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyenjo nanjo maama

* **10:12** Sodɔmutaamba kũŋgu-i: Niɛŋ Miwaanjo jɪnamman-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 19.24-28. † **10:24** Niɛŋ Pier dɛi. 1.10-12.

25 *Anjɪnamma pigāatienɔ nanɔ sire yiera aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duɔ cure-yuɔ wuɔ: «Hāalātie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma man sa tɛɛn dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

26 Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba nyegāan wuɔ niɛ *anjɪnamma-na?»

27 Naacolɔ wuɔ cira: «Ba ciɛra wuɔ: *«N saaya η dɔl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa η huɔŋga-i hiere, baa η kusɔŋgu-i hiere, baa η fɔŋgũ-i hiere, baa η ānjɔguɔma-i hiere, aa η bi dɔl η nanolɔ-i ŋaa niŋ dɔl η fɛɛ dumaa.»*†»

28 Yesu wuɔ cira: «Ma yaanɔ yaa-i. Da η ta η ce mafamma-i, η ka da cicɛlma man sa tɛɛn dede-i.» § 29 Ŋga ānjɪnamma pigāatienɔ tuɔ taara u pigāan Yesu-i wuɔ u nelma saa kā hɛɛn-nu. U bir yuu-yo wuɔ: «Mi nanolɔ yaa hai?»

30 Yesu wuɔ siɛ-yo baa nel daama-i wuɔ: «Naacolɔ nanɔ hilaa *Yerusalemu-i-na a tuɔ hiire u kā Yeriko. Uŋ kāŋ hūmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hūu u bimbɪnni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanɔ-na, ba nanna-yuɔ aa ta.

31 *Diilɔjigāntienɔ nanɔ tuɔ jo ji da-yo, u ciɛl cor aa yaŋ-yo. 32 *Levitiyenɔ nanɔ jo ji ce maaduɔma. 33 *Samariyienɔ nanɔ jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. 34 U yiera. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pānni-i aa hure namma niɛ aa vaaya-niɛ. Uŋ ciɛ mafamma-i, kakūmuɔ waa baa-yo; u tɛɛn-yo haa-yo u kakūmuɔ-i-na a kā baa-yo niraan-muŋharmu nammu-na ka migāan bel-o fafamma. 35 Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbienɔ* hā terientienɔ-i, wuɔ u hūu u tuɔ bel jɛinɔ-i, kɛɛ fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanɔ u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pā-ya hā-yo.»

36 Yesu wuɔ yuu ānjɪnamma pigāatienɔ-i wuɔ: «Nan huɔŋga-na, balan daaba-i ba sisi-i-na, hayo-i niɛ jɛin daayo-i wuɔ u nanolɔ?»

37 Anjɪnamma pigāatien wuɔ cira: «Uman ciɛ hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kā η ka ta η ce dumɛi!»

Nelienɔ saaya u par maman

38 Yesuŋ taa u kā *Yerusalemu-i-na baa u *hāalābiemba-i, ba kā ka hi nelle nande-i. Ciɛnɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. 39 U hāanɔ waa, ba taa ba bɪ-yo Maari. Maari wuɔ kā ka tɛɛna Yesu caanɔ-na tuɔ nu u tuɔ piiye. 40 A ne da huɔŋgu fangu-na, Marti yaanɔ naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hāanɔŋ yaan mi ta mi gonya mi da-mi-diei nan daa ku biyaa wɛi? Ŋ sa wan baa-yo u jo ji kāyā-miɛ wɛi?»

41 Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hāa, η huɔŋga yuu baa nelma bɔi, ku'i ciɛ η yaanɔ huol huolɔ daama temma-i. 42 Nelien nuɔ η saaya η ne wɛima diei par. Dan'a η par, η ne maman faa. Maarin paraa maman, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hūu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigāan u hāalābiemba-i ban cārāŋ Diilonɔ-i dumaa (Matie 6.9-13; 7.7-11)

1 Yiinɔ nanɔŋu-na, Yesu waa terienɔŋu nanɔŋu-na tuɔ cārā Diilonɔ-i. Uŋ juɔ cārā tɪ, u *hāalābilonɔ nanɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, hāalā-yiɛ i tɛɛ cārā Diilonɔ-i ŋaa Nsāa uŋ hāalāyā u hāalābiemba-i dumaa.»

2 Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cārā Diilonɔ-i, ciɛran: «I To nuɔ, yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonɔ nuɔŋo-i. Pa η bāanɔŋu-i yiɛ.

3 Ta η hā-ye niwuoni-i yinni man jonɔ.

† 10:27 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18 § 10:28 Niɛŋ Buolman-sebɛ-i-na (Lévitique) 18.5. * 10:35 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: «Wuɔ hiel *deniebaa-ba hāi hā terientienɔ-i.»

4 Umanɔ duɔ cāl miɛŋo-i i ce-yo jande.
 Diɛ bi cāl-ni ŋ ce-ye jande;
 ŋ baa gāŋ baa-ye.

Baa yan wɛima gbāa tāal-e dii-ye kuubabalaanɔu cemma-na.»

5 Uŋ waan mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanɔ-na, umanɔ duɔ sire kā u jienɔ nanɔ wulaa isuɔhollen ka tuɔ muo dūŋgu-i yuɔ, wuɔ u sire hā-yo niwuoni, ⁶ kɛɛ u jienɔ nanɔ haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonɔu duɔ hā-yo. ⁷ U jienɔ tɛ dii dūŋgu-na aa cira: «Baa mulien-muɔ; mi gaala tɛ baa mi bisālmba-i aa dūŋgu tiraa gbonu, mi siɛ gbāa sire da mi biɛ niwuoni hā-ni.» ⁸ Yaan mi tūnu-nɛi, naacolɔ duɔ cor tuɔ muo dūŋgu-i, u jienɔ duɔ fiɛ'a u saa ne ba jiesinni-i aa sire, unɔ muo u huol u yaan-na u ka sire hā-yo unɔ taaranɔ nimanɔ hiere.

⁹ «Yaan mi tūnu-nɛi: Cāarāŋ! Ba ka hā-na. Taaraayanɔ! Na ka da. Biɛŋ! Ba ka siɛ-na.
¹⁰ Umanɔ cāarāŋ ba hā u yaa-i, umanɔ taaraayanɔ u yaa daan, aa umanɔ biɛŋ ba siɛ u yaa-i.

¹¹ «Namaanɔ-na, hai moloŋ biɛŋo-i duɔ cārā teterienɔ u wulaa, u yan-yo aa bel jienɔ hā-yo? ¹² Sisɔ duɔ cārā cumelle, u yan-yo aa bel namienɔ hā-yo? ¹³ Namaa namanɔ balaanɔ, da na ta na suɔ-ma na hā na bisālmba-i bimbifafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamanɔ cāarāŋ u *Yalle-i u siɛ hā-ba baa-de?»

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)

¹⁴ Yiinɔu nanɔu-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nanɔo-i naacolɔ nanɔo-na. Jina wuɔ ciɛ naacolɔo-i bobo. Uŋ juɔ hel, naacolɔo donɔ tuɔ piiye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i.

¹⁵ Banamba ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntienɔo-i *Belsebul* yaa hā-yo himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonɔ puɔraa u yaa-i, u ce binɔkūŋgu pigāan-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlen-baanɔ namaanɔo-i na sa gbo, yiinɔu dii baa yiinɔu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nanɔ ciɛra wuɔ Belsebul hā-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hāa, *Sitāni duɔ tuɔ gāŋ baa fuɔ fɛɛŋ baamba-i, u fōŋgūɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitāni duɔ hā-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloŋo-i hāa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Wɛimantienɔ yaa hāa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigāan wuɔ *Diilonɔ-bāanɔu paa-nɛi tɛ.

²¹ «Fōŋgōtienɔ manɔ jienɔa kuumuonɔu u caan-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa siɛ suur-yuɔ. ²² Nɔga umanɔ fōŋgūɔ-i jienya fuɔ wuonɔo-i duɔ jo, unɔ haa u nanɔa u kuumuonɔu manɔ nuɔ-i, u hūu-ku aa biɛra u bimbinni-i hiere calnu-niɛ hā nuɔmba.

²³ «Umanɔ duɔ uu si dii baa-mi, kutienɔ bigāan-mi, aa umanɔ duɔ u sa tigiinɔ baa-mi, u pisāllā.»

(Matie 12.43-45)

²⁴ «*Jina duɔ hel moloŋo-na, u kā ka tuɔ wuɔra u binɔ hien-nu duɔ taara muntienammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercɔlɔmmu-na.» ²⁵ Aa bi bir. Duɔ kā ka da kutienɔ gbuu migāanɔ u huɔŋga-i da welewele aa tigiinɔ-ka, ²⁶ u bir ka bi u najinabaa niehāi, bamanɔ balaanɔ yanɔ ufanɔo-i, ba jo ji suur tɛna-kei. Da ba jo ji waa dumaanɔo-na, ku migāanɔ balanɔ kutienɔo-na a yanɔ diɛlā-kūŋgu-i.»

²⁷ Yesunɔ taa u wanɔ mafamma-i, ciɛŋo nanɔo piiye da gbagaga nuɔmba-na wuɔ: «Ciɛŋo manɔ huɔŋ-ni aa fiɛ-ni u yunɔgu dɔlaa!» ²⁸ Yesu wuɔ yanɔ aa gbɛ-yo wuɔ: «Cira, bamanɔ nuɔŋ Diilonɔ-nelma-i aa wuɔ ma hūmelle-i ba yunni dɔlaa.»

Nuɔmba ciɛra Yesu ce binɔkūŋgu ba ne
(Matie 12.38-42)

* 11:15 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

²⁹ Nuɔmban gbuu ji ta ba ciinu huɔngu man nuɔ-i Yesu caangu-na, wuɔ cira: «Fieɛ ku nuɔn namaanɔ-i na saa fa; na ciɛra mi ce bɪnkũngu hã na ne. Nga bɪnkũngu sa ce dii hã-na, manan daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. ³⁰ Yonasiŋ waa kuman Ninivetaamba wulaa†, *Molon-Bieŋo ka waa kufangu temma yaa-i namaa na wulaa. ³¹ Gɛngeryiingu-na, Seba nellentienɔ ka da nungu fieɛ ku nuɔn namaanɔ-na. Fuɔ siire termaan daaku-na a karnu nilɛiŋa-i hiere duɔ ji nu *Salomɔ nelma-i‡, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nungu-i. ³² Ninivetaamba nuɔ Yonasi nungu-i aa nanna ba cilɔbabalanɔ-i§, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na siɛ nu u nungu-i. Terienɔ fangu-na, Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cãlãa cemma.»

Fitɪŋ-gbãnalãangu

(Matie 5.15; 6.22-23)

³³ «Molo sa celien fitɪnuɔ-i aa fuo-yo, sisɔ aa ce bɪnkũngu cure-yuɔ. Da ŋ celien-yo, ŋ haa-yo dɔrɔ dũŋ-huɔnga ce cerre hiere. ³⁴ Nelien nuɔ ŋ yufienɔ yaa nan ferɛŋ kerre fitɪnuɔ-i. Ŋ yufien da a fa, ŋ waa cecerma-na; nga ŋ yufien da a saa fa, ŋ waa kukulma-na. ³⁵ Terienɔ fangu-na, gbãŋ fitɪnuɔ man dii baa-ni u baa ji dɪŋ aa yan-ni. ³⁶ Da ŋ waa hiere cecerma-na, ŋ bɪnkũngu diei si dii kukulma-na, ŋ ka waa ŋaa ŋ suurii fitɪŋ-dũŋ-nu.»

Yesu haa cãlmuɔ Farisɛbaa-ba-na

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

³⁷ Yesuŋ juɔ piiye ti, *Farisɛyiɛŋo nanɔ bi-yo wuɔ ba ka wuo niiwuoni u ciingu-na. Yesu wuɔ kã ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uŋ ŋa u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niiwuoni-i, kuɔ ce Farisɛyiɛŋ daayo-i gbɛɛ. ³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Farisɛbaa namaanɔ-i, naa dii ŋaa nelienɔ man saaraa kalni honni-i aa yan ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migãan na kũɔma yaa da welewele aa na hɔmmu yu baa cuosinni baa balaangu. ⁴⁰ Mimiɛl namaa temma-i daana-i, uman ciɛ huɔngu-i u'i saa ce huɔnga-i wei? ⁴¹ Firiinuŋ na hɔmmu-i baa sũntaamba-i ŋ ka da na birii nuɔfafaan namaa.

⁴² «Farisɛbaa namaanɔ-i, sũlma haraa-nei; da na ce na dii Diilonɔ *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sinni-na hiere aa na siɛ bi ce kuman vii, na siɛ bi tiraa dɔl Diilonɔ-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ.

⁴³ «Farisɛbaa namaanɔ-i, sũlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhãalãdũngu-na, na taara na tɛna yaan-na. Na taara da na waa nuɔmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nei; naa dii ŋaa cɪncuɔŋa man gbuyaanu, nuɔmba saa suɔ wuɔ munterbabalammu, ba ta ba wuɔ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Anjɪnamma pigãatienɔ nanɔ gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, da ŋ ta ŋ piiye dɛ-i-na, ma si ŋ bi tuora miɛ ferɛ-i kɛ?»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Anjɪnamma pigãataan namaanɔ-i, sũlma bi haraa-nei; da na ce na bie conɔgorni man nelie siɛ gbãa tũu-ni a hã nuɔmba-i wuɔ ba tũu, aa na siɛ bi bel ba tũu.

⁴⁷ Sũlma haraa-nei; na bɪncuɔmban kuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba man, na siire ta na ma ba cɪncuɔŋa-i. ⁴⁸ Nan ciɛ mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigãan wuɔ na bɪncuɔmban ciɛ kuman ku faa. Bafamba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cɪncuɔŋa-i. ⁴⁹ Ku'i ciɛ Diilonɔ un suɔ weiɛma-i hiere, u wan-ma gbar-ma wuɔ: «Mi ka saan mi pɔpuɔrbiemba namba hã-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpãncɔlgũ.» ⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba man ban kuɔ-ba a don dii miwaanɔ domma-na, Diilonɔ kaa yuu fieɛ ku nuɔn namaanɔ-i kuman ciɛ na ko-ba. ⁵¹ Yaan mi tũnu-nei, ban kuɔ Abel* aa ko baman cu-yo hiere a ji hi Sakari† man ban kuɔ-yo mumbuolmun-terienɔ hɔlma-na baa *Diilodubuɔ-i, ba kaa yuu-na kuman ciɛ na ko-ba.

† 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jãmatigi ba sebedielãno (1 Rois) 10.1-10 § 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10

* 11:51 Miwaanɔ jɪnamman-sebe (Genèse) 4.8 † 11:51 Ancɔlɔmman-sebehãalɪno (2 Chroniques) 24.20-22

⁵² «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i, sūlma haraa-nei! Naŋ fuyaa maman gbāa ce nuamba suɔ Diilonjo-i; naa dii ŋaa neliɛŋo man gbuonu dūŋgu aa fuo diele-i. Fuo sie suur aa baman taaraayan ba suur u sie bi yan ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juɔ hel juwuoterienɡu-na, ānjīnamma pigāataamba-i baa Farisīɛbaa-ba jo ji yu-yuɔ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bɔi ⁵⁴ wuɔ sɪ u ka piiye cāl ba da āntāalāmma haa-yuɔ.

12

Uman saaya kālāmma (Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piiye baa *Farisīɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa kūl ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ wan baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Bilaan na fere Farisīɛ ba dawɔruo-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan ba ji celien-na baa-yo. ² Nelma man fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo wan maman, ma ka nu.

⁴ «Mi jēnaan namaa, yaan mi tūnu-nei, baa na ta na kālā uman gbāa ko-na yon aa u sie gbāa ce kuanɡu nei. ⁵ Mi ka pigāan-na nan saaya na ta na kālā uman. Na saaya na ta na kālā Diilonjo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa dii-ni dāamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na kālā u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigālāamba ndii warbienja hāi yon wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diilonjo-i. ⁷ Halle na yukuɔsɪnni man daani-i, Diilonjo kāan-ni hiere. Terienɡu fanɡu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigālāamba-na titirre.

⁸ «Mi tūnu-nei: Uman duɔ yiera-mei nuamba yaanɡa-na wuɔ mei wuonjo, *Molon-Bienjo kaa yiera-mei *dɔrpɔpuɔrbiemba yaanɡa-na wuɔ kutienjo-i fuo bi wuonjo. ⁹ Nga uman duɔ ciina-mie nuamba yaanɡa-na, Molon-Bienjo kaa bi ciina kutienjo-i dɔrpɔpuɔrbiemba yaanɡa-na. ¹⁰ Uman duɔ wan noparaan-āndaanɡu baa Molon-Bienjo-i, jande gbāa ce kutienjo-na, ŋga uman duɔ wan noparaan-āndaanɡu baa *Diilon-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutienjo-na. ¹¹ Da ba bɪ-na yiinɡu yiinɡu *Diilonelhāalādūnni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ fāamaan ba terien-nu; baa na yan na hɔmmu cu wuɔ na sie ka suɔ nan ka wan maman a kor. ¹² Da na ka hi, Diilon-Yalle ka pigāan-na nan saaya na wan maman.»

Weino man milāan u gbānalāanɡu

¹³ Yesuŋ taa u piiye, naacoljo nanjo tɛe dii nuamba-na aa gbɛ-yo wuɔ: «Hāalātie, wan baa mi mɔlɔ-i u yan i calnu i to ciilunɡu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi jɛe, hai juɔ haa-mi ɡenɡertie muɔ na yunɡu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilunɡu?» ¹⁵ Aa naa wan baa nuamba-i hiere wuɔ: «Bilaan na fere, baa na yan gbein-maama yu na hɔmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ neliɛŋ nuɔ da ŋ fie waa wein nuɔ nie nie, ŋ weisɪnni sie gbāa haa kuanɡu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weino nanjo dimma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piiye u huon-na wuɔ: «Mundiimu sɪ baa-mi, mi ka ce diŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa ji cira: «Mi suyaa min ka ce kuman. Mi ka muonu mi inɔŋgɔbaa-ba-i aa ma bɔmbɔŋ-baamba a dii-ma baa mi nagān-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gbāa ce mafamma-i, mi dimman ciinu, mi ka tɛena ta mi wuɔ yon aa ta mi nyon, aa bi ta mi ce mi bāanɡu-i. Mi ka ce bienja bɔi, mi sie guona.» ²⁰ Diilonjo gbɛ-yo wuɔ: «Ŋ milāan ŋ sa cɛ, isuon daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, nin daa dimma man daama-i ma ka ce hai maama-i?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Kuuduonɡu yaa baa baman gbaraan ba nyaanu miwaan daayo weisɪnni-i aa yan Diilon-niini-i.»

Hɔcugbāŋgbālānde (Matie 6.25-34)

²² Ku huonɡu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Da mi ta mi piiye baa-na wuɔ na baa tie holle baa na niwuonin-kunɡu-i, baa na niidiin-kunɡu-i; ²³ kuu dii ŋaa neliɛŋ nuɔ ŋ yunɡu bɔyaa niwuoni-na aa ŋ kūɔma bɔyaa niidiini-na. ²⁴ Niɛŋ huriimba-i! Ba sa

guona, aa inɔŋgɔbaa-ba bi sɪ baa-ba, ŋga Diilonɔ hã ba ta ba wuo. Na saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁵ Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i hiere u gbãa naara kunɔŋu u yinni-na? ²⁶ Ku fɔŋgũo ŋ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i ciɛ na hɔmmu ta mu cu baa na niwuoniŋ-kũŋgu-i baa na niidiiniŋ-kũŋgu-i? ²⁷ Niɛŋ pũlmanɔ puŋ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sũ jonɔgorbaa. Mi tũnu-nei, halle *Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompaŋga manɔ faa yanɔ pũlma-i dede. ²⁸ Hiɛŋgu manɔ hiɛŋgu, Diilonɔ duɔ diyaa-kuɔ fafamma nyunɔgo-i-na diyaanɔ daama temma-i, aa bisinuɔ dãamu waa da mu caa-ku; namaa namaŋ nelbilienɔ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanɔga-i Diilonɔ-na ku haama. ²⁹ Baa na yanɔ na hɔmmu ta mu cu baa na niwuoniŋ-kũŋgu-i. Baa na ta na hel na jɔguɔŋ-ma. ³⁰ Bamaŋ sa suyaanɔ Diilonɔ-i, ba yaa gbagbaraayanɔ nifanni huonɔ-nu. Namaa To suya wuo ni maama dii-nei. ³¹ Yaanɔ u maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna, na ka da u hãa-na baa daani-i naara.

³² «Cɛllɛ-baanɔ namaa namaŋ nuɔ mi babimuɔ-i, baa na yanɔ korma da-na. Ku dɔlaanu na To-i u hã-na u nelle-i. ³³ Suoraanɔ na nagãŋ-niini-i aa na hã sũntaamba baa gbeinɔ fanɔ-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ŋaa na tieraaaya gbeibuɔ jina *Diilonɔ-nelle-na. Gbeinɔ fanɔ sa ji ti dede, a sa bi ji kã terienɔgu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terienɔgu-na, nyɛi bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Nelienɔ nuɔ ninɔ tieraaaya kusuɔŋ-nu ŋ huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

Baa na gonya duɔfũmmu

³⁵ «Tigiinɔ na fɛrɛ, baa na yanɔ na fitimbaa-ba dɪŋ. ³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacembiamba manɔ ba yuntienɔ kãa bilohiyãlle aa ba tɛna ta ba cie u jomma-i wuo duɔ jo ba hɪl dumelle-i hã-yo. ³⁷ Ba yuntienɔ duɔ jo ji da ba saa kor duɔfũŋ, ba yunni dɔlaa. Mi tũnu-nei, ŋ da ba yuntienɔ biyaa maacemmanɔ-jonɔgoruo dii, aa ce ba tɛna u hã-ba niwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fiɛ jo isuɔhollenɔ, sisɔ cuo kaalmanɔ-caanɔ-nu, a jo ji da ba saa duɔfũŋ, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo unɔ ka suur-niɛ huɔŋgu manɔ nuɔ-i, ŋ siɛ yanɔ u ji kanu ŋ dũŋgu-i. ⁴⁰ Namaa fɛrɛ-i nanɔ'a na saa tɛna baa-ma wuo *Molonɔ-Bienɔ ka jo huɔŋgu manɔ nuɔ-i, u jo huɔŋgu fanɔgu'i nuɔ-i. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na tigiinɔ na fɛrɛ.»

⁴¹ Piɛr yuu-yo wuo: «Itie, gbãnalãanɔ daaku vii *hãalãbienɔ miɛ yonɔ wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuo cira: «Da ŋ nu wuo maacembilonɔ manɔ vii, aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntienɔ kãa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hã u namaacembiamba namba-i niwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntienɔ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i manɔ saaya ma ce dumaa, fuɔ yunɔgu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tũnu-nei, u yuntienɔ ka haa-yo u nagãŋ-niini yunɔ-nu hiere. ⁴⁵ ŋga duɔ da niɛ sɪ u yuntienɔ siɛ bir jo fiɛfiɛ, aa donɔ tuɔ muo u namaacembiamba-i, ku bɛmba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyɔŋ u ye; ⁴⁶ unɔ ŋ'a u saa tɛna baa yiinɔgu manɔ maama-i, baa huɔŋgu manɔ maama-i, u yuntienɔ jo huɔŋgu fanɔgu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaanɔ-na, unɔ ka haa kumanɔ yuɔ, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa bamaŋ sa nuɔŋ Diilonɔ-nunɔgu-i banɔ ceŋ-banɔ dumaa.

⁴⁷ «Maacembilonɔ manɔ suya u yuntienɔŋ taaranɔ kumanɔ, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuɔ. ⁴⁸ ŋga maacembilonɔ manɔ sa suyaanɔ u yuntienɔŋ taaranɔ kumanɔ, duɔ ce mamaŋ saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hã nuɔni manɔ bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hã nuɔni manɔ bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nunɔgu fanɔgu-i.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle

(Matie 10.34-36)

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dãamu'i hɛma-na. Mi taara dãanɔ daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga siɛ gbãa tɛna terduɔŋ-nu.

⁵¹ «Na daa niɛ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle'i hɛma-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka donɔ ta ba gãŋ dũnni dũnni. Bamaŋ da ba waa ba ndii ba dũŋgu-na, ba siɛi ka ta ba gãŋ baa ba hãi aa ba hãi bi ta ba gãŋ baa ba siɛi. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gãŋ

baa bɛpuɔmba-i; bɛpuɔmba bi ta ba gɔŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gɔŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gɔŋ baa nyunaamba-i. Hũɔyɔamba ka ta ba gɔŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gɔŋ baa hũɔyɔamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diilonɔ biilii, na cira: «U ka dɔa», aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kɔ bɔpagũngu-na, na cira: «Babɔaŋgu ka waa», aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yuŋgu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Moloŋ cɛmɛl da di waa-niɛ, aa kutienɔ bi-ni, da na ta na kɔ hũmelle-na, gbɔŋ baa-yo ŋ cɔrɔ-yuɔ. Ni ma'i sɪ, duɔ kɔ baa-ni fɔamaambaa-ba wulaa, ba ka hɔ kpɔŋkpɔnnintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tũnu-nei, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pɔ ŋ cɛmelle ti hiere, ŋ cɛraa ŋ da muŋhelmu.»

13

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niɛ sɪ Galiletaŋ daabaŋ kuu kuliŋgu maŋ, ku pigaaŋ wuɔ ba yaa balaŋ yaŋ Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiɛi maŋ Siloe dujaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa niɛ sɪ ba yaa balaŋ yaŋ Yerusalemutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbɔnalɔaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolɔŋo naŋo diyaa *ɛrɛsɛ-suonɔgu, aa sũ *yensɔaŋgu kuɔ. Yiŋgu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembilonɔ-i wuɔ: «Bieŋa siei yaa de-i tibiŋ daaku sa maŋ. Jɔ-ku ŋ nanna! Ku tiyɔa ta ku bɔnɔŋ hɛma-i gbɔŋgbɔŋ.» ⁸ Maacembilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Yaŋ ku cɔnu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yuŋgu-i aa dii hũɔŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jɔ-ku nanna.»»

Yesu siire ciɛŋo naŋo yitienanɔgu-na

¹⁰ *Yitienanɔgu naŋgu-na, Yesu kɔa *Diilonelhaalɔdũŋgu naŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilonelma-i u pigaaŋ nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciɛŋo naŋo waa baa-ba dũŋgu-na, *jina waa u yuŋgu-na a ce-yo jeiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bieŋ cɪncieluo baa niisiɛi waa belle fande-na. U saa gbɔa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bi u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ jarma taa-niɛ.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Ciɛŋ wuɔ bi pɔŋ ciir yiɛra derre! Uŋ ciirii yiɛra dumaŋo-na, wuɔ tuɔ gbɛlieŋ Diilonɔ-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yitienanɔgu-na, ku saa dɔlnu Diilonelhaalɔdũŋgu yuntienɔ-i, wuɔ tuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saahɔlma-na*; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i ciɛ na sire jo yitienanɔgu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i! Namaŋo-na, niintaamba-i baa kakũntaamba-i, da ku waa yitienanɔgu-i ba sa kɔ baa-ba ba ka nyɔŋ hũmma wei? ¹⁶ Aa ciɛŋo maŋ daayo-i, ma sɪ *Abiramu hɔayɛlɔŋo naŋo-i kɛ? *Sitɔniŋ ciɛ-yo jeiŋo ku bieŋ cɪncieluo baa niisiɛi yaa de-i. Miŋ daa-yo, mii naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuɔ yitienanɔgu wei?»

¹⁷ Yesu bigɔarɔamba waa nuɔmba hɔlma-na. Uŋ piiye dumaŋo-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere.

* 12:53 Mise (Miché) 7.6 * 13:14 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.9-10; Anjɪnamma tiyemman-sebɛ 5.13-14

Diilonj-baangu donj tɛntɛj
(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huongu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbāa saa *Diilonj-nellentesinni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbāa saa-ni baa mutardi-belle†. Da η duu-de, di sire pa ce tibiingu, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbāa saa Diilonj-nellentesinni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbāa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluonj-nu a du farnij-jummu-i kolloyufienja siei baa-ni; ni sire ce jummu nyurā.»

Humelle manj kaanj Diilonj-nelle-na
(Matie 7.13-14,21-23)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nileinja-na hiere u wanj Diilonj-nelma-i u kā *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacoljo nanj wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce nja nuamba manj ka suur Diilonj-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbāanj kpelle na suur baa dumelle manj wullu diele yaa-i. Mi tunu-nei, nuamba bai ka cira ba suur baa-de, nga ba sie gbāa. ²⁵ Dumellentienj duɔ ji sire a gbonu dunju-i aa yanj namaa namanj gɔngũonju-na, na ka donj ta na muo dunju-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hɪl dunju-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufangu huongu-na, na ka donj ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuo aa tie nyonj baa nuonei wei? Nuonei saa ta η wuora η wanj Diilonj-nelma-i η pigāanj-ye nileinja-na wei?»

²⁷ «U ka bir wanj baa-na wuɔ: «Kāanj na halanj mi caanj-nu, mi sa suɔ-na, na hieronj-o hiere ambabalmanciraanj namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakabu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilonj-nelle-na, aa ba cie namaanj-o-i wuɔ na sie da suur, na hommu ka gbuu guɔla na ta na kaal. ²⁹ Nuamba ka hel terni-na hiere a jo u kalle-na ji ta ba wuo aa ta ba nyonj. ³⁰ Huongu fanju-na, bamanj dii huongu-na fiɛfiɛ-i-na, banamba ka ta yaanj-na, aa bamanj dii yaanja-na, banamba ka bir tie huonj-nu.»

(Matie 23.37-39)

³¹ Yesunj taa u wanj mafamma-i huongu manj nuɔ-i, *Farisɛbaa-ba namba pie u caanj-nu a wanj baa-yo wuɔ: «*Erɔdi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na η kā yanja nanja!»

³² Yesu wuɔ cira: «Kāanj na ka wanj baa jumɛlieŋo fanj-o-i wuɔ nyunjo-i baa bisinuɔ-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakunju-i, mi bāl mi maacemma-i. ³³ Nga nyunjo-i baa bisinuɔ-i baa daakunju-i, mi saaya mi cor baa mi humelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonjo saa saaya u ku yanja nanja.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaanj namaa! Namei kuonj Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonj duɔ saanj umanj hā-na, na nanj kutienj-o-i baa tãmpɛlɛinja ko-yo. Meɪ cie ji gbɛ. Mi na'a mi tigiinj-na nja kũnananj tigiinj u biemba-i dumaa aa pũl-bei, nga na saa hũu-ma. ³⁵ Diilonj ka yanj na nelle-i hā-na. Aa mi tunu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itienj unj saanj umanj u jo, Diilo baa-yo» na sie tiraa da mi yufelle.»

14

Farisɛ ba yuntienjo nanjo cie kalle aa bɪ Yesu-i

¹ *Yitienangu nanju-na, Yesu kaa *Farisɛ ba yuntienjo nanjo dumelle-na ba da ba ka wuo niiwuoni. Nuamba bir ka yanj aa ta ba ne Yesu-i wuɔ sɪ u ka ce cāl. ² A ne da naacoljo nanjo waa u yaanja-na, kũnyurãmanj-jarma waa-yuɔ. ³ Wuɔ yuu *anjɪnamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba-i wuɔ: «A saa baa mie Diilonj-humelle-i, da η sire jeinj yitienangu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa senj sununju yuɔ. Wuɔ bel naacoljo-i a sire-yuɔ u jarma-na, aa naa ce u kũj.

† 13:19 Mutardi-belle dii cekũo nja sãrhɛbelle.

⁵ Naacolŋ uŋ taa, wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaanŋo-na, umanŋ bienŋo-i duɔ par suur hũnfuonŋ-nu yitienanŋu-na, kutienŋo yanŋ-yo dii wuɔ yitienanŋu wei? Da ku fie waa u niinŋo, u yanŋ-yo dii hũnfuonŋu-na wuɔ yitienanŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Banŋ biε bamanŋ källe-na, Yesu wuɔ ne da umanŋ duɔ jo, u tuɔ taara u tiena yaanŋ-na. Wuɔ wanŋ baa-ba wuɔ: ⁸ «Molonŋ duɔ bi-ni u källe-na, da ŋ kã, baa wuɔya ŋ ka tiena yaanŋa-na. Uŋ biε bamanŋ, kunie sɪ unaa maaraa nuonŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kã ka tiena yaanŋa-na, källentienŋo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tiena huonŋ-nu aa hã unanŋo teterre fande-i, ŋ yaanŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bi-ni, da ŋ kã, tiena huonŋ-nu. Ku yaa umanŋ biε-na duɔ ka jo ji da-ni huonŋu-na, u ka cira: «Mi j̄iε, sire ŋ ji tiena yaanŋ-na.» Kufanŋu huonŋu-na, u ka ce-ni bɔi nuamba-na. ¹¹ Umanŋ duɔ tuɔ tetenŋ u fεε, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umanŋ duɔ tuɔ hiire u fεε, ba ka tetenŋ-yo.»

¹² Mafamanŋ curaa, wuɔ wanŋ baa umanŋ taa u ce källe-i wuɔ: «Da ŋ ta ŋ ce källe-i, ku saa saaya ŋ bi ŋ j̄enaamba yonŋ, baa ŋ hãmba, baa ŋ huraamba, baa ŋ caantaamba manŋ waamba-i. Da ŋ bi ba yaa yonŋ, yiinŋu dii baa yiinŋu, bafamba ka bi ce aa bi-ni. Niŋ cie añfamma manŋ bei, ma solaanŋu ka suu yiinŋu fanŋu-na. ¹³ Da ŋ'a ŋ ce källe-i, ŋ saaya ŋ bi baa sũntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba sie gbãa pã ŋ babĩmuɔ sullu-i hã-ni. Diilonŋo'i kaa pã-ni uŋ ka sire nelviimba-i yiinŋu manŋ nuɔ-i. A ce dumaanŋo-na ŋ yunŋu ka dɔl.»

¹⁵ Naacolŋo nanŋo waa tuɔ wuɔ baa-ba, uŋ juɔ nu nel daama-i, wuɔ gb̄ε Yesu-i wuɔ: «Jaa bamanŋ ka da wuɔ niiwuoni-i *Diilonŋ-nelle-na ba yunni ka dɔl dumεi!»

¹⁶ Yesu wuɔ nanŋ gbãnalãanŋ daaku-i baa-yo wuɔ: «Naacolŋo nanŋo taa u ce källe aa tũnu nuamba bɔi. ¹⁷ Niiwuoniŋ-huonŋuŋ juɔ hi, u puɔr u maacembilonŋo-i wuɔ u ka bi-ba. ¹⁸ Maacembilonŋ duɔ kã ka bi umanŋ, kutienŋo gb̄ε-yo wuɔ u sie gbãa kã. Dielã-wuonŋo gb̄ε-yo wuɔ: «Mi sãa suonŋu, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã ŋ ka wanŋ baa ŋ yuntienŋo-i wuɔ u ce jande mi sie gbãa hi baa-na.» ¹⁹ U cor kã unanŋo wulaa, fuɔ ka gb̄ε-yo wuɔ: «Mi sãa niikũrãamba duonŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Kã ŋ ka wanŋ baa ŋ yuntienŋo-i wuɔ u ce jande kεε mi sie gbãa hi baa-na.» ²⁰ U cor kã unanŋo wulaa, fuɔ ka tiraa gb̄ε-yo wuɔ: «Mi jãa cienŋo felemma mi sie gbãa hi baa-na.»

²¹ «Maacembilonŋo bir kã ka tũnu u yuntienŋo-i baa-ma. U yuntienŋo huonŋa pãn guɔla, u wanŋ baa-yo wuɔ: «Baa tiena; bir ŋ kã nellenŋ-huonŋa-na ŋ ka bi sũntaamba-i baa nagãduɔlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²² Maacembilonŋo bir ta. Uŋ kãa aa bir jo kufanŋu-i, u jo ji wanŋ baa u yuntienŋo-i wuɔ: «Mi biε nuamba jo, ŋga muntienammu t̄iyãa yogo.» ²³ U yuntienŋo tiraa wanŋ baa-yo wuɔ: «Bir ŋ kã sonnienŋ-hũmienŋa-na ŋ ka gbãŋ baa nuamba-i ba jo ji yu mi dũnŋu-i. ²⁴ Yaanŋ mi tũnu-nεi, miŋ biε bamanŋ dielũɔ-i-na, ba sie da wuɔ mi niiwuoni-i.»

*Nj saaya ŋ ce bige-i iḡena aa suɔ cu Yesu huonŋ-nu?
(Matie 10.37-38)*

²⁵ Nuamba bɔi baa cuu Yesu huonŋ-nu ta ba kã *Yerusalεmu-i-na. Yesu wuɔ wanŋ baa-ba wuɔ: ²⁶ «Nuoni manŋ da ŋ ta ŋ nyaanu-miε, ŋ saaya ŋ ce-mi bɔlbɔl ŋ to-i-na, baa ŋ nyu-i-na, baa ŋ cienŋo-na, baa ŋ bisãlmba-na, baa ŋ hãmba-na, baa ŋ mɔlbaa-ba-na, baa ŋ tũɔbaa-ba-na, halle baa nanŋ fεε-i-na. Ni ma'i sɪ, ŋ sie gbãa cu mi huonŋ-nu. ²⁷ Aa nuoni manŋ da ŋ'a ŋ sa sie muliema-i baa kuliinŋu-i, ŋ sie gbãa cu mi huonŋ-nu. ²⁸ Na hɔlma-na, umanŋ duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tiena iḡena a ne dũnŋuŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeinŋa manŋ dii baa-yo a ka gbãa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sɪ, duɔ j̄ina ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuamba ka ta ba nyε-yo ³⁰ aa ta ba piiye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduonŋu yaa-i baa nellentienŋo manŋ dii baa sorosibaa neifienŋa ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienŋo manŋ dii baa sorosibaa neifienŋ-cĩncieluo, u saaya u tiena iḡena a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienŋa ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifienŋ-cĩncieluo-i. ³² Duɔ da u sie gbãa, ŋ

da u diyaa nuɔmba ka cārā-yuɔ; u siɛ yan u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Maman dii, uman duɔ saa ne u nagān-niini-i aa yan-ni, kutienɔ siɛ gbāa cu mi huon-nu.

³⁴ «Dāmma-i bīnkūfafaangu, nga da ma ji saara, ma gbāa tiraa ce niɛ ce kpɛnne? ³⁵ Ma siɛ bi gbāa ce hūngu, ma siɛ bi tiraa gbāa fa manamma ba biɛ ka kūnna fuoren. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fɛɛ Diilonɔ huɔnga-i?

(Matie 18.12-14)

¹ *Nampohūtaamba-i baa āmbabalmanciraamba taa ba kā Yesu wulaa ba kā ba nu u nelma-i. ² *Farisiɛbaa-ba-i baa *ānjīnamma pigāataamba ta ba waana wuɔ u ciɛ niɛ yan nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ siɛ u wuo niwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: ⁴ «Namaanɔ-na, tūlmba komuɔna ndii da ba waa baa uman, aa u diei balla-bei, kutienɔ siɛ yan komuɔna naa baa cīncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kā ka taara uman baala wei? ⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔnga ka gbuu fɛ u tūu-yo kūn baa-yo ⁶ ka bī u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a wan baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tūmaanɔ-i, yaan na hōmmu fɛ mei kaanga temma-i.»»

⁷ Yesuɔn waan mafamma-i, wuɔ cira: «Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, kun fɛɛ Diilonɔ huɔnga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔna naa baa cīncieluo nennaa man saa nanna ba cilɔbabalanɔ-i wuɔ sī bafamba vii, ba siɛ gbāa fɛ-ka dumaanɔ-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifien-cīncieluo duɔ waa baa ciɛnɔ man, aa neifelle balla dūn-huɔnga-na u wulaa, u siɛ celien fīfīnuɔ aa pir dūngu-i hiere a taara-die wei? ⁹ Duɔ da-de, u huɔnga ka gbuu fɛ u bī u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a wan baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hōmmu fɛ mei kaanga temma-i.» ¹⁰ Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, *dɔrɔpɔrɔrbiemba waa hɔfille fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolɔnɔ nanɔ biɛnɔ gbaraa aa ka bir jo

¹¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolɔnɔ nanɔ waa baa bɛpuɔmba hāi. ¹² Yiingu nanɔna, bisālāanɔ gbɛ tuonɔ-i wuɔ: «Baba, miɛ in saaya i da kuman n nagān-niini-na, hā muɔ baa mi kūngu-i fiɛfiɛ.» Tuonɔ cal u nagān-niini-i hā-ba. ¹³ Yinni saa da, hāanɔ suor fuɔ niini-i aa biɛ gbeina fanja-i kā hien-nu baa-ya, kā ka biɛna-yɛi hiere kakarkuon-na. ¹⁴ U gbeinan kaa tī huɔngu man nuɔ-i, nyulmu nan temma suur nelle fande-na a ce u sa da niwuoni u wuo. ¹⁵ A ne da naacolɔnɔ nanɔ waa nelle fande-na tuɔ hen pɛrmba, naacombilonɔ kā u wulaa wuɔ u ka taara maacemma. Naacolɔnɔ biɛ-yo u tuɔ cen u pɛrmba-i. ¹⁶ Nyulmun gbu mu ko-yo dumaanɔ-na, u tuɔ nenu pɛrmba niwuoni-i. Nga hai ka hā fuɔ baa-ni? ¹⁷ U gbuu ji tɛna jɔguɔn da suu, aa cira: «Maacemiemba man dii baa mi to-i hiere, niwuoni sa tī-bei, aa muɔmei daami ta mi ku nyulmu-na. ¹⁸ Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka wan baa-yo wuɔ mi cālāa Diilonɔ-i aa tiraa cāl fuɔ fɛɛ-i. ¹⁹ U baa tiraa u tuɔ kān-mi u biɛn muɔ, u yan aa u bel-mi nna u maacemilonɔ muɔ.» ²⁰ Aa sire ta.

«Un kaa tuɔ piɛ cīngu-i, tuonɔ fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jārā-yuɔ kā ka gbuu pūrā-yuɔ u fɛɛn nuɔ. ²¹ Bɛpolɔnɔ gbɛ-yo wuɔ: «Baba, mi cālāa Diilonɔ-i aa tiraa cāl nan fɛɛ-i, baa tiraa n ta n bī-mi n biɛn muɔ.» ²² Tuonɔ fara bī u maacemiemba-i a wan baa-ba wuɔ: «Gbaran na ka biɛ jonɔruo man faa yan dūngu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo. ²³ Aa in muyaa balyungu man, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaangu. ²⁴ Mi taa mi kān mi biɛn daayo-i baa bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaangu yaa bi duɔn dumaanɔ-na.

²⁵ «A ne da huonngu fanngu-na, bεpomolno waa dii suon-nu. Un juo tuo jo ji pie cinggu-i, u nu niimarni du, baa kaasnggu. ²⁶ U bi maacembilonjo diei a yuu-yo wuo: «Bige-i cie cinggu-na?»

²⁷ «Maacembilonjo cira: «N hāaŋo yaa birii jo. Un juo hinni η to ji da-yo, u huonga gbuu fε. U ce i bel balyungu man in muyaa-ku ko-ku hā-yo.» ²⁸ Molno huonga pān du. U ciina wuo u sie suur cinggu-na.

«Ba kā ka tūnu tuonjo-i. U hel jo ji tuo cārā-yuo. ²⁹ Naacombilonjo gbε-yo wuo: «Baba, mei dii η caangu-na ta mi cāa-ni ku daa biena bi. Mi saa yagar η nuŋ-āndaangu-i dede. Nga yinduonngu η saa ji bel-ku a cira yolono wuo: «Hūu η ka ko η wuo baa η jēnaamba-i.»

³⁰ Aa η bieno man daayo-i, fuo man kāa ka biēna η nagān-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, η ce ba bel balyungu ko hā-yo.»

³¹ «Tuono gbε-yo wuo: «Nu η dii baa muono-i bāangu-i baa isuonngu-i, mei nagān-niini-i hai niini-i? Nan niini sī wei? ³² N hāaŋo-i, mi taa mi kān-yo baa bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yan aa η kūnna η huonga-i aa i ce ponsaangu-i.»

16

Cēcēmuntienjo nan maama

¹ Ku huonngu-na, Yesu wan baa u *hāalābiemba-i wuo: «Weiŋo nanjo waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tūnu-yuo wuo kombiyien daayo biēna u nagān-niini-i. ² Wuo bi-yo ji wan baa-yo wuo: «Niŋ ceŋ man η hierie mi nuo-ma. A bāl nyungo, η sie tiraa gbāa waa mi kombiyien nuo. Ce aa η tagaaya niŋ daa kuman η pigān-mi.» ³ Kombiyienjo tiēna tuo jōguon wuo: «Mi yuntienjo wuo u nanna-mie maacemma-na. Duo nanna-mie, mi ka ce nie? Mi sie bi gbāa kū, aa da mie mi ta mi wuora mi cārā, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahāa! Mi suyaa miŋ ka ce kuman da ba nanna-mie nuomba baa bi nanna-mie.» ⁵ U yuntienjo cēmienan waa baman nuo-i hierie, u tuo bi-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Diēlā-wuono juo, u yuu-yo wuo: «N saaya η pā nie hā mi yuntienjo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pā namma gbongboyufien komuona ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuo: «N cēmellen nyegān sebe man nuo-i, u yaa daayo. Tiēna donduo η nyegēn gbongboyufien komuona hāi baa cincieluo.» ⁷ Aa bi unano jo. Un juo, u yuu ufanjo-i wuo: «Nu η saaya η pā nie?»

«U cira: «Mi saaya mi pā dīmma buorbaa komuona ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuo: «N cēmellen nyegān sebe man nuo-i, u yaa daayo. Nyegēn buorbaa komuona naa.» ⁸ Un cie baa u yuntienjo cēmientaamba-i cemma man daama-i, u yuntien un juo nu-ma, u gbelien-yo wuo u cē u cor.»

Yesu wuo cira: «Na saa da, baman sa wuoyaŋ Diilon-hūmelle-i ba suo ba suuye banna ba yan baman wuoyaŋ-den. ⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeina-i. Terienngu fanngu-na, gbeina man dii baa-na hiēma-na bande-i-na, cien-yan na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiinggu man nuo-i, ba hā-na muntienammu Diilonjo caangu-na. ¹⁰ Uman duo suo biŋkūcēkūma belma, kutienjo ka suo biŋkūbuo belma. Uman duo cāl biŋkūcēkūma belma, kutienjo ka cāl biŋkūbuo belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeina belma, hai ka sie hā namaa ninon-biŋkūngu na tiera? ¹² Da η cāl molon biŋkūngu belma, Diilon un η na'a u hā nuo kuman, u ka ce nie aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuo maacembilonjo diei sie gbāa cāa nuomba hāi. N ka da u bigān u diei aa dōl u diei, u ka waa baa u diei aa ciina u diei. Ku yaa ηaa namaa kūngu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbeina-i terduonngu fanngu-na.»

¹⁴ Gbeina taa a dōlnu *Farisēbaa-ba-i a cor. Yesu wan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyε-yo. ¹⁵ Wuo wan baa-ba wuo: «Namaano-i, da na da nuomba-i na ce na ferε nelviin namaa, nga Diilonjo suo na hōmmu-i. Nelbilieman kaal kuman, Diilo sa hiel u yufelle ku. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuomba taa ba nu *Moisi anjnamma yaa-i baa *Diilopōpuorbiemba

nelma-i aa ta ba ce ba wɛima-i. Ba ciɛ kufanɔŋu-i a ji hi Ns̄aa b̄aanɔŋu-i. A donɔ Ns̄aa b̄aanɔŋu-na, ba duɔŋ ta ba nu *Diilonɔ-nelle maama-i. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba-i hiere ba gb̄anɔ kpelle da ba suur-diɛ.

¹⁷ «Dɔrɔ-i baa h̄ɛma-i ni gbuonumma dii f̄ɛu yan̄ an̄jinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; uman̄ duɔ nanna u ciɛŋo-i aa j̄a unan̄o, kutien̄o ciɛ *fuocesinni-i dumaanɔ-na; aa da ba nanna ciɛŋo man̄ aa ŋ biɛ-yo, ŋ bi ciɛ fuocesinni-i dumaanɔ-na.»

Wɛiŋo baa s̄untien̄o

¹⁹ «Wɛiŋo nan̄o waa tuɔ gbu u diiya u fɛrɛ. U taa u ce u b̄aanɔŋu-i aa bi tuɔ wuo niiwuofafanni yaa yinni man̄ jon̄. ²⁰ A ne da s̄untien̄o nan̄o waa tuɔ galla u dumelle yaan̄ga-na, ba taa ba b̄i-yo Lasaar. P̄anni'i naa gbuyaa u k̄uɔma-i hiere. ²¹ Wɛiŋ duɔ wuo aa juuru man̄ diire h̄ɛma-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, ŋga u siɛ bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nall̄a u p̄anni-i? ²² Uŋ juɔ ku, *dɔrɔpɔpuɔrbiemba biɛ-yo k̄a baa-yo *Abiramu caan̄-nu dii ninson̄-nelle-na. Ku huon̄gu-na, wɛiŋo bi ji ku, ba fuure-yuɔ. ²³ U k̄a ka tuɔ gbu u ce s̄ulma-i d̄aamu-na. U juɔ ciir u yun̄gu-i ku yaa nuɔ-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caan̄gu-na. ²⁴ U fara tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Abiramu, mi to nuɔ, mi mul̄ɛŋ mi cor d̄aan̄ daamu-na, jande, ce hujarre miɛ aa ŋ puɔr Lasaar ka dii u niele-i h̄umma-na a ji dii mi nuŋgu-na mi nuh̄olle f̄ɛr̄ɛ.»

²⁵ «Abiramu gb̄ɛ-yo wuɔ: «Mi biɛ, ma s̄i ŋ suyaa wuɔ nin̄ waa miwaan̄o-na, ŋ waa ŋ fɛrɛŋ nuɔ aa Lasaar waa s̄ulma-na kɛ? Fiɛfiɛ-i-na, uu dii fiisaan̄-nu bande-i-na aa nuɔ ŋ cɛr waa s̄ulma-na. ²⁶ Da mi fiɛ h̄u-ma, fob̄amb̄aale dii i h̄olma-na. Molo siɛ gb̄aa hel bande-i-na a karnu k̄a namaa terien̄gu-na, aa molo siɛ bi gb̄aa hel namaa terien̄gu-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Wɛiŋo gb̄ɛ-yo wuɔ: «Da ma waa dumaan̄o-na, yan̄ aa ŋ puɔr-o miɛ ciin̄gu-na ²⁸ u ka piiye t̄unu mi h̄amba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien̄ daaku-na.»

²⁹ «Abiramu gb̄ɛ-yo wuɔ: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Wɛiŋo cira: «Abiramu, mi to nuɔ, mafamma siɛ gb̄ɛ baa-ba. Ŋga molon̄ duɔ hel kuon̄-nelle-na a ka piiye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbabalan̄o-i.»

³¹ «Abiramu gb̄ɛ-yo wuɔ: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fiɛ hel kuon̄-nelle-na k̄a, u k̄aa gb̄an̄gb̄an̄.»»

17

Ban̄ ḡaan̄ h̄aal̄abiemba-i baa nelma man̄ (Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ wan̄ baa u *h̄aal̄abiemba-i wuɔ: «Nuɔmba siɛ gb̄aa naa kuubabalaan̄gu muncemmu-i, ŋga uman̄ duɔ dii u nanon̄o-i kuubabalaan̄gu cemma-na, s̄ulma haraa kutien̄o-na. ² Kuman̄ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuon̄gu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan̄-nu kuu naa ce b̄olb̄ol yuɔ. ³ Terien̄gu fan̄gu-na, bilaan̄ na fɛrɛ.

«ŋ natobin̄ duɔ c̄al-ni, ŋ piiye baa-yo da yambaa. Duɔ siɛ u c̄almuɔ-i, ŋ yan̄ ma t̄i. ⁴ Duɔ fiɛ c̄al-ni ku yu nieh̄ai yinduon̄gu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u c̄ar̄a-niɛ, baa ḡan̄ baa-yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbien̄ baa wan̄ baa-yo wuɔ: «Itie, in̄ haa i nan̄ga-i niɛ dumaa, k̄aȳa-yiɛ kunan̄gu naara-kuɔ.»

⁶ Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Halle da ku fiɛ waa na haa na niele'i miɛ yon̄, na gb̄aa gb̄ɛ tibiin̄ daaku-i wuɔ ku fuur ka s̄u ku fɛrɛ nuoraan̄gu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaan̄o-na, uman̄ duɔ biɛ maacembilon̄o j̄ina u suon̄gu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel h̄ien̄gu-na jo, kutien̄o ka gb̄ɛ-yo wuɔ u t̄ɛna donduo wuo niiwuoni-i wɛi? ⁸ Ma s̄i u bir gb̄ɛ-yo wuɔ: «Ce m̄ɛi niiwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ biɛ ŋ h̄a mi wuo iḡɛna. Da mi wuo t̄i, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumɛi wɛi? ⁹ Maacembilon̄ duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o t̄in̄gu wɛi? ¹⁰ Ku yaa ŋaa namaa k̄un̄gu-i. Ban̄

hãa-na maman, da na ce-ma, na saaya na cira: «Miɛŋo-i maacembien miɛ yon, i ciɛ i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cɪncieluo

¹¹ Yesuŋ taa u kã *Yerusalɛmu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. ¹² U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jãrã-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cɪncieluo. Baŋ juɔ piɛ, baa yiɛra aa naa ta ba fara* ba piiye baa-yo wuɔ: ¹³ «Hãalãtie, jande, ce hujarre yiɛ.»

¹⁴ Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kãaŋ *Diilojigãntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kã. Baŋ kãŋ hũmelle-na, ba jarŋ maa ta-bei. ¹⁵ Unan wuɔ bir tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i da gbagaga u jo. ¹⁶ Un juɔ hi Yesu caaŋgu-na, wuɔ dũuna jaal-o. A ne da u waa *niɛryiɛŋo; u taa u hel Samari. ¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Ba siire cɪncieluo-i-na hiere, ŋga nennaa baamba curaa hie? ¹⁸ Bige-i ciɛ ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonɔ-i ŋaa niɛryiɛŋ daa un birii ji jaal-o dumaa?» ¹⁹ Aa naa gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã! Niŋ haa ŋ naŋga-i miɛ ŋ kuraa.»

Molon-Biɛŋ un ka bir jo dumaa (Matie 24.23-28,37-41)

²⁰ Yiingu naŋgu-na, *Farisiɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilon-bãaŋgu ka don yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilon-bãaŋgu sa ji don domma naŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yaŋga; ku yaa dɛ ku yaŋga.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilon-bãaŋgu duɔŋ tɪ na hɔlma-na.»

²² Aa naa waŋ baa *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Biɛŋo kũɔma kaa bel-na, ŋga na siɛ da-yo halle yinduɔŋgu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tãal-na wuɔ ba daa-yo yaŋga naŋga. Banamba ka gbɛ-na wuɔ: «Uu dii daalɛi», banan ba'a: «Uu dii terien daaku-na.» Da ba pigãaŋ-na terienŋu man, baa na kã; ba tãal-na. ²⁴ Diilon un nyiesin dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Biɛŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumɛi terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigãaŋ molonɔ baa-yo. ²⁵ Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

²⁶ «Maman taa ma ce *Nowe bãaŋgu-na, Molon-Biɛŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bãaŋgu-na, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cɛjãlle. Ba tɪyãa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu man Noweŋ suuri begubuɔ-i-na aa yan diilopepetienɔ dãa hɔr-ba hiere.† ²⁸ Maman taa ma bi ce Lɔti bãaŋgu-na, ma temma ka ce. Lɔti bãaŋgu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suorunŋu baa sãamunŋu, kũlle baa jaaguɔ. ²⁹ Ŋga yiingu man Lɔtin hilaa Sodɔmu-i-na, Diilon wuɔ kũnna dãngbɔguɔŋgu nan temma a kukul nuɔmba-i hiere. § ³⁰ Molon-Biɛŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu man nuɔ-i, uman duɔ ji waa gɔŋgũɔŋ-nu, u baa cira u suur dũŋ-nu a biɛra u bimbinni-i; uman duɔ bi waa hɛŋ-nu, u baa bi cira u bir kũŋ. ³² Maman daa Lɔti ciɛŋo-i ma sɪ ma tɪyãanu-nei kɛ?* ³³ Uman duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ; ŋga uman duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛrɛ, kutienɔ ka kor u fɛrɛ. ³⁴ Mi tũnu-nei, yiingu fanŋu-na, nuɔmba hãi gbãa waa galla munŋalladuɔmu-na, ba biɛ u diei ta aa yan unanɔ-i. ³⁵ Caamba hãi gbãa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biɛ u diei ta aa yan unanɔ-i. [³⁶ Nuɔmba hãi gbãa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta aa yan unanɔ-i.]»

³⁷ Hãalãbien baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bĩŋkũkuliin da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiin kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacãrãtie sa muliɛŋ

* **17:12** Buolman-sebɛ (Lévitique) 13.45-46 † **17:14** Buolman-sebɛ (Lévitique) 14.2-3 ‡ **17:27** Miwaanɔ jɪnamman-sebɛ (Genèse) 6.9-7.24 § **17:29** Miwaanɔ jɪnamman-sebɛ (Genèse) 18.20-19.25 * **17:32** Miwaanɔ jɪnamman-sebɛ (Genèse) 19.26

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa u *hāalābiemba-i duɔ pigāaŋ-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilonɔ-i yinni maŋ joŋ; ba baa yaŋ ba kūɔma seŋ. U gbɛ-ba wuɔ: ² «Gēŋgertienɔ naŋo waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilonɔ-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo. ³ A ne da, bikulciɛŋo naŋo bi waa nelle fande-na. Bikulciɛŋ daayo ji da weima baa moloŋo naŋo; u kā ka bɪ kutienɔ-i gēŋgertienɔ wulaa. ⁴ Duɔ kā, gēŋgertienɔ siɛ ne u yaaŋ-na. Ciɛŋo siɛ bi bir. Yiinɔŋu naŋgu-na, gēŋgertienɔ ji cira: «Mi suyaa miɛ mi sa kālā Diilonɔ-i aa mi sa bi kāŋ neliɛŋo. ⁵ Nga ciɛŋ daa uŋ jo u muliɛŋ-mi yinni maŋ joŋ dumandɛ-i-na, mi ka ce ba āndaanɔŋu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sɪ u ka tuɔ jo u huol mi yaaŋ-na.»»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gēŋgertiebabalaŋ daa uŋ waan mamaŋ ke? ⁷ Aa Diilonɔ maŋ Diilonɔ, ku ce niɛ aa u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāanɔŋu-i baa isuɔŋgu-i u siɛ ne ba yaaŋ-na? ⁸ Mi tūnu-nei: U siɛ dure aa ce-ma. *Moloŋ-Biɛŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba naŋga yuɔ wei?»

Ba sa cārā Diilonɔ-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaanɔ-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Fariŋɛyienɔ naŋo-i baa *nampohūtienɔ naŋo-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonɔ-i. ¹¹ Fariŋɛyienɔ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɔŋu ŋaa banambaŋ ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balaŋ baa neliɛŋo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtienɔ maŋ yieraaya duɔkɛi u temma. ¹² Mi dii sūŋgu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bɪŋkūŋgu bɪŋkūŋgu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtienɔ wuɔ yiera dii huonɔ-nu, u saa siɛ duɔ ciir u yaanɔŋa-i, aa tuɔ muo u pāmpinaŋga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaaŋ mi tūnu-nei, balaŋ daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonɔ hurii nampohūtienɔ āmbabalma-i aa yaŋ Fariŋɛyienɔ maama-i. Na saa da, umaŋ duɔ tuɔ tetɛŋ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ŋga umaŋ duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

Yesu cārā Diilonɔ-i hā bisāmbiembra namba

(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)

¹⁵ Ku huonɔŋu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonɔ-i hā-ba. U *hāalābiembaŋ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ bisālmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Baŋ juɔ, wuɔ cira: «Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilonɔ-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ saa siɛ *Diilonɔ-nellentesīnni-i ŋaa bisālāaŋo, kutienɔ siɛ gbāa suur *Diilonɔ-nelle-na.»

Weiŋo naŋ maama

(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)

¹⁸ *Yuifu ba yuntienɔ naŋ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛfei, da mi ta mi taara mi da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bɪ-mi nelfɛfiɛŋ muɔ? Da ma hel Diilonɔ-na, nelfɛfiɛŋo dii wei? ²⁰ Diilonɔ uŋ'a i tiɛ wuɔ hūmienɔ maŋ, ma sɪ ŋ suɔ-ya ke? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: «*Baa ce *fuocesīnni, baa ko neliɛŋo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunɔŋu-i.*»»

²¹ Naacolŋ wuɔ bir waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duonɔ dii mi bisānsīnniŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

* 18:20 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anjɪnamma tiyemman-sebɛ 5.16-20

²² Uŋ piiye dumaanɔ-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tɔyāa ma diei: Suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeɲa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weɲŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.»

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weɲŋ cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ gbuu pāŋ vāa u yaanŋa-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ ka ce weɲŋ duɔ gbāa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumaŋ ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ fuonŋu-na kuu dii kpelle dɛ! Nŋa kumaŋ ka ce weɲŋ duɔ gbāa suur *Diilonŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanɔ-na, hai moloŋo-i ka gbāa da Diilonŋo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma siɛ gbāa yar Diilonŋo-i.»

²⁸ Piɛr wuɔ cira: «Itie, aa miɛ maŋ yaanŋ i nagāŋ-niini-i hiere aa tiɛ nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hāmba-i, u bɪncuɔmba-i, u bisālmba-i Diilonŋ-maama-na, ³⁰ kutienŋ uŋ ka da kumaŋ hɛma-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumaŋ. Aa u ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i bisɪnuɔ-i-na.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bɪ u *hāalābiɛŋ cɪncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa inŋ kāŋ *Yerusalemu-i-na ke? *Diilopɔpuɔrbiɛmbaŋ nyɛgāanŋ mamaŋ *Molonŋ-Biɛŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hā *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sūlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nŋa da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, siɛlinŋ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hāalābiɛmba saa suɔ u nelma yaanŋa-i, ma yunŋu naa fuo-bei, a ce dumaanɔ-na, ba saa suɔ uŋ taaranŋ u waŋ mamaŋ baa-ba.

Yesu puurii yironŋo nanŋ yufienŋa
(Matie 20.29-34; Marke 10.46-52)

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironŋo nanŋo waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā. ³⁶ Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sɪ Nasaretitaanŋ Yesu'i curaanŋ.»

³⁸ Wuɔ pāŋ tuɔ fara u piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamaŋ naa taa yaanŋa-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunŋu-i. Wuɔ migāanŋ tuɔ kaasŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Baŋ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienŋa-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienŋa-i! Niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufienŋ aa bi pāŋ puur terduonŋu fanŋu-na, wuɔ cu Yesu huonŋ-nu tuɔ gbɛliɛŋ Diilonŋo-i u kā. Nuɔmbaŋ daa mafamma-i, ba hieronŋo-i baa bi kā ba ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i.

19

Yesu haraa Sase terienŋu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohūutaamba yuntienŋo nanŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Sase. Sase waa bɪŋkūntienŋo. ³ Yesuŋ kāa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbaŋ yuu dumaanɔ-na, u saa gbāa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaanŋ-na ka nyugūŋ tibiinŋ-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terienŋu fanŋu-i, wuɔ ciir u yunŋu-i a waŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnɛi nuɔ-i nyunŋo-i-na.»

⁶ Sase huonŋ kaa pāŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kūŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu ciɛ niɛ jo ji har nelbabalanŋ daayo temma wulaa? ⁸ Sase

wuɔ sire yiɛra Yesu yaan̄ga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagān̄-niini-i sɔmma hāi, a hā sūntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamaŋ a hūu ba gbein̄a-i, mi ka hā-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacol̄ŋ daa uŋ bi yeŋ *Abiram̄u hāyēl̄ŋo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyuŋgo-i-na. ¹⁰ *Molon̄-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.»

*Ba sa biɛra japūŋgu h̄l̄eŋ-nu gbāŋgbāŋ
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Baŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalem̄u-i, nuɔŋ baa da niɛ s̄i *Diilon̄-bāan̄gu ka pāŋ doŋ huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba.

¹² Wuɔ nan̄ gbānalāan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ nan̄o kāa nemaale ba da ba ka hā-yo nellentes̄inni u duɔ ji t̄ena u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u b̄i u maacembiemba c̄ncieluo a ji cal gbein̄a hā-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgoŋ baa gbein̄ daaya-i, mi k̄a aa jo.»

¹⁴ A ne da u nellen̄-baamba naa bigāan̄-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huɔŋ-nu dii ku yuŋ-teriŋgu-na wuɔ ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacol̄ŋ daayo nellentes̄inni-i.

¹⁵ «Naacol̄ŋ uŋ kaa da nellentes̄inni-i aa bir jo, u ce ba b̄i u maacembiemba maŋ uŋ ŋa naa cal gbein̄a-i hā-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ. ¹⁶ Dielā-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi nan̄ga-i baa niŋ hāa-mi gbein̄a maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma c̄ncieluo.»

¹⁷ «Nellentien̄o cira: «Ku faa, maacembilofefeiŋ nuɔ; niŋ suyaa c̄lle-kūŋ daaku belma, mi ka haa-ni nil̄eiŋa c̄nciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hāal̄iŋ-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi nan̄ga-i baa niŋ hāa-mi gbein̄a maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentien̄o gb̄e-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuɔŋo-i nil̄eiŋa ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Sieliŋ-wuɔŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbein̄a yaa daaya, mii naa fiŋya-yiɛ baa f̄ot̄ruɔ j̄ina k̄ot̄uŋgu. ²¹ Nan̄ huɔŋga doŋ ka cor a ce mei sa h̄irā-niɛ, ku'i ciɛ mi fiŋya-yiɛ j̄ina k̄ot̄uŋgu. Da ŋ saa j̄ina kumaŋ, ŋ biɛ ku yaa-i; aa da ŋ saa duu kumaŋ, ŋ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentien̄o gb̄e-yo wuɔ: «Maacembilobabalan̄ nuɔ nan̄ temma-i daani-i, ŋ piiye bel ŋ ferɛ. Niŋ suyaa wuɔ mi huɔŋga doŋ, aa da mi saa j̄ina kumaŋ mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciɛ ŋ saa k̄a ka j̄ina mi gbein̄a-i gbein̄-dūŋ-nu? Miŋ juɔ d̄e-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya w̄ei?» ²⁴ Nuɔmba waa u caan̄gu-na, u waŋ baa-ba wuɔ: «Hūyāan̄ u gbein̄a-i na hā umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma c̄ncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma s̄i fuɔ daa gbeinyuŋo temma sɔmma c̄ncieluo k̄e!»

²⁶ «U cira: «Yaan̄ mi t̄ūnu-n̄ei, umaŋ duɔ da, kumaŋgu ka naara u kūŋgu-i, ŋga umaŋ duɔ saa da, c̄lle-kūŋgu maŋ dii, ku hūu.» ²⁷ Uŋ waan̄ mafamma-i, u cira: «Mi bigāarāamba maŋ saa ta ba taara mi waa ba yuŋgu-na, bilaan̄-baŋ na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen̄.»»

²⁸ Yesuŋ juɔ piiye t̄i, wuɔ ta nuɔmba yaan̄-na ba ta ba k̄a Yerusalem̄u-i-na.

*Yesu suurma-i Yerusalem̄u-i-na
(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsāa 12.12-19)*

²⁹ Yesubaa-baŋ kaa ta ba piɛ Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tān̄uŋgu caan̄gu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ³⁰ «Kāan̄ nelle maŋ i yaan̄ga-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbilon̄o nan̄o, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umaŋ duɔ yuu-na, na cira Itien̄o yaa ciɛra na fir-o ka hā-yo.»

³² Uŋ puɔraa bamaŋ, baa k̄a ka bi da kakūmbilon̄o-i ŋaa uŋ waan̄-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na fir kakūmbilon̄o-i?»

³⁴ Baa cira: «Itien̄o yaa ciɛra i fir-o ka hā-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Baŋ k̄a baa-yo, baa hiel ba jon̄gorbaa-ba-i haa u huɔŋgu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. ³⁶ Nuɔmba maŋ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei h̄iema-na u tuɔ wuɔ ba d̄arɔ u k̄a. ³⁷ Baŋ kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tān̄uŋgu-na aa da ba suur

*Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kūngu-na hiere, ba hōmmu gbuu fē. Baa donj ta ba hāl neini da kabakaba ba gbeliēn Diilonjo-i wuɔ u cie gbere-weima bɔi pigāan-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ:

«*Itieŋ uŋ saan nellentienjo man u jo, Diilo baa-yo!*»*

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

Dɔrwuonjo gbīe baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Farisīebaa-ba namba waa ba hōlma-na. Baŋ juɔ da ba hāl neini-i kabakaba dumaanjo-na, baa wanj baa Yesu-i wuɔ: «ŋ sa wanj baa ŋ hāalābiemba budii wei?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiē budii, tāmpīēŋa ka sire ta a hāl ba sɔlaanjo-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuŋ kaa piē da nelle-i, wuɔ pān tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kumanj ka fē na hōmmu-i nyunjo daayo-na, kuu naa fa. Nga ku fuyaa-nei; na siē gbāa suɔ-ku. ⁴³ Yiinjo dii baa yiinjo, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huŋga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siē da muŋkormu. ⁴⁴ Diilonj uŋ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siē yanj dūŋgu diei ku gbeiniŋ.»

Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsāa 2.13-22*)

⁴⁵ Yesuŋ kāa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei ⁴⁶ aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Mi dūŋgu ka ce Diilojaaldūŋgu.*»† Ma sinni niē namaa ce-ku *cuo ba terienjo*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u wanj Diilonj-nelma-i u pigāan nuɔmba-i yinni manj jonj Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaanjo-na, baa *ānjīnamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Nga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(*Matie 21.23-27; Marke 11.27-33*)

¹ Yesuŋ kāa ka tuɔ wanj *Neldɔdɔlma-i u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiinjo nanjo-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuŋ baa kã ² ka cira: «Naacolj nuɔ, hai hāa-nuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ cenj kumanj daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigāan-muɔ umanj naa puɔraa Nsāa tuɔ *batiŋ nuɔmba-i; Diilonjo'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliemba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa donj ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonjo'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Nanj suyaa-ma dumaanjo-na, bige-i cie na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi hɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, bamanj dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo; ba ka nanj-ye baa tāmpēlīŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umanj naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siē bi pigāan-na umanj hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ cenj kumanj daaku-i.»

Suontienjo nanjo baa u maacembiemba

(*Matie 21.33-46; Marke 12.1-12*)

⁹ Ku huŋgu-na, Yesu wuɔ nanj gbānalāan daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacoljo nanjo diyaa *eresē-suonjo* aa biē maacenciraamba jīna-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya.

¹⁰ Tibibienan juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonjo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. Maacembilonjo ta kã. Uŋ kāa, maacenciraamba bel-o

* 19:38 Gbeliemān-nalāanjo (Psaume) 118.26 † 19:46 Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ 19:46 Seremi (Jérémie) 7.11 * 20:9 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 5.1.

muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo bin̄kũngu. ¹¹ Suontien̄o tiraa puor maacembilon̄o nan̄o ba wulaa. Ba tiraa bel ufan̄o-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo bin̄kũngu. ¹² U tiraa puor maacembilon̄o nan̄o ba wulaa ba ce ba siɛi. Ba muo ufan̄o-i posol-o aa donya-yuɔ. ¹³ Suontien̄o cira: «Mi ka ce niɛ?» Aa ji cira: «Mi ka puor mi bɛduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kuniɛ sɪ ba ka kãŋ-yo.» Aa ce u biɛŋo ta kã ba wulaa. ¹⁴ Ban̄ juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotien̄o yaa juɔŋ daayo. Yaan̄ i ko-yo aa ciilun̄gu ce miɛ kũngu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilon̄o-i hel baa-yo suon̄gu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontien̄ daa u ka ce bige-i? ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suon̄gu-i.»

Nuon̄ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» ¹⁷ Ban̄ piiye dumaan̄o-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, ban̄ nyegãan̄ nelma man̄ Diilon̄-nelma-na wuɔ:

«Dũmarãamban̄ cĩnaana kpãŋkpara man̄,

u yaa juɔ bella dũngu-i»†,

nelma famma yun̄gu yaa haku-i? ¹⁸ Nuoni man̄ da ŋ par diire a nan̄ ŋ fɛrɛ kpãŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fɛrɛ; duɔ bi par diire nan̄ nuoni man̄, u ka put̄ɛnu-niɛ.»

¹⁹ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãtaan̄ baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu naan̄ gbãnalãan̄ daaku-i hã ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huon̄gu fan̄gu-na, ŋga ba taa ba kãalã nuɔmba-i.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

²⁰ A don̄ huon̄gu fan̄gu-na, baa don̄ ta ba cuman̄ Yesu-i da ba bel-o. Ban̄ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kã u wulaa ka ce ba fɛrɛ nelfafaamba wuɔ sɪ ba ka gbãa ce u piiye cãl ba bel-o hã fãamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Ban̄ kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ wan̄ ninson̄o yaa-i, aa ŋ sa kãalã neliɛŋo baa ŋ ninson̄o-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ, ŋ gbu ŋ pigãan̄ nuɔmba-i Diilon̄-hũmelle yaa-i kelkel. ²² Ŋga, a saa baa miɛ hũmelle-i, ku saaya i tiɛ pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbẽ-ba wuɔ: ²⁴ «Hãa-min̄ warbelle mi ne.» Baa hã-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yun̄gu-i diɛ?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yun̄gu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãan̄ hai yerre-i diɛ?»

Baa cira: «Ba nyegãan̄ Oromɛ ba jãmatigi yerre-i diɛ.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Kuman̄ da ku waa jãmatigi kũngu, pãan̄-kun̄ na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kuman̄ da ku waa Diilon̄-kũngu-i, na bi pã-ku na hã Diilon̄o-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbãa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaan̄ga-na. U nel maa bir yan̄ aa naa cu ba hõmmu-i, baa naa ba par finamma.

Kuomba sireman̄-kũngu-i

(Matie 22.23-33; Marke 12.18-27)

²⁷ *Sadus̄ɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Banan̄ baa kã ka gbẽ Yesu-i wuɔ: ²⁸ «Hãalãtie, *Moisi nyegãan̄ nelma namma hã-ye wuɔ: «*Uman̄ duɔ ku aa yan̄ u ciɛŋo-i u saa da bilon̄o baa-yo, u hãan̄o saaya u biɛ-yo a hon̄ bilon̄o hã kulon̄o-i.*»† ²⁹ A ne da naacombiemba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mɔŋo sire jã ciɛŋo, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku. ³⁰ Uman̄ cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yan̄-yo; ³¹ siɛlin̄-wuon̄o-i maaduɔma. Ba kuu dumɛi niehãi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilon̄o baa ciɛŋ daayo-i. ³² Ku huon̄gu-na, fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. ³³ Ba hieron̄o-na, ban̄ diyaa-yo ba ciɛŋo cor, yiin̄gu man̄ kuon̄ da ba ji sire, u ka ce hai wuon̄o-i?»

† 20:17 Gbeliɛman̄-nalãan̄gu (Psaume) 118.22 ‡ 20:28 Anjĩnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 25.5-6

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Miwaan daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilonɔn un ka fiɛl bamanɔ wuɔ nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hɔlma-na ba da ba tɛna u nelle-na, bafamba siɛ ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ŋaa *dɔrɔpɔrɔrɔbiemba; ba siɛ tiraa gbãa ku. Ban siire hel kuomba hɔlma-na ba ciɛ Diilonɔn-biemba. ³⁷ Moisi bi waan kuomba siremmaɔn-kũŋgu-i un piiye pɛrfielu maama-i kusuɔn-nu wuɔ dãamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: ‹*Abiramu Diilonɔ, *Isaki Diilonɔ, *Yakɔbu Diilonɔ!›[§] ³⁸ Diilonɔ-i cicɛlmantaan-wuonɔ, bikuonɔ-wuonɔ sɪ. Diilonɔ wulaa nuɔmba-i hiere baa dii cicɛlma.»

³⁹ Un piiye dumaanɔ-na, *anjɛnamma pigãataamba nan baa cira: «Hãalãtie, ŋ suyaa piyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa siɛ da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?
(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

⁴¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔn un pãa nunɔgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, nuɔmba ta ba piiye wuɔ u ka waa *Davidi hãayɛlɔn? Ba taara ba wan wuɔ niɛ dumaanɔ-na? ⁴² Ma sɪ Davidi fuɔ fɛɛ waan-ma gbar-ma Gbeliɛman-neini-na wuɔ: ‹Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caan-nu,

⁴³ aa ŋ yan mi mal ŋ bigãarãamba-i hã ŋ ce ŋ bãanɔgu-i bei.»*

⁴⁴ Diilonɔn un pãa nunɔgu-i aa saan Konkortienɔ man, Davidi bi-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hãayɛlɔn yon?»

Yesu firiye anjɛnamma pigãataamba-i
(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ wan baa u *hãalãbiemba-i nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaan na fɛɛ, baa na ta na ce *anjɛnamma pigãataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonɔorbɔmbɔmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. Da ba kã *Diilonelhãalãdũŋgu man nuɔ-i, sisɔ kãlle man nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonɔ-i a hũu bikulcaamba nagãn-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cãrã Diilonɔ-i, ba cãrã-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanɔ ka haa-bei ku ka balanɔ cor.»

21

Bikulciɛnɔ nanɔ ciɛ sãmma
(Marke 12.41-44)

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeinɔ-i kekerienɔgu-na da ba hã Diilonɔ-i. ² Wuɔ u ne da bikulciɛnɔ nanɔ kãa ka dii tãmbienɔ hã. A ne da u waa sũntienɔ. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninonɔ-i baa-na: Ciɛn daayonɔ diyaa kumanɔ, ku maaraa banambanɔ diyaa kumanɔ hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yan boluonɔgu; ŋga ciɛn daa un diyaa kumanɔ, ku yaa waa u yunɔgu-na yon; kunanɔgu si dii yanɔ nanɔ.»

Mamanɔ ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ tɪ
(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

⁵ Nuɔmba nan baa yiɛraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tãmpɛfɛfiɛnɔ, aa ban pãa bimbinni man hã ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: ⁶ «Nan daa dũŋgu man daaku-i, yiinɔgu dii baa yiinɔgu, ku ka fara hiere hɛma-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huonɔgu fanɔgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan molo ji pira-nei. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Umanɔ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonɔn un pãa nunɔgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, u yaa ufanɔ-i, aa tiraa cira, miwaanɔ tɪmma hii. Baa na cu ba huonɔ-nu! Ba tãal-na. ⁹ Da na ji ta na

da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yan korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igēna, nga miwaanjo timma'i sie pān waa huɔngu fangu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nilēiŋa nilēiŋa. ¹¹ Hiema kaa ta ma sagalla bōmbōŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Kordabimbinni kaa ta ni hel dɔrɔ-i-na. ¹² Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpāncōlgūɔ. Ba ka kã baa-na *Diilonelhāalādūnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Nan cuu muɔmi huon-nu, yiingu dii baa yiingu ba ka bel-na kã baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa fōngōtaamba wulaa. ¹³ Huɔngu fangu'i nuɔ-i na ka da na fere piiye kumanj cie na ta na nyaanu-mie. ¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na sie ji suɔ nanj kaa piiye mamanj a kor. ¹⁵ Nanj ka wanj mamanj, mei fere'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaanjo-na, da na wanj-ma, na bigāarāamba sie gbāa da manamma wanj. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mɔlbaa-ba-i, baa na hāmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigāarāamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuɔmba-i hiere ba ka bigāan-na mei maama-na. ¹⁸ Nga, halle unanj yukuɔsibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na hīrā na kūɔma-i na ka da cicēlma manj sa tīeŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilāayā *Yerusalemu-i huɔngu manj nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonumma hii tī. ²¹ Bamanj da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tānniŋ; bamanj da ba ji waa Yerusalemu huɔnga-na ba hel; aa bamanj da ba ji waa hiengu-na, ba baa cira ba suur nelle huɔn-na. ²² Mamanj nyegāan hiere Yerusalemu kūngu-na Diilon-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baambanj cie āmbabalma manj, ba ka pã ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²³ Yinj daani ka huol. Kusūntaamba-i baa biantaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonjo ka pigāan Isirahel-baamba-i u jāyamma-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisāllā baa-ba jāmālābaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sere-yuɔ ce ba bāanju-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bāanju kaa bir ku denj birma baa ceinjo-i baa mɔeŋa-i hiere.* Dāmmaŋ-nuoraanju sie ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaanjo-na, nuɔmba hōmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei. ²⁶ Bimbinni manj dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguonj ne mamanj ka da-ba, korma ka ce ba nanj yir. ²⁷ Huɔngu fangu'i nuɔ-i, banj ka da *Molon-Bieŋo hilaa dɔrɔ-i-na baa u fōngūɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji donj ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hūmelle-i, na kormanj-huɔngu piyaa.» ²⁹ Aa naa wanj nel daama-i pigāan-ba wuɔ: «Niēŋ *yensāanju-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duonj ta ni caa fielu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tī. ³¹ Kuuduonju yaa-i, da na bi ji da mamanj daama duonj ta ma ce, na saaya na suɔ wuɔ *Diilon-bāanju hii tī. ³² Yaan mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiēfiē ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³³ Dɔrɔ-i baa hiema-i ni ka gbuo, nga mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan na fere, baa na yan na hōmmu yu baa ponsanniŋ-maama, baa konyollenj-maama, baa ānjɔguɔma. Da na saa bel na fere, yiin daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuɔmba-i hiere ŋaa kollunj tugol biŋwuonjo dumaa bel-o. ³⁶ Yaahuolo manj juonj, vaanj na fere baa Diilocārālle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuɔ. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiera Molon-Bieŋo yaanjan-na a piiye.»

³⁷ Yesu taa u dii bāanju-i *Diilodubuɔ-i-na u wanj Diilon-nelma-i u pigāan nuɔmba-i, aa tuɔ kã u cɔ *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. ³⁸ Cuo duɔ kaal, nuɔmba naar kūɔl ba-naa jo Diilodubuɔ-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

* 21:25 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiël) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

*Yuda suoraa Yesu-i**(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsãa 11.45-53)*

¹ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaanɣuŋ juɔ ta ku piɛ, ba bi bɪ ponsaanɣu faŋgu yaa *kɔrsinni tɪmman-ponsaanɣu-i, ² *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjɪnamma pigãataaŋ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋga ba taa ba kãalã nuɔmba-i.

³ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i, *Sitãniŋ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *hãalãbiɛŋ cɪncieluo ba hãi baamba-na. ⁴ Wuɔ sire kã ba ka nunu baa baa Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, uŋ ka kãyã-bei dumaa ba bel Yesu-i. ⁵ Kuɔ gbuu dɔlnu-bei, baa cira ba ka hã-yo gbeiŋa. ⁶ Yuda wuɔ hũu-ma aa naa tuɔ ne uŋ ka da hɔfafaanɣu maŋ ba bel Yesu-i nuɔmba baa suɔ.

*Yesu puɔraa ba da ba ka ce kɔrsinni tɪmman-ponsaanɣu niiwuoni-i**(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsãa 13.21-30)*

⁷ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaanɣuŋ juɔ hi, baŋ koŋ *kɔrsinni tɪmman-ponsaanɣu tũlmba-i yiinɣu maŋ nuɔ-i, ⁸ Yesu wuɔ waŋ baa Piɛr-i baa Nsãa-i wuɔ: «Kãaŋ na ka ce ponsaanɣu niiwuoni-i, diɛ kã i ka wuo.»

⁹ Baa yuu-yo wuɔ: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuɔ cira: «Da na ka suur nellen-huɔŋga-na, na ka da naacolŋo naŋo tũyãa hũmman-bũnaŋga, na cu u huon-nu. Duɔ ka suur dumelle maŋ nuɔ-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na waŋ baa dumellentien-o-i wuɔ hãalãtien wuɔ u pigãaŋ-na dũŋgu maŋ uŋ ka hã-yo baa-ku u wuo kɔrsinni tɪmman-ponsaanɣu niiwuoni-i baa u *hãalãbiɛmba-i. ¹² U ka pigãaŋ-na dubuɔ naŋo dɔrɔ-i-na; bɪmbɪnni dii-yuɔ tɪ. Na ce niiwuoni-i kusuɔŋ-nu'i.» ¹³ Piɛrbaa-ba ta. Baŋ kãa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce kɔrsinni tɪmman-ponsaanɣu niiwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. diɛ. 11.23-25)

¹⁴ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji tɪɛna baa u *pɔpuɔrbiɛmba-i. ¹⁵ Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaan daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolona. ¹⁶ Yaan mi tũnu-nei, da ŋ da yiɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaan daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diilon-nellen. Kuŋ donyan kumaŋ kuu dii kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ biɛ duvɛŋo ciin-na a jaal Diilon-o-i, aa cira: «Hũyãaŋ na nyɔŋ tɛntɛŋ. ¹⁸ Mi tũnu-nei, *Diilon-bãaŋ da ku saa ji doŋ, mi sa ji tiraa dii duvɛŋo mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huonɣu-na, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilon-o-i aa bũlnu-yuɔ hã-ba, aa cira: «Mi kũɔma yaa-i, ma ka ce tãmmaŋ-kũŋgu na maama-na. Taa na ce miŋ ciɛ kumaŋ daaku-i mi maama ta ma tɪɛnu-nei.»

²⁰ Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i tɪ, wuɔ tiraa biɛ duvɛŋ-ciinɣa-i hã-ba aa cira: «Mi tãmma maŋ ka kũnna na maama-na ma yaa daama ciinɣa-na. Diilon-o ka bel u *tobisifɛlenni-i baa ma yaa-i. ²¹ Niɛŋ, umaŋ ka hel mi huon-nu, uu dii tɪɛna tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Molon-Biɛŋo-i ninsoŋo ŋaa Diilon uŋ'a ma ce dumaa, ŋga umaŋ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutien-o-na.»

²³ *Hãalãbiɛŋ baa doŋ ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai molon-o-i siɛ ce daama temma-i?»

Hãalãbiɛmba-na hai molon-o-i yunɣu?

²⁴ Ku huonɣu-na, *hãalãbiɛŋ baa ta ba taara ba suɔ umaŋ yunɣu ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Nellentaamba haa fõŋgũɔ-i nuɔmba-na, fõŋgõtaamba ta ba guor nuɔmba ta ba bɪ-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku saa saaya ku waa dumaan-o-na namaa na wulaa. Umaŋ duɔ waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutien-o saaya u ce u fɛɛɛ cɛkũɔ, umaŋ duɔ waa na yunɣu-na, kutien-o ce u fɛɛɛ ŋaa maacembilon-o. ²⁷ Yaan mi yuu-na nelma diei: Nuɔ baa ŋ maacembilon-o-i hai nelbuɔ-i? Nuɔnei sɪ wɛi? Ŋga mei dii na hɔlma-na ŋaa na maacembilon muɔ. ²⁸ Miŋ ciɛ mulɛma maŋ cor hiere, na hɪɛrã na kũɔma-i a tɪɛna baa-mi. ²⁹ Terienɣu faŋgu-na, mi To uŋ hãa-mi fõŋgũɔ-i dumaa, muɔmi ka bi hã-na baa-yo

dumɛi, ³⁰ i diɛ ka waa baa i-naa mi nelle-na a tiɛ wuo aa tiɛ nyɔŋ baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dūnni cɪncieluo ni hāi-niini yuŋ-nu.»

Yesu gboya Simɔ-Piɛr wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(*Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsāa 13.36-38*)

³¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa Simɔ-i wuɔ: «Simɔ, ne! *Sitāni cāarā-nei Diilonɔ wulaa duɔ sagalla-nei ne sɪ u ka gbāa hūu-na mi wulaa. ³² Nga mei cāarā Diilonɔ-i a hā nuɔŋo-i wuɔ ŋ Diilonɔ-hūmellen-kūŋgu baa ku. Ŋ ka nanna-miɛ ŋga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kāyā ŋ nabaamba-i.»

³³ Piɛr wuɔ cira: «Itie, da ba fiɛ dii-ni kaso, ŋ ka bi da ba diyaa muɔŋo-i baa-ni. Halle da ku fiɛ waa kuliŋgu, mii dii ŋ huonɔ-nu.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Piɛr, yaŋ ŋ fɛɛ, muɔmei tūo-niŋ, isuɔduɔŋ daaku-na, kɔhɔldielāŋo siɛ hi bu, ŋ ka cɪna-miɛ da i siɛi wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

³⁵ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ waŋ baa *hāalābiemba-i hiere wuɔ: «Mi naŋ puɔraa-na aa naa cira neliɛ baa biɛ gbeina, neliɛ baa biɛ buɔra, neliɛ baa biɛ naatenni; bɪŋkūŋgu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fiɛfiɛ ku kūŋgu-i kuuduɔŋgu sɪ: Gbeina da a waa baa uman, u biɛ-ya. Buɔra duɔ waa baa uman, u biɛ-yo. Aa nuɔni maŋ jigāŋga sɪ baa-ni, ŋ suor ŋ jonɔgoruo-i ŋ sāa kananɔa. ³⁷ Yaan mi tūnu-nei, mamaŋ nyegāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ce-yo nelbalaŋo*»*, ba gbɛ muɔmei. Ma ka bi ce. Mi maama maŋ nyegāan sebe-i-na, ma cemman-yiŋgu hii.»

³⁸ Hāalābien baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa tɪ.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliŋgu piɛ ku jo

(*Matie 26.36-46; Marke 14.32-42*)

³⁹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kā *Olivi-tibinni-tānuŋgu-na. Ba taa ba kā koko terienɔŋu faŋgu-na. U *hāalābien baa bi sire cu u huonɔ-nu.

⁴⁰ Baŋ kaa hi, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Cāarāŋ Diilonɔ-i weiima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaanɔŋu cemma-na.» ⁴¹ Aa fuɔ wuɔ cor kā yaan-na cellɛ ka dūuna tuɔ cārā wuɔ: ⁴² «Baba, da ŋ siɛ ŋ maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa cira ŋ fer muɔ, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.» [⁴³ Huɔŋgu faŋgu-na, *dɔrɔpɔuɔrbilonɔ naŋ wuɔ jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. ⁴⁴ U huɔŋgaŋ ŋa na'a ka saa waa huɔŋga dumaanɔ-na, kuanɔŋ kuɔ migāan naara u Diilocārālle-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku kūnna ŋaa tāmna.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tɪ, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hɔculle ciɛ ba kor duɔfūŋ.

⁴⁶ Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na duɔfūŋ? Siirenɔ na ta na cārā Diilonɔ-i bɪŋkūŋgu baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaanɔŋu cemma-na.»

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsāa 18.3-11*)

⁴⁷ Nelma saa ji tɪ Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-na, baŋ taa ba bɪ uman *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaanɔna. Baŋ juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon-Bienɔ-i baa jaaluŋ daaku yaa-i a da ŋ pigāan-ba baa-yo ba bel-o ke?»

⁴⁹ Baman waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huonɔŋu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i biɛ i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unan wuɔ pāŋ biɛ u kaanɔa-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntienɔ maacembilonɔ naŋo nadietūŋgu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolɔŋo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ waŋ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bɪncuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

bɔɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muo. ⁵³ Ma sɪ yinni man jon i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terienɔ fangɔ-na? Fieɛ yaa namaa huɔŋgu-i, baa *Sitāni bi huɔŋgu-i; na gbāa ce kumaŋ dɔlaanu-nɛi.»

Piɛr ciinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsāa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Baŋ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienɔ ciŋgu-na. Piɛr wuɔ yan ba maa aa suɔ cu ba huɔŋ-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraan dāamu gɔŋgūɔŋ-huɔŋga-na, wuɔ kā ka tiɛna baa-ba. ⁵⁶ Maacembilonɔ nan wuɔ ne Piɛr da kelkelkel aa naa cira: «Naacolŋ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Piɛr wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mɛi sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Cɛllɛ, naacolŋo nanɔ da-yo, wuɔ cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Piɛr wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sɪ!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya cɛllɛ, unanɔ saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Piɛr wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wan wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uŋ taa u wan mafamma-i, kɔhɔldiɛlāŋo donɔ tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma man wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kɔhɔldiɛlāŋo siɛ hi bu, kɛrɛ u ka ciina-yuɔ da i siɛi wuɔ u sa suɔ-yo† maa pāŋ tiɛnu Piɛr-i. ⁶² Wuɔ hel fuorenɔ gbuu pāŋ tuɔ kaal.

Ba kāa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsāa 18.19-24)

⁶³ Baŋ bilaa Yesu-i aa jina nuɔmba man ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufienɔ-i aa ta ba muo-yo. Umanɔ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bi kutienɔ yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuonɔ juɔ kaal, *Yuifu ba bincuɔmba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjinaamma pigātaanɔ baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaanɔ-gu-i.

⁶⁷ Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ unɔ pāa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ man u yaa nuɔŋo-i wan-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ wan wuɔ niɛ, na siɛ hūu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa mamanɔ, na siɛ siɛ-mi. ⁶⁹ Nga mamanɔ dii, *Molonɔ-Biɛŋo ka kā ka waa Itienɔ caan-nu.»‡

⁷⁰ Uŋ waanɔ mafamma-i, ba hieronɔ-i baa cira: «Diilonɔ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii diɛ ka yuu moloŋo, miɛ fɛrɛ-i i nuɔ-ma u nunɔgu-na; wuɔ fuɔ Diilonɔ-Biɛŋo.»

23

Ba kāa baa Yesu-i fāamaanɔ ba terienɔ-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsāa 18.28-38)

¹ Ku huɔŋgu-na, baa sire hiere a kā baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Baŋ kaa hi, baa gbɛ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolŋ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pā nampo-i a hā *Oromɛ ba *jāmatigi-i. Aa cira Diilonɔ unɔ pāa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ man, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentienɔ.»

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.»

⁴ Pilati wuɔ wanɔ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mɛi saa da cālmuo naacolŋ daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasɪŋ wuɔ: «U saa fa; nelgboronɔ. U duɔŋ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hiere baa-ku, fieɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba fɛrɛŋ-maama.»

† 22:61 Niɛŋ 22.34. ‡ 22:69 Gbeliɛman-nalāŋgu (Psaume) 110.1

⁶ Pilatiŋ juɔ nu ba bɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolŋ daayo-i Galileyienjo-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ũu, Galileyienjo.» A ne da huɔŋgu faŋgu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yuŋgu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan Yesu-i a hã-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bãaŋgu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle nga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saan-yo hã-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gbɛɛ-wɛima fuɔ ne. ⁹ Wuɔ yuu-yo baa nelma bɔi, nga Yesu saa ji seŋ sũnuŋgu yuɔ. ¹⁰ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba waa Erɔdi terienŋu-na gbuu ta ba kar coikãŋkarɛiŋa ba haa-yuɔ. ¹¹ Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaan-jonŋoruo hã-yo ku da ku col-o aa bir saan-yo hã Pilati-i baa-yo. ¹² Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, nga yiinggu faŋgu-na, baa pãŋ bel jĩeru.

(Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsãa 18.39-19.16)

¹³ Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bɛ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji hã-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa fɛɛ-i na yufellen, nan haa maman yuɔ mi saa da-ma yuɔ. ¹⁵ Na saa da *Erɔdin birii saan-yo hã-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciɛ kuman aa ku hi u kuliinggu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yon aa nanna-yuɔ.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kɔrsinni tĩmman-ponsaangu-i, Pilati nanna ba kasobilonjo diei.] ¹⁸ Nuɔŋ baa sire hiere ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellen-huɔŋga-na, aa naa tiraa ko nelienjo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piiye baa-ba. ²¹ Baa yagar aa ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» ²² Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufienja siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ ciɛ kuman aa na'a i ko-yo. Maman dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pãŋ ta ba kaasĩŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daan-nu ko-yo. ²⁴ Baŋ kaasĩŋ dumaanjo-na, Pilati saa gbãa duɔ yagar, wuɔ naa u hũu-ma. ²⁵ Uŋ hũyãa-ma dumaanjo-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ man gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelienjo, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kuman da ku ka dɔlnun-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliin-hũmelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

²⁶ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ baŋ ka gbuŋ-yon *daangu man nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hũmelle-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo nanjo hilaa suon-nu. Ba bĩ-yo Simɔ. Baa bel-o haa daangu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huon-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huonŋu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caan namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa fɛɛŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiinggu dii baa yiinggu, ba kaa cira: «Caamba man saa hon da, baa baman saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiinggu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tãnni-i wuɔ: «Ciiŋ na haa-yie!» aa gbɛ tãnyienja-i wuɔ: «Suuyen-yie!»* ³¹ Da ba dii daabĩnaanŋu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraangu fuɔ niɛ?»

³² Baa bilaa gburanŋbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbuman-huɔŋgu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsãa 19.17-27)

³³ Tãnyelle nande dii ba bĩ-de Yukoluonŋu. Baŋ kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanŋbotaan daaba-i ba hãi-i-na. Unanjo-i u nadien-na, unanjo-i u nanyuon-nu.†

³⁴ Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; baŋ cen kuman ba sa suɔ-ku.»

* 23:30 Ose (Osée) 10.8 † 23:33 Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 53.12.

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonɔgorbaa-ba-i, ba saa suɔ banj ka hã uman̄ aa yan̄ uman̄. Baa naa ba ful tien̄a calnu-bei.† 35 Nuɔn̄ baa yiɛra ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaan̄ baa ta ba piiye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u fɛɛ i ne. Duɔ kor u fɛɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilon̄o un̄ pãa nun̄gu-i aa saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa ufan̄o-i.» 36 Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyɔn̄, § 37 aa naa cira: «Da kuɔ nuɔn̄ei Yuifu ba nellentien̄ nuɔn̄o-i, kor n̄ fɛɛ i ne.» 38 Baa nyɛgãan̄ u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentien̄o yaa daayo.»

39 Ba nan̄ gbuu gburan̄gbotaamba man̄, unan̄ wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Nan̄ saa cira wuɔ Diilon̄o un̄ pãa nun̄gu-i aa saan̄ Kon̄kortien̄o man̄ u yaa nuɔn̄o-i wei? Kor n̄ fɛɛ aa n̄ kor miɛn̄o-i ke!»

40 Ku saa dɔlnu u nawuon̄o-i, wuɔ tuɔ wan̄ baa-yo wuɔ: «Nan̄ sa kãalã Diilon̄o-i de! Ma s̄i ii dii mul̄enduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? 41 Ban̄ bilaa miɛn̄o-i ba nin̄son̄o. Mie ãntaaramma'i diyaa-ye kuliin̄ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla b̄n̄kũngu ba bel-o da ba ko-yo gbãngbãn̄.» 42 Aa naa wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da n̄ ji waa n̄ nellentes̄inni-na, n̄ baa yan̄ mi maama karaanu-niɛ.»

43 Yesu wuɔ cira: «Mi wan̄ nin̄son̄o-i baa-ni: Nyun̄go daayo-na, n̄ ka suur baa-mi Diilon̄-nelle-na.»

Yesu kuliin̄gu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsãa 19.28-30)

44 Bãan̄gun̄ juɔ hi yuhuon̄ga-i, ba'a ba ne da terien̄gu cuure hiere da b̄intũu. Ku tiyãa dum̄ei fuɔ bãan̄gu ji tɛɛn̄. 45 Kompan̄ga man̄ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãn̄ taalnu ka holle-na sɔmma hãi. 46 Yesu wuɔ kaas̄n̄ da gbagaga wuɔ: «Baba, hũu-mi.» Aa bi hũu u fɛɛ. 47 Sorosi ba yuntien̄o nan̄ un̄ daa mafamma-i, wuɔ gbeliɛn̄ Diilon̄o-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacol̄n̄ daayo naa vii.» 48 Nuɔmba man̄ naa kãa ka ta ba ne, ban̄ juɔ da-ku dumaan̄o-na, baa bir ta ba mis̄irrà ba yunni-i ba kũn̄. 49 Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba man̄ naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kã, baa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsãa 19.38-42)

50 Naacofɛɛin̄o nan̄o waa *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na, ba taa ba b̄i-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ kãalã Diilon̄o-i. 51 U nabaamban̄ ciɛ kuman̄ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nun̄gu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilon̄-bãan̄gu domma-i. 52 Yesun̄ kuu, wuɔ kã *Pilati wulaa ka cãrã-yuɔ. Pilati wuɔ hã-yo baa-yo. 53 Wuɔ kã ka har-o a fiɛya-yuɔ aa kã ka fuure-yuɔ c̄incorre nande-na, baa h̄iɛn̄-de tãmp̄ellen̄. Baa sa fuure molon̄o diɛ dede. 54 Yiin̄gu fan̄gu waa jumayiin̄gu, Yuifu ba *yit̄ien̄an̄gu naa saaya ku don̄ b̄asuurun̄gu-na. 55 Caamba man̄ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huon̄-nu ka ne ban̄ naana dumaa. 56 Ban̄ kaa nanna t̄i, baa bir kũn̄ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kũnna-yuɔ. Ban̄'a ba ce mafamma-i b̄al, bãan̄gu suurii t̄i. Yit̄ien̄an̄gu hii. Baa t̄ien̄a fiisa n̄aa man̄ nyɛgãan̄ dumaa *ãnj̄inamma-na.*

24

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsãa 20.1-10)

1 *Yit̄ien̄an̄gu cuo kaala-i-na, * caan̄ daaba naar kã c̄incorre-na baa natikolo-i 2 kã ka da tãmp̄elle man̄ ban̄ n̄aa ce-de suu c̄incorre nun̄gu-i di bũmalãa halan̄. 3 Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulon̄o-i. 4 Ba h̄on̄ muɔ cu, ba'a ba ne da nuɔmba hãi, ba jonɔgorbaa-ba caa

† 23:34 Gbeliɛman̄-nalãan̄gu (Psaume) 22.19 § 23:36 Gbeliɛman̄-nalãan̄gu (Psaume) 69.22 * 23:56 Helman̄-sebe (Exode) 20.10; An̄j̄inamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 5.14 * 24:1 Ku cuo kaala waa jumaansi.

da kpɛikpɛi. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisiŋ ba yammu-i. Nuɔŋ daa baa gbɛ̄-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na jo ji ta na taara umaŋ dii cicɛlma-i bikuonɔŋ hɔlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Uŋ taa u waŋ mamaŋ baa-na *Galile-i-na, ma tɪyāanu-nɛi wɛi? ⁷ Ma sɪ uu naa cira: «Fuɔ ba hā nelbabalaamba baa *Molon-Biɛŋo-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hɛma-na, siɛliŋ-yiingɔ-i u ka sire hel jo.»† Ma saa waŋ wɛi?»

⁸ Yesu nel maa pāŋ tɛnu-bei. ⁹ Baa ta kūŋ ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūŋgu-na hiere. ¹⁰ Caamba maŋ waa da mafamma-i ba yirɛiŋa yaa daaya: Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duonɔ-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kā ka tūnu Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ¹¹ Baŋ tūnu-bei, pɔpuɔrbiemba da niɛ sɪ ba ce kɔrni; ba saa hūu-ma. ¹² Piɛr wuɔ sire gbar kā cɪncorre-na ka gbɪina ne, a da kompaŋga yaa yon hɛma-na. U huɔŋ kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kūŋ.

Emawusi hūmelle-na (Marke 16.12-13)

¹³ Yinduɔŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hāi baa sire ta ba kā nelle nande-na, ba bi-de Emawusi. Di hɔlma yuu kilobaa cɪncieluo u diei temma baa *Yerusalɛmu-i. ¹⁴ Ba taa ba piiye Yesu maama yaa-i ba kā. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa molonɔ-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ niɛ?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vāa hiere. ¹⁸ Unaŋo-i ba taa ba bi-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce naŋ saa nu mamaŋ ciɛ Yerusalɛmu-i-na yin daani-na wɛi?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasaretitaŋ Yesu-i, naŋ saa nu-ma wɛi? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diilonɔ-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i. ²⁰ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hāa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i naŋga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahɛl-baan miɛŋo-i. Ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siɛi yaa nyunɔ-i. ²² Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kā cɪncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Baŋ piiye dumaanɔ-na, i nabaamba namba bi sire kā ka da-ma ŋaa baŋ waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, na sa gbuu suɔ ku yunɔ. Na sa hūu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wɛi? ²⁶ Ba saa waŋ-ma wuɔ Diilonɔ uŋ pāa nunɔ-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ maŋ, duɔ jo, u ka ce sūlma aa suɔ donɔ u yuntɛsɪnni-i wɛi?» ²⁷ Baŋ nyɛgāan u maama maŋ Diilonɔ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanɔ-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebɛbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kā.

²⁸ Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaan-na. ²⁹ Ba saa hūu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bāanɔ tɛ tɪ, yaŋ aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Baŋ juɔ cira ba wuo niwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo-i aa jaal Diilonɔ-i, aa būl-onɔ hā-ba. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terienɔ maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Uŋ taa u piiye Diilonɔ-sebɛ maama-i baa-ye hūmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kūɔna hūŋhīnaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tɛna, baa pāŋ sire bir kā Yerusalɛmu-i-na kā ka da *hāalābiemba maŋ tɪyāa cɪncieluo u diei, ba tigiinɔ ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kāa ka da bamaŋ, baa cira: «Itienɔ siire ninsonɔ, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hūmelle-na, baa bi suur ma yaanɔ-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hāalābiemba-i

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsāa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

† 24:7 Niɛŋ 9.22; 17.25; 18.32-33.

36 *Hāalābien ban waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fɛɛ-i ba hɔlma-na. Wuɔ wan ban baa-ba wuɔ: «Tiyāan dei!» 37 Korma pān ta ma da-ba wuɔ sɪ *jina. 38 Yesu wuɔ cira: «Bige-i korman-kūngu fuɔ? Bige-i cie na ta na dii nuharungu miɛ? 39 Nien mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fɛɛ! Juɔn na ji yiɛya-miɛ na ne. Jina muɔ sɪ. Jina dii ŋaa fafalmu; kūɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» 40 Uŋ taa u wan mafamma-i, wuɔ tuɔ pigāan-ba u nammu-i baa u gbeini-i. 41 Ba hɔn muɔ gbuu fɛ da yogogo, ŋga ba saa hūu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiɛra kar da hāmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔngu dii baa-na bande-i-na wei?» 42 Teterieno nanjo waa boluɔngu, baa hɛyo, baa biɛyo hāyo. 43 Wuɔ hūu-yo wuɔyo ba yufelle-na. 44 Aa naa wan baa-ba wuɔ: «Min taa mi wan maman baa-na i wuɔamma-na, ma'i sɪ daama-i wei? Mi maama man nyegāan *Moisi *ānjina-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebbaa-ba-na a naara gbelieman-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi cie.» 45 Uŋ piiye dumaanjo-na, kuɔ kāyā-bei ba suɔ Diilon-nelma yaanga-i. 46 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ban nyegāan man, ba ciɛra wuɔ: Diilon uŋ pāa nuŋgu-i aa saan *Konkortieno man, u saaya u ku a ce yinni hāi hɛma-na aa sielin-yiingu-na u sire hel kuomba hɔlma-na 47 aa nuɔmba ka nu u maama-i niliɛna-na hiere ka saa. Ba ka don ta ba wan-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalanjo-i, ku yaa Diilonjo ka ce jande ba āmbabalma-na hiere. 48 Maman cie daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra wan-ma. 49 Terienjo fanjo-na, mi To uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka hā-na fɔngūo man, da mi kā, mi ka saan-yo hā-na. Baa na kā terienjo; tɛnaanan na cie u jo igɛna.» †

Yesu tamma-i duɔ kā dɔrɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr: 1.9-11)

50 Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huɔnjo-na a kā Betani caan-nu. Ban kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cārā Diilonjo-i u hā-ba. 51 Ba juɔ'a ba ne da u nyugūn dɔrɔ. § 52 Baa jaal-o aa naa ta kūn, ba hāmmu gbuu fɛ da yogogo. 53 Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kā ba jaal Diilonjo-i.

† 24:49 Pɔpuɔr: 1.4-5 § 24:51 Nien Pɔpuɔr: 1.9.

Nsãaŋ nyεgãaŋ Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Nsãa nuŋgu waa Yesu *hãalãbien c̄ncieluo ba hãi baamba-na. Duɔ tuɔ waŋ fuɔ fεrεŋ maama-i, u sa b̄i u yerre-i; kunie u cira «*hãalãbiloŋo naŋo» (18.15), kunie wuɔ «hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlɔnu Yesu-i ma yaŋ» (13.23).

Sεbe domma-na, u taara u cira wuɔ Yesu yaa Diiloŋ-ãndaanŋu-i, ŋga u cie u fεrε nelieŋo jo h̄ema-na (sap. 1). Ku huonŋu-na, Nsãa piiye gbεrε-wεima niehãi maama. Yesu cie gbεrε-wεima famma-i a pigãaŋ u s̄inni. Aa bi piiye Yesuŋ wuɔraaya suu baa nuɔmba maŋ ba maama. Ba suumaŋ kãayã nuɔmba-i dumaa baa kutaamba famba fεrε-i, u nuŋgu hii-ma. *Yuifu ba yuntaambaŋ c̄uɔ Yesu-i dumaa, baŋ c̄inaana-yuɔ dumaa wuɔ u'i s̄i Diiloŋ-Koŋkortieŋo-i, Nsãa nuŋgu bi hii mafamma-i (sap. 2–12).

Ku huonŋu-na, baŋ bilaa Yesu-i isuonŋu maŋ nuɔ-i, mamaŋ cie, u suurii ma yaanŋa-na waŋ-ma: Yesuŋ diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔrbiemba t̄unni-na, uŋ c̄aarã Diiloŋo-i dumaa (sap. 13–17), baa baŋ cie u ãndaanŋu-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18–19). Sεbe periema-na, u waanŋ Yesu siremmaŋ-k̄uŋgu-i aa waŋ fuɔ uŋ nyεgãaŋ u seɓe-i yunŋu maŋ nuɔ-i (sap. 20–21).

Nelma cie ma fεrε nelbiloŋo

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa t̄i. Nelma naa waa baa Diiloŋo, aa maa naa waa Diiloŋo. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diiloŋo. ³ Diiloŋo cie ma yaa ce b̄imb̄inni-i hiere. B̄imb̄inni maŋ cie hiere, ma nuŋgu dii ni cemma-na. ⁴ Cic̄elma waa Nelma yaa nuɔ-i. Aa cic̄elma famma yaa waa nelbiliemba fit̄inuɔ-i. ⁵ Fit̄inuɔ uŋ juɔ, kukulma saa gbãa cie-yo.

⁶ Huonŋu nanŋu juɔ hi, Diiloŋo saanŋ molo jo. Ba taa ba b̄i kutieŋo-i Nsãa. ⁷ U saanŋ-yo wuɔ u ji piiye fit̄inuɔ maama baa nuɔmba-i kumaŋ ka ce ba h̄u u maama-i. ⁸ Ku saa ce ŋaa Nsãa yaa waa fit̄inuɔ-i de! Nga uu naa jo duɔ ji waŋ fit̄inuɔ maama yonŋ baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninsoŋ-fit̄inuɔ-i. Ma juɔ h̄ema-na ji kaala nuɔmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa t̄i miwaanŋo-na. Ma yaa j̄ena miwaanŋo-i. Nga nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juɔ ma fεrεŋ nelle-na, ma nellenŋ-baamba c̄ina-mei. ¹² Nga banamba siyaa-ma aa h̄u ma maama-i. Ma hãa kufanŋu taamba-i ku f̄onŋũɔ-i ba da ba ce Diiloŋ-bisãlmba. ¹³ Diiloŋ-bisãlmba famba-i ku saa ce ŋaa u huonŋ-ba nelbiloŋ temma, ku saa bi ce ŋaa ku dɔlaanu moloŋo-i u ce u honŋ-ba, ŋga ku dɔlaanu fuɔ fεrε yaa u honŋ-ba.

¹⁴ Nelma cie ma fεrε nelbiloŋo jo ji waa i h̄olma-na. I daa u fafaanŋu-i. U waa hujantieŋo aa tiraa waa ninsowaraŋo. Fafaanŋu fanŋu-i i To-i hãa u Bɛduɔla-i baa-ku. ¹⁵ Nsãa yaa juɔ ji tuɔ waŋ u maama-i. U taa u piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Minŋ taa mi gb̄e umaŋ mie uu dii huonŋ-nu, u yaa daayo-i. Aa mei suɔ da mi honŋ, uu naa waa t̄i; a ce dumaaŋo-na u maaraa muɔŋo-i.» ¹⁶ U cie baa-ye cor. Cuobaa-baŋ kaal, u bi ce baa-ye dumei. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *ãŋjinamma-i ji hã-ye, ŋga hujarre-i baa ninsoŋo-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Moloŋ yufelle saa haa Diiloŋo-na dede. Nga u Bɛduɔla pigãaŋ-ye u s̄inni-i. U yaa dii t̄ena baa-yo.

Nsãa-Batise ãndaanŋu-i

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)

¹⁹ Nsãa nuŋ-ãndaanŋu yaa daaku. Uŋ waa tuɔ *batiseŋ nuɔmba-i, *Yuifu ba yuntaamba maŋ waa *Yerusalemu-i-na, baa puɔr *Diilojigãantaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuɔ ba ka yuu u s̄inni-i. Baŋ kãa ka hi, baa cira: «Naacolŋ nuɔ, naŋ hilaa hie?» ²⁰ Nsãa saa fuo ma diei bei; wuɔ cira: «Baa na ta na ne wuɔ s̄i Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa juɔ muɔŋo-i, muɔ s̄i.»

21 Baa cira: «Nuɔnei *Eli-i wei?»

Nsáa wuɔ cira: «E'e, muɔ sí.»

Baa cira: «Nuɔnei *Diilopɔpuɔrbilon nuɔŋo-i wei?»

Wuɔ cira: «E'e.»

22 Baa cira: «A nan hilaa hie? Nuɔmba'i puɔraa-ye; pigãan-ye ŋ sinni-i i ka tūnu-bei.»

23 Nsáa wuɔ siε-ba baa *Isayi* āndaan daaku-i wuɔ:

«Muɔmei *hohuolaayan *hiekuraangu-na wuɔ:*

«*Siireŋ na cãa Itieŋo hūmelle-i.*†»

24 *Farisɛbaa-ba waa pɔpuɔrbien daaba hɔlma-na. 25 Baa cira: «Ŋ ciera wuɔ Diilon ŋ pãa nunŋu-i wuɔ u ka saan Konkortieŋo man, u'i sí nuɔŋo-i, aa cira Eli'i sí nuɔŋo-i aa tiraa cira Diilopɔpuɔrbilon'o'i bi sí nuɔŋo-i; a ma bilaa niε ŋ ta ŋ batisen nuɔmba-i?»

26 Nsáa wuɔ cira: «Muɔmi batisen-na baa hūmma yon, ŋga moloŋo nanjo dii na hɔlma-na, na sa suɔ-yo. 27 Mi juɔ yaanŋa kufanŋu tieŋo-na, ŋga mi saa piera u natãanŋu-i.»

28 Nel daama-i hiere ma ciε Betani. Nsáa taa u batisen nuɔmba-i kusuɔŋ-nu'i, dii *Yurdε bomborma-na.

Yesu yaa Diilon-Tūmbilon-o-i

29 Ku cuo kaala-i-na, Nsáa wuɔ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuɔ cira: «*Diilon-Tūmbilonjo yaa juɔŋ daayo. U yaa piriin nelbiliemba āmbabalma-i. 30 Mi taa mi gbε u yaa-i miε uu dii huon-nu, ŋga u taa yaanŋa muɔŋo-na, a ce dumaanjo-na u maaraa-mi. 31 Mei saa ta mi suɔ-yo, ŋga mi juɔ ji ta mi *batisen nuɔmba-i hūmma-na da mi ce *Isirahel-baamba suɔ-yo.»

32 Ūŋ waan mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diilon-Yalle hilaa dɔrɔ-i-na konhuruŋ temma jo ji diire-yuɔ. 33 Mi saa ta mi suɔ-yo. Ŋga uman puɔraa-mi wuɔ mi ji batisen nuɔmba-i hūmma-na, uu naa gbε-mi wuɔ: «Da ŋ ji da mi Yalle hiiriye ji diire uman nuɔ-i, u yaa ka tuɔ batisen nuɔmba-i baa-de.» 34 Mi daa mafamma-i nuɔ baa mi yufelle. Mi siε fuo-ma: Naacolŋ daa u yaa Diilon-Bieŋo-i.»

Baman cuu Yesu huon-nu dɛlɛlɛ

35 Ku cuo kaala-i-na, Nsáa wuɔ tiraa kã baa u *hãalãbiemba hãi terduonŋu fanŋu-na.

36 U juɔ'a u ne da Yesu cor. Wuɔ cira: «*Diilon-Tūmbilonjo yaa kãan daayo!» 37 Hãalãbien daaban nuɔ mafamma-i, baa pãŋ ta cu Yesu huon-nu. 38 Yesu wuɔ u miεl ne ku yaa nuɔ-i, a da-ba u huonŋu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuu dii niε?»

Baa cira: «Arabi, ŋ haraa hie?» (Arabi yunŋu yaa wuɔ hãalãtie.)

39 Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ i ta, na ka suɔ-ku.» Baa kã baa-yo ka suɔ ŋ haraa kusuɔŋ-nu. Bãanŋu naa tɛrɛŋ tɛ, baa pãŋ perien bãanŋu boluonŋu-i baa-yo.

40 Hãalãbien daaba-i ba hãi-i-na, ba taa ba bɪ unanjo-i Andere, Simɔ-Pier hãanjo'i waa.

41 Fuɔ wuɔ ta kã mɔŋo yaa wulaa-i igɛna ka wan baa-yo wuɔ: «Diilon ŋ pãa nunŋu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo man, i daa-yo.» (Ba bɪ u yaa-i *Kirsa-i girekimma-na.) 42 Aa naa kã baa Simɔ-i Yesu wulaa. Yesu wuɔ ne-yo aa naa cira: «Nsáa bieŋ nuɔ, ba bɪ-ni Simɔ; i ka tiε bɪ-ni fiεfiε-i-na Sefasi.» (Sefasi yunŋu yaa wuɔ tãmpɛlle.)

43 Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ cira u kã *Galile. Ūŋ hilaa, wuɔ suu baa naacolŋo nanjo-i ba bɪ-yo Filipu; wuɔ gbε-yo wuɔ: «Filipu, jo i ta!» 44 Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduɔle baa Andere-i baa Pier hiere. 45 Ku huonŋu-na, Filipu wuɔ bi kã ka da Natanayel; wuɔ gbε-yo wuɔ: «*Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbien ban waan naacolŋo man maama-i ba sebebaa-ba-na, i daa-yo. Ba bɪ-yo Yesu, Nasaretitaan Yosefu bieŋo.»

46 Natanayel wuɔ cira: «Niŋ huon, ŋ nuɔ ba'a bɪŋkũfafaanŋu hilaa Nasarɛti-i-na dede wei?»

Filipu wuɔ cira: «Jo i ta ŋ ka da baa ŋ yufelle.»

* 1:23 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonjo.

† 1:23 Isayi (Ésaie) 40.3

⁴⁷ Yesu jua'a u ne da Natanayel jo, wuɔ cira: «*Isirahelyien kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuɔ.»

⁴⁸ Natanayel wuɔ yuu-yo wuɔ: «Naŋ suyaa muɔ hie?»

Yesu wuɔ cira: «Aa Filipu suɔ duɔ bi-ni, mii naa da-ni *yensāanɔ yunɔ-*na*.»

⁴⁹ Uŋ waan mafamma-i, Natanayel wuɔ cira: «Hāalātie, Diilon-Bienjo yaa nuɔŋo-i, *Isirahel-baamba nellentienjo yaa nuɔŋo-i!»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Min ciɛra mi daa-ni yensāanɔ yunɔ-*na* ku'i ciɛ ŋ hūu mi nelma-i. Yiinɔ dii baa yiinɔ, ŋ ka da maaŋ maaraa daama-i.» ⁵¹ Aa naa cira: «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yiinɔ dii baa yiinɔ na ka da dɔrɔ puurii aa *dɔrɔpuɔrbiemba ta ba nyugūŋ aa ta ba hiire *Molon-Bienjo yudɔrɔ-i-*na*.» †

2

Yesu birii hūmma-i kolma

¹ Yesu biɛ Filipu-i baa Natanayel, yiinɔ diei cor, hāalɔŋ-yiinɔ-*na*, ba ta ba jā ciɛŋo dii nelle nande-*na* ba bi-de Kana; dii dii *Galile huɔŋ-*na*. Yesu nyu waa källe fande-*na* ² a naara Yesu-i baa u *hāalābiemba-i. ³ Huɔŋɔ nanɔ juɔ hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ba kolma* yuraa.»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Nnaa, yan-ma ŋ hā muɔ, ku saa hi mi wulaa yogo.»

⁵ Nyuŋ wuɔ waŋ baa maacembiemba-i wuɔ: «Duɔ waŋ maaŋ baa-*na*, na ce-*ma*.» ⁶ A ne da bɔɛŋa naŋa waa terienɔ-*na*; baa naa jina-yɛi ta ba dii hūmma ba saara ba fɛɛ a saa baa *Yuifu ba Diilon-hūmelle-i. A waa bɔɛŋ niediei. Di diei gbāa yu litiribaa komuɔŋa ndii temma. ⁷ Yesu wuɔ waŋ baa maacembiemba-i wuɔ: «Kāaŋ na ka hu hūmma na ji dii bɔɛŋ daaya yu.» Baa kā ka hu hūmma-i ji dii bɔɛŋa yu.

⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kaaŋ manamma na ka hā uaaŋ niɛŋ niuwuoni-i.» Ba kaa ka hā-yo.

⁹ Hūmma birii kolma! Wuɔ hūu nyɔŋ, u saa suɔ maŋ hilaa kusuɔŋ-*nu*. Maacembiemba fuɔ ba suyaa. Wuɔ bi dɔrbiɛŋo-i ¹⁰ a ji tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Kolma maŋ dɔlaaŋ, ba hā nuɔmba-i ma yaa-i igɛna. Da ba ji nyɔŋ ye, ba suɔ hā-ba maaŋ sa dɔlaaŋ. Nuɔ fuɔ, naŋ bir yan kondɔdɔlma-i ji ta ŋ hā-ba baa-*ma* huɔŋ-*nu*!»

¹¹ Yesu kaaŋ ce hiŋ daama yaa-i. U ciɛ-*ma* Kana dii Galile mara nuɔ. U pigāaŋ u fɛɛ pigāaŋ daama temma yaa-i u hāalābiemba hūu u maama-i.

¹² Uŋ hilaa terienɔ-*na*, u kā Kafarnamu ka ce yinni cɛllɛ. U nyu waa baa-yo baa u hāmba-i a naara u hāalābiemba-i.

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46*)

¹³ *Yuifu ba *kɔrsinni timmaŋ-ponsaanɔŋ juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kā *Yerusalemu-i-*na*. ¹⁴ Uŋ kāa, wuɔ kā ka da ba suor niimba baa tūlmba baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-*na*. Aa da bamaŋ huraan gbeina-i ba tɛnaana ba taabalebaa-ba cannina ta ba hor gbeina-i. ¹⁵ Wuɔ ce iyiemba a pāl comelle a muo-ba hiere donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-*na* baa ba niimba-i baa ba tūlmba-i hiere. Aa naa sɛ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbeina-i. ¹⁶ Aa gbɛ bamaŋ taa ba suor nɔnsɔr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaaŋ na huriimba-i na hiel-ba bande-i-*na*; baa na ce mi To dūŋɔ-i gbeitaara-terienɔ.»

¹⁷ Uŋ ciɛ mafamma-i, maaŋ nyɛgāaŋ Diilon-nelma-*na* wuɔ: «Diilo, mi kuye ŋ dūŋɔ maama-i. Ma gbu ma ko-mi» †, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i. ¹⁸ Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka ce hiŋ hama-i pigāaŋ-ye i suɔ wuɔ niŋ ciɛ maaŋ daama-i, ba hāa-ni hūmelle-i aa ŋ suɔ ce-*ma*?»

† **1:51** Niɛŋ Miwaanjo jnammaŋ-sebe-i-*na* (Genèse) 28.12. * **2:3** *Yuifubaa-ba taa ba fɛ ba kolma-i baa tibibienja naŋa ba bi-ya *ɛɛɛɛ. Ba bi ba kolma-i duvɛŋo. † **2:17** Gbeliemaŋ-nalāaŋɔ (Psaume) 69.10

¹⁹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Muyaanuŋ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hɔlma-na yonŋ.»

²⁰ Baa cira: «Baŋ maa bɪŋkũngu maŋ bienŋ komuɔŋa hãi baa niediei, naŋ'a naŋ ka ma-ku yinni siei hɔlma-na yonŋ!»

²¹ Yesuŋ taa u waŋ Diilodubuɔ maŋ maama-i, u yaa fuɔ fɛrɛŋ kerre-i. ²² Uŋ juɔ ku aa sire, nelma faŋ maa tɛnu u *hãalãbiemba-i; baa pãŋ hũu mamaŋ nyɛgãaŋ hiere Diilonŋ-nelma-na baa Yesuŋ waanŋ mamaŋ hiere.

Yesu suɔ nelbiliemba kusũnni-i

²³ Yesuŋ kãa *Yerusalemu-i-na, u cie gbɛrɛ-wɛima bɔi *kɔrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaanŋu yinni-na. A ce dumaanŋo-na, nuɔmba maŋ daa gbɛrɛ-wɛiŋ daama-i, ba fɔŋgũɔ baa hũu u maama-i. ²⁴ Nŋa Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u naŋga bei. ²⁵ Fuɔ fɛrɛ taa u suɔ nelbilonŋo kusũngu-i, u saa waa duɔ ka yuu moloŋo wuɔ melŋo dii nie?

3

A honŋ fɛlemma

¹ *Farisɛyieŋo naŋo waa ba taa ba bi-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntieŋo. ² Isuɔŋgu naŋgu-na, wuɔ sire kã Yesu wulaa ka cira: «Hãalãtie, i suyaa yie nuɔŋo-i Diilonŋo'i puɔraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i sɪ niŋ ceŋ gbɛrɛ-wɛima maŋ daama-i, nelgbãŋgbãlãaŋ sie gbãa ce-ma.»

³ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Umanŋ duɔ saa puma honŋ fɛlemma, kutieŋo yufelle sie gbãa haa *Diilonŋ-nelle-na.»

⁴ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nelieŋo maŋ vãa tɪ, u ce nie gbãa puma honŋ fɛlemma-i? U gbãa bir suur u nyu kusũngu-na u tiraa honŋ-yo wɛi?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Umanŋ duɔ saa honŋ hũmma-na baa *Diilonŋ-Yalle-na, kutieŋo sie gbãa suur Diilonŋ-nelle-na. ⁶ Da ŋ honŋ nelbilonŋ homma-i, nelbilonŋ huɔŋga'i waanŋ-nie, da ŋ bi honŋ Diilonŋ-Yallenŋ homma-i, Diilonŋ-Yallenŋ huɔŋga'i waanŋ-nie. ⁷ Miŋ ciɛra na puma honŋ fɛlemma-i, baa yaŋ ma cu ŋ huɔŋga-i. ⁸ Nŋ saa da, terieŋgu maŋ da ku dɔlnu fafalmu-i mu sire; da ŋ ji cira ŋ suɔ, ŋ da mu du; ŋ sie suɔ muŋ hilaa kusuɔŋ-nu, ŋ sie bi tiraa suɔ muŋ kãŋ kusuɔŋ-nu. Bamaŋ huɔŋ Diilonŋ-Yalle homma-i baa dii dumɛi.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gbãa ce nie ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Ŋ sie suɔ wuɔ nelpigãatieŋ nuɔ *Isirahel-na, nel daama cie nie yar-ni suɔma? ¹¹ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Inŋ suɔ mamaŋ, i piye ma yaa-i; aa inŋ daa mamaŋ, i waŋ ma yaa-i aa na sa taara na hũu-ma. ¹² Nelma maŋ cieŋ hĩɛma-na bande-i-na, da mi waŋ-ma na sa hũu-ma, na ka ce nie gbãa hũu dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa kã dɔrɔ-i-na dede, da ku saa waa *Molonŋ-Bieŋo yaa-i. U yaa hilaa dɔrɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi naŋ haa kɔvɛllunŋ-jieŋo-i daanŋu-na dumaa *hĩɛkuraanŋu-na, ba ka bi haa Molonŋ-Bieŋo-i daanŋu-na dumɛi. ¹⁵ Ku yaa bamaŋ hũyãa u maama-i, ba ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliemba maama gbuu silaa dɔlnu Diilonŋo-i u naa u hã-ba u Bɛduɔla-i wuɔ umanŋ duɔ hũu u maama-i, kutieŋo baa ka caa, ŋga u da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede. ¹⁷ Diilonŋo saa saanŋ u Bieŋo jo hĩɛma-na duɔ ji kɔsuɔŋ nelbiliemba-i, ŋga u saanŋ-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Umanŋ duɔ hũu Diilonŋ-Bieŋo maama-i, ba sa ka yuu kutieŋo-i baa wɛima. Nŋa umanŋ duɔ saa hũu-ma, kumaŋ cie u saa hũu Diilonŋ-Bɛduɔla maama-i, Diilonŋo ka gãŋ baa-yo. ¹⁹ Kumaŋ juɔ baa kufanŋu-i ku yaa daaku: Fitĩnuɔ juɔ miwaanŋo-na, ŋga nelbiliemba ciluɔŋ balaanŋ dumaanŋo-na, ba bir yaŋ aa par kukulma. ²⁰ Nelieŋo maŋ duɔ tuɔ ce kuubabalaanŋu-i, cecerma sa dɔlnu-yuɔ. U sa taara u carra wuɔ ba ka da u cilɔbabalaŋo-i. ²¹ Nŋa nelfɛfɛiŋo sa fuo; u ce u wɛima-i hiere cecerma-na wuɔ nuɔmba da uŋ ceŋ Diilonŋo huɔŋga-i dumaa.»

Nsāa taara duɔ yaŋ terieŋgu-i hã Yesu

²² Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ji kã *Yude baa u *hãalãbiemba-i ka tuɔ *batisen nuɔmba-i.
²³ *Nsāa waa terienḡu nanḡu-na bi tuɔ batisen. Ba bɪ terienḡu fanḡu-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caan-nu. Hũmma waa bɔi terienḡu-na ku'i cie Nsāa wuɔ kã ka waa terienḡu-na.
²⁴ Huonḡu fanḡu-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiinḡu nanḡu-na, u hãalãbiemba namba ji ta ba fanu ba-naa baa *Yuifuyienḡo nanḡo-i nelien nuɔ nin saaya ḡ migãan ḡ fere dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilonḡ-hũmelle-i. ²⁶ Baa kã ka gbẽ Nsāa-i wuɔ: «Hãalãtie, nin waan naacolḡo man maama-i baa-ye; uman waa baa-ni dii *Yurdẽ bomborma namma-na, u duon tuɔ batisen nuɔmba-i, a ce dumaanḡo-na nuɔmba-i hiere ba kã fuɔ yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsāa wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Diilonḡ duɔ saa hã-ni baa kuman, ḡ sie gbãa da-ku. ²⁸ Namaa fere-i mi waan-ma na yufellen mie Diilonḡ un pãa nunḡu-i wuɔ u ka saan *Konkortienḡo man, u'i sɪ muonḡo-i, ḡga u puɔraa muomi da mi jo u yaan-na yon.»

²⁹ Un waan mafamma-i, wuɔ nan gbãnalãan daaku-i baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ da ḡ ta ḡ jã cienḡo, ḡ huonḡa gbuu fẽ da yogogo wuɔ ḡ ka da hũnyomma. N jien duɔ ne da ḡ huonḡa fie, ḡ bi da fuɔ kaanḡa fie. Muɔ mii dii ḡa dɔrbienḡo jienḡo'i baa-mi; mi huonḡa fie gbarnu. ³⁰ Ku saaya kunanḡu ta ku suur-yuɔ ku naara aa kunanḡu cer ta ku hel muomi-na.

³¹ «Uman hilaa dɔrɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun-nu. Uman duɔ hon hĩema-na, hĩeman-wuonḡo, u wan hĩeman-tĩmma. Uman hilaa dɔrɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun-nu. ³² Un daa manan baa un nuɔ manan, u wan ma yaa-i, ḡga molo sa hũu u nelma-i. ³³ Uman duɔ hũu u nelma-i, kutienḡo pigãan wuɔ Diilonḡo wan ninsonḡo. ³⁴ Na saa da, Diilonḡ un puɔraa uman, u yuu kutienḡo huonḡa-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanḡo-na u wan Diilonḡ-nelma. ³⁵ Bepolḡo maama dɔlnu Tuonḡo-i a ce Tuonḡo diyaa weima-i hiere u nan-na. ³⁶ Uman duɔ hũu Bepolḡo maama-i, kutienḡo ka da cicelma man sa tien dede-i. ḡga uman duɔ saa hũu Bepolḡo maama-i, u sie da cicelḡ daama-i aa Diilonḡo tiraa ḡan baa-yo.»

4

Yesu cãarã hũmma Samaricienḡo nanḡo wulaa

¹ Nuɔmban kanḡ Yesu tuɔ *batisen-ba, ba kã ka tũnu *Farisiebba-ba-i wuɔ Yesu da nuɔmba u batisen u yan Nsāa-i. ² A ne da fuɔ saa tuɔ batisen-ba u fere, u *hãalãbiemba'i taa ba batisen-ba. ³ Man juɔ waa dumaanḡo-na, wuɔ sire *Yude-i-na a bir tuɔ kã *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samar-i cor. ⁵ Un kãa ka hi tuɔ karnu, wuɔ kã ka suur nelle nande-na ba bɪ-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonḡu caan-nu. Suonḡu fanḡu-i *Yakɔbu yaa hãa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakɔbu kolenḡo waa kusuon-nu'i. Yesun wuɔyaa mulien dumaanḡo-na, wuɔ tien kolenḡo daayo nunḡu-na tuɔ fiisa. Bãanḡu naa hi yuhuonḡa-i ti. ⁷ Samaricienḡo nanḡo jo duɔ ji hu hũmma. Yesu wuɔ cira: «Cienḡo nuɔ, ḡ sa hã-mi hũmma namma mi nyon wei?» ⁸ A ne da u hãalãbiemba naa kã nellen-huon-na da ba ka sãa niwuoni.

⁹ Cienḡo gbẽ-yo wuɔ: «Ma sɪ *Yuifuyienḡo nuɔ ke? A bige-i cie ḡ ta ḡ cãrã hũmma-i *Samariyienḡo muomi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weima baa Samaritaamba-i.

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ ḡ taa ḡ suɔ Diilonḡ-caluo-i aa suɔ uman cãarã hũmma-i ḡ wulaa, nuonɛi naa bir cãrã u wulaa aa uu naa hã-ni cicelmanḡ-hũmma.»

¹¹ Cienḡo wuɔ cira: «Koleno-i filofilo dumande-i-na aa kolencanḡa bi sɪ baa nuɔ, nan ka da kufanḡu cicelmanḡ-hũmma-i hie a hã muɔ baa-ma? ¹² I bincɔinḡo-i Yakɔbu yaa birii kolenḡo daayo-i hã-ye, fuɔ fere nyuonḡ u hũmma-i, u bisalmba sire nyon-ma baa ba muoru-i hiere. Nan ne wuɔ sɪ nan maaraa Yakɔbu-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Uman duɔ nyon hũn daama-i, hũnkuosinni ka tiraa bir bel-o. ¹⁴ ḡga muɔ da mi hã uman mi hũmma-i u nyon, ma ka ce hũnfoele kutienḡo huonḡa-na, aa cicelma

* 4:5 Nien Miwaanḡo jɪnamanḡ-sebe (Genèse) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

man sa t̄ien dede ma'i ka ta ma hel hūnfoele fande-na, a ce dumaanjo-na hūnkuoŋsiinni cɛraa ni ji bel-o.»

¹⁵ Ciɛɛ wuɔ: «Hã muɔ hūmma famma-i hūnkuoŋsiinni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hūmma.»

¹⁶ Yesu wuɔ: «Kã η ka b̄i η b̄oɔ-i na jo.»

¹⁷ Ciɛɛ wuɔ: «B̄oɔ si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma d̄oɔlaa-ni! ¹⁸ N̄ t̄ienaana baa bibɛmba ndii cor t̄i. Aa niɛ yɛɛ baa uman̄ fiɛfiɛ-i-na, η b̄oɔ-i s̄i. N̄ saa kar coima.»

¹⁹ Uɛɛ waan̄ mafamma-i, ciɛɛ wuɔ: «Ku biyaa ηaa nuɔɔ-i *Diilop̄op̄uɔrbilon̄ nuɔ.» ²⁰ Aa naa cira: «Yan̄ mi yuu-ni nelma diei: Samari-b̄incuɔmba siire jaal Diilon̄-i t̄anun̄ daaku yaa nuɔ-i, bige-i ciɛ Yuifubaa namaan̄-i na'a Diilojaalterien̄gu dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuɔ: «Ciɛɛ nuɔ, yan̄ mi wan̄ ninsoɔ-i baa-ni: Yiingu dii baa yiingu na siɛ ji tiraa ta na jaal i To-i Diilon̄-i t̄anun̄ daaku-na, na siɛ bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na.

²² Samaritaan̄ namaan̄-i na sa suɔ nan̄ jaal uman̄, a ne da Yuifubaa miɛɛ-i, Kon̄kortien̄o hilaa miɛmei nuɔ-i, a ce dumaan̄o-na i suɔ in̄ jaal uman̄. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilon̄-Yalle ka ce ninsoɔ-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilon̄-i baa huɔnga diei. Yiingu fan̄gu hii t̄i yɛɛ. I To-i Diilon̄-i taara ba ta ba jaal-o dumei. ²⁴ Diilon̄-i molo sa da-yo; baman̄ jaalaan̄-yon̄ ba saaya ba ta ba jaal-o baa huɔnga diei, aa ba yan̄ u *Yalle dii-ba hūmelle-na.»

²⁵ Ciɛɛ wuɔ: «Mi suyaa miɛ Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u ka jo. Ba b̄i u yaa-i *Kirsai. Duɔ jo, u ka wan̄ ma yaanga-i hiere baa-ye.»

²⁶ Yesu wuɔ: «Niɛ gb̄ɛɛ uman̄, u yaa piyen̄ baa-ni daayo-i.»

²⁷ Uɛɛ taa u wan̄ mafamma-i, u h̄aal̄abiembra jo ji ta ba yiɛra.

Ban̄ juɔ ji da u piye baa ciɛɛ daayo-i, kuɔ cu ba h̄oɔmmu-i. Nga molo saa siɛ duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciɛ η ta η piye baa ciɛɛ daayo-i? N̄'a u ce bige-i h̄a-ni?»

²⁸ Ciɛɛ wuɔ yan̄ u b̄un̄anga-i aa naa gbar kã nellen̄-huɔnga-na ka tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: ²⁹ «Juɔɛ i ta na ka da, ma miɛ siire ce maman̄ hiere, naacol̄o nan̄o waan̄-ma baa-mi. Ku biyaa ηaa Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, u yaa juɔ.» ³⁰ Nuɔɛ baa hel kã Yesu wulaa. ³¹ A ne da huɔngu fan̄gu-na, u h̄aal̄abiembra waa ta ba c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u wuo niiwuoni-i. ³² Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Mi daa niiwuoni nanni da mi wuo ηga namaa na sa suɔ niiwuoni fanni-i.»

³³ H̄aal̄abien̄ baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niiwuoni ji h̄a-yo wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Uman̄ puɔraa-mi, da mi gb̄aa ce u huɔnga-i, a ce u maacemma ka b̄al, mei niiwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma s̄i namaa fɛɛ-i da na ce na ta na piye wuɔ ðimma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma kɛ? Ciiriin̄ na yunni-i na ne; nuɔmba man̄ juɔɛ, baa dii ηaa ðimma man̄ v̄aa hi karma. ³⁶ Uman̄ karaan̄ ðimma-i u ka da u cufalun̄gu sullu-i aa un̄ karaa ðimma man̄, ma ka kã Diilon̄-nellen̄. A ce dumaan̄o-na, uman̄ duun̄ baa uman̄ karaan̄, ba h̄of̄elle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Un̄aɔ-i duun̄ aa un̄aa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suon̄gu man̄ namaa saa k̄u-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufan̄gu ðimma yaa-i. Ban̄amba'i k̄u-ku cufal, aa namaa kã ka ta na ka ku ðimma-i.»

³⁹ Ciɛɛ un̄ t̄uɔnu nuɔmba-i wuɔ un̄ siire ce maman̄ hiere Yesu waan̄-ma baa-yo, ba f̄on̄ḡu h̄u Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaan̄o-na, ban̄ juɔ ji da-yo, baa c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u t̄iena baa-ba. Yesu wuɔ t̄iena ce yinni h̄ai ⁴¹ a piye baa-ba u fɛɛ.

Uɛɛ ciɛ mafamma-i, nuɔmba b̄ai tiraa h̄u u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piye baa ciɛɛ-i wuɔ: «In̄ nuɔ nan̄ nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaan̄o kon̄kortien̄o-i kelkel, ku yaa k̄aȳa-yiɛ i h̄u u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ nan̄ biɛɛ

⁴³ Yesu siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hūmelle-i tuɔ kã *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fɛɛ wuɔ waan̄-ma wuɔ: «Ba sa k̄an̄ *Diilop̄op̄uɔrbilon̄-i u fɛɛɛɛ nelle-na.» ⁴⁵ Uɛɛ kaa hi Galile-i, Galiletaan̄ baa gbuu bel-o da fafamma. Ban̄ ηa naa kã *Yerusalemu-i-na *k̄ars̄inni

timmāṅ-ponsaanṅu-na, ba daa uṅ cie mamaṅ hiere, ku'i cie uṅ k̄ā ba terienṅu-na, ba suō u belma.

⁴⁶ Ku huonṅu-na, wuō ji tiraa k̄ā Kana-i-na uṅ ṅa naṅ birii hūmma-i kolma-i kusuōṅ-nu. A ne da fāamaaṅo naṅo biēṅo taa u jaṅ. U waa Kafarnamu. ⁴⁷ Tuonṅ uṅ juō nu wuō Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuō k̄ā ka cārā-yuō wuō u ce jande aa u k̄ā baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u biēṅo-i hā-yo, k̄εε jarma cōraanu-yuō cor. ⁴⁸ Yesu wuō cira: «Ku ce ṅaa da na saa da gb̄εε-i baa na yufelle-i na sa hūu-ma wei?»

⁴⁹ Naacolṅ wuō cira: «Itie, jande baa s̄εε. Da ṅ s̄εε, mi biēṅo ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuō cira: «Bir ṅ k̄ūṅ, ṅ biēṅo siire.»

Naacolṅ wuō bi hūu-ma aa naa bir tuō k̄ūṅ. ⁵¹ Uṅ k̄āṅ hūmelle-na, wuō suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuō yuu-ba. Baa cira: «ṅ biēṅo siire, i taa i k̄ā diē ka waṅ ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuō yuu-ba wuō: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuōṅ-nu, bāanṅu naa ciēl yuhuōṅga-na c̄elle.» ⁵³ Tuonṅ wuō bi ne da huōṅgu bi fanṅu'i nuō-i Yesu naa gb̄ε-yo wuō u biēṅo siire. Kuṅ cie dumaanṅo-na, fuō baa u dumellenṅ-baamba-i hiere baa p̄āṅ hūu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesuṅ hilaa Yude-i-na bir k̄ā Galile-i-na, u gb̄εε daayo yaa cie ba ce ba hāi terienṅu fanṅu-na.

5

Yesu siire murgu naṅo

¹ Ku huonṅu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaanṅu naṅgu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuō k̄ā. ² A ne da Tūlṅ-dumelle* caanṅu-na hūnfuonṅu naṅgu dii, ba bī-ku ebiremma-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa ciilā-kuō. ³⁻⁴ [*D̄or̄p̄ōp̄ūrb̄iloṅo naṅo waa tuō jo u sagalla hūmma-i hūnfuonṅ daaku-na. Duō sagalla-m̄ei, j̄eiṅo maṅ duō gb̄āa suur iḡēna, u jaṅ da ma fiē kuola niē niē, fafalmu p̄āṅ da-yuō.] A ce dumaanṅo-na, jaamba b̄oi waa terienṅu-na ta ba cōrō gbugaṅ daani-na [ba cie hūmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cis̄duōlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. ⁵ Unāṅo waa ba h̄olma-na, uṅ gaala jarma-na, ku biēṅ komorre baa c̄incieluo niis̄iei waa belle fande-na. ⁶ Yesuṅ k̄ā ka da u gaala, aa nu wuō u bāanṅu cuō jarma-na, wuō yuu-yo wuō: «ṅ taara ṅ sire wei?»

⁷ J̄eiṅ wuō cira: «H̄āal̄atie, h̄ūṅ da ma sagalla, mi siē da molo dii-mi; muō da mi namallā da mi ka suur dii huōṅgu-na, unaa ta yaanṅa miē suur. Mi ce-ma niē?»

⁸ Yesu wuō: «Sire ṅ biē ṅ fiḡiṅgu-i ṅ k̄ūṅ.»

⁹ Terduōṅgu fanṅu-na, fafalmu p̄āṅ da naacolṅo-na. Wuō sire biē u fiḡiṅgu-i tuō k̄ūṅ. A ne da yiṅgu fanṅu waa *yit̄ienanṅu. ¹⁰ Yuifu ba yuntaambaṅ daa u tūyāa fiḡiṅgu-i, baa ta ba waṅ baa-yo wuō: «ṅ saa suō wuō nyunṅo-i yit̄ienanṅu wei? Bige-i cie ṅ sire biē fiḡiṅgu tūu?»

¹¹ Naacolṅ wuō: «Umaṅ siire-miē u yaa ciēra mi biē mi fiḡiṅgu-i k̄ūṅ.»

¹² Baa cira: «Hai moloṅo-i ufanṅo-i?»

¹³ Naacolṅo yiēra beṅe! U sa suō Yesu-i duō piḡāaṅ-yo. A ne da nuōmba naa maara cor. Yesu baala ba h̄olma-na.

¹⁴ Ku huonṅu-na, Yesu wuō ji da naacolṅo-i *Diilodubuō-i-na. Wuō waṅ baa-yo wuō: «Nuōnei daani yeryer fiēfiē-i-na, da ṅ'a ṅ sa taara weima namma da-ni mamaṅ balaanṅ yaṅ diēlā-maanṅ daama-i, baa tiraa ṅ cāl Diilonṅo-i.»

¹⁵ Naacolṅ wuō k̄ā ka waṅ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuō naacolṅ daayo yaa naa sire-yuō u jarma-na. ¹⁶ Yuifu ba yuntaanṅ baa sire ku yaa nuō-i a c̄ō Yesu-i wuō u cie niē sire moloṅo yit̄ienanṅu-na?

* **5:2** Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huōṅga aa hiel dumienṅa. Dumienṅa fanṅa-i yireiṅa waa-yiē. Dimanṅ daade-i ba taa ba bī-de Tūlṅ-dumelle. † **5:2** «Betisata» yunṅu yaa wuō «hujarṅ-dūnni».

¹⁷ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiingu baa u maacemma-i.»

¹⁸ Uɲ waan mafamma-i, Yuifu ba yuntaan baa pãɲ ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kãɲ yitienangu-i aa tiraa cira Diilonɔ-i fuɔ tohoiɲo; dumaanɔ-na, u saa u fere baa Diilonɔ-i. ¹⁹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Bepolɲo sie gbãa da dumaa u tuɔ ce. U ne Tuonɔ yaa-i aa tuɔ ce. Tuonɲ uɲ ceɲ maman, Bepolɲo bi ce ma yaa-i. ²⁰ Bepolɲo maama dɔlnu Tuonɔ-i, u yaa pigãan-yon u maacemma-i u tuɔ ce. U ka pigãan-yo maman maaraa daama-i a ce-na gberɛ. ²¹ Tuonɲ uɲ piɲ bikuomba-i dumaa ba sire, Bepolɲ duɔ tuɔ taara uman waa u gbeini-na u sire-yuɔ dumɛi. ²² Aa Tuonɔ sa ce molon andaangu, u yaan andacelle-i hã Bepolɲo yaa-i, ²³ ku yaa nuɔmba ka ta ba kãɲ-yo ɲaa ban kãɲ Tuonɔ-i dumaa. Uman duɔ u sa kãɲ Bepolɲo-i, kuu dii ɲaa u sa kãɲ u To man puɔraa-yo.

²⁴ «Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔ-na uman duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanɲa mi To-i-na, kutienɔ daa cicɛlma man sa tɛɲ dede-i tɛ. Ba sie ka yuu-yo baa weima. Kuu dii ɲaa kutienɔ kuu tɛ aa sire. ²⁵ Yaan mi tũnu-nei: Yiingu dii baa yiingu, bikuomba ka nu Diilon-Bienɔ piiye. Ku yiingu hii tɛ yere. Uman duɔ nu u nuɲgu-i, kutienɔ ka da cicɛlma man sie ji tɛ dede. ²⁶ Cicɛlman yɛɲ baa Tuonɔ-i dumaa u tuɔ hã nuɔmba-i baa-ma, u bi hã Bepolɲo-i baa-ma dumɛi u tuɔ hã-ba. ²⁷ Aa u birii andacelle-i hã Bepolɲo yaa baa-de wuɔ u yaa *Molon-Bienɔ-i. ²⁸ Baa na yan ma ce-na gberɛ. Na saa da, yiingu dii baa yiingu, baman suurii hɛma-na ba ka nu Molon-Bienɔ piiye. ²⁹ Da ba ji nu u piiye, ba ka sire hel cincuɔɲa-na. Baman taa ba ce anfafamma-i ba ka kã Diilon-nellen, ɲaa baman taa ba ce kuubabalaangu-i ba ka kã dãamu-na. ³⁰ Mei sie gbãa ce biɲkũɲgu mi fere. Ban ciɛra mi ger dumaa, mi ger dumɛi. Mi sa ce kuman dɔlaanu muɔ, uman puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnuɲgu'i. Terienɲu fanɲu-na, mi gbãa cira mi suɔ germa.

³¹ «Kuɔ muɔmei taa mi wan mi maama-i mi fere, yunɲu naa saa waa mi nelma-na. ³² ɲga unanɔ-i waan-man, aa mi suyaa miɛ u wan ma yaanɲa yaa-i. ³³ Ma sɪ na puɔraa nuɔmba Nsãa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sɪnni-i ke? Ban kãa, Nsãa saa ka fuo ninsonɔ-i bei. ³⁴ Uɲ waan maman baa-ba mi maama-na, ma sa kãyã muɔ, ma kãyã namei. Mi wan mafamma-i da mi kor namei. ³⁵ Nsãa waa ɲaa fitɪnuɔ na hɔlma-na, na hũyãa-ma ce na bãanɲu-i cɛlle yon baa-yo. ³⁶ A ne da meɪ maaraa Nsãa-i. Mi Ton hãa-mi maacemma man mi ta mi ce, ma yaa pigãan mi sɪnni-i aa ma yaa bi pigãan wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. ³⁷ Aa uman puɔraa-mi, u bi bɪ mi yefafalle. ɲga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. ³⁸ Uɲ puɔraa uman, nan'a na saa hũu u nelma-i, na ce niɛ aa gbãa hũu fuɔ maama-i? ³⁹ Na suyaa wuɔ cicɛlma man sa tɛɲ dede ma da Diilon-nelma yaa nuɔ-i, ku'i ciɛ na vaa na fere baa ma kalamma-i. A ne da ma yaa bi piyen meɪ maama-i ⁴⁰ aa na sa taara na cu mi huon-nu a ji kor.

⁴¹ «Mi sa taara nuɔmba dɔl-mi. ⁴² Mi suɔ-na. Mi suyaa miɛ Diilonɔ maama sa dɔlnu-nei. ⁴³ Mi juɔ mi To yerren aa na sa taara na da mi yufelle. ɲga molon duɔ jo u feren jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. ⁴⁴ Namaa nan birii yan Diilonɔ-i aa ta na taara nelbiliemba'i dɔl-na, na ka ce niɛ gbãa hũu u maama-i? ⁴⁵ Baa na da niɛ sɪ muɔmei kaa cãl-na mi To terienɲu-na; muɔ sɪ. Nan haa na nanɲa-i *Moisi man nuɔ-i, u yaa ka cãlãan-nan. ⁴⁶ Na saa da, Moisi nyegãan meɪ maama'i u seɓe-i-na. Kuɔ naa naa hũu u maama-i, naa naa bi hũu meɪ maama-i. ⁴⁷ ɲga nan'a na saa hũu uɲ nyegãan maman, na ka ce niɛ gbãa hũu meɪ nelma-i?»

6

*Yesu hãa nelpũɲgu nanɲu wuo ye
(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17)*

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ kã *Galile dalanḡa yiḡḡu nanḡu-na; ba bi bī dalanḡa fanḡa-i Tiberiyadi-dalanḡa. ² Uḡ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaanḡo-na, nuonḡ baa kūɔl banna ta ba nyaanu-yuɔ. ³ Wuɔ kã ka nyugūḡ t̄anunḡu nanḡu-na t̄ɛna baa u *hāalābiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *k̄orsinni t̄immanḡ-ponsaanḡu naa piɛ t̄i. ⁵ Wuɔ u ne da nelpūḡu nanḡu jo. Wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «I ka da niwuoni-i hie diɛ s̄aa h̄ã nuonḡ daaba-i hiere ba wuɔ?» ⁶ Uu naa suɔ uḡ saaya u ce kumanḡ, ḡḡa u taa u yuu duɔ ne Filipunḡ ka wanḡ mamanḡ.

⁷ Filipu wuɔ cira: «Da ḡ fiɛ biɛ *deniebaa nuɔsūɔ a s̄aa niwuoni-i wuɔ ḡ cal h̄ã-ba t̄ɛnt̄ɛḡ, ba siɛ da hiere.»

⁸ U h̄aalābilonḡo nanḡo waa, Simɔ-Pier h̄aanḡo; ba taa ba bī-yo Andere. Fuɔ wuɔ cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombilonḡo nanḡo bande-i-na a naara titiraamba h̄ã. ḡḡa nifanni gb̄aa fa hama-i a h̄ã nelpūḡ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuɔ wanḡ baa-ba wuɔ: «Ciḡḡ ba t̄ɛna hiere.» H̄ɔlma famma-na, h̄iḡḡu waa b̄ɔi. Nuonḡ baa t̄ɛna. Bibemba manḡ waa, ba gb̄aa yu nuɔmba neifienḡa h̄ã nuɔsiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuɔ biɛ buruo-i a jaal Diilonḡo-i aa naa calnu-yuɔ h̄ã-ba. Aa naa bi h̄ã-ba titiraamba-i banḡ taaranḡ dumaa.

¹² Banḡ gbuu ji wuɔ ye t̄i huonḡu manḡ nuɔ-i, wuɔ wanḡ baa u h̄aalābiemba-i wuɔ: «Biɛraayanḡ boini manḡ t̄iȳã, mi sa taara ni b̄iɛna.» ¹³ Baa biɛra banḡ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini manḡ t̄iɛ, niɛ yu segebaa c̄incieluo ba h̄ã.

¹⁴ Nuɔmbanḡ daa gb̄ɛɛ fanḡo-i, baa ta ba piiye wuɔ: «*Diilop̄op̄uɔrbilonḡo manḡ naa saaya u jo h̄iɛma-na, u yaa juɔ daayo-i, nuharunḡu si dii-m̄ɛi.» ¹⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba ka jo ji bel-o f̄onḡūɔ ce-yo nellentienḡo; wuɔ ta halanḡ ba caanḡu-na bir ka t̄ɛna u da-u-diei dii t̄anunḡu-na.

Yesu wuɔyaa h̄umma d̄ɔɔ
(*Matie 14.22-23; Marke 6.45-52*)

¹⁶ B̄aanḡunḡ juɔ hir huonḡu manḡ nuɔ-i, Yesu *h̄aalābienḡ baa hiire kã dalanḡa-na, ¹⁷ ka biɛ beḡo ta ba karnu ba kã Kafarnamu yanḡa. B̄aanḡu ji t̄i ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetienḡo nanḡo sire tuɔ sagalla h̄umma-i dalanḡa-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisɔ niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caanḡ-nu; u wuɔ h̄umma d̄ɔɔ-i-na u jo. Kor maa p̄anḡ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔm̄ɛi!» ²¹ Ba'a ba yiera biɛ-yo ku yaa nuɔ-i, a da ba hii banḡ taa ba kã kusuonḡ-nu.

Niiwuoni manḡ h̄aanḡ nelbiliemba-i ninsonḡ-cic̄ɛlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuɔmba manḡ naa t̄iȳã bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *h̄aalābiembanḡ taa ba ta d̄ɛnd̄iɛle-na, beḡo diei waa yonḡ h̄umma nunḡu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuonḡ kaalaa nuɔmba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolḡ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u h̄aalābiemba-i cicuonḡu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiera Yesunḡ ḡa naa jaal Diilonḡo-i aa h̄ã-ba *buruo-i kusuonḡ-nu ku caanḡu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u h̄aalābiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugūḡ ta ba karnu ba kã Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuɔ.

²⁵ Banḡ karaanu ka da-yo, baa cira: «H̄aalāt̄ie, ḡ juɔ yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaanḡ mi wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Miḡ cenḡ gb̄ɛɛ manḡ, ku saa ce ḡaa na suyaa fuɔ yunḡu yaa-i aa ta na taara-miɛ, ḡḡa miḡ h̄ã-na niwuoni-i na wuɔ ni yarna, ku'i ciɛ na ta na taara-miɛ. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niwuoni manḡ b̄iɛnaanḡ, taa na ce na taara niwuoni manḡ sa b̄iɛnaanḡ aa ta ni kã baa nelienḡo Diilonḡ-nelle-na. *Molonḡ-Bienḡo h̄ã nuɔmba-i ni yaa-i; u To-i Diilonḡo haa u d̄anyuɔ-i u yaa nuɔ-i duɔ piḡaanḡ wuɔ u'i h̄ã-yo ku f̄onḡūɔ-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuɔ: «I saaya i tiɛ ce Diilonḡo huonḡa-i niɛ?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Diilonḡ uḡ taaranḡ kumanḡ na wulaa, ku yaa daaku: U taara uḡ puɔraa umanḡ, na h̄uu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «ŋ ka ce gberε hayo-i pigāaŋ-ye i suɔ wuɔ Diilonɔ puɔraa nuɔnei? ³¹ I bincuaŋbaŋ waa *hiekuraanɔgu-na, Diilonɔ naa tuɔ hā-ba niwuoni ba ta ba wuo. Ma nyεgāaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: *«U hielaa niwuoni dɔrɔ-i-na nanna hā ba wuo.»**»

³² Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni maŋ hila dɔrɔ-i-na *Moisi saa hā-na baa-ni. Mi To yaa hāaŋ-naŋ ninsoŋ-niiwuoni maŋ hila dɔrɔ-i-na. ³³ Diilonɔ-niiwuoni yaa nimaŋ hila dɔrɔ-i-na. Ni yaa hāaŋ nuɔmba-i ninsoŋ-cicēlma-i.»

³⁴ Uŋ waŋ mafamma-i, baa cira: «Itie, ta ŋ hā-ye niwuoni fanni-i i tie wuo.»

³⁵ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni-i. Umanɔ duɔ cu mi huonɔ-nu, nyulmu cεraa mu bel-o aa umanɔ duɔ hūu mi nelma-i, hūŋkuɔsinni cεraa ni bel-o. ³⁶ Mi waŋ-ma baa-na cor tɪ, aa na tiraa da-ma baa na yufieŋa-i, ŋga na saa hūu-ma. ³⁷ Mi To duɔ hā-mi bamaŋ hiere, ba ka cu mi huonɔ-nu. Umanɔ duɔ cu mi huonɔ-nu, mi sa ji donya-yuɔ mi fεreŋ nuɔ dede. ³⁸ Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔrɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunɔgu, mi juɔ da mi ji ce umanɔ puɔraa-mi u kuudɔlnunɔgu. ³⁹ A ne da umanɔ puɔraa-mi u sa taara uŋ hāa-mi bamaŋ, u diei balla-bεi. U taara miwaanɔ timmaŋ-yiingu-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cincuaŋa-na. ⁴⁰ Na saa da, mi To taara umanɔ duɔ suɔ-mi aa hūu mi nelma-i, kutieŋo da cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i aa mi sire-yuɔ miwaanɔ timmaŋ-yiingu-na.»

⁴¹ Yesuŋ ciεra wuɔ u yaa-i cicēlmaŋ-niiwuoni maŋ hila dɔrɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piye wuɔ: «Yosefu bieŋ daa u sa suɔ aa cɔrnu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbē-ye dumaa wuɔ fuɔ hila dɔrɔ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔ-na molo sie gbāa cu mi huonɔ-nu u fεre ni u saa dii u nunɔgu-i. Umanɔ duɔ cu mi huonɔ-nu, duɔ fie ku, miwaanɔ timmaŋ-yiingu-na, mi ka sire-yuɔ. ⁴⁵ *Diilopɔpuɔrbiemba nyεgāaŋ nel daama-i wuɔ:

«Diilonɔ ka hāalā-bεi hiere baa u nelma-i.» †

Umanɔ duɔ nu mi To nelma-i aa sie u nun-āndaanɔgu-i, kutieŋo ka cu mi huonɔ-nu. ⁴⁶ Dumaanɔ-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede dε! Ma'i sɪ. Umanɔ hila Diilonɔ wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yoŋ.

⁴⁷ «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanɔ duɔ hūu mi nelma-i, kutieŋo daa cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i tɪ. ⁴⁸ Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niwuoni-i hiekuraanɔgu-na ŋga ba kuu. ⁵⁰ A ne da niwuoni maŋ hila dɔrɔ-i-na, umanɔ duɔ wuo-ni, kutieŋo sa ku. ⁵¹ Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni maŋ hila dɔrɔ-i-na jo. Umanɔ duɔ wuo-ni, kutieŋo ka da cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i. Miŋ ka hā nelbiliemba-i niwuoni maŋ ba da ba da ninsoŋ-cicēlma-i, mεi fεreŋ kūma yaa-i.»

⁵² Uŋ waŋ mafamma-i, maa gbuu jaŋ Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolɔ daa wuɔ u hā-ye u kūma-i i wuo-ma wuonɔ hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molonɔ-Bieŋo kūma-i aa nyɔŋ u tamma-i, na sie da ninsoŋ-cicēlma-i. ⁵⁴ Umanɔ duɔ wuo mi kūma-i aa nyɔŋ mi tamma-i, u daa cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i tɪ. Duɔ fie ku, miwaanɔ timmaŋ-yiingu-na, mi ka sire-yuɔ. ⁵⁵ Mi kūma-i ninsoŋ-niiwuoni aa mi tamma-i ninsoŋ-kuunyɔŋgu. ⁵⁶ Umanɔ duɔ wuo mi kūma-i aa nyɔŋ mi tamma-i, kutieŋo dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To maŋ puɔraa-mi, cicēlma dii baa u yaa-i. U yaa hāa muɔŋo-i cicēlɔ daama-i; a ce dumaanɔ-na, umanɔ duɔ wuo mi kūma-i, mi ka bi hā kutieŋo-i cicēlma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni maŋ hila dɔrɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sɪ niiduɔni baa na tobaa-baŋ wuyaa nimaŋ aa ku. Umanɔ duɔ wuo niwuonɔ daani-i, kutieŋo ka da cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i.»

⁵⁹ Yesuŋ waŋ mamaŋ baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhāalādunɔgu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma ciε kpelle u hāalābiemba wulaa

* **6:31** Helmaŋ-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliemaŋ-nalāanɔgu (Psaume) 78.24 † **6:45** Isayi (Ésaie) 54.13

⁶⁰ Yesuŋ piiye dumaanjo-na, u *hāalābiemba fōŋgũ baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbāa sie daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dɔlnu-bei, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama cie kpelle na wulaa wei? ⁶² Aa da na ji da *Molon-Bienjo nyugũŋ u kã u muntercɔlɔmmu-na, na ka wan wuɔ nie? ⁶³ *Diilonj-Yalle yaa hãan neliɛŋ nuɔŋo-i cicɛlma-i, ni ma'i sɪ neliɛŋ nuɔŋo-i baa ŋ yundaanɟu-i ŋ sie gbāa ce bɪŋkũŋgu. Miŋ waan nelma maŋ baa-na, Diilonj-Yalle dii ma yaa nuɔ-i baa cicɛlma-i hiere. ⁶⁴ Nga banamba dii na hɔlma-na, ba saa hũu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suyaa anyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suyaa uman ka hel u huonj-nu, ku'i cie wuɔ tuɔ wan mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piiye dumaanjo-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciɛra molo sie gbāa cu mi huonj-nu ni Diilo saa dii u nunɟu, ku yunɟu yaa kufanɟu-i.»

⁶⁶ A donj yiinɟu fanɟu-na, u hāalābiemba fōŋgũ bir, ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Ban birii, Yesu wuɔ yuu u hāalābien cɪncieluo ba hã baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huonj-nu wei?»

⁶⁸ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, cicɛlma maŋ sa tɪɛŋ dede-i ma nelma dii baa nuɔnei; i bir nan huonɟu-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nanɟa-i nuɔnei nuɔ-i, aa i suyaa wuɔ Diilonj un puɔraa u nolɟo maŋ jo, u yaa nuɔŋo-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma sɪ naa dii cɪncieluo baa na hã ke? Hai fiɛlaa-na? Muɔmei sɪ wei? A ne da Sitāni-nolɟo dii na hɔlma-na.» ⁷¹ U gbɛ *Yuda yaa dumaanjo-na. Simɔ-Isikaro bienjo. U nunɟu waa Yesu hāalābien cɪncieluo ba hã baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huonɟu-na.

7

Yesu hamba taara u hel pigāan u fɛɛ

¹ Ku huonɟu-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuɔ-i, u sa taara u kã *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yuɔ baa komma ku'i cie u saa tuɔ taara u kã. ² A ne da huonɟu fanɟu-na Yuifu ba ponsaanɟu maŋ ban bɪŋ-kun *gbugannɪŋ-ponsaanɟu-i kuu naa pie tɪ. ³ U hamba gbɛ-yo wuɔ: «ŋ sa ta bande-i-na kã Yude-i-na wei? Da ŋ kã, ŋ *hāalābiemba maŋ dii terienɟu-na ba ka bi da ŋ āncemma-i. ⁴ Neliɛŋ nuɔ da ŋ ta ŋ taara ba suɔ-ni, ŋ saaya ŋ hel pigāan ŋ fɛɛ. Niŋ ceŋ himma maŋ daama-i, ŋ saaya ŋ hel nuɔmba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba fɛɛ-i ba saa naa haa ba nanɟa Yesu-i-na.

⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Namaa daa ma cemmaŋ-huonɟu hii, ŋga mei wulaa ku saa hi yogo. ⁷ Nelbiliemba sie gbāa bigāan namaanjo-i, ŋga ba bigāan muɔŋo-i wuɔ mi cie nie ta mi piiye wuɔ ba maacemma saa fa?» ⁸ Aa naa cira: «Taa na kã mi yaan-na ponsaanɟu-na, muɔmi kāmmanj-huonɟu saa hi.» ⁹ U waan ma yaa-i baa-ba aa bir tɪɛna Galile-i-na.

Yesu nelma cie Yuifubaa-ba-i gberɛ

¹⁰ Yesu hambaŋ taa ponsaanɟu-na, wuɔ bi sire nyaa ba huonj-nu. Nga u saa yan molo da-yo. ¹¹ Ponsaanɟun kaa donj, *Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹² Fuɔ nelma yaa waa nuɔmba nunni-na. Banan ba'a nelfɛɛiŋo. Banan ba'a nelfɛɛiŋo sɪ, kɛɛ u pira nuɔmba-i. ¹³ Nga ba taa ba kãalã Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa sie piiye u maama-i gbagaga.

¹⁴ Ponsaanɟun juɔ hi ku holle-i, Yesu wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka tuɔ wan Diilonj-nelma-i. ¹⁵ Kuɔ ce Yuifubaa-ba-i gberɛ. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolj daa u saa bi ce kalanjo, fuɔ cie nie tuɔ suɔ Diilonj-nelma-i jeje dumandɛ-i?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Miŋ wan mamāŋ daama-i mei huɔya-maama sɪ, Diilonjo'i puɔraa-mi baa-ma. ¹⁷ Uman duɔ hũu-ma duɔ ce Diilonjo huonɟa-i, kutienjo ka suɔ wuɔ mei nelma sɪ. ¹⁸ Uman duɔ tuɔ wan fuɔ fɛɛŋ maama-i, ŋ da kutienjo kaal u fɛɛɛ. Nga uman duɔ tuɔ taara u ce u pɔpuɔrtienjo ce boi, fuɔ yaa ninsontienjo-i, huhurma sa waa u nelma-na. ¹⁹ Ma sɪ *Moisi yaa hã-na *ānjɪnamma-i ke? A bige-i cie na sa wuɔ ma hũmelle-i? Ma bilaa nie na ta na taara na ko-mi?»

²⁰ Nuɔŋ baa cira: «ŋ yunɟu siire wei? Hai taaraayan duɔ ko-ni?»

²¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi ciɛ nelma diei yonj aa ma ce-na gberɛ. ²² Moisi wuɔ na ta na *jã bibemba-i; n̄ga ku saa donj fuɔ b̄ān̄-nu, ku duɔnj i b̄incuɔnj-b̄ān̄-nu. N̄ga Moisiŋ waan̄-ma, da ku fiɛ waa *yit̄ienan̄gu-i na jã nuɔmba-i. ²³ Namaa da na ta na jã yit̄ienan̄gu-na wuɔ na wuɔ Moisi h̄umelle, ku ce niɛ muɔ miŋ siire nelfifin̄o-i yit̄ienan̄gu-na, na sire wuɔ h̄i? ²⁴ Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piiye. Da na da maman̄, na taara ma yaan̄ga-i iḡɛna ku yaa na ka suɔ nan̄ saaya na wan̄ maman̄.»

Yesu yaa Kon̄kortien̄o-i wɛi?

²⁵ Yesuŋ waa tuɔ piiye, Yerusalem̄taamba namba da-yo. Baa ta ba piiye wuɔ: «Ban̄ taaran̄ naacol̄n̄o man̄ da ba ko-yo, u'i s̄i daayo-i wɛi? ²⁶ U yaa piiyen̄ daayo nuɔmba-na aa ba fiinan̄ aa yan̄-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa niɛ s̄i u yaa *Kon̄kortien̄o-i? ²⁷ Ba siɛ siɛ! Naacol̄n̄ daayo-i i suɔ un̄ hilaa kusuɔnj-nu, a ne da Kon̄kortien̄ duɔ ji jo, molo siɛ suɔ un̄ hilaa kusuɔnj-nu.»

²⁸ Huɔŋgu fan̄gu-na, Yesu waa tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Ma s̄i na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi mun̄helmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi fɛrɛnj jomma; moloŋo-i ciɛ mi jo. Aa kutien̄o-i huhurmantien̄o s̄i, n̄ga na sa suɔ-yo. ²⁹ Muɔ fuɔ, m̄ɛi suɔ-yo. Kuman̄ ciɛ mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien̄-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

³⁰ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, baa p̄an̄ ta ba taara ba bel-o. N̄ga u belman̄-huɔŋgu saa naa hi, a ce molo saa siɛ duɔ haa u nan̄ga yuɔ. ³¹ Mafaman̄ fiɛ ce, nuɔmba b̄ai yagar h̄u u nelma-i ba h̄alma-na aa naa ta ba cuo ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, duɔ fiɛ ji jo, u ji ce gberɛ hayo-i u maar naacol̄n̄ daayo wuɔŋo-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba h̄ammu-i

³² Nuɔmban̄ cuo ba wan̄ Yesu maama-i, *Fariŋɛbaa-ba ji nu-ma. Ban̄ nuɔ-ma, ba sire baa *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i a puɔr *Diilodubuɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. ³³ Yesu wuɔ ka gbɛ-ba wuɔ: «Mi ka t̄iɛna baa-na ce yinni c̄elle aa suɔ bir k̄a uman̄ puɔraa-mi u wulaa. ³⁴ Miŋ k̄an̄ kusuɔnj-nu, na siɛ gb̄aa k̄a, a ce dumaan̄o-na, na ka taaramiɛ na siɛ da-mi.»

³⁵ *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Wuɔ u k̄a hie aa cira i siɛ gb̄aa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba man̄ dii h̄ien̄gu-na u taara duɔ k̄a ba yaa wulaa-i ka wan̄ Diilon̄-nelma-i baa *niɛraamba-i wɛi? ³⁶ Nel hama-i temma-i dumandɛ-i? «Miŋ k̄an̄ kusuɔnj-nu namaa na siɛ gb̄aa k̄a, a ce dumaan̄o-na na ka taaramiɛ na siɛ da-mi?»»

Yesu wan̄ Diilon̄-Yalle maama

³⁷ *Gbugann̄n̄-ponsaan̄gu t̄imman̄-yiin̄gu yaa waa yibuɔ-i. Yiin̄gu fan̄gun̄ juɔ hi, Yesu wuɔ sire yiɛra aa naa piiye da gbagaga baa nuɔmba-i wuɔ: «H̄un̄kuɔs̄in̄ da ni bel uman̄, u jo mi wulaa u ji nyɔnj h̄umma-i. ³⁸ N̄aa man̄ waan̄ dumaa Diilon̄-nelma-na wuɔ: «Uman̄ duɔ haa u nan̄ga miɛ, cic̄ɛlman̄-h̄umma ka ta ma b̄un̄ kutien̄o huɔŋga-na n̄aa nuoraan̄gu.»*» ³⁹ Baman̄ naa h̄ȳaa Yesu nelma-i, ban̄ n̄a naa saaya ba da *Diilon̄-Yalle man̄, Yesu taa u wan̄ difande maama yaa dumaan̄o-na. Huɔŋgu fan̄gu-na, Diilon̄o saa naa hi piḡaan̄ Yesu b̄ab̄aima-i, a ce dumaan̄o-na, molo saa naa hi da Diilon̄-Yalle-i yogo.

Nuɔmba saa nunu ba-naa Yesu k̄un̄gu-na

⁴⁰ Yesuŋ piiye dumaan̄o-na, ban̄an̄ baa ta ba piiye dii nuɔmba h̄alma-na wuɔ: «Coima saa fa, naacol̄n̄ daayo yaa *Diilop̄apuɔrbilon̄o-i!» ⁴¹ Ban̄an̄ ba'a: «Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa-i!» Ban̄an̄ ba'a: «Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, u ce niɛ aa hel *Galile? ⁴² Diilon̄-nelma saa cira wuɔ Kon̄kortien̄o ka waa *Davidi h̄aȳɛln̄o wɛi? Aa tiraa cira wuɔ u ka hon̄ Betelɛmu, Davidi ba nelle-na.»

* 7:38 Niɛŋ Esekiel (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8.

43 Kuŋ cie dumaŋo-na, ba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na. 44 Banaŋ baa ta ba taara ba bel-o, ŋga hai ka sie haa u naŋga yuɔ?

45 *Diilodubuɔ niyataamba bir kã bamaŋ puɔraa-ba ba wulaa.† Baŋ kãa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce nie aa na saa bel-o jo baa-yo?»

46 Baa cira: «Inj siire, i saa da molo piiye naacolŋ daayo temma-i dede.»

47 *Fariŋɛbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nei tɪ yaa de-i-na wei? 48 Na nuɔ ba'a i yuntien hayo-i cuu u huon-nu? Sisɔ Fariŋɛyien hayo-i cuu u huon-nu? 49 Bamaŋ cuu u huon-nu, u diei sa suɔ *ãnjĩnamma-i. Niŋ daaba de-i hiere Diilonŋo gãaŋ baa-ba!»

50 Fariŋɛyienŋo naŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bĩ-yo Nikodemu; u yaa naa kãa Yesu wulaa isuŋgu naŋgu-na.‡ Fuɔ wuɔ gbẽ-ba wuɔ: 51 «Na suyaa wuɔ a saa baa mie ãnjĩnamma-i, die saa yuu moloŋo-i a suɔ uŋ cie kumaŋ, i sie gbãa ce-yo bĩnkũngu de?»

52 Baa cira: «Nuɔ ŋ taara ŋ cu Galiletaamba huon-nu wei? Kã ŋ ka migãaŋ ŋ kalaŋ Diilon-nelma-i fafamma ŋ ne, ŋ sa ka da *Diilopɔpuɔrbilo naŋo hilaa Galile-i-na.»

53 [Baŋ juɔ piiye tɪ, baa sire bɔrɔ kũŋ ba cĩnniŋ.

8

Ba bilaa ciɛŋo naŋo-i baa bibiɛŋo jo baa-yo Yesu wulaa

1 Nuɔmbaŋ buɔra, Yesu wuɔ ta kã *Olivi-tibinni-tãnuŋgu-na. 2 Ku cuo kaala-i-na, wuɔ naar jo *Diilodubuɔ-i-na. Nuɔmba-i hiere baa kũɔl ba-naa jo u wulaa. Wuɔ tɪena tuɔ waŋ Diilon-nelma-i baa-ba. 3 U juɔ'a u ne da *ãnjĩnamma pigãataamba-i baa *Fariŋɛbaa-ba juɔ ji jĩna moloŋo ciɛŋo naŋo-i ba yaaŋga-na, wuɔ ba bilaa-yo baa bibiɛŋo. 4 Baŋ jɪena-yuɔ, baa gbẽ Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i bilaa ciɛŋ daayo-i baa bibiɛŋo. 5 A ne da ãnjĩnamma-na, *Moisi ciɛra wuɔ i tie naŋ caamba famba temma-i baa tãmpɛlɛiŋa i ko-ba. Nuɔ fuɔ, naŋ'a nie?»

6 Ba yuu-yo dumaŋo-na da ba ne sɪ u ka piiye cãl ba bel-o. Yesu wuɔ yaŋ-ba aa naa ture u yuŋgu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na baa u niele. 7 Baa cor ta ba yuu-yo. Baŋ yuu-yonŋ ba titirre dumaŋo-na, wuɔ ciir u yuŋgu-i aa naa cira: «Namaaŋo-na, umaŋ duɔ saa ce kuubabalaŋgu dede, kutienŋo doŋ u naŋ-yo mi ne.» 8 Aa naa tiraa ture u yuŋgu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na. 9 Uŋ piiye baa-ba dumaŋo-na, baa doŋ ta ba ta ba da-ba-diei. Ba bĩncɔiŋo yaa taa igɛna aa banamba cu. Ba taa dumɛi hiere aa ji yaŋ Yesu yaa yonŋ baa ciɛŋ daayo-i. 10 Yesu wuɔ ciir u yuŋgu-i aa naa cira: «Ciɛŋ nuɔ, ba curaa hie? Molo saa naŋ-ni wei?»

11 Ciɛŋ wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa naŋ-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Ãhãa! Kã, muɔmi sie bi gãŋ baa-ni. Nŋa baa tiraa ŋ ce kuubabalaŋgu.»]

Yesu yaa fitĩnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na

12 Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitĩnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na. Umaŋ duɔ cu mi huon-nu, u sie waa kukulma-na, u ka da gbagbaama maŋ kãaŋ baa-yo Diilon-nelle-na.»

13 *Fariŋɛbaa baa gbẽ-yo wuɔ: «Nuɔ da ŋ ji ta ŋ waŋ naŋ fɛrɛŋ maama-i, yuŋgu ce nie waa naŋ nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi muŋhelmu-i aa tiraa suɔ mi muŋkãmmu-i, a ce dumaŋo-na, da mi fie ta mi waŋ mamaŋ mi kũngu-na, mi sa kar coima. A ne da namaaŋo-i, na sa suɔ mi muŋhelmu, na sa suɔ mi muŋkãmmu. 15 Namaa ne nelma-i nelbilien nemma aa ta na cãl nuɔmba-i, a ne da mɛi sa cãl nelienŋo. 16 Aa da mi fie cãl umaŋ, da ŋ ne-ma, ŋ da-ma ninsoŋo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weima-i mi diei; umaŋ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. 17 Ma sɪ ma nyegãaŋ na *ãnjĩnamma-na wuɔ: «Siertaŋ da

† 7:45 *Diilojigãntaamba yuntaamba yaa naa puɔraa-ba baa *Fariŋɛbaa-ba-i. Niɛŋ 7.32. ‡ 7:50 Niɛŋ 3.1-2.

*ba yu ba hāi nelma maŋ nuɔ-i, ninsoŋo.** 18 Terienŋu faŋgu-na, muɔ baa mi To-i miɛmɛi siertaŋ miɛ mɛi maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

19 Farisɛbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ŋ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔŋo-i na ka ce niɛ gbāa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔŋo-i, naa naa gbāa suɔ mi To-i.»

20 Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i aa tuɔ piiye nel daama-i. U waa ban dii gbeɲa-i kusuɔŋ-nu ba hā Diilonŋo-i. U belmaŋ-huɔŋguŋ ŋa naa ku saa hi dumaŋŋo-na, molo saa haa u naŋga yuɔ.

Yesu pigāaŋ u sɪnni-i

21 Yesu wuɔ suonu u āndaŋgu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miɛ na ka taara-miɛ. Na siɛ bi gbāa kā miŋ kāŋ kusuɔŋ-nu; a ce dumaŋŋo-na, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

22 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i ciɛ wuɔ i siɛ gbāa kā uŋ kāŋ kusuɔŋ-nu? U taara duɔ ko u fɛɛ wɛi?»

23 Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa hɛmaŋ bande aa mɛi hel dɔrɔ. Hɛmaŋ-baamba'i namaaŋo-i aa muɔŋo-i hɛmaŋ-wuɔŋ muɔ sɪ, 24 ku'i ciɛ miɛ na ka ku baa na āmbabalma-i. Coima saa fa, da na saa hūu-ma wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

25 Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔŋo-i hai moloŋ nuɔnɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigāaŋ-na mi sɪnni-i dii ku domma-na. 26 Na nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-na, na yuŋ-maama bɔi bi dii mi da mi fiɛnu-mɛi. Ŋga umaŋ puɔraa-mi huhurmantiɛŋo sɪ. Uŋ pigāaŋ-mi mamaŋ, mi waŋ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

27 Yesuŋ piiye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbɛ u To yaa-i. 28 Wuɔ cira: «Da na ji haa *Moloŋ-Biɛŋo-i dɔrɔ huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na ka suɔ suɔ wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce wɛima mi fɛɛ. Mi Toŋ waŋ mamaŋ baa-mi, mi waŋ ma yaa-i. 29 Umaŋ puɔraa-mi, mi ce u huɔŋga-i; a ce dumaŋŋo-na uu dii baa-mi; u saa nanna-miɛ mi diei yonŋ.»

30 Yesuŋ piiye dumaŋŋo-na, nuɔmba bɔi hūu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbiliemba-i

31 *Yuifubaa-ba maŋ naa hūyāa Yesu nelma-i, wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hāi, na ka ce mi *hāalābieŋ namaa kelkel. 32 Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na fɛɛŋ nuɔ.»

33 Baa cira: «ŋ waŋ wuɔ niɛ dɛ-i? Miɛŋo-i *Abiramu hāayɛlŋ miɛ, ii dii i fɛɛŋ nuɔ, i saa ce nelieŋ-kɔrsɪnni dede.»

34 Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ ce āmbabalma-i, kutieŋo ciɛ kɔrieŋo āmbabalma wulaa. 35 A ne da kɔrieŋo siɛ gbāa ce dūŋgu baa u yuntieŋo-i, ŋga u yuntieŋo biɛŋo yaa gbāa ce dūŋgu-i baa u to-i. 36 Terienŋu faŋgu-na, Bepolŋ duɔ cira nuɔni maŋ dii ŋ fɛɛŋ nuɔ, nii dii ŋ fɛɛ nuɔ kelkel. 37 Mi suyaa miɛ Abiramu hāayɛlŋ namaa, ŋga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nɛi. 38 Muɔ miŋ daa mamaŋ mi To wulaa, mi waŋ ma yaa-i. Ŋga namaaŋo-i, na toŋ hāalāyā-nɛi mamaŋ, na ce ma yaa-i.»

39 Baa cira: «Miɛ to yaa Abiramu.»

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisālŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. 40 Ŋga na bir yaŋ aa ta na taara na ko-mi a ne da miŋ daa ninsoŋo maŋ mi To wulaa, mi waŋ u yaa baa-na. Naŋ ceŋ mamaŋ mafamma-i Abiramu maacemma'i wɛi? 41 Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Miɛŋo-i būrāaŋ miɛ sɪ; i to dii u diei yonŋ, u yaa Diilonŋo-i.»

42 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diilonŋ-terieŋ-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diilonŋo-i ninsoŋo, muɔmi kūŋgu naa ta ku dɔlnu-nɛi. Mi saa jo mi

* 8:17 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kāmman-sebe (Nombres) 35.30

fereŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. ⁴³ Naŋ'a na sa nu mi nelma-i ku'i ciɛ miŋ waŋ maman baa-na, na sa suɔ ma yunŋu-i. ⁴⁴ Na to yaa *Sitāni. Na taara na ce fuɔ kusunŋu yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkolle yaa-i. Uŋ'a u sa waŋ ninsoŋo-i dumaanŋo-na, u saa siɛ ninsoŋo-i dede. U yaa coima tienŋo-i, a ce dumaanŋo-na u nelma-i hiere coima. ⁴⁵ Nga muɔ fuɔ, meɪ waŋ ninsoŋo yaa-i; ku'i ciɛ ŋ da na saa hūu mi nelma-i. ⁴⁶ Namaanŋo-na, hai gbāa da cālmuo haa-miɛ? Da kuɔ mi waŋ ninsoŋo, bige-i ciɛ na ta na cīna mi nelma-i? ⁴⁷ Uman duɔ waa Diilonŋ-wuoŋo, ŋ da kutienŋo nu Diilonŋo nelma-i. Nga namaanŋo-i, Diilonŋ-baan namaa sī, ku'i ciɛ na sa nu mi nelma-i.»

⁴⁸ Baa cira: «Diɛ cira nuɔŋo-i *Samarivyien nuɔ, i saa kar coima; aa *jīna ka sire ŋ yunŋu-i dii.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi yunŋu saa sire; mi kāŋ mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na siɛ kāŋ muɔŋo-i. ⁵⁰ Meɪ sa taara mi jīna mi fere dɔrɔ, moloŋo'i dii tuɔ ce mafamma-i, aa kufanŋu tienŋo yaa suyaanŋ neliɛŋo neliɛŋo kumanŋ gbɛ baa-yo. ⁵¹ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ tuɔ nu mi nunŋu-i u sa ji suu baa kuliŋgu-i dede.»

⁵² Yesuŋ waan mafamma-i, Yuifubaa-ba gbɛ-yo wuɔ: «Fieɓie fuɔ, nuharunŋu si dii, i suyaa wuɔ nii si dii gbāŋgbāŋ. Abiramu-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nanŋ ta ŋ piiye wuɔ uman duɔ tuɔ nu nanŋ nunŋu-i kutienŋo sa ji suu baa kuliŋgu-i dede. ⁵³ Daa u cɔrnu de! Nanŋ daa niɛ sī nanŋ maaraa i to-i Abiramu-i wei? Nga fuɔ u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

⁵⁴ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ muɔmeɪ taa mi kaal mi fere, yunŋu naa saa waa-kuɔ. Nga mi To yaa kaalaanŋ-miŋ. Na gbɛ u yaa-i wuɔ namaa Diilonŋo ⁵⁵ aa na sa bi suɔ-yo. Muɔ fuɔ, meɪ suɔ-yo. Da mi cira mi sa suɔ-yo, mi ka ce coikartienŋ muɔ namaa temma-i. Mi suɔ-yo aa tiraa ta mi nu u nunŋu-i. ⁵⁶ Abiramu manŋ namaa to, uŋ juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jommanŋ-yiŋgu-i, u huɔŋga gbuu pāŋ fɛ. Uŋ juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

⁵⁷ Yuifubaa baa cira: «Nanŋ saa bi hi da bienŋ komuɔŋa hāi baa cīncieluo-i yogo aa cira nanŋ daa Abiramu-i; ŋ daa-yo danŋ hama-i temma-i?»

⁵⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ hoŋ, muɔmi manŋ dii gbula mii naa waa.»

⁵⁹ Uŋ waan mafamma-i, baa biera tāmpɛlɛiŋa wuɔ ba nanŋ-yo. Wuɔ yanŋ-ba aa naa fuo hel *Diilodubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironŋo nanŋ yufienŋa

¹ Yesuŋ taa ka hi hɔlma namma-i, wuɔ da yironŋo nanŋo. Kutienŋo huɔŋ baa u yirsinni-i.

² U *hāalābienŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i yirii naacolŋ daayo-i? Fuɔ fereŋ āmbabalma'i yirii-yo waa u bīncuoŋ-maama'i yirii-yo?»

³ Yesu wuɔ cira: «Fuɔ āmbabalma sī, u bīncuoŋ-maama bi sī. Diilonŋ uŋ hii dumaa, u yirii duɔ pigāanŋ nelbiliemba-i ku yaa-i. ⁴ Cuo duɔ gbāŋ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienŋo maacemma-i, ni ma'i sī, bāanŋ da ku tī, molo siɛ gbāa ce bīŋkūŋgu. ⁵ Miŋ yenŋ nelbiliemba hɔlma-na, muɔmeɪ ba fitīnuɔ-i.»

⁶ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ tu taalunŋu hīɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hīɛma-i a hure yironŋ daa u yufienŋa-na ⁷ aa naa cira: «Kā ŋ ka saar ŋ yaanŋa-i Siloe hūnfuoŋgu-na.» (Siloe yunŋu yaa wuɔ pɔpuɔrbilonŋo.) Naacolŋ wuɔ kā ka saar u yaanŋa-i, u yufienŋ aa pāŋ puur; wuɔ bir tuɔ kūŋ.

⁸ Uŋ kāa ka hi, u caantaamba-i baa bamanŋ taa ba suɔ-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u yaa saa tuɔ tīɛna u cārā wei?» ⁹ Bananŋ ba'a u yaa-i, bananŋ ba'a u'i sī kere u nabieraŋo. Naacolŋ fuɔ fere wuɔ cira: «Muɔmeɪ mi fere!»

¹⁰ Baa yuu-yo wuɔ: «ŋ ciɛ ŋ yufienŋa-i niɛ a puur?»

¹¹ Wuɔ cira: «Banŋ bīŋ naacolŋo manŋ Yesu-i, u yaa ciɛ kpɔkpɔtuɔŋgu hure-yɛi aa cira mi kā Siloe-i-na ka saar-a. Mi kāa ku yaa-i ka saar-a, a pāŋ puur.»

12 Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolŋo faŋo we-i-na?»
Wuɔ cira: «Na feŋ muɔ, meɪ suɔ hie?»

Diilonŋo gbāa nu nelbabalaŋo nunŋu-i wei?

13-14 Yesuŋ puurii naacolŋ daayo yufieŋa-i yiingu maŋ nuɔ-i, ku waa *yitienangu. Naacolŋ uŋ piye dumaŋo-na, baa bel-o kã baa-yo *Farisiebāa-ba wulaa. 15 Farisiebāa baa bi yuu-yo u yufieŋaŋ cie dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuŋgu yei aa cira mi kã ka saar mi yaanŋa-i. Mi kãa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufieŋa puur.»

16 Farisiebāa-ba namba ta ba piye wuɔ: «Naacolŋo maŋ cie maaceŋ daama-i u sie gbāa jo Diilonŋ-jomma. Na saa da, u sa kãŋ yitienangu baa u maacemma-i.»

Banaŋ ba'a: «Āmbabalmanceron hayo-i gbāa ce nel daama temma-i?» Kuŋ cie dumaŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ.

17 Farisiebāa baa yuu naacolŋo-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nan'a nie naacolŋ daayo kũŋgu-na?»
Wuɔ cira: «Meɪ wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonŋo.»

18 *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolŋ daa u saa naa yir. Baa bɪ u bĩncuɔmba jo. 19-20 Ban juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa bieŋo-i naacolŋ daayo-i wei?»

Baa cira: «Ūu, miɛ bieŋo.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔŋ baa yirsĩnni-i wei?»

Naacolŋo bĩncuɔŋ ba'a: «Ūu, u huɔŋ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufieŋa cie nie aa puur fiefie-i-na?»

21 U bĩncuɔŋ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufieŋaŋ cie dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umaŋ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fere-i, bisālāaŋo sɪ; maŋ cie dumaa, u ka waŋ-ma baa-na.» 22 Kumaŋ naa cie ba waŋ mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umaŋ duɔ cira Diilonŋ uŋ pāa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortieŋo maŋ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutieŋo-i *Diilonelhāalādũŋgu-na. 23 Kufanŋu korma'i naa cie u bĩncuɔmba cira ba yuu fuɔ fere-i bisālāaŋo sɪ.

24 Ku huɔŋgu-na, Farisiebāa-ba tiraa ji bɪ naacolŋo-i ji cira: «Ne Diilonŋo-i aa ŋ waŋ ninsoŋo-i; naacolŋ daayo-i nelfefieŋo sɪ, miɛ fere-i i suyaa-ma.»

25 Naacolŋ wuɔ cira: «Meɪ sie gbāa cira nelfefieŋo, meɪ sie bi gbāa cira nelfefieŋo sɪ. Nga ma diei maama maŋ meɪŋ suyaa-ma: U puurii meɪ yufieŋa-i.»

26 Baa yuu-yo wuɔ: «U cie-ni nie? U puurii ŋ yufieŋa-i puur hama-i temma-i?»

27 Naacolŋ wuɔ cira: «Mi waanŋ-ma baa-na, na saa yiera nu-ma. Bige-i cie na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *hāalābieŋ namaa wei?»

28 Baa pãŋ ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnei u hāalābilonŋ nuɔ! Miɛ fuɔ, *Moisi hāalābieŋ miɛ. 29 I suyaa wuɔ Diilonŋo piye baa Moisi-i, ŋga daayo-i i sa suɔ u muŋhelmu!»

30 Naacolŋ wuɔ cira: «Namaa gberɛ! Na sa suɔ u muŋhelmu a ne da u puurii meɪ yufieŋa-i! 31 Na suyaa kerre wuɔ Diilonŋo sa nu nelbabalaamba nunni-i de! Umaŋ duɔ tuɔ wuɔ u hũmelle-i aa tuɔ ce u huɔŋga-i u nu fuɔ nunŋu yaa-i. 32 Moloŋo maŋ huɔŋ baa yirsĩnni-i, iŋ siire ji hi baa nyunŋo, i saa nu-ma dede wuɔ melŋ daayo puurii kutieŋo yufieŋa-i. 33 Kuɔ naacolŋ daa u saa naa jo Diilonŋ-jomma, uu naa saa gbāa ce bĩŋkũŋgu.»

34 Baa cira: «Daa u cɔrnu de! Nuɔni maŋ huɔŋ baa āmbabalma-i, nuɔnei gbāa pigāaŋ mieŋo-i nelma wei?» Aa naa pãŋ nyaa-yo hiel-o Diilonelhāalādũŋgu-na.

Yirsĩnni dii ni hāi

35 Ban duɔnya naacolŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa kã u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «ŋ haa ŋ nanŋa-i *Moloŋ-Bieŋo-na wei?»

36 Naacolŋ wuɔ: «Hāalātie, u yaa hai? Pigāaŋ-mi baa-yo; mi taara mi hũu u maama-i!»

37 Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanŋa-na; u yaa piyenŋ baa-ni.»

38 Naacolŋ wuɔ: «Itie, mi hũyāa-ma.» Aa naa pãŋ dũuna Yesu yaanŋa-na.

39 Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hĩema-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufieŋa-i aa suuye bamaŋ daanŋ ba waanŋa-i.»

40 *Farisīebaa-ba namba waa u caan̄gu-na, baa cira: «Miε fuo i saa yir yogo.»

41 Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, āmbabalma naa saa waa-nei, ŋga nan̄ ciera namaa saa yir, na āmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa āncīinafɛfɛiŋo-i

1 Ban̄ tīyāa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nan̄ gbānalāan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Uman̄ duɔ yan̄ naatuɔŋgu dumelle-i aa suur yanga nan̄ga, coima saa fa, ba bī u yaa-i cuoyuo-i. 2 Ŋga uman̄ duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntien̄o-i, u yaa āncīinan̄o-i. 3 Tūlmba suɔ ba tien̄o-i. Duɔ kā dε-i-na, uman̄ niεyan̄ naatuɔŋgu-i u sire puur dumelle-i hā-yo, u tuɔ bī tūlmba-i ba yirɛiŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. 4 Ban̄ suɔ-yon̄ dumaan̄o-na, duɔ ji bī-ba ba hel hiere, u ta ba yaan̄-na aa ba cu-yo. 5 Ŋga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba siε siε cu ŋ huon̄-nu. Ban̄'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bī-ba, ba bir yan̄ aa ta ba gbar-niε.»

6 Yesuŋ naan̄ gbānalāan̄ daaku-i, ba saa suɔ ku yun̄gu-i. 7 Wuɔ tiraa cira: «Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Muɔm̄ei naatuɔŋgu dumelle-i. 8 Baman̄ juɔ yaan̄ga muɔmi-na hiere, cuobaa; ŋga tūlmba saa nu ba nunni-i. 9 Muɔm̄ei dumelle-i. Uman̄ duɔ suur baa dumelle-i, kutien̄o kuraa. U gbāa tuɔ suur aa tuɔ hel kuŋ dɔlaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niuwuoni-i. 10 Cuoyuo jomman̄-yun̄gu yaa a ji cuo, sisɔ a ji ko, da ma'i bi sī a ji guɔla. Ŋga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba fɛrɛŋ nuɔ.

11 «Da ŋ nu wuɔ āncīinafɛfɛiŋo-i, u yaa muɔŋo-i. Uman̄ ka hūu-ma ku u tūlmba maama-na, u yaa āncīinafɛfɛiŋo-i. 12 Da ba biε uman̄ u tuɔ ceŋ tūlmba-i, ba sa bī ufan̄o-i āncīinan̄o. Tūlmba-i fuɔ baamba sī; u taara gbein̄a. Fuɔ temma-i, duɔ ji da jara jo, u gbar aa yan̄ u jo ji bel u yufellen̄-wuon̄o-i ta. 13 Fuɔ juɔ duɔ ji taara gbein̄a; tūlmba maama ce niε aa waa kpelle u huon̄ga-na? 14-15 Muɔm̄ei āncīinafɛfɛiŋ muɔŋo-i. Muɔ baa mi To-i in̄ suɔ i-naa dumaa, muɔ baa mi tūlmba-i i bi suɔ i-naa dum̄ei. Aa mi hūyāa-ma da mi ku ba maama-na. 16 Tūlmba namba bi dii baa-mi yan̄ga nan̄ga. Mi saaya mi kā ka nyaa-ba jo baa-ba tūsɛlle ji ce di diei aa āncīinan̄o bi waa u diei. Da mi kā, ba ka nu mi nun̄gu-i.

17 «Min̄ hūyāa-ma da mi ku mi tūlmba maama-na aa da mi sire, ku ciε mi maama ta ma dɔlnu mi To-i. 18 Muɔ da mi saa siε, molo siε gbāa ko-mi. Ku dɔlaanu muɔm̄ei mi pā mi fɛrɛ. Ku f̄ŋgūɔ dii-miε mi da mi ku aa sire. Mi To puɔraa-mi baa ma yaa-i.»

19 Yesuŋ waan̄ mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa honniŋ. 20 Ba f̄ŋgūɔ baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u yun̄gu si dii! *Jina dii-yuɔ! Baa na ta na nu u nelma-i.» 21 Ban̄an̄ ba'a: «Jina duɔ waa molon̄o man̄ nuɔ-i, u siε gbāa piiye dumandε-i-na. Namaa daa jina ba nolŋo gbāa puur molon̄ yufien̄a wei?»

Yuifubaa-ba cīinaana Yesu-i

22 Waan̄-huon̄gun̄ juɔ hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuɔ *migāaman̄-ponsaan̄gu-i *Yerusalɛmu-i-na. 23 Yesu wuɔ kā ka tuɔ wuɔra u bīŋ *Salomɔ kukuruun̄gu-na. 24 Yuifubaa baa kā ka cīilā-yuɔ aa naa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka kaala ŋ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kuɔ Diilon̄ un̄ pāa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa nuɔŋo-i, wan̄ ninson̄o-i baa-ye kɛ!»

25 Yesu wuɔ cira: «Mi waan̄-ma baa-na cor tī, ŋga na saa hūu-ma. Min̄ ceŋ man̄ mi To yerre-na ma yaa pigāan̄ mi sinni-i. 26 Ŋga nan̄'a naa sī mei tūlŋ namaa, na saa hūu mi nelma-i. 27 Mi suɔ mi tūlmba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-miε. 28 Mi hā-ba cicɛlma man̄ sa tīen̄ dede. Ba cɛraa ba ku, aa molo siε gbāa hūu-ba mi wulaa. 29 Mi To yaa hāa-mi baa-ba, u f̄ŋgūɔ jien̄ya nuɔmba-i hiere ba wuon̄o-i, a ce dumaan̄o-na, molo siε gbāa hūu u diei u wulaa. 30 Muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i.»

31 Un̄ piiye dumaan̄o-na, Yuifubaa baa tiraa biɛra tāmpɛlɛin̄a da ba nan̄-yo. 32 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi To ciε mi ce nelfafamma bɔi pigāan̄-na. Min̄ ciε man̄, na taara na nan̄-mi ko-mi hama-i yun̄-nu'i jebi?»

³³ Yuifubaa ba'a: «Niŋ ciε nelfafamma maŋ, i saa cira i naŋ-ni mafamma maa-na; niŋ wuɔraŋ ŋ biεna Diilonjo yerre-i wuɔ nuɔ Diilonj nuɔ, ku'i ciε yiε i naŋ-ni ko-ni.»

³⁴ Yesu wuɔ: «Ma nyεgãaŋ na *añjinamma-na wuɔ Diilonjo ciεra: <Namaaŋo-i naa dii ŋaa Diilonjo.>* ³⁵ Diilonj-nelmaŋ vii bamaŋ, Diilonjo ciεra wuɔ baa dii ŋaa Diilonjo. I siε bi gbãa maar Diilonj-ãndaanġu-i. ³⁶ Uŋ hiεlaa muɔmi maŋ puɔr-mi mi jo hiεma-na, bige-i ciε da mi cira Diilonj-Biεŋ muɔ, na'a mi biεna Diilonjo yerre? ³⁷ Da kuɔ mi sa ce mi To maacemma, baa na hũu mi nelma-i. ³⁸ Ŋga da kuɔ mi ce ma yaa-i, hũyãaŋ-maŋ. Da na fiε'a na saa haa na naŋga miε, miŋ ceŋ mamaŋ, hũyãaŋ-maŋ wuɔ Diilonj-maacemma; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

³⁹ Uŋ waan mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba bel-o. Wuɔ kor ba wulaa.

⁴⁰ Ku huonġu-na, Yesu wuɔ bir kã *Yurdε bomborre nande-na, dii Nsãaŋ taa u *batiŋen nuɔmba-i kusuonj-nu, ka fiεna da huonġu cellε. ⁴¹ Nuonj baa kũɔl ba-naa nyaa u huonj-nu. Ba taa ba piiye wuɔ: «Nsãaŋ siire, u saa ce himma dede. Ŋga uŋ waan mamaŋ hiere naacolj daayo kũŋgu-na, ninsoŋo.»

⁴² Nuɔmba bɔi hũyãa Yesu nelma-i terienġu fanġu-na.

11

Lasaar kuliŋgu-i

¹⁻² Yesu jienjo naŋo waa Betani-i-na ba taa ba bi-yo Lasaar. U tũɔbaa-ba waa ba hãi: Ba taa ba bi unanjo-i Marti aa bi unanjo-i Maari. Maari fanjo yaa naa kũɔna natikolo-hũmma-i Itienjo gbeini-na aa naa hurre-niε baa u yukuɔsinni-i.*

Lasaar wuɔ ji cii jarma-na. ³ U tũɔbaa-ba puɔr ba ka waŋ baa Yesu-i wuɔ u jienjo jaŋ. ⁴ Baŋ waan-ma, Yesu wuɔ cira: «Jaŋ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, ŋga ma juɔ da ma ji ce Diilonjo-i bɔi baa u Biεŋo-i hiere.»

⁵ Lasaar baa u tũɔbaa-ba-i, ba maama taa ma dɔlnu Yesu-i ma cor. ⁶ Baŋ tũɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii hinni, wuɔ yaŋ yinni hãi cor ⁷ aa naa suɔ gbε u *hãalãbiemba-i wuɔ: «I ka bir kã *Yude-i-na.»

⁸ U hãalãbiemba cira: «Hãalãtie, ma sɪ *Yuifubaa-ba taa ba taara ba naŋ-ni baa tãmpɛlɛiŋa ko-ni terienġu fanġu-na kε? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir kã!»

⁹ Yesu wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ma sɪ lɛrbaa cɪncieluo ba hãi dii bãanġu-na kε? Da ŋ ta ŋ wuɔ bãanġu-na, ŋ sa tiŋŋ ŋ fεε dumaa, ¹⁰ ŋga da ŋ ta ŋ wuɔ isuonġu-na, cecer maa sɪ, ŋ sa gbãŋ aa tiŋŋ ŋ fεε.»

¹¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «I jienjo-i Lasaar yaa kuraa duɔfũŋ, mi ka kã ka piŋ-yo.»

¹² U hãalãbiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔfũŋ, yaŋ-yo fafalumu ka da-yuɔ.»

¹³ Yesu taa u taara u waŋ Lasaar kuliŋgu maama yaa baa-ba dumaanjo-na, ŋga ba saa suɔ. Bafamba daa niε sɪ u waŋ duɔfũgbãŋgbãlãmmuŋ maama. ¹⁴ Baŋ'a ba saa suɔ Yesu nelma yaanġa-i dumaanjo-na, wuɔ naa wuɔ waŋ-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. ¹⁵ Aa naa cira: «Uŋ'a u saa ku mi caan-nu, ku dɔlaanu-miε cor. Ku ka kãyã-nei na haa na naŋga-i miε fafamma. Siireŋ i ka ne kuŋ yeŋ dii dumaa.»

¹⁶ U hãalãbilonjo naŋo waa, ba taa ba bi-yo Toma, Girekibaa ba'a Didimu; ku yunġu yaa wuɔ piεbaa. Fuɔ wuɔ gbε u nahãalãbiemba namba-i wuɔ: «Yaan i kã, da ku ka waa kuliŋgu, i bi ku baa Itienjo-i hiere.»

Yesu yaa cicɛlma tienjo-i

¹⁷ Yesuŋ kãa ka hi, wuɔ nu wuɔ baŋ fuuriye Lasaar u yinni naa yaa waa yiinġu fanġu-na. ¹⁸ Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba siεi, ¹⁹ a ce dumaanjo-na, *Yuifubaa bɔi baa hilaa kã da ba ka jaal kuliŋgu-i.

* **10:34** Gbeliεmaŋ-nalãanġu (Psaume) 82.6 * **11:1-2** Nsãa 12.3

²⁰ Martin̄ juo nu wuo Yesu jo dii, wuo sire tuo jārā-yuo aa naa yan̄ Maari yaa t̄ena dumelle-na baa niraamba-i. ²¹ Un̄ kaa hi, wuo gbē Yesu-i wuo: «Itie, kuo nii naa waa, mi tūo naa saa ku. ²² Nga mi suyaa miē nin̄ yen̄ terien̄gu man̄ nuo-i fiēfiē-i-na, da η cārā kuman̄ Diilon̄o wulaa, u ka hā-ni baa-ku.»

²³ Yesu wuo cira: «η tūo ka sire.»

²⁴ Marti wuo cira: «Mi suyaa miē miwaan̄o t̄imman̄-yiin̄gu-na, kuon̄ da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

²⁵ Yesu wuo cira: «Muōm̄ei siiren̄ kuomba-i aa muōm̄ei cicēlma-i. Uman̄ duo haa u nan̄ga miē, duo fiē ku, u ka sire. ²⁶ Aa uman̄ duo haa u nan̄ga miē, u cēraa u ku; ku yun̄gu yaa wuo u daa cicēlma man̄ sa t̄ien̄ dede-i. N̄ hūyāa mafamma-i wēi?»

²⁷ Marti wuo: «Itie, mi hūyāa-ma. Mi hūyāa-ma wuo *Kon̄kortien̄o man̄ naa saaya u jo, u yaa nuōno-i. Nuōnei Diilon̄-Bien̄ nuōno-i.»

²⁸ Martin̄ waan̄ mafamma-i, wuo ta kūn̄. Un̄ kaa hi, wuo cuo bī Maari-i a wan̄ baa-yo wuo: «Hāalātien̄o juo; wuo mi ji wan̄ baa-ni η kā u wulaa.»

²⁹ Maarin̄ nuo mafamma-i, wuo pān̄ sire baa gbarun̄gu tuo kā Yesu wulaa. ³⁰ Yesu wuo sa hi suur nellen̄-huōnga-na yogo, Martin̄ kāa ka da-yo terien̄gu man̄ nuo-i, u waa yogo kusuoη-nu'i. ³¹ Yuifubaa-ba man̄ waa ta ba ce jaalun̄gu-i, ban̄ juo da Maari tāanu hel dumaan̄o-na, baa sire cu u huon̄-nu wuo sī u kā t̄ēno c̄incorre'i nuo-i duo ka kaal. ³² Wuo kā ka hel Yesu terien̄gu-na. Un̄ kaa'a u ne da Yesu-i, wuo kā ka dūuna u yaan̄ga-na aa naa cira: «Itie, kuo nii naa waa, mi tūo naa saa ku.» ³³ Aa pān̄ haa u nammu-i u yun̄-nu. Baman̄ naa kāa baa-yo, baa bi kā ba ta ba kaal hiere.

Yesun̄ daa ban̄ kaal dumaan̄o-na, u huon̄ kaa pān̄ kūl. ³⁴ Wuo yuu-ba wuo: «Na fuuriye-yuo hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigāan̄-ni baa terien̄gu-i.» ³⁵ Yesu wuo pān̄ don̄ tuo kaal. ³⁶ Yuifubaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuo: «Na saa da, kulon̄o maama taa ma d̄olnu-yuo dē!» ³⁷ Banan̄ baa ta ba piiye wuo: «Ma sī u yaa puurii yiron̄o yufien̄a-i kē? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

³⁸ Yesu huōngan̄ ηa naa gbuu kūl dumaan̄o-na, wuo kā ba kā c̄incorre terien̄gu-na. Di waa tāmp̄ēfuon̄-nu aa ba ce tāmp̄ēlle suuye di nun̄gu-i. Ban̄ kaa hi, ³⁹ wuo cira: «Halaan̄ tāmp̄ēlle-i!»

Marti wuo cira: «Itie, u yinni naa yaa dē-i un̄ fuuriye; u ka don̄ tuo hūn̄ dii.»

⁴⁰ Yesu wuo cira: «Marti, ma sī mi waan̄-ma baa-ni miē da η haa η nan̄ga miē η ka da Diilon̄ un̄ hii dumaa kē?»

⁴¹ Baa halan̄ tāmp̄ēlle-i. Yesu wuo tā u yun̄gu-i d̄oro aa naa cira: «Baba, nin̄ nuo mi nun̄gu-i mi jaal-ni b̄oi. ⁴² Mi suyaa miē η sa yagar mi nun̄gu-i, ηga baman̄ dii mi caan̄gu-na mi piiye ba yaa da ba suo wuo nuōnei puōraa-mi.» ⁴³ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuo piiye da gbagaga wuo: «Lasaar, sire η hel η jo bande!» ⁴⁴ Kulon̄ wuo hel jo; u gbeini fiēnya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yun̄gu-i. Yesu wuo cira: «Firiin̄-yon̄ aa na yan̄ u kā!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa b̄oi baa kāa Maari ba terien̄gu-na da ba ka jaal ba tūo kulin̄gu-i. Ban̄ juo da Yesu cie nel daama-i, ba f̄ōngūo baa hūu u maama-i. ⁴⁶ Banan̄ baa bir yan̄ aa kā ka tūnu *Faris̄ebaa-ba-i baa un̄ cie maman̄. ⁴⁷ Ban̄ tūonu-bei dumaan̄o-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Faris̄ebaa baa tigiin̄ *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacol̄ daa u wuōra u ce himma b̄oi, i ka ce niē? ⁴⁸ Diē bi yan̄ u cor tuo ce, nuōmba-i hiere ba ka cu u huon̄-nu. Da η bi da ba cuu u huon̄-nu, *Orom̄ebaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuō-i aa ko-ye hiere.»

⁴⁹ Unan̄o waa ba hōlma-na, ba taa ba bī-yo Kayifu. U yaa waa *Diilojigāntaamba yuntien̄o-i belle fande-na. Fuo wuo cira: «Na sa suo ku yaan̄ga-i dē! ⁵⁰ Na saa suo wuo nelduoη duo ku a kor nelle-i hiere ku b̄oyaa nelle da di muonu wēi?»

⁵¹ Kayifun waan nelma man daama-i fuo maawamma si. Un waa Diilojigantaamba yuntieno-i belle fande-na dumaano-na, Diilono yaa diyaa-ma u nungu-na, wuo Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na ⁵² aa bi ku tigiin Diilon-bisalmba man dii hiengu-na a ce-ba kuuduangu. ⁵³ Yinduangu fangu-na, Yuifu ba yuntaan baa yiera-mei wuo fuo ba ko Yesu-i. ⁵⁴ Ban puu mafamma-i, Yesu wuo yan-ba aa tuo fuo u hel. Duo hel u sa yan ba da-yo. Ku huongu-na, wuo ji ta baa u *haalabiemba-i ka tiena nelle nande-na ba bi-de Efram, di saa maa baa hekuraangu-i.

⁵⁵ *Korsinni timman-ponsaangu juo pie, *Yuifubaa baa jano ba-naa da bambale *Yerusalemu-i-na da ba tigiin ba fere a saa baa ba Diilon-humelle-i aa ponsaangu suo da ku hi. ⁵⁶ Nuomban juo dumaano-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubuo dumelle huongana, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piye wuo: «Na yuu ba'a naacoln daayo ka jo ponsaan daaku-na wei?» ⁵⁷ A ne da Diilojigantaamba yuntaamba-i baa Farisebaa-ba naa wan baa nuamba-i wuo uman duo suo un yen kusuon-nu, kutieno pigaan-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kuna natikolo-humma Yesu gbeini-na (Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

¹ *Korsinni timman-ponsaangu juo tie yinni niediei aa da ku hi, Yesu wuo ka Lasarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasar fanjo yaa naa kuu aa Yesu wuo sire-yuo. ² Un ka, baa haa bituongu u yerren. Marti yaa cie niuwoni-i aa bie ha-ba. Lasar waa baa-ba tuo wuo. ³ Maari wuo bie natikolo nano-i litiri boluongu, a kunna Yesu gbeini-na aa ce u yukuosinni-i hurre-nie. Natikolo fanjo-i baa cie-yo baa *naar-yomma ma kula. U sulu waa kpelle. Wuo sire nyaaya dingu-i. ⁴ Yesu *haalabilono man ba nan bin-yon *Yuda-Isikaro-i, uman juo hel Yesu huongu-na, wuo cira: ⁵ «Natikolo daayo naa gbaa da *deniebaa nuosuo komuona ndii. Bige-i cie u saa yan i suor-o a ha suntaamba baa gbeina fana-i?» ⁶ Ku saa ce naa suntaamba hujarre waa-yuo ku'i cie u tuo wan mafamma-i de! U taa u wan-ma baa u huoya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeina-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaano-na u taa u dii u nanga-i yei.

⁷ Un waan mafamma-i, Yesu wuo cira: «Yuda, yan cieno fiisa! U kuna natikolo daayo-i mie tuo cie mi kuliingu yaa-i. ⁸ Suntaamba dii baa-na banngu-i baa isuongu-i, nga muomi sie tiena baa-na gbula.»

Nuomba gbagbarra Yesu huon-nu

⁹ *Yuifubaa-ban juo nu wuo Yesu juo dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa ka da ba ka ne-yo aa bi ne Lasar. ¹⁰ *Diilojigantaamba yuntaan baa sire wuo ba ko Lasar ¹¹ wuo u siremma cie Yuifubaa bai nanna ba bincuan-humelle-i aa hu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na (Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40)

¹² Ku cuo kaala-i-na, nelpungu man naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *korsinni timman-ponsaangu-i, baa nu-ma hiere ka saa wuo Yesu jo dii. ¹³ Baa sire kar nampurni ta ba ka da ba ka jarayuo. Ba taa ba hal wuo:

«Diilono temma si dii!

Itien un saan uman jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentieno-i!»*

¹⁴ Yesu jon humelle-na, wuo ji da kakumuo nano-i, wuo bel-o nyugun. Ma bi nyegan dumei Diilon-nelma-na wuo:

¹⁵ «*Sinyotaan namaa, baa na tie holle.

Nien, na nellentieno'i juon daayo na wulaa.

* 12:13 Gbeliemannalangu (Psaume) 25.26

U nyugāaŋ tīena kakūmbilon-na.»†

¹⁶ Nel daamaŋ taa ma ce huŋgu maŋ nuŋ-i, u *hāalābiemba saa naa suŋ ma yaanŋa-i. Yesuŋ juŋ nyugūŋ kā dŋrŋ-i-na, maa suŋ tīenu-bei wuŋ *Diilopŋpuŋrbiembanŋ waanŋ mamaŋ u kūŋgu-na, ma yaa taa ma ce-yuŋ dumaanŋo-na.

¹⁷ Bamaŋ waa hiere da uŋ siire Lasaar dumaa, baa ta ba waŋ-ma baa nuŋmba-i.

¹⁸ Nuŋmbanŋ nuŋ gberε daayo maama-i, baa kūŋl ba-naa ta ba jo u wulaa. ¹⁹ *Farisīεbaa baa ta ba piye baa ba-naa wuŋ: «Ma sī na daa ke? Nuŋmba-i hiere baa dii u huŋgu-nu; ma maaraa-na na gbāa ce bīŋkūŋgu!»

Yesu waŋ u kuliŋgu maama

²⁰ Bamaŋ naa juŋ *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diilonŋo-i ponsaanŋu-na, Girεkibaa-ba bi waa-bei. ²¹ Baa kā ka ta ba piye baa Filipu-i wuŋ: «I taara die piye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hāalābilonŋo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuŋ. ²² Filipu wuŋ kā ka tūnu Andere. Baa sire ba hāi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. ²³ Yesu wuŋ cira: «*Molon-Biεŋo uŋ ka da yerre huŋgu maŋ nuŋ-i, ku yaa hii daaku-i.» ²⁴ Aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninŋonŋo-i baa-na: Da ŋ da dibelle saa suur hīεma-na a hŋr, di bi tīε di diei yaa-i; ŋga da di suur hīεma-na a hŋr, ŋ da di diyaa bienŋa bŋi. ²⁵ Umanŋ duŋ tuŋ dŋl u fεrε, kutienŋo ka kŋsuŋŋ u fεrε; ŋga umanŋ duŋ hiel u nanŋa u fεrεŋ nuŋ miwaanŋ daayo-na, kutienŋo ka da cicēlma maŋ sa tīεŋ dede-i. ²⁶ Umanŋ duŋ tuŋ taara duŋ ce mi cāarāŋo, kutienŋo saaya u tuŋ nyaanu-miε. Muŋ da mi waa kusuŋŋ-nu, mi cāarāŋo ka bi waa kusuŋŋ-nu'i. Mi To ka ce mi cāarāŋo ce bŋi.

²⁷ «Miŋ yεŋ terienŋu maŋ nuŋ-i fiεfiε-i-na, mi huŋga si dii huŋga. Mi sa suŋ miŋ ka waŋ mamaŋ baa mi To-i. Mi juŋ yaahuolo daayo maama yaa nuŋ-i, mi siε bi siε cira u kor-mi yuŋ.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce ŋ yerre ce bŋi!» Uŋ waanŋ mafamma-i, baa nu molo piye dŋrŋ-i-na wuŋ: «Mi ciε mi yerre ce bŋi tī, mi ka tiraa ce di ce bŋi.» ²⁹ Bamaŋ waa nu molonŋ daa uŋ piye, baa ta ba piye wuŋ: «Diilonŋo'i naaraa!» Banaŋ ba'a: «*Dŋrpŋpuŋrbilonŋo'i piye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuŋ gbε-ba wuŋ: «Molonŋ daa u saa piye mēi maa-na, u piye namaa maa-na. ³¹ Fiεfiε yaa Diilonŋo ka pigāanŋ nelbiliemba-i u jāyāmma-i. Kuŋ hii terienŋu maŋ fiεfiε-i, Diilonŋo ka donya miwaanŋ daayo tienŋo-i†. ³² Aa da ba ji haa-mi dŋrŋ, mi ka fa nelbiliemba-i hiere piε-ba mi caanŋ-nu.»

³³ Yesu waanŋ nel daama-i a pigāanŋ uŋ ka ku kuliŋgu maŋ. ³⁴ Nuŋ baa cira: «*Ānŋinamma ciεra wuŋ Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuŋ u ka saanŋ *Konŋkortienŋo maŋ, u sa ku dede. Ma da niε nanŋ'a Molon-Biεŋo gbīε ba haa-yo dŋrŋ? Ma diei ma hāi Molon-Biεŋo yaa hai molonŋo-i?»

³⁵ Yesu wuŋ gbε-ba wuŋ: «Fitīnuŋ dii baa-na yogo, ŋga u siε cŋ. Terienŋu fanŋu-na, wuŋsaanŋu maŋ dii na gbeini-na, siireŋ na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ŋ ta ŋ wuŋ kukulma-na ŋ sa suŋ niŋ kāŋ kusuŋŋ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitīnuŋ yεŋ baa-na huŋgu maŋ nuŋ-i, haanŋ na nanŋa yuŋ huŋgu fanŋu'i nuŋ-i.»

Yesuŋ waanŋ mafamma-i, wuŋ hel ba hŋlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hūu Yesu nelma-i

³⁷ Yesuŋ fiε ce gberε-wεima bŋi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hūu u nelma-i.

³⁸ Diilonŋ uŋ puŋraa *Isayiŋ waŋ mamaŋ, ma'i sī daama-i wēi? Isayi ciεra wuŋ:

«Itie, ŋ daa hai molonŋo-i hūyāa i nelma-i?»

Ŋ pigāanŋ hai molonŋo-i wuŋ ŋ hii?»§

³⁹ Kumaŋ ciε ba siε gbāa hūu-ma, Isayi bi waanŋ-ma. U ciεra wuŋ: «Diilonŋo ciεra:

⁴⁰ «Mi ciε-ba yiriemba,

† 12:15 Sakari (Zacharie) 9.9 ‡ 12:31 Miwaanŋ daayo tienŋo yaa *Sitāni-i. § 12:38 Isayi (Ésaie) 53.1

*a ce ba baa ta ba da baa ba yufien-a-i.
Mi guɔlaa ba ānjɔguɔma-i,
a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanɔa-i.*

*Ku'i cie ba sie gbāa hūu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bei ba jarma-na.»**

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku'i cie u piiye nel daama-i. U waan Yesu maama'i dumaanɔ-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba fεε-i, ba fɔngūɔ baa hūyāa Yesu nelma-i, nga baa kāalā *Farišēbaa-ba-i wuɔ da ba waɲ-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelhāalādūngu-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliemba dɔl-ba aa Diilonɔ bigāan-ba.

Yesu jomman-yiingu-i

⁴⁴ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa nuɔmba-i da gbagaga wuɔ: «Uman duɔ hūu mi nelma-i, kutienɔ saa hūu mei nelma, u hūyāa uman puɔraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da η da muɔnɔ-i, η daa uman puɔraa-mi. ⁴⁶ Muɔmi dii ηaa fitinuɔ. Mi juɔ hīema-na miε uman duɔ hūu mi maama-i, kutienɔ baa tīε kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gān baa nelbiliemba-i, mi juɔ da mi ji kor-ba; a ce dumaanɔ-na, uman duɔ nu mi nelma-i aa yagar ma hūmelle wuɔsaanɔgu-i, mei sa gān baa-yo. ⁴⁸ Uman duɔ cīina-miε baa mi nelma-i hiere, kutienɔ daa muotienɔ u fεεn nuɔ tī. Miɲ waan nelma man baa-yo, ma'i ka gān baa-yo miwaanɔ tīmman-yiingu-na. ⁴⁹ Hama-i nuɔ-i? Mi sa waɲ mei kusūn-maama. Mi To yaa puɔraa-mi, aa miɲ gbīε mi waɲ maman hiere, u pigāan-mi baa-ma u fεε. ⁵⁰ Aa mi suyaa miε uɲ waan maman baa-mi, ma yaa diyaan nelien nuɔnɔ-i cicēlman-hūmelle-na. A ce dumaanɔ-na uɲ waan-ma baa-mi dumaa, mi bi waɲ-ma dumēi.»

13

Yesu saaraaya u hāalābiemba gbeini-i

¹ *Kɔrsinni tīmman-ponsaanɔgu waa ηaa bisin ku temma. Nyunɔgu ku temma-i, Yesu wuɔ suɔ wuɔ u tamman-huonɔgu hii tī duɔ kā Tuonɔ wulaa. Baman waa baa-yo hīema-na, ba maama taa ma dɔlnu-yuɔ. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isuonɔgu-na, baa tīena ta ba wuo niwuoni-i. A ne da huonɔgu fanɔgu-na, *Sitāni naa dii-ma tī *Yuda huonɔga-na wuɔ u hel Yesu huonɔgu-na. Yuda to yaa Simɔ-Isikaro-i. ³ Nga Yesu wuɔ suyaa wuɔ fuɔ fεε hilaa Diilon-terien-nu jo, aa u ka bir kā u wulaa. Aa tiraa suɔ wuɔ u To birii wεima-i hiere hā-yo. ⁴ Wuɔ sire jukalaanɔgu-na a hiel u jonɔgoruo-i aa biε kompanɔga nanɔga pēyε u nεgelle-i. ⁵ Uɲ cie mafamma-i, wuɔ biε binɔkūngu a dii hūmma tuɔ saara u *hāalābiemba gbeini-i aa tuɔ hurre-niε baa kompanɔga man u nεgelle-na. ⁶ Uɲ kaa hi Simɔ-Pier, Simɔ-Pier wuɔ gbē-yo wuɔ: «Itie, nan sie gbāa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuɔ: «Pier, miɲ ceɲ kuman daaku-i η sie gbāa suɔ ku yunɔgu-i nyunɔgu-i-na, nga yiingu dii baa yiingu η ka suɔ-ku.»

⁸ Pier wuɔ: «Mi sie sie aa yan nuɔ η saara mi gbeini-i!»

Yesu wuɔ: «Da η saa yan mi saara-niε, η suɔ kerre η nunɔgu sī baa-mi wεima-na!»

⁹ Simɔ-Pier wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, saara-niε aa η saara baa mi nammu-i baa mi yunɔgu-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuɔ: «Uman duɔ ce hūmma-i u ne welewele hiere, u kuɔn, u saara u fεε ce niε? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuɔn, nga na hieronɔ sī.» ¹¹ Uu naa suɔ uman ka hel u huonɔgu-na ku'i cie wuɔ ba saa kon hiere.

¹² Uɲ juɔ saara ba gbeini-i tī, wuɔ biε u jonɔgoruo-i dii, aa kā ka tīena u muntīenammu-na aa cira: «Miɲ cie kuman nei daaku-i, na suyaa ku yunɔgu-i wεi? ¹³ Da na ce na ta na bī-mi wuɔ: «Hāalātie.» Kuniε na'a: «Itie.» Ma dɔlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muɔmi man na Tien muɔ baa na hāalātien muɔ, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigāan-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hɔlma-na. ¹⁶ Yaan mi

* 12:40 Isayi (Ésaïe) 6.10

wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Maacembilon̄o sa maar u yuntien̄o-i, aa p̄puorbilon̄o sa maar uman̄ puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiɛfiɛ-i-na na suyaa-ma. Da na wuɔ ma h̄umelle-i, na yunni dɔlaa.

¹⁸ «Da na da mi piiye dɛ-i-na, mi sa gb̄ɛ na hieroŋo. Mi suɔ min̄ fiɛlaa baman̄. Nga maman̄ nyɛgāan̄ Diilon̄-nelma-na, ma gb̄ɛ ma ce. Ma nyɛgāan̄ wuɔ: *«Uman̄ taa u wuo baa-mi kaladuŋgu-na, u birii tuɔ gān̄ baa-mi.»*»*

¹⁹ Mi ka wuɔya wan̄-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka h̄uu-ma wuɔ uman̄ dii gbula u yaa muɔŋo-i. ²⁰ Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Uman̄ duɔ bel mi p̄puorbilon̄o-i fafamma, kutien̄o bilaa muɔm̄ei; aa uman̄ duɔ bel muɔŋo-i fafamma, u bilaa uman̄ puɔraa-mi.»

Yesu firiye Yuda-i

²¹ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, u huɔŋga p̄an̄ k̄uɔl. Wuɔ cira: «Mi siɛ fuo-ma nei: Na h̄olma-na, unaa ka hel mi huɔŋ-nu.»

²² *H̄aalābien̄ baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U gb̄ɛ hai?»

²³ H̄aalābilon̄o man̄ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan̄, u waa t̄ɛna u caan̄gu-na.

²⁴ Simɔ-Pier wuɔ piiye baa-yo baa u nan̄ga, wuɔ u yuu-yo u gb̄ɛ hai? ²⁵ H̄aalābilon̄o wuɔ miɛl cira: «Itie, ŋ gb̄ɛ hai moloŋo-i?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da mi nafiye *buruo-i h̄a uman̄, u yaa-i.» Aa naa b̄ul buruo-i a nafiye h̄a *Yuda-Isikaro. ²⁷ Yudan̄ h̄uyāa buruo-i, *Sitāni wuɔ p̄an̄ sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire ŋ ce nin̄ saaya ŋ ce maman̄, baa sɛɛ baa-ma!» ²⁸ Baman̄ waa hiere juwuoterien̄gu-na ba saa suɔ u nelma yaan̄ga-i. ²⁹ Yudan̄ taa u tiera ba gbein̄a-i, banamba da niɛ s̄i Yesu taara u ka s̄aa ban̄ saaya ba ce ponsaan̄gu-i baa niman̄, sisɔ wuɔ u ka h̄a s̄untaamba-i b̄in̄k̄uŋgu. ³⁰ Yudan̄ h̄uyāa buruo-i dumaan̄o-na, wuɔ p̄an̄ sire hel. Ku waa isuŋgu.

Taa na dɔl na-naa

³¹ *Yudan̄ hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ-i-na, nuɔmba daa *Molon̄-Bien̄o b̄ɔb̄ɔima-i baa Diilon̄o maama-i Molon̄-Bien̄o-na. ³² [Uŋ cie ba da Diilon̄o b̄ɔb̄ɔima-i yuɔ,] ku siɛ vaaya, Diilon̄o ka bi ce ba da Molon̄-Bien̄o maama-i fuɔ-i-na.» ³³ Aa naa cira: «Mi j̄ɛnaan̄ namaa, mi yinni saa tiraa t̄ɛ b̄oi na h̄olma-na. Na ka taara-miɛ na siɛ da-mi. Min̄ taa mi wan̄ maman̄ baa *Yuifubaa-ba-i, mi wan̄-ma baa namei fiɛfiɛ-i-na: «Min̄ k̄an̄ kusuɔŋ-nu, na siɛ gb̄aa k̄a.» ³⁴ Mi ka h̄a-na nelfɛlemma aa suɔ ta. Nelfɛlemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ min̄ dɔlaa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dum̄ei. ³⁵ Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ m̄ei baan̄ namaa.»

³⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, ŋ k̄a hie?»

Yesu wuɔ cira: «Pier, min̄ k̄an̄ kusuɔŋ-nu, ŋ siɛ gb̄aa k̄a baa-mi fiɛfiɛ-i-na, nga ŋ ka ta ŋ jo huɔŋ-nu.»

³⁷ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fiɛfiɛ-i-na aa ŋ'a mi siɛ gb̄aa k̄a baa-ni? Da mi fiɛ'a mi ka ku nan̄ maama-na, w̄ɛima s̄i.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «ŋ ka siɛ ku m̄ei maama-na ninsoŋo w̄ei? Ne! Yan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-ni: K̄oh̄old̄ɛl̄an̄o siɛ hi bu, ŋ ka c̄ina-miɛ da i siɛi wuɔ nan̄ sa suɔ-mi.»

14

Da ŋ da Yesu-i ŋ daa Diilon̄o yaa-i

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yan̄ na h̄ommu cu. Yaan̄ aa na haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na baa muɔmi-na. ² Munt̄ɛnammu b̄oi dii mi To dumelle-na. Kuɔ munt̄ɛnammu saa naa waa, mii naa waa hie wuɔ mi ka tigiin̄ munt̄ɛnammu cie-na? ³ Da mi k̄a ka tigiin̄ na munt̄ɛnammu-i t̄i, mi ka bir ji biɛ-na na ka t̄ɛna mi caan̄-nu.» ⁴ Aa naa cira: «Min̄ k̄an̄ kusuɔŋ-nu na sa bi yan̄ ku h̄umelle-i suɔma.»

* **13:18** Gb̄elieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 41.10

⁵ Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ niŋ kãŋ kusuɔŋ-nu, i ce nie gbãa suɔ ku hũmelle-i?»

⁶ Yesu wuɔ: «Muɔmei hũmelle-i, muɔmei ninsoŋo-i aa muɔmei cicɛlma-i. Molo sie gbãa kã mi To wulaa ni kutieŋo saa cor baa muɔ. ⁷ Da na suɔ muɔŋo-i, na ka suɔ mi To-i. Nga fiefie-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

⁸ Filipu wuɔ cira: «Itie, da ŋ pigãaŋ-ye ŋ To-i i sie tiraa yuu-ni baa weima.»

⁹ Yesu wuɔ: «Filipu, mi bãaŋgu cuɔ baa-na, aa naŋ waa yogo naŋ sa suɔ-mi! Da ŋ da muɔŋo-i, ŋ daa mi To yaa-i; ku ce nie ŋ'a mi pigãaŋ-na mi To-i? ¹⁰ Ŋ saa hũu-ma wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i wei? Miŋ waŋ nelma maŋ baa-na, mei huɔya-maama sí. In yey kuuduɔŋgu baa mi To-i, u'i cieŋ u ferɛŋ maacemma. ¹¹ Da mi cira muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, na saaya na hũu-ma wuɔ ninsoŋo. Da kuɔ coima, na sa ne miŋ ceŋ mamaŋ wei? ¹² Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, miŋ ceŋ mamaŋ daama-i, umaŋ duɔ haa u naŋga miɛ, u gbãa ce ma temma. Aa ji da miŋ kãŋ mi To wulaa de-i-na, kutieŋo gbãa ce mamaŋ maaraa daama-i yeɛ. ¹³ Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu, aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na cãrã kumaŋ aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na.»

Yesu waŋ u hortieŋo maama

¹⁵ «Da kuɔ mi maama dɔlnu-nei, na ka vaa na ferɛ ta na ce miŋ waŋ mamaŋ baa-na. ¹⁶ Mi ka waŋ baa mi To-i u hã-na kakãyãtieŋo u ji tie baa-na gbula. ¹⁷ Kakãyãtieŋo faŋo yaa *Diilonŋ-Yalle-i; di yaa ninsontieŋo-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suɔ-yo, a ce dumaŋo-na u sie gbãa jo ba wulaa. Nga uŋ yey baa namaŋo-i, na suɔ-yo aa u ka tie baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yaŋ-na yombĩŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Cellɛ, nuɔmba sie tiraa ta ba da-mi, nga namaŋo-i, na ka ta na da-mi. Mi ka tie gbula aa namaa na ka tie gbula. ²⁰ Ku yiin da ku hi, na ka suɔ wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, aa namaa baa muɔŋo-i kuuduɔŋgu bi yaa-i. ²¹ Umaŋ duɔ bella mi nelma-i aa tuɔ ce-ma, mi maama dɔlnu u yaa-i. A ne da mi maamaŋ dɔlnuŋ umaŋ, kutieŋo maama ka dɔlnu mi To-i aa bi dɔlnu mei ferɛ-i, aa mi ka pigãaŋ kutieŋo-i mi ferɛ.»

²² *Yuda naŋo waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yaŋ nuɔmba namba-i aa pigãaŋ miemei baa ŋ ferɛ?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Mi maama da ma ta ma dɔlnu umaŋ, u ka tuɔ ce miŋ waŋ mamaŋ. Duɔ tuɔ ce-ma, u maama ka dɔlnu mi To-i. Aa u maŋ da ma dɔlnu mi To-i, i ka jo ji har kutieŋo-na. ²⁴ Mi maŋ da ma'a ma sa dɔlnu umaŋ, u sa ce miŋ waŋ mamaŋ. A ne da miŋ waŋ mamaŋ baa-na, mei kusũŋ-maama sí, mi To maama. U yaa puɔraa-mi. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa waŋ daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saŋ Diilonŋ-Yalle jo mei yerreŋ. Di ka kãyã-nei. Di ka jo ji waŋ ma yaŋga-i baa-na hiere aa miŋ waŋ mamaŋ cor hiere, di ka ce ma tieŋu-nei. ²⁷ Mi fe na hɔmmu-i, aa mi fe-mu mei femma. Mi sa fe-mu ŋaa nelbiliembaŋ feŋ ba-naa hɔmmu dumaa. Baa na yaŋ na hɔmmu cu, baa na bi yaŋ korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sí mi waŋ-ma baa-na miɛ: «Mi ka ta nga mi ka bir jo ke?» Da kuɔ mi maama dɔlnu-nei, miŋ kãŋ mi To wulaa, ku saaya ku dɔlnu-nei. Hama-i nuɔ-i? Mi To maaraa muɔŋo-i. ²⁹ Mi waliɛya waŋ nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suɔ wuɔ mi waŋ ninsoŋo. ³⁰ Miwaan daayo tieŋo* jo dii mi huonŋ-nu; a ce dumaŋo-na, mi sie tiraa da piiye boi baa-na. Nga u sie gbãa ce bĩŋkũŋgu miɛ. ³¹ Nelbiliemba saaya ba suɔ wuɔ mi To maama dɔlnu-miɛ, aa tiraa suɔ wuɔ mi Toŋ'a mi ce mamaŋ, mi ce ma yaa-i ku'i cie *Bigãarãŋo tuɔ jo. Siireŋ i halaŋ bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa erɛsɛ-tibiin-kerre

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Muɔmei *erɛsɛ-tibiin-kerre-i aa mi To yaa ku tieŋo-i. ² Mi negemmu maŋ sa maŋ hiere, u ka kar-mu nanna aa mumaŋ maŋ, u ka jũɔrã-muɔ a ce mu migãaŋ ta mu maŋ fafamma.

* **14:30** Miwaan daayo tieŋo yaa *Sitãni-i.

³ Miŋ waan nelma maŋ baa-na, ma migāan-na tī. ⁴ Nyaarāan-miε ŋaa muo miŋ nyaarāa-nei dumaa. Na suyaa wuo negenŋa maŋ da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka siε gbāa maŋ de! Kuuduŋgu yaa baa namaaŋo-i: Da na saa nyaar muomi-na, na siε gbāa ce biŋkūfafaanŋu.

⁵ «Muomei tibiŋgu-i, aa namei ku negemmu-i. Muo da miε mii si dii, na siε gbāa ce biŋkūŋgu. Uman duo nyaar-miε aa muomi bi nyaar-yuo, kutienŋo gbāa ce weima boi.

⁶ Uman duo saa nyaar-miε, ba būul kutienŋo-i ka nanna puona ŋaa da ba jā negenŋa-i ban būul-kaŋ ka nanna dumaa ka kuol ba biε-ka dii-ka dāamu-na caa-ka. ⁷ Ŋga da na nyaar-miε, aa mi nelma waa na hōmmu-na, da na ta na taara kumaŋ, na cārā-kuo, na ka da-ku.

⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na hā Diiloŋo-i, aa cu mi huon-nu, ku yaa ciεŋ mi To ce boi. ⁹ Mi Toŋ dōlaa-mi dumaa, muomi bi dōlaa namaaŋo-i dumei. Tiyāan mi caan-nu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Miŋ waan mamaŋ baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dōlnu-miε ŋaa muo miŋ ceŋ mi To maama-i mi maama ta ma dōlnu-yuo dumaa.»

Yesu hāalābiemba birii u jēnaamba

¹¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo cira: «Mi taara na hōmmu fē da yogogo mei kaanŋa temma-i ku'i ciε mi ta mi waŋ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dōl na-naa ŋaa muomiŋ dōlaa-na dumaa. ¹³ Nelieŋ nuo da ŋ hūu-ma ku ŋ jēnaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Miŋ waan mamaŋ baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jēnaan namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bi-na maacembien namaa, mi bi-na mi jēnaan namaa. Hama-i nuo-i? Maacembiloŋo sa suo u yuntienŋo kusūŋgu-i. A ne da namaaŋo-i, mi Toŋ waan mamaŋ baa-mi hiere, mi waan-ma baa-na. Terienŋu fanŋu-na, mi siε gbāa bi-na mi maacembien namaa. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa namei fiela muo, muomei fiela namaa aa puor-na wuo na ka ce maacenfafamma aa na yaŋ na maacemma da belle, ku yaa da na cārā biŋkūŋgu biŋkūŋgu mi To wulaa aa bi mi yerre-i u ka hā-na baa-ku. ¹⁷ Ŋga miŋ taaran kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dōl na-naa.»

Nelbiliemba bigāan Diiloŋo-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigāan-na, na saaya na suo wuo ba bigāan muomei igēna. ¹⁹ Kuo na waa baa-ba, baa naa dōl-na wuo bafamba baan namaa. Ŋga mi fiela namaaŋo-i hiel-na ba hōlma-na; bafamba baan namaa sī, ku'i ciε ba bigāan-na. ²⁰ Yaan mi nel daama ta ma tēnu-nei: «Maacembiloŋo sa maar u yuntienŋo-i.» * Da ba huol mi yaan-na, ba ka bi huol namaa na yaan-na. Da ba nu mi nuŋgu-i, ba ka bi nu namaa kūŋgu-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mei maa-na. Baŋ'a ba saa suo umaŋ puōraa-mi, ku'i ciε. ²² Kuo mi saa naa jo ji piye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. Ŋga de-i-na, ba siε gbāa da āntāalamma.»

²³ «Uman duo bigāan muoŋo-i, kutienŋo bi bigāan mi To-i. ²⁴ Miŋ ciε himma maŋ ba daa-ma. Aa ba suyaa wuo molo siε gbāa ce ma temma. Kuo ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. Ŋga ba daa-ma aa cor ta ba bigāan-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Mamaŋ nyegāan ba *ānjīnamma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegāan wuo: «*Ba bigāan-mi gbāŋgbāŋ.*»†

²⁶ «Mi To uŋ ka hā-mi kakāyātienŋo maŋ mi saan-yo hā-na, u yaa ninsontienŋo-i. Duo jo, u ka piye mi maama-i tūnu nuomba-i. ²⁷ Aa namaa fεε-i, iŋ waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaan namaa.

16

Diiloŋ-Yalleŋ ka jo ji ce mamaŋ

¹ «Mi sa taara ku ji nuol-na Diiloŋ-hūmelle-na ku'i ciε mi ta mi waŋ daama-i hiere baa-na. ² Ba ka nyaa-na *Diilonelhāalādūnni-na. Aa yiŋgu dii baa yiŋgu, bamaŋ ji taa ba ko-na, ba ka da niε sī ba cāa Diiloŋo'i dumaanŋo-na. ³ Baŋ'a ba saa suo mi To-i baa mei fεε-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma cemma-na. ⁴ Kumaŋ ciε mi wuoŋa ta mi waŋ-ma

* 15:20 Niεŋ Matie 10.24; Nsāa 13.16. † 15:25 Gbeliemāŋ-neini (Psaumes) 35.19; 69.5

baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waan-ma baa-na cor tí. Mii naa waa na caan-nu ku'i ciɛ mi saa waan-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵ Dɛ-i-na, mi ta da mi kã umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «Nj kã hie?» ⁶ Mi suyaa miɛ miŋ waan mamaŋ baa-na daama-i, ma'i saa dɔlnu-nɛi. ⁷ A ne da mi waan ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kãyã-nɛi. Na saa da, da mi saa ta, kakãyãtienjo siɛ gbãa jo. Fuɔ mi kã ka hi aa saan-yo hã-na. ⁸ Duɔ jo, u ka pigãan nelbilibiamba-i wuɔ ba piɛra ambabalma kũngu-na, ba piɛra viisinni kũngu-na aa pira Diilonɔ-berru kũngu-na. ⁹ Ban'a ba saa hũu mɛi nelma-i, ku'i pigãan ambabalma-i. ¹⁰ Aa miŋ kãŋ mi To wulaa, na siɛ tiraa da-mi, ku'i pigãan viisinni-i. ¹¹ Aa miwaan daayo tienjo* yuŋ-maaman fielaanu tí, ku'i pigãan Diilonɔ-berru-i.

¹² «Nelma bɔi dii yogo mi da mi waan-ma baa-na, nga da mi waan-ma baa-na fiɛfiɛ-i-na, ma ka muliɛŋ-na. ¹³ *Diilonɔ-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienjo-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji waan difande kusũŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji waan ma yaa-i aa bi tũnu-nɛi mamaŋ juɔŋ. ¹⁴ Di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piiye tũnu-nɛi, a ce dumaanjo-na di ka ce-mi bɔi. ¹⁵ Mi To maama-i hiere mɛi maama, ku'i ciɛ na da mi ciɛra di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piiye tũnu-nɛi.»

Yesu tamma saa dɔlnu u hãalãbiamba-i

¹⁶ Kufanɔ huonɔgu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiamba-i wuɔ: «Cellɛ na ka naa-mi, aa cellɛ na ka bir da-mi.»

¹⁷ U hãalãbiamba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandɛ-i: «Cellɛ na ka naa-mi, aa cellɛ na ka bir da-mi»? Aa tiraa cira u kã u To wulaa. ¹⁸ Uŋ gbɛŋ cellɛ maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ niɛ? I saa suɔ u nelma yaanɔga-i.»

¹⁹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi waan-ma baa-na miɛ: «Cellɛ na ka naa-mi, aa cellɛ na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wɛi? ²⁰ Yaan mi waan ninsoŋo-i baa-na: Namaanjo-i na kaa haa na nammu-i na yunniŋ ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaan-nu. Na hɔmmu ka guɔla, nga na hɔguɔla ka bir ce hɔfɛlle. ²¹ Ciɛŋo kusũŋ da ku bel-o, yaanɔga sa waa-yuɔ. Nga duɔ ji gbãŋ da u yuŋgu-i, bilonjo fɛ u huonɔga-i a ce u muliɛma karaanu-yuɔ. ²² Ku yaa ŋaa namaa kũngu-i: Na yammu vãa fiɛfiɛ-i-na, nga yiŋgu dii baa yiŋgu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hɔmmu ka fɛ aa molo cɛraa u gbãa guɔla-muɔ. ²³ Ku yiŋ da ku ji hi, na siɛ yuu-mi baa nelma. Yaan mi waan ninsoŋo-i baa-na: Da na cãrã kumaŋ aa bí mi yerre-i, mi To ka hã-na baa-ku. ²⁴ Na saa hi cãrã bɪŋkũngu yogo aa bí mi yerre-i. Cãrãŋ, na ka da, aa da na da, na hɔmmu ka fɛ gbarnu.

²⁵ «Mi waan nel daama-i hiere baa-na gbãɛiniŋ. Nga yiŋgu dii baa yiŋgu, mi siɛ tiraa ta mi piiye baa-na dumaanjo-na. Mi To u maaman yeŋ dumaa, mi ka bi waan-ma baa-na dumɛi. ²⁶ Ku yiŋgu da ku hi, na ka cãrã Diilonɔ-i aa bí mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cãrã Diilonɔ-i hã-na dɛ! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbãa cãrã-yuɔ na fɛɛ. ²⁷ Nan dɔlaa muonjo-i aa hũu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, ku'i ciɛ na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ²⁸ Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo hiɛma-na. Fiɛfiɛ-i-na, mi ka ta hiɛma-na bir kã mi To wulaa.»

²⁹ Uŋ waan mafamma-i, u hãalãbien baa cira: «Fiɛfiɛ fuɔ, ŋ yaan gbãɛini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. ³⁰ I suyaa yende-i-na wuɔ ŋ suɔ wɛima-i hiere. Diɛ tiɛ taara diɛ yuu-ni baa mamaŋ, ŋ wuɔya suɔ-ma. Terienɔgu fanɔgu-na, i hũyãa-ma wuɔ ŋ juɔ Diilonɔ-jomma.»

³¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ma sí na'a na hũyãa mi nelma-i fiɛfiɛ-i-na kɛ? ³² Nga mi tũnu-nɛi, huonɔgu nanɔgu ka hi, aa ku hii tí yɛɛ, na ka pisállã; nelienjo nelienjo baa u munkãmmu aa yan mi tíɛ mi diei yon. Nga mi siɛ tíɛ mi diei; mi To dii baa-mi. ³³ Nan cuu mi huon-nu, mi taara na hɔmmu fɛ ku'i ciɛ mi ta mi waan mafamma-i baa-na. Nelbilibiamba ka muliɛŋ-na miwaan daayo-na, nga vaan na fɛɛ, mi guɔlaaya ba fɔŋgũ-i.»

* **16:11** Miwaan daayo tienjo yaa *Sitãni-i.

17

Yesu Diilocārälle-i

¹ Yesuŋ juo piye tī, wuɔ tā u yunḡu-i doro aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce η Biɛŋo ce bɔi, kumaŋ ka ce fuɔ bi ce nuɔ η ce bɔi. ² N haa-yo nelbiliemba yun-nu wuɔ u hā u dombūurāamba-i cicēlma maŋ sa tīɛŋ dede-i. ³ A ne da cicēlma maŋ sa tīɛŋ dede-i ma yaa a suɔ ninsoŋ-Diiloŋ nuɔŋo-i aa bi suɔ *Koŋkortieŋo muɔmi maŋ niŋ puɔraa-mi. ⁴ Mi cie η ce bɔi hīema-na. Niŋ ŋa naa hā-mi maacemma maŋ, mi cie-ma. ⁵ Baba, miŋ ŋa naa waa baa-ni aa miwaanjo suɔ duɔ doŋ, niŋ ŋa naa ce mi ce bɔi dumaa, ce mi ce bɔi dumɛi fiɛfiɛ-i-na.

⁶ «Niŋ fiɛlaa bamaŋ miwaanjo-na hā-mi, mi pigāaŋ-ba η sīnni-i. Naŋ baamba'i waa, η bir-ba hā muɔ baa-ba. Ba nuɔ η nunḡu-i. ⁷ Ba suyaa fiɛfiɛ-i-na wuɔ niŋ hāa-mi mamaŋ hiere, naŋ kusūŋ-maama. ⁸ Niŋ waan mamaŋ baa-mi, mi waan-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuɔ mi hilaa naŋ terieŋ-nu'i jo. Aa ba suyaa wuɔ nuɔŋɛi puɔraa-mi. ⁹ Mi cārā-nie da mi hā-ba. Mi sa cārā-nie da mi hā nelbiliemba-i hiere de! Niŋ hāa-mi bamaŋ, mi cārā-nie da mi hā ba yaa-i; naŋ baamba-i. ¹⁰ Mɛi kūŋḡu-i naŋ kūŋḡu, aa naŋ kūŋḡu-i mɛi kūŋḡu. Mi bɔbɔima da ba yaa nuɔ-i. ¹¹ Muɔmi sa tiraa mi ye dii miwaanjo-na, mi kā naŋ terieŋ-nu, a ne da bafamba dii-yuɔ yogo. Baba, cālmuo sī nuɔni maŋ nuɔ-i, jande, ta η niya-bei η fere baa naŋ fereŋ fōŋḡu; η hāa muɔŋo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduɔmba ŋaa muɔ baa nuɔŋo-i iŋ yeŋ baaduɔŋ miɛ dumaa. ¹² Niŋ hāa-mi fōŋḡu maŋ, miŋ cie huɔŋḡu maŋ baa-ba, mi niɛya-bei baa u yaa-i. Mi niɛya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa waa umaŋ naa saaya u balla ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa Diiloŋ-nelma-na.*

¹³ «Fiɛfiɛ-i-na, mi ka bir kā η wulaa. Mi taara ba hōmmu fɛ gbarnu mɛi kaŋga temma-i, ku'i cie mi tīɛ hīema-na aa ta mi waŋ mafamma-i. ¹⁴ Miŋ waan η nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigāaŋ-ba wuɔ ba sa wuɔ hūmeduɔle baa-ba ŋaa muɔ. ¹⁵ Ku saa ce ŋaa mi cārā-nie wuɔ η hiel-ba miwaanjo-na de! Ma'i sī. Mi cārā-nie wuɔ η ta η niya-bei *Bigāarāŋo baa da suur ba hōlma-na. ¹⁶ Ba sa wuɔ hūmeduɔle baa nelbiliemba-i ŋaa muɔ. ¹⁷ Naŋ nelma yaa ninsoŋo-i. Pigāaŋ-ba baa-ma ba suɔ-ma aa ta ba cāa nuɔŋɛi yoŋ. ¹⁸ Niŋ puɔraa muɔmi-i dumaa miwaanjo-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumɛi miwaanjo-na. ¹⁹ Muɔ mi cāa nuɔŋɛi yoŋ ba da ba da ninsoŋo-i aa fulnu nuɔŋɛi ta ba bi cāa-ni.

²⁰ «Mi sa cārā-nie da mi hā bafamba yoŋ de! Bamaŋ ka nu ba nelma-i aa hūu mi maama-i, mi bi cārā-nie da mi hā kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cārā-nie wuɔ η yaŋ ba ce kuuduɔŋḡu ŋaa muɔ baa nuɔ iŋ yeŋ baaduɔŋ miɛ dumaa. Yaŋ i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔŋɛi puɔraa-mi. ²² Niŋ cie mi ce bɔi dumaa, mi bi cie ba ce bɔi dumɛi, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋḡu ŋaa muɔ baa nuɔ iŋ yeŋ kuuduɔŋḡu dumaa. ²³ Ku yunḡu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa η waa baa-mi, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋḡu kelkel. Dumaanjo-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔŋɛi puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-nie ŋaa mɛi maamaŋ dɔlnuŋ-nie dumaa.

²⁴ «Baba, niŋ dɔlaa-mi dumaa aa miwaanjo suɔ duɔ doŋ, mi taara niŋ cie mi ce bɔi dumaa, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombūurāamba waa mi caaŋ-nu ta ba da-mi. ²⁵ Baba, η faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ŋga mɛi suyaa-ni aa dombūurāamba suyaa wuɔ nuɔŋɛi puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigāaŋ-ba η sīnni-i, aa mi ka cor ta mi pigāaŋ-ba baa-ni, ku yaa niŋ dɔlaa muɔŋo-i dumaa, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumɛi, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔŋ miɛ.»

18

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53*)

* **17:12** Niɛŋ Nsāa sebe-i-na 13.18 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

¹ Yesuŋ juo cārã Diilonjo-i tí, wuó hel baa u *hãalãbiemba-i a jãal Sedurõ kaanġu-i kã bomborma namma-na. Tibinniŋ-suonġu nanġu waa terienġu fanġu-na, baa kã ka suur-kuo. ² Ba taa ba kã terienġ daaku-na koko; a ce dumaanjo-na, *Yuda manġ taa u taara u hel u huonġu-na, u taa u suo ku saanġu. ³ Wuó sire nyaa ba huonġ-nu dii tibinniŋ-suonġu-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuó niyataamba namba. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Farisíεbaa-ba yaa naa hãa-yo Diilodubuó niyataamba-i. Fitimbaa-ba waa baa-ba a naara jigãmmu. ⁴ Yesu wuó suyaa mamanġ ka da-yo. Banġ kãa ka hi, wuó piε yuu-ba wuó: «Na taara hai moloŋo-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasarεtitaanġ Yesu.»

Yesu wuó cira: «Muómei.» Yuda manġ taa u taara u hel u huonġu-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesuŋ ciera muómei terienġu manġ nuó-i, baa bir baa ba honni kã ka cii da buronġ!

⁷ Yesu wuó tiraa yuu-ba wuó: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasarεtitaanġ Yesu.»

⁸ Yesu wuó cira: «Mi saa cira muómei wei? Da na'a na taara muómei, yaanġ bamanġ daaba kã.» U gbẽ u hãalãbiemba yaa-i. ⁹ Unġ ŋa naa wanġ mamanġ, ma'i sa cienġ daama-i wei? Uu naa cira: «Baba, ninġ hãa-mi bamanġ, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigãŋga waa baa Simó-Pier; wuó fa-ka hiel-ka pãŋ jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntienjo maacembilonjo nadietũŋgu-i a yer-ku. Ba taa ba bí naacoljo-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuó cira: «Pier, dii ŋ jigãŋga-i ka foguonġu-na!» Aa naa cira: «Mi To unġ ciera mamanġ da-mi, ŋ sa taara ma da-mi wei?»

¹² Yesuŋ bi waanġ mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i a naara Diilodubuó niyataamba kã ka bel-o vaa u nammu-i mu hãi-i-na.

¹³ Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diilojigãntaamba yuntienjo-i. Banġ vaa-yo, baa kã baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igẽna. Ba taa ba bí-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duonjo fanjo yaa naa gbẽ *Yuifu ba yuntaamba-i wuó nelduonġ duó ku a kor nelle-i hiere ku boyaa nelle da di muonu.†

Simó-Pier cĩnaana Yesu-i

(Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57)

¹⁵ Banġ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, Simó-Pier baa u nahãalãbilonjo nanjo-i baa cu ba huonġ-nu. *Diilojigãntaamba yuntienjo taa u suo Simó-Pier nabentienjo-i, a ce dumaanjo-na, banġ kaa hi Diilojigãntaamba yuntienjo ciinġu-i, *hãalãbilonġ daa wuó kã ka suur baa Yesu-i hiere. ¹⁶ Pier wuó yiera fondumelle-na u saa suur. Hãalãbilonġ daa wuó hel piiye baa cienjo manġ taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. ¹⁷ Cienġ daa wuó yuu Pier wuó: «Ma sí naacolġ daa u hãalãbilonjo nanjo'i nuonjo-i ke?»

Pier wuó cira: «U hãalãbilonjo sí muó de!» ¹⁸ Waanġu waa; *Diilojigãntaamba yuntienjo maacembiemba-i baa bamanġ niεyanġ-yuo baa dii dãamu ta ba yiraanġ. Pier wuó kã ka tuo yiraanġ baa-ba.

(Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71)

¹⁹ Banġ kãa baa Yesu-i, *Diilojigãntaamba yuntienjo wuó yuu-yo a kã u *hãalãbiemba yanga, baa unġ wuoranġ u wanġ nelma manġ baa nuómba-i ma yanga. ²⁰ Yesu wuó cira: «Mamanġ waa mi wulaa, mi piiye-meí nuómba-i hiere ba yufellenġ. Mi piiye-meí *Diilonelhãalãdũnni-na aa piiye-meí *Diilodubuó-i-na. *Yuifubaa-ba jãnu ba-naa terni fanni'i nuó-i. Mi saa fuo ma diei bei. ²¹ Ma ce niε ŋ ta ŋ yuu-mi? Miŋ piiye baa bamanġ, ba suyaa miŋ waanġ mamanġ baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka wanġ ma yaanġa-i baa-ni.»

²² Yesuŋ piiye dumaanjo-na, Diilojigãntaamba yuntienjo niyatienjo nanġ wuó caa u tũŋgu-i aa naa cira: «Ŋ piiye baa Diilojigãntaamba yuntienjo yaa de-i-na wei?»

²³ Yesu wuó cira: «Da kuó mi cãlãa piiyemma, pigãanġ-mi miŋ cãlãa kusuonġ-nu; ŋga da kuó mi saa cãl piiyemma, ŋ muyaa-mi hama-i nuó-i?»

* 18:9 Niεŋ 6.39; 17.12. † 18:14 Niεŋ 11.50.

²⁴ Ani wuɔ yan-yo baa iyiemba-i aa saan-yo hā Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diilojigāntamba yuntienjo-i.

(Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62)

²⁵ Ban taa baa Yesu-i ta ba kā Kayifu terienḡu-na, Simɔ-Pier wuɔ tlena dii dāntorre-na. Naacolḡo nan wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma sī naacolḡ daa u *hāalābilonḡo nano'i nuḡo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hāalābilonḡo sī muɔ de!» ²⁶ *Diilojigāntamba yuntienjo maacem-bilonḡo nano waa, ba kuuduḡu'i baa Pierḡ jafāan umanḡ tḡḡu-i yer-ku. Fuɔ wuɔ cira: «Ma sī mei daa nuɔ baa naacolḡ daayo-i tibinninḡ-suonḡu-na ke?» ²⁷ Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuɔ sī. Kəhəldielān wuɔ donḡ tuɔ bu.

Ba kaa baa Yesu-i fāamaanḡ ba terienḡ-ḡu

(Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25)

²⁸ Cuonḡ kaalaa kānkānkān, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienḡu-na a kā baa-yo ba fāamaanḡo wulaa. Fāamaanḡo fanḡo waa *Oromeyienḡo. Ban kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa siε suur fāamaanḡo dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba fεε a ce ba siε gbāa wuɔ *kərsinni timmanḡ-ponsaanḡu niwuoni-i. ²⁹ *Pilati yaa waa fāamaanḡo-i belle fandan. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacolḡ daayo ciε bige-i?»

³⁰ Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji hā-ni.»

³¹ Pilati wuɔ gbē-ba wuɔ: «Biyaanḡ-yonḡ na kā baa-yo na ka ce u āndaanḡu-i namaa cemma.»

Baa cira: «Miε siε gbāa hā-ba hūmelle-i i fεε wuɔ ba ko molonḡo.» ³² Yesunḡ ḡa na'a u ka ku kuliinḡu manḡ, ku'i sa juḡḡ daaku-i wei?†

³³ Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa bī Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuḡnei Yuifu ba nellentienḡ nuḡo-i wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Molonḡo-i waanḡ mi maama baa-ni wei? Sisḡ nanḡ kusūḡ-maama'i?»

³⁵ Pilati wuɔ cira: «Ne ninḡ fen-minḡ! Nḡ daa muɔ Yuifuyienḡ muɔ wei? Nḡ nellenḡ-baamba'i hāa muɔ baa-ni baa *Diilojigāntamba yuntaamba-i, ḡ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

³⁶ Yesu wuɔ cira: «Mei nellentesinni sa hel hīema-na bande. Kuɔ ni taa ni hel hīema-na bande, bamanḡ cuu mi huonḡ-nu baa naa gbānḡ kpelle a hūu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Nḡa mei nellentesinni-i miwaanḡ daayo niini sī.»

³⁷ Unḡ waanḡ mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terienḡu fanḡu-na, nellentienḡ nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentienḡ muɔ ḡaa ninḡ waanḡ-ma dumaa. Mi juɔ ji honḡ hīema-na da mi wanḡ ninsonḡo maama. Umanḡ duɔ cu ninsonḡo huonḡ-nu ḡ da kutienḡo nu mi nelma-i.»

³⁸ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsonḡo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel kā Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mei saa da kumanḡ ciε na'a na ko naacolḡ daayo-i. ³⁹ Nḡa ma diei dii, kumanḡ ciεḡ koko, belle belle, da na'a na ce na kərsinni timmanḡ-ponsaanḡu-i, mi nanna kasobilonḡo diei hā-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentienḡo yaa hā-na wei?»

⁴⁰ Baa kaasḡnḡ wuɔ: «I sa taara ḡ nanna ufanḡo-i! I taara ḡ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi fanḡo waa cuoyuo.

19

Pilati hāa-ba hūmelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

¹ Manḡ juɔ waa dumaanḡo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. ² Sorosibaa baa ce huḡni a sū nyantuoluo dii u yunḡu-na. Aa naa bi dii jonḡorbuɔ hā-yo ce-yo ḡaa nellentienḡo. Jonḡorbuɔ fanḡo waa dāa-wuonḡo. ³ Ban ciε mafamma-i, baa ta ba piε ba jaalo. Umanḡ duɔ piε, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u tḡḡu-i.

⁴ Pilati wuɔ tiraa hel wanḡ baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ mei saa da kumanḡ ciε na'a na ko-yo.» ⁵ Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huḡninḡ-nyantuoluo-i u yunḡu-na a naara jonḡorbuɔ-i u nuonḡu-na. Ban juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

† 18:32 Nienḡ 12.32-33.

⁶*Diilojigántaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataaŋ baŋ juɔ'a ba ne da Yesu-i, baa pãŋ doŋ ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Kãaŋ na ka gbu-yo na fere; meɪ saa da kumaŋ cie na'a na ko-yo.»

⁷Yuifubaa baa cira: «U cie u fere Diilon-Beiŋo; a ne da a saa baa mie *ãnjĩamma-i, fuɔ temma-i i saa saaya i yaŋ-yo, i gbĩe i ko-yo.»

⁸Baŋ waŋ mafamma-i, Pilati holle pãŋ caar. ⁹Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Naŋ hel hie?» Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ.

¹⁰Pilati wuɔ cira: «Ŋ fiinaaŋ muɔmeɪ nuɔ-i wei? N saa suɔ wuɔ mi gbãa nanna-nie, mi gbãa bi ce ba gbu-ni *daaŋgu-na wei?»

¹¹Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa hã-ni baa ku fõŋgũɔ-i, nii naa saa gbãa ce bĩŋkũŋgu muɔmi-na. Terieŋgu faŋgu-na, umaŋ juɔ baa-mi ji hã-ni, fuɔ cálmuɔ maaraa naŋ wuoŋo-i.» ¹²Pilatiŋ nuɔ nel daama-i wuɔ pãŋ tuɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Da kuɔ naŋ jĩeŋo sí *jãmatigi-i, nanna-yuɔ! Umaŋ duɔ ce u fere nellentieŋo, jãmatigi bigãarãŋo!»

¹³Baŋ piiye dumaŋo-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i kã baa-yo terieŋgu naŋgu-na ba bí-ku «Gabata» ebiremma-na. Fãamaaŋo tĩena kusuŋ-nu'i u ger. Baŋ kãa, wuɔ tĩena u teterre-na. ¹⁴Bãaŋgu naa hi yuhuŋga-i tĩ, aa *kõrsĩnni timmaŋ-ponsaŋgu waa ŋaa bisĩŋ ku temma. Pilati wuɔ gbẽ Yuifubaa-ba-i wuɔ: «Na nellentieŋo yaa daayo!» ¹⁵U waŋ mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daaŋ-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentieŋo yaa daaŋgu-na wei?»

*Diilojigántaamba yuntaaŋ baa cira: «Da ma hel *Orome ba *jãmatigi-i-na, nellentieŋo naŋo si dii baa-ye.» ¹⁶Pilati wuɔ hã-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daaŋgu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

¹⁷*Pilatiŋ hãa-ba hũmelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen-huŋga-na kã baa-yo baŋ bĩŋ terieŋgu maŋ ebiremma-na «Gɔlgota-i», ku yuŋgu yaa wuɔ yukoluŋgu. Baŋ ka gbun-yoŋ *daaŋgu maŋ nuɔ-i, baa haa-ku hã fuɔ fere yaa tũu-ku. ¹⁸Ba kãa baa-yo kusuŋ-nu'i ka gbu-yo, a naara nuɔmba namba ba hã; unaŋo-i kɔtuŋ daaku-na, unaŋo-i kɔtuŋ daaku-na.

¹⁹Pilati wuɔ nyegẽŋ haa Yesu yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Nasaretitaŋ Yesu, *Yuifu ba nellentieŋo.» ²⁰Ba naŋ gbuu-yo terieŋgu maŋ nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellen-huŋga-i, aa ba naŋ nyegãaŋ nelma maŋ haa u yudɔrɔ-i-na, baa nyegãaŋ-ma ebiremma-na, baa latemma-na, baa girekimma-na; a ce dumaŋo-na, Yuifubaa bɔi baa kalaŋ-ma. ²¹*Diilojigántaamba yuntaaŋ baa sire kã Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentieŋo-i aa ŋ nyegẽŋ wuɔ: «Naacolŋ daayo cierra u yaa Yuifu ba nellentieŋo-i.»

²²Pilati wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Miŋ nyegãaŋ kumaŋ, mi nyegãaŋ ku yaa-i; mi sie gbãa hurku aa nyegẽŋ kumaŋgu.»

²³Sorosibaa-baŋ gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-nie sɔmma naa; nelduŋo biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u joŋgorbuɔ-i. Joŋgorbuɔ daayo-i muŋgbommu saa waa-yuɔ; kompaŋga diei duŋ dɔrɔ-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴Baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Baa na yaŋ i taalnu joŋgorbuɔ daayo-i, yaŋ i ful tienja i ne umaŋ ka da-yo.» Mamaŋ nyegãaŋ Diilon-nelma-na ma'i sí daama-i wei? Ma nyegãaŋ wuɔ: «*Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienja biɛ mi joŋgorbuɔ-i.*»*

²⁵Baŋ gbuu Yesu-i, u nyu waa u caaŋgu-na baa u nyu hãaŋo naŋo, a naara Maari maŋ Kulopasi cieŋo-i, baa Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na. ²⁶Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *hãalãbilonŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yierra ba-naa canniŋ; wuɔ gbẽ nyuŋo-i wuɔ: «Nnaa, ŋ bieŋo yaa-i.» ²⁷Aa gbẽ hãalãbilonŋo-i wuɔ: «Ŋ nyu yaa-i.»

* 19:24 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 22.19

Uᅇ piiye dumaanjo-na, hāalābilonᅇ daa u saa bir u huonᅇgu nyunjo-na; wuᅇ biε-yo u ka tᅇna fuᅇ terienᅇ-nu.

Yesu kuliingu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesuᅇ ciε mafamma-i, wuᅇ ne da mamanᅇ waa cemma hierε ma ciε. Wuᅇ cira: «Hūᅇkuᅇsᅇnni bilaa-mi.»† U waanᅇ ma yaa-i a ce mamanᅇ nyεgāanᅇ Diilonᅇ-nelma-na ma da ma gbāa ce. ²⁹ Būnanᅇga nanᅇga waa terienᅇgu-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kānsaarma niisaarnᅇ daani-na aa naa ful-ma *isopegboruonᅇ-nu kā baa-ma Yesu nunᅇgu-na. ³⁰ Yesu wuᅇ māsūnya niisaarnᅇ daani-i aa naa cira: «Fiεfiε fuᅇ, wεima tᅇε.» Aa naa bi nisᅇᅇ u yunᅇgu-i, u tamma yaa dumaanjo-na.

Ba fūᅇ Yesu gbugbeinjo-i baa puᅇlungu

³¹ Baᅇᅇ gbuu Yesubaa-ba-i yiingu manᅇ nuᅇ-i, ku waa jumayiingu. Ku cuo kaala waa *yitᅇenanᅇgu; a ce dumaanjo-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitᅇenanᅇgu hi Yesubaa-ba-i dii dᅇrᅇ-i-na. A tiraa naara yitᅇenanᅇgu fanᅇgu waa yibuᅇ ba wulaa. Baa kā ka cārā *Pilati-i wuᅇ u yanᅇ ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitᅇenanᅇgu suᅇ da ku hi. ³² Pilati wuᅇ hā-ba hūmelle-i. Sorosibaa baa kā. Baᅇᅇ ᅇa naa gbu bamanᅇ baa Yesu-i, baa kara dᅇlā-wuonjo gbeini-i aa kā ka kara hāalᅇᅇ-wuonjo niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuᅇ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaanjo-na ba saa kara-niε. ³⁴ Sorosiyienjo nanjo yagar fᅇ u gbugbeinjo-i baa u puᅇlungu-i. Uᅇ fūᅇ-yo dumaanjo-na, tᅇᅇ maa ta ma hel baa hūmma.

³⁵ Umanᅇ nyεgāanᅇ nel daama-i, u daa-ma nuᅇ baa u yufelle, u sa kar u huᅇyasannᅇ. Fuᅇ fεε suyaa wuᅇ u wanᅇ ninsonjo. U taara na hūu-ma wuᅇ ninsonjo ku'i ciε u tuᅇ wanᅇ-ma baa-na. ³⁶ Diilonᅇ-nelmanᅇ piiye terienᅇgu manᅇ nuᅇ-i wuᅇ: «*Ba siε kanu halle u gboluonᅇgu diei*»‡, ma'i saa ce daama-i wεi?

³⁷ Aa ma tiraa piiye terienᅇgu nanᅇgu-na wuᅇ: «*Ba ka bir ta ba ne baᅇᅇ fūᅇ umanᅇ.*»§

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56)

³⁸ Ku huonᅇgu-na, Yosεfu manᅇ taa u hel Arimate-i-na, wuᅇ kā ka cārā *Pilati-i aa duᅇ ka har Yesu-i. Fuᅇ bi waa Yesu huonᅇgu-na, ᅇga fuᅇ taa u kāalā *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaanjo-na, u taa u fuo u kūᅇᅇgu-i. Pilati wuᅇ hā-yo hūmelle-i u kā ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodεmu manᅇ naa kāa Yesu wulaa isuᅇᅇgu nanᅇgu-na, wuᅇ kā ka naara-yuᅇ. Nikodεmu wuᅇ guᅇlāa *miir-namma baa alowεsi*-namma a kā. Ma yoyondonᅇ maa yuu kilobaa komorre baa cᅇnciel temma. ⁴⁰ Baa kāyā ba-naa ba hāi-i-na a tiil kulonjo-i baa natikolonanᅇ daama-i aa finya-yuᅇ. Ba migāanᅇ-yo ᅇaa Yuifubaa-baᅇᅇ bi migāanᅇ ba kuomba-i dumaa aa suᅇ fuure-bεi.

⁴¹ Ba nanᅇ gbuu Yesu-i kusuᅇᅇ-nu, tibinnᅇᅇ-suonᅇgu nanᅇgu waa ku caanᅇgu-na. Tibinnᅇᅇ-suonᅇ daaku huᅇᅇga-na, cᅇncorfelende waa, baa sa hi fuure molonjo die yogo. ⁴² *Yitᅇenanᅇᅇᅇ hii tᅇ dumaanjo-na, baa kā baa Yesu-i kusuᅇᅇ-nu'i ka fuure-yuᅇ aa da ba da ba fεε tigiᅇᅇ ciε yitᅇenanᅇgu-i.

20

Yesu siire hel kuomba hᅇlma-na

(Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12)

¹ *Yitᅇenanᅇgu cuo kaala-i-na*, Maari manᅇ taa u hel Magidala-i-na, wuᅇ sire naar cicāᅇᅇjāale-na a kā Yesu cᅇncorre-na. Tāmpᅇbuᅇ nanjo naa suuye di nunᅇgu-i. Uᅇ kāa ka

† 19:28 Niεᅇ Gbeliemanᅇ-nεini (Psaumes) 69.22 baa 22.16. ‡ 19:36 Helmanᅇ-sebe (Exode) 12.46; Gbeliemanᅇ-nalāanᅇgu (Psaume) 34.21 § 19:37 Sakari (Zacharie) 12.10 * 19:39 Alowεsi: Tibiingu nanᅇ yerre-i dumaanjo-na, ba ce natikolo baa-ku. * 20:1 Ku cuo kaala waa jumaansi.

hi, wuɔ da tãmpɛl daade bũmalãa halan. ² Wuɔ bir gũunu baa gbarunɔgu kã ka da Simɔ-Pier baa *hãalãbilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba hielaa Itienɔ-i cɛncorre-na, aa i saa suɔ ban diyaa-yo kusuɔn-nu.»

³ Pier baa hãalãbilonɔ daayo-i baa sire ta ba gbar ba kã cɛncorre terienɔgu-na. ⁴ Hãalãbilonɔ daa wuɔ gbar ka hi yaanɔga Pier-na. ⁵ Un hii, u saa suur, wuɔ yiera aa naa gbina tuɔ ne. U nie ku yaa-i a da kompabienɔ† yaa yon cɛncorre huɔnɔga-na. ⁶ Simɔ-Pierɔ juɔ ji hi, wuɔ cor suur a bi da kompabienɔ jiena dumandɛ hɛma-na. ⁷ Baa naa ce kompanɔga nanɔga a finya kulonɔ yaanɔga-i, wuɔ da kafanɔga fiɛn jina ka den. ⁸ Hãalãbilonɔ daayo suɔ suur fiɛfiɛ-i-na. Un suurii ka da-ku dumaanɔ-na, wuɔ suɔ hũu-ma wuɔ Yesu siire ninsonɔ. ⁹ Ninsie ninsie, Diilonɔ-nelmanɔ waanɔ mananɔ wuɔ Yesu naa saaya u sire hel kuomba hɔlma-na, u hãalãbiemba saa naa hi suɔ ma yaanɔga-i yogo. ¹⁰ Hãalãbienɔ daabanɔ kaa da-ma dumaanɔ-na, baa bir kũn.

Yesu caraaya Magidalataan Maari-i
(*Matie 28.9-10; Marke 16.9-11*)

¹¹ *Hãalãbienɔ daabanɔ taa, Maari wuɔ yiera cɛncorre nunɔgu-na tuɔ kaal. Un kaal, wuɔ ji gbina wuɔ fuɔ ne cɛncorre huɔnɔga-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dɔrpɔpuɔrbiemba hãi baa jongorpiemba. Ba tienaana ban nã naa galla Yesu-i kusuɔn-nu: Unanɔ-i u yunɔnɔn waa kusuɔn-nu, unanɔ-i u gbiniɔn waa kusuɔn-nu. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie n ta n kaal?»

Maari wuɔ cira: «Ba hielaa mi Tienɔ-i aa mi saa suɔ ban diyaa-yo kusuɔn-nu.»

¹⁴ Wuɔ u miɛl ne ku yaa-i a da Yesu-i u huɔnɔgu-na, nɔga u saa suɔ wuɔ u yaa-i; ¹⁵ u daa nie si ban fuuriye Yesu-i suonɔgu man nuɔ-i kutienɔ yaa-i.

Yesu wuɔ cira: «Cienɔ nuɔ, bige-i cie n ta n kaal? N taara hai molonɔ-i?»

Wuɔ cira: «Naacolnɔ nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigãan-mi nin jiena-yuɔ kusuɔn-nu mi ka bie-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U miɛlãa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piiye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunɔgu yaa wuɔ: Hãalãtie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-miɛ! Mi saa hi nyugũn kã mi To wulaa yogo. Mananɔ dii cemba: Kã n ka wanɔ baa mi baamba-i wuɔ miɛ mi nyugũn kã mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi kã mi Diilonɔ wulaa, u yaa namaa bi Diilonɔ.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka tũnu hãalãbiemba-i wuɔ u daa Itienɔ-i, aa bi wanɔ un puɔraa-yo baa mananɔ.

Hãalãbiemba daa Yesu yufelle

(*Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49*)

¹⁹ Yinduɔnɔgu fanɔgu dãnambãanɔgu-na, *hãalãbiemba tigiinɔ ba-naa dũnɔgu nanɔgu-na aa naa gbonu-kuɔ ba ferɛn nuɔ. Ba taa ba kãalã *Yuifu ba yuntaamba-i ku'i cie baa gbonu-kuɔ ba ferɛn nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyãan dei!»

²⁰ Un waanɔ mafamma-i, wuɔ pigãan-ba u nammu-i baa u gbugbeinɔ-i. Hãalãbiembanɔ daa-yo, ba hõmmu gbuu pãn fɛ da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tiyãan dei!» Aa naa cira: «Mi To un puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumai.»

²² Un waanɔ mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hãa-na *Diilonɔ-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir bamanɔ ambabalma-i, ma ka pir, nɔga da na saa pir bamanɔ maama-i, ma ka tɛ ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Hãalãbiembanɔ daa Yesu-i, Toma manɔ ba nanɔ bin-yonɔ Pɛbaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba kã ka tũnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienɔ-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da heinɔ

† 20:5 Bafamba taa ba finya ba kuomba-i baa kompabienɔ.

fonna-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i fon daani-na, da mi saa dii mi nanğa-i u gbugbeinjo-na, mi cëraa mi hũu-ma.»

²⁶ Yinni niediei cor, niehãi yiingu-na, hãalãbiemba tiraa tigiin ba-naa duduɔngu fanğuna. Toma waa baa-ba kufanğui. Baa gbonu dũngu-i ba fereɲ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Tĩyãan dei!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa ɲ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ɲ nanğa-i mi gbugbeinjo-na ɲ ne. Baa ce ɲ hɔmmu-i mu hãi; hũu-ma wuɔ muɔmɛi!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tienɲ nuɔ, nuɔnei mi Diilonɲ nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «ɲ daa mi yufelle ku'i cie ɲ hũu-ma; yan mi tũnu-nie: Bamanɲ da ba saa da mi yufelle aa hũu-ma, kutaamba yunni dɔlaa.»

³⁰ Yesu cie gbere-weima namma u hãalãbiemba hɔlma-na aa ma saa wanɲ sebe daayona. Gbere-weima famma bi ciinu. ³¹ Nga mamanɲ nyegãan daama-i, ma nyegãan wuɔ na suɔ aa hũu-ma wuɔ Yesu yaa *Konkortienjo manɲ Diilonɲ unɲ saan-yo, u yaa Diilonɲ-Bienjo-i. Aa da na hũu u nelma-i, na ka da cicɛlma manɲ sa tɛɲ dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Hãalãbiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huɔngu-na, Yesu *hãalãbiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanğa-na. Banɲ daa-yo dumaa ku yaa daaku: ² Simɔ-Pier, baa Toma manɲ ba nanɲ bin-yonɲ Pɛbaa-ba-i, ba waa yiingu nanğuna baa ba-naa, a naara Natanayel manɲ taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede bepuɔmba-i a naara hãalãbiemba namba ba hãi. ³ Simɔ-Pier wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mɛi taara da mi ka nanɲ juɔɲo.»

Baa cira: «Mie fere-i i ka kã baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuɔngu, kã ka suur beɲo-na a nanɲ juɔɲo-i da suu, ba saa da binɲkũngu bel.

⁴ Kunɲ juɔ ta ku kaala huɔngu manɲ nuɔ-i, baa da moloɲo nanɲo yieraaya bomborma-na; nga ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. ⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi jɛnaanɲ namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da binɲkũngu.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Naanɲ juɔɲo-i na nadieyanğa-i na ka da.» Baa bi nanɲ juɔɲo-i a bel titiraamba-i juɔɲo yu tuɔ yar-ba famma. ⁷ *Hãalãbilonɲ manɲ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbẽ Simɔ-Pier wuɔ: «Itienjo yaa-i!» Simɔ-Pierɲ nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u jonğoruo-i, wuɔ pãɲ bie-yo dii-yo aa naa tie suur hũmma-na. ⁸ U nabaanɲ baa fa titiraanɲ daaba-i kã baa-ba bomborma-na baa beɲo-i. Ku saa naa gbãa maa dumaa, metiribaa komuɔɲa ndii temma.

⁹ Banɲ huɔlaa, baa da dãamu baa teterienjo mu dɔrɔ a naara *buruo. ¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Nanɲ bilaa titiraamba manɲ, juɔɲ baa banamba bande.» ¹¹ Simɔ-Pier wuɔ suur beɲo-na a fa juɔɲo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekãɲkarɛinɲa. Ba waa komuɔɲ-niehãi baa cɛncieluo titiraamba siei juɔɲo-na. Banɲ fie ciinu dumaanjo-na, juɔɲo saa kar. ¹² Yesu wuɔ cira: «Juɔɲ na ji wuo niwuoni-i.» Hãalãbienɲ baa pãɲ suɔ wuɔ Itienjo yaa-i, nga hai ka sie yuu-yo? ¹³ Yesu wuɔ pie a bie buruo-i bũlnu-yuɔ hã-ba; aa naa bi hã-ba titiraamba-i.

¹⁴ Yesunɲ siire hel kuomba hɔlma-na, u caraaya u hãalãbiemba-i i siei yaa de-i.

Yesu yuu Pier a ka hi u beyufienja-i

¹⁵ Banɲ juɔ wuo niwuoni-i tɛ, Yesu wuɔ cira: «Simɔ, Nsãa bienɲ nuɔ, mi maama dɔlnu-nie a yanɲ daaba-i wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, nanɲ fere ɲ suyaa wuɔ ɲ maama dɔlnu-mie.»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombũurãamba-i* dei.» ¹⁶ Aa naa tiraa cira: «Simɔ, Nsãa bienɲ nuɔ, mi maama dɔlnu-nie wei?»

* **21:15** Dombũurãamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba bie-ba tũmbiamba. Bamanɲ hũyãa Yesu maama-i u taa u hinu u bĩ-ba u tũmbiamba. Nienɲ sap. 10.

Simō wuō siē wuō: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fεε η suyaa wuō η maama dōlnu-miē.»

Yesu wuō cira: «Ta η ne mi dombūrāamba-i.» ¹⁷ Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u bεyufiŋa-i wuō: «Simō, Nsāa biēŋ nuō, mi maama dōlnu-niē wεi?» Simō huōŋ kaa pāŋ du baa Yesu-i, wuō u ciē niē tuō yuu-yo i sa-i-siēi dumaanō-na. Wuō cira: «Itie, η suō nelma-i hiere, aa η suyaa kerre wuō η maama dōlnu-miē!»

Yesu wuō cira: «Bel mi dombūrāamba-i dei.» ¹⁸ Aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Niŋ ŋa naa waa naacolōŋ nuōŋo-i, η taa η pēyē η negelle-i η fεε, aa teriŋgu maŋ dōlaanu-niē η kā kusuōŋ-nu'i; ŋga da η ji vāa, η ka tetēŋ η nammu-i ba pēyē η negelle-i hā-ni, aa niŋ'a η sa taara η kā kusuōŋ-nu, ba kā baa-ni kusuōŋ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piiye āndaŋ daaku-i duō pigāŋ Piērŋ ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diilonō ce bōi. Uŋ waŋ mafamma-i, wuō gbē-yo wuō: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Piēr wuō u miēl ne ku yaa nuō-i, a da *hāalābilonō maŋ maama-i taa ma dōlnu Yesu-i ma yaŋ ba huonŋu-na. Hāalābilonō faŋo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanŋu-na wuō: «Itie, ŋ'a hai ka hel η huonŋu-na?» ²¹ Piērŋ daa-yo dumaanō-na, wuō cira: «Itie, daa fuō, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuō cira: «Da mi fiē cira u tīē ji hi mi birma-i ma hii nuō baa bige-i? Nuō suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuō hāalābilonō daayo siē ku. A ne da Yesu saa waŋ mafamma; u ciēra: «Da mi fiē cira u tīē ji hi mi birma-i ma hii nuō baa bige-i?»

²⁴ Hāalābilonō faŋo yaa daa nel daama-i aa nyegēŋ-ma, aa i suyaa wuō u saa kar u huoyasaŋga.

²⁵ Yesu ciē nelma bōi. Diē i biē-ma ma yuŋ-nu hiere nyegēŋ-ma maŋ ciē dumaa, mēi huōŋ-na, sebebāa-ba famba siē gbāa suur miwaanō-na.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonj-nelmaŋ-sɛbɛ-i-na. Yesuŋ siire ce mamaŋ hiere, u nyɛgāaŋ ma yaa-i u sɛbɛdɛlāŋo-na (Yesu maama maŋ Likenj nyɛgāaŋ-ma). Hāalɪŋ-wuonjo yaa daayo-i. Mamaŋ ciɛ Yesu huonju-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembanj daa *Diilonj-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonj-Yallenj ciɛ ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsa-nelma-i aa nuɔmba bɔi hūu-ma. Diilonj-dūŋ-baambanj ciɛ sūlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilonj-Yallenj bi kāayā-bɛi dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waan mafamma-i.

Hāalābiembanj duɔŋ dumaa ta ba waŋ Kirsa-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalɛmu-i-na, sɛbɛ daayo duɔŋ baa ku yaa-i (sap. 1–7). Ku huonju-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waŋ (sap. 8–12). Aa perienj baa Pol baa u nabaamba-i banj wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsa-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13–28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaŋ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonj-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔŋ-maama sɪ, nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonjo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonj-nelma-i aa ce mamaŋ hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waan ma yaa-i mi sɛbɛdɛlāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamaŋ ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilonj-Yalle ciɛ u pigāaŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hāi baa-ba tuɔ carra-bɛi u piiye *Diilonj-bāaŋgu maama-i.

⁴ Yiingu nanju-na, ba waa ta ba wuo niiwuoni, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalɛmu-i-na; miŋ waan mamaŋ baa-na wuɔ mi To pāa-na nuŋgu, ciyaan ma ce igɛna. ⁵ Na saa da, Nsāa *baatisenj nuɔmba-i baa hūmma, ŋga namaanjo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batisenj-na baa Diilonj-Yalle-i.»

⁶ Yiingu nanju-na, baa ji tigiin ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fɔŋgūɔ-i fiɛfiɛ dumandɛ wɛi?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huonju maŋ baa ma cemma-i, kuu sɪ namaa kuusuonju. ⁸ ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fɔŋgūɔ ta na waŋ mi maama-i Yerusalɛmu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nilɛiŋa nanja-i hiere hiɛma-na.»

⁹ Uŋ waan mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dɔrɔ, u nyugūŋ u kā dɔrɔ, kā ka balla nyaasinni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jonjorpiɛlntaamba hāi ba caanju-na. ¹¹ Jonjorpiɛlntaanj daaba gbɛ-ba wuɔ: «Galiletaanj namaa, bige-i ciɛ na yiera dɪŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaanjo-na? Nanj daa Yesuŋ taa dumaa kā dɔrɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku hɔlma yuu kilo diei temma baa Yerusalɛmu huonja-i. Baa bir gūunu jo Yerusalɛmu-i-na. ¹³ Banj juɔ, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu nanju-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuonju-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Pier, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biɛŋo waa, Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biɛŋo-i, ba'i waa dumaanjo-na. ¹⁴ Ba hieronjo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpɛkpɛ ba cārā Diilonjo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuonju-na?

15 Yiingu nanɔŋu-na, Pier wuɔ ji sire yiera Diilonɔ-dũŋ-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔŋ-niediei temma, aa naa cira: 16 «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyegãaŋ Diilonɔ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diilonɔ-Yallenɔ ciɛ *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kũŋgu-na, ma ciɛ. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. 17 Yuda waa baa-ye i tie ce maacenduɔma. 18 Uŋ ciɛ maacembabalanɔ daama-i da gbeiŋa maŋ, u sãa suonɔgu baa-ya.† U juɔ par diire u yuŋ-nu suonɔgu fanɔgu-na a muonu u kusũŋgu-i, u purru hel hiere bomborma-na. 19 Yerusalemutaamba nuɔ nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suonɔgu fanɔgu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakeldama», ku yuŋgu yaa wuɔ tãmmaŋ-suonɔgu. 20 A ne da ma nyegãaŋ Gbeliemaŋ-neini-na wuɔ:

«*U dumelle saaya di muonu;*

molo baa waa tiena-diɛ.‡

Aa tiraa nyegẽŋ wuɔ:

«*Molo saaya u biɛ u maacemma-i.*»§

21 «Terienɔgu fanɔgu-na, bamaŋ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienɔ-i, 22 a donɔ Nsãa uŋ *baatisenɔ-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, a ka hi u nyugũmmaŋ-yiingu-i, kutienɔ saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiɛ i tie waŋ u siremma kũŋgu-i.»

23 Uŋ juɔ piiye ti, baa hiel nuɔmba hãi da ba fiɛl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. 24 Baŋ ciɛ mafamma-i, baa cãrã Diilonɔ-i cira: «Itienɔ nuɔ, nuɔnei suyaan i hõmmu-i hiere. Niŋ ka hiel umaŋ ba hãi baanɔ daaba-na, pigãaŋ-ye baa-yo 25 u biɛ maacemma* maŋ Yudaŋ naana-meɪ aa kã u muŋkãmmu.» 26 Baŋ juɔ cãrã ti, baa ful tienɔ a hiel. Tienɔ bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa tie cinciɛluo u diei.

2

Diilonɔ-Yalle jomma-i

1 *Pãntekoti-yiingu-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba waa hiere tigiinɔ terduɔŋ-nu. 2 Ba juɔ'a ba ne da ijieni nanɔ temma hilaa dɔrɔ-i-na ŋaa fafalumu, a jo ji yu baŋ waa dũŋgu maŋ nuɔ-i. 3 Ba'a ba tiraa ne, a da dãamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. 4 Muŋ calaanu haa bei dumaanɔ-na, *Diilonɔ-Yalle pãŋ yu ba hõmmu-i a ce ba donɔ ta ba piiye niɛraanɔ-nelma.

5 A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuɔyaanɔ ba Diilonɔ-hũmelle-i fafamma, ba fõŋgũɔ baa hilaa niliɛŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibienɔ faŋa-na. 6 Baa tiena ji nu ijienɔ daani-i, baa sire gbar kã ka yu. Bamaŋ waa hiere, neliɛŋo neliɛŋo u nuɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba piiye fuɔ ferenɔ nelma-i. 7 Kuɔ cu ba hõmmu-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Ma si Galiletaamba-i daaba-i hiere ke? 8 Ba ciɛ nie ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? 9 N siɛ suɔ wuɔ mie maŋ jãanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadɔsitaamba dii, Põtaamba dii, Asitaamba dii, 10 Firgitaamba dii, Pãnfilitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sirenɔ caanɔgu-na baa dii, bamaŋ hilaanɔ *Ɔromu-i-na bafamba bi dii, 11 Yuifukiriɛŋa dii, bamaŋ bi suurii Yuifusinni-na baa bi dii, Kiriɛtitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieronɔ-na, Diilonɔ uŋ ciɛ maacenfafamma maŋ, neliɛŋo neliɛŋo u nuɔ-ma u ferenɔ nelma-na.» 12 Kuɔ ce-ba gbere, ba sa suɔ baŋ jɔguɔŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» 13 Banaŋ baa bir yanɔ aa ta ba nye pɔpuɔrbiemba-i wuɔ ba nyuɔŋ kolma.

Pier andaanɔgu-i

* 1:16 Niɛŋ Gbeliemaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 41.10. † 1:18 Niɛŋ Matie sebɛ-i-na 27.3-8. ‡ 1:20 Gbeliemaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 69.26 § 1:20 Gbeliemaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 109.8 * 1:25 Yudaŋ taa u ce maacemma maŋ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gbɛ ma yaa-i.

14 Maŋ juə waa dumaanjo-na, Pier wuə sire yiera baa u nabaamba-i* aa naa donj tuə piiye da gbagaga wuə: «*Yuifubaa namaa, baa namaa namanj dii tiena *Yerusalemu-i-na, mi ka wanj nelma diei baa-na, karaan na tünni-i dei na nu-ma. 15 Na suyaa wuə bāanġu saa hi bonj yogo aa na'a ba nyuəŋ kolma, ba daa-ma hie? 16 Na saa da, Diilonj uŋ puəraa Yowel wanj mamanj, ma'i cieŋ. 17 Yowel waanj-ma wuə:

«Diilonjo ciəra wuə:

«Miwaanjo tımmanj-huəŋgu-na,
mi ka gbuo nuəmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisälmba ka ta ba ce mi pəpuərŋgu-i.
Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piiye baa-ba.
Aa ta mi piiye baa bincuəmba-i dānsānniŋ.

18 Coima saa fa, bamanj cāa-minj hiere,
caamba-i baa bəmba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huəŋ daaku-na,
ba ka waa mi pəpuərbiemba.

19 Mi ka ce gbere-weima dərə-i-na baa hēma-na hiere:
Tāmma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasinni kaa bi waa bəi.

20 Bāanġu kaa bir cure ŋaa isuəŋgu
aa cieŋo bir ce dāa ŋaa tāmma.
Mafamma ka ce aa Itienjo jommanj-yiinggu suə hi.
Yiinggu fanġu temma siə ji waa;
ku kaa waa yibuə.

21 A ce dumaanjo-na, umanj duə ji tuə gbuuse Itienjo-i, kutienjo ka kor.»†»

22 Pier wuə suonu u āndaanġu-i wuə: «*Isirahel-baanj namaa, yaan mi wanj nelma diei baa-na: Diilonjo pigāan-na Nasaretitaan Yesu fəŋgūə-i. U cie u ce gbere-weima bəi na həlma-na. Namaa fere-i na saa yanj-ma damma. 23 Ba bel diilonjo-i bel-o hā-na. Diilonjo suə weima-i hiere; uu naa suə wuə na siə yanj-yo. Ma bi cie: Na bilaa-yo a hā bamanj sa kāan Diilonjo-i ba gbu-yo *daan-ŋu ko-yo. 24 Ŋga hēma saa naa waa ma gbāa wuə-yo. A ce dumaanjo-na, banj kuə-yo, Diilonjo yanj-ba aa sire-yuə. 25 Na saa da, *Davidi piiye u maama wuə:

«Mi da Itienjo-i hōnni manj jonj mi yaanġa-na.
U sa taara mi kūəma nyen,
ku'i cie u jo ji waa mi caan-ŋu.

26 Kufanġu həfelle yaa yuu mi huəŋga-i
a ce mi ta mi piiye dumandē-i-na.
Mi suyaa wuə da mi ku, mi ka fiisa.

27 Diilo, mi suyaa wuə ŋ siə yanj mi tē dii kuonj-nelle-na.
Ŋ siə siə yanj nanj noljo hər dii hēma-na.

28 Hūmelle manj kāanj ŋ wulaa,
ŋ pigāan-mi baa-de.
Da mi waa ŋ caanġu-na
ŋ ka ta ŋ ce baa-mi.»‡»

29 Pier wuə cor baa u āndaanġu-i wuə: «Tobinj namaa, mi ka wanj ninsonjo-i baa-na i bincōinjo-i Davidi kūŋgu-na: Davidi kuu ba fuure-yuə, a ji hi baa nyunġo u cīncorre dii i həlma-na. 30 Davidi waa Diilopəpuərbilonjo. Diilonjo naa pā nunġu baa-yo wuə duə saa ji waa, u jāmatigisinni-i, u ka hā u hāayēlŋo nanjo'i baa-ni. 31 A ce dumaanjo-na, Davidi naa tiena baa-ma wuə *Konkortienjo ka ku aa sire. Na saa da u ciəra: «Diilonjo siə yanj u noljo tē dii kuonj-nelle-na» aa «u siə yanj u hər dii hēma-na.» 32 Konkortienjo fanjo yaa

* 2:14 Yesu pəpuərbiemba yaa banj gbēŋ-banġ. † 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a ‡ 2:28 Gbēliemanj-nalāanġu (Psaume) 16.8-11

Yesu-i. Diilonj uŋ siire-yuə, miε maŋ daaye-i hiere i daa-ma nuə. ³³ Diilonjo kãa baa-yo u ka t̄ena u caaŋ-nu, aa uŋ ŋa naa pã nuŋgu maŋ baa-yo wuə u ka hã-yo u Yalle-i, u hãa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Naŋ daŋ mamaŋ daama-i baa naŋ nuŋ mamaŋ, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuə fεε saa kã dərə-i-na, ŋga u piiye Yesu kũŋgu-i wuə:

Itienjo gb̄ε mi Tienjo-i wuə:

«Jo ŋ ji t̄ena mi caaŋ-nu

³⁵ *aa ŋ yaŋ mi mal ŋ bigāarāamba-i hã ŋ ce ŋ bāaŋgu-i bei.»*§

³⁶ Terienju fanju-na, nuharunju si dii, Isirahel-baan namaaŋo-i hiere na saaya na suə wuə naŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na, Diilonjo ciε u yaa-i Itienjo-i aa tiraa ce-yo Konkortienjo.»

³⁷ Baŋ juə nu nel daama-i, kuə ce-ba b̄ŋkũŋgu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuə: «Dumaanjo-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuə gb̄ε-ba wuə: «Naanaŋ na ciləbabalaŋo-i aa na jo ba ji *batisen-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilonjo ka hur na āmbabalma-i. Mafaŋ da ma ce, Diilonjo ka hã-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilonjo pãa nuŋgu-i baa namei baa na bisāmba, wuə u ka hã-na u Yalle-i. U bi pãa-ku baa uŋ ka b̄i bamaŋ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma b̄oi baa-ba a dii sireiŋa bei ba da ba hũu-ma. U taa u piiye baa-ba wuə: «Siyaan konkoro-i, ku yaa mamaŋ kaa da fiεfiε ku nuəmba-i ma siε ka da-na.»

⁴¹ Yiingu fanju-na, nuəmba b̄oi hũyāa Pier nelma-i aa ce ba batisen-ba. Ba yuu nuəmba neifelle nuəsiba ndii temma bamaŋ naa suurii naara Diilonj-dũŋ-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilonj-nelma-i Yesu pəpuərbiemba wulaa. Ba waa ŋaa ceduŋ-biemba, ta ba wuo niwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārā Diilonjo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pəpuərbiemba taa ba ce gberε-weima b̄oi, a ce dumaanjo-na korma taa ma da nuəmba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilonj-dũŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huonja baa ba nagāŋ-niini-i.

⁴⁵ Ba waa umaŋ duə da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbeiŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuə a saa baa gbeiŋ-maamaŋ yeŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni maŋ jon baa dii *Diilodubuə-i-na, ba sa nanna yiingu. Ba taa ba wuo niwuoni-i baa ba-naa c̄inni-na. Ba niwuoni wuoma taa ma d̄ol aa ba h̄ommu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba h̄al neini-i ba tuəlnu Diilonjo-i. Ba maama taa ma d̄olnu nuəmba-i hiere nelle-na. Aa yinniŋ taa ni cor dumaa, Itienjo taa u kor nuəmba-i dum̄ei u naara ba källe-na.

3

Murgu naŋo siire

¹ Yiingu nanju-na, batarunju-na, Pier baa Nsāa-i ba taa ba kã da ba ka cārā Diilonjo-i. ² A ne da naacoljo naŋo waa, uŋ siire, u saa gb̄aa wuə dede. Yinni maŋ jon, ba biε-yo ba kã ba j̄ina *Diilodubuə dumelle nande yaanja-na u tuə cārā bamaŋ suuriiŋ ba wulaa. Dumelle fande-i, ba b̄i-de wuə «Dumεfafalle». ³ Pierbaa-baŋ kãa da ba ka suur, wuə tuə cārā ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolj wuə tuə ne-ba wuə s̄i ba taara ba hã-yo b̄ŋkũŋgu. ⁶ Pier wuə cira: «Warbelle s̄i mi yerren, ŋga kumaŋ dii baa-mi, mi ka hã-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaan Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuə!» ⁷ Aa kã ka bel u nadienanga-i duə sire-yuə. Naacoljo gbeiŋ niε p̄aŋ firnu. ⁸ Wuə wuər sire p̄aŋ tuə wuə. Uŋ siire dumaanjo-na, wuə tuə gb̄eliεŋ Diilonjo-i aa tuə tetiera aa kã ba ta ba suur baa Pierbaa-ba-i Diilodubuə-i-na. ⁹ Nuəmba juə'a ba ne da hai moloŋo-i gb̄elaan Diilonjo-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umaŋ t̄enaanaŋ Diilodubuə dumelle yaanja-na u cārā, u yaa-i. Kuə ce-ba gberε aa tiraa dii kũonyelle-bei.

Pierŋ waan mamaŋ Diilodubuə-i-na

§ 2:35 Gbeliemaŋ-nalāanju (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gb̄ε Pier baa u napəpuərbiemba namba yaa-i.

¹¹ Naacolŋ daa uŋ siire, wuɔ pāŋ nyaarāa Pierbaa-ba-i. Nuɔŋ baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruunŋu-na ta ba ne-ba. ¹² Pierŋ daa baŋ neŋ-baŋ dumaanŋo-na, wuɔ cira: «*Isirahel-baanŋ namaa, baa na yaŋ ku ce-na gberɛ. Baa na ta na ne wuɔ sɪ miɛmɛi siire naacolŋ daayo-i baa i fɛrɛŋ fɔŋgũɔ, sisɔ i wuɔ Diilonŋ-hũmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbāa sire-yuɔ; ku'i sɪ. ¹³ I bɪncuɔmbaŋ siire wuɔ Diilonŋo maŋ hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, baŋ siire wuɔ Diilonŋo maŋ hũmelle-i, u'i ciɛ u cāarāŋo ce bɔi. U cāarāŋo faŋo yaa Yesu-i. Na ciɛ ba bel-o ka hā *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siɛ gbāa wuɔ. ¹⁴ Na cɪnaana Diilonŋ-nolŋo-i, na ciɛ ba bel nelviinŋo-i aa ce ba nanna nelkoronŋo-i. ¹⁵ Na ciɛ ba ko cicɛlma tienŋo-i. Nga naŋ fiɛ ko-yo, Diilonŋo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inŋ haa i nanŋa-i yuɔ ku'i kāayā naacolŋ daayo-i; na sa bi yaŋ-yo suɔma. Inŋ haa i nanŋa-i Yesu-i-na, ku'i ciɛ u sire-yuɔ yeryer dumandɛ-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobinŋ namaa, mi suyaa miɛ na saa naa suɔ-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Nga Diilonŋ uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya waŋ mamaŋ, wuɔ uŋ ka saanŋ *Konŋkortienŋo maŋ, u ka muliɛŋ; nelma famma yaa ciɛ.

¹⁹ «Mamaŋ dii cemma fiɛfiɛ-i-na, naananŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na bir na jo Diilonŋo wulaa, ku yaa u ka hur na āmbabalma-i. ²⁰ Mafaŋ da ma ce, u ka pa kufiɛŋ-bāanŋu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Konŋkortienŋo maŋ dii ku domma-na, u ka bir saanŋ u jo. Konŋkortienŋo faŋo yaa Yesu-i. ²¹ Dumandɛ-i-na, uu dii tɛna dii dɔrɔ-i-na tuɔ ciɛ miwaanŋo duɔ bibirre ŋaa Diilonŋ uŋ ciɛ u pɔpuɔrbiemba waŋ-ma dumaa dii ku bembienŋa-na. ²² Na saa da, *Moisi waanŋ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: *«Diilonŋo ka hiel u *pɔpuɔrbilonŋo nanŋo mɛi temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonŋo faŋ duɔ waŋ mamaŋ, baa na yagar-ma. ²³ Umanŋ duɔ saa nu u nunŋu-i, ba ka hiel kutienŋo nunŋu-i Diilonŋo baamba-na aa ba ka ko-yo.»* ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire piiye hiere, a donŋ *Samiel-na, ba waanŋ nyunŋo ku yinŋ daani maama-i. ²⁵ Diilonŋ uŋ pāa nunŋu maŋ aa ce u pɔpuɔrbiemba waŋ ku maama-i, u pāa-ku baa namei. Aa uŋ pāa nunŋu-i baa na bɪncuɔmba-i kusuɔŋ-nu aa gbɛ Abiramu-i wuɔ: *«Mi ka ta mi cor baa nanŋ hāayɛlmba yaa-i mi ce baa dũnni-i hiere hɛma-na»*†, na nunŋu dii nupalle fande-na. ²⁶ Ku'i ciɛ na da Diilonŋo ciɛ u cāarāŋo jo namei wulaa-i igɛna duɔ ji kāyā-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

¹ Pier baa Nsāa-i baŋ waa ta ba piiye baa nuɔmba-i, *Diilojigāntaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntienŋo-i, a naara *Sadusiɛbaa-ba jo ji da-ba. ² Pierbaa-ba taa ba piiye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kerɛ yiinŋu dii baa yiinŋu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Baŋ juɔ ji da ba piiye dumaanŋo-na, ku saa dɔlnu-bei. ³ Baa bel-ba. Bāanŋu naa tɪ tɪ. Baa kā ka dii-ba kaso ba cɔ. ⁴ Baŋ fiɛ bel-ba, baŋ hii piiye baa bamaŋ hiere, ba fɔŋgũɔ baa hũu-ma. Bamaŋ naa hũyāa-ma, ba gbāa yu nuɔmba neifienŋa hāi nuɔsiba ndii temma.

⁵ Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔmba-i, a naara *ānjɪnamma pigāataamba-i, baa jānu ba-naa *Yerusalɛmu-i-na. ⁶ *Diilojigāntaamba yuntienŋo maŋ ba nanŋ biŋ-yonŋ Ani-i, u waa baa u dumellenŋ-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsāa, baa Alesāndire. ⁷ Baŋ jānu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Baŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolŋ daayo-i? Hai molonŋo-i puɔraa-na?» ⁸ Huɔŋgu fanŋu-na, *Diilonŋ-Yalle naa yu Pier huɔŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaanŋ namaa, baa bɪncuɔŋ namaa, ⁹ i ciɛ ānfafamma molo-na aa na bi-ye ji ta na yuu-ye inŋ ciɛ dumaa sire-yuɔ u murgusinni-na, dumɛi sɪ wɛi? ¹⁰ Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahel-baamba-i: Nanŋ gbuu Nasarɛtitaanŋ Yesu maŋ *daanŋu-na

* 3:23 Anjɪnamma tiyemmanŋ-sebɛ (Deutéronome) 18.15,18,19. † 3:25 Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebɛ (Genèse) 22.18

ko-yo aa Diilonjo sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolŋ daayon siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i. ¹¹ Ba waan Yesu fuɔ maama yaa Diilon-nelma-na wuɔ:

*«Tãmpɛlle man dumarãan namaanjo-i nan cinaana-diɛ,
di yaa juɔ bella dũngu-i.»**

¹² Yesu yaa gbãa kor nelbilibemba-i u diei yon. Da ma hel ufanjo-na, Diilonjo saa hã-ye moloŋo yanŋa nanŋa uman gbãa kor-e.»

¹³ Piɛbaa-ban daa holle-i piye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hõmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbãngbãlãamba; ba sa suɔ sɛbɛ. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. ¹⁴ Da ba ne naacolŋo man siire ba caanŋu-na, ba siɛ suɔ ban ka wan maman. ¹⁵ Baa ce ba hiel Piɛbaa-ba-i gõŋgũon-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: ¹⁶ «I ka ce-ba niɛ? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolŋ daayo-i, nuharunŋu si dii-mɛi; i siɛ bi gbãa ju-ma. ¹⁷ Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yan i tiraa nu ba biɛ Yesu yerre-i baa moloŋo. Uman duɔ bi-de, kuman da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Ban juɔ da ba-naa ti, baa bi Piɛbaa-ba-i a ji wan baa-ba wuɔ ba baa yan ba tiraa nu ba biɛ Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi wan u maama baa moloŋo. ¹⁹ Piɛbaa baa gbɛ-ba wuɔ: «Namaa fɛrɛ-i niɛ-kun na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yan Diilon-maama-i wei? ²⁰ Miɛ fuɔ, in nuɔ maman, aa da maman, i siɛ gbãa finan-mɛi.»

²¹ Ban siire naacolŋo-i, kuɔ gbuu dõnu nuɔmba-i, baa ta ba gbelien Diilonjo-i, a ce dumaanjo-na ãndacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba siel ba yufienŋa yaa piye baa-ba aa nanna-bei ba kã. ²² Ban siire naacolŋo man, u bienŋa naa cor bien komuonŋa hãi.

Diilon-dũŋ-baamba cãarã Diilonjo-i

²³ Ban naana Piɛ-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wulaa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa bincũmbanŋ waan maman baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baa-ma. ²⁴ Ban tũnu-bei dumaanjo-na, baa gbonu cãrã Diilonjo-i wuɔ: «Itie, nuɔnei hielaa dõrɔ-i baa hĩema-i, baa dãmman-nuoraanŋu-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. ²⁵ Nuɔnei cie ŋ *Yalle dii nel daama-i i bincũŋo-i *Davidi† nunŋu-na u wan-ma wuɔ:

«Bige-i cie nuɔmba sire ta ba pepiena nilienŋa-na?»

Ba saa suɔ wuɔ ban puu maman, ma siɛ kã terienŋu wei?»

²⁶ *Fõŋgõtaamba siire tɛrɛŋ yiera,*

aa yuntaamba pũulã Itienjo-i baa u Yufellen-Nolŋo-i.†

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Põse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiinŋ ba-naa nel daadeŋ yaa nuɔ-i, a pũulã ŋ cãarãŋo-i Yesu-i. Ba tigiinŋ ba-naa a pũulã ŋ Yufellen-Nolŋo-i. ²⁸ Dumandɛ-i-na, ninŋ ŋa naa pu maman, maman waa ŋ huonŋa-na, ba cie ma yaa-i. ²⁹ Fiefie-i-na, Itie, ŋ daa ban wur ŋ cãarãŋ miɛŋo-i dumaa. Hã-ye holle i tie gbã i wan ŋ nelma-i. ³⁰ Kãyã-yie i tie gbã i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bõi baa gberɛ-weima bõi ŋ cãarãŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Ban juɔ cãrã Diilonjo-i ti, hĩenŋ maa sagalla ban waa tigiinŋ kusuon-nu. Diilon-Yalle pãŋ yu ba hõmmu-i hiere. Baa da holle ta ba wan Diilon-nelma-i.

Diilon-dũŋ-baamba bilaa ba-naa dumaa

³² Diilon-dũŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hõlma-na, ŋ siɛ gbãa suɔ wuɔ mɛl kũŋgu-i daaku-i aa mɛl kũŋgu-i daaku-i. ³³ Himma nanŋ temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba ãncemma-na ta ma pigãanŋ wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonjo naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonninŋ waa baa bamanŋ hiere, baa cinninŋ bi waa baa bamanŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hã Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeinŋa-i. Bafanŋ

* 4:11 Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 118.22 † 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diilon-cãarãŋo. ‡ 4:26 Gbelieman-nalãanŋu 2.1-2 § 4:27 Ba gbɛ *Yerusalemu.

²⁴ Sorosibaa-ba maŋ niɛyaŋ Diilodubuɔ-i ba yuntienɔ-i, baa *Diiløjigāntaamba yuntaambaŋ nuɔ nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pāŋ cu; ba sa suɔ ku huonɔŋuŋ ka jo baa kumaŋ. ²⁵ Ba'a ba ne da naacolŋo naŋo juɔ ji tuɔ tūnu-bei wuɔ: «Naŋ bilaa balamba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ Diilon-ŋelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntien wuɔ pāŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baŋ kāa, ba saa kā baa bubuɔsinni, wuɔ sɪ nuɔmba ka naŋ-ba baa tāmpēlīŋa.

Ba ce Yesu pəpuərbiemba āndaanɔ-i

²⁷ Baŋ kāa ka bel Yesu *pəpuərbiemba-i jo baa-ba, *Diiløjigāntaamba yuntien wuɔ yuu-ba wuɔ: ²⁸ «Ma sɪ i waan-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa bɪ naacolŋ daayo yerre-i baa moloŋo kɛ? Ma daa niɛ na yaŋ-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmɛi kuɔ-yo kɛ?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I sie gbāa maar Diilonɔ nunɔŋu-i ka ce nelbilien kūŋgu. ³⁰ Naŋ gbuu Yesu maŋ *daanɔ-na ko-yo, i tobaa-baŋ siire wuɔ Diilonɔ maŋ hūmelle-i, u siire-yuɔ ³¹ aa kā baa-yo ka jina u caaŋ-nu. U hāa-yo yuntesinni-i aa ce-yo koŋkortienɔ. U ciɛ kufaŋgu-i duɔ kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa u duɔ hur ba āmbabalma-i. ³² Nel daama-i miɛ i daa-ma nuɔ, *Diilon-Ÿalle bi daa-ma. Bamaŋ nuɔŋ Diilonɔ nunɔŋu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaambaŋ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pāŋ guɔla. Baa pāŋ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Farisɛyienɔ naŋo waa baa-ba, ba taa ba bɪ-yo Gamaliel. U waa *ānjinaamma pigāatienɔ. Nuɔmba taa ba kāŋ-yo nelle-na. Wuɔ sire yiera ba hɔlma-na aa naa cira: «Ciɛŋ ba hel gōŋgūɔŋ-nu.»

³⁵ Baŋ hilaa, wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ: «Isirahel-baan namaa, jɔgaan na ne igēna aa na suɔ na ce naŋ taaran na ce kumaŋ balaŋ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fɛɛ nelbuɔ. Nuɔmba sire cu u huon-nu ta ba kā nuɔmba nuɔsiba hāi caaŋ-nu. Baŋ juɔ ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisāllā hiere wɛi? ³⁷ Fuɔ kūŋguŋ curaa, baŋ taa ba kāŋ nuɔmba-i belle-na, Yuda maŋ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bɔi cu u huon-nu. Baŋ juɔ ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huon-nu, na daa-ba wɛi? ³⁸ Fiefiɛ-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ mamaŋ: Niɛŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuɔ ba ce nelien-maama, yiinɔŋu dii baa yiinɔŋu, ma ka bɛna. ³⁹ Nɔga da kuɔ Diilon-maama ninsoŋo, na sie gbāa bɛna-mɛi. Niɛŋ torro, na baa ji ta na gāŋ baa Diilonɔ aa cira na gāŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielŋ piye dumaanɔ-na, ba kā ka ciire aa naa bɪ pəpuərbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba baa tiraa yaŋ ba da ba bɛi Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ ciɛ mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diilonɔ ka tuɔ kāŋ-ba nelfafaamba Yesu huonɔŋu-na. ⁴² Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, yinni maŋ jon, ba waŋ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuɔ Yesu yaa *Koŋkortienɔ maŋ Diilon un saan-yo.

6

Yesu pəpuərbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i huɔŋ daaku-na, a ce dumaanɔ-na bamaŋ piyen girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamaŋ piyen ebiremma-i, ba cal niwuoni-i yinni maŋ jon aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pəpuərbiemban daa ba waana dumaanɔ-na, baa tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i hiere a waŋ baa-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ i sie gbāa yaŋ Diilon-ŋelma wamma-i aa die ne niwuoniŋ-kūŋgu, ku saa bɛ dumaanɔ-na. ³ Hielaan nuɔmba niehāi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilon-Ÿalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maacen daama-i hā ba yaa-i ⁴ aa miɛ i fulnu Diilocārälle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hiere, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etiēni. Diilon-*maama-i* baa Diilon-*Yalle* naa yu Etiēni huŋga-i. Baŋ hielaa Etiēni-i, baa hiel Filipu, baa Purokər, baa Nikanər, baa Timə a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyəsi, ŋga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Baŋ hielaa-ba, baa pigāaŋ pəpuərbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilon-*o-i* hā-ba.

⁷ Diilon-*nelma* taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniŋ cor dumaa, nuamba hūu-ma dumēi *Yerusalemu-i-na. *Diilojigāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dēi.

Ba bilaa Etiēni-i

⁸ Diilon-*o* naa silaa ce baa Etiēni-i: Uu naa hā-yo himma u tuə ce gbere-weima bəi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kā *Diilonelhāalādūŋgu naŋgu-na ba kā ba nu Diilon-*nelma-i*. Ba taa ba bī Diilonelhāalādūŋgu faŋgu-i «Kufiēŋ ba dūŋgu»*. Yuifubaa-ba famba kā ba ta ba fanu ba-naa baa Etiēni-i Diilon-*nelma-na*. Ba hōlma-na, banamba taa ba hel Sirēni, banamba Alēsāndiri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diilon-*Yalle* naa waa baa Etiēni a ce ba saa gbāa piye yar-o.

¹¹ Kuŋ nuəlaa-ba, ba bir yaŋ aa biē nuamba gbeŋa-na ba ta ba wuəra ba waŋ wuə: «Naacolŋ daayo u wuəra u tuora *Moisi-i baa Diilon-*o-i*; baŋo sī.» ¹² Ba ciē ku yaa-i nuamba hōmmu du baa Etiēni-i nelle-na. Bīncuamba-i baa *āŋjīnamma pigāataamba-i hiere ba hōmmu duu baa-yo. Baŋ ciē kufaŋgu-i, ba kā ka bel-o kā baa-yo *nellentaamba wulaa.

¹³ Baŋ kāa baa-yo, ba tiraa bī coikartaamba namba kā, wuə siertaamba. Baa kā ka ta ba kar coima-i ba haa-yuə wuə: «Naacolŋ daayo sa gbuu piye *Diilodubuə yefafalle, halle baa *āŋjīnamma-i hiere. ¹⁴ I daa u wuəra u piye wuə Nasaretitaan Yesu ka muonu Diilodubuə-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» ¹⁵ Bamaŋ waa hiere gēŋgerterienŋu-na, baa dīŋ-yuə ta ba ne-yo. U yaanŋa taa ka caa ŋaa *dərpuərbilon yaanŋa.

7

Etiēni āndaanŋu-i

¹ Siertaambaŋ juə piye tī, *Diilojigāntaamba yuntien wuə yuu Etiēni-i wuə: «Baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo wēi?» ² Etiēni wuə cira: «Mi nellen-tobiŋ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuə aa i bīncōiŋo-i *Abiramu suə duə sire Mesopotami-i-na ka tēna Arā-i-na, Cagaan-Diilon-*o* naa carra-yuə ³ a waŋ baa-yo wuə u yaŋ u huraamba-i aa u sire ba jāmalā-i-na, kere u ka pigāaŋ-yo jāmalā naŋo u ka tēna. ⁴ Abiramu sire* ka tēna Arā-i-na. Uŋ kāa terienŋu-na, u toŋ juə ku, Diilon-*o* ce u jo ji tēna naŋ yēŋ jāmalā maŋ nuə-i daayo-i.

⁵ «Uŋ juə, Diilon-*o* saa hā-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaan aa pā nuŋgu baa-yo wuə: «Mi ka hā-ni jāmalā daayo-i. Da ŋ saa ji waa, ŋ huon-baamba ka biē-yo cor.»† A ne da huonŋu faŋgu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. ⁶ Diilon-*o* gbē-yo wuə: «*Ŋ huon-baamba ka waa juəma-na, ba ka bel-ba kəršinni-na jāmalā faŋo-na gbuu muliēn-ba. Ba ka ce bieŋ nuəsiba hāi muliēma. ⁷ Ŋga bamaŋ ka bel-ba kəršinni-na, muəmei ka pā kutaamba-i mi fere. Da mi ji ce mafamma-i, ŋ hāayēlmba ka suə sire terienŋu-na ji tēna bande ta ba buol-mi.*»‡

⁸ «Uŋ waan mafamma-i, wuə bel *tobisinni baa Abiramu-i aa naa ce u *jā a dānya tobisinni fanni-i§. Ku'i ciē na da *Isakiŋ juə hoŋ, yinni niehāi cor, niisiēi yiinŋu-na,

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kəršinni-na a kā baa-ba *Ōromu aa ji nanna-bēi. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāayēlmba yaa baŋ gbēŋ-baŋ bande-i-na. * **7:4** Girekimma-na ba ciēra u siire Kalde jāmalā-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jāmalā duəŋo yaa-i. † **7:5** Niēŋ Miwaanŋo jīnamman-*sebe-i*-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ **7:7** Niēŋ Miwaanŋo jīnamman-*sebe-i*-na (Genèse) 15.13-14, Helman-*sebe-i*-na (Exode) 3.12. § **7:8** Niēŋ Miwaanŋo jīnamman-*sebe-i*-na (Genèse) 17.10-14.

Abiramu jā-yo. Isakiŋ bi siire da *Yakəbu-i, u bi jā-yo. Yakəbu bi sire ce maaduəma baa i b̄incuəmba-i*.

⁹ «I b̄incuəmba sire bigāaŋ ba hāaŋo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba sāa-yo kā baa-yo Esipi. Nga Diilonŋo waa baa Yosefu-i. ¹⁰ U hielaa u yuŋgu-i mul̄εma-na hiere aa ce-yo nelnurāŋo aa tiraa ce u k̄uŋgu d̄olnu Esipitaŋ jāmatigi-i. Jāmatigi haa-yo u jāmalā yuŋ-nu baa u dumelle bi yuŋgu-na.

¹¹ «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jāmalā-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i b̄incuəmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. ¹² Yakəbu ji nu wuo ba suor d̄imma dii Esipi-i-na. U puər i b̄incuəmba kā ka sāa bir k̄uŋ.

¹³ «Baŋ juə kā hāal̄iŋo-i, Yosefu pigāaŋ-ba u fεε wuo fuə yaa Yosefu-i. Terienŋu faŋgu'i nuə-i, jāmatigiŋ suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuo ce u m̄albaa-ba bir k̄uŋ ka jo baa tuoŋo-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Ba k̄uŋgu-na, ba waa nuəmba komuəŋa siεi baa c̄incieluo nuəmba ndii. ¹⁵ Yakəbu kāa k̄amma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilon-bab̄imuə kaa hi-yo kusuəŋ-nu'i baa i b̄incuəmba-i hiere. ¹⁶ Ba waa umaŋ duə ku, ba biε-yo ka fuure-yuə Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramuŋ sāa c̄incorre maŋ Amər bisālm̄ba wulaa†.

¹⁷ «Diilonŋ un p̄aa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, ku cemmaŋ-huəŋguŋ juə ta ku piε, miε baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ Jāmatigi naŋo ji nyugūŋ. Jāmatigi faŋo saa tuə suə Yosefu-i. ¹⁹ Wuə f̄unūŋ tuə ce karaaŋgu baa i b̄incuəmba-i. U waa ciεŋo maŋ duə hoŋ u bilonŋo-i, u bel diilonŋo-i ce u nanna-yuə u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huəŋ huəŋgu faŋgu'i nuə-i. U maama saa naa fa baa fafaŋgu-i. Un huəŋ, u b̄incuəmba gbāaŋ fuo-yo ba d̄uŋgu-na u ce caamba siεi yon baa-ba. ²¹ Baŋ juə suə baa-ba aa ce ba biε-yo ka nanna, jāmatigi bilon wuo biε-yo ce-yo ŋaa fuə bilohoiŋo, a fiε-yo u ji v̄aa. ²² Ku ciε dumei Moisi suə Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yuŋgu ka muonu aa weima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Un juə da bien komuəŋa hāi, wuo kā duə ka ne u nellen-baamba-i‡. ²⁴ Yiinŋu nanŋu-na, wuo ji da Esipiyiεŋo naŋo ce ba wuoŋo naŋo-i s̄ulma. Wuə h̄uu naacolŋo-i aa naa muo Esipiyiεŋo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen-baamba suə wuo Diilonŋo ciε u'i jo duə ji kor-ba. Nga ba saa suə-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuo da ba baamba namba gāŋ. Wuə karnu-bei aa naa tuə piiye baa-ba wuo: «Bige-i ciε na ta na gāŋ, ma s̄i namei kuuduəŋgu?» ²⁷ Umaŋ taa u j̄inya u nawuoŋo-i wuo s̄ε Moisi-i da yεr, aa naa cira: «Hai moloŋo-i diyaa naŋ nuŋgu-i?» ²⁸ ŋ taara da ŋ ko-mi ŋaa niŋ kuə Esipiyiεŋo-i dumaa cicuəŋgu-na wei?» ²⁹ Un piiye dumaŋo-na, Moisi saa gbāa duə tiraa t̄εna; wuo gbar ka t̄εna Madiyā. U kaa biε ciεŋo-i kusuəŋ-nu'i a hoŋ bisālm̄ba hāi baa-yo.

³⁰ «Bien komuəŋa hāi cor. Yiinŋu nanŋu-na, *d̄ərpəpuərbilonŋo naŋo carra Moisi-i dii *h̄iεkuraŋgu-na Sinayi tānuŋgu h̄olma-na. Wuə u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caaŋ tibiyelle nande-i aa d̄ərpəpuərbilonŋo waa dii mu huəŋga-na. ³¹ Kuə cu u huəŋga-i. Wuə ta tuə piε duə ka ne dāamu fammu-i d̄ei. Wuə u ne da Itienŋo piiye baa-yo wuo: ³² «Moisi, ŋ b̄incuəmba Diilonŋo yaa muəŋo-i: Abiramu siire wuo m̄ei h̄umelle yaa-i, Isaki-i baa Yakəbu-i hiere maaduəma.» Moisi k̄ūma p̄aŋ ta ma nyεŋ, a ce u saa tiraa siε duə ne terienŋu faŋgu yaŋga-na. ³³ Itienŋo gb̄ε-yo wuo: «Hiel naat̄enni-i ŋ gb̄eini-na; niŋ yεŋ terienŋu maŋ nuə-i daaku-i Diilon-terienŋu. ³⁴ Mi baambaŋ ceŋ s̄ulma maŋ Esipi-i-na, mi daa-ma; baŋ bireŋ, mi nuə, ku'i ciε mi hiire jo miε mi ji kor-ba. Jo mi ji puər-ni ba wulaa.»§

³⁵ «*Isirahel-baambaŋ siε Moisi maŋ wuo u halan, molo saa dii u nuŋgu ba berru-na, Moisi duəŋo faŋo yaa Diilonŋ un ciε d̄ərpəpuərbilonŋo jo ji puər-o wuo u ka waa ba yuŋ-nu

* 7:8 Yakəbu b̄epuəmba waa c̄incieluo baa ba hāi. Etieni b̄iε ba yaa-i bande-i-na wuo ba b̄incuəmba. † 7:16 Niεŋ Miwaŋo j̄nammaŋ-seb̄e-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13. ‡ 7:23 Moisi waa *Isirahel wuoŋo naŋo. § 7:34 Niεŋ Helmaŋ-seb̄e-i-na (Exode) 3.1-10.

aa hūu-ba Esipitaamba nyisēnni-na. ³⁶ Moisi yaa ciε himma-i a hiel i bīncuamba-i Esipi-i-na. U ciε-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmmaṅ-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hīekuraanṅu-na duə gbāa kor-ba. U ciε kufanṅu-i bien komuəṅa hāi.

³⁷ «Moisi duəṅo faṅo yaa gbīε Isirahel-baamba-i wuə Diilonṅo ka hiel ba nellen-wuəṅo naṅo ce-yo u *pəpuərbilonṅo fuə temma hā-ba*. ³⁸ Aa i bīncuambaṅ waa hīekuraanṅu-na, u yaa waa ba hōlma-na baa Diilonṅo-i. Dərpəpuərbilonṅo taa u piye baa u yaa-i Sinayi tānunṅu-na u tuə kā u tūnu i bīncuamba-i. U yaa taa u jo baa cicēlman-nelma-i u jo u waṅ-ma baa-ye. ³⁹ I bīncuamba bir yaṅ ba sa nu u nuṅgu-i. Ba ciinaana-yuə aa ta ba taara ba bir kā Esipi-i-na.

⁴⁰ «Baṅ diyaa mafamma-i ba hōmmu-na, ba gbē *Aarō-i wuə: *«Ce tīnni ṅ hā-ye, niman ka kāyā-yiε i hi i munṅāmmu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suə uṅ curaa kusuəṅ-nu.»*† ⁴¹ Yibienṅa faṅa-na, baa sire kul nambilonṅo a ce-yo tīnṅu ta ba buol. Baṅ kulii nambilonṅo-i, kuə silaa gbuu dōlnu-bei ṅaa bige-i! Baa ce ponsaanṅu ma yerren. ⁴² Diilonṅ wuə ne-ba aa yaṅ-ba ba ta ba buol mēṅa baa cēiṅo baa bāanṅu ṅaa maṅ nyegāan duma

Diilopəpuərbiemba sebe-i-na wuə:
*«Isirahel-baan namaa,
 naṅ ciε bien komuəṅa hāi maṅ hīekuraanṅu-na,
 na taa na ko niikonni-i na hā muəmei wei?
 Na taa na bi pā niipānni-i na hā muəmei wei?»*

⁴³ *Ma sī na birii yaṅ aa kul tīnni ta na buol?*

Na saa tūu Molōki†dūṅgu-i

baa Erefāšməele-i ta baa-ni wei?

Na ciε kəllun-nobimba famba-i ta na buol-ba.

*Mi ka ce ba kā baa-na dii *Babilōni huon-nu.»**

⁴⁴ Etieni wuə cor baa u āndaanṅu-i wuə: «*Tobisīnniṅ-dūṅgu waa baa i bīncuamba-i hīekuraanṅu-na. Diilonṅ-nelma waa ku yaa nuə-i. Moisi ciε-ku ṅaa Diilonṅ pigāan-yo ku cemma-i duma. ⁴⁵ Ku huonṅu-na, i bīncuamba huon-baamba ji wuo dūṅ daaku ciilunṅu-i. Yosuwe yaa waa ba yaanṅa-na. Diilonṅ wuə kāyā-bei ba donya nuamba maṅ waa hiere jāmalā daayo-na aa biε dūṅ daaku-i ji tēna baa-ku. Ku tīyāa dumēi ji hi *Davidi bāanṅu-i. ⁴⁶ Diilonṅo taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuə cārā hūmelle-i u wulaa wuə u yaṅ u ma ninson-dūṅgu hā-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o ku.† ⁴⁷ Dūṅgu fanṅu-i, *Salomō'i juə ma-ku hā Diilonṅo-i.† ⁴⁸ ṅaa Dərwuonṅo sa cə dūṅ-nu ṅaa Diilopəpuərbilonṅ uṅ waan-ma duma wuə: ⁴⁹ «Itienṅo ciεra wuə:

«Dəro yaa mei fṅṅōtesīnniṅ-teterre-i.

Mi ciε hīema-i ta mi haa mi gbeini.

Namaa gbāa ma dūṅ haku-i hā muəṅo-i?

Mi munfisammun-terienṅu yaa hie hīema-na?

⁵⁰ *Bīmbīnni maṅ dii hiere,*

mei napərren-niini'i sī wei?»Š»

⁵¹ Etieni wuə cira: «Ānyagarmantaan namaa temma-i daana-i, Diilonṅo bīε-na ji gbē! Na sa siε *Diilonṅ-Yalle wulaa. Na biyaa na bīncuəṅ-maama. ⁵² Diilopəpuərbilonṅ hayo-i siire aa na bīncuamba saa ce-yo sūlma? Halle baman siire piye Nelviinṅo jomman-kūṅgu-i, na bīncuamba kuə-ba. Fiεfiε-i-na Nelviinṅ uṅ juə, namaa na hel u huon-nu aa bel-o ko-yo.

* **7:37** Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 18.15. † **7:40** Helman-sebe-i-na (Exode) 32.1,23. ‡ **7:43** Molōki: Tīnṅu naṅ yerre-i dumaanṅo-na. Isirahel-baamba naa biε tīnṅu fanṅu-i Kanaataan wulaa ta ba buol-ku. § **7:43** Erefā: Tīnṅu naṅ yerre-i dumaanṅo-na. Baa kulii-ku ṅaa mēle ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * **7:43** Amōsi (Amos) 5.25-27 † **7:46** Niēṅ Samiēl sebehāalṅo-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ **7:47** Niēṅ Jāmatigi ba sebedēlāṅo-na (1 Rois) 6.1-38. § **7:50** Isayi (Ésaie) 66.1-2a

53 N̄ siε suɔ wuɔ Diilonɔ puɔraa dərɔpəpuərbiemba ji h̄a namei baa u *ānj̄inamma-i, na yan̄ aa h̄u-ma nanna.»

Ba naan̄ Etiēni-i ko-yo

54 Etiēniɲ piieyε dumaanɔ-na, u piieyε suur *nellentaamba-na. Baa p̄an̄ pu baa-yo. 55 A ne da *Diilonɔ-Yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ t̄a u yun̄gu-i tuɔ ne dərɔ. Wuɔ u ne da Diilonɔ yaan̄ga caa da kpoikpoi aa da Yesu yiεraaya Diilonɔ caan̄gu-na. 56 Wuɔ cira: «Niεɲ, dərɔ puurii, aa *Molon-Biēɲo yaa yiεraaya daayo Diilonɔ caan̄gu-na!» 57 Baa p̄an̄ suunu ba t̄unni-i aa naa ta ba kaas̄iɲ, aa k̄a ka yu-yuɔ bel-o.

58 Baɲ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellen̄-huɔŋga-na, k̄a baa-yo kət̄uɔŋgu ka ta ba nan̄-yo baa t̄amp̄ēl̄ēiɲa da ba ko-yo. Naacombilonɔ nan̄o waa baa-ba, ba taa ba b̄i-yo Sol. Siεrtan̄ baa hielaa ba jon̄gorbaa-ba-i h̄a u yaa tuɔ niya-b̄ei aa k̄a ka ta ba nan̄ Etiēni-i. 59 Baɲ nan̄-yon̄ dumaanɔ-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itiēɲ nuɔ, h̄u-mi.» 60 Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ d̄ūna aa naa piieyε da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne baɲ cen̄ kuman̄.» Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ cii, u kuliɲgu yaa dumaanɔ-i.

8

Sol̄ haa kuman̄ Diilonɔ-d̄ūɲ-baamba-na

1 Etiēni kuliɲgu d̄olaanu Sol̄ ŋaa bige-i! Etiēniɲ kuu yiɲgu man̄ nuɔ-i, baa sire suuye Diilonɔ-d̄ūɲ-baamba-i *Yerusal̄emu-i-na. Baa pis̄all̄a hiere; banamba ta ba k̄a *Yude, banamba *Samari aa naa yan̄ Yesu *pəpuərbiemba yaa yon̄. 2 Nelfafaamba namba biε Etiēni-i ka fuure aa ce maman̄ waa cemma hiere u kuliɲgu-na. 3 Sol̄ wuɔ gbuu faya u fεrε tuɔ ce karaan̄gu-i baa Diilonɔ-d̄ūɲ-baamba-i: U taa u wuɔra c̄inni-na u bel caamba-i baa b̄emba-i hiere u k̄a u dii-ba kaso.

Diilonɔ-nelma h̄ii Samari-i

4 Diilonɔ-d̄ūɲ-baamba man̄ gbaraa pis̄all̄a, ba taa ba wuɔra ba wan̄ *Neld̄ɔd̄ɔlma-i nileiɲa-na. 5 Filipu wuɔ k̄a ka hel *Samari nelle nande-na, a don̄ tuɔ piieyε *Kon̄kortieɲo maama-i. 6 U bi taa u ce gb̄εrε-w̄eiɲa ba h̄ɔlma-na. U waa duɔ wan̄ maman̄, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piieyε, ba kar ba t̄unni-i fafamma ta ba nu. 7 U duɔnya *j̄inabaa b̄ɔi nuɔmba-na. Duɔ donya uman̄, u kaas̄iɲ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa b̄ɔi baa jaamba b̄ɔi. 8 Kuɔ gbuu f̄un̄uɲ d̄ɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

9 A ne da hiron̄o nan̄o waa nelle fande-na, ba taa ba b̄i-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gb̄εrε, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ j̄ina u fεrε kpaga. 10 B̄incuɔmba-i baa bis̄al̄mba-i hiere, ba taa ba k̄aal̄a-yuɔ. Ba taa ba piieyε wuɔ: «Diilonɔ-himma yaa dii baa naacol̄ɲ daayo-i, baɲ b̄iɲ maman̄ ⟨nin̄son̄-himma-i⟩.» 11 Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba h̄ɔlma-na, ku'i ciε ba ta ba k̄aal̄a-yuɔ k̄aal̄an̄ daama temma-i. 12 Filipun̄ juɔ k̄a ka wan̄ *Diilonɔ-b̄aan̄gu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa b̄emba-i hiere baa h̄u Neld̄ɔd̄ɔl̄ɲ daama-i aa naa ce ba *batisen̄-ba. 13 Simɔ fuɔ fεrε wuɔ bi h̄u-ma aa ce ba *batisen̄-yo. Baɲ baatisen̄-yo, wuɔ p̄an̄ nyaar̄aa Filipu-i. Filipu himma bir yan̄ aa ta ma ce fuɔ fεrε-i gb̄εrε.

14 Yesu *pəpuərbiemban̄ juɔ nu-ma dii *Yerusal̄emu-i-na wuɔ Samaritaamba h̄ȳȳaa Diilonɔ-nelma-i, baa saan̄ Pier-i baa Ns̄aa-i ba wulaa. 15 Pier-i baa Ns̄aa-i baɲ k̄aa, baa c̄ar̄a Diilonɔ-i h̄a-ba wuɔ u h̄a-ba u *Yalle-i. 16 Huɔŋgu fan̄gu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilonɔ-Yalle-i yogo. Baa baatisen̄-ba yaa yon̄. 17 Ku'i ciε Pierbaa-baɲ k̄aa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a c̄ar̄a Diilonɔ h̄a-ba u Yalle-i. 18 Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel gb̄eiɲa duɔ h̄a Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: 19 «H̄aan̄-muɔ baa hiɲ daama-i; da mi haa mi nammu-i uman̄ nuɔ-i, kutieɲo da Diilonɔ-Yalle-i!» 20 Pier wuɔ cira: «Simɔ, ŋ daa niε s̄i ba s̄aa Diilonɔ-cal̄uɔ-i baa gb̄eiɲa w̄ei? Niɲ diyaa mafamma-i ŋ huɔŋga-na, mi waasaan̄-ni baa ŋ gb̄eiɲa-i hiere. 21 N̄ saa kon̄ baa Diilonɔ-i. N̄ siε gb̄aa da b̄iɲk̄un̄gu bande-i-na.

22 Hiel nel daama-i η huɔŋga-na, ma saa fa, aa η cārā Itienjo-i si u ka ce jande niε. 23 Mi niε da η balaan cor, aa da *Sitāni taa yaan̄ga niε.»

24 Uη piiye dumaanjo-na, Simɔ wuɔ gbē-ba wuɔ: «Namaa fεrε-i, cāarāŋ Itienjo-i na hā-mi, wuɔ nan̄ waan̄ mamaŋ daama-i, u baa yan̄ ma da-mi.»

25 Pierbaa-ban̄ juɔ wan̄ Itienjo melma-i tī, baa bir kā Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wan̄ Neldɔdɔlma-i Samari nilēiŋa bɔi-na ba kā.

Fāamaanjo nanjo hūyāa Yesu maama-i

26 Yiingu nan̄gu-na, Itienjo *dɔrpɔpuərbiɔnjo ji wan̄ baa Filipu-i wuɔ: «Sire η ka biε hūmelle man̄ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di kā Gasa-i-na. Hūmelle fande-i nuɔmba sa biε-de duma.» 27 Filipu wuɔ sire ta, u saa sεrε. Uη biyaa hūmelle-i tuɔ kā, wuɔ fara da wotortienjo nanjo kā u yaan̄ga-na. Fāamaanjo nanjo'i waa u huɔŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jāmatigi* man̄ waa Etiyopi-i-na ba ta ba bī-yo Kāndasi, u yaa waa u nagāŋ-niini yun̄gu-na. Wuɔ juɔ Yerusalemu-i-na ji jaal Diilonjo 28 aa bir tuɔ kūŋ. U taa u kalan̄ *Isayi sεbε-i u kūŋ.

29 *Diilonj-Yalle gbē Filipu-i wuɔ: «Gbāana η ka hi wotortien̄ daayo-i.» 30 Filipu wuɔ gbar ka hi-yo. Uη hii, wuɔ da u kalan̄ *Isayi sεbε. Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Niŋ kalan̄ mamaŋ, η suɔ-ma wεi?» 31 Naacolj wuɔ cira: «Molo duɔ saa hielnu-mei baa-mi, mi siε gbāa suɔ-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūŋ tīena u caan̄gu-na. 32 Uη taa u kalan̄ terien̄gu man̄, ku yaa daaku:

«Ba ciε-yo sūlma

u saa ji puur u nun̄gu-i wan̄ wεima ŋaa tūmaanjo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuɔsīnni-i wa,

u sa wan̄ wεima.

33 *Ba ciε-yo nelsɔsɔiŋo*

aa hūu ninsoŋo-i u wulaa.

Ban̄ kuɔ-yo, u ka ce niε da huon̄gu molo duɔ ji wan̄ ku maama?»†

34 Naacolj wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «*Diilopɔpuərbiɔnjo piiye hai maama-i dumandε-i? U piiye fuɔ maama waa u piiye unan̄ maama?» 35 Filipu wuɔ suur nelma yaan̄ga-na, a don̄ tuɔ piiye Yesu *Neldɔdɔlma-i baa-yo. 36 Ban̄ kaa hi yaan̄ga-i, baa da hūmma namma. Naacolj wuɔ cira: «Hūmma namma yaa daama, η sa *batisen̄-mi wεi?» [37 Filipu wuɔ cira: «Da kuɔ η hūyāa Yesu maama-i hīŋ, mi gbāa batisen̄-ni, wεima si dii.» Naacolj wuɔ cira: «Mi hūyāa-ma wuɔ Yesu-Kirsa yaa Diilonj-Bienjo-i.»] 38 Aa naa ce ba yiεra. Ban̄ yiεraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuɔ batisen̄-yo. 39 Ban̄ hilaa, naacoljo huɔŋga gbuu fē. Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diilonj-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo bīŋkūŋgu; wuɔ cor baa hɔfēlle-i tuɔ kūŋ. 40 Filipu juɔ'a u suɔ da u fεrε Asɔti. Wuɔ cor tuɔ wan̄ Neldɔdɔlma-i nilēiŋa-na hiere u kā. U ciε dumεi fuɔ ka hi Sesare.

9

Solj hūyāa Yesu maama-i dumaa

(Pəpuər. 22.5-16; 26.12-18)

1 A ne da huɔŋgu fan̄gu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itienjo baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi uman̄, u ko-yo. Yiingu nan̄gu-na, wuɔ ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntienjo wulaa, 2 wuɔ u ce sεbεbaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ ba hā-yo hūmelle-i duɔ da baman̄ suurii Itienjo hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bεmba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. 3 Diilojigāntaamba yuntienjo ce sεbεbaa-ba-i hā u ta.

Uη kaa tuɔ piε Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma nan̄ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-yo huɔŋga. 4 Wuɔ pāŋ hel cii. Uη cii dumaanjo-na, wuɔ nu molo piiye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i

* 8:27 Jāmatigi daayo waa ciεŋo a saanu baa mamaŋ nyegāan̄ girekimma-na. † 8:33 Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

cie η ta η ce karaaη daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wuə yuu wuə: «Hai moloηo'i?» Kutien wuə cira: «Muə Yesu. N ce karaaηgu-i baa muəmei. ⁶ Sire η perien η suur nelle-na; mamaη dii cemma, da η suur ba ka waη-ma baa-ni.»

⁷ Nuəmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuə moloη daayo piiye, da ba ne, ba sie da-yo. Baa yiera kar da hāmmu! ⁸ Sol wuə sire. Duə puur u yufienja-i, u sie da bīnkūngu. Baa bel u naη-na, a perien suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U cie yinni siei aa u yufienja suə da a puur. Yiη daani-i ni siei-i-na, u saa dii bīnkūngu u nuηgu-na.

¹⁰ A ne da Itieno wuoηo naηo waa Damasi-i-na, ba taa ba bī-yo Ananiyasi. Itien wuə carra-yuə aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuə cira: «Mi siyaa.»

Itien wuə cira: ¹¹ «Sire mi puər-ni naacolηo naηo wulaa, ba bī-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellen, dii hūmelle maη baη bīη-den Hūmeviile-i di tūngu-na. Dumandε-i-na, uu dii tuə cārā Diiloηo-i, ¹² aa u daa η kāa u wulaa dii dūngu-na ka haa η nammu-i yuə a cārā Diiloηo-i u yufienja da a puur.»

¹³ Ananiyasi wuə cira: «Itie, nuəmba bəi waη naacolη daayo maama baa-mi. Bamaη cuu η huonη-nu Yerusalemu-i-na, uη haa kumaη bei, mi nuə-ku. ¹⁴ Niη daa uη juə bande-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba'i hāa-yo hūmelle-i u duə ji bel bamaη gbuusiη η yerre-i.»

¹⁵ Itien wuə cira: «Yaη aa η kā, mi hielaa naacolη daayo-i u duə pigāaη *niēraamba-i mi sinni-i, aa bi pigāaη nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ Uη ka mulien duma mi maama-na, mei fεε yaa ka pigāaη-yo baa-ku.»

¹⁷ Uη juə piiye dumaηo-na, Ananiyasi wuə sire ta kā Yuda ciηngu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itieno yaa puəraa-mi η wulaa wuə mi ji puur η yufienja-i aa yu η huənga-i baa *Diiloη-Yalle-i. Ba bī-yo Yesu. Niη taa η jo hūmelle-na u yaa caraayanie.» ¹⁸ Uη bi waη mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienja-na ηaa tetefuoru a diire. U yufienja pāη puur. Wuə pāη sire baa *batisen-yo. ¹⁹ Ku huonηgu-na, wuə wuə niwuoni-i a da fōηgūo.

Sol yufienjaη puurii, wuə tiena Damasi-i-na ce yinni celle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uη tienaana, wuə don tuə waη Yesu maama-i Diilonelhāalādūnni-na, wuə Yesu yaa Diiloη-Bieno-i. ²¹ Kuə cu nuəmba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Bamaη taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolη daayo'i saa tuə huol ba yammu-i wei? Ku baa ji waa u suyaa u fεε jo duə ji bel-ba ka hā Diilojigāntaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Baη fie ba waη mafamma-i, Sol kūma saa kara; yinniη cor duma, kunaηgu'i suuriη-yuə ku naara. Duə bie tagaaya pigāaη wuə Diiloη uη saη *Konkortieno maη, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maη Damasi-i-na ba sie da nelma waη.

²³ Ku huonηgu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuə ba ko-yo. ²⁴ Baη puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bāaηgu-i baa isuəηgu-i. Sol wuə nu-ma wuə ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuəηgu naηgu-na, bamaη waa u huonηgu-na, baa dii-yo sāmbaga nuə a hiire-yuə jina nelle huon-yaηga-na.

Sol birii kā Yerusalemu-i-na

²⁶ Baη hiiriie Sol jina nelle huonηgu-na, wuə ta bir kā *Yerusalemu-i-na. Uη kāa ka hi, wuə kā Diiloη-dūη-baamba wulaa. Baa bir yaη aa ta ba kāalā-yuə. Baa sa hūu-ma wuə u hūyāa Yesu maama-i ninsoηo. ²⁷ Barnabasiη daa ba kāalā-yuə dumaηo-na, wuə kā baa-yo Yesu *pəpuərbiemba wulaa. Baη kāa, Itien uη caraaya-yuə duma Damasi hūmelle-na a piiye baa-yo, Barnabasi wuə suur ma yaηga-na hiere a waη-ma baa-ba, aa uη bi daa holle-i duma a waη Yesu maama-i Damasi-i-na, wuə bi waη mafamma-i baa-ba. ²⁸ A don huonηgu faηgu-na, Sol wuə ce ba wuəratieno: U taa u wuəra baa-ba Yerusalemu

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuəmba bəi taa ba ma kokobaa ba cīlāa ba nileiηa-i aa hiel dumienja. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigāarāamba baa gbāa tugol-ba. Dumienja yammu-na, ba taa ba jina nuəmba ta ba niya-yei.

huɔŋga-na u waŋ Itienjo maama-i. Uu naa fɛ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba maŋ piijen girekimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilon-dūŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saan-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, Diilon-dūŋ-baamba waa ba fɛɛɛɛ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanŋu taa ku naara ba Diilon-hūmellen-kūŋgu-na. Ba taa ba sie Itienjo wulaa aa *Diilon-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i. Yiingu nanŋu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilon-dūŋ-baamba maŋ waa terienŋu-na. ³³ A ne da murgu naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Ene. U bien niisiɛi waa belle fande-na u sa gbãa sire. ³⁴ Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-nie! Sire ŋ pɪŋ ŋ figiingu-i ŋ jina.» Ene wuɔ bi pãŋ yiye sire. ³⁵ Uŋ siire dumaanjo-na Lidataamba da-yo, baa pãŋ hūu Itienjo maama-i baa Sarɔtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilon-dūŋ-wuonjo naŋo waa Yope-i-na, ba taa ba bɪ-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dorkasi. Ku yunŋu yaa wuɔ yɔɔɔɔ. U waa ciɛŋo. Uu naa firnu u nanŋa-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sūntaamba-i. ³⁷ Pierŋ waa yibienŋa maŋ nuɔ-i Lida-i-na, Dorkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hūmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dūŋgu nanŋu-na. Dūŋgu faŋgu waa dɔɔɔ. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbãa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanjo-na, Diilon-dūŋ-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Pier juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hãi u wulaa wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Pəpuərbiemban kãa ka hi, baa waŋ ma yaanŋa-i baa Pier. Pier saa tiraa tɛna; wuɔ kã ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Baŋ juɔ ji hi, baa nyugūŋ baa Pier kulon uŋ waa dūŋgu maŋ nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaalunŋu-i jo ji ta ba pigãan Pier kulon uŋ waa baa-ba aa nyɛ jonŋorbaa-ba maŋ hã-ba. ⁴⁰ Pier wuɔ ce nuɔmba hel hiere dūŋgu-na aa wuɔ dūuna cãrã Diilonjo-i. Uŋ juɔ cãrã tɪ, wuɔ bir u yaanŋa-i kulonjo-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulon wuɔ puur u yufienŋa-i. Uŋ puurii u yufienŋa-i da-yo, wuɔ sire tɛna. ⁴¹ Pier wuɔ bel u nanŋa-na u sire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuɔ bɪ Diilon-dūŋ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigãan-ba baa-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanjo-na, Yopetaamba fɔŋgũɔ baa hūu Itienjo maama-i. ⁴³ Pier wuɔ tɛna Yope-i-na da huɔŋgu. U nan haraa naacolŋo maŋ nuɔ-i, ba bɪ-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kørnei hūyãa Yesu maama-i

¹ *Oromɛ ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bɪ-ba *Italitaan-sorosibaa. Ba yuntienjo naŋo waa, ba taa ba bɪ-yo Kørnei. ² U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilon-hūmelle-i fafamma baa u dumellen-baamba-i. U taa u kãalã Diilonjo-i. U taa u kãyã sūntaamba-i aa bi tuɔ cãrã Diilonjo-i bãanŋu-i baa isuɔŋgu-i.

³ Bãtarunŋu nanŋu-na, wuɔ tɛna u dūŋgu-na a ji da *dɔrpəpuərbilonjo naŋo suurii-yuɔ ka cira: «Kørnei!» ⁴ Kørnei kũɔma pãŋ donŋ ta ma nyɛŋ. Wuɔ dɪŋ dɔrpəpuərbilonjo-na tuɔ ne aa yuu-yo wuɔ: «Kuu dii nie?»

Dɔrpəpuərbilonjo cira: «Diilonjo'i puɔraa-mi ŋ wulaa; niŋ cãrãŋ-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kãyã sūntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. ⁵ Ku'i ciɛ wuɔ mi ji waŋ baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bɪ naacolŋo naŋo jo; ba bɪ-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pier. ⁶ Uŋ haraa uman nuɔ-i, ba bi bɪ-yo Simɔ; jeruo. U ciŋgu dii dãmman-nuoraanŋu nun-nu.»

⁷ Dɔrpəpuərbilonjoŋ juɔ piye tɪ aa ta, Kørnei wuɔ bɪ u maacembiemba hãi baa u sorosiyienjo naŋo. Sorosiyienjo faŋo taa u bi wuɔ Yuifu ba Diilon-hūmelle-i fafamma. ⁸ Baŋ juɔ, u biɛ piye maman ciɛ hiere tũnu-bei, aa puɔr-ba Yope-i-na Pier wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Piər fuo saa bi suo wuo ba puəraa nuamba ta ba jo dii u wulaa. Bāanḡuḡ juo hi yuhuaḡga-i, u nyugūḡ dūḡgu nanḡu dərō-i-na duo jaal Diilonḡo-i. A ne da huḡḡḡu faḡḡu-na, Kərnei pəpuərbiemba naa piē nelle-i tī. ¹⁰ Nyulmu ji bel Piər dii dərō-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hā-yo. Wuḡ u ne dərō-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹ Dərō puurii aa bīḡkūḡḡu nanḡu ta ku hiire ku jo. Ku waa ḡaa kompaḡḡa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na hiere. ¹² Bimbaamba-i ba sīnni-na hiere ba waa: Hīeḡ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ¹³ Kaḡ juo saanu baa Piər, wuo nu molo piiye wuo: «Piər, sire ḡ bel ḡ ko ḡ wuo!»

¹⁴ Piər wuo cira: «Mi siē wuo; niwuoni maḡ nyaa-ye, niwuoni maḡ saa fa hiere, miḡ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molonḡ daa wuo cira: «Diilonḡ duḡ migāaḡ kumaḡ, nuḡ baa ce-ku kuubabalaanḡu.»

¹⁶ Ku tirii ce i siēi aa kompaḡḡa bir nyugūḡ dərō-i-na.

¹⁷ Kərnei pəpuərbiembaḡ kāa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāaḡ-ba Simḡ dumelle-i. A ne da huḡḡḡu faḡḡu-na, Piər waa tuḡ jḡḡuḡ nel daama-i u sa da yaanḡa mēi. Pəpuərbiembaḡ kāa ka hi fondumelle-i, ¹⁸ ba fara ta ba yuu wuo: «Baḡ bīḡ Simḡ maḡ Piər, u haraa bande yaa nuḡ-i wēi?»

¹⁹ *Diilonḡ-Yalle gbē Piər wuo: «Sire, nuamba namba juo ji ta ba yuu ḡ maama, baa dii nuamba siēi. ²⁰ Hiire ḡ kā na kā, muḡmēi puəraa-ba ḡ wulaa, baa ce ḡ hōmmu-i mu hāi.»

²¹ Piər wuo hiire jo ji cira: «Muḡmēi Piər. Ku faa wēi?»

²² Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntieḡo naḡo'i puəraa-ye ḡ wulaa, ba bī-yo Kərnei. Naacolḡ daayo-i nelfeḡeḡo aa u kāalā Diilonḡo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bī u yefafalle. Diilonḡo puəraa dərpuərbilonḡo naḡo ji waḡ baa-yo wuo u ce ḡ kā u wulaa kere nelma dii ḡ da ḡ ka piiye baa-yo.» ²³ Piər wuo ce ba suur nyḡḡ hūmma-i aa naa cḡ yiḡḡu faḡḡu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuo sire baa-ba ba ta ba kā Sesare-i-na. Diilonḡ-dūḡ-baamba maḡ waa Yope-i-na, banaḡ baa sire kā baa-ba.

²⁴ Piərbaa-ba wuoḡyaa yififiḡḡu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suḡ hi Sesare-i. Ba kāa ka da Kərnei tigiḡḡ u dūḡ-baamba-i baa u jēnakpekpelmba-i tuḡ cie-ba. ²⁵ Piēḡḡ kāa ka tuḡ suur, Kərnei wuo sire jārā-yuḡ kā ka dūna duḡ jaal-o. ²⁶ Piər wuo cira: «Baa ce dumaa, Diilonḡ muḡ sī, sire!» Aa naa bel u sire. ²⁷ Uḡ siire, baa ta ba piiye ba suur. Piər suurii ku yaa-i, a da nuamba tīenaana da bāmbāale. ²⁸ Wuḡ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuo a saanu baa *Yuifubaa miē Diilonḡ-hūmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba piē *niēraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumieḡa-na. Nga ma miḡ yēḡ terieḡḡ maḡ nuḡ-i nyunḡo-i-na, Diilonḡo pigāaḡ-mi wuo mi baa ta mi ne moloḡo wuo u balaanḡ. ²⁹ Ku'i ciē na da naḡ bīē-mi, mi saa ce mi hōmmu-i mu hāi, mi sire ta jo. De-i-na mi taara mi suḡ, ku faa na bī-mi wēi?»

³⁰ Kərnei wuo cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa de-i, bāanḡu naa bi donḡ ta ku tereḡ fiēfiē ku bi temma yaa de-i. Mi suur mi dūḡḡu-na ta mi jaal Diilonḡo-i. Mi juḡ'a mi ne da naacolḡo naḡo-i mi yaanḡa-na, u jonḡorbaa-ba carra ḡaa duḡleḡo. ³¹ Naacolḡo gbē-mi wuo: «Kərnei, niḡ cārāḡ kumaḡ Diilonḡo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niḡ kāyāḡ sūntaamba-i u daa-ni. ³² Puər nuamba Yope-i-na, ba ka bī naacolḡo naḡo jo, ba bī-yo Simḡ. U yerre nande yaa Piər. Uḡ haraa naacolḡo maḡ nuḡ-i, ba bi bī-yo Simḡ; jeruo. U ciḡḡḡu dii dāmmanḡ-nuoraanḡu nuḡ-nu.» ³³ Miḡ nuḡ mafamma-i mi saa sere; mi pāḡ puər miē ba ka bī-ni. Niḡ hūyāa-ma jo, ku faa. Itieḡ uḡ hāa-ni mamaḡ ḡ da ḡ ji waḡ baa-ye, i tigiḡḡ i-naa diē nu ma yaa-i.»

Piēḡḡ āndaanḡu-i

³⁴ Piər wuo biē āndaanḡu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mēi suyaa miē Diilonḡo sa ce ciēluḡ. ³⁵ Da ḡ fiē ta ḡ hel hie, aa ta ḡ kāḡ-yo, aa bi ta ḡ ce kuuviḡḡu, ḡ maama ta ma dōlnu-yuḡ.

³⁶ U puəraa ba ka waḡ *Neldōdōlma-i baa *Isirahēl-baamba-i, wuo Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuḡ baa-yo, kere u yaa nuamba-i hiere ba Tieḡo-i. ³⁷ Nsāaḡ waanḡ Diilonḡ-nelma-i aa *batisēḡ nuamba-i aa kumaḡ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duḡḡ *Galile yaa

nuo-i. ³⁸ Diilonj uŋ hielaa Nasaretitaanj Yesu-i dumaa aa hã-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonjo waa baa-yo, a ce duo cor terienju terienju, u kãyã nuomba-i aa donya *jinabaa-ba-i nuomba-na. ³⁹ Uŋ cie mamanj *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nileiŋa nanana hiere i daa-ma nuo. Ba yanj aa bel-o gbu-yo *daanj-nu ko-yo. ⁴⁰ Banj fie ko-yo, u cie yinni hãi yonj hiema-na, sieliŋ-yiingu-i, Diilonjo sire-yuo aa ce u wuora carra nuomba-i. ⁴¹ Nuomba hiero saa da-yo. Diilonj uŋ hielaa mie manj ku domma-na wuo siertaanj mie, miemei daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyonj baa i-naa. ⁴² U puora-ye wuo i wanj Neldadolma-i baa Isirahel-baamba-i, aa wanj baa-ba wuo Diilonjo haa u yaa-i gëngertienjo-i nuomba-i hiere ba yungu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire wanj u maama cor, wuo nuoni manj da ŋ hũu u maama-i, ŋ ambabalma hur halanj.»

Nieraamba daa Diilonj-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji ti Pier nunju-na, Diilonj wuo saanj u *Yalle-i Korneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba manj naa hilaa jo baa Pier, ku ce-ba gberε wuo *nieraamba bi daa *Diilonj-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraanj banj daa Diilonj-Yalle-i, baa donj ta ba piiye nelfemma-na aa ta ba hãl neini ba tuolnu Diilonjo-i. Pier wuo cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonj-Yalle-i mie bi temma-i, hai gbãa cie-ba wuo ba sie da *batisenj.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisenj-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Korneibaa baa cãrã-yuo wuo u tiena ce yinni celle baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cãl Pier

¹ *Nieraambanj hũyãa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilonj-dũŋ-baamba manj waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juo bir kã *Yerusalemu-i-na, Diilonj-dũŋ-baamba manj waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba wanj baa-yo ³ wuo u cie nie suur *nieraamba dũnnina, aa tiraa wuo niwuoni-i baa-ba? ⁴ Manj cie dumaa hiere, Pier wuo suur ma yaanga-na a wanj-ma baa-ba wuo: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cãrã Diilonjo-i, mi juo'a mi ne da binjũngu nanju hilaa doro-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompanja, da bãmbãale aa to ka nunnina-i-na. Kanj juo saanu baa-mi, ka yiεra. ⁶ Mi ne ka huonga-na da suu a da bimbaamba-i ba sinni-na hiere: Hiεŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabũulãamba waa hiere. ⁷ Miŋ daa-ba dumaango-na, mi nu molo piiye baa-mi wuo: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Mie: «Molonj nuo, mei sie wuo. Niwuoni manj nyaa-ye baa nimanj saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nunju-na dede.» ⁹ Molonj daa u tɛe dii doro-i-na aa cira: «Diilonj duo migãanj kumanj, nuo baa ce-ku kuubabalaangu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siei aa kompanja bir nyugũŋ baa bimbaamba-i hiere doro-i-na.

¹¹ «Kanj bi birii nyugũŋ, mie mi ne da nuomba siei juo ji ta ba suur miŋ haraa dumelle manj nuo-i, wuo ba hilaa Sesare. Ba puora-ba muomei wulaa-i. ¹² *Diilonj-Yalle gbẽ-mi wuo: «Baa ce ŋ hõmmu-i mu hãi, sire na kã.» Nanj daa nuomba niediei manj daaba-i, ba yaa saanj-mi i kã Kornei terienju-na. ¹³ Inj kãa, u bie piiye pigãanj-ye, wuo u tienaana u dũngu-na, a ji da *dorpəpuərbilonjo nanjo caraaya-yuo a wanj baa-yo wuo u puor ba ka bi-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka wanj nelma namma baa-yo, kerε nelma famma ka kor-o baa u dumellenj-baamba-i hiere. ¹⁵ Miŋ kãa ka hi donj ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilonj-Yalle suur ba hõmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa ku domma-na. ¹⁶ Itienj uŋ waanj nelma manj, wuo Nsãa *baatisenj-ye baa hũmma, ŋga yiingu dii baa yiingu Diilonjo ka batisenj-ye baa u *Yalle-i; nelma famma paŋ tɛnu-mie. ¹⁷ Mie inj hũyãa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonjo hã-ye kumanj, u bi hãa bafamba-i kuuduonju fanju yaa-i. Muomi naa gbãa cie Diilonjo-i wuo u baa hã-ba wei?»

¹⁸ Pierŋ juo piiye dumaango-na, ba hõmmu suo ciire. Baa ta ba piiye wuo: «Diilonjo-i bibienjo! U bi kãyã nieraamba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa duo kor-ba.»

Antiyosi Diilonj-dũŋ-baamba maama

19 Baŋ kuə Etiəni-i aa pisállá* Diilon-đūŋ-baamba maŋ, banamba kã ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyəsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yoŋ ta ba waŋ Yesu maama-i baa-ba. 20 Sipiretaamba namba waa ba həlma-na baa Sirəniitaamba namba. Baŋ kaa hi Antiyəsi-i, baa bi piiye-məi baa *niəraamba-i. 21 Itienjo taa u kãyã-bei, a ce dumaanjo-na, nuamba bəi baa hũyãa Diilon-nelma-i a cu Itienjo huon-nu. 22 Nel daama kã ka hi Diilon-đūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuə-ma, baa saan Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyəsi-i-na. 23 Barnabasiŋ kãa ka hi da Diilon uŋ ciə baa-ba cemma maŋ, kuə gbuu fūnuŋ dəlnu-yuə. Wuə dii sirəiŋa bei, wuə ba baa hel Itienjo huon-nu. 24 Barnabasi waa nelviinjo, *Diilon-Yalle naa yu u huəŋga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaanjo-na, nuamba bəi baa hũyãa Itienjo maama-i.

25 Ku huonngu-na, Barnabasi ji ta kã Tarse duə ka taara Sol-i. 26 Uŋ kaa da-yo, wuə ce ba bir kã Antiyəsi-i-na ka tēna ce benfille baa Diilon-đūŋ-baamba-i. Ba hãalãayã nuamba bəi Diilon-hūmelle-i terienngu-na. Ba duəŋ Antiyəsi yaa nuə-i ta ba bī Diilon-đūŋ-baamba-i «Kertēbaa-ba-i».

27 Huəŋgu fanngu-na, *Diilopəpuərbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kã Antiyəsi-i-na. 28 Ba taa ba bī unanjo-i Agabusi. Diilon-Yal diə sire-yuə a ce u tuə piiye wuə nyulbabalammu ka suur niləiŋa-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juə suur *Oromə ba *jãmatigi maŋ ba nan bīŋ-yoŋ Kulodi-i u bãanngu-na.)

29 Uŋ piiye dumaanjo-na, Diilon-đūŋ-baamba-i Antiyəsi-i-na, baa saa-ma wuə uman duə saanu kumaŋ, u jo baa-ku ba saan-ku hã tobimba maŋ *Yude-i-na ba kãyã ba fεε. 30 Baŋ saanu baa kumaŋ hiere, baa jãnu-kuə a puər Barnabasi baa Sol ba ka hã yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

1 Huəŋgu bi fanngu-na, jãmatigi maŋ waa *Yude-i-na, wuə bel Diilon-đūŋ-baamba namba-i tuə ce-ba sūlma. Ba taa ba bī-yo *Erədi*. 2 U tīyãa kufanngu-na ji ce ba ko Nsãa mələ-i Sake-i†. 3 Uŋ ciə mafamma-i, wuə ne da ku dalaanu *Yuifubaa-ba-i, wuə tiraa ce ba bel Pier. Baŋ bilaa Pier yibienja maŋ nuə-i, *baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuə-i, ba taa ba ce u ponsaanngu-i yinni fanni yaa nuə-i. 4 Wuə ce ba kã ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cīncieluo niediei ba ta ba niya-yuə ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuə *kərsinni timmaŋ-ponsaan da ku cor, u bī nuamba-i ji ce u āndaanngu-i. 5 Pier wuə tē ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilon-đūŋ-baamba gbuu faya ba fεε ta ba cãrã Diilonjo-i ba hã-yo.

6 Andaanngu naa saaya ku ce ŋaa bisin ku temma, isuəŋgu-na, sorosibaa-ba hãi jo ji yiəra Pier yudəwə-i-na u tuə duəfūŋ aa banamba waa dumelle yaannga-na. Baa naa vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hãi. 7 Itienjo *dərəpuərbiilonjo nanjo hiire jo. Pierŋ waa dūŋgu maŋ nuə-i, kuə pāŋ ce da cerre. Wuə kã ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuə sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere. 8 Dərəpuərbiilonjo cira: «Migãan ŋ vaa ŋ kpaŋkpaanngu-i aa ŋ vaa naatenni comienja-i.» Pier wuə migãan vaa u kpaŋkpaanngu-i aa naa bi vaa u naatenni comienja-i. Dərəpuərbiilonjo wuə cira: «Dii ŋ jongoruo-i i ta.» 9 Pier wuə dii u jongoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ŋaa dānsaanngu. 10 Ba kã ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hãalīŋ-muumu-i. Baŋ kaa hi duməbuə-i, wuə puur u fεε ba hel. Dumelle fande waa kəllun-diele. Baŋ hilaa a wuə maa cəllə, Pier wuə u ne naa dərəpuərbiilonjo-i, u taa. 11 Uŋ taa huəŋgu-na, Pier wuə suə suə wuə dānsaanngu sī. Wuə cira: «Fiefiə-i-na, mi suyaa miə Itienjo yaa puəraa dərəpuərbiilonjo ji hūu-mi Erədi nyisēnni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəguəŋ-mi baa mamaŋ, Diilonjo saa hūu-ma.»

* 11:19 Niəŋ 8.1.4. * 12:1 Ba gbē *Erədi maŋ ba nan bīŋ-yoŋ Agirpa-dielāŋo-i. † 12:2 Ba gbē Sebede bamba maŋ waa Yesu *pəpuərbiemba yaa-i. Yesu pəpuərbiemba-na, ba kaan ko Sake yaa Yesu maama-na.

12 Piern juo suo u fereŋ maa-na dumaanjo-na, wuo ta kã Nsãa maŋ ba naŋ biŋ-yon Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bi nyuŋo-i Maari. Nuomba boi waa terienŋu-na ta ba cãrã Diilonjo-i. 13 Uŋ kãa ka hi tuo muo dumelle-i, maacembilonjo† naŋo waa, ba taa ba bi-yo Ōrɔdi, wuo kã duo ka hıl-de. 14 Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huonŋa pãŋ fẽ a ce dumelle hılma maama karaanu-yuo. Wuo bir gũunu baa gbarunŋu ka tũnu-bei wuo Pier juo. 15 Nuon baa cira: «Ŋ yunŋu si dii wei?» Maacembilon wuo cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sɪ, ku ka waa u jufoinjo.» 16 Pier wuo bi faya u fere tuo muo dumelle-i. Ba ji naa ba kã ka hıl-de a da-yo; kuo ce-ba gberɛ. 17 Pier wuo ce u nanŋa-i ce ba budii aa naa suur ma yaanŋa-na piye tũnu-bei Itien uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juo piye tɪ, wuo cira: «Kãan na ka tũnu Sake-i§ baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuo kã yanŋa nanŋa.

18 Cuon juo kaal, sorosibaa-ba saa suo Piern curaa kusuon-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuo: «U curaa hie?» 19 Jãmatigi wuo ce ba wuora taara-yuo ba saa da-yo. Wuo ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba banŋ cie dumaa u ji tuo kor, aa naa ko-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuo ta kã Sesare ka da yinni cellɛ.

Erɔdiŋ kuu dumaa

20 *Erɔdi waa berrunŋ baa Tiirtaamba-i baa Sidõtaamba-i. A ne da niiwuoni hel *Erɔdi jãmalã yaa nuo-i ni kã ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cãrã-yuo. Umanŋ taa u ce maacemma-i Erɔdi ducanŋu-na, ba taa ba bi-yo Bilatusi; baa cãrã u yaa duo ta ba yaan-na. 21 Banŋ diyaa yiinŋu maŋ kuŋ juo hi, Erɔdi wuo dii u nellentesinnin-jonŋoruo-i ka tɛna u fõŋgõsinnin-tettere-na tuo gbu u piye baa nuomba-i. 22 Duo piye, nuon ba'a: «Diilonjo'i piyenŋ daayo-i, nelbilonjo sɪ.» 23 Terduonŋu fanŋu-na, Itienjo *dɔrpəpuərbilonjo pãŋ naŋ Erɔdi-i baa jarma, wuo u cie niɛ hũu Diilonjo yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jãan-jarma. Jãamba wuo-yo ko-yo.

24 Diilon-nelma taa ma muonu terni-na hierɛ ma kã. 25 Barnabasi-i baa Sol banŋ kãa baa conŋoruoŋu* maŋ *Yerusalemu-i-na, banŋ kaa hũu-ku, baa gũunu kã Antiyosi-i-na. Ba kãmma-na, baa kã baa Nsãa maŋ ba naŋ biŋ-yon Marke-i†.

13

Diilonjo puwraa Sol baa Barnabasi

1 *Diilopəpuərbiemba namba waa Antiyosi Diilon-dũŋ-baamba-na, baa Diilonelpigãataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyo. Siminyo fanjo-i, ba taa ba bi-yo Uubilonjo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai maŋ cie niɛŋu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. 2 Yiinŋu nanŋu-na, ba ji dii sũŋu aa tigiin ba-naa ta ba cãrã Itienjo-i. *Diilon-Yalle gbẽ-ba wuo: «Minŋ hãa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaan-banŋ ba fereŋ nuo ba ce-ma.» 3 Banŋ juo bál sũŋu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cãrã Diilonjo-i hã-ba, aa hã-ba hũmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kãa Sipire

4 *Diilon-Yallenŋ cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanjo-na, baa kã Selusi ka biɛ baatonjo-i ta ba kã Sipire. 5 Banŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba wanŋ Diilon-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũnni-na. Banŋ biŋ Nsãa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuo kãyã-bei. 6 Baa karnu Salamine huonŋa-i hierɛ ka hi Pafosi. Banŋ kãa Pafosi-i-na, ba da hironjo naŋo-i, ba bi-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienjo. U taa u wuora u tãal nuomba-i wuo fuo Diilopəpuərbilonjo. 7 U waa Serju-Polusi dumellenŋ. Serju-Polusi yaa waa fãamaanjo-i nelle fande-na. U taa u cẽ ŋaa jumelienjo. Barnabasibaa-banŋ kãa, wuo ce ba bi-ba wuo

† 12:13 Maacembilonŋ daayo waa cienjo. § 12:17 Ba gbẽ Yesu hãanjo yaa-i. * 12:25 Niɛŋ 11.30. † 12:25 Barnabasi horonjo-i Nsãa fanjo-i. Niɛŋ Kol. 4.10.

ba ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-yo, kɛɛ ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kã ku'i nuɔ-i ka ta ba piiye. ⁸ Hironɔ daayo-i Girɛkibaa-ba taa ba bɪ-yo Elimasi, ku yunɔ yaa wuɔ hironɔ. Wuɔ sire wuɔ hɪi, wuɔ Serju-Polusi baa hɪu ba nelma-i, kɛɛ ba tãal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilonɔ-Yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ dɪŋ hironɔ-na tuɔ ne, ¹⁰ aa ji gbɛ-yo wuɔ: «Huhurmantien nuɔni maŋ daani-i, ŋ balaŋ cor. Nuɔŋo-i Sitãnitien nuɔ. N sa taara ŋ da ãnfafamma-i baa ŋ yufelle. N sa yaŋ Itienɔ maacemma bɪenamma-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diilonɔ ka gãŋ baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dũŋ-nu a da huɔŋgu cɛlle.» Terduɔŋgu fanɔŋu-na, hironɔ daa u yufienɔ pãŋ dɪŋ aa yaŋ-yo. Wuɔ da terienɔŋu-i hiere da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafũrrã u taara molo duɔ bel u naŋ-na. ¹² Serju-Polusiŋ daa mafamma-i, Itienɔ nelma pãŋ ce-yo gbɛɛ; wuɔ pãŋ hɪu-ma.

Polbaa-ba kãa Pisidi

¹³ Ku huɔŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafɔsi-i-na a biɛ baatonɔ-i kã Pɛrge, dii Pãnfili mara nuɔ. Baŋ kãa Pɛrge-i-na, Nsãa wuɔ ka bir kã *Yerusalemu aa yaŋ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kã Antiyɔsi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitɛnanɔŋu juɔ hi, baa kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka suur tɛna. ¹⁵ Baŋ juɔ kalaŋ *ãnjɪnamma sebɛ-i tɪ, baa *Diilopɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ baamba-i, Diilonelhãalãdũŋgu yuntaamba puɔr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuɔ da kuɔ nelma dii ba da ba piiye dii sirɛŋa nuɔmba-na, kɛɛ ba gbãa sire piiye.

¹⁶ Pol wuɔ sire yiera aa naa ce nuɔmba budii baa u naŋga. Baŋ budii, wuɔ cira: «*Isirahel-baan namaa, baa *niɛraan namaa namaŋ suurii *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-na, karaan na tũnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-baan miɛ in wuɔ Diilonɔ maŋ hũmelle-i, Diilonɔ fanɔ yufelle hilaa miɛ bɪncuɔmba yaa nuɔ-i u hã-ba huɔŋgu bɔi baŋ ŋa naa waa juɔma-na huɔŋgu-na dii Esipi-i-na. Uŋ ciɛ mafamma-i, u kãyã-bei ba hel terienɔŋu fanɔŋu-na, ¹⁸ aa fiɛ-ba biɛŋ komuɔŋa hãi temma *hɛkuraanɔŋu-na. ¹⁹ Mafamman curaa, u ko siyaabaa niehãi *Kanaa jãmalã-i-na aa hã Isirahel-baamba-i baa ba terienɔŋu-i*. ²⁰ Nel daama-i hiere ma ciɛ biɛŋ nuɔsiba hãi komuɔŋa hãi baa cɪnciel temman hɔlma-na. Ku huɔŋgu-na, u hã-ba yuntaamba. Yuntaan daaba tɪyãa baa-ba a ji hi *Samieɪɪ bãanɔ.

²¹ «Kufanɔŋu huɔŋgu-na, i bɪncuɔmba ji cira ba taara jãmatigi. Diilonɔ hã-ba Sawul. Ba taa ba bɪ u to-i Kisi. *Bensaamiɛ dũŋ-baamba'i waa. Sawul ciɛ biɛŋ komuɔŋa hãi jãmatigisinni-na. ²² Ku huɔŋgu-na, Diilonɔ halaŋ-yo aa haa *Davidi. Uŋ haa Davidi-i, u cira: «Miŋ taa mi taara umaŋ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese biɛŋo-i. U'i ka tuɔ ce mi huɔŋga-i.»

²³ «Diilonɔ ciɛ Davidi hãayɛɪŋo naŋo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ŋaa uŋ ŋa naŋ pãa ma nuŋgu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsãa waan Diilonɔ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa jo u ji *batisen-ba.

²⁵ «Nsãa maacemman juɔ piɛ tɪmma, wuɔ tuɔ piiye wuɔ: «Umaŋ saaya u jo, uu dii huɔŋ-nu. Baa na ta na ne wuɔ sɪ muɔmɛi; muɔ sɪ. Naacolɔŋo fanɔŋo-i mɛi saa piɛra u natãanɔŋu-i.»

²⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ kuraan-yen, Diilonɔ saan-ma hã miɛmɛi baa-ma. U saan-ma hã *Abiramu hãayɛɪmba-i aa bi saan-ma hã namaa namaŋ suurii Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sinni-i, ba bel-o ko-yo. Baŋ waŋ mamaŋ yitɛnanni-na hiere *Diilopɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ sebɛbaa-ba-na, ba ciɛ ma yaa-i.

²⁸ «Baŋ bilaa-yo a fiɛ ka da u saa cãl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyegãan Yesu kũŋgu-na, maŋ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanɔŋu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diilonɔ yaŋ-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Bamaŋ cuu u huɔŋ-nu a hel *Galile-i-na a kã Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyunɔŋo ku bãanɔŋu-na, ba yaa dii ta ba waŋ u maama-i baa Isirahel-baamba-i. ³² Miɛ ferɛ-i, i juɔ die ji waŋ

* **13:19** Niɛŋ Anjɪnamma tiyemman-sebɛ-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girɛkimma-na ba naaraaya *Samieɪɪ yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ.

*Neldədalma famma yaa baa-na wuə Diilonə uŋ pāa nuŋgu maŋ baa i b̄incuamba-i, ³³ u ciε-ku hā ba huon-baan miemei: U siire Yesu-i hiel-o kuomba həlma-na ŋaa maŋ nyegāan dumaa Gbelieman-nalāanɡu maŋ hāalŋ-kūŋgu-na wuə:

«Mi biεŋo yaa nuəŋo-i.

Muəmei huəŋ-ni nyuŋgo-i-na.»†

³⁴ Diilonə siire-yuə hiel-o kuomba həlma-na, u saa yaŋ u hər. Uu naa hi waŋ-ma wuə:

«Min pāa nufafaanɡu maŋ baa Davidi-i,

nuharuŋgu si dii, mi ka ce-ku hā-na.»§

³⁵ Ku'i ciε na da ma waan terienɡu nanɡu-na wuə:

«Ny siε siε yaŋ ŋ nolŋo hər h̄ema-na.»*

³⁶ A ne da Davidi maŋ waan mafamma-i, u siire ce Diilonə huəŋga-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriye-yuə baa u b̄incuamba-i aa u hōraa. ³⁷ Nga Diilonə siire Yesu yaa hiel-o h̄ema-na, u saa da hər. ³⁸ Tobin namaa, terienɡu fanɡu-na, na saaya na suə wuə fuə barguə yaa nuə-i in juə ji tiε waŋ āmbabalma hurman-maama-i baa-na. *Moisi ānjinamma saa gbāa hur na āmbabalma-i. ³⁹ Nga bamaŋ hūyāa fuə maama-i, ba āmbabalma hurii aa yaŋ-ba ba fεreŋ nuə. ⁴⁰ Terienɡu fanɡu-na, bilaan na fεre, baa na yaŋ Diilopəpuərbiemban waan mamaŋ, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciεra wuə: «Diilonə ciεra:

«Bombolmantaan namaa, niεŋ!

Mi ka ce nelma namma na bāanɡu-na.

Nelma famma-i molo duə waŋ-ma baa-na na siε hūu-ma.

Ma ka ce-na gberε aa na ka ku halaŋ.»»†»

⁴² Baŋ juə hel Diilonelhāalādūŋgu-na, nuamba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuə yitienanɡu maŋ juəŋ, ba tiraa ba tir nelduəŋ daama-i. ⁴³ Nuəmban juə bōrə, Yuifubaa-ba-i baa niεraamba maŋ suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piiye baa-ba ba dii sireiŋa bei wuə ba ne Diilonə ānfafamma-i aa ba nyaar-yuə. Ba maama saa waa dei baa yuliinɡu-i.

⁴⁴ Yitienanɡuŋ juə hi, nuamba-i hiere nelle-na baa tigiin ba-naa da ba nu Itienə nelma-i. ⁴⁵ Yuifubaa-ban juə da nelpūŋ daaku temman hilaa, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemuŋgu. Pol duə waŋ mamaŋ, ba'a coima aa ta ba tuora-yuə. ⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle waŋ baa-ba wuə: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namēi igēna. Nga nan juə ta na ciina-mēi wuə na sa taara na da cicēlma maŋ sa tiεŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka waŋ-ma baa niεraamba. ⁴⁷ Itienə waan ma yaa baa-ye wuə:

«Mi ciε-ni nilēiŋa-i hiere a fitinuə nuə

ŋ da ŋ gbāa hi terni-i hiere baa koŋkor-nelma-i.»†»

⁴⁸ Niεraamban juə nu nel daama-i, kuə gbuu dəlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itienə nelma-i wuə ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma. ⁴⁹ Itienə nelma doŋ ta ma gbuo nilēiŋa faŋa-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa tāal caamba maŋ waa b̄iŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, baa neller-b̄incuamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienɡu-na, aa ta kā Ikoniyoŋmu. ⁵² Baŋ fiε donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huonɡu-na, baa cor baa ba hōfēlle-i. *Diilon-Yalle naa bi yu ba hōmmu-i.

14

Polbaa-ban ciε kumaŋ Ikoniyoŋmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ kāa Ikoniyoŋmu-i-na, baa tiraa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūŋgu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ dumaa, Yuifubaa-ba saa gbāa da ba yagar-ma baa *niεraamba-i. Ba bōi baa hūyāa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa

† 13:33 Gbelieman-nalāanɡu (Psaume) 2.7 § 13:34 Isayi (Ésaie) 55.3 * 13:35 Gbelieman-nalāanɡu (Psaume) 16.10

† 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 † 13:47 Isayi (Ésaie) 49.6

hũu-ma, baa yan aa kã ka gbo niɛraamba-i baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i. ³ Banɔ fiɛ gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tɛna da huɔŋgu Ikoniyɔmu-i-na. Baa naa haa ba nanɔa Itienɔ-na aa ta ba piiye. U taa u kãyã-bɛi ba ta ba ce nelma bɔi baa gbɛɛ-wɛima bɔi a pigãan wuɔ banɔ yan u ãnfafamma man, coima sɪ. ⁴ Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, nuɔmba saa gbãa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa nanɔ-ba baa tãmpɛlɛiŋa ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Banɔ nuɔ-ma, baa gbar kã Likawoni ka ta ba yan *Neldɔdɔlma-i. Ba waan-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa nilɛiŋa man kɔtɔnni-na hiere.

Mamanɔ ciɛ Lisire-i-na

⁸ Naacolɔ nanɔ waa Lisire-i-na, u saa gbãa tuɔ sire u yiɛra. Unɔ siire, u saa gbãa tetɛn u gboluonɔgu-i dede. ⁹ Yiinɔ nanɔgu-na, wuɔ tɛna tuɔ nu Pol tuɔ piiye. Pol wuɔ ji diŋ-yuɔ tuɔ ne, a ji da u suyaa wuɔ Diilonɔ gbãa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁰ Wuɔ piiye baa-yo da gbagaga wuɔ: «Sire n yiɛra n gbɛiniŋ!» Naacolɔ wuɔ tie sire pãn tuɔ wuɔ. ¹¹ Lisiretaambanɔ daa mafamma-i, baa ta ba piiye likawonimma-na wuɔ: «I tɛni ciɛ nelbiliemba a hiire* jo ji tɛna baa-ye.» ¹² Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, baa ta ba bɪ Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuwɔn-nu Pol yaa piiyen, a ce dumaanɔ-na baa ta ba bɪ ufanɔ-i Hermɛsi.†

¹³ Yewusi jigãntienɔ wuɔ kã ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuolnu-bɛi jo baa-ba u tɛniŋ-dũŋgu-na duɔ ji ko-ba tɛni-na hã Pol baa Barnabasi-i. U tɛniŋ-dũŋgu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yunɔgu. Banɔ juɔ suɔ, ba hɔmmu pãn guɔla; baa taalnu ba jonɔrbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka ta ba yan baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandɛ-i-na? Caamba'i bi huɔn miɛnɔ-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i diɛ ji tɛnu-nɛi, wuɔ na nanna ãnsɔsɔn daama-i aa na cu Cicɛlmantienɔ huon-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hɛma-i baa dãmman-nuoraanɔgu-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fɛɛnɔ nuɔ ba sire wuɔ ba hũmienɔ. ¹⁷ Nanɔ fiɛ waa na fɛɛnɔ nuɔ, u saa yan u ãnfafamma cemma-i: U dãa u hã-na dii, u ce na ãimma ta ma ce fafamma, u hã na ta na wuɔ na ye aa tiraa tuɔ fɛ na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-banɔ fiɛ piiye dumaanɔ-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yan niinɔ daaba komma-i da ba hã-ba.

¹⁹ Ku huonɔgu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi man Pisidi mara-i-na. Banɔ juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nanɔ Pol baa tãmpɛlɛiŋa wuɔ ba ko-yo. Huonɔgu nanɔgu juɔ hi, ba da niɛ sɪ u kuu, baa bũul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilonɔ-dũŋ-baamba kã ka tigiinɔ u caanɔgu-na, wuɔ sire ba bir suur nellen-huonɔga-na.

Polbaa-ba birii ta ba kã Antiyɔsi man Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kã Derbu. ²¹ Banɔ kaa hi, baa yan *Neldɔdɔlma-i baa Derbutaamba-i. Nuɔmba fɔnɔgũ baa hũu-ma. Banɔ siire Derbu-i-na, baa bir kã Lisire-i-na ka cor kã Ikoniyɔmu. Banɔ hilaa Ikoniyɔmu-i-na, baa kã Antiyɔsi man Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terienɔgu terienɔgu, ba ta ba piiye ba dii sirɛiŋa Diilonɔ-dũŋ-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hãi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuɔ: «I saaya i mulɛnɔ da dɛi aa suɔ diɛ suur *Diilonɔ-nelle-na.» ²³ Diilonɔ-dũŋ-baamba man waa hiere nilɛiŋa fanɔ-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bɛi aa dii sũnɔgu, aa cãrã Itienɔ-i hã-ba, ba haa ba nanɔa-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Banɔ ciɛ mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pãnfili mara nuɔ. ²⁵ Banɔ kã Pãnfili-i-na, baa yan Diilonɔ-nelma-i Pɛrge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka biɛ baatonɔ-i ta ba kã Antiyɔsi man Siiri-i-na. Ba wuɔsaanɔgu duon kusuwɔn-nu'i. Banɔ wuɔraaya ce manan

* **14:11** Bafamba wulaa tɛni waa tãnuŋ-nu. † **14:12** Girekibaa-ba wulaa, tɛni waa bɔi. Ba tɛni yuntienɔ yaa banɔ taa ba bɪ-yo Yewusi-i, aa u pɔpuɔrbilonɔ-i Hermɛsi. ‡ **14:13** Nelle munsuurmu: Niɛn 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

daama-i hiere, ba cāarā Diilonɔ-i hā-ba kusuɔŋ-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilonɔ uŋ kāayā-bei ba ce mamanɔ hiere, ban kāa ka hi, baa tigiin Diilonɔ-dūŋ-baamba-i hiere tūnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kāayā *niɛraamba-i dumaa ba hūu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ Ban ciɛ mafamma-i, baa tɛna ce huɔŋgu baa-ba cɛllɛ.

15

Niɛraamba saaya ba jā wɛi?

¹ Nuɔmba nanɔ baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyɔsi-i-na ji ta ba piiye baa *niɛraamba manɔ hūyāa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jā ŋaa *Moisi *ānjɛnmanɔ waan-ma dumaa, na siɛ gbāa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hūu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

Diilonɔ-dūŋ-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienɔgu fanɔgu taamba namba, wuɔ ba kā *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiin ba hūmelle-i hā-ba; ba sire ta. Ba kamma-na, ba curaa baa Fenisi, a kā ka hel *Samari. Niɛraambanɔ hūyāa Itienɔ maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tūnu Diilonɔ-dūŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamanɔ, ku gbuu fūnuŋ dɔlɔnu kutaamba-i.

⁴ Ban kaa hi Yerusalemu-i, Diilonɔ-dūŋ-baamba jā-rā-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ uŋ kāayā Polbaa-ba ce mamanɔ hiere, baa tūnu-bei baa-ma.

⁵ Ban juɔ piiye tɛ, *Farisɛbaa-ba manɔ hūyāa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ niɛraamba manɔ hūyāa Yesu maama-i, ba saaya ba jā aa ta ba wuɔ Moisi ānjɛnmanɔ hūmelle-i.

Nelma ka da yaanɔga

⁶ Ban piiye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku āndaanɔgu-na. ⁷ Andaanɔ daaku waa panna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiɛra aa naa cira: «Tobinɔ namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonɔ uŋ hielaa-mi na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *niɛraamba-i ba nu-ma aa hūu-ma. ⁸ Fuɔ manɔ suyaaŋ nuɔmba kusūnni-i, da na da u hāa-ba u *Yalle-i ŋaa uŋ hāa miɛnɔ-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigāanɔ wuɔ u hūyāa-ma ba da ba piɛ-yo. ⁹ Diilonɔ kāŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hūyāa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba āmbabalma-i aa yaŋ-ba welewele waanɔ daama temma-i. ¹⁰ Conɔgoruɔŋgu manɔ i bincuaamba saa gbāa tūu-ku, miɛ fɛrɛ-i i saa gbāa tūu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hā niɛraamba-i baa-ku? Baa na fenɔ Diilonɔ-i. ¹¹ I hūyāa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbāŋgbāŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

¹² Pierɔŋ piiye dumaanɔ-na, terienɔgu ce da sensensenɔ ŋaa molo si dii. Diilonɔ uŋ kāayā Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma manɔ hiere niɛraamba hɔlma-na, ka hel baa gbɛrɛ-weima-i, bafanɔ baa suur ma yaanɔga-na ta ba waŋ-ma. ¹³ Ban juɔ piiye tɛ, Sake* wuɔ cira: «Tobinɔ namaa, niɛnɔ, ¹⁴ dii ku domma-na, Diilonɔ uŋ curaa corma manɔ duɔ hiel niɛraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simɔ† waanɔ ma yaanɔga-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kuŋ curaa corma manɔ, ku juɔ ji ce kuuduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyɛgāanɔ wuɔ: ¹⁶ Itienɔ ciera: «*Yiŋgu dii baa yiŋgu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dūŋgu manɔ cii,
mi ka sire-kuɔ.*

*Mi ka migāanɔ-ku ma-ku
ku yiɛra ku gbɛiniŋ.*

¹⁷ *Mafanɔ da ma ce, nuɔmba manɔ saa hi suɔ-mi yogo,*

ba ka taara-miɛ suɔ-mi.

Miŋ biɛ bamanɔ nilɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.

Muɔmɛi waan-ma dumaa.

* 15:13 Ba gbɛ Yesu hāanɔ yaa-i. Niɛnɔ 12:17 baa 21:18. † 15:14 Ba gbɛ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simɔ-i.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

18 *Aa miŋ waan-ma ku bāanŋu cu.†»*

19 Sake wuɔ suonu u āndaanŋu-i wuɔ: «Ku'i cie na da niεraamba maŋ cuu Itieŋo huon-nu, meɪ sa taara i muliεŋ-ba. 20 Nga mamaŋ dii cemma, i nyεgēŋ seβε a waŋ baa-ba wuɔ ba yaŋ cufiεŋ-kūɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām-ma-i hiere. Aa ba hiel ba nanŋa biŋwosinni-na. 21 Na saa da, a doŋ dii i biŋcuoŋ-bāan-nu, *Moisi *ānjinamma waŋ nileiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitiεnanŋu baa ma kalamma-i *Diilonelhāalādūnni-na.»

22 Sakeŋ juɔ piiye dumaanŋo-na, Yesu pəpuərbiemba-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba ba hɔlma-na a puər-ba baa Polbaa-ba-i Antiyəsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

23 Baŋ hielaa-ba, baa nyεgēŋ seβε-i hā-ba. Seβε huɔya-maama yaa daa-ma:

«I natobiŋ namaa namaŋ niεraan namaanŋo-i Antiyəsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pəpuərbiεŋ miεŋo-i a naara *Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i, miεmei nyεgāan seβε daayo-i die hā-na.

24 I nuɔ wuɔ i nellen-baamba namba kāa na terienŋu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miε saa puər-ba. 25 Inŋ nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba die puər-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. 26 Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliŋgu-i Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama-na. 27 I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ inŋ nyεgāan mamaŋ seβε-i-na hā-na baa ba fεreŋ nunni. 28 *Diilon-Yalle-i baa miε fεre-i i sa taara i haa congoruoŋgu nanŋ temma hā-na, nga mamaŋ siε gbāa ciel kətuɔŋgu ma yaa daa-ma: 29 Na hiel na nanŋa cufiεŋ-kūɔma wuoma-na, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, baa tām-ma-i. Aa na ne biŋwosinni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa inŋ waan-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilon-yiŋgu.»

30 Ba taa baa seβε-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyəsi-i; ba tigiinŋ Diilon-dūŋ-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. 31 Diilon-dūŋ-baamba hūu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaanŋ-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnu-bei hiere ŋaa bige-i! Ba kūɔma pāŋ firnu.

32 Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopəpuərbiemba, baa piiye nelma bɔi baa Diilon-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei ba migāan bel Yesu maama-i nammu hāi. 33 Ba daa huɔŋgu celle baa-ba aa suɔ da ba bir kūŋ. Baŋ'a ba ta yiŋgu-na, Diilon-dūŋ-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hā-ba hūmelle-i. 34 [Baŋ hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

35 Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tiεna Antiyəsi ta ba waŋ Itieŋo maama-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

36 Huɔŋgu nanŋu juɔ hi, Pol wuɔ gbē Barnabasi-i wuɔ: «Inŋ curaa waŋ Itieŋo maama-i nileiŋa maŋ nuɔ-i hiere, yaŋ i bir i kā-yei i ka ne bamaŋ hūyāa-ma baŋ yeŋ mamaŋ nuɔ-i.»

37 Barnabasi wuɔ tuɔ taara ba kā baa Nsāa maŋ ba nanŋ biŋ-yon Marke-i. 38 Pol saa hūu-ma, wuɔ uu naa kā baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pānfilii. 39 Kuɔ sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba bɔrɔ. Barnabasi wuɔ biε Marke-i ba kā ka biε baatonŋo ta ba kā Sipire. 40 Diilon-dūŋ-baamba cārā Diilonŋo-i hā Pol aa u biε Silasi-i ba ta. 41 Ba wuɔraaya biŋ Siiri nileiŋa-na hiere baa Silasi waanŋa-i ta ba dii sireiŋa Diilon-dūŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huon-nu

1 Pol baa Silasi-i baŋ taa dumaanŋo-na, ba kā ka hel Dεrbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuonŋo nanŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyiεŋo aa hūu

† 15:18 Amosi (Amos) 9.11-12

Yesu maama-i aa u to-i Girəkiiyienjo. ² Tobimba manj waa Lisire-i-na baa Ikoniyoomu-i-na, ba taa ba bi Timote yefafalle. ³ Pol wuɔ tuɔ taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba manj waa terienju-na, baa suyaa wuɔ Timote to-i Girəkiiyienjo. Pol wuɔ naa u *jā-yo aa ba suɔ ta. ⁴ Yesu *pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu Diilonj-dünj-baamba yaataambanj yieraaya nelma* manj nuɔ-i, Polbaa da ba cor terienju terienju, ba wanj ma yaa-i baa Diilonj-dünj-baamba-i; aa cira ba wuɔ ma hümelle-i nja bañ waanj-ma dumaa. ⁵ Yinnij taa ni cor dumaa, Diilonj-dünj-baamba taa ba nanj kaasinni Diilonj-hümelle-na dumai, aa bi ta ba ciinu ba kā.

Pol dānsaan Torasi-i-na

⁶ Ku huonju-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka wanj Diilonj-nelma-i *Asi niliŋa-na. *Diilonj-Yalle saa hūu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuonjo-i. ⁷ Bañ kaa piɛ Misi-i, baa ta ba taara ba kā Bitini. Yesu Yalle saa hūu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kā ka hi Torasi. ⁹ Isuonju nanju-na, Pol wuɔ dānsā da Maseduɔniyienjo nanjo juɔ ji yiera tuɔ cārā-yuɔ wuɔ u kā ka kāyā-bei dii Maseduɔni-i-na. ¹⁰ Yiɛ† pānj suɔ yiɛ Diilonjo taara i ka wanj *Neldɔɔlma-i baa Maseduɔnitaamba-i. I saa tiraa tiena, yiɛ pānj sire tie tigiinj i hümelle-i.

¹¹ Inj juɔ'a i ta yiingu manj nuɔ-i Torasi-i-na, yiɛ biɛ baatonjo-i pānj kar vii Samotirase, ka hiire. Inj hii yiingu manj nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ cor kā Neyapolisi. ¹² Inj siire terienju-na, yiɛ kā Filipu ka tiena da yinni terienju fanju-na. Filipu yaa waa nebuɔ-i Maseduɔni-i-na. *Oromɛbaa-ba'i waa tiena terienju-na.

Lidi hüyāa Itienjo maama-i

¹³ Inj kāa Filipu-i-na, *yitienanjanj juɔ hi, yiɛ hel nellenj-huonja-na a kā kaanju nanju nanju-na. Ii naa suɔ wuɔ Diilojaalterienju ka waa terienju-na. Inj kāa, yiɛ da caamba namba; yiɛ tiena piye baa-ba. ¹⁴ Unanjo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbōmbōnj ba kompammu aa u taa u kuye Diilonj-künju-i. Inj kāa ka tie piye dumaanjo-na, wuɔ kar u tünju-i tuɔ nu inj wanj mananj. Polj waanj mananj hiere, Itienj wuɔ kāyā-yuɔ ma suur u tünni-na dei. ¹⁵ Manj suurii u tünni-na dei dumaanjo-na, wuɔ ce ba *batisenj-yo baa u dumellenj-baamba-i hiere aa naa gbɛ-ye wuɔ: «Da kuɔ na hüyāa-ma wuɔ mi hüyāa Itienjo maama-i kelkel, juonj na ji har mei terienj-nu.» Aa naa gbānj baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiingu nanju-na, i taa i kā Diilojaalterienju-na a suu baa maacembilonjo† nanjo. Maacembilonj daayo-i, *jina waa u yunju-na a ce u tuɔ suɔ mananj juonj u wanj-ma. U taa u da gbeija bəi kufanju-na u hā bamanj biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilonj daa wuɔ cu i huonj-nu tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Balanj daaba cāa Dɔrwuonjo. Ba pigāanj-na konkor-hümelle yaa-i.» ¹⁸ U cie kufanju-i da yinni bəi i huonju-na. Pol huonja ji guɔla baa-yo. Wuɔ wanj baa u jina-i wuɔ: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor nj hel cienjo-na!» Terduonju fanju-na, jina wuɔ pānj yanj cienjo-i.

¹⁹ U taambanj juɔ da u sa tiraa u da binjünju u hā-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kā baa-ba āndacetaamba wulaa dii gēngerterienju-na§ ²⁰ ka hā *Oromɛ ba fāamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juɔ ji ta ba guɔl nelle-i ba hā-ye. ²¹ Ba juɔ baa hūmefelende. A ne da hümelle fande nyaa Oromɛbaa miɛnjo-i: I siɛ gbāa siɛ-de, i siɛ bi gbāa wuɔ-de.»

²² Bañ piye dumaanjo-na, nuɔmba manj waa hiere, baa sire wuɔ ba siɛ yanj Polbaa-ba-i. Fāamaambaa-ba ce ba col ba jonjorbaa-ba-i aa hā-ba hümelle-i wuɔ ba muo-ba. ²³ Baa

* **16:4** Nelma famma yaa piye cor 15.29. † **16:10** Like naa bi tuɔ wuɔra baa Pol hōnni nanni. ‡ **16:16** Maacembilonj daayo waa cienjo. § **16:19** Bafambanj ger āndenni-i kusuonj-nu ba bi nyonj sangga-i kusuonj-nu'i. Terienju fanju dii yuɔyuɔ hōnni-na hiere.

fūnuŋ muo-ba da dɛi aa kã ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niɛyan kasobiemba-i wuɔ u tuɔ ne-ba dɛi. ²⁴ Naacolŋ uŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i dubiloŋo maŋ dii tuogbuole-na ka sɔgɔlnu ba gbeini-i daaŋgu naŋ-nu.

²⁵ Isuɔhollen juɔ hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cãrã Diilonŋo-i aa ta ba hãl nɛini ba tuɔlnu-yuɔ. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juɔ'a ba suɔ, da hɛma sagalaaya hɔduɔŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pãŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfūŋ; wuɔ cɛ. Wuɔ u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuɔ fa u taacereŋo-i hiel-o duɔ ko u fɛrɛ wuɔ sɪ kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuɔ kaasiŋ wuɔ: «Baa ce ŋ fɛrɛ gbomma, molo saa kã terienŋu!»

²⁹ Naacolŋo kũɔma nyɛŋ dumaa ma fɛrɛŋ nuɔ. Wuɔ ce ba hã-yo dāamu; u gbar kã ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na ³⁰ aa cira ba hel gɔŋgũɔŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jɛnaaŋ namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbãa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hũu Itienŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbãa kor-ni baa ŋ dumellenŋ-baamba-i hiere.» ³² Aa naa doŋ ta ba waŋ Itienŋo maama-i baa-yo baa u dumellenŋ-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu faŋgu-na, wuɔ kã baa-ba ka saar ba pãnni-i aa naa pãŋ ce ba *batisenŋ-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juɔ batisenŋ-ba tɪ, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niwuoni. Uŋ hũyãa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hɔmmu gbuu pãŋ fɛ da yogogo.

³⁵ Cuonŋ juɔ kaal, fãamaambaa-ba puər sorosibaa-ba ka waŋ baa kasobiemba niyatienŋo-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuɔ kã ka cira: «Pol, fãamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nɛi. Hilaaŋ na kã na muŋkãmmu.» ³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbɛ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku ciɛ niɛ ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ siɛ suɔ wuɔ Oromɛbaa miɛ*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiɛfiɛ-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiɛ! Ma siɛ gbãa wuɔ dumaanŋo-na! Kãaŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ ba jo ba fɛrɛ ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fãamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kãa ka hi-ba baa nelma-i, ba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cãrã-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cãrã-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kã Lidi terienŋ-nu; kã ka da Diilonŋ-dūŋ-baamba-i. Baa piiye dii sireiŋa bei aa naa cãrã hũmelle-i ta.

17

Mamaŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kã ka hel Apoloni a suɔ ta ba kã Tesalonike-i-na. *Diilonelhãalãdūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhãalãdūŋgu aa cor-ku. Wuɔ kã ka suur a tuɔ firnu Diilonŋ-nelma-i baa-ba. U ciɛ mafamma-i *yitɛnanni siɛi. ³ U tagaaya pigãaŋ-ba wuɔ *Konkortienŋo naa saaya u mulienŋ aa ku. Aa duɔ ku, Diilonŋo sire-yuɔ. Aa Konkortienŋo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa-ba namba hũu-ma cu ba huonŋ-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girɛkibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilonŋ-kūŋgu-i ba boi bi cuu ba huonŋ-nu, baa caamba boi. Caamba famba waa nelbɔmbɔmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuɔra taara naŋgalbaa a tigiinŋ nuɔmba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kũɔl ba-naa kã Yasɔ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hã fãamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuɔŋ-nu'i. ⁶ Ba kãa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasɔ yaa-i baa Diilonŋ-dūŋ-baamba namba kã baa-ba fɔŋgɔtaamba wulaa ka ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Balaŋ daaba wuɔraaya du nilɛiŋa-i hiere, ba hii bande yaa

* **16:37** *Yuifubaa boi saa naa gbãa da *Oromɛ ba sɪnni-i, ŋga Pol naa da-ni (niɛŋ Pəpuər: 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromɛyiɛŋ nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daaŋgu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyaŋgbãaŋgu.

fiεfiε-i-na. ⁷ Yasō yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jāmatigi nunḡu-i aa ta ba piye wuō jāmatigi nanjo dii, keεε ba bī-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dōlnu nuōmba-i baa fōḡgōtaamba-i hiere. ⁹ Yasōbaa-ba juō pā gbeibuō hā-ba aa ba suō nanna-bei.

Polbaa-ba kāa Bere

¹⁰ Ku isuōḡu-na, Diilonḡ-dūḡ-baamba ce Polbaa-ba ta kā Bere. Baḡ hii, baa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūḡu-na ka ta ba waḡ Diilonḡ-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maḡ waa Bere-i-na baa naa fa waḡ bamaḡ waa Tesalonike-i-na. Diilonḡ-nelma numma taa ma dōlnu bafamba-i ḡaa bige-i! Yinni maḡ jonḡ ba kalaḡ-ma ba ne da kuō Polḡ waḡ mamaḡ baa-ba ma yaanḡa yaa-i. ¹² Nuōmba bōi baa hūyāa Yesu maama-i ba hōlma-na. Aa Girēkibaa-ba maḡ bi waa, ba fōḡḡūō baa hūyāa-ma. Caamba waa-bei. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maḡ waa Tesalonike-i-na baḡ juō nu wuō Pol kāa Bere-i-na ka tiraa tuō waḡ Diilonḡ-nelma-i, baa sire nyaa u huōḡ-nu wuō ba ka du teriḡḡu-i aa gbo nuōmba-i yuō. ¹⁴ Diilonḡ-dūḡ-baambaḡ daa-ma dumaanḡo-na, baa kā baa Pol dāmmanḡ-nuoraanḡu-na ka biε baatonḡo ta, aa waḡ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saanḡ Pol ka hi Ateni aa bir. Baḡ'a ba bir, wuō puər-ba wuō ba ka waḡ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polḡ waan mamaḡ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polḡ tīēnaana Ateni-i-na tuō cie Silasi-i baa Timote-i, duō cor kusuōḡ-nu, u da cufēllu, a cor kusuōḡ-nu, u da tīnni; kuō gbuu fūnuḡ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duō kā *Diilonelhāalādūḡu-na, u waḡ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niēraamba maḡ taa ba kuye Diilonḡ-kūḡu-i. Aa yiḡḡu yiḡḡu, duō kā nellenḡ-huōḡḡa-na ka da bamaḡ, u bi piye baa-ba.

¹⁸ Bamaḡ naa cie Epikure ba kalaḡo-i baa Sitoyisi ba kalaḡo-i kā yaanḡ-na, yiḡḡu nanḡu-na, banamba jo ji ta ba piye baa Pol. Banamba ta ba yuu ba-naa wuō: «Āndapirrentienḡ daa u waḡ wuō niε?» Bamaḡ naa nuō Polḡ piyenḡ Yesu maama-i baa kuomba siremmaḡ-kūḡu-i, baa cira: «Ku biyaa ḡaa u piye Diilohūmefelēndenḡ-maama.»

¹⁹ Baḡ piye dumaanḡo-na, baa bel Pol kā baa-yo ḡēḡḡertaamba* wulaa ka cira: «Niḡ juō ji ta ḡ piye hūmefelēnde maḡ maama-i, i taara i suōnu kunaḡḡu diε. ²⁰ Niḡ waḡ mamaḡ, ma cie nerma miēḡo-na, i taara i suō ma yaanḡa-i.» ²¹ A ne da nelfelēmma numma-i baa ma wamma taa ma dōlnu Atenitaamba-i baa niraamba maḡ waa ba hōlma-na ḡaa bige-i! ²² Pol wuō sire yiēra ḡēḡḡertaamba yaanḡa-na aa naa cira: «Atenitaanḡ namaa, ma miḡ daa-na damma maḡ, ku biyaa ḡaa cufēllu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuōramma-na, mi daa na cufēllu-i hiere nellenḡ-huōḡḡa-na. Aa mi daa ba nyēḡāanḡ dunandu-na wuō: «Cufēnerienḡo.» Naḡ buol cufēnerienḡo maḡ aa na sa suō-yo, muōmi juō da mi ji pigāanḡ-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilonḡo-i. U yaa hielaa bimbīnni-i hiere. U yaa dōrō-i baa hīēma-i ni Tienḡo-i. Molo siε ḡbāa ma dūḡḡu a hā u suur. ²⁵ U yaa hāanḡ-yenḡ fafalmu-i i tiε fiisa. Bīḡkūḡḡu bīḡkūḡḡu, u yaa hāanḡ nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanḡo-na, u sa taara molonḡ napōrrenḡ-bīḡkūḡḡu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduōḡo diei nuō ba tīēna ḡbuo hīēma-i hiere. U huōnu huōḡḡu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba nilēḡḡa-na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuō, ku'i cie u ce-ma dumaanḡo-na. Da ku fiε balanḡ niε niε, ḡ ḡbāa tafūrrā da-yo. Coima saa fa, Diilonḡo saa maa baa-ye. ²⁸ Fuō barguō yaa nuō-i inḡ yenḡ hīēma-na tiε ḡbā i ce i weimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waanḡ ma yaa-i wuō: «Diilonḡo bisālmba namba'i miēḡo-i.» ²⁹ Inḡ yenḡ Diilonḡ bisālnḡ miε, bige-i cie da na ce na kul sēne jīna wuō Diilonḡo yaa dumaanḡo-na? Bige-i cie da na ce na kul wargbe? Bige-i cie da na ce na sisīnḡ tāmpēlle jīna? Diilonḡo-i nelie siε ḡbāa suō-yo kul-o. ³⁰ Mamaḡ cie cor ku huōḡḡu-na, Diilonḡo sa ne-ma, wuō nuōmba saa ta ba suō kuyunḡu. Fiεfiε-i-na, u taara nelienḡo nelienḡo, duō fiε waa hie,

* 17:19 Ba taa ba bī ḡēḡḡertaanḡ daaba belienḡu-i Aropasi.

u nanna u ciləbabaŋo-i. ³¹ Bige-i ciε wuə ma ce dumaanjo-na? U diyaa yiinju duə ce nuamba-i hiere ba āndaanjo-i ku cemma-i. U hielaa molo duə ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba həlma-na a pigāan wuə u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juə cira Diilonjo siire moloŋo hiel-o kuomba həlma-na, banan baa bir yan aa ta ba nyε-yo, banan baa cira: «Cie yiinju nanju ŋ ji wan mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuə ta aa naa yan-ba.

³⁴ Kuŋ fiε ce dumaanjo-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huon-nu. Ba həlma-na, gēŋgertienjo nanjo waa, ba taa ba bī-yo Deni, aa ciεŋo nanjo bi waa, ba taa ba bī-yo Damarisi, a naara nuamba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huonju-na, Pol wuə ji ta Ateni-i-na kā Korēnti. ² Belle fande-na, *jāmatigi man waa *Ɔrəmu-i-na, wuə ciεra *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔrəmu-i-na. Ba taa ba bī-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienjo nanjo waa, ba taa ba bī-yo Akilasi, u taa u hel Pō. Ba taa ba bī u ciεŋo-i Pirsili. Bafamba waa tīεna *Itali. Ban juə cira ba sire, baa sire kā Korēnti-i-na. Ban kaa, ku saa da huonju Pol wuə kā ka da-ba; wuə bel jīeru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduəma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuə har ba yaa nuə-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitiεnanju-i, u kā *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuə gbāŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *niεraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i ban juə hel Maseduəni-i-na jo, Pol wuə yan u maacemma-i aa fulnu Diilon-nelma wamma yaa yon. U taa u piye u pigāan Yuifubaa-ba-i wuə Yesu yaa *Korŋkortienjo-i. ⁶ Baa bir yan aa bigāan-yo aa ta ba tuora-yuə. Pol wuə muora u jonjorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuə: «Maman da ma ji da-na, namaa yun-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kā niεraan wulaa.»

⁷ Uŋ taa terienju-na, wuə kā nieryienjo nanjo ciŋgu-na, ba taa ba bī-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kūŋgu-i. U ciŋgu naa kuo Diilonelhāalādūŋgu-na. ⁸ Uman waa Diilonelhāalādūŋgu yunju-na, ba taa ba bī-yo Kiripusi. Fuə wuə hūu Itienjo maama-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Korēntitaamba bəi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batisen-ba.

⁹ Isuonju nanju-na, Itienjo ji piye baa Pol dānsāan-nu wuə: «Baa kālā, cor ŋ ta ŋ piye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo siε gbāa ce-ni bīŋkūŋgu. Mi baamba dii bəi nel daade-na, ta ŋ piye.» ¹¹ Pol wuə tīεna Korēnti-i-na tuə wan Diilon-nelma-i. U tīεnaana ce belle diei baa boluonju.

¹² Yiinju nanju-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kā baa-yo fāamaan ba terien-nu. Uman waa ku huonju-na Akayi† yunju-na, ba taa ba bī-yo Galinyə. ¹³ Ban kaa baa-yo, baa gbē-yo wuə: «Naacolŋ daa u juə baa u den Diilojaale, a ne da di sa kā hūmeduəle baa *ānjīnamma-i.» ¹⁴ Pol wuə u puur u nunju-i duə piye, Galinyə wuə sīεŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuə uu naa ce kuubabalaanjan temma-i, mii naa ce āndaanjo-i ku cemma-i. ¹⁵ Nga nan ceŋ na-naa na Diilon-hūmellen-kūŋ-nu, baa yirēŋ-kūŋ-nu, baa na ānjīnamman-kūŋ-nu, namei saaya na fiεnu-kuə na-naa nuə; mei nunju sī.» ¹⁶ Aa naa hiel-ba gēŋgerdūŋgu-na.

¹⁷ Ban hilaa, ba hieronjo-i baa bel Diilonelhāalādūŋgu yuntienjo-i ta ba muo-yo gēŋgerdūŋgu yaanjo-na. Ba taa ba bī naacoljo-i Səsitēni. Galinyə wuə gbuu fiinaan ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duə kā Antiyəsi-i-na

¹⁸ Ijien daanjan ciε cor, Pol wuə tiraa tīεna da huonju Korēnti-i-na. Ku huonju-na, wuə ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duə kā Siiri mara nuə; fuə baa Akilasi-i baa u ciεŋo-i

* **18:6** Pol ciε kufanju-i a pigāan wuə u siε tiraa dii u nunju-i ba wεima-na. † **18:12** Korēnti dii Akayi huonju-na.

Pirsili-i hiere. Wuɔ pāa nuŋgu baa Diilonɔ-i, a ce dumaanɔ-na ban̄ kaa hi Sāŋkire-i, wuɔ ce ba cir u yuŋgu-i aa ba suɔ da ba suur baatonɔ-na.

¹⁹ Ban̄ kaa hi Efesi-i, baa bərɔ. Pol wuɔ kã *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuɔ piiye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uŋ juɔ'a u ta, baa cārā-yuɔ wuɔ u yan̄ aa tɛna ce yinni cɛllɛ baa-ba.

²¹ Wuɔ cira: «Yaan̄ mi ta. Diilon̄ duɔ siɛ, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biɛ baatonɔ-i ka hiire Sesare.

²² Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuɔ kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilon̄-dūŋ-baamba-i aa suɔ tuɔ kã Antiyəsi-i-na.

²³ Polŋ kaa Antiyəsi-i-na, wuɔ tɛna da huɔŋgu cɛllɛ aa naa tiraa sire biɛ Galasi nilɛiŋa-i a yuŋ-nu baa Firgi waan̄a-i tuɔ wuɔra u dii sirɛiŋa baman̄ cuu Yesu huon̄-nu hiere.

Apoləsi maama

²⁴ Polŋ taa u wuɔra u dii sirɛiŋa-i Diilon̄-dūŋ-baamba-na huɔŋgu man̄ nuɔ-i, *Yuifuyiɛŋo nan̄ wuɔ jo Efesi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Apoləsi. U taa u hel Alɛsāndiri. Naacolŋ daa u taa u suɔ u piiye aa tiraa tuɔ suɔ Diilon̄-nelma-i ŋaa bige-i! ²⁵ U taa u suɔ Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u wan̄-ma, ma sa ciɛ; ŋ siɛ suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsāa *batɛmu yaa yon̄.

²⁶ Yiin̄gu nan̄gu-na, wuɔ gbuu fɛ u huɔŋga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādūŋgu-na. Akilasi waa baa u ciɛŋo-i. Ban̄ juɔ hel, baa bɪ-yo ka migāan̄ kaala Diilon̄-hūmelle-i baa-yo.

²⁷ Akayi kāmman̄-maama waa-yuɔ, Diilon̄-dūŋ-baamba dii sirɛiŋa yuɔ aa naa nyegɛŋ sɛbɛ hā Akayi Diilon̄-dūŋ-baamba-i wuɔ duɔ kã, ba bel-o dɛi.

Uŋ kaa, Diilon̄ uŋ ciɛ baa baman̄ ba hūu Yesu maama-i, ku kãayā-bei bɔi. ²⁸ U waa duɔ ce u biɛ Diilon̄-nelma-i a tagaaya pigāan̄ Yuifubaa-ba-i nuɔmba-na, wuɔ ba suurii hɛɛŋ-nu, kɛɛ Diilon̄ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa juɔ Yesu-i.

19

Pol birii kã Efesi-i-na

¹ Apolɔsin̄ waa Korɛnti-i-na huɔŋgu man̄ nuɔ-i, Pol wuɔ karnu tānni-i kã ka hi Efesi-i. Uŋ kaa, wuɔ da Diilon̄-dūŋ-baamba namba-i, ² wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nan̄ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilon̄-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bɪ bige-i Diilon̄-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naaa daa *batɛmu hayo-i?»

Baa cira: «Nsāa batɛmu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Baman̄ naana ba cilɔbabalan̄o-i Nsāa taa u hā ba yaa-i u batɛmu-i aa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ uman̄ ka jo fuɔ huɔŋgu-na, ba haa ba nan̄ga yuɔ. U taa u gbɛ Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaanɔ-na, baa ce ba *batisɛŋ-ba Itien̄o-i Yesu yerre-na. ⁶ Ban̄ baatisɛŋ-ba, wuɔ haa u nammu-i bei aa cārā Diilon̄o saan̄ u *Yalle-i hā-ba. Ban̄ juɔ da Diilon̄-Yalle-i, baa don̄ ta ba piiye nelfɛlemma-na. Diilon̄ uŋ diyaa man̄ ba nunnina, baa ta ba wan̄-ma baa nuɔmba-i. ⁷ Baman̄ naa ciɛŋ mafamma-i, ba gbāa yu nuɔmba cɪncieluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuɔ naa *Diilonelhāalādūŋgu-na. Duɔ kã, u biɛ *Diilon̄-bāan̄gu maama-i a piiye ma yaan̄ga-i baa nuɔmba-i ba da ba hūu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U ciɛ mafamma-i caamba siɛi. ⁹ N̄ga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyɛ Itien̄o hūmelle-i nuɔmba-na. Polŋ juɔ da ba ce dumaanɔ-na, wuɔ kã baa baman̄ hūyāa-ma Tiranusi nakolen̄-cīŋgu-na ka tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i baa-ba kusuon̄-nu'i yinni man̄ jon̄. ¹⁰ U ciɛ mafamma-i bien̄a hāi. A ce dumaanɔ-na, *Yuifubaa-ba man̄ waa hiere *Asi-i-na baa *niɛraamba-i, baa nu Itien̄o maama-i.

¹¹ Diilon̄o naa hā Pol himma nan̄ temma u tuɔ ce gbɛɛ-weima-i. ¹² A ce nyarkpātāan̄gu man̄ da ku yiɛya Pol kūɔma-i aa ba haa-ku jein̄o man̄ nuɔ-i, u sire. Jaamba bɔi siire dumaanɔ-na, aa *jɪnabaa-ba bi hilaa nuɔmba bɔi-na dumaanɔ-na.

Sikeva bəpuəmba maama

¹³*Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuəra ba donya *jɪnabaa-ba-i ba hiel-ba nuəmba-na. Yiingu nanɣu-na, baa ji sire wuə bafamba cɪŋ Yesu-i-na aa donya-bɛi ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polɪ piiyen Yesu maɪ maama-i, fuə yerre-na curaŋ na hel naacolɪ daayo-na!» ¹⁴Diilɔjigāntaamba yuntienɔ maɪ ba nanɪ bɪŋ-yonɪ Sikeva-i, fuə bəpuəmba'i naa ciɛ maacemma famma-i. Ba waa nuəmba niehāi.

¹⁵Baɪ piiye dumaanɔ-na, jɪna bir gbɛ-ba wuə: «Mi suə Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuə, namaa hilaa hie?» ¹⁶Uɪ waa naacolɪ maɪ nuə-i wuə pāɪ diire-bɛi baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmponi naacolɪ cɪŋgu-na, baa tām-ma-i nyɛlɛlɛ ba kūəma-na. ¹⁷Korma pāɪ ta ma da Yuifubaa-ba maɪ waa Efesi-i-na hiere baa *niɛraamba-i, a ce ba sa siɛ bɪ Yesu yerre-i ānsəsəm-ma-na.

¹⁸Bamaɪ naa hūyāa Yesu maama-i, baɪ ciɛ guəyuə maɪ cor hiere, ba fəɪŋgūə baa ta ba jo ba yiera nuəmba-na ba waɪ-ma a pigāaɪ wuə ba siɛ tiraa ce ma temma. ¹⁹Bamaɪ naa bi waa hiriemba-i, ba fəɪŋgūə baa jo baa ba himmaɪ-sebɛbaa-ba-i ji tigiɪɪ-ba caa-ba nuəmba yufelle-na. Baa tagaaya sebɛbaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifien-komorre baa a ndii* temma. ²⁰Itienɔ barguə-i-na, Diilonɪ-nel maa da fəɪŋgūə ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiera u gbeiniɪ

²¹Ku huonɣu-na, Pol wuə ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nga aa suə duə kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduəni igɛna baa Akayi. U taa u bi piiye wuə duə hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *ɔrəmu. ²²Uɪ puu mafamma-i dumaanɔ-na, wuə saanɪ kakāyātaamba hāi Maseduəni-i-na: Timote baa Erati; aa fuə wuə tɛna *Asi-i-na a ce yinni cɛllɛ. ²³Kufanɣu yinni-na, Itienɔ hūmelle kūɪ kuə ce nelle sire du. ²⁴Fānaɪ naɪ waa tuə kul niikulni, ba taa ba bɪ-yo Demetursi. Uu naa biɛ maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiingu nanɣu waa Efesi-i-na, ba taa ba bɪ-ku Artemisi. Tiingu fanɣu dūɪɪgu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbɛ ba suor. Ba taa ba kūəl gbeina-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶Polɪ kāa ka tuə waɪ Yesu maama-i, Demetursi wuə da u gbuonu bafamba sanɣa. Wuə bɪ u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a ji tuə piiye baa-ba wuə: «Naacolɪ maɪ juə ji tuə wuəra u piiye daayo-i, wuə ba bɪ-yo Pol; uɪ wuəraɪ u waɪ mamaɪ na saa bi yaɪ-ma numma. Wuə iɪ kul tɪnni maɪ, yuɪɪ si dii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuə-i. Nuəmba cuu u huon-nu wuə u waɪ ninsonɔ. U saa bāl-ku Efesi bande yonɪ; u yii duə gbuo Asi niɛina-i hiere baa nel daama-i. ²⁷Mamaɪ jaanɪ muə, ku saa ce ŋaa u yii duə bɛna hā miɛ yonɪ, ŋga u ka ce Artemisi dūɪɪgu nuonɣu hel nuəmba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kāɪ Artemisi fuə fɛrɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuəmba-i hiere miwaanɔ-na ba buol u yaa-i.»

²⁸Demetursiɪ piiye dumaanɔ-na, nuəmba hōmmu gbuu pāɪ guəla; baa sire ta ba kaasɪɪ wuə: «Efesitaanɪ Artemisi temma si dii!» ²⁹Ijienɪ daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiera di gbeiniɪ. A ne da Maseduəniitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bɪ unanɔ-i Gawusi aa bɪ unanɔ-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰Pol wuə cira u kā. Diilonɪ-dūɪɪbaamba ciɛ-yo wuə u baa kā. ³¹U jēnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puər ba ji waɪ baa-yo wuə u baa kā. ³²Ijieni saa waa dei ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fəɪŋgūə waa da ŋ yuu-ba, ba siɛ suə kumaɪ ciɛ nuəmba tigiɪɪ ba-naa.

³³*Yuifuyienɔ naɪ waa ba hōlma-na, ba taa ba bɪ-yo Alesāndiri. Baa waɪ ma yaanɣa-i baa-yo aa naa titiire-yuə dii-yo nuəmba hōlma-na wuə u piiye baa-ba. Wuə sire u nanɣa-i wuə nuəmba budii. ³⁴Nuəmba saa naa suə wuə Yuifuyienɔ. Baɪ juə suə, baa cor ta ba

* **19:19** Huonɣu fanɣu-na, ku waa ba gbāa pā maacembienɪ komuonɪ-niehāi baa cɪncieluo baa gbeinɪ daaya-i belle diei-i-na.

kaasiŋ wuə: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lərbaa-ba hāi temma kaasiŋgu-na.

³⁵ Kombiyienjo maŋ waa ba nelle-na, u yaa juə gbāŋ baa nuəmba-i ba budii. Baŋ budii, wuə cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suə wuə Artemisi dūŋgu-i baa ku nobiŋo maŋ hilaa dərə-i-na diire, miε niini?» ³⁶ Kutienjo si dii. Terienju fangu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kumaŋ, na jəguəŋ na ne aa na suə na ce-ku. ³⁷ Naŋ siire bel balan daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guəla biŋkūŋgu Artemisi dūŋgu-na, ba saa bi bī u yebabalande, na'a i ce-ba niε? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bī umaŋ, gēŋgertaamba dii, ba bī kutienjo-i kusuəŋ-nu'i; ba jīna yinni ta ba ce āndenni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, diε ji tigiin i-naa hiere, na jo, i ka fiεlnu-mei. ⁴⁰ Ni ma'i sī, dumandε-i-na, fəŋgətaan da ba bī-ye yuu-ye wuə: «Bige-i dii nyuŋgo-i-na aa na tigiin na-naa?» I da hama-i waŋ-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da niε sī i taara i hel ba huon-nu, a ne da ma'i sī.» ⁴¹ Uŋ waan mafamma-i, wuə ce nuəmba bərə kūŋ ba cīnniŋ.

20

Pol taa Efesi-i-na

¹ Ijien daaniŋ juə bāl, Pol wuə tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei, aa cārā hūmelle-i ba wulaa a ta tuə kā Maseduəni. ² Uŋ kaa hi, wuə tuə waŋ Diilon-nelma-i baa tobimba-i u dii sireiŋa bei u kā, ka hi Giresi. ³ Uŋ hii Giresi-i wuə tīna ce caamba siεi. Ku huonju-na, u ji tuə taara u biε baatonjo-i kā Siiri. Baa gbuya-yuə wuə *Yuifubaa-ba taara-yuə baa wεima. Wuə yan baatonjo-i aa naa bir hel Maseduəni yanja. ⁴ Bamaŋ taa ba wuəra baa-yo, ba yireiŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bī-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekəndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuə taa u hel Dərbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiε ce ba ta yaanja ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuə-i, u ponsaangu naa piε tī, kuŋ juə ce cor tī, yiε biε baatonjo-i Filipu-i-na a nyaa ba huon-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hūmelle-na aa suə diε hi.

Pol siire naacombilonjo nanjo

Iŋ kaa Torasi-i-na, yiε ce yinni niehāi terienju-na. ⁷ Sāmadi-dānambāangu-na, yiε tigiin i-naa baa Diilon-dūŋ-baamba-i diε wuo Itienjo niwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanjo-na u nelma sa tī. U piiye ji tuə hi isuəholle. ⁸ Ii naa waa sāŋkānsə dərə. Iŋ waa dūŋgu maŋ nuə-i, fitimbaa-ba waa bəi kuə. ⁹ Naacombilonjo nanjo waa baa-ye tīna fēnētiri-i-na tuə nu Pol tuə piiye; ba bī-yo Elike. Nelmaŋ juə'a ma sa tī ma tī dumaanjo-na, naacombilon daa wuə kor duəfūŋ. Iŋ juə'a i suə, u hilaa dii sāŋkānsə dərə-i-na a cor dūnni siεi jo ji diire hīema-na. I kaa ka sire-yuə ku yaa nuə-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuə hiire pāŋ jo ji tūu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicēlma!» ¹¹ Iŋ birii nyugūŋ kufangu-i, wuə calnu Itienjo niwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piiye dumεi ji kaal cuo-i aa suə ta. ¹² Uŋ siire naacombilonjo-i, kuə fūnuŋ dəlnu nuəmba-i ŋaa bige-i! Baa saan-yo kūŋ baa-yo.

Pol curaa kā Miletī

¹³ Iŋ siire Torasi-i-na, yiε kā Asəsi. Iŋ'a i ta, Pol wuə fuə ka wuə kā. Miε yiε suur baatonjo-na ta yaanja ka tie cie-yo. ¹⁴ Uŋ juə jo, wuə suur baa-ye yiε cor kā Mitilēni. ¹⁵ Iŋ siire Mitilēni-i-na yiingu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kā ka tie hi Kiyəsi. Iŋ siire Kiyəsi-i-na, cuo kaal yiε kā ka tie hi Saməsi. Sielin-yiingu-i, i suə tie suur Miletī-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pāntekəti-i kusuəŋ-nu'i, a ce dumaanjo-na, wuə bella Efesi-i cor; wuə duə haar ba kaa bella-yuə.

¹⁷ Iŋ hii Miletī-i, wuə puər ba ka bī Diilon-dūŋ-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Baŋ juə, wuə cira: «Miŋ waa waama maŋ na həlma-na ji ta mi ta, na suə-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienjo maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyəlma.

*Yuifubaa-baŋ haa kumaŋ miε, Diilonjo'i suyaan-kun. ²⁰ Maman gbāa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan-ma baa-na puonja-na aa tiraa waŋ-ma baa-na na dumienja-na. ²¹ Mi muyaa mi natiεŋa Yuifubaa-ba-na baa *niεraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i a gbāa cu Diilonjo huon-nu, aa hūu Itienjo-i Yesu maama-i. ²² Dumandε-i, *Diilonj-Yalle cie mi ta mi kã Yerusalemu; mi saa suɔ maman ciyaan-min terienju-na. ²³ Min suyaa maman, da mi kã terienju terienju, Diilonj-Yalle gbuya-miε wuɔ ba kaa huol mi yaan-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fiε ku, mei wulaa weima sɪ. Kumaŋ gbāan, min biyaa mi gboluonju-i maman nuɔ-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilonj unj cie baa nelbiliemba-i cemma man, aa Itienj wuɔ mi wuɔra waŋ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a waŋ *Diilonj-bāanju maama-i baa-na, ŋga fiεfiε-i-na, mi suyaa miε na siε tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i cie mi ta mi kuola-mei baa-na nyunjo-i-na miε nuɔni man da ŋ hūu mi nelma-i nanna, mei yunj-maama sɪ. ²⁷ Diilonj unj taaranj kumaŋ, mi waan-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaan na fεε fafamma, aa na bi bel Diilonj-Yallenj hāa-na baman. Taa na ne Diilonj-dūŋ-baamba-i fafamma. Diilonjo pāa fuɔ fεεŋ Biεŋo yaa duɔ gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miε da mi bir mi huonju-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hɔlma-na a guɔla-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fεε-i na hɔlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tãal Diilonj-dūŋ-baamba cu ba huon-nu. ³¹ Terienju fanju-na, suyaan na fεεŋ belma, aa na baa yan ma karaanu-nei wuɔ mi cie bienja siεi baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāanju-i baa isuonju-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yεε.

³² «Fiefiε-i-na, mi diyaa-na Diilonjo nan-na aa tiraa dii-na u hujarrenj-nelma nan-na. U yaa gbāa ce na nanj kaasinni u hūmelle-na aa hã-na ciilunju man jɛna ta ku cie u baamba-i. ³³ Min waa baa-na, mi saa ji nenu moloŋ warbelle dede, mi saa bi nenu moloŋ nyarkpātāanju dede. ³⁴ Niεŋ mi nammu-i, mi cie maacemma-i baa mu yaa-i a yiεra baa i yunj-maama-i muɔ baa mi nabaamba-i hiere; namaa fεε-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāan-na wuɔ na saaya na siεya na napuɔŋa-i dumei a gbāa da na da kãyã sūntaamba-i aa yan Itienjo-i Yesu nelma ta ma tɛnu-nei wuɔ: «Yudɔdɔlle dii hamma-na yan hūuma-na.»»

³⁶ Polj juɔ piiye tɪ, baa dūuna hiere cārã Diilonjo-i. ³⁷ Baŋ juɔ ta ba jaal-o aa u duɔ ta, baa nanj yunju hiere ta ba kaal. ³⁸ Unj ciεra ba siε tiraa da u yufelle, ku yaa migāan ce ba ta ba kaal. Baŋ juɔ jaal-o tɪ, baa saan-jo u ka suur baatonjo-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ Inj buɔra baa Efesi Diilonj-dūŋ-baamba yaataamba-i, miε yiε ta baa baatonjo-i tiε kã Kɔsi. Ku cuo kaala-i-na, yiε sire Kɔsi-i-na a kã Ɔrɔdi. Inj siire Ɔrɔdi-i-na, yiε kã Patara. ² Inj kã Patara-i-na, yiε da baatonjo nanjo kã Fenisi; yiε suur ufanjo-na a ta. ³ Inj kaa piε Sipire-i, yiε yan-jo i nanyuɔŋ-nu aa naa bella cor tiε kã Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Congorni man waa baatonjo-na, nii naa saaya ni hiire kusuɔŋ-nu'i. ⁴ Inj hii terienju-i, yiε da Diilonj-dūŋ-baamba namba, yiε tɛna ce yinni niehãi baa-ba. Bafan baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kã *Yerusalemu-i-na. *Diilonj-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ Inj juɔ'a i ta yiingju man nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisãlmba-i a saan-ye kã baa-ye dãmmanj-nuoraanju-na. Inj kaa hi nuoraanju nunju-i, yiε dūuna cārã Diilonjo-i ⁶ aa sire jaal i-naa. Inj jaalaa i-naa, miε yiε suur baatonjo-na aa bafan baa gūunu ta ba kūŋ.

⁷ Inj siire terienju-na, yiε kã Pitolemayisi. Inj hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonj-na. Inj hiiriye, yiε kã ka jaal tobimba man dii terienju-na aa tɛna ce yiingju diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiε sire cor kã Sesare. Inj hii, yiε har Filipu terien-nu. Filipu fanjo waa Diilonelwaraŋo. Ba nanj hiela na nuamba niehãi man Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kãyã Yesu *pəpuərbiemba-i, u waa ba hɔlma-na.* ⁹ U biemba waa ba naa.

* 21:8 Niεŋ 6.5.

Ba saa naa hi sonj yogo. Ba waa *Diilopəpuərbiemba hiere.

¹⁰ Yiingu nanju-na, *Diilopəpuərbilonjo nan wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bi-yo Agabusi. ¹¹ Uŋ juɔ ji da-ye, wuɔ biε Pol kpaŋkpaanŋu-i a vaa fuɔ fεrεŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonj-Yalle ciεra wuɔ kpaŋkpaanŋ daaku tien duɔ kã Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandε yaa nuɔ-i a hã *niεraamba-i baa-yo.» ¹² Uŋ piiye dumaanjo-na, miε fεrε-i yiε gbuu cãrã Pol baa terienŋu fanŋu taamba-i wuɔ u baa kã Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuɔ bir gbε-ye wuɔ: «Bige-i ciε na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, wεima sɪ. Da ba fiε ka ko-mi, wεima sɪ. Mi hũyãa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienjo-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Uŋ yagaraa miε nunŋu-i, i saa ce-ku ku hãi; yiε yan-yo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itienj uŋ taaranj-mεi dumaa.»

¹⁵ Ku huonŋu-na, yiε tigiinj ta tiε kã Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilonj-dũŋ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonj-nu. Inj kaa hi, baa ce i kã ka har naacolŋo nanjo-na, ba bi-yo Minasɔ. U taa u hel Sipire. U huonŋu cuɔ Yesu hũmelle-na.

Pol kãa Sake dumellenj

¹⁷ Inj kãa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fũnuŋ dɔlnu tobimba manj waa terienŋu-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kã baa-ye Sake† dumelle-na. Yiε kã ka da Diilonj-dũŋ-baamba yaataamba-i hiere terienŋu-na. ¹⁹ Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonj uŋ kãayã-yuɔ u ce mamanj hiere *niεraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanŋa-na a wanj-ma baa-ba.

²⁰ Uŋ juɔ piiye ti, baa gbɛliεŋ Diilonjo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba manj cuu Yesu huonj-nu aa yagar nyaar *Moisi *ãnjɪnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuɔ ŋ maama-i. Ba gbɛ-ε-ba wuɔ nanj wuɔra ŋ piiye baa Yuifubaa-ba manj dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi ãnjɪnamma-i. Wuɔ nanj ciεra ba baa tiraa ba ta ba *jã ba bisãlmba-i aa ba nanna ba bĩncuɔŋ-maama-i. ²² Dε-i-na, nuharunŋu si dii-mεi, ba ka suɔ wuɔ ŋ juɔ. Terienŋu fanŋu-na, i ka ce-ma niε?» ²³ Aa naa cira: «Ne, mamanj dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na, ba pãa nunŋu baa Diilonjo-i, ²⁴ ne-ba na ka migãan na yunninj-maama-i aa ŋ yiεra baa nimanj dii pãmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce mafamma-i, nuɔmba ka ne da nanj fεrε-i ŋ wuɔ Moisi ãnjɪnamma hũmelle-i. Ba ka suɔ terienŋu fanŋu-na wuɔ banj wanj mamanj ŋ kũŋu-na hiere coima. ²⁵ Aa niεraamba manj cuu Yesu huonj-nu, inj yiεraaya mamanj‡, i nyεgãan-ma hã-ba, wuɔ ba yanj cufiεŋ-kũɔma wuoma-i, baa bĩmbaamba manj ba saa cãa ba nonni-i, baa tãmma famma fεrε-i aa ba hiel ba nanŋa bĩŋwosĩnni-na.»

²⁶ Banj piiye dumaanjo-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balan daaba-i ka donj tuɔ migãan u yunj-maama-i. Banj hilaa migãmanj-terienŋu-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka tũnu *Diilojigãntaamba-i kunj saaya ku bãl yiingu manj nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunninj-maama migãama naa saaya ma ce yinni niehãi. Yin daaninj juɔ ta ni kã bãlma-i, *Yuifubaa-ba nanj baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuɔmba-i yuɔ ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba siire ta ba kaasinj wuɔ: «*Isirahel-baanj namaa, kuraan-kunj! Naacolŋo manj wuɔraayanj u biεna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piiye wuɔ Isirahel-baanj miε i saa fa, nuɔŋ miε sɪ. Aa tiraa cira *Moisi *ãnjɪnamma saa fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire biε *niεraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuɔ-i-na a guɔla-yuɔ hã-ye.» ²⁹ Kumanj ciε ba ta ba piiye wuɔ u juɔ baa niεraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo nanjo nellenj-huonŋa-na, ba da niε sɪ u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyeŋo fanjo-i, ba taa ba bi-yo Turofimu.

³⁰ Ijienj daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na§ aa pãnj bĩŋ dũnfenni-i. ³¹ Banj hielaa-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kã ka hi *Oromε ba sorosi ba yuntienjo-i, wuɔ *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba

† 21:18 Sake yaa waa Diilonj-dũŋ-baamba yunj-nu Yerusalemu-i-na. Niεŋ Gal. 1.19. ‡ 21:25 Niεŋ 15.1-29. § 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kãa baa-yo niεraan-jõŋgũonŋu'i nuɔ-i.

yuntienjo pān sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kā. Nuambaŋ juo'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juo ji hi, sorosi ba yuntienjo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hāi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sɪnni-i aa naa yuu uŋ ciɛ kumaŋ. ³⁴ Nga, nuambaŋ yuu dumaanjo-na, ba piiye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntienjo saa ji suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ naa wuɔ cira ba kā baa-yo sorosi ba ciin-*nu*. ³⁵⁻³⁶ Baa biɛ-yo ta. Nuamba-i hiere baa cu ba huon-*nu* ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Kuɔŋ-yoŋ! Kuɔŋ-yoŋ!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuɔ. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waan mamaŋ baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba ciingu-na, wuɔ yuu sorosi ba yuntienjo-i girekimma-na wuɔ: «Mi gbāa piiye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Naŋ daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyienjo maŋ siire pu aa nuamba neifienja hāi cu u huon-*nu* hienju-na, mei na'a sɪ u yaa nuonjo-i.»

³⁹ Pol wuɔ cira: «Muonjo-i, *Yuifuyien muɔ, mi huon Tarse, dii Silisi mara nuɔ; mi hel nebuɔ-na; nelgbāŋgbālāŋ muɔ sɪ. Jande mi cārā-niɛ, yaŋ mi piiye cellɛ baa nuamba-i.»

⁴⁰ Sorosi ba yuntienjo hā-yo hūmelle-i. Pol wuɔ yiera munyugūmmu-na aa naa ce u nanŋa-i wuɔ nuamba budii. Baa bi budii. Wuɔ biɛ nelma-i ebiremma-na wuɔ:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaan mi waŋ nelma yaanŋa-i baa-na.» ² Polŋ duon tuɔ piiye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententen ŋaa molo si dii. Wuɔ cira: ³ «Muonjo-i *Yuifuyien muɔ. Mi huon Tarse, dii Silisi mara nuɔ; ŋga mi vāa bande yaa nuɔ-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāyā-miɛ bincuan-*hūmelle-i* hiere. Mi Diilon-*kūŋgu* waa kpelle ŋaa kūŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunŋo-i-na. ⁴ Bamaŋ naa suur Itienjo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciɛ ba bel caamba namba baa bɛmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi tāal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntienjo-i baa nelle bincuaamba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāan seɛbaa hā-mi wuɔ mi ka hā i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-i-na, wuɔ ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huon-*nu* terienju-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi piɛ Damasi-i, bāanŋu naa hi yuhuonŋa-i tɪ. Mi juo'a mi suɔ da cecerma naŋ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-mi huonŋa. ⁷ Mi pān cii. Miŋ cii dumaanjo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miɛ: «Hai molonjo-i piyen?»

Kutienjo gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Nasaretitaan Yesu, muɔmei piyen. Ŋ ce karaanŋu-i baa muɔmei.» ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga molon daa uŋ waan mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Uŋ piiye dumaanjo-na, mi yuu miɛ: «Mei Tie, mi saaya mi ce niɛ?»

U gbɛ-mi wuɔ: «Diilon uŋ taaran ŋ ce mamaŋ, sire ŋ kā Damasi-i-na ba ka pigāan-ni baa-ma.» ¹¹ Cecerŋ daama pān yir muɔ gbula. Baa bel mi nan-na kā baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo nanjo waa Damasi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *ānjɪnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bɪ u yefafalle. ¹³ Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piɛ mi caan-*nu* aa naa cira: «Sol, puur ŋ yufienja-i!» Mi yufienja bi pān puur terduonŋu fanŋu-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuɔ gbɛ-mi wuɔ: «I bincuaambaŋ siire cu Diilonjo maŋ huon-*nu*'i, u hielaa-ni duɔ pigāan-ni u huonŋa-i aa duɔ ce ŋ da ŋ da Nelviinjo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuɔ fɛrɛŋ nunŋu. ¹⁵ U taara nin daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuɔra ŋ waŋ-ma baa nuamba-i hiere. ¹⁶ Baa seɛɛ, sire ŋ ce ba *batisen-ni aa ŋ gbuuse-yuɔ u hur ŋ āmbabalma-i hiere niɛ.»

17 «Miŋ juə bir kã Yerusalemu-i-na, yiingu nanŋu-na, mi kã *Diilodubuə-i-na ka ta mi cãrã Diilonjo-i. Itien wuə carra-miɛ. 18 Miɛ mi ne da-yo. U gbɛ-mi wuə: «Pol, da ŋ fiɛ wan wuə niɛ mi maama-na, Yerusalemutaamba siɛ hũu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tɛna!»

19 «Miɛ cira miɛ: «Itie, ba suyaa wuə bamaŋ cuu ŋ huon-nu muəmei taa mi wuəra *Diilonelhãalãdũnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. 20 Aa mi waa baŋ taa ba ko Etiɛni maŋ taa u wan ŋ maama-i. U kuliingu dɔlaanu-miɛ. Bamaŋ kuə-yo, muəmei taa mi niya ba jonŋorbaa-ba-i.»* 21 Miŋ waan mafamma-i, Itienjo gbɛ-mi wuə: «Sire ŋ kã, mi taara mi puər-ni termaan-nu *niɛraamba wulaa.»»

22 Nuamba naa kar ba tũnni-i ta ba nu Pol tuə piiye. Uŋ juə cira wuə Diilon wuə u ka saan u yaa-i niɛraamba wulaa, baa pãŋ doŋ ta ba kaasŋ wuə: «Kuon naacolŋ daayo-i, baa na yan-yo!» 23 Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonŋorbaa-ba-i ta ba nan-ba dɔrɔ aa ta ba bi kũl hɛma-i ba nan dɔrɔ-i-na. 24 Maŋ juə waa dumaanjo-na, sorosi ba yuntien wuə cira ba suur baa Pol ba ciingu-na ka muo-yo, ku yaa u ka wan ninsoŋo-i. 25 Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuə yuu sorosi ba yuntienjo maŋ waa u caanŋu-na wuə: «Hai hãa-na hũmelle-i wuə da na bel *Oromɛyiɛŋo maŋ, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u andaanŋu-i yogo?»

26 Uŋ piiye dumaanjo-na, yuntien daayo kã ka gbɛ ba yuntienjo maŋ naa cira ba muo-yo wuə: «Yuntie, i taa i yii die cãl dɛ! Naacolŋ daayo-i Oromɛyiɛŋo.» 27 Sorosi ba yuntien wuə sire jo ji yuu Pol wuə: «Nuonjo-i Oromɛyiɛŋ nuə wei?»

Pol wuə cira: «Ũu.»

28 Sorosi ba yuntienjo cira: «Muəmi hielaa gbeibuə da mi gbãa da Oromɛsinni-i.»

Pol wuə cira: «Muə fuə, mi huon baa-ni.» 29 Uŋ piiye dumaanjo-na, bamaŋ naa saaya ba muo-yo, baa pãŋ forra u caanŋu-na. Sorosi ba yuntien uŋ ciɛ ba vaa-yo, kor maa pãŋ ta ma da-yo.

Ba juə baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

30 Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienjo ce ba bɪ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duə ji suə baŋ cãl Pol mamaŋ nuə-i jebi. Baŋ juə, wuə ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

1 Pol wuə tuə ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa miɛ ji hi baa nyunŋo, mi wuəyaa Diilon-hũmelle-i baa huonŋa diei; terienŋu fanŋu-na, mi sa cãl mi fɛrɛ baa weiima.» 2 *Diilojigãntaamba yuntienjo-i ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi; wuə gbɛ bamaŋ waa Pol caanŋu-na wuə: «Muyaan u nunŋu-i na hã-yo!»

3 Pol wuə cira: «Ŋ ciɛra ba muo muəmei wei? Diilonjo ka bi muo nuonjo-i. Huhurmantien nuoni maŋ daani-i; ma sɪ ŋ juə da ŋ ji ce andaanŋu-i a saanu baa *ãnjinamma yaa ke? Ma ce niɛ ŋ bir ciɛl-ma jina aa cira ba muo-mi?»

4 Nuon baa cira: «Ŋ tuora Diilojigãntaamba yuntienjo yaa wei?»

5 Pol wuə cira: «Aoo! Tobiŋ namaa, mi saa naa suə wuə u yaa-i Diilojigãntaamba yuntienjo-i, mi cãlãa. Diilon-nelma ciɛra wuə: «Baa piiye babalaa ŋ hã nellentienjo-i.»*»

6 Pol wuə suyaa wuə nellentaamba namba waa *Sadusiɛbaa aa banamba *Farisiɛbaa, wuə cira: «Tobiŋ namaa, muonjo-i Farisiɛyiɛŋ muə, mi bɪncuamba-i Farisiɛbaa. Da na da na ce meɪ andaanŋu-i nyunŋo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hiŋ taalunŋu-i kuomba siremma-na, ku'i juə baa mafamma-i.» 7 Uŋ piiye dumaanjo-na, Sadusiɛbaa-ba-i baa Farisiɛbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hãi. 8 Kumaŋ ciɛ ku ce

* 22:20 Niɛŋ 7.58; 8.1. * 23:5 Helmaŋ-sebe (Exode) 22.27

ijieni-i, Sadusɛbaa-ba ciɛra bafamba saa hũu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hũu-ma wuɔ *dɔrpɔpuɔrbiemba dii baa Diilonɔ-i, ba saa bi tiraa hũu-ma wuɔ jɪnabaa-ba dii. Farisɛbaa ba'a bafamba hũyãa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku'i juɔ baa ijieni-i.

⁹ *Anjɪnamma pigãataamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisɛbaa; bafamba sire muo jãŋ wuɔ bafamba saa da Polɪ cãlãa kusuɔŋ-nu, kɛɛ jɪna'i ka carra-yuɔ dii; da ma'i sɪ dɔrpɔpuɔrbilonɔ. ¹⁰ Kuɔ sire bel vaa. Korma donɪ ta ma da sorosi ba yuntienɔ-i wuɔ sɪ ba ka hɔnu Pol. Wuɔ ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hɔlma-na a kã baa-yo ba cɪŋgu-na.

¹¹ Ku isuɔŋgu-na, Itienɪ wuɔ carra Pol a waŋ baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fɛɛ! Niŋ waanɪ mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kã, ŋ waŋ-ma dumɛi *Ɔɔmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyunɔgu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hũmma sa nyɔŋ. ¹³ Bamanɪ naa ciɛ mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hã-i. ¹⁴ Baa sire kã ka ne *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nelle bɪncuɔmba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasaanɪ wuɔ diɛ saa ko Pol, molo sa dii bɪŋkũŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵ Fiɛfiɛ-i-na, namaa da na siɛ baa *nellentaamba-i, na kã sorosi ba yuntienɔ wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migãanɪ ce u ãndaanɔgu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miɛ i ka gbãŋ kpelle ko-yo hũmelle-na.»

¹⁶ Pol hãsiŋo nanɔ waa nu-ma. Wuɔ kã ka tũnu Pol baa-ma dii sorosi ba cɪŋgu-na. ¹⁷ Pol wuɔ bɪ sorosi ba yuntienɔ nanɔ-i a ji waŋ baa-yo wuɔ: «Kã baa naacombilonɔ daayo-i na yuntienɔ wulaa, nelma dii u duɔ waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyienɪ wuɔ kã baa naacombilonɔ-i ba yuntienɔ wulaa ka cira: «Pol yaa bɪɛ-mi hã-mi naacombilonɔ daayo-i wuɔ mi jo baa-yo ŋ wulaa, kɛɛ ŋ pɔpuɔrunɔgu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntienɪ wuɔ bel naacombilonɔ nanɔ-na ba kã ba denɪ ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wɛi?»

²⁰ Naacombilonɔ wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ kã baa Pol bisɪnuɔ-i-na ba ka migãanɪ ce u ãndaanɔgu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hũu-ma. Bamanɪ taaraayanɪ-yuɔ baa komma-i ba curaa nuɔmba komuɔŋa hã-i. Ba waasaanɪ wuɔ da ba saa ko-yo, molo sa dii bɪŋkũŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiinɪ tɪ, ba ciɛ nuɔnɛi.»

²² Sorosi ba yuntienɪ wuɔ cira: «Mi nuɔ, ŋga ma diei dii: Baa yanɪ molo suɔ wuɔ ŋ tũnu-miɛ.» Aa naa ce u bir kũŋ.

Ba saanɪ Pol hã fãamaanɔ-i baa-yo

²³ Naacombilonɔ unɪ taa, sorosi ba yuntienɔ bɪ bamanɪ cuu ufaŋo-i ba hã, a ji gbɛ-ba wuɔ: «Hielaanɪ sorosibaa nuɔsũɔ na tigiinɪ-ba, baa sũŋgbartaamba komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo, a naara puɔlnintaamba nuɔsũɔ. Diɛ wuo isuɔniiwuoni-i tɪ, na ka kã Sesare. ²⁴ Niɛŋ sũnaamba namba na ji kã baa Pol. Mi taara u hi fãamaanɔ terienɔgu-i u yunɔgu baa janɔ-yo.» Fãamaanɔ faŋo-i ba taa ba bɪ-yo Felisi. ²⁵ Aa nyɛgɛŋ seɛɛ daayo-i hã-ba wuɔ ba ka hã-yo. U nyɛgãanɪ wuɔ:

²⁶ «Fãamaa, mi pãa-ni jaalunɔgu.

Muɔ Kulodi-Lisiyasi, muɔmɛi nyɛgãanɪ seɛɛ daayo-i da mi hã-ni. ²⁷ Banɪ kãa baa naacolonɔ manɪ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Minɪ juɔ suɔ miɛ *Oromɛyienɔ, mi kã baa sorosibaa-ba-i ka hũu-yo ba wulaa ²⁸ kã baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suɔ banɪ cãl-onɪ mamanɪ nuɔ-i jebi. ²⁹ Mi kãa ku yaa nuɔ-i, ka da ba cãl-o ba hũmellenɪ-kũŋ-nu. U saa ce mamanɪ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo.

³⁰ Dumandɛ-i-na, mi nuɔ ba'a ba jɔguɔŋ-yo baa komma, ku'i ciɛ mi saanɔ-yo hã-ni. Mi waanɪ-ma baa-ba miɛ da kuɔ wɛima dii, ba kã nanɪ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biɛ Pol isuɔŋgu fanɔgu-na a kã ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamanɪ waa baa ba gbɛini-i, baa gũunu aa naa yanɪ bamanɪ waa baa sũnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii sɛbɛ-i fāamaanjo naŋ-na baa Pol hiere. ³⁴ Fāamaanj wuɔ kalan sɛbɛ-i aa naa yuu Pol uŋ hel yasinni maŋ nuɔ-i. Pol wuɔ cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fāamaanj wuɔ cira: «Bamaŋ cālāaŋ-niŋ da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jina-yuɔ *Erɔdi ciiŋ-nu.

24

Fāamaanjo tɛnaana Pol āndaanġu-na

¹ Baŋ juɔ baa Pol ji hã fāamaanjo-i, yinni naa cor, diilonj-yiŋgu-na, *Diiløjigāntaamba yuntienjo-i Ananiyasi wuɔ sire baa nelle bincuɔmba namba-i a jo baa āndaanġu-i fāamaanjo wulaa. Baa naa bi jo baa naacoljo naŋo u duɔ ji piiye cu ba huonj-nu. Ba bɪ naacoljo-i Tertulusi. ² Baŋ juɔ, fāamaanj wuɔ ce ba bɪ Pol jo. Uŋ juɔ, Tertulusi wuɔ don tuɔ piiye wuɔ: «Yuntie, iŋ yɛŋ fiisaanġu maŋ nuɔ-i daaku-i nuɔŋi juɔ baa-ku. Nj migāaŋ wɛima bɔi hã-ye. ³ I sie gbuu gbãa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-niɛ jina ku'i ciɛ mi ta mi cārã-niɛ miɛ ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tūŋgu-i i piiye cellɛ yonj baa-ni. ⁵ Naacolj daayo-i nɛliɛŋo sɪ; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hiere. Nasaretitaan Diilonj-hūmelle yuntienjo naŋo'i. ⁶ U taa u yii duɔ bi bɛna *Diilodubuɔ-i hã-ye, ku'i ciɛ i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanġu-i miɛ cemma, ⁷ Lisiyasi* yaŋ aa kã ka hūu-yo i wulaa fōŋgūɔ ⁸ aa cira mamaŋ da ma waa i jo naŋ wulaa.] Miŋ waan mamaŋ, da kuɔ coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaanġa yaa-i, kɛrɛ ma ciɛ dumɛi.

¹⁰ Fāamaanj wuɔ hã Pol baa āndaanġu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nyunġo saa jina-niɛ āndacelle-na miɛ jāmālã-i-na. Terienġu fanġu-na, mi holle sa tie baa wɛima. ¹¹ Mi kãa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonjo. Miŋ kãa, ku saa cor yinni cinciɛluo ni hãi yogo. Da ŋ¹a mi tãal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹² Aa ŋ yuu-ba da kuɔ ba daa mi ciɛ āndapirre baa moloŋo Diilodubuɔ-i-na, sisɔ *Diilonelhãalãdūnni-na, da ma'i bi sɪ yanġa nanġa, ba waŋ-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba waŋ mafamma-i.

¹³ «Baŋ waan mamaŋ hiere daama-i āŋgbāŋgbālamma. ¹⁴ Mi gbãa waŋ mamaŋ baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle maŋ bafamba ciɛra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cãa i bincuɔmbaŋ siire cu Diilonjo maŋ huonj-nu'i. Mamaŋ nyɛgāaŋ *ānjinaamma-na baa *Diilopəpuərbiemba sɛbɛbaa-ba-na, mi hūyãa-ma wuɔ ninsoŋo. ¹⁵ Mi hūyãa-ma miɛ nelfafaamba maŋ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiŋgu dii baa yiŋgu, Diilonjo ka sire-bɛi. Bafamba fɛrɛ maŋ daaba-i ba bi hūyãa-ma mɛi temma-i. ¹⁶ Terienġu fanġu-na, ku'i ciɛ mi ta mi gbāŋ kpelle, mi baa cāl Diilonjo-i, mi baa bi cāl moloŋo.

¹⁷ «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāanġu cuɔ. Miŋ kaa wuɔra, mi da gbeina cellɛ bel mi naŋ-na da mi ji kāyã mi nellenj-baamba-i aa bi da hã Diilonjo-i. ¹⁸ Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kã baa ma yaa-i: Mi kãa ka migāaŋ mi yunj-maama. Nuɔmba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa wɛima, Yuifubaa-ba maŋ hilaan *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyunġo-i-na a pigāaŋ-ni miŋ cālãa terienġu maŋ nuɔ-i. ²⁰ Baŋ kãa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-miɛ? ²¹ Iŋ kãa, aa mi sire yiera waŋ nelma maŋ miɛ: «Mi suyaa miɛ da ŋ da ba ce mɛi āndaanġu-i nyunġo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hŋŋ taalunġu-i kuomba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i sɪ, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

²² Fāamaanjo-i ba taa ba bɪ-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diɛ. Polj juɔ piiye tɪ, u saa kar āndaanġu-i yiŋgu fanġu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, mamaŋ da ma waa, mi ka tūnu-nɛi baa-ma.» ²³ Aa naa waŋ baa sorosi ba yuntienjo naŋo-i wuɔ u dii Pol kaso jina. Duɔ dii-yo, u yaŋ u waa u fɛrɛŋ nuɔ u jɛnaamba ta ba gbã ba kã ba ne-yo aa ta ba ce u pəpuərni-i.

* **24:7** Sorosi ba yuntienjo maŋ bilaa Pol ba bɪ u yaa dumaanjo-na. Niɛŋ 23.26.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u ciɛŋo-i aa naa puər ba ka bɪ Pol wuɔ u ji piye Yesu-Kirsa hūmellen-kūngu-i pigāan-ba. U ciɛŋo-i, ba taa ba bɪ-yo Durusil, u waa Yuifuyieŋo. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piye baa-ba neliɛŋ nuɔ niŋ saaya ŋ ce Diilonŋo huɔŋga-i dumaa, baa niŋ saaya ŋ bel ŋ fεɛ dumaa, baa Diilonŋ uŋ kaa yuu-ye dumaa. Uŋ piyeŋ, Felisi hol diɛ don ta di tie, wuɔ cira: «Yiera dumaa nyuŋgo-i-na; da mi ji da mi fεɛ yiuŋgu maŋ nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bɪ-ni ŋ jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ sɪ Pol ka hā-yo gbeŋa. A ce dumaanŋo-na, wuɔ tuɔ puər ba ta ba bɪ-yo kpɛkpɛ ba hā-yo. ²⁷ U ciɛ dumɛi suu! Naacolŋo naŋo ji jo ji hor-o fāamaansinni-na. A ne da biena hāi naa cor tɪ. Naacolŋo faŋo-i ba taa ba bɪ-yo Pɔrkusi-Fɛtusi. Felisiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanŋo-na, wuɔ yaŋ Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fɛtusi tɛnaana Pol āndaanŋu-na

¹ Fɛtusiŋ juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni siɛi aa naa sire kā *Yerusalɛmu-i-na. ² Uŋ kāa, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kā baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalɛmu-i-na ba ji ce u āndaanŋu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na. ⁴ Fɛtusi wuɔ yaŋ baa-ba wuɔ Pol siɛ gbāa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fεɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalɛmu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cālāa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaanŋu-i.

⁶ Fɛtusiŋ ciɛ yinni maŋ Yerusalɛmu-i-na aa bir kā Sesare-i-na, ni saa cor yinni cɪncieluo-i. Uŋ kāa yiuŋgu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kā gɛŋgerterienŋu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Baŋ juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ hilaa Yerusalɛmu-i-na kā, baa sire cɪlā-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coikāŋkareŋa ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilonŋ-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromɛ ba *jāmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fɛtusiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanŋo-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi kā baa āndaanŋ daaku-i ka ce-ku Yerusalɛmu wɛi?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mɛi āndaanŋuŋ hii fāamaanŋ ba terienŋu-i ku kar kusuɔŋ-nu'i, ku siɛ gbāa bir kā terienŋu naŋ-nu. Naŋ fεɛ-i ŋ suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsoŋo, aa miŋ ciɛ mamanŋ ma hii ba ko-mi, mi siɛ cɪina kuliŋgu-i. Ŋga baŋ haa mamanŋ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siɛ gbāa hā-ba baa-mi. Kuŋ hii terienŋu maŋ daaku-i, yaanŋ āndaanŋu-i na hā Oromɛ ba jāmatigi-i baa-ku.» ¹² Fɛtusi wuɔ piye baa u caantaamba-i aa naa yaŋ baa Pol wuɔ: «Niŋ'a i yaŋ āndaanŋu-i hā jāmatigi-i, ŋ ka kā u wulaa.»

Fɛtusibaa-ba saa Pol āndaanŋu maama

¹³ A ne da nellentienŋo naŋo waa ba taa ba bɪ-yo Agirpa*. Agirpa tūɔ naŋo waa, ba taa ba bɪ-yo Berenisi. Fɛtusiŋ ciɛ Pol āndaanŋu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fɛtusi-i. ¹⁴ Baŋ juɔ ji ta ba da yinni dumaanŋo-na, yiuŋgu naŋgu-na, Fɛtusi wuɔ biɛ Pol kūngu-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacolŋo naŋo-i jina dii kaso-i-na. ¹⁵ Miŋ kāa *Yerusalɛmu-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bɪncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yaŋ-yo. ¹⁶ Mi gbɛ-ba miɛ *Oromɛbaa miɛ diɛ bel molonŋo-i aa i saa ce u āndaanŋu-i i siɛ gbāa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. Inŋ juɔ mi saa sɛɛ; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diɛ ji ce u āndaanŋu-i. ¹⁸ Mɛi na'a sɪ u ciɛ kuubabalaanŋu naŋ temma-i, a ji da ma'i sɪ. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilonŋ-hūmellen-kūŋ-nu, baa naacolŋo naŋ kūŋ-nu. Naacolŋo faŋo-i wuɔ ba bɪ-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mɛi ne nel daama cu mi huɔŋga-i; mi saa suɔ miŋ ka ce kumaŋ. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara āndaanŋ daaku kā Yerusalɛmu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ

* **25:13** Ba gbɛ Erɔdi-Agirpa maŋ hāalŋ-wuonŋo yaa-i. Niɛŋ *Erɔdi sɪnni-na dii ānfirnumma-na.

ãndaangu sa kã terienɔ, kɛɛ kuɔ hii terienɔ maɔ nuɔ-i, i yaɔ-ku i hã *jãmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina miɛ da mi da yiingu, mi saɔ-yo hã jãmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacolɔ daayo-i mɛi taara mi da-yo baa mi yufelle u piiye mi nu.»

Fɛtusi wuɔ cira: «Weima sɪ, bisɪnuɔ ɔ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saɔ Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gɛɔgɛrdũngu-na baa u tũ-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbɔmbɔmbaa-ba maɔ waa nelle-na. Baɔ juɔ, Fɛtusi wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Baɔ juɔ baa-yo, Fɛtusi wuɔ cira: «Nellentienɔ-i baa namaa namaɔ dii bande-i-na hiere, na daa naacolɔ daayo-i kɛ? Miɔ kãa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miɛ jo bande-i-na, wuɔ naacolɔ daa u saa baa kuliingu. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siɛ da uɔ ciɛ kumaɔ aa ba'a ba ko-yo. Nɔa uɔ ciɛra i yaɔ ãndaangu-i hã jãmatigi-i baa-ku, mi ka saɔ-yo hã-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kũngu-na da mi nyegɛɔ saɔ hã jãmatigi-i, ku'i ciɛ na da mi ciɛ ba jo baa-yo nyungo-i-na i die ji yuu-yo Agirpa naɔ fɛɛ-i ɔ yufelle-na, ku niɛ sɪ mi ka gbãa da manamma nyegɛɔ. ²⁷ Mɛi niɛ da, da na bel moloɔ-i da na saɔ-yo terienɔ naɔ-nu, uɔ ciɛ kumaɔ na bel-o, na saaya na nyegɛɔ-ku hã terienɔ fanɔ taamba-i bafamba bi suɔ.»

26

Polɔ waɔ mamaɔ baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuɔ cira: «Pol, ãndaangu-i dii nuɔni wulaa-i; piiye mamaɔ dii naɔ wulaa.» Pol wuɔ fara u naɔga-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-baɔ haa mamaɔ miɛ hiere, niɔ hãa-mi hũmelle-i mi da mi waɔ maɔ bilaa dumaa tũnu-niɛ nyungo-i-na, ku dɔlaanu-miɛ cor. ³ Na niɔ yeɔ terienɔ maɔ nuɔ-i, molo siɛ gbãa pigãaɔ-ni Yuifu ba bincuaɔ-maama-i, aa ɔ suɔ baɔ fanuɔ ba-naa nelma maɔ nuɔ-i hiere. Terienɔ fanuɔ-na, jande, fɛ ɔ huɔɔga-i aa ɔ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miɔ siire ce kumaɔ *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyungo saa jina-yiɛ baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Fariɛyien muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonɔ-hũmellen-kũngu kuolaaya yaɔ Yuifubaa-ba namba-i. Da ɔ yuu-ba, da ba'a ba ka waɔ ninsoɔ-i baa-ni, ba ka waɔ-ma baa-ni. ⁶ Aa da ɔ da ba ce mɛi ãndaangu-i nyungo-i-na, kuu dii ɔaa Diilonɔ uɔ pãa nungu maɔ baa i tobaa-ba-i, miɔ hɔɔ ku taalungu-i, ku'i juɔ baa mafamma-i. ⁷ *Isirahɛl-baamba-i hiere ba kũngu-na ba hɔɔ ku taalungu-i, ku'i ciɛ ba ta ba cãrã Diilonɔ-i bãangu-i baa isuɔngu-i.

«Nellentie, muɔ miɔ bi hɔɔ taaluduɔngu fanuɔ-i, Yuifubaa-ba gãɔ baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa niɛ-ma niɛ, Yuifubaa namaaɔ-i, aa cira Diilonɔ siɛ gbãa sire kuomba-i? ⁹ Mɛi fɛɛ maɔ daami-i, mii naa da niɛ sɪ mi saaya mi gbãɔ kpelle a hiel Nasaretitaɔ Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamaɔ naa cu Yesu huɔɔ-nu, *Diilɔjigãntaamba yuntaamba naa hã-mi hũmelle-i mi bel ba fɔɔgũɔ dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhãalãdũnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hũmelle-na. Mi huɔɔgaɔ ɔa naa gbuu du baa-ba dumaɔna, da mi ce mi hel nyaa ba huɔɔ-nu nilɛɔna naɔ-na.»

(Pɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miɔ waa ta mi ce karaangu fanuɔ-i, yiingu naɔngu-na, Diilɔjigãntaamba yuntaamba ji hã-mi hũmelle-i mi ta mi kã Damasi. ¹³ Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmɛi tũɔ-niɔ, bãanguɔ juɔ hi yuhuɔɔga-i, miɛ mi ne da cecerma naɔ temma hilaa dɔɔ-i-na jo ji dii-ye huɔɔga. Cecerɔ daama taa ma carra ma yaɔ bãangu-i. ¹⁴ Yiɛ pãɔ cii hiere, mɛi nu molo piiye baa-mi ebiremma-na wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ɔ ta ɔ ce karaaɔ daaku temma-i baa-mi? Nɔ saa suɔ wuɔ ɔ ce gbãɔgbãɔ wei?»

¹⁵ «Miɛ yuu miɛ: «Hai moloɔ-i piiyeɔ?»

«Kutienɔ gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmɛi piiyeɔ, ɔ ce karaangu-i baa muɔmɛi. ¹⁶ Sire ɔ yiera. Mi caraaya-niɛ da mi ce-ni mi cãraɔ nuɔ, aa niɔ daa mamaɔ daama-i nyungo-i-na,

η ce ma watien η nuɔ baa miη ka ta mi pigāan-ni maman ηiere. ¹⁷ Mi ka puɔr-ni η nellen-baamba wulaa baa *niɛraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siɛ gbāa ce-ni bɪŋkūngu. ¹⁸ Kā η ka hiel-ba kukulma-na η dii-ba cecerma-na. Kā η ka hūu-ba *Sitāni wulaa η hā Diilonjo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nuŋgu ka waa baa Diilonjo-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itien ηj caraaya-miɛ a waη maman baa-mi mi siɛ gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duɔη Damasi yaa nuɔ-i igēna ta mi waη u maama-i, aa hel terienḡu-na kā *Yerusalemu. Miη siire Yerusalemu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude nilɛiηa-i hiere ka cor baa niɛraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba miɛ: «Naanaη na cilɔbabalaηo-i aa na suur Diilonjo-hūmelle-na. Yaan na ciluɔ tuɔ fa ku yaa pigāan wuɔ na naana na cilɔbabalaηo-i ninsoηo.» ²¹ Da η da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yuŋgu yaa kufanḡu-i. ²² Nga Diilonjo saa hūu-ma. Ji hi baa nyuŋgo, muɔmɛi daami ta mi waη u maama-i baa nuɔmba-i hiere, mi sa bɔ moloηo baa-ma. *Diilopɔpuɔrbiemban siire waη maman a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mɛi. ²³ Ba waan-ma wuɔ: «Diilonjo ηj ka saan *Konkortienjo maη, u ka muliɛη. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāan i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niɛraamba-i hiere.»»

²⁴ Pol η juɔ piiye hi terienḡu daaku-i, Fɛtusi wuɔ kaasiη da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ η siɛ waa dii η fɛrɛ nuɔ! Sebe siire η yuŋgu-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fɛtusi, mi saa piel. Miη waη-maη dumaa ma ciɛ dumɛi. ²⁶ Maη ciɛ terienḡu maη nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciɛ mi da holle yiɛra u yaanḡa-na ta mi waη-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopɔpuɔrbiemban waan maman, η hūyāa-ma wɛi? Mi suyaa miɛ η hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, η taara η ce-mi Kirsa wuon muɔ hoi dumandɛ-i-na wɛi?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fiɛ waa fiɛfiɛ sɪ, wɛima sɪ. Aa naη diei sɪ, miη piiyen baa namaa namaη hiere nyuŋgo-i-na, mi cārā Diilonjo-i miɛ u ce-na mɛi temma-i; nga maman daa-mi daama-i u baa yaη ma yaa da-na.»

³⁰ Pol η juɔ piiye tɪ, Agirpa-i baa Fɛtusi-i a naara Berenisi-i baa bamaη waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Uman duɔ puur duɔ piiye, wuɔ: «Mɛi saa suɔ kumaη ciɛ ba bel naacolη daayo-i aa migāan ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuɔ tuɔ piiye baa Fɛtusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yaη āndaanḡu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandɛ-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kāa baa Pol jāmatigi wulaa

¹ I tamman η juɔ hel yiinḡu-na die kā *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonjo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienjo naηo naη-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bɪ sorosi ba yuntienjo fanjo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i. ² In taa baa baatonjo maη, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kā *Asi-i-na. Naacolηo naηo waa baa-ye, ba taa ba bɪ-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ. ³ In taa yiinḡu maη nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ kā ka hi Sidō. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. In hii Sidō-i, wuɔ hā-yo hūmelle-i u suur nellen-huonḡa-na ka taara u yufien-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ In siire Sidō-i-na die cor, fafal muɔ ta mu jārā-yiɛ. Yiɛ naa yiɛ cɪil ka bella Sipire kɔtuonḡu-i tie kā, ⁵ kā ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfili-i kā ka hi Mira, dii Lisi mara nuɔ. ⁶ In hii Mira-i, sorosi ba yuntien wuɔ da baatonjo naηo hilaa Alesāndiri tuɔ kā Itali-i-na, wuɔ ce i hel suur u yaa nuɔ-i.

⁷ In biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tie gbar fafamma; i ciɛ sūlma-i dumɛi die ka hi Kinide-i. Kuη ciɛ dumaanjo-na, i daa yinni hūmelle-na. In juɔ ne da fafalmu sa hūu-ma, yiɛ karnu hel Salmone, a cɪil Kirɛti kɔtuonḡu naηgu-na. ⁸ In fiɛ kā terienḡu-na, i ciɛ sūlma-i dumɛi aa die hi baaton ba munyierammu maη baη bɪη-muη «Munyierafafammu-i»; dii Lase caanḡu-na.

⁹ I bāanġu cuo hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūnġu maŋ baŋ dii-kun dīkara-huonġu-na, ku ji cor. Kuo migāan ta ku balan-yiē baatonġo gbarma-na ku kā. Polŋ daa-ku dumaanġo-na, wuo gboya bamaŋ waa baatonġo-na wuo: ¹⁰ «Mi jēnaaŋ namaa, diē suuye i yufienja-i aa cor, i siē ka hi. Baatonġo siē hi, conġorni siē hi! Aa miē fere-i diē saa gbāŋ, i ka tīe-manġ.» ¹¹ Baatonġo yuntienġo-i baa u tienġo-i baa yagar Pol nuŋġu-i. Sorosi ba yuntien wuo bi cu ba huon-nu. ¹² Inŋ ŋa naa yiēra munyierammu maŋ nuo-i, mu saa fa waan-huonġu-i. Munyierammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuurunġu-na. Inŋ waa baa bamaŋ, ba fōŋgūo baa cira i gbāŋ kpelle a hi terienġu fanġu-i, kere ba taara ba ka tīena kusuon-nu'i aa waanġu cor. ¹³ Fafalmu maŋ taa mu jo huonġu fanġu-na, mu saa waa baa fōŋgūo dumaa. Muo hilaa cicaaryanġa ta mu kā doryanġa. Baa da niē sī ma ka dəl-ba. Baa ce yiē sire bella Kireti kotuonġu-i tiē kā.

¹⁴ I saa maa, fafalmu naŋ ten muo sire i doryanġa-na a jo ji suuye-yiē; ba bī fafalmu fammu-i «Erakilō». ¹⁵ Baatonġu wuo tuo kā kotuonġu; i saa gbāa diē yiēra-yuo, yiē naa yiē yaŋ muo ta mu kā baa-ye mu munġammu. ¹⁶ Yiē kā ka cor terienġu nanġu kotuonġu-na aa yaŋ-ku i nadien-na. Ba bī terienġu-i Koda. Kuo cīnnu-yiē celle fafalmu-na. Beŋo naŋo waa baa-ye tuo kāyā-yiē. Inŋ cīenu dumaanġo-na, yiē gbāŋ baa ufaŋo-i haa-yo baatonġo-na. ¹⁷ Inŋ haa-yo, maacenciraamba maŋ dii baatonġo-na, baa ce iyiemba a pērā baatonġo-i wuo u baa ji bīena. Yiē kāalā yiē sī fafalmu ka kā baa baatonġo-i Libi jāmalā yanġa u ka nyugūŋ hīemugāanġu-na yiēra i wulaa; a ce dumaanġo-na, yiē hiire baatonġo kompanġa-i aa naa yaŋ i fere hā fafalmu ta mu kā baa-ye mu munġammu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yiē bōmbōŋ ma naara. Yiē naa yiē parra conġorni-i nanna hūmma-na. ¹⁹ Yiinġu fanġu curonġo-na, bamaŋ ciēŋ maacemma-i baatonġo-na, baa biē baatonġ-bīmbīnni-i baa ba fereŋ nammu a nanna-niē.

²⁰ I ciē yinni bōi molo sa da bāanġu yufelle baa mœŋa-i hiere. Fafal muo bi tīe mu temma-i kunaŋġu sa parra-muo. I saa tiraa tiē hīŋ taalunġu i fereŋ nuo. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonġu. Pol wuo sire yiēra i hōlma-na aa cira: «Mi jēnaaŋ namaa, ku naa naa nu mi nuŋġu-i aa i tīena dii Kireti-i-na, mamaŋ juo ta ma da-ye daama-i a ji ce i tiē nanna conġorni-i, maa naa saa da-ye. ²² Mamaŋ dii fiēfiē-i-na, fiēŋ na hōmmu-i, molo siē ku, baatonġo yaa ka tīe-manġ yonġ. ²³ Miŋ cuo Diilonġo maŋ huon-nu'i ta mi cāa-yo, u puōraa *dərpuərbiilonġo naŋo-i mi wulaa isuonġu-na u ji waŋ baa-mi ²⁴ wuo mi baa kāalā, kere da ku fiē ce niē niē, mi ka hi jāmatigi-i u ce mi āndaanġu-i. A ce dumaanġo-na, bamaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siē yaŋ ba ku. ²⁵ Terienġu fanġu-na, fiēŋ na hōmmu-i, mi haa mi nanġa-i Diilonġo-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumēi. ²⁶ Mi suyaa miē fafalmu ka kā baa-ye ka nanna bomborma nammanġ.»

²⁷ Fafalmu biēŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni cīncieluo ni siēi. Cīncieluo ni naa yiinġu isuonġu-na, isuohollen juo ta di hi, bamaŋ ciēŋ maacemma-i baatonġo-na, baa suo wuo i piē bomborma namma. ²⁸ Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu metiribaa komorre baa cīncieluo niehāi. Yiē cor. Inŋ kaa maa celle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu metiribaa komorre baa niisiēi. ²⁹ Baa ta ba kāalā wuo sī baatonġo ka kā ka jūŋ tāmpīeŋa hūmma-na. Baa ful baatonġo fagammu naa huon-yanġa-na aa tīena ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonġu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo maŋ waa baa-ye baatonġo-na aa gbē-ye dumaa wuo ba taara ba hiire gbu baatonġo fagammu nammu yaanġa-na a bella-yuo u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuo gbē sorosibaa-ba-i baa ba yuntienġo-i wuo: «Da ŋ da na yaan balan daaba hel, na ka tīe-manġ.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuo. Polŋ juo piiye dumaanġo-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yaŋ beŋo ta.

³³ Inŋ tīenaana tiē cie cuo kaalma-i, Pol wuo cira: «I ciē yinni cīncieluo baa ni naa yaa dei hōculle-na, aa molo saa dii kuuwuonġu u nuŋġu-na. ³⁴ Jande, wuyaan! Ku yaa fōŋgūo ka da-nei na hel-mēi. Baa na tie holle, i ka hi hīnni hiere unanġ yunġu siē jaŋ-yo.» ³⁵ Uŋ piiye dumaanġo-na, *buruo naŋo waa, wuo biē-yo aa jaal Diilonġo-i ba yaanġa-na hiere aa

bül-onj a donj tuɔ wuo. ³⁶ Sirɛɪɲa suɔ da-ba hiere baa kā ba ta ba wuo. ³⁷ Miɛ manj waa baatonj-na, i waa nuɔɲ miɛ nuɔsũɔ komuɔɲa siɛi baa cɪncieluo nuɔɲ miɛ niediei.

³⁸ Baatonj daa wuɔ tũyāa dɪmma yaa bəi. Banj juɔ wuo tɪ, baa huɔl-ma kũna hũmma-na a parra congorni-i aa baatonj duɔ ce fiɛfiɛ.

³⁹ Cuonj juɔ kaal, maacenciraan baa fara da terienjgu nanju-i ba saa suɔ-ku, aa da hũmma wuyaa terienjgu fanju yienjgu nanju-i. Baa cira ba ka gbāɲ kpelle hi terienjgu fanju-i. ⁴⁰ Baa fir baatonj-i aa yanj fagammu-i dii hũmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Banj ciɛ mafamma-i, baa vaa baatonj kompanja-i yaanja-na fafalmu da mu kā baa-ye terienj daaku-na.

⁴¹ Inj taa ka hi hɔlma namma-i, hiɛmugāan kuɔ yiera baatonj-i u saa gbāa duɔ cor. U yaanja suurii hiere hiɛmugāanjanu-na. Hũɲ maa ta ma jo ma nanj u tuole-i ma kara-die.

⁴² Sorosibaa-banj daa-ma dumaanjo-na, baa cira ba ko kasobiemba manj waa baa-ye hiere wuɔ sɪ da ba sɔ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntienj wuɔ cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i ciɛ wuɔ cie-ba aa naa cira: «Bamanj suyaan sɔmma, ba ta yaanja ba ta ba sɔ ba kā bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugũɲ baatonj-yilanni-na cu ba huonj-nu.» Ba ciɛ dumɛi a gbāa huɔl hiere; molo saa tɛɛ-manj.

28

Polbaa-ba huɔlaa kā Malti

¹ Inj namalāayā huɔl hũmma-na tɪ huonjgu manj nuɔ-i, yiɛ yuu, baa cira terienjgu fanju-i ba bɪ-ku Malti. ^{*} ² A ne da diilo taa u dāa, waanjanu'i daaku. Terienjgu fanju taamba silaa ce baa-ye, a dii dāngbɔgɔɲɔɲɔ nanj temma aa bɪ-ye i ka tiɛ yiraan. ³ Pol wuɔ kaal daamiɛɲa nanja duɔ dii dāamu-na, a ne da gbeina waa galla-yɛi, Pol saa da-yo. Dāamunj wurii belo, wuɔ donj Pol nanja-i a pāɲ nyaar. ⁴ Terienjgu fanju taambanj daa mafamma-i, ba tɪɲɲɔ nanju waa ba taa ba bɪ-ku «Ninsontienj», baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolɲ daayo siɛ waa dii nelfɛɛɲɔ, u ka waa nelkoronjo. Na saa da, unj fiɛ kor hũmma-na, Ninsontienj saa yanjo.» ⁵ Pol wuɔ misɪrrā jɪɲɔ-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuɔ ne; bɪɲkũɲɲɔ saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuɔ sɪ u ka pāɲ nyurā terduonjgu fanju-na, sisɔ u ka pāɲ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bɪɲkũɲɲɔ ciɛ. Baa bir yanj aa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɲ daa u siɛ waa dii gbāɲgbāɲ.»

⁷ Inj waa terienjgu manj nuɔ-i, ba fāamaanjo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bɪ-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ɲaa u jēnaan miɛ aa ce i ce yinni siɛi baa-yo u dumelle-na.

⁸ U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hɪnni, tɔgɔtɔgɔɲɔɲɔ'i waa-yuɔ aa u kũɔma tiraa huol da pāmpāmpāɲ. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cārā Diilonj-i hā-yo; wuɔ pāɲ sire.

⁹ Polɲ siire bɪncɔɲɔ-i, jaamba manj waa nelle-na, baa jo u ji sire-bɛi. ¹⁰ Unj siire jaamba-i dumaanjo-na, baa migāan bel-e fafamma naara. Inj juɔ'a i ta, bɪmbɪnni manj maama-i waa-yiɛ hiere, baa hā-ye baa-ni wuɔ i bel i nanj-na tiɛ kā.

Polbaa-ba curaa Ɔrɔmu

¹¹ I ciɛ caamba siɛi Malti-i-na aa suɔ die cor. Inj'a i ta, yiɛ suur baatonj nanjo-na, ba bɪ-yo «Diyɔsikuur» ku yunju yaa wuɔ piɛbaa.† Baatonj fanj wuɔ hilaa Alɛsāndiri a jo ji yiera ciɛ waan-huonjgu cor. ¹² Inj taa dumaanjo-na, yiɛ kā ka hi Sirakuse; yiɛ ce yinni siɛi kusuonjgu-na aa cor. ¹³ Inj curaa, yiɛ bella konkondaanjanu-i kā ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu nanj muɔ sire i huonj-yanja-na ta mu tisɪɲ-ye; a ce dumaanjo-na, yiɛ ce yinni hāi yonj aa hi Pusɔli-i. ¹⁴ Inj hii nelle fande-i, yiɛ da Diilonj-dũɲ-baamba namba. Baa cira i tɛɛna ce yinni niehāi baa-ba. Yiɛ tɛɛna ce yinni fanni-i aa suɔ cor tiɛ kā *Ɔrɔmu-i-na. ¹⁵ Diilonj-dũɲ-baamba manj Ɔrɔmu-i-na banj juɔ nu wuɔ i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bɪ-de «Ducɔnni siɛi». Bananj baa cor jo Apiyusi sanja-na da ba

* **28:1** Hũmma-i diyaa Malti-i huonjan. † **28:11** Piɛbaa daaba-i, ba taa ba bɪ unanjo-i Kasitor aa bɪ unanjo-i Polusi. Gireki ba tɪɲɲɔ-i waa. Baatonj-maacenciraan baa biyaa-ku ku ta ku niya-bɛi.

ji jārā-yiɛ. Polŋ juɔ'a u ne da-ba, wuɔ jaal Diilonɔ-i aa naa migāan dii sirɛiŋa u fɛrɛŋ nuɔ. ¹⁶ Inŋ kaa hi Ɔrɔmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biɛ dūŋgu u deŋ, aa jina sorosiyiɛ tuɔ niya-yuɔ.

Polŋ ciɛ kumanɔ Ɔrɔmu-i-na

¹⁷ Polbaa-banŋ hii *Ɔrɔmu-i, wuɔ ce yinni hāi, siɛliŋ-yiingui, wuɔ bi *Yuifu ba bincuaamba manŋ waa terienŋu-na ba jo u wulaa. Banŋ juɔ, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, nanŋ daa mi biɛ-na dɛ-i, ku saa balanŋ. Mi saa cāl miɛ nellenŋ-baamba-i, mi saa bi guɔla manamma i bincuaŋ-hūmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromɛbaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromɛbaa-ba yuu-mi, mi biɛ piiye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliingui. Ba'a ba nanna-miɛ, ¹⁹ ŋga i nellenŋ-baamba yagar wuɔ ma siɛ gbāa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miɛ ba yanŋ mi āndaanŋu-i hā *Oromɛ ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da niɛ sī mi taara da mi dii mi nellenŋ-baamba yunni-i weima-na? Ma'i sī. ²⁰ Ku'i ciɛ mi bi-na da mi ji wanŋ ma yaanŋa-i baa-na. *Isirahel-baambaŋ hiŋ kumanɔ taalunŋu-i, ba bilaa muɔŋo-i kufanŋu maama'i nuɔ-i dumandɛ-i-na.» ²¹ Bincuaŋ baa cira: «Fɛ ŋ huɔŋga-i; i saa da seɛe hilaa *Yude-i-na jo wuɔ ŋ ciɛ weima, i saa bi da i natobiŋo nanŋo juɔ wuɔ ŋ guɔlaaya biŋkūŋgu. ²² I suyaa yiɛ niŋ suurii Diilonŋ-hūmelle manŋ nuɔ-i, nuɔamba ciina-diɛ terni-na hiere, ŋga miɛ taara nanŋ fɛrɛ-i ŋ wanŋ di maama baa-ye.» ²³ Banŋ piiye dumaanŋo-na, baa dii yiingui baa ba-naa.

Yiingui fanŋuŋ juɔ hi, baa jo maar yidɛlāŋgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuɔ biɛ *Diilonŋ-bāanŋu maama-i tuɔ piiye baa-ba, a doŋ cucuuyunŋu-na ji tuɔ hi dānambāanŋu. Duɔ tuɔ piiye u kā, u ka biɛ *Moisi *ānjinaamma-i piiye baa-ba, kunie u biɛ *Diilopɔpuɔrbiemba maama-i a piiye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ uŋ wanŋ mamanŋ Yesu kūŋgu-na coima sī. ²⁴ Bananŋ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. ²⁵ Kunŋ ciɛ dumaanŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilonŋ-Yalle puɔr *Isayi-i i bincuaamba wulaa. Diilonŋ-Yalle gbɛ-ye wuɔ:

²⁶ *«Kā ŋ ka wanŋ baa Isirahel-baamba-i*

wuɔ ba nu nelma-i ŋga ba sa suɔ ma yaanŋa-i;

ba ne colcol ŋga ba sa da biŋkūŋgu.

²⁷ *Ba nyaayā ba fɛrɛ.*

Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,

aa suuye ba yufienŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.

Ba sa taara ba suɔ mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji kor-ba.†»

²⁸ Pol wuɔ cira: «Terienŋu fanŋu-na, na saaya na suɔ wuɔ fiɛfiɛ-i-na, Diilonŋo birii saanŋ konkor-nelma-i hā *niɛraamba baa-ma. Bafamba fuɔ, ba ka nu-ma.» [²⁹ Polŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kūŋ.]

³⁰ Pol wuɔ biyaa u yerrenŋ dūŋgu Ɔrɔmu-i-na. U ciɛ bienŋa hāi dūŋgu fanŋu-na. Nuɔamba taa ba kā u wulaa. U saa tuɔ donya moloŋo u fɛrɛŋ nuɔ. ³¹ U taa u wanŋ Diilonŋ-bāanŋu maama-i baa nuɔamba-i aa tuɔ kalanŋ-ba baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fɛrɛŋ nuɔ.

† 28:27 Isayi (Ésaie) 6.9-10

Polŋ nyegãan seɓe maŋ hã Ɔrɔmutaamba-i Nelmuoyamma

Ɔrɔmutaamba nuɔ Diilonŋ-nelma-i nuɔmba nanŋ wulaa aa hũu-ma. Polŋ nuɔ ba maama-i dumaanŋo-na, uŋ juɔ'a u kã, u nyegẽŋ seɓe daayo-i duɔ tũnu-bei wuɔ u ka kã ba terienŋu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔɔɔlma-i baa-ba seɓe daayo-na. U nelma-i hiere ma kãa ka jũŋ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyienŋ nuɔ o, Yuifuyienŋ nuɔ sɪ o, da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-i-na yonŋ, Diilonŋo tuɔ kãŋ-ni nelviinŋ nuɔ aa u *Yalle ta di kãyã-nie ŋ wuɔsaanŋu-na (sap. 1–8).

U piiye Yuifubaa-ba maŋ cɪinaana Yesu-i ba kũŋgu-i: Wuɔ banŋ cɪinaana Yesu-i, Diilonŋo firiinu u huɔŋga-i baa *nieraamba maŋ hũyãa u maama-i a kor-ba. U cie kufanŋu-i a pigãanŋ wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlnu-yuɔ, u sa ce ciɛluɔ. A ce dumaanŋo-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinŋu dii baa yiinŋu ba ka hũu Yesu maama-i aa Diilonŋo kor-ba (sap. 9–11).

U bi tagaaya pigãanŋ Diilonŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa banŋ bi saaya ba bel banamba-i dumaa tɛnamma-na (sap. 12–15). U perienŋ u seɓe-i baa jaalupãlle, aa cira ba ta ba cãrã Diilonŋo-i ba hã-yo u wuɔsaanŋu-na, aa duɔ hi ba terienŋu-i ba kãyã-yuɔ u cor baa u hũmelle-i (sap. 15–16).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyegãanŋ seɓe daayo-i. Yesu-Kirsa cãarãŋ muɔ. Diilonŋo cie-mi Yesu *pɔpuɔrbilonŋ muɔ aa bɔ-mi mi denŋ mi ta mi wuɔra mi wanŋ u *Neldɔɔɔlma-i baa nuɔmba-i. ² Nelma famma-i Diilonŋ uŋ pãa ma nuŋgu-i ku bãanŋu cuɔ. Wuɔ cie u *pɔpuɔrbiemba yaa nyegẽŋ-ma u seɓe-i-na. ³ Ma vii u Biɛŋo yaa-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosɪnni-i, u waa jãmatigi *Davidi hãayɛlnŋo. ⁴ Nga uŋ kuu aa sire, *Diilonŋ-Yalle pigãanŋ wuɔ Diilonŋ-Biɛŋo kelkel. ⁵ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonŋ uŋ cie baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilonŋ muɔ u yerre fafaanŋu maama-na, nuɔmba-i nilɛinŋa-na hiere ba da ba haa ba nanŋa yuɔ aa ta ba nu u nuŋgu-i. ⁶ Diilonŋ uŋ bɛɛ namaa namanŋ a hã Yesu-Kirsa-i, na nuŋgu bi dii nuɔŋ daaba-na.

⁷ Diilonŋ uŋ dɔlaa namaa namanŋ Ɔrɔmu-i-na hiere aa bɪ-na ce-na u baanŋ namaa, mi nyegẽŋ seɓe daayo-i da mi hã namei.

I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɔrɔmutaamba-i

⁸ Mi ka jaal Diilonŋo yaa igẽna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yunŋu yaa daaku: Nilɛinŋa-na hiere ba wanŋ na Diilonŋ-hũmellenŋ-kũŋgu-i. ⁹ Yinni maŋ jonŋ na maama sa karaanu-mie mi Diilocãrãlle-na; Diilonŋo yaa mi siɛra. Mi wanŋ u Biɛŋo *Neldɔɔɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ŋaa mi cãa Diilonŋo-i baa huɔŋga diei yonŋ. ¹⁰ Mi bi cãrã-yuɔ bãanŋu-i baa isuɔŋgu-i, wuɔ duɔ siɛ, u yanŋ mi da kã na wulaa. ¹¹ Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonŋo sãmma-i baa-na ku yaa fõŋgũɔ ka da-nei. ¹² Mi taara mi cira: Da mi kã i ka da i-naa, i ka gbãa dii sirɛinŋa i-naa nuɔ i Diilonŋ-hũmelle wuɔsaanŋu-na.

¹³ Tobinŋ namaa, mi taara na suɔ wuɔ minŋ duɔŋ ta mi dii yinni-i wuɔ mi kã na terienŋu-na ku yuu niele, nga ji hi baa nyunŋo, mi saa hi da mi fɛɛ yogo. Mi taara mi maacemma da belle na hɔlma-na ŋaa maŋ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuɔmba-i hiere baa Neldɔɔɔlma-i: bamanŋ yufienŋa-i puurii baa bamanŋ yufienŋa-i saa puur, ka cor baa bamanŋ suyaanŋ yiɛŋgu-i baa bamanŋ sa suyaanŋ yiɛŋgu-i hiere. ¹⁵ Ku'i cie mi ta mi taara mi ka wanŋ-ma baa namaa namanŋ bi dii tɛna Ɔrɔmu-i-na.

Fõŋgũɔ dii Neldɔɔɔlma-na

16 Senserre sa da-mi baa *Neldɔdɔlma wamma-i. Ma yaa Diilonjo fɔngũ-i. U ce ma yaa-i u kor baman hũyaa-ma hiere, a donj *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *nieraamba-i hiere. 17 Neldɔdɔl daama pigãan Diilonj unj kãnj nuamba-i dumaa nelviimba. Viisinni da Yesu yaa nuɔ-i yonj; da ŋ haa ŋ nanja-i yuɔ, Diilonjo tuɔ kãnj-ni nelviinj nuɔ ŋaa manj nyegãan dumaa u nelma-na wuɔ: «*Umaŋ duɔ haa u nanja-i Diilonjo-na, nelviinj; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cãl ba cor

18 Diilonjo tiyãa dii dɔrɔ-i-na aa tuɔ pigãan nelbiliemba-i wuɔ u huɔŋga duu baa-ba, kere ba sa kãnj-yo aa ba sa bi tiraa ce u huɔŋga-i. Ba ce ba maacembabalamma-i ba fiɛna ninsoŋo-i. 19 Ŋ siɛ suɔ wuɔ kumanj gbãa suɔ Diilonj-kũŋgu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuɔ fere yaa pigãan-ba baa-ku. 20 U pigãan-ba baa-ku niɛ niɛ? Molonj yufelle saa haa Diilonjo-na dede, ŋga diɛ ne unj hielaa miwaanjo-i dumaa dii ku huɔŋgu-na ji hi baa nyungo, i da u sinni-i baa u himma-i u maacemma-na. A ce dumaanjo-na nelbiliemba siɛ da ãntãalãmma. 21 Ba suyaa Diilonjo-i aa yagar ba sa dii u nuŋgu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaaluŋgu. Ba yunni kuu aa yan-ba, ba ãnjɔguɔma piɛra-bei dii-ba kukulma-na. 22 Ba daa niɛ sɪ ba cɛ a ne da ba milãan. 23 Ba birii yanj Cagaan-Diilonjo manj sa ji kãanj terienju aa sisinj nelbiliemba baa bĩmbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabũulãamba bi dii. A ne da tãmmaŋ-bĩŋkũŋgu sa cɔ. 24 Diilonjo daa-ma dumɛi u yan-ba ba ferenj nuɔ ba kakarkuonj-maacemma-na ba ta ba ce kumanj dɔlaanun-bei. Ba tiyãa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sensenda-weima-i ba-naa nuɔ. 25 Ba yaan Diilonjo ninsoŋo-i aa cu coimanj huon-nu. Diilonj unj hielaa bĩmbĩnni manj, ba buol ni yaa-i aa ta ba pã niipãnni ba hã-ni aa bir yanj umanj hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbɛliɛma hɔnni manj jonj. Ma ciɛ! 26 Diilonjo daa-ma dumɛi u yan-ba ba ferenj nuɔ ba ta ba ce ba sensenda-weima-i. Ba caamba birii yanj bɛmba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. 27 Bɛmba-i maaduɔma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku banna maa-na. Ba naan bĩŋwosĩnninj; ba galla baa ba nabɛmba. A ce dumaanjo-na, banj taaranj kumanj ba da-ku. 28 Banj ju'a Diilonj-maama saa hi-ba, Diilonjo naa u yan-ba baa ba ãnjɔgɔbabalamma-i ba ta ba ce kumanj saa saaya cemma. 29 Balaanju-i hiere ku gbuɔra ku-naa bei. Ba sa fũnunj suɔ banj bĩŋ kumanj ãnfafamma-i gbula: cãncaya'i daayo, hɔbabalanja'i daaka, nenemunju'i daaku, nelkolle'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanju'i daaku. Ba yaa sikuɔntaamba, 30 yebĩɛnataamba. Ba bigãan Diilonjo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaanju cemma'i ŋaa bige-i, ba sa nu ba bĩncɔinj nuŋgu. 31 Ba yunni kuu aa yan-ba, ba sa kã yaduɔŋga, hɔduraamba, ba sa ce hujarre nelien-na. 32 A ne da ba suyaa wuɔ Diilonjo wulaa, bamanj ciɛnj kumanj daaku temma-i, ba saa baa kuliŋgu! Ŋga ba suuye ba yufienja-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sũnunju ba hã bamanj ciɛnj-kuŋ.

2

Diilonj unj ger dumaa

1 Nuɔni manj daan nelma ŋ cãl banamba-i, da ŋ fiɛ waa niɛ niɛ, ŋ siɛ kor. Da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, kuu dii ŋaa ŋ cãl ŋ fere. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduɔŋgu yaa hiere. 2 I suyaa wuɔ bamanj ciɛnj maacembabalanj daama temma-i, Diilonj unj haa kumanj bei, u ninsoŋo. 3 Nuɔ da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, aa bi ta ŋ ce ba temma-i, ŋ yuu wuɔ ŋ ka kor Diilonjo wulaa wei? 4 Sisɔ Diilonj unj gbuu fũnunj fa aa waa hɔhĩnantienjo, nanj daa kufanju-i ãnsɔsɔmma wei? Ŋ saa suɔ wuɔ u fafaanju saaya ku ce ŋ bir ŋ ciluɔ-i wei? 5 Ŋga nin'a ŋ sa nu baa ŋ tũnni-i, aa yagar wuɔ ŋ siɛ bir ŋ ciluɔ-i, nanj fere'i taaraayan yaahuolbabalanjo-i ŋ hã ŋ fere Diilonj unj ka pigãan nuamba-i u jãyãmma-i yiŋgu manj nuɔ-i. U suɔ u pã. 6 U ka pã nelienjo nelienjo baa u maacemma sullu-i. 7 Bamanj vaa ba fere baa ãnfaanjo-i Diilonjo duɔ gbɛlien-ba aa da ba da cicɛlma manj sa fiɛnj dede-i, ma ka dɔl-ba. 8 Ŋga bamanj puu bubuɔsĩnni baa-yo, bamanj ciinaana ninsoŋo-i aa faya ba fere baa ãmbabalma cemma-i, u ka pigãan-ba u

* 1:17 Abakuke (Habaquq) 2.4

jāyāmma-i. ⁹ Bamaŋ ciɛŋ āmbabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa muliɛma yar-ba. A donŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umaŋ ciɛŋ ānfafamma-i, duɔ fiɛ tuɔ hel hie, Diilonŋo sa ce ciɛluɔ; u ka gbɛliɛŋ kutienŋo-i aa ce-yo bɔi aa fɛ u huɔŋga-i. A donŋ Yuifubaa-ba-na ka cor baa niɛraamba-i hiere.

¹² Bamaŋ saa suɔ *Moisi *ānjɛnamma-i aa ta ba wuɔ ba cāl, Diilonŋo ka caa-ba; ŋga u sa ka ne ānjɛnamma aa caa-ba. A ne da bamaŋ suyaa-ma hiere aa suuye ba yufienŋa-i ta ba wuɔ ba cāl-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ sɪ bamaŋ nuɔŋ ānjɛnamma-i yonŋ ba yaa nelviimba-i Diilonŋo wulaa; ba'i sɪ. Bamaŋ wuɔyaanŋ ma hūmelle-i di kūŋgu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, ānjɛnamma si dii baa niɛraamba-i, ŋga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma hūmelle-i. Maŋ fiɛ'a maa si dii baa-ba ba nammu-na, maa dii ba hɔmmu-na. ¹⁵ Dumaanŋo-na, ba ciluɔ pigāanŋ wuɔ ānjɛnammanŋ taaranŋ nuɔmba ta ba ce kumaŋ, kuu dii ba hɔmmu-na. A naara kufanŋu-i, banŋ suɔ ānfafamma-i bɔ-ma āmbabalma-na, ba hɔmmu sa hūu-ma ba ce mananŋ temma, ku bi pigāanŋ wuɔ ānjɛnamma dii ba hɔmmu-na. ¹⁶ Gɛŋgɛryiŋgu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa miŋ warŋ *Neldɔdɔlma maŋ, yiŋgu fanŋu-na, Diilonŋo ka ce Yesu-Kirsa gɛr nuɔmba yuŋ-maama-i. Mamanŋ fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa ānjɛnamma-i

¹⁷ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔ *Yuifuyiɛŋ nuɔ, wuɔ nanŋ suɔ *Moisi *ānjɛnamma-i, ŋ kaal ŋ fɛrɛ wuɔ Diilonŋo-i namaa wuonŋo, ¹⁸ ŋ suɔ Diilonŋo kusūŋgu-i, aa ānjɛnamma ciɛ ŋ ta ŋ suɔ kumaŋ faa cemma. ¹⁹ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔnɛi diyaanŋ nuɔmba-i hūmelle-na, wuɔ nuɔnɛi puuriŋ nuɔmba yufienŋa-i, ²⁰ wuɔ nuɔnɛi pigāanŋ bamaŋ sa suyaanŋ kuyunŋu, wuɔ nuɔnɛi kalaanŋ bamaŋ sa suyaanŋ yiɛŋgu, wuɔ ānjɛnamma ciɛ nanŋ suɔ nelma-i hiere baa ninsonŋo-i hiere. ²¹ Nuɔni maŋ hāalāayāŋ banamba-i, bige-i ciɛ ŋ sa hāalā ŋ fɛrɛ? Nuɔni maŋ wuɔ cuoyunŋu saa fa, bige-i ciɛ nanŋ ta ŋ cuo? ²² Nuɔni maŋ wuɔ *fuocesinni saa fa, bige-i ciɛ nanŋ ta ŋ ce-ni? Nuɔni maŋ sa taaraayanŋ ŋ da tinni-i baa ŋ yufelle, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ biɛ bimbinni-i tinniŋ-dūnni-na? ²³ Nuɔni maŋ kaalaanŋ ŋ fɛrɛ wuɔ ānjɛnamma dii baa-ni, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ cāl ma wuɔsaanŋu-i ŋ biɛna Diilonŋo yerre-i. ²⁴ Diilonŋ-nelma gbaraa-ma wuɔ: «*Namei ciɛ *niɛraamba sa kāŋ Diilonŋo-i.*»*

²⁵ Da ŋ ta ŋ wuɔ ānjɛnamma-i, yunŋu dii ŋ *jāmma-na. Ŋga da ŋ'a ŋ sa wuɔ ānjɛnamma-i, yunŋu si dii ŋ jāmma-na. ²⁶ Ŋaa umaŋ duɔ saa *jā aa tuɔ wuɔ ānjɛnamma-i fafamma, ku ce Diilonŋo ka ciina-yuɔ wuɔ u saa jā wɛi? ²⁷ Terienŋu fanŋu-na, nuɔni maŋ jāa aa ānjɛnamma sɛbɛ waa baa-ni aa ŋ sa wuɔ ma hūmelle-i, fuɔ maŋ saa jā aa tuɔ wuɔ-de u ka cira ŋ cālāa cemma. ²⁸ Da ŋ nu wuɔ Yuifuyiɛŋo-i, yufien-nemma sɪ; aa *sɪnjāanŋu-i pādorre sɪ. ²⁹ Ŋga da ŋ nu wuɔ Yuifuyiɛŋo-i, ba suɔ-yo u huɔŋ-na. Aa da ŋ bi nu wuɔ sɪnjāanŋu-i ba da-ku ŋ huɔŋ-na. *Diilonŋ-Yallenŋ-sɪnjāanŋu yaa kufanŋu-i, ānjɛnammanŋ-sɪnjāanŋu sɪ. Yuifuyiɛŋ fuɔ temma-i nuɔmba sa gbɛliɛŋ-yo, ŋga Diilonŋo'i gbelaanŋ-yonŋ.

3

¹ Terienŋu fanŋu-na, yuŋ haku-i dii Yuifusinni-na? Yunŋu dii sɪnjāanŋu-na wɛi? ² Yunŋu dii Yuifusinni-na bāmbāale. Diɛlā-kūŋgu yaa daaku: Diilonŋo diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Banŋ fiɛ'a ba hiero saa ji yiɛra-mɛi, ku ce Diilonŋo ka bir baa huonŋ-āndaanŋu wuɔ ba saa ji yiɛra-mɛi wɛi? ⁴ U sɛ bir baa huonŋ-āndaanŋu. Nelbilienŋ da ba fiɛ waa huhurmantaamba hiere, Diilonŋo sɛ gbāa ce huhurmantienŋo dede, ŋaa maŋ nyɛgāanŋ dumaa u nelma-na wuɔ:

«*Ninsoŋo ka waa baa-ni ŋ nelma-na hiere.*

Umaŋ duɔ cāl-ni, u cālāa-ni gbāŋgbāŋ.»*

⁵ Nelbiliemba gbāa bi cira wuɔ diɛ tiɛ ce āmbabalma-i ku saa balanŋ, kɛrɛ ku faa. Ku faa yunŋu maŋ nuɔ-i ku yaa daaku: Diɛ ne miɛ āncemma-i baa Diilonŋ-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i

* **2:24** Isayi (Ésaïe) 52.5 * **3:4** Gbɛliɛmanŋ-nalāanŋu (Psaume) 51.6

wuɔ Diilonɔ faa. Wuɔ da kuɔ miɛ āmbabalma ce i tiɛ da Diilonɔ fafaaŋgu-i, ma bilaa niɛ u tuɔ gāŋ baa-ye? ⁶ Diilonɔ duɔ tuɔ gāŋ baa-ye, u ninsoŋo! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce niɛ tuɔ suɔ nuɔmba pāmma baa ba maacemma sullu-i? ⁷ Nga da kuɔ miŋ kar coima maŋ, ma kaala Diilonɔ sīnni-i ninsoŋo aa ta ma ce Diilonɔ-i bɔi, ma da niɛ u dii-mi baa āmbabalmanciraamba tuɔ gāŋ baa-mi? ⁸ Da kuɔ miɛ āmbabalma yaa ciɛŋ i tiɛ da Diilonɔ fafaaŋgu-i, i gbāa cira ku saaya i tiɛ ce āmbabalma-i Diilonɔ tuɔ pigāaŋ u fafaaŋgu-i kɛ? Yebiɛnataamba gbɛ-ku dumaa wuɔ mɛi wuɔra mi waŋ ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonɔ ka gāŋ baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mɛi.

Molo saa vii

⁹ Mi gbāa waŋ wuɔ niɛ? *Yuifubaa miɛ i bɔyaa banamba-na wɛi? I saa buɔ-bɛi! Mi tagaaya pigāaŋ-na cor miɛ Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hiere āmbabalma nyugāaŋ-bɛi hiere ka saa. ¹⁰ Ma nyɛgāaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:
«*Nelviinɔ si dii aa bi cira u yaa daayo.*

¹¹ *Molo sa nu nelma, molo si dii umaŋ taaraayaŋ Diilonɔ-i.*

¹² *Ba naana hūmelle-i hiere, ba ciɛ nelsɔsɔyaamba.*

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

¹³ *Ba nuŋ-āndɛnni balaanŋ ŋaa kuudālāŋgu.*

Ba nunni yii baa huhurma yaa yoŋ.

Ba nuŋ-āndɛnni dii ŋaa tīmma.‡

¹⁴ *Ba haa ba nubabalaanŋgu yaa nuɔmba-na ka nanŋ bāaŋgu-i.*

Ba nunni yuu baa āndabalanni.§

¹⁵ *Aa ba nammu dii fiɛfiɛ nelkolle-na.*

¹⁶ *Da ba cor kusuɔŋ-nu, ba guɔla-kuɔ aa kɔsuɔŋ nuɔmba-i aa cor baa ba fɛrɛ.*

¹⁷ *Ba sa suɔ banŋ bīŋ kumaŋ yaafɛlle-i.**

¹⁸ *Ba sa kālā Diilonɔ-i halle cɛkūɔ.»*†

¹⁹ A ne da i suyaa wuɔ *ānjīnammanŋ waanŋ mamanŋ hiere, ma vii bamanŋ dii ānjīnamma yaa nuɔ-i. Mafamma ciɛ molo baa gbāa duɔ da āntāalāmma aa nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ ba cālāa Diilonɔ-i. ²⁰ Na saa da, molo siɛ gbāa wuɔ ānjīnamma-i ma kūŋgu-na hiere a vii Diilonɔ wulaa. Anjīnamma ce nelieŋ nuɔ ŋ suɔ wuɔ āmbabalmanceronŋ nuɔ.

Viisīnni da niɛ?

²¹ Nga fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ pigāaŋ-ye uŋ kāŋ-yeŋ nelviinŋ miɛ dumaa aa u sa ne *Moisi *ānjīnamma-i, ŋaa maŋ nyɛgāaŋ dumaa ānjīnammanŋ-seɓe-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba seɓeɓaa-ba-na. ²² Diilonɔ ne nelbiliembanŋ haa ba nanŋga Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kāŋ-ba nelviimba. Nuɔni maŋ da ŋ hūu *Kirsa maama-i, u tuɔ kāŋ-ni nelviinŋ nuɔ. Na saa da, nuɔmba-i hiere baa dii kuuduɔŋgu, ²³ ba cālāa Diilonɔ-i; a ce dumaanɔ-na molo sa gbāa piɛ Diilonɔ-i. ²⁴ Nga Diilonɔ-i baa u fafaaŋgu-i u ce-ba nelviimba ba ta ba gbā ba piɛ-yo. U ce mafamma-i gbāŋgbāŋ u sa hūu bīŋkūŋgu ba wulaa. U ciɛ Yesu-Kirsa yaa hūu-ba āmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. ²⁵ Diilonɔ ciɛ u yaa-i tāmmanŋ-kūŋgu a pir āmbabalma-i bamanŋ haa ba nanŋga yuɔ ba yunni-na. Ambabalma maŋ ciɛ yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufieŋa mɛi, u saa yuu ma cɛmelle; ŋga u pigāaŋ baa tāmmanŋ-kūŋ daaku-i wuɔ u wuɔ hūmelle. ²⁶ Tāmmanŋ-kūŋ daaku bi pigāaŋ Diilonɔ viisīnni-i nyuŋgo ku bāaŋ daaku-na. Ku pigāaŋ wuɔ Diilonɔ-i nelviinŋ dii yiinaa, aa u bi kāŋ bamanŋ haa ba nanŋga-i Yesu-i-na nelviimba.

²⁷ Da ma waa dumaanɔ-na, molo gbāa kaal u fɛrɛ wuɔ fuɔ nelviinŋ wɛi? Molo siɛ gbāa kaal u fɛrɛ. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ sa kāŋ-ye nelviinŋ miɛ wuɔ i wuɔ ānjīnamma, ŋga inŋ haa i nanŋga Yesu-Kirsa-i-na, ku'i ciɛ u tuɔ kāŋ-ye nelviinŋ miɛ. ²⁸ I gbāa waŋ mamanŋ ma yaa

† **3:12** Gbelieman-nejini (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4 ‡ **3:13** Gbelieman-nalāaŋgu (Psaume) 140.4 § **3:14** Gbelieman-nalāaŋgu (Psaume) 10.7 * **3:17** Isayi (Ésaïe) 59.7-8 † **3:18** Gbelieman-nalāaŋgu (Psaume) 36.2

daama: Diilonjo kãŋ neliɛŋ nuɔŋo-i nelviin nuɔ wuɔ ŋ haa ŋ nanɓa-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kãŋ-ni wuɔ ŋ wuɔyaa ɔnjɛnamma. ²⁹ Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonjo ciɛ *Yuifu ba wuonjo yon. Diilonjo bi si dii baa banamba-i wei? Uu dii baa-ba. ³⁰ Diilonjo dii u diei yon, unanjo si dii yanɓa nanɓa. Yuifubaa-ba man haa ba nanɓa Yesu-i-na u ka tuɔ kãŋ-ba nelviimba, aa *niɛraamba man bi haa ba nanɓa Yesu-i-na u ka bi tuɔ kãŋ bafamba-i nelviimba. ³¹ Diɛ cira wuɔ Diilonjo ne neliɛŋ nuɔ nin haa ŋ nanɓa Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ, ku pigãan wuɔ yunɓu si dii ɔnjɛnamma-na wei? Ku'i si; ŋga ku ce i migãan suɔ ɔnjɛnamma munyierammu-i Diilon-ɓumelle-na.

4

Abiramu nahaale maama

¹ Niɛŋ i bincɔŋo-i *Abiramu kũŋgu-i. I gbãa wan wuɔ niɛ u maama-na? Uŋ siire u daa bige-i? ² Uŋ ciɛ kuman, kuɔ Diilonjo naa ne ku yaa-i aa cira nelviinjo, uu naa gbãa tuɔ kaal u fere. Ŋga u siɛ gbãa kaal u fere Diilonjo yaanɓa-na. ³ Diilon-nelma waan wuɔ niɛ u kũŋgu-na? Ma ciɛra wuɔ: «*Abiramu haa u nanɓa Diilonjo-na, Diilonjo ne u nahaale-i aa cira nelviinjo.*»* ⁴ Neliɛŋ nuɔ da ŋ ta ŋ taara bɛŋkũŋgu, ŋ ce maacemma-i a gbãa da ku bɛŋkũŋgu-i. Dumaanjo-na, ŋ saa da-ku gbãŋgbãŋ; ŋ cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔŋgu si baa viisinni-i. Ŋ siɛ gbãa ce maacemma da viisinni-i; ŋga da ŋ haa ŋ nanɓa-i Diilonjo-na yon, wuɔ u yaa ciɛŋ nelbabalanjo-i nelviinjo, Diilonjo ne nin haa ŋ nanɓa-i yuɔ dumaa aa tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. ⁶ Diilonjo un'a u saa ne uman ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kãŋ-yo nelviinjo, *Davidi hãlãa kutienjo yudɔdɔllen-nalãanɓu yaa wuɔ:

⁷ «*Diilonjo un' ciɛ jande baman cãlmuɔ nuɔ-i,
un' hurii baman ɔmbabalma-i,
kutaamba yunni dɔlãa.*

⁸ *Itien un'a u sa kãŋ uman ɔmbabalma-i,
kutienjo yunɓu dɔlãa.*†

⁹ Yudɔdɔlle fande vii baman *jãa yon wei? Baman saa jã, ba nunɓu bi si dii-diɛ wei? I waan ma yaa cor yiɛ: «*Diilonjo niɛ Abiramun haa u nanɓa-i yuɔ dumaa yaa aa cira nelviinjo.*» ¹⁰ Mafamma ciɛ yaku-i? Abiramu naa jã tɪ sisɔ u saa naa hi jã yogo? U saa naa hi jã yogo. ¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ jã, uu naa haa u nanɓa Diilonjo-na, a ce dumaanjo-na Diilonjo naa tuɔ kãŋ-yo nelviinjo. Ku huonɓu yaa nuɔ-i Diilonjo ciɛ u suɔ jã a duɔ pigãan wuɔ fuɔ viisinni dãnyuɔ yaa *jãmma-i‡. A ce dumaanjo-na, baman saa jã hiere aa haa ba nanɓa-i Diilonjo-na, Abiramu ciɛ ba to. Diilonjo bi kãŋ bafamba-i nelviimba. ¹² Baman jãa, u yaa bi ciɛ ba to-i. Mi sa gbɛ baman jãa yon de; ŋga mi gbɛ baman jãa aa tiraa haa ba nanɓa-i Diilonjo-na ŋaa fuɔŋ ŋa naa haa-ka yuɔ dumaa aa suɔ duɔ jã.

Diilon-nupãlle vii baman haa ba nanɓa yuɔ

¹³ Ku saa ce ŋaa Diilonjo niɛ *Abiramun wuɔyaa *ɔnjɛnamma-i dumaa aa pã nunɓu-i baa-yo de! Ŋga un haa u nanɓa-i Diilonjo-na dumaa, Diilonjo niɛ ku yaa-i aa pã nunɓu-i baa-yo. Diilonjo kãan-yo nelviinjo aa pã nunɓu-i baa-yo wuɔ u ka hã fuɔ baa u huonɓu-i hiɛma-i§. ¹⁴ Diilonjo un' pãa nunɓu man, kuɔ baman taa ba wuɔ ɔnjɛnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yon, yunɓu naa saa waa nahaale-na, aa Diilonjo nupãlle naa waa ɔndagbãŋgbãlãanɓu. ¹⁵ Diɛ i ne, ɔnjɛnamma jo baa Diilon-beru; a ne da ɔnjɛnamma da ma'a maa si dii kusuɔŋ-nu, cãlmuɔ si dii.

¹⁶ Ku'i ciɛ ŋ da Diilonjo pãa u ciilunɓu nunɓu-i baa baman haa ba nanɓa yuɔ, ku da ku ce gbãŋgbãŋ-kũŋgu a vii Abiramu hãayɛlmba-i hiere. Ku saa ce ŋaa baman wuɔyaan ɔnjɛnamma-i bafamba da-ba-diei kũŋgu-i; Abiramun yon i to hiere, baman haa ba

* **4:3** Miwaanjo jɛnamman-seɓe (Genèse) 15.6 † **4:8** Gbeliɛman-nalãanɓu (Psaume) 32.1-2 ‡ **4:11** Niɛŋ Miwaanjo jɛnamman-seɓe-i-na (Genèse) 17.9-14 § **4:13** Niɛŋ Miwaanjo jɛnamman-seɓe-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18.

nanɗa-i Diilonɗo-na fuɔ temma-i, ba nunɗu bi dii-kuɔ. ¹⁷ Ma nyegãan Diilonɗ-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ce-ni siyaabaa bɔi bɪncɔɪŋ nuɔ.*»^{*} Diilonɗo maŋ siireŋ bikuomba-i, umanɗ hielaanɗ bɪmbɪnni maŋ saa hi hel yogo baa u nun-ãndaanɗu, Abiramu haa u nanɗa-i Diilonɗo faŋo yaa nuɔ-i. Diilonɗo faŋo wulaa Abiramu yaa i to-i.

¹⁸ Nelma maŋ nelie sie gbãa hũu-ma, Abiramu hũyãa ma yaa-i. U haa u nanɗa-i Diilonɗo-na ma yaa nuɔ-i aa tɛna tuɔ cie. U cie dumɛi a ce siyaabaa bɔi bɪncɔɪŋo ŋaa Diilonɗ unɗ'a naa wan-ma dumaa baa-yo wuɔ: «*ŋ huonɗu ka ciinu.*»[†] ¹⁹ U bienɗa taa a kã bienɗ komuɔŋa ndii-i-na; duɔ ne, u da fuɔ kuu tɪ aa u ciɛŋo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nanɗa saa kã u huonɗ-nu dede; ŋga Abiramu saa kar Diilonɗo-na. ²⁰ Uu naa tɛna baa-ma wuɔ Diilonɗ unɗ pãa nunɗu maŋ, u ka ce-ku. U saa naa ce u hɔmmu-i mu hãi. Unɗ haa u nanɗa-i Diilonɗo-na, ku diyaa sireiŋa yuɔ a ce u gbɛliɛŋ Diilonɗo-i. ²¹ Uu naa fũnunɗ suɔ wuɔ Diilonɗ unɗ waanɗ mamanɗ, ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. ²² Ku'i cie *Diilonɗo ne unɗ haa u nanɗa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinɗo.* ²³ «*Diilonɗo nie unɗ haa u nanɗa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinɗo*»[‡]: Nelma famma saa nyegɛŋ vii fuɔ da-u-diei. ²⁴ Ma bi vii miɛ maŋ haa i nanɗa-i Diilonɗo-na. U yaa siire Itienɗo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U ji ne inɗ haa i nanɗa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinɗ miɛ. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i ãmbabalma maama-na aa sire-yuɔ ce-ye nelviinɗ miɛ.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonɗo-i

¹ Inɗ haa i nanɗa Diilonɗo-na a ce nelviinɗ miɛ u wulaa, Itienɗo-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo fiefie-i-na. ² Inɗ haa i nanɗa Diilonɗo-na, fuɔ yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye bãanɗu-i baa isuonɗu-i. Aa inɗ tɛnaana baa-ma wuɔ i ka ce i bãanɗu-i baa Diilonɗo-i, ku'i gbu ku fɛ i hɔmmu-i. ³ Aa ku'i sɪ yonɗ, die fie waa yaahuolo-na, i hɔmmu fɛ. I suyaa wuɔ yaahuolo yaa ciɛŋ i dɔluonu-mɛi. ⁴ Aa die dɔluonu-mɛi ku ce i nyaar-mɛi. Aa die nyaar-mɛi ku ce i tie hɪŋ ma taalunɗu. ⁵ Inɗ hɪŋ taalunɗu maŋ, ku sie gbãa tãal-e. Hama-i nuɔ-i? Diilonɗo silaa ce baa-ye cor; unɗ hãa-ye u *Yalle maŋ di cie i tie suɔ unɗ kuŋ i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kuŋ ŋa naa gbuu bɪŋ dɪŋgu ye huonɗu maŋ nuɔ-i, Diilonɗ unɗ ŋa naa dii huonɗu maŋ, kuŋ juɔ hi, *Kirsa kuu ãmbabalmanciraanɗ miɛ i maama-na. ⁷ A hũu-ma ku nelviinɗ maama-na kuu dii kpelle! Molo gbãa ji da sireiŋa a ku nelfɛfeinɗ maa-na. ⁸ A ne da miɛ inɗ ŋa naa gbuu suur ãmbabalma-na bãl i nuhɔɛŋ-na, Kirsa kuu i maama-na. Diilonɗo cie ku yaa-i a pigãanɗ-ye unɗ dɔlɔaa-ye ka hi kusuonɗ-nu. ⁹ Fiefie-i-na, Yesunɗ cie u fɛɛɛ tãmmaŋ-kũŋgu a ce-ye nelviinɗ miɛ Diilonɗo yaanɗa-na, u ce nie aa u sie kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigãaruŋ baa Diilonɗo-i, u sie u Bienɗo ku a dii-ye i-naa nuɔ baa-yo. Inɗ suurii i-naa nuɔ tɪ, fiefie-i-na u Bienɗonɗ siire, u ce nie aa u sie kor-e? ¹¹ A naara kufanɗu-i, Itienɗo-i Yesu-Kirsa cie i hɔmmu gbuu fɛ baa Diilonɗo-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuɔ fiefie-i-na baa Diilonɗo-i.

Adãmanɗ guɔlaaya kumanɗ Yesu migãanɗ-ku

¹² Adãma yaa diyaa ãmbabalma-i hɛma-na. Kuu dii ŋaa nelduonɗo'i diyaa ãmbabalma-i hɛma-na aa kuliinɗu nyaanu ãmbabalma-i jo. A ce dumaanɗo-na nuɔmba-i hiere banɗ cie ãmbabalma-i, kuliinɗu naa cure-bei hiere. ¹³ Aa Diilonɗo suɔ duɔ hã *Moisi-i *ãŋjɪnamma-i, ãmbabalma naa suur tɪ hɛma-na, ŋga ãŋjɪnammanɗ ŋa na'a ma saa waa dumaanɗo-na, Diilonɗo saa tuɔ kãŋ ãmbabalma-i. ¹⁴ A ne da a donɗ Adãma bãanɗu-na, a ji hi Moisi kũŋgu-i, kuliinɗu cie ku bãanɗu-i, halle bamanɗ saa cãl Adãma temma-i a yagar Diilonɗo nunɗu-i, ku taa ku wuo-ba.

Adãma-i baa *Konɗkortienɗo maŋ naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu ma-naa. Adãma guɔlaaya nelbiliemba-i, Konɗkortienɗo jo ji migãanɗ-ba. ¹⁵ Adãma cãlmuɔ sie gbãa fi baa

^{*} 4:17 Miwaanɗo jɪnammanɗ-seɓe (Genèse) 17.5 † 4:18 Miwaanɗo jɪnammanɗ-seɓe (Genèse) 15.5 ‡ 4:23 Miwaanɗo jɪnammanɗ-seɓe 15.6

Diilonɔ-sãmma-i. Nelduɔŋ cãlmuɔ maama-na kuliŋgu wuyaa nuɔmba ɓɔi ninsoŋo, ŋga Diilonɔ hujarre temma si dii. Aa uŋ ciɛ sãmma maŋ nelduɔŋ maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufanɔŋgu-i aa ma bi hii nuɔmba ɓɔi. ¹⁶ Aa Diilonɔ-sãmmaŋ juɔ baa kumaŋ, kuuduɔŋgu si baa nelduɔŋ cãlmuɔŋ juɔ baa kumaŋ. Ambabalma dieiŋ juɔ baa gɛŋgeruɔ maŋ, gɛŋgerɔ faŋo juɔ baa Diilonɔ-berru, a ne da iŋ ciɛ ɔmbabalpepetieŋo maŋ, Diilonɔ ciɛ hujarre yiɛ u saa cãl-e. ¹⁷ Da kuɔ cãlmuɔtieŋo diei maama-na kuliŋgu ciɛ ku ɓãŋgu-i ninsoŋo, bamaŋ siyaa Diilonɔ sãmma-i aa u ce-ba nelviimba u saa hũu ɓiŋkũŋgu ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei ciɛ ba da ba ce ba ɓãŋgu-i ka hi hie?

¹⁸ Terieŋgu fanɔŋgu-na, nelduɔŋ ɔmbabalmaŋ ciɛ Diilonɔ gãŋ baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduɔŋ ɔncenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumɛi aa hiel-ba kuliŋgu-na. ¹⁹ Nelduɔŋo diei uŋ yagaraa Diilonɔ nuŋgu-i dumaa a ce nuɔmba ɓɔi ce ɔmbabalmanciraamba, nelduɔŋo diei bi siyaa Diilonɔ nuŋgu-i dumɛi a ce nuɔmba ɓɔi ce nelviimba Diilonɔ wulaa.

²⁰ Kumaŋ ŋaa *ɔnjɔnamma-i, Diilonɔ hãa-ye baa-ma i die suɔ wuɔ i ɔmbabalma maaraaya cor. Ŋga i ɔmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilonɔ-hujarre maaraa-ma aa bir jãrã. ²¹ Diilonɔ ciɛ hujarre yiɛ aa ce-ye nelviin miɛ i die da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i Itieŋo-i Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. A ce dumaŋo-na ɔmbabalmaŋ ciɛ ma ɓãŋgu-i baa nelkolle-i dumaa, Diilonɔ-hujarre ce di ɓãŋgu-i baa koŋkoro-i dumɛi.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa ɔmbabalma-i

¹ Kufanɔŋgu terieŋgu-na i gbãa cira niɛ? I saaya i cor baa ɔmbabalma-i Diilonɔ duɔ ce hujarre yiɛ ɓɔi wei? ² Ma'i si! Ii dii ŋaa i kuu a karnu i-naa nuɔ baa ɔmbabalma-i, i ce niɛ gbãa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suɔ wuɔ miɛ maŋ *baatisen hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ŋaa i kuu baa-yo'i wei? ⁴ In daa *batemu-i, kuu dii ŋaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiɛ baa-yo i To-i Diilonɔ duɔ sire-yiɛ ŋaa uŋ siire fuɔ-i dumaa baa u himma-i i die waa ɓãfɛlieŋ-nu. ⁵ Na saa da, da kuɔ i kuu kulduɔŋgu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduɔma baa-yo. ⁶⁻⁷ Uman duɔ ku, u kuraa ɔmbabalma nammu-na. Terieŋgu fanɔŋgu-na na saaya na suɔ wuɔ ba gbuu i cicuɔŋgu-i baa Kirsa-i a ko i balaŋgu-i a hũu-ye ɔmbabalma nammu-na. ⁸ Da kuɔ i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuɔ i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuɔ Kirsaŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u siɛ tiraa ku; kuliŋgu siɛ tiraa gbãa ce ɓiŋkũŋgu yuɔ. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure ɔmbabalma-i gbula. Uŋ siire fiɛfiɛ-i-na, u cãa Diilonɔ. ¹¹ Kuuduɔŋgu yaa baa namaa bi fɛrɛ-i: Na gbɛ na dii-ma na hɔmmu-na wuɔ na kuu a karnu na-naa nuɔ baa ɔmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cãa Diilonɔ.

¹² Terieŋgu fanɔŋgu-na, ɔmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanɔŋa nei a ce na ta na ce kumaŋ dɔlaanun-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na fɛrɛ na hã ɔmbabalma-i ma ce-na kɔraan namaa ta ma ce kuubabalaŋgu baa-na. Ŋga nan kuu aa sire waa cicɛlma fiɛfiɛ-i-na, yaan aa na hã Diilonɔ-i baa na fɛrɛ u ce-na ɔnfafammanciraan namaa, tuɔ ce ɔnfafamma baa-na. ¹⁴ Nan yaan ɔnjɔnamma-i aa cu Hujarrentieŋo huon-nu, ɔmbabalma siɛ tiraa gbãa ce ɓiŋkũŋgu nei.

¹⁵ Ŋga in yaan ɔnjɔnamma-i aa cu Hujarrentieŋo huon-nu, i ka cor tie ce ɔmbabalma-i wuɔ ɔnjɔnamma sa tiraa ma ye dii i yun-nu wei? Ma'i si! ¹⁶ Na saa suɔ wuɔ da ŋ nanna ŋ fɛrɛ hã nelieŋo ŋaa kɔrieŋ nuɔ, a ta ŋ nu u nuŋgu-i, ŋ ciɛ kutieŋo kɔrieŋ nuɔ ninsoŋo wei? Ku gbãa waa ŋ naana ŋ fɛrɛ hã ɔmbabalma, mafamma kã baa-ni kuliin-nu. Ku gbãa bi waa ŋ naana ŋ fɛrɛ hã Diilonɔ ta ŋ nu u nuŋgu-i; kufanɔŋgu kã baa-ni viisinnin. ¹⁷ Ŋga yaan i tie jaal Diilonɔ-i: Namaa naman ɔmbabalma naa ce-na kɔraan namaa, na yaan fiɛfiɛ-i-na aa ta na nu Diilonɔ nuŋgu-i baa huonɔŋa diei, aa siɛ ban waan mamaŋ baa-na. ¹⁸ Na hilaa ɔmbabalma kɔrsinni-na a suur viisinnin-kɔrsinnin. Kuu dii ŋaa na hielaa na nanɔŋa ɔmbabalma cemma-na, na suurii kuuviin-nu fiɛfiɛ-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbɛ baa-na ku'i

ciɛ mi biɛ nel daama-i da mi tagaaya pigãan-na. Diɛlũo-i-na, nanɛ ɲa naa nanna na fɛɛ dumaa ɲaa kɔraanɛ namaa a hã ãmbabalma-i ta na ce kakarkuonɔ-i, a ji ce na pu baa Diilonɔ-i, naananɛ na fɛɛ dumɛi fiɛfiɛ-i-na na hã Diilonɔ-i, na ta na ce kuuviingɔ a waa nelfafaanɛ namaa.

²⁰ Ambabalmanɛ ɲa naa ta na yaan-na huɔŋgu-na, na saa ta na yuure viisinninɛ-maama.

²¹ Nanɛ taa na ce kumanɛ ku huɔŋgu-na, na daa bige-i kuɔ? Ma sɪ nyunɔ-i-na ku da-na senserre kɛ? Maacemma famma temma kã baa neliɛnɔ kuliinɛ-nu.

²² Nga fiɛfiɛ-i-na, na kuraa ãmbabalma nammu-na ta na cãa Diilonɔ. Nanɛ daa kumanɛ kuɔ, ku yaa daaku: Na ciluɔ faa a saanu baa Diilonɛ un taaranɛ-yuɔ dumaa, aa na ka da cicɛlma manɛ sa tɛɛnɛ dede-i. ²³ Na saa da, ãmbabalma pã ma tienɔ-i baa kuliinɛ, a ne da da ɲ waa Itienɔ-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonɔ hã-ni baa cicɛlma manɛ sa tɛɛnɛ dede-i gbãngbãɲ.

7

I karaanu i-naa nuɔ baa ãnjɛnamma-i

¹ Tobinɛ namaa, mi suyaa miɛ na suɔ kunɛ wuɔ dumaa i hɔlma-na. Na suyaa wuɔ neliɛnɛ nuɔ da ɲ waa cicɛlma yaa-i ɲ saaya ɲ ta ɲ wuɔ hũmienɛ-a-i anɛ saaya a wuɔ dumaa.

² Terienɛgu fanɛgu-na, casoinɔ bɔlɔ duɔ waa cicɛlma, u siɛ gbãa hel ãnsorre-na. Nga bɔlnɛ duɔ ku, binɛkũŋgu siɛ gbãa bella-yuɔ ba ãnsorre-na. ³ Duɔ yanɛ u bɔlɔ-i cicɛlma aa kã ka sonɛ bibienɔ nanɛ-na, u cãlãa; u ciɛ *fuocesinni. Nga u bɔlɔ duɔ ku, nelma siɛ gbãa yuu-yo; u gbãa sonɛ bibienɔ nanɛ-na aa u siɛ cãl. ⁴ Tobinɛ namaa, kuuduɔŋgu yaa baa namaanɔ-i; nanɛ kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ɲaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *ãnjɛnamma-i. Na ciɛ unanɛ baanɛ namaa. Umanɛ siire kuomba hɔlma-na, i ciɛ fuɔ baanɛ miɛmɛi diɛ gbãa tie ce kumanɛ dɔlaanunɛ Diilonɔ-i. ⁵ Inɛ waa tie ce kumanɛ dɔlaanunɛ-yiɛ, ãnjɛnamma taa ma pigãanɛ kumanɛ saa fa cemɛma. Da ma cira kumanɛ saa fa, i tie taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kãanɛ baa-ye kuliinɛgu-na. ⁶ Nga fiɛfiɛ-i-na, inɛ kuu baa Kirsa-i, kuu dii ɲaa i karaanu i-naa nuɔ baa ãnjɛnamma-i. Iyonɔ manɛ waa i gbeini-na, u karaa aa yanɛ-ye i fɛɛɛnɛ nuɔ; i gbãa cãa Diilonɔ-i cãafɛlemɛma. I yanɛ cãacɔlɔmma-i, Moisinɛ nyɛgãanɛ manɛ, aa i tie nu *Diilonɛ-Yalle yaa wulaa-i.

Ãnjɛnamma sɛnni-i

⁷ Terienɛgu fanɛgu-na, i gbãa cira niɛ? ãnjɛnamma balaanɛ ãmbabalma temma-i wei? Ma'i sɪ! ãnjɛnamma yaa ciɛ mi suɔ ãmbabalma-i. Kuɔ ãnjɛnamma saa naa cira: «Baa ce nenemunɛgu-i»*, mii naa saa suɔ wuɔ nenemunɛgu balaanɛ. ⁸ Ambabalma dɛraa ãnjɛnamma yaa nuɔ-i a ce muɔnɔ-i nenemuntienɛ muɔ. ãnjɛnanɛ da ma'a maa si dii, ãmbabalma kure. ⁹ Diɛlũo-i-na, ãnjɛnammanɛ ɲa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi bãanɛgu-i; ɲga ãnjɛnammanɛ juɔ jo, ãmbabalma yaa ciɛnɛ ma bãanɛgu-i ¹⁰ aa muɔmi cɛr kure. ãnjɛnamma manɛ naa saaya ma kãyã-yiɛ i tie ce i bãanɛgu-i, ma birii yanɛ aa kɔsuɔnɛ muɔnɔ-i. ¹¹ Ambabalma dɛraa ãnjɛnamma yaa nuɔ-i a tãal-mi kɔsuɔnɛ-mi.

¹² ãnjɛnamma famma fɛɛ-i Diilonɛ-maama, ma hũmienɛ-a-i Diilonɛ-waanɛ. A vii aa tiraa fa. ¹³ Binɛkũfafaanɛgu gbãa jo baa mei kɔsuɔma-i wei? Ku siɛ gbãa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma ciɛnɛ binɛkũfafaanɛgu yaa nuɔ-i a kɔsuɔnɛ-mi da ma pigãanɛ ma balaanɛgu-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaanɛga nelbilonɔ-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *ãnjɛnamma hilaa Diilonɛ wulaa, a ne da muɔnɔ-i nelbilogbãngbãlãɲ muɔ, aa ãmbabalma tiraa ta yaanɛga miɛ. ¹⁵ Mi sa suɔ minɛ ceɲ kumanɛ: Minɛ taaranɛ kumanɛ mi sa ce kufanɛgu, kumanɛ sa dɔlaa-minɛ mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ minɛ ceɲ kumanɛ ku saa fa. Terienɛgu fanɛgu-na mi suyaa wuɔ ãnjɛnamma faa. ¹⁷ A ce dumaanɔ-na ku

* 7:7 Helmanɛ-seɓe (Exode) 20.17; ãnjɛnamma tiyemmanɛ-seɓe (Deutéronome) 5.17

pigãan wuɔ mɛi maacemma sɪ mafamma-i; ʔmbabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kuman cɛ mi wan-ma dumaanɔ-na, mi suyaa wuɔ ʔnfafamma si dii mi kusunɔŋgu-na. Mi niɛ da ʔnfafamma cemman-nuonɔŋgu dii-miɛ, ŋga ma cemman-fɔŋgũɔ yaa hie? ¹⁹ Min taaran ʔnfafamma man, mi sa ce mafamma; min'a mi sa taara ʔmbabalma man, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kuman mi sa taara-kuɔ, mɛi maacemma sɪ mafamma-i; ʔmbabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fiɛfiɛ-i-na, mi suyaa kuman dii-miɛ: Da mi ta mi taara mi ce ʔnfafamma-i, ʔmbabalma yaa bir ta yaanɔga. ²² Mi huɔŋga-na, Diilon-ʔnjɪnamma dɔlnu-miɛ. ²³ Ŋga mi niɛ da nelma namma'i dii ta ma gɔŋ baa mamann dɔlaa-min mi huɔŋga-na. Ma cɛ ʔmbabalma ta yaanɔga miɛ, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Mɛi sũŋ daama fuɔ! Ma kã baa muɔmɛi daami da ma ka kɔsuɔŋ-mi, hai ka hũ-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonɔ yaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hũyã-mi.

Mi gbãa cira: Muɔ fuɔ, mi siyaa Diilonɔ ʔnjɪnamma-i, ma dɔlnu-miɛ, ŋga mi kusun-maama ce mi ta mi cu ʔmbabalman-huon-nu.

8

Iyunni dii Diilon-Yalle nammu-na

¹ Fiɛfiɛ-i-na fuɔ! Baman suurii Yesu-Kirsa horre-na, Diilonɔ siɛ ka gɔŋ baa-ba. ² Bige-i cɛ mi wan-ma dumaanɔ-na? *Diilon-Yalle fɔŋgũɔ man hãan-yen ninson-cicɛlma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye ʔmbabalma nammu-na baa kuliŋgu bi nammu-na. ³ *Moisi *ʔnjɪnamma saa waa ma gbãa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusɪnni yaa naa ce ku ta ku yar ʔnjɪnamma-i. Kuman yaraa ʔnjɪnamma-i, Diilonɔ cɛ u Biɛɔ ce-ku: U saan-yo u jo ʔmbabalmanciraan miɛ temma, a ji bãl baa ʔmbabalma-i nelbilien miɛ i hɔlma-na. U cɛ dumɛi a kure-mɛi. ⁴ Miɛ man yaan i kusun-maama-i aa tie ce Diilon-Yalle kusunɔŋgu, Diilonɔ cɛ mafamma-i i die gbãa tie wuɔ ʔnjɪnamma-i man saaya ma wuɔ dumaa. ⁵ Baman cien ba ferɛn kusun-maama-i, ba yii baa kuman dɔlaanun-bei. A ne da baman cien Diilon-Yalle kusunɔŋgu-i, ba yii baa kuman dɔlaanun Diilon-Yalle. ⁶ Da ŋ ta ŋ yii baa nan kusun-maama yon, ma kã baa-ni kɔsuɔma-na; ŋga da ŋ ta ŋ yii baa kuman dɔlaanun Diilon-Yalle-i, ku kã baa-ni cicɛlma-na baa hɔfɛllen. ⁷ Baman hɔmmu-i yuu baa bafamba ferɛn kusun-maama yon, kutaamba-i Diilon-bigãarãamba; ba sa siɛ Diilonɔ wulaa aa ba siɛ gbãa siɛ u wulaa. ⁸ Baman yaan ba kusun-maama ta yaanɔga bei, ba siɛ gbãa ce binɔkũŋgu hel Diilonɔ yufellen. ⁹ Ŋga namaanɔ-i, Diilon-Yallen yen na hɔmmu-na, na sa ce na kusun-maama. Diilon-Yallen taaran kuman, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da die di sɪ uman nuɔ-i, kutienɔ-i Kirsa wuonɔ sɪ. ¹⁰ A ne da da ku Kirsa dii na hɔmmu-na, Diilonɔ cɛ-na nelviin namaa, a ce dumaanɔ-na u Yalle hãa-na cicɛlma man sa tien dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ ŋga uman siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u Yallen yen baa-na, u ka bi sire namaanɔ-i baa-de.

¹² Terienɔŋgu fanɔŋgu-na tobin namaa, cɛmelle dii-yiɛ. Ŋga cɛmelle man dii-yiɛ di yaa daade: I yan i kusun-maama-i aa i tie ce kuman dɔlaanun Diilon-Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kuman dɔlaanun-nei, na ka kɔsuɔŋ na ferɛ. Ŋga da na yan Diilon-Yalle kãyã-nei na hiel na gboluonɔŋgu kuubabalaanɔŋgu cemman-na, na ka da cicɛlma man sa tien dede-i.

Diilon-Yalle ce-ye Diilon-bisãlɔ miɛ

¹⁴ Baman yaan *Diilon-Yalle ta ba yaan-na hiere, Diilon-bisãlɔmba. ¹⁵ Kuman cɛ mi wan-ma dumaanɔ-na, nan daa Diilon-Yalle man, di sa ce-na kɔraan namaa, a ce na ta na kãlã; ŋga di ce-na Diilon-bisãlɔ namaa, a ce i tie gbã i bɪ Diilonɔ-i «Baba!» ¹⁶ Diilon-Yalle fande ferɛ yaa fiɛn i hɔmmu-i a pigãan-ye wuɔ Diilon-bisãlɔ miɛ. ¹⁷ Aa in yen Diilon-bisãlɔ miɛ, u ciilunɔŋgu vii miɛmɛi; i ka wuo-ku baa i-naa baa *Kirsa-i. In mulien baa-yo, i ka bi ce i bãanɔŋgu-i baa-yo u yuntesɪnni-na.

¹⁸ Mi suyaa miɛ iŋ ceŋ muliɛma maŋ nyuŋgo-i-na, ma siɛ gbãa fi baa iŋ ka ce i bãaŋgu-i dumaa bisĩnuo-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonɔ-bisãlmba sɪnniŋ ka suo yiŋgu maŋ nuo-i, hiɛmaŋ-niini-i hiere ni niya yiŋgu faŋgu himma-i. ²⁰ Hiɛmaŋ-niini-i hiere ni naa yungu, aa ni nagãŋ-na sɪ, Diilonɔ yaa cie-ni dumaanɔ-na. Mafamman fiɛ ce, kuu dii ŋaa ku cii ŋga ku saa kũnna. ²¹ Yiŋgu dii baa yiŋgu, Diilonɔ ka hũu-ni guoyuo nammu-na ni waa ni fɛrɛŋ nuo Diilonɔ-bisãlŋ temma, ta ni ce ni bãaŋgu-i. ²² I suyaa kerre wuo ji hi baa nyuŋgo, hiɛmaŋ-niini-i hiere ni gbu ni bireŋ aa ta ni cufal ŋaa kusũŋgu bilaa cieŋo. ²³ Aa ni'i sɪ yon, Diilonɔ-bisãlŋ miɛ i bi bireŋ dii cicaara. Diilonɔ hãa-ye u Yalle-i i die suo wuo uŋ pãa nuŋgu maŋ, u ka ce-ku. I cie Diilonɔ duo hã-ye Diilonɔ-bisãlmba munyieraammu-i a kor-e muliɛma-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, ŋga i hiŋ konkoro faŋo taalunɔgu yon. Niŋ hiŋ kuman taalunɔgu-i, da ŋ da-ku, ŋ siɛ gbãa tiraa ta ŋ hiŋ ku taalunɔgu-i. Hai molonɔ'i daa biŋkũŋgu dede aa tiraa cor tuo hiŋ ku taalunɔgu-i? ²⁵ Ŋga niŋ hiŋ kuman taalunɔgu-i, da ŋ'a ŋ sa da ku yufelle, ŋ da ŋ fiɛ ŋ huonɔga-i ta ŋ cie-ku.

²⁶ A naara kufanɔgu-i, kuŋ nuol-en dumaanɔ-na, Diilonɔ-Yalle bi kãyã-yiɛ. Na saa da, i sa suo kuman saaya cãrãmma Diilonɔ wulaa. Ŋga Diilonɔ-Yalle fande fɛrɛ yaa gbuu di bireŋ di cãrã Diilonɔ-i di hã-ye. Diŋ bireŋ baa maman, ma siɛ gbãa hel neliɛŋ nuŋ-nu. ²⁷ Diilonɔ uŋ suo nuomba kusũŋ-maama-i dumaanɔ-na, u suo u Yallen cãrãŋ kuman u wulaa. Diilonɔ uŋ taaran kuman, u Yalle cãrã ku yaa-i u wulaa di hã u baamba-i. ²⁸ I suyaa wuo Diilonɔ maaman dɔlnuŋ baman, uŋ biɛ baman a saanu baa uŋ yieraaya-mɛi dumaa, weima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kuman cie mi wan-ma dumaanɔ-na, Diilonɔ yufellen hilaa baman nuo-i dii ku domma-na, u cie ba yaa da ba ce u Biɛŋo nabieraamba a ce u Biɛŋo duo da hãmba boi. ³⁰ U yufellen hilaa baman nuo-i dii ku domma-na, u biɛ ba yaa-i piɛ-ba u caan-nu. Aa uŋ biɛ baman, u cie ba yaa-i nelviimba. Aa uŋ cie baman nelviimba-i, u cie ba yaa da ba ce ba bãaŋgu-i baa u Biɛŋo-i.

Diilonɔ-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gbãa tiraa naara hama-i? Diilonɔ duo gbãŋ waa baa-ye ti, hai gbãa biɛna i maama-i? ³² U saa nyaayã fuo fɛrɛŋ Biɛŋo-i; u hãa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hiere. U ce nie aa u siɛ hã-ye biɛmbiɛni-i hiere a naara u Biɛŋo-i? ³³ Diilonɔ yufellen hilaa baman nuo-i, hai molonɔ'i gbãa cãl-ba? Diilonɔ fuo fɛrɛ wuo ba saa cãl, ³⁴ hai gbãa cira ba cãlãa? Yesu-Kirsa yaa kuu i sɔlaanɔgu-i, aa ku'i sɪ yon; u siire ka waa Diilonɔ caanɔgu-na tuo cãrã Diilonɔ-i u hã-ye. Terienɔgu faŋgu-na molo siɛ gbãa cãl-e. ³⁵ I maaman dɔlnuŋ *Kirsa-i dumaa, bige-i gbãa bɔrɔ-yiɛ baa-yo? Muliɛma siɛ gbãa, sũlma siɛ gbãa, yaahuolo siɛ gbãa, nyulmu siɛ gbãa, naaluɔ siɛ gbãa, bãani siɛ gbãa, kuliŋgu siɛ bi gbãa. ³⁶ Ŋaa maŋ nyegãan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuo:

«Itie, nan maama-na, cuo duo kaal, kuliŋgu hũŋ ku cu-ye dumaa ka nan bãaŋgu-i.

Ba hɔmmu don baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ŋaa ban kãŋ baa tũlmba maŋ da ba ka ko-ba ban ceŋ-ban dumaa.»**

Miɛ ii bi dii dumɛi i muntienammu-na.

³⁷ Ŋga mafamman fiɛ ma ce, i maaman dɔlnuŋ uman, u ce ma ta ma tiɛ miɛ maama'i nuo-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa miɛ Diilonɔ uŋ dɔlaa-ye dumaa, biŋkũŋgu siɛ gbãa bɔrɔ-yiɛ baa-yo. Kuliŋgu siɛ gbãa, cicɛlma siɛ bi gbãa, *dɔrɔpɔuɔrbiemba siɛ gbãa, *jinabaa-ba siɛ bi gbãa, isuotaamba siɛ gbãa, nyuŋgo ku weima siɛ gbãa, bisin ku weima siɛ bi gbãa, himma siɛ gbãa, ³⁹ dɔr-niini siɛ gbãa, hiɛmaŋ-niini siɛ bi gbãa. Diilonɔ uŋ pigãan-ye uŋ dɔlaa-ye dumaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa jomma-na, ku biŋkũŋgu si dii kuman gbãa bɔrɔ-yiɛ baa-yo.

9

Diilonɔ uŋ hielaa u yufelle baman nuo-i

* 8:36 Gbeliɛmaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 44.23

1 Muɔŋo-i *Kirsaa wuon muɔ, a ce dumaanjo-na minj ka wanj mamaj coima si; ninsonjo yaa-i. *Diilonj-Yalle ce mi ta mi suɔ-ma mi huɔŋga-na wuɔ mi wanj ninsonjo. 2 Minj taaran mi wanj mamaj ma yaa daama: Mi huɔŋga si dii huɔŋga, ma gbu ma kukul-mi. 3 Kuɔ Diilonjo naa gɔŋ baa muɔmei aa hiel mi nunju-i Kirsaa horre-na aa cer yanj mi nellenj-tobimba-i, kuu naa dɔlnu-mie yanj. 4 Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahel-baamba-i. Diilonjo cie ba yaa-i u bisalmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisinni-i baa ba yaa-i, u haa ba yaa u *anjinnamma-i, u pigaanj ba yaa ba ta ba buol-o, u paa nunju-i baa ba yaa-i. 5 Bafamba bincuamba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsinni-na, Kirsaa manj bimbinni-i hiere ni yunju-na, u bincuamba yaa bafamba-i. Kirsaa-i Diilonjo, u gbɛ baa gbɛliema hannni manj jonj. Ma cie!

6 Nga banj'a ba saa huu Kirsaa maama-i, ku pigaanj wuɔ Diilonj-nupalle cie gbangbanj wei? Ku'i si! Na saa da, Isirahel-baamba-i hiere, ba hieronjo si Isirahel-baamba Diilonjo wulaa; 7 aa *Abiramu bisalmba-i hiere, ba hieronjo si Abiramu bisaln-kireinja. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Minj paa nunju manj baa-ni wuɔ mi ka ha-ni huonju, *Isaki yaa ka ha-ni baa huonju fanju-i.*»* 8 U taara u cira wuɔ Abiramun huon bisalmba manj hiere fuɔ homma-i, Diilonjo sa kanj-ba Abiramu bisalmba. Nga unj paa nunju-i aa ha-yo bamanj, u kanj ba yaa-i Abiramu bisalmba-i. 9 Diilonjo paa nunju-i baa-yo wuɔ: «*Mi ka bir jo belle manj juonj fiɛfiɛ ku temma-i, huonju fanju-na, Sara ka da bɛpoljo.*»†

10 Aa u'i si yonj. Erebeke bi daa piɛbaa baa i bincoinjo-i Isaki-i. 11 Bisaln daaba saa naa hi honj yogo, ba saa naa ce kuufafaangu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaangu dede. Nga Diilonjo hiel nuamba-i fuɔ hielma. 12 Wuɔ gbɛ Erebeke-i wuɔ: «*Bɛpomɔljo ka tuɔ caa haanjo-i.*»‡ U cie mafamma-i duɔ pigaanj wuɔ u sa ne moloŋo ancemma aa hiel-o, nga u nyaanu fuɔ ferɛnj nunj-ãndaangu. 13 Ma bi nyegãanj dumɛi wuɔ: «**Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.*»§

Diilonjo yufelle bi hilaa banamba-na

14 Terienju fanju-na, i gbãa cira niɛ? Diilonjo maacemma saa fa wei? Ku'i si! 15 U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre umanj nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa umanj, mi bi ce baa-yo.*»* 16 Diilonjo sa ne η huɔŋga, u sa bi ne η ancemma. U ne u hujarre yonj. 17 Diilonj-nelmanj-seɓe-i-na, Diilonjo gbɛ Esipi jamatigi-i wuɔ: «*Mi cie-ni jamatigi nuɔ da mi pigaanj-ni mi fɔŋgũ-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.*»† 18 Terienju fanju-na, Diilonj duɔ tuɔ taara u ce hujarre umanj nuɔ-i, u ce. Duɔ bi tuɔ taara u naara kunangu anyagarma manj nuɔ-i, u bi naara.

19 Unaa ka gbɛ-mi wuɔ: «*Bige-i cie Diilonjo tiraa tuɔ cal-e? Hai moloŋo-i gbãa cie Diilonjo-i u huɔya-maama cemma-na?*» 20 Nanj hilaa hie, nuɔni manj nelbilonj nuɔ, aa ta η fanu baa Diilonjo-i? Bireŋga gbãa gbɛ ka matienjo-i wuɔ: «*Bige-i cie η ma-mi dumandɛ-i?*» 21 Kumanj da ku dɔlnu bitomarãŋo-i u ma ku yaa-i baa u yemaangu-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpellun-bituonju, da ku bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔllun-bituonju baa yemaduonju fanju-i.

22 Bamanj duu Diilonjo huɔŋga-i, bamanj gbɛ kɔsuɔma-i, Diilonj duɔ tiera ba nuonju-i duɔ ji pigaanj-ba u jayamma-i baa u fɔŋgũ-i yiinju nanju, nanj'a niɛ? 23 Aa unj cie hujarre-i bamanj nuɔ-i, unj tigiinj bamanj dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba bãangu-i baa-yo, duɔ ce baa-ba ceŋ daama temma-i, a pigaanj wuɔ hujantienjo, nanj'a niɛ? 24 Unj bɛ miɛ manj *Yuifubaa-ba hɔlma-na baa *niɛraamba bi hɔlma-na hiere, u cie baa miɛmei, u saa ce baa Yuifubaa yonj. 25 U waanj ma yaa-i Ose seɓe-i-na wuɔ: «*Bamanj saa waa mi baamba, mi ka ce-ba mi baamba.*

* 9:7 Miwaanjo jnammanj-seɓe (Genèse) 21.12 † 9:9 Miwaanjo jnammanj-seɓe (Genèse) 18.10 ‡ 9:12 Miwaanjo jnammanj-seɓe (Genèse) 25.23 § 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 * 9:15 Helmanj-seɓe (Exode) 33.19 † 9:17 Helmanj-seɓe (Exode) 9.16

*Baman maama-i saa ta ma dɔl-min,
mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa nelieŋo baa u dɔrŋo.*

²⁶ *Aa ban ŋa naa gbɛ nuɔmba-i terni man nuɔ-i wuɔ mɛi baamba si,
kufanŋu terni-na, ba ka ta ba bɪ-ba Cicɛlmantieŋo bisɔlmba.» †*

²⁷ *Isayi bi waan *Isirahɛl-baamba maama wuɔ: «Halle da ku fi'e a Isirahɛl-baamba ka ciinu nie nie, ba da-ba-diei ka kor-bei yon; ²⁸ keɛɛ Itieŋ uŋ waan man nelbiliemba kɔŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pampɔŋ.» § ²⁹ Isayi duɔŋo fanŋo naa bi wuɔya wan-ma wuɔ: «Kuɔ Dombuɔ saa naa yan huonŋu hã-ye, ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmɔtaambaŋ gbuyaa dumaa. Maman daa Gomɔtaamba-i maa naa bi da-ye.» *

Viisinni da Diilon-na, ni sa da anjɔnamma-na

³⁰ In taaran i wan man ma yaa daama: *Nieraamba man saa ta ba wuɔ *anjɔnamma-i da ba da viisinni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni dan hama-i temma-i? Ban haa ba nanŋa-i *Kirsa-i-na ku'i cie ba da-ni. ³¹ A ne da *Isirahɛl-baamba famba man taa ba wuɔ anjɔnamma-i da ba da-ni, ba saa gbãa da-ni. ³² Bige-i cie ba saa gbãa da-ni? Ba saa haa ba nanŋa Kirsa-na taara-nie, ba taaraaya-nie baa ba ciluɔ, ku'i cie ba saa gbãa da-ni. Ba kãa ka tisɔŋ ba feɛɛ tãmpɛlle† man malãan nuɔmba-i. ³³ Diilon uŋ waan diman maama-i u sebe-i-na wuɔ:

*«Mi ka jina tãmpɛlle *Sinyɔ-i-na,
nuɔmba ka ta ba tisɔŋ ba feɛɛ die.*

Di ka ta di mal nuɔmba-i.

Nga uman duɔ haa u nanŋa die, u yaanŋa sie ture.» †

10

¹ Tobin namaa, man yuu mi huonŋa-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi cãrã ku yaa Diilonŋo wulaa mi hã-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pãama baa Diilon-kɔŋgu-i, ŋga ba saa suɔ hũmefafalle-i. ³ Nelieŋ nuɔ niŋ saaya ŋ ce kuman Diilonŋo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ, ba saa suɔ-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba feɛɛŋ cemma. A ce dumaanŋo-na, Diilon uŋ cie kuman duɔ gbãa ce-ye nelviin miɛ, ba saa sie-ku. ⁴ A ne da *Kirsa yaa juɔ ji baal *Moisi *anjɔnamma-i. U cie mafamma-i kuman ka ce baman da ba haa ba nanŋa-i yuɔ Diilonŋo tuɔ kãŋ-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, uman taaraayan viisinni-i anjɔnamma barguɔ-i-na, Moisiŋ waan man ku kɔŋgu-na, ma yaa daama wuɔ: «Uman duɔ gbãa wuɔ anjɔnamma hũmieŋa-i hiere, a ka kor-o.» * ⁶ Nga uman hũyãa Diilon-maama-i duɔ taara viisinni-i, man waan baa-yo ma yaa daama wuɔ: «Baa cira: «Hai ka nyugũŋ dɔrɔ-i-na ka bɪ Kirsa-i?» ⁷ Baa bi tiraa ŋ cira: «Hai ka suur hĩema-na ka sire Kirsa-i?»» ⁸ Ma nyegãan wuɔ: «Diilon-nelma dii ŋ caanŋu-na; maa dii ŋ nunŋu-na, maa dii ŋ huonŋa-na.» † Ma ciɛra wuɔ na hũu Diilon-maama-i. I wuɔra i wan ma yaa-i baa nuɔmba-i. ⁹ Na saa da, da ŋ puur ŋ nunŋu-i a wan-ma nuɔmba yufelle-na wuɔ Yesu yaa Itieŋo-i, aa hũu-ma hĩŋ wuɔ Diilonŋo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ŋ ka kor. ¹⁰ Da ŋ hũu-ma hĩŋ, Diilonŋo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. Da ŋ puur ŋ nunŋu-i a wan-ma, Diilonŋo kor-ni. ¹¹ Na saa da, Diilon-nelma ciɛra wuɔ: «Uman duɔ haa u nanŋa yuɔ, kutieŋo yaanŋa sie ture.» † ¹² A ce dumaanŋo-na Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i kuuduonŋu yaa-i; bĩŋkũŋgu saa bɔrɔ-bei. Yunteduonŋo'i yiɛŋ ba yuŋ-nu hiere tuɔ ce anfafamma-i baman muyaan ba natieŋa yuɔ. ¹³ Naa man nyegãan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ: «Uman duɔ

† 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 § 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 * 9:29 Isayi (Ésaïe) 1.9. Maman daa Sodɔmɔtaamba-i baa Gomɔtaamba-i ku da Miwaanŋo jɔnmanŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.23-28. † 9:32 Tãmpɛlle man malãan nuɔmba-i: Ba gbɛ Yesu yaa-i. Nieŋ Pier dɛ. 2.4,8. † 9:33 Nieŋ 10.11; Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 8.14; 28.16; Pier dɛ. 2.6-8. * 10:5 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † 10:8 Anjɔnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 30.12-14 † 10:11 Isayi (Ésaïe) 28.16

muo u natiɛŋa Itienjo-na, u ka kor-o.» § 14 Nga da ba saa haa ba nanɗa yuɔ, ba ka ce niε gbãa muo ba natiɛŋa yuɔ? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce niε gbãa haa ba nanɗa yuɔ? Aa moloŋ duɔ uu si dii duɔ tuɔ wan u nelma-i, ba ka ce niε gbãa nu-ma? 15 Aa moloŋ duɔ saa puɔr ma yerreŋ, ma ka ce niε gbãa wan? Ma waan Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Baman juɔŋ baa neldɔdɔlma-i, ba jomma sa suɔ aa fɛ huɔŋga.*» * 16 Nga nuɔmba-i hiere ba saa siε *Neldɔdɔlma-i. *Isayi waan-ma wuɔ: «*Itie, iŋ wan nelma man, η daa hai hũyɔa-ma?*» †

17 Terienɗu fanɗu-na, Kirsaa nelma numma yaa juɔŋ baa ma hũuma-i.

18 Yaan mi yuu-na: Nuɔmba saa nu nelma famma-i wei? Ba nuɔ-ma! Diiloŋ-nelma ciɛra wuɔ:

«*Ba nelma gbuyaa hiɛma-i hiere.*

Nuɔmba nuɔ ba nelma-i niɛiŋa-na hiere ka saa.» †

19 Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahɛl-baambaŋ nuɔ-ma, ba saa naa suɔ ma yaanɗa-i wei? Ma yaanɗa suyaa! Moisi yaa waan-ma diɛlũɔ wuɔ: «*Diiloŋo ciɛra:*

«*Nan'a na sa kãŋ baman wuɔ niɛraamba,*

mi ka ce na ta na ce yelma bei.

Mi ka ce na hɔmmu du baa baman sa suyaan biŋkũŋgu.» §

20 Aa Isayi daa holle cira: «*Diiloŋo ciɛra:*

«*Baman saa ta ba taara-miε, ba daa-mi.*

Baman saa ta ba yuu-mi baa weiɛma, mi caraaya ba yaa-i.» * »

21 Nga kumaŋ ŋaa Isirahɛl-baamba kũŋgu-i, Diiloŋo ciɛra:

«*Bãanɗu-i baa isuɔŋgu-i mi bi mi baamba-i, ŋga ba sa siε-mi.*

Ba sa nu mi nuŋgu-i aa tiraa pu bubuɔsɪnni baa-mi.» †

11

Diiloŋo saa ciina Isirahɛl-baamba-i

1 Terienɗu fanɗu-na, yaan mi yuu-na: Diiloŋo ciinaana u baamba-i *Isirahɛl-baamba-i wei? U saa ciina-bei. Mei fεrε-i Isirahɛl nellen-wuon muɔ, *Abiramu hãayɛlŋ muɔ aa

*Bensaamiε dũŋ-wuon muɔ. 2 Diiloŋ u yufellen hilaa baman nuɔ-i dii ku domma-na, u siε

gbãa ciina-bei. *Eliŋ muyaa u natiɛŋa Diiloŋo-na Isirahɛl-baamba maama-na kusuon-nu

Diiloŋ-nelma-na, ma si na suɔ ku terienɗu-i kε? 3 U ciɛra wuɔ: «*Itie, ba ku η *pɔpuɔrbiemba-i*

aa muonu mumbuolmun-terni-i. Muɔmei tɔyãa mi diei η huonɗu-na, ŋga baa dii ta ba taara-

miε baa komma.» * 4 Uŋ waan mafamma-i Diiloŋo siyaa-yo baa hama-i? U ciɛra wuɔ: «*ŋ*

saa tɛ η diei! Nuɔmba neifiŋa siεi nuɔsiba ndii dii baa-mi mi jɪnamma-na, kutaamba saa

pigen dede Baal†yaanɗa-na.» † 5 Kuubiduon daaku yaa nyunɗo ku bãanɗu-na: Diiloŋ uŋ

fiɛlaa cɛllε-baamba man Isirahɛl-baamba-na, baa dii yogo. 6 U ciε baa-ba aa fiɛl-ba, u saa

ne ba maacemma. Kuɔ uu naa ne ba maacemma, baa naa saa cira u ciε baa-ba.

7 Ku yunɗu yaa daaku wuɔ Isirahɛl-baambaŋ taa ba taara kumaŋ, ba saa da-ku; Diiloŋ

uŋ fiɛlaa baman bei, ba'i daa-ku yon. Ba boluonɗu ciε ãnyagarmantaamba 8 ŋaa man

nyegãan duma Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*Ji hi baa nyunɗo Diiloŋo ciε ba hɔmmu ku aa yan-ba,*

aa cu ba yammu-i, aa suuye ba tũnni-i ba sa nu baa-ni.» § 9 *Davidi bi ciɛra wuɔ:

«*Ban wuo niidɔdɔlɪni man,*

mi taara Diiloŋo ce-ni ŋaa kɛllu a bel-ba,

u ce-ni ŋaa juonɗo a cure-bei,

u ce ni yaa u sɔgɔlnu ba gbeini-i a suu ba ãmbabalma sɔlaanɗu-i.

§ 10:13 Yowel (Joël) 3.5 * 10:15 Isayi (Ésaïe) 52.7 † 10:16 Isayi (Ésaïe) 53.1 † 10:18 Gbelieman-ŋalãanɗu

(Psaume) 19.5 § 10:19 Anjɪnamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 32.21 * 10:20 Isayi (Ésaïe) 65.1 † 10:21

Isayi (Ésaïe) 65.2 * 11:3 Jãmatigi ba seɓɛdiɛlãŋo (1 Rois) 19.10,14 † 11:4 Baal: Tɪiŋgu nan yerre-i dumaŋo-na.

† 11:4 Jãmatigi ba seɓɛdiɛlãŋo (1 Rois) 19.18 § 11:8 Anjɪnamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 29.3; Isayi (Ésaïe)

6.10; 29.10

10 *Mi taara u yir-ba, ba baa tiraa ta ba da baa ba yufienja-i.*

*Aa u haa yaahuolo-i bei, ba baa gbãa ciir wuɔ baa-yo.»**

11 Yaan mi yuu-na: Isirahel-baambaɲ tisãan ba fere a cii, ba ka pãɲ tɛe dii hɛma-na wei? Ba sie pãɲ tɛe dii. Ba cãlmuɔ birii yan aa kãyã *niëraamba kor. A ce dumaanjo-na, Isirahel-baamba ka ta ba ce yelma bei. 12 Da kuɔ ba cãlmuɔ cie ãnfafamma nelbiliemba-na, da kuɔ ba ciima kãayã niëraamba-i, da ba sire, ku ka kãyã nelbiliemba-i ka hi hie?

Niëraamba korman-kũngu-i

13 Fieɛɛ-i mi nelma vii *niëraanɲ namei. Namaa namanɲ *Isirahel-baanɲ namaa sɪ, Diilonjo puɔraa-mi namaa hɔlma yaa nuɔ-i. Mi maacemma sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. 14 Mi bi ce kufangu-i da mi ce mi nellen-tobimba-i yelmantaamba a gbãa da mi kor banamba bei. 15 Na saa da, Diilonjo unɲ ciëlaa-ba kɔtuɔngu, ku cie fuɔ baa niëraamba-i ba suurnu ba-naa. Duɔ ji sie ba pië-yo, kufangu ka waa nië nië? Ku ka waa ŋaa ba kuu aa sire.

16 Na saa da, da ŋ pã didiëlamma-i hã Diilonjo-i, ŋ ðimma-i hiere ma cie Diilonjo-maama. Da ŋ pã tibikãalmba-i hã Diilonjo-i, tibinegemmu-i hiere mu cie Diilonjo-muumu. 17 Isirahel-baamba dii ŋaa ciɲ-tibiɲngu aa niëraanɲ namaanjo-i na waa ŋaa hɛɛɲ-tibiɲngu. Diilonjo karaa ciɲ-tibiɲngu negemmu nammu nanna, aa bie hɛɛɲ-tibiɲngu negemmu gbo mu fonni-na. Ciɲ-tibiɲngu negemmuɲ ðanɲ tibiyɔmma manɲ, namaa na bi da maaduɔma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasiduɔɲ daani yaa nuɔ-i. 18 Kufangu terienɲgu-na, baa na nyɛ banɲ karaa negemmu manɲ. Na ce nië aa nyɛ-mu? Negenɲa sa tũu kaasinni, ŋga kaasinni'i tũyãan negenɲa! 19 Unaa gbãa bi cira: «Diilonjo karaa negemmu fammu-i aa dii muɔmɛi mu fuonɲgu-na.» 20 U waanɲ ninsoɲo, ŋga kumanɲ cie Diilonjo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu nanɲa yuɔ ku'i cie u kar-mu halanɲ-mu. Nuɔniɲ haa ŋ nanɲa-i yuɔ ku'i cie u diini mu fuonɲgu-na. Yan aa ŋ nanna bombolma-i aa ŋ ta ŋ kãalã Diilonjo-i. 21 Diilonjo duɔ kar ciɲ-tibiɲngu negemmu-i nanna, bige-i gbãa cie-yo hɛɛɲ-tibiɲngu muumu karma-na? 22 Nɲ saa da, Diilonjo pigãan u fafaanɲgu-i baa u hɔdorre-i pigãan daama temma yaa-i: U huɔnɲa ðonɲ baa bamanɲ naana u hũmelle-i aa fa baa nuɔni manɲ nyaarãa-yuɔ. Da ŋ bi nanna-yuɔ, u bi kar-ni nanna ciɲ-negemmu temma. 23 Aa Isirahel-baanɲ da ba nanna ba ãnyagarma-i, Diilonjo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. 24 Nuɔnjo-i, nanɲ waa hɛɛɲ-tibiɲ-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciɲ-tibiɲ-nu; mafanɲ da ma saa yar Diilonjo-i, ciɲ-tibiɲngu fereɲ negemmu gbomma ce nië gbãa yar-o?

Isirahel-baamba korman-kũngu-i

25 Tobinɲ namaa, mi taara na suɔ Diilonjo kusũngu-i, ku yaa na ka suɔ wuɔ na nelnulle gbɛ baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayã ba fere. A ce dumaanjo-na Diilonjo yaan-ba tuɔ cie *niëraamba manɲ dii da ba kor hiere, ba kor aa u suɔ kor-ba. 26 Isirahel-baamba ka kor hiere dumɛi ŋaa manɲ nyegãan dumaa wuɔ:

«Kɔŋkortienjo ka hel *Sinyɔ;

*u ka hiel *Yakɔbu hãayɛlmba-i ãnyagarma-na.*

27 *Mi ka hur ba ãmbabalma-i halanɲ-ma bei aa bel *tobisinni baa-ba.»†*

28 Isirahel-baambaɲ'a ba saa sie *Neldɔdɔlma-i, diɛ i ne-ku, ba cie Diilonjo-bigãarãamba, ŋga ku kuraa niëraanɲ namaanjo-i. A ne da diɛ ne Diilonjo u yufellenɲ hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dɔlnu-yuɔ yogo ba bincuɔmba maa-na. 29 Na saa da, Diilonjo duɔ hã-ni, u hãa-ni. U yufel da di hel-niɛ, di hilaa-niɛ; u sa bir baa huon-ãndaanɲgu. 30 Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilonjo nunɲgu-i, Isirahel-baambaɲ juɔ ciina u nunɲgu-i huonɲgu manɲ nuɔ-i, u suɔ ce hujarre namaanjo-na. 31 Ba yagaraa Diilonjo nunɲgu-i fieɛɛ-i-na a ce u ce hujarre namaanjo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. 32 Kumanɲ cie mi wanɲ-ma dumaanjo-na, Diilonjo yaanɲ Isirahel-baamba-i baa niëraamba-i hiere ba fereɲ nuɔ ba suur ãmbabalma-na bãl ba nuhɔɛɲ-na aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

* 11:10 Gbɛliɛmanɲ-nalãanɲgu (Psaume) 69.23-24 † 11:27 Isayi (Ésaïe) 59.20-21

³³ Coima saa fa, Diilonjo fafaanɗu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuɔ suɔ weima-i hiere. Molo sie gbãa suɔ u huɔya-maama-i tɩ-ma, molo sie bi gbãa konnu u kusũngu-i ³⁴ ɗaa maɗ nyegãanɗu dumaa u nelma-na wuɔ:

«Hai gbãa suɔ Itienjo kusũŋ-maama-i?

Hai gbãa dii nelma u tũŋ-nu?†

³⁵ Hai diyaa cẽmelle yuɔ dede aa u duɔ ji suu-de huon-nu?»§

³⁶ Bimbinni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuɔ nagãŋ-na aa ni tɩyãa fuɔ tɩema. Yaan i tie gbeliɗ u yaa-i hɔnni maɗ jon! Ma ciɛ.

12

Diilon-bilon-wuɔsaanɗu

¹ Tobinɗ namaa, Diilonɗ uɗ ciɛ hujar daade temma-i yiɛ, jande, mi cãrã-nei, hãan-yon baa na fere ɗaa ban hãŋ-yon tãmmaŋ-kũngu dumaa. Yaan na ciluɔ tuɔ fa. Taa na ce kumaɗ dɔlaanɗ-yuɔ. Ba buol Diilonjo-i dumɛi ninsoŋ-buolma-i. ² Baa na ta na nyaanu nelbiliemba kuuceŋgu-i, yaan Diilonjo bir-na u birma a hã-na ãnjɔgɔfɛlemma, ku yaa na ka ta na suɔ Diilonjo huɗŋga-i: Kumaɗ faa, kumaɗ dɔlaanɗ-yuɔ baa kumaɗ vii, na ka ta na suɔ-ku.

³ Diilonɗ uɗ firiinu u huɗŋga-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma na tũnni-na hiere: Yaan bombolma-i aa nelienjo nelienjo u jina u fere u fuonɗu-na. Nan haa na nanɗa-i Diilonjo-na aa u hã-na fõŋgõbaa-ba maɗ, taa na ce na weimambaa-ba-i na saanu baa ba yaa-i.

⁴ Nelbilonɗ uɗ yey dumaa baa terni bɔi u kũɔma-na, terienɗu terienɗu baa ku maacemma,

⁵ miɛ inɗ fiɛ ciinu, i suuriinu i-naa dumɛi. Ii dii ɗaa i gbuɔnu ce nelduɗo *Kirsã horrena, nelienjo nelienjo baa u munyerammu. ⁶ Diilonjo firiinu u huɗŋga-i a hã-ye i de-i-den fõŋgõbaa. Duɔ hã nuɔni maɗ u pɔpuɔrunɗu cemman-fõŋgũɔ-i, baa haar baa-yo u hũmelle-na. ⁷ Kãyãmmaŋ-fõŋgũɔ duɔ waa baa umaɗ, u tuɔ kãyã. U nelma pigãamaŋ-fõŋgũɔ duɔ waa baa umaɗ, u tuɔ waŋ-ma u pigãanɗ. ⁸ Sireinɗ-fõŋgũɔ duɔ waa baa umaɗ, u tuɔ dii sireinɗa-i banamba-na. Umaɗ duɔ da u nagãŋ-na, kutienjo yan u nanɗa ta ka fara baa huɗŋga diei. Umaɗ duɔ da yaanɗa-i, u ce u yaatesinni-i baa pãama. Duɔ hã umaɗ fõŋgũɔ-i wuɔ u tuɔ kãyã sũntaamba-i, kutienjo tuɔ ce-ma baa hɔfɛlle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu koŋ, huhurma saa saaya ma waa-muɔ. Gbuu na bigãan ãmbabalma-i aa na vaa na fere baa ãnfafamma yaa-i. ¹⁰ Taa na dɔl na-naa ɗaa cɛduɗɗ-bienɗ namaa. Taa na jina na fere banamba huon-nu. ¹¹ Taa na hinu pãama-i, baa na ce yentaanɗ namaa. Vaan na fere baa Itienjo maacemma-i, baa na fɛ baa-ma. ¹² Nanɗ hinɗ kumaɗ taalunɗu-i, yaan ku ta ku fɛ na hɔmmu-i. Weiɗ da ma da-na, na dɔluonu-mɛi. Taa na hinu Diilocãrãlle-i. ¹³ Taa na kãyã Diilonɗ-dũŋ-baamba maɗ naaluɔ uɗ suurii-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴ Taa na cãrã Diilonjo-i na hã bamaɗ ciɗ-nanɗ kpãncõlgũɔ-i. Taa na cãrã kuufafaanɗu na hã-ba; baa na haa na nubabalaanɗu bei. ¹⁵ Taa na nyɛ baa bamaɗ nyienɗ, aa na ta na kaal baa bamaɗ kaalaanɗ. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na tetɗ na fere; yaan aa na ta na sie maacemma maɗ sɔlsɔl-maama-i*. Baa na da niɛ sɩ na suɔ weima-i hiere.

¹⁷ Baa na ta na suu ãmbabalma sɔlaanɗu-i baa ãmbabalma. Gbãanɗ na ta na ce kumaɗ faa na hã nuɔmba-i hiere. ¹⁸ Gbãanɗ na ta na gbo baa nuɔmba-i hiere; baa na yan ma hella namaa. ¹⁹ Mi jɛnaanɗ namaa, baa na ta na suu sɔlaanɗu-i na fere, yaan Diilonjo yaa tuɔ suu-ku. Na saa da, ma nyegãanɗ Diilonɗ-nelma-na wuɔ: Itienjo ciɛra wuɔ: «Yaan sɔlaanɗu-i na hã muɔ. Muɔmɛi ka pã nelienjo nelienjo baa kumaɗ saaya baa-yo.»† ²⁰ Nɗa kumaɗ namaa kũngu-i, ku yaa daaku: «Nyul da mu ta mu ko ɗ bigãarãŋo-i, hã u wuɔ. Hũŋkuɔsɩŋ da ni bel-o,

† 11:34 Isayi (Ésaïe) 40.13 § 11:35 Yɔbu (Job) 41.3 * 12:16 Yaan aa na ta na sie maacemma maɗ sɔlsɔl-maama-i: Girekimma-na terienɗ daaku gbãa bi nu nunɗ daama-i: «Yaan aa na ta na sie na pie nawalaamba-i.» † 12:19 Anjɩnamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 32.35

hã u nyəŋ. Da ŋ ce mafamma-i kuu dii ŋaa ŋ gbālāa dāncieŋa'i kũnna u yuŋgu-na.»† 21 Baa na yaŋ āmbabalma da yuŋgu nei, cieŋ ānfafamma-i na hiel āmbabalma-i na hɔlma-na.

13

Taa na siɛ fɔŋgɔtaamba wulaa

1 Neliɛŋo neliɛŋo u saaya u tuɔ siɛ fɔŋgɔtaamba wulaa. Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaanɔ-na, fɔŋgɔtesinni-i hiere ni hel Diilonɔ-na, u yaa j̄ena fɔŋgũɔ-i hiere. 2 A ce dumaanɔ-na umaŋ duɔ tuɔ gāŋ baa fɔŋgɔtaamba-i, u gāŋ baa Diilonɔ. Bamaŋ ciinaanaŋ fɔŋgɔtaamba nuŋ-āndaanɔ-i, baŋ taaraŋ kumaŋ ba ka da-ku. 3 Da ŋ ta ŋ ce kuuviingu, korma sa da-ni baa fɔŋgɔtaamba-i. Korma da āmbabalmanciraamba'i baa-ba. Terieŋgu fanɔgu-na, da ŋ'a ŋ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yaŋ aa ŋ ta ŋ ce kuuviingu, ku yaa bafamba fɛrɛ-i ba ka ta ba gbɛliɛŋ-ni. 4 Fɔŋgɔtaamba ce Diilonɔ-maacemma'i dumaanɔ-na da ba dii-ye hūmefafalle-na. Nɔa da ŋ bir yaŋ aa ta ŋ ce kuubabalaanɔ, ŋ saaya ŋ kālā-bɛi. Diilonɔ uŋ hāa-ba comelle maŋ, u saa hā-ba baa-de gbāŋgbāŋ, ba ce fuɔ maacemma'i baade. Umaŋ duɔ cāl, baŋ haa kumaŋ yuɔ, ku pigāaŋ Diilonɔ-berru. 5 Ku'i cie i gb̄iɛ i tiɛ siɛ fɔŋgɔtaamba wulaa. I baa ne muoru yon̄ aa tiɛ siɛ, i ne i hɔmmu, i suyaa wuɔ ku faa.

6 Ku'i bi cie ŋ da na saaya na ta na pā na nampobaa-ba-i. Bamaŋ hūyāaŋ nampo-i, Diilonɔ'i bi hāa bafamba-i maacemma famma-i. 7 Niŋ saaya ŋ pā kumaŋ, pā-ku ŋ hā kuŋ vii umaŋ. Taa na pā nampobaa-ba-i na hā ba taamba-i, umaŋ duɔ saaya baa kām̄ma, na kāŋ-yo. Umaŋ duɔ saaya baa bɔbɔima, na ce-yo bɔi.

Anjɪnamma tuole-i

8 Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yaŋ bɪŋkūŋ cɛmelle waa unan̄ nuɔ-na. Na saa da, umaŋ duɔ yaŋ banamba maama ta ma dɔlnu-yuɔ, kuu dii ŋaa kutieŋo t̄iɛ baa *Moisi *anjɪnamma-i ma kūŋgu-na hiere. 9 Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaanɔ-na, mamaŋ nyegāaŋ anjɪnamma-na wuɔ: «Baa ce *fuocesinni, baa ko neliɛŋo, baa cuo, baa nenu neliɛŋo»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juɔ ji gbura ma-naa nelma diei maŋ daama yaa nuɔ-i wuɔ: «ŋ saaya ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛrɛ dumaa.»† 10 Da ŋ ta ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i, ŋ sa jɔguɔŋ-yo baa kuubabalaanɔ. Terieŋgu fanɔgu-na, nelnyulmu da mu waa-niɛ, kuu dii ŋaa ŋ t̄iɛ baa anjɪnamma-i hiere ma kūŋgu-na.

Ku piɛ ku jo dii

11 Baa na hūu nel daama-i na nanna. In̄ yeŋ huɔŋgu maŋ nuɔ-i daaku-i, namaa fɛrɛ-i na suɔ-ku. Baa na duɔfūŋ, siireŋ, ku hii! Konkoro piyaa-ye fiɛfiɛ-i-na a yaŋ in̄ ŋa naa hūu Diilonɔ-maama-i fɛlɛmma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i. 12 Isuɔŋgu niinu t̄i, cuo piyaa kaalma. Yaan̄ i nanna kukulmaŋ-maacemma-i aa i tiɛ ce bāant̄imma. 13 Yaan̄ i tiɛ ce kuuviingu, bāantaamba ce dumɛi. I yaŋ niiwuoniŋ-gbuolaanɔ-i, baa kolmaŋ-gbuolaanɔ-i, baa bɪŋwosinni-i ni sinni-na hiere. I yaŋ bɛrkarre-i baa nenemuŋgu-i. 14 Yaan̄ i biɛ Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusūnniŋ-maama-i aa i yaŋ-ma.

14

Baa cāl ŋ nawuonɔ-i

1 Baa na ta na t̄iɛl umaŋ saa naŋ kaasinni dei yogo Diilonɔ-hūmelle-na; taa na piɛ-yo na caan̄-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u an̄jɔguɔma-na. 2 Naa unan̄o dii u suyaa wuɔ niiwuoni-i hiere ni gbāa wuo. A ne da umaŋ saa naŋ kaasinni dei yogo Diilonɔ-hūmelle-na u sa dii kũɔma u nuŋgu-na, u wuo d̄imma yon̄. 3 Umaŋ wuyaaŋ niiwuoni-i hiere, u baa nyɛ umaŋ wuɔ ninanni nyaa-yo, aa umaŋ sa wuyaaŋ niiwuoni-i hiere u baa cāl umaŋ wuyaaŋ-niŋ. Diilonɔ uŋ siyaa dii-yo u horre-na, yuŋgu si dii u cālma-na. 4 Naŋ hilaa hie

† 12:20 B̄incuɔŋ-nelmaŋ-seɓe (Proverbes) 25.21-22 * 13:9 Helmaŋ-seɓe (Exode) 20.13-17; Anjɪnamma tiyem-maŋ-seɓe (Deutéronome) 5.17-21 † 13:9 Buolmaŋ-seɓe (Lévitique) 19.18

aa da manamma ta η cāl unan cāarāŋo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa nuɔl-o wa! Ma hii nuɔ baa bige-i? Aa ku siε gbāa nuɔl-o; Itienjo dii tuɔ kāyā-yuɔ. Ku fŋgũɔ dii-yuɔ u tuɔ kāyā-yuɔ.

⁵ Banaŋ wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banaŋ ba'a yinni-i hiere nii dii niiduɔni. Neliεŋo neliεŋo, u yanŋ mamaŋ dii u huɔŋga-na ma ye-yo. ⁶ Umanŋ buɔraŋ yinni-i, u bɔrɔ-niε Itienjo maa-na. Umanŋ wuyaŋ bimbinni-i hiere, u bi wuo-ni Itienjo maa-na. Kumaŋ ciε mi waŋ-ma dumaanjo-na, kutienjo jaal Diilonjo-i ni maama-na. Aa umanŋ wuɔ niwuoni nanni nyaa-yo, u bi ce-ma Itienjo maa-na. Fuɔ bi jaal Diilonjo-i. ⁷ Na saa da, i hɔlma-na, molo si dii tiena u fεreŋ maa-na, molo sa bi ku kā u fεreŋ maa-na. ⁸ Da η hoŋ Diilonjo-horre-na, η huɔŋ Itienjo maa-na, aa da η bi ku, η kuu Itienjo maa-na. A ce dumaanjo-na ii dii cicɛlma wa, i kuu wa, i tienjo yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i ciε mi waŋ-ma dumaanjo-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicɛlmantaamba-i hiere ba yuŋ-nu. ¹⁰ Nga ma bilaa niε nanŋ da manamma ta η cāl η nawuonjo-i? Ma bilaa niε nanŋ ta η nyε η nawuonjo-i sũlma? I ka cor hiere Diilonjo-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyεgāaŋ Diilonjo-nelma-na wuɔ:

*«Muɔ Cicɛlmantien muɔ,
mi siε kar ku coima,
nuɔmba-i hiere ba ka jo ji dũuna mi yaanŋa-na.*

*Aa neliεŋo neliεŋo u ka puur u nuŋgu-i waŋ-ma wuɔ muɔmɛi Diilonjo-i kelkel.»**

¹² Terienjo faŋgu-na, neliεŋo neliεŋo uŋ ciε kumaŋ, u ka yiεra Diilonjo yaanŋa-na a waŋ-ku.

Baa guɔl η nawuonjo gbeini-i

¹³ A ce dumaanjo-na, yaanŋ i yanŋ i-naa cālma. Yaanŋ aa na bel na fεre unanŋ nuɔ η baa ji guɔl unanŋ gbeini-i a pira-yuɔ Diilonjo-hũmelle-na. ¹⁴ Itienjo-i Yesu ciε mɛi suɔ, aa tiraa tir suɔ wuɔ kuuwuonjo saa nyaa neliεŋo. Nga umanŋ duɔ tuɔ jɔguɔŋ wuɔ kuuwuonjo daaku nyaa-yo, η bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da η ta η ce kuujangu η natobiŋo-na baa niŋ wuo kumaŋ, η naana nelnyulmuŋ-hũmelle-i. *Kirsanŋ kuu umanŋ maa-na-i, η ka kɔsuɔŋ-yo kuuwuonjo maa-na yonŋ wɛi? ¹⁶ Kumaŋ faa nanŋ yufelle-na, da η suɔ wuɔ ku cemma gbāa bɛna Diilonjo-hũmelle yerre-i, ne-ku aa η yanŋ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilonjo-nellenŋ-kũŋgu-i niwuoninŋ-kũŋgu sɪ, niinyɔnninŋ-kũŋgu bi sɪ. Diilonjo-nellenŋ-kũŋgu yaa viisinni, baa yaafɛlle baa hɔfɛlle, ni da *Diilonjo-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umanŋ duɔ tuɔ cāa Kirsa-i cāama famma temma-i, u kũŋgu dɔlnu Diilonjo-i aa nuɔmba bi bɪ u yefafalle.

¹⁹ Terienjo faŋgu-na, kumaŋ juɔŋ baa yaafɛlle-i muntienammu-na aa ta ku ce i hieronjo-i i tiε nanŋ kaasinni Diilonjo-hũmelle-na, yaanŋ i vaa i fεre baa kufanjo cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilonjo-maacemma-i baa niwuoni. Niiwuoni-i hiere ni faa ninsonjo, nga kuuwuonjo maŋ ka guɔl η natobiŋo gbeini-i Diilonjo-hũmelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Bɪŋkũŋgu bɪŋkũŋgu, kumaŋ gbāa guɔl η natobiŋo gbeini-i Diilonjo-hũmelle-na, ne-ku aa η yanŋ-ku. Da kuɔ nanŋ kũɔwuole-i sisɔ η konyɔlle ka guɔl u gbeini-i, ne-ku aa η yanŋ-ku. ²² Niŋ suɔ kumaŋ η huɔŋga-na kufanjo bɪŋkũŋgu yanŋa-na, yanŋ ku tiε nuɔ baa Diilonjo na hɔlma-na. Umanŋ sa ciεŋ u wɛima-i baa hɔmmu hāi, kutienjo yunjo dɔlɔa. ²³ Nga umanŋ duɔ tuɔ wuɔ bɪŋkũŋgu aa u huɔŋga saa hũu-ma baa-ku a kā u Diilonjo-hũmelle yanŋa-na, Diilonjo ka yuu-yo. U ka yuu-yo niε niε? U āncemma-i baa u Diilonjo-hũmelle sa kā yanduŋga. A ne da kumaŋ sa kāaŋ yanduŋga baa η Diilonjo-hũmelle-i kuubabalaanjo.

15

Biyaanŋ Yesu-Kirsa maama

¹ Miε maŋ yiεraaya donŋ Diilonjo-hũmelle-na, ku saaya i tiε kāyā bamaŋ saa yiεra donŋ miε temma-i. I saa saaya i tiε ce kumaŋ dɔlaanunŋ miε yonŋ. ² Neliεŋo neliεŋo i hɔlma-na,

* 14:11 Isayi (Ésaie) 45.23

u saaya u vaa u fεε baa kumaŋ dɔlaanuŋ banamba-i a kãyã-bei ba naŋ kaasinni Diilon-
hũmelle-na. ³ Na saa da, *Kirsaa saa tuɔ ce kumaŋ dɔlaanuŋ fuɔ. Ma nyegãaŋ Diilon-nelma-
na wuɔ: «Diilo, *bamaŋ taa ba tuora-nie, ba tuosinni birii haa muɔmei nuɔ-i.*»*

⁴ Maman nyegãaŋ Diilon-nelma-na hiere dii ku biena-na, ma nyegãaŋ da ma pigãaŋ-ye
nelma. Ma ce-ye hãhĩnantaŋ miε aa ta ma dii sireiŋa yiε i diε gbãa diε tiε hĩŋ Diilon-
ciilunŋu taalunŋu. ⁵ Diilo fuɔ maŋ hãhĩnammu tieno-i baa sireiŋa tieno-i, u kãyã-nei na
ta na nunu na-naa ŋaa Yesu-Kirsan waan-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hiere ce
noduɔŋgu ta na gbɛliεŋ Diilono-i Itieno-i Yesu-Kirsa To-i.

⁷ Terienŋu faŋgu-na, taa na siε na-naa Diilono yerre fafaŋgu maama-na, ŋaa Kirsan
siyaa namaaŋo-i dumaa. ⁸ Yaan mi tũnu-nei, Kirsa juɔ duɔ ji kãyã *Yuifubaa-ba-i. Diilon
uŋ ŋa naa pã nunŋu maŋ baa ba bĩncuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pigãaŋ wuɔ
Diilon duɔ waŋ mamaŋ, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *niεraamba da ba gbãa gbɛliεŋ Diilono-i u
ãnfafamma maama-na ŋaa maŋ nyegãaŋ dumaa Diilon-nelma-na wuɔ:

«Ku'i ciε mi ka ta mi gbɛliεŋ-ni niεraamba hɔlma-na,

aa ta mi hãl nεini mi tuɔlnu-nie.»†

¹⁰ Ma bi nyegãaŋ wuɔ:

«Niεraaŋ namaa, yaan na hɔmmu fε Itieno baamba muumu temma-i.»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyegẽŋ wuɔ:

«Niεraaŋ namaaŋo-i hiere, taa na gbɛliεŋ Itieno-i!

Nelbilien namaaŋo-i hiere niliεŋa-na, taa na hãl nεini na tuɔlnu-yuɔ.»§

¹² Aa bi tiraa nyegẽŋ *Isayi seɓe-i-na wuɔ:

«Yese *hãayɛlŋo naŋo ka jo.

U ka sire waa niεraamba yuŋ-nu.

Nuɔmba-i niliεŋa-na hiere ba ka haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-i.»†

¹³ Naŋ haa na nanŋa Diilono-na, fuɔ maŋ i cicuɔŋgu tieno-i, u fε na hɔmmu-i da hĩnni, aa
gbuu dii yaafɛlle na muntĩenammu-na, ku yaa *Diilon-Yalle ka ce na ta na hĩŋ u ciilunŋu
taalunŋu bɔi.

Mamaŋ yuu Pol huɔŋga-i

¹⁴ Tobin namaa, mɛi fεε-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu yuu baa ãnfafamma, na suɔ
weima-i hiere, aa na gbãa dii nelfafamma na-naa tũnniŋ. ¹⁵ Ŋga mi suuye mi yufien-a
aa waŋ manamma cor seɓe daayo terni bɔi-na, da mi ce nelma namma tĩenu-nei. Diilono
firiinu u huɔŋga-i baa-mi ku'i ciε mi ce-ma dumaan-na. ¹⁶ U ciε-mi Yesu-Kirsa cãaraŋ
muɔ *niεraamba hɔlma-na. U diyaa u *Neldɔdɔlma-i mi nammu-na mi ta mi waŋ-ma
baa-ba kumaŋ ka ce *Diilon-Yalle bɔ-ba ba deŋ, a migãaŋ-ba ba pã ba fεε hã Diilono-i.

¹⁷ Terienŋu faŋgu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbãa gbɛliεŋ mi fεε Diilon-maacemma-
na. ¹⁸ Mi gbãa cira *Kirsa yaa kãayã-miε mi bir niεraamba yammu-i Diilono-na ba ta
ba nu u nunŋu-i. U ciε-ma baa mi nuŋ-ãndaanŋu a naara mi ãncemma. ¹⁹ U ciε-ma baa
himma baa gbεε. U ciε-ma baa Diilon-Yalle fɔŋgũɔ yaa-i. Ku ciε dumɛi mi gbuo terni-i
hiere baa Kirsa Neldɔdɔlma-i, a doŋ dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri niliεŋa-i hiere.
²⁰ Mamaŋ naa yu mi huɔŋga-i, mi taa mi taara mi fulnu niliεŋa maŋ saa nu Kirsa maama-i
dede, a waŋ Neldɔdɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unan dũŋgu ku'i ciε mi
fulnu niliεŋa maŋ saa nu u maama-i dede. ²¹ Mi ciε-ma ŋaa maŋ nyegãaŋ dumaa Diilon-
nelma-na wuɔ:

«Baŋ ŋa na'a ba saa waŋ u maama baa bamaŋ dede,

ba ka da-yo,

* 15:3 Gbɛliεman-nalãanŋu (Psaume) 69.10 † 15:9 Gbɛliεman-nalãanŋu (Psaume) 18.50 ‡ 15:10 Anjĩnamma
tiyemman-seɓe (Deutéronome) 32.43 § 15:11 Gbɛliεman-nalãanŋu (Psaume) 117.1 * 15:12 Yese: Davidi to yaa-i.
Nien u sɔnni-i Samiel seɓe dɛlãŋo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayiεŋo. Nien Matie seɓe-i-na 1.6. † 15:12
Isayi (Ésaïe) 11.10

*aa bamanj saa naa nu u maama da,
ba ka suɔ ma yaanɔa-i.»†*

Wuɔsaanɔu manj dii Pol gbeini-na

²² Maacenj daama yaa taa ma bella-miɛ a ce mi saa gbãa kã ka ne-na. ²³ Fiɛfiɛ-i-na ma tɛ terienj daaku-na. Minj duɔnj ta mi taara da mi kã ka ne-na ku daa bienja bɔi. ²⁴ Mi ka kã Esipanyi. Mi kãmma-na, mi ka yiera na terienɔu-na a ce yinni celle baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔnɔa ka fɛ. Aa mi hil mi ne na kakãyanɔu yaa-i da mi gbãa ka cor baa mi hũmelle-i. ²⁵ Dumandɛ-i-na, mi kã *Yerusalemu da mi ka hã Diilonj-dũnj-baamba-i pɔpuɔrunɔu. ²⁶ Diilonj-dũnj-baamba manj Maseduɔni-i-na, baa bamanj dii Akayi-i-na, ba naan gbeinja da ba kãyã Diilonj-dũnj-baamba manj nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi kã baa conɔoruɔnɔu fanɔu yaa-i. ²⁷ Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yun haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba manj hũyãa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilonj-hũmelle-i baa *niɛraamba-i; niɛraamba saaya ba bi cal ba nagãnj-niini-i baa bafamba-i kɛ! ²⁸ Da mi ji bãl baa mafamma-i, da mi gbãnj kã ka hã-ba conɔoruɔnɔu fanɔu-i, mi pãnj biɛ Esipanyi hũmelle a ka yiera na terienɔu-na aa suɔ cor. ²⁹ Mi suyaa miɛ da mi hi na terienɔu-i, *Kirsaa ka silaa ce baa-ye cor.

³⁰ Tobinj namaa, minj ka taara kumanj na wulaa, ku yaa daaku: Niɛnj Itienɔ-i Yesu-Kirsaa-i baa *Diilonj-Yallenj diyaa nelnyulmu manj i hãmmu-na, aa na ta na cãrã Diilonj-o-i na hã-mi, a kãyã-miɛ mi malunɔu-na. ³¹ Cãaranj Diilonj-o-i u kor-mi *Yude anyagarmantaamba nammu-na, aa minj kãnj baa pɔpuɔrunɔu manj Yerusalemu-i-na, Diilonj-dũnj-baamba ka hũu-ku mi wulaa. ³² Mafanj da ma ce, mi ka hi na terienɔu-i baa hɔfɛlle, aa Diilonj duɔ siɛ, mi kaa bi da fiisa celle. ³³ Diilonj-o-i Hofɛllentienj-o waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16

Jaalupãlle

¹ Mi ka dii i tũɔ-i Febe-i na nanj-na, u ce Diilonj-maacemma-i u kãyã Diilonj-dũnj-baamba manj Sãnjkire-i-na*. ² Duɔ kã, na ne Itienj-o-i aa na bel-o fafamma nãa manj saaya ma ce dumaa Diilonj-dũnj-baanj miɛ i hɔlma-na. Kumanj maama-i da ma waa-yuɔ, na kãyã-yuɔ baa ku bĩnkũnjgu-i. U kãyã nuɔmba bɔi, halle mɛi fɛrɛ manj daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsaa suonɔu-na. ⁴ Ba hɛrã kuliinɔu-i da ba gbãa hũu muɔnɔ-i kuɔ. Mi jaal-ba. Aa mɛi da-mi-dieɛ sɪ yonj. Diilonj-dũnj-baamba manj *niɛraanj-niɛinja-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵ Mi jaalaa Diilonj-dũnj-baamba manj tigiinj ba cãrã Diilonj-o-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi jɛnɔ-i Epayinɛti-i. U yaa hũyãa *Kirsaa maama-i igɛna *Asi-i-na.

⁶ Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fɛrɛ baa na maama-i.

⁷ Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mɛi nellenj-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *pɔpuɔrbiamba namba'i bafamba-i, ba kũnjgu dɔlnu nuɔmba-i. Bafamba daa yun-bĩncɔsĩnni muɔ-na Kirsaa horre-na.

⁸ Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔnɔa-na Itienj-o horre-na.

⁹ Mi jaalaa Urbẽ-i, u yaa i namaacenceronj Kirsaa suonɔu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔnɔa-na.

¹⁰ Mi jaalaa Apelɛsi-i, u pigãanj wuɔ u nyaarãa Kirsaa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellenj-baamba-i.

¹¹ Mi jaalaa mi nellenj-tobinj-o-i Erodiyɔ-i. Aa jaal Narsisi dumellenj-baamba manj hũyãa Itienj-o maama-i.

† 15:21 Isayi (Ésaie) 52.15 * 16:1 Sãnjkire: Niɛnj Pɔpuɔr. 18.18. † 16:3 Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Niɛnj Pɔpuɔr. 18.2.

12 Mi jaalaa Tirfɛni-i baa Tirfosi-i. Caanɗ daaba-i ba hãi-i-na, ba vaa ba fɛɛ baa Itienɔ maacemma-i. Aa bi jaal Pɛrside-i, fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fɛɛ baa Itienɔ maama-i.

13 Mi jaalaa Urufusi-i, Itienɔ yufellen-nolɔ-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mɛi fɛɛ-i mi bi nyu.

14 Mi bi jaalaa Asɛŋkiri-i, baa Filegɔ-i, baa Ermɛsi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba manɗ dii baa-ba hiere.

15 Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienɔ-i baa tɔncienɔ-i, aa bi jaal Olɛmpasi-i baa Diilonɗ-dũŋ-baamba manɗ dii baa-ba hiere.

16 Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa cɛduɔŋ-bienɗ namaa. Bamanɗ dii Kirsa horre-na hiere ba pãa-na jaaluŋgu.

17 Tobinɗ namaa, jande mi cãrã-nei, Diilonɗ-hũmelle manɗ maama-i waanɗ baa-na, bamanɗ mielãa-ma, bilaanɗ na fɛɛ kutaamba-na; ba jo baa bɔrɔmma, aa ba pira nuɔmba-i Diilonɗ-hũmelle-na. Baa na ta na piɛ kutaamba-i. 18 Ba sa cãa Itienɔ-i *Kirsa-i, ŋga ba cãa ba kusũnni. Ba tãal bamanɗ sa suyaanɗ ku yaanɗa-i baa ba nudɔɔlle-i. 19 Namaanɔ-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ na nu Itienɔ nuŋgu-i. Terienɗgu fanɗgu-na, ku dɔlnu-miɛ baa-na. Ŋga mi taara na ta na suɔ ãnfafamma-i na ce-ma aa na baa yanɗ ãmbabalma ji kpatalla-nei. 20 Diilonɔ-i Hɔfɛllentienɔ-i, a saa baa cɛllɛ, u ka mal *Sitãni-i hã na ce na bãanɗu-i yuɔ.

Itienɔ-i Yesu u kãyã-nei.

21 Mi nabentienɔ-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellenɗ-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasɔ-i baa Sosipater hiere.

22 Muɔ Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itienɔ horre-na. Muɔmɛi nyegãanɗ Pol seɓe daayo-i hã-yo.

23 Gawusi bi pãa na jaaluŋgu. Muɔ Pol, mi haraa u yaa nuɔ-i. Diilonɗ-dũŋ-baamba-i hiere ba tigiinɗ fuɔ terienɗ-nu'i ba jaal Diilonɔ-i. Nelle gbeitieratienɔ-i Erati jaalaa-na baa i natobiŋo-i Kartusi-i.

[24 Itienɔ-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluɓerienɗgu

25 Yaanɗ i tie jaal Diilonɔ-i! Minɗ wanɗ *Neldɔɔlma manɗ baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbãa ce na yiɛra donɗ u hũmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonɔ kusũŋgu manɗ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiɛfiɛ-i-na Neldɔɔl daama yaa nuɔ-i. 26 Diilonɔ manɗ si dii duɔ ji kã terienɗgu, u ciɛ u *pɔpuɔrbiemba wanɗ u kusũŋgu-i ba seɓebaa-ba-na nuɔmba-i hiere nilɛiŋa-na ba da ba suɔ-ma aa hũu-ma aa ce-ma.

27 Diilonɔ yaa u diei yonɗ nelnurãŋo-i. Yaanɗ i tie jaal-o hɔnninɗ jonɗ Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma ciɛ!

Polŋ nyegāaŋ sebedielāno maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol ciε belle diei baa boluonŋu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuɔ Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huonŋu fanŋu-na, gbeina saa waa dei Korēnti-i-na, baa biŋwosinni-i ka hel baa sitāni-maacemma-i ma sinni-na hiere. A ce dumaano-na Diilonŋ-hūmelle wuɔsaonŋu waa kpelle Diilonŋ-dūŋ-baamba wulaa.

Huonŋu nanŋu juɔ hi, Pol wuɔ nu wuɔ ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fεε-i baa bi nyegāaŋ sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma bɔi. Pol wuɔ nyegēŋ sebe daayo-i duɔ dii nelma ba tūnni-na; wuɔ ba yan berru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilonŋ-dūŋ-baamba hɔlma-na (sap. 1–4). Aa cira ba hiel ba nanŋa biŋwosinni-na, aa weiŋ da ma suur ba hɔlma-na, ba fienu-mei ba fεε; ba baa kā nelgbāŋgbālāŋ wulaa wuɔ u ka fienu-mei hā-ba (sap. 5–6). U nunŋu hii ānsorrenŋ-maama-i (sap. 7), baa cufiεŋ-kūma wuomanŋ-kūŋgu-i (sap. 8–10), baa Itienŋo niuwoninŋ-kūŋgu-i (sap. 11). *Diilonŋ-Yallenŋ hāŋ nuamba-i fōŋgōbaa-ba maŋ, u nunŋu hii ba kūŋgu-i (sap. 12–14). U nunŋu bi hii kuomba siremmanŋ-kūŋgu-i (sap. 15).

Aa suɔ duɔ pā-ba jaaluperienŋu-i, u diyaa sireina bei wuɔ ba nanŋ gbeina ba hā *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyolma baa nelnyulmunŋ-kūŋgu-i: Wuɔ Diilonŋ-dūŋ-wuonŋ duɔ tuo ce biŋkūŋgu biŋkūŋgu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Diilonŋo biε-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋ muɔ ŋaa un'a ma ce dumaa. Muɔ baa i natobiŋo-i Sɔsiteni-i ² miεmεi nyegāaŋ sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baan namaa namanŋ dii Korēnti-i-na. I nyegāaŋ-yo die hā Diilonŋ unŋ buɔ namaa namanŋ na denŋ a ce-na fuɔ baanŋ namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegāaŋ-yo die hā bamanŋ biεŋ Itienŋo yerre-i terni-na hiere. Bafamba Yuntienŋo miε bi Yuntienŋo.

³ I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fε na hɔmmu-i.

Pol pā Diilonŋo-i jaaluŋgu

⁴ Diilonŋo niε na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terienŋu fanŋu-na, mi jaal-o yinni maŋ jonŋ mafamma-na. ⁵ Coima saa fa, nanŋ hūyāa *Kirsa maama-i Diilonŋo ciε-na biŋkūntaanŋ namaa weiima-na hiere: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suɔ yiεŋgu. ⁶ Kumanŋ ciε ma ce dumaano-na, Kirsa nelma daa muntfεnafafammu na hɔlma-na ku'i ciε. ⁷ A ce namaa namanŋ niεyanŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa jommanŋ-yiεŋgu himma-i, Diilonŋ unŋ hāŋ nuamba-i fōŋgōbaa-ba maŋ, u diei saa naa-nei. ⁸ Diilo fuɔ fεε yaa ka kāyā-nei na nyaar u nelma-na a ji hi yiεŋgu fanŋu-i; ku yaa cālmuo siε ji da haa-nei. ⁹ U yaa biε-na wuɔ na ce horre baa u Biεŋo-i Yesu-Kirsa-i; u sa wanŋ weiima aa ji bir baa huonŋ-āndaanŋgu.

Korēnti Diilonŋ-dūŋ-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobinŋ namaa, jande mi cārā-nei, niεŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuɔ. Bilaanŋ na-naa fafamma na ce noduonŋu aa na waa baa āŋjogɔduoma. ¹¹ Tobinŋ namaa, kumanŋ ciε mi ta mi wanŋ mafamma-i Kiloe dumellenŋ-baamba tūonu-miε wuɔ na sa nunu na-naa. ¹² Wuɔ na hɔlma-na, banamba ciεra wuɔ ba cuu mei huonŋ-nu, bananŋ ba'a bafamba cuu Apolosi huonŋ-nu, bananŋ ba'a bafamba dii Pier* huonŋ-nu, bananŋ ba'a bafamba dii *Kirsa huonŋ-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wei? Ba gbuu muomεi *daanŋgu-na ko-mi na maama-na wei? Na daa *batεmu-i mei yerre

* **1:12** Pier yerre nande yaa Sefasi. Niεŋ Nsāa 1.42.

yaa nuo-i wei? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-i-na, mi jaal Diilonjo-i miŋ'a mi saa *batisen moloŋo na hōlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo sie gbāa cira na baatisen mei yerren. ¹⁶ Ninsoŋo! Muomei baatisen Sitefanasi dumellen-baamba-i, mafamma naa karaanu-mie. Da ma hel bafamba-na, mi saa hūu-ma mie mi baatisen moloŋo na hōlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puor-mi wuo mi ji batisen nuomba, nga u puoraa-mi wuo mi wuora wan *Neldodolma yaa-i aa mi baa ce-ma baa nelbilien-cēcēmungu ku yaa Kirsa kuliingu ka waa baa yungu daangu-na.

¹⁸ Na saa da, da ba ta ba wan Kirsa kuliingu maama-i daangu-na, baman piera, ba da-ku miminsinni. Nga mie man biyaa konkor-hūmelle-i, i suyaa wuo Diilonjo hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo:

«Mi ka biēna nelnurāamba nelnulle-i
aa biēna cēcēmuntaamba cēcēmungu-i.»†

²⁰ Terienŋu fanŋu-na, nelnurāamba gbāa da hama-i wan? Baman suyaan yiengui, ba gbāa da hama-i? Baman wuo ba suo ba piye, ba gbāa da hama-i? Ma si Diilonjo birii nelbiliemba cēcēmungu-i miminsinni ke?

²¹ Na saa da, Diilonjoŋ cie u cēcēmungu-i kusuon-nu, nelbiliemba-i baa ba cēcēmungu-i hiere ba saa suo-yo. Ku'i cie Diilonjo cira wuo nelbiliemban nej kuman wuo miminsinni, u ka ce ku yaa-i kor baman hūyāa u maama-i. ²² *Yuifubaa-ba taara ba da gberε-weima-i baa ba yufelle aa suo hūu-ma, Girekibaa ba'a bafamba taara cēcēmungu. ²³ Nga mie fuo, ban gbuu Kirsa man daangu-na ko-yo, mie wan fuo maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu jan-ba wuo i tuora Diilonjo-i. Girekibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ Nga Diilonj un biē baman kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girekibaa o, in wan Kirsa man maama-i daayo-i, ba suyaa wuo u yaa pigāan Diilonjo himma-i baa u nelnulle-i. ²⁵ Nelbiliemban nej Diilonjo maacemma man wuo miminsinni, ma boyaa bafamba cēcēmungu-na, aa ban nej kuman wuo nayusinni Diilonjo wulaa, ku boyaa bafamba fōngōtesinni-na.

²⁶ Tobin namaa, niēn na hōlma-na na ne. Diilonjoŋ biē namaa naman, nelbiliemba ne wuo nelnurāamba si dii bōi nei, fōngōtaamba si dii bōi, nelbōmbōmbaa-ba bi si dii nei dumaa. ²⁷ Nga nelbiliemban nej baman wuo mimiēlmba, Diilonjo hiela ba yaa-i a ture nelnurāamba yammu-i. Aa ban nej baman wuo yungu si-bei, u hiela ba yaa-i a dii senserre-i fōngōtaamba-na. ²⁸ Nelbiliemban'a ba sa kān baman, ban nej baman wuo nelsōyaamba, Diilonjo hiela ba yaa-i duo pigāan wuo ban nej kuman hiema-na wuo biŋkūbuo, fuo wulaa yungu si dii-kuo. ²⁹ U cie mafamma-i molo baa gbāa duo kaal u fere u yaanga-na. ³⁰ U yaa cie na ce Yesu-Kirsa baan namaa, aa Yesu-Kirsa yaa cie u hā-ye u cēcēmungu-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa cie Diilonjo ce-ye nelviin mie, aa ce-ye fuo baan mie aa tiraa hūu-ye *Sitāni nammu-na. ³¹ Terienŋu fanŋu-na, ŋaa man nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuo: «Uman duo tuo taara u kaal u fere, u saaya u cira: «Diilo baa Itienjo yaa-i.»‡

2

¹ Tobin namaa, muo miŋ bi kāa na terienŋu-na da mi ka wan Diilonj-kusungu-i baa-na, mi saa ka piye pigāan wuo muomei suyaan mi piye mi yan nuomba-i hiere, mi saa bi ka piye pigāan wuo muomei suyaan yiengui mi yan-ba. ² Mii naa wan-ma aa yiera-mei wuo ban gbuu Yesu-Kirsa man *daangu-na ko-yo, mi kā ka wan fuo maama yaa yon baa-na, mi sie haa manamma mei. ³ Miŋ taa mi kā na terienŋu-na, fōngūo saa waa-mie aa korma naa ce mi kūoma ta ma nyen. ⁴ Miŋ kāa, mi saa ka puur-na baa neldodolma na da na cu mi huon-nu ŋaa nuomban puur ba-naa dumaa, nga *Diilonj-Yalle himma yaa cie na sie mi nelma-i. ⁵ A ce dumaanjo-na, nan hūyāa Yesu maama-i ku saa ce ŋaa nelbilien-cēcēmungu'i cie na hūu-ma, nga Diilonj-himma yaa cie na hūu-ma.

† 1:19 Isayi (Ésaïe) 29.14 ‡ 1:31 Seremi (Jérémie) 9.23

Diilonjo nu nelma

⁶ Baman naan kaasinni Diilonj-hümelle-na i häälä-bei nelnulle. Nga nelnulle fande-i diiduole si baa nelbiliemba diele-i, diiduole bi si baa miwaan daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntesinni sa cō. ⁷ I pigään nuomba-i Diilonj-nelnulle. Diilonjo kusūngu man fuyaa nelbiliemba-na, i häälä nuomba-i ku yaa-i. Aa miwaanjo suō duō don, Diilonjo naa yiera-mei duō pigään-ye u kusūngu-i i die ji tie ce i bāangu-i baa-yo. ⁸ Diilonjo kusūnj daaku-i miwaanjo yuntaamba sa suō-ku. Kuō ba taa ba suō-ku, baa naa saa gbu yuntaamba Yuntienjo-i *daangu-na ko-yo. ⁹ Nga ma cie ŋaa man nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuō:

«*Molonj yufellen'a di saa haa kumanj nuō-i dede,*

*kumanj maama-i saa suur nelienj tūj-nu dede,**

kumanj molo saa jōguōj ku maama dede,

Diilonjo tigiinj ku yaa-i a hā u maamanj dōlnunj bamanj.»

¹⁰ Bīnkūngu fanju-i, Diilonjo cie u *Yalle pigään miemei baa-ku. *Diilonj-Yalle suō nelma-i hiere; halle di suō Diilonjo huōya-maama-i. ¹¹ Hai molonjo-i gbāa suō u nanoljo kusūnj-maama-i ji cor kutienj fuō ferē-i? Ku yaa ŋaa Diilonjo kūngu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbāa suō u kusūngu-i. ¹² A ne da mie inj daa Yalle man, nelbilienj diele si, Diilonj diele. U hāa-ye baa-de i die suō unj cie ānfafamma man yie hiere. ¹³ Anfafanj daama-i, die i wanj ma maama-i, i sa wanj-ma baa mie cēcēmungu, i wanj-ma baa nelma manj Diilonj-Yallenj hāalāyā-yie baa-ma. A ce dumaanjo-na, i wanj Diilonj-Yalle maama-i baa Diilonj-Yallenj yenj bamanj nuō-i. ¹⁴ Nelbilonj nuōjo-i ŋ yundaangu-i, ŋ sie gbāa hūu Diilonj-Yalle maama-i. Diilonj-Yallenj'a di si dii ŋ huōnga-na, ma maaraa-ni ŋ suō ma yaanja-i. Da ŋ numā, ŋ da-ma miminsinni. ¹⁵ Diilonj-Yal da di waa umanj nuō-i, u gbāa suō nelma-i hiere ma yaanja-i, a ne da fuōj cej mamanj, nelgbāngbālāanj sie gbāa suō ma yaanja-i. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuō:

«*Hai suyaanj Itienjo kusūngu-i?*

Hai gbāa pigään-yo nelma?»†

Nga miēno-i i suō *Kirsa kusūngu-i.

3

I hieronjo-i Diilonj-maacenciraanj mie

¹ Tobinj namaa, coima saa fa, *Diilonj-Yallenj yenj bamanj nuō-i, banj piiyenj baa-ba dumaa, mi saa gbāa piye baa-na dumaanjo-na. Mi piye baa-na ŋaa nuomba manj cienj ba ferēj kusūnj-maama, aa tiraa piye baa-na ŋaa tontobaa namaa *Kirsa horre-na. ² Mi hāa-na nyōlma'i dumaanjo-na na mōsūj. Kuō mii naa hā-na juuru, naa naa saa gbāa wuōdu. Halle ji hi baa fiēfiē, na sie gbāa wuō bīnkūngu. ³ Kumanj cie mi wanj-ma dumaanjo-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusūniŋ-maama-i yogo. Nenemungu manj dii na hōlma-na, baa berru manj bi dii, ni yaa pigään wuō na ce na kusūniŋ-maama, na saa nanna nelbiliemba ciluō-i yogo. ⁴ Da na ta na piye wuō: «Mei dii baa Pol», «Mei dii baa Apolōsi*», bamanj sa suyaanj Diilonjo-i ba'i sa piiyenj dumaanjo-na wei?

⁵ Ma diei ma hāi, hai molonjo-i Apolōsi-i? Aa hai molonjo-i Pol? Ma si Diilonj-maacembienj mie yonj ke? Kunangu si dii ji cor kufangu-i. Mie waanj Yesu maama-i baa-na yonj aa na bi sie-ma. Itienj unj calaanu maacemma manj hā-ye, i cie ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ŋaa, mei sūō tibinni-i aa Apolōsi kūnna hūmma-i niē, ŋga Diilonjo yaa cie ni cē. ⁷ Umanj sūō, baa umanj kūōna hūmma-i, i sa kānj bafamba-i. Umanj cie ni cē, i ne u yaa-i. U yaa Diilonjo-i. ⁸ Umanj sūōj baa umanj kūōnanj hūmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unajo; nelienjo nelienjo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumanj cie mi wanj-ma dumaanjo-na, i ce maacemma-i baa Diilonjo aa namei u suonju-i.

* 2:9 Isayi (Ésaie) 64.3 † 2:16 Isayi (Ésaie) 40.13 * 3:4 Niēj Pōpuōr. 18.24-28.

Mi gbāa saa-na baa dūngu maŋ Diilonŋ uŋ yen tuo ma-ku. ¹⁰ Diilonŋo cie baa-mi a hā-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ŋaa dumarāfefeŋ muo. Fieŋe-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuo. Ŋga nelieŋo nelieŋo, uŋ maŋ dumaa, u tuo ne-ku torro. ¹¹ Dūngu tuole jiena ti; Yesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo sie gbāa tiraa jina dūngu naŋ tuole. ¹² Banamba ka jo baa sēne ji ma, banamba wargbe, banamba tāmpēfefeŋa, banamba jo baa dēnni ji ma, banamba hieŋgu, banamba tireŋa. ¹³ Ŋga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka suo gēŋgeriyiingu yaa nuo-i. Yiingu faŋgu kaa waa dāamuŋ-yiingu. Aa dāamu fammu yaa kaa pigāaŋ nelieŋo nelieŋo u maacemma sinni-i. ¹⁴ Umanŋ duo ma baa kumaŋ aa dāamu sie gbāa caa-ku, kutieŋo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ Ŋga umaŋ maacemma-i da ma caa, kutieŋo cii. Fuo fuo, u ka kor, ŋga u ka waa ŋaa nelieŋo maŋ u dūngu bilaa ta ku caa aa u gbāŋ gbar hel.

¹⁶ Na saa suo wuo namei Diilonŋo dūngu-i aa u *Yalle waa na hōmmu-na wei? ¹⁷ Umanŋ duo biena Diilonŋ-dūngu-i, Diilonŋo ka kōsuoŋ kutieŋo-i. Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaanŋo-na, Diilonŋo cie dūngu faŋgu-i fuo da-u-diei kūngu aa namei dūngu faŋgu-i.

¹⁸ Molo baa tāal u fere na hōlma-na! Umanŋ duo fer nelbilibiamba-i a tuo ne u fere wuo nelnurāŋo, kutieŋ duo tuo taara Diilonŋ-nelnullu-i, u saaya u ce u fere mimilāŋo. ¹⁹ Bige-i cie mi waŋ-ma dumaanŋo-na? Nelbilienŋ baŋ biŋ kumaŋ nelnullu-i, Diilonŋo daa-ku miminsinni. Na saa da, Diilonŋ-nelma ciēra wuo: «*Diilonŋo bel cēcēmuntaamba-i baa bafamba fereŋ cēcēmunŋu yaa-i.*»[†] ²⁰ Ma tiraa nyegēŋ wuo: «*Itieŋo suo nelnurāamba ānŋoguoma-i. U suyaa wuo yunŋu si dii-mei.*»[‡] ²¹ Terieŋgu faŋgu-na, molo baa kaal u fere wuo fuo dii baa melŋo. Na saa da, bimbinni-i hiere namaa niini-i: ²² Muo baa Apolōsi-i baa Pier, namaa baanŋ mie. Miwaanŋo-i baa cicēlma-i a naara kuliingu-i, namaa niini-i. Nyunŋo-i baa bisinuo-i, namaa niini-i. ²³ Ŋga namaanŋo-i Kirsa baanŋ namaa, aa Kirsa-i Diilonŋ-wuoŋo.

4

Kirsa pōpuorbiamba maama

¹ Kumaŋ ŋaa mie kūngu-i, muo baa Apolōsi-i, na saaya na ta na kāŋ-ye *Kirsa maacembienŋ mie. Diilonŋ-kusūngu maŋ naa fuo, u hāa-ye baa-ku i die puure-kuo pigāaŋ nuomba-i baa-ku. ² A ne da da ba dii weima nelieŋ nuo ŋ naŋ-na, ba taara ŋ ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

³ Mei wulaa, da na fie ta na waŋ wuo nie, sisō nelbilienŋ da ba fie ta ba waŋ wuo nie, maasūmpie. Mei fere-i, mi sa ji cira mi maacemma faa, mi sa ji cira ma balaanŋ. ⁴ Mi saa da mi cālmuo terieŋgu-i, ŋga miŋ fie'a mi saa da cālmuo mi fereŋ nuo, kufaŋgu sa pigāaŋ wuo mi vii de. Itieŋo yaa gbāa cira mi maacemma faa sisō ma balaanŋ. ⁵ Terieŋgu faŋgu-na, baa na wuoŋa na ta na cāl nuomba-i a ne da ba cālmanŋ-huoŋgu saa hi. Yaanŋ Itieŋo jo. Duo jo, mamaŋ cie kukulma-na hiere, u ka puure-mei aa bi puure nuomba kusūnniŋ-maama-i. Mafaŋ da ma ce, nelieŋo nelieŋo Diilonŋo ka pā-yo baa jaalunŋu maŋ saaya baa-yo.

⁶ Tobinŋ namaa, nelieŋ nuo ŋ saa saaya ŋ ce ji cor kumaŋ nyegāaŋ. A ce dumaanŋo-na, mi biyaa nelma bōi muo baa Apolōsi-i i kūngu-na a tagaaya pigāaŋ-na na da na suo nelma famma yaanŋa-i. Mi sa taara na hōlma-na, unaa tuo wuora u hōgōrra u fere wuo fuo dii baa melŋo aa cina unanŋo-i. Ku'i cie mi bie mie maama-i tagaaya pigāaŋ-na. ⁷ Da ŋ ta ŋ wuora ŋ hōgōrra ŋ fere dumaanŋo-na, hai moloŋo-i juo ce-ni bōlbōl banamba-na? Bige-i dii baa-ni naŋ yerrenŋ-kūngu-i? Nimanŋ dii baa-ni hiere, Diilonŋo'i saa hā-ni baa-ni wei? Da ku Diilonŋo'i hāa-ni baa-ni, ma bilaa nie ŋ ta ŋ wuora ŋ hōgōrra ŋ fere ŋaa naŋ niidanni?

⁸ Tobinŋ namaa, na daa nie sī na yie. Namaa wulaa na cie binŋkūntaanŋ namaa. Na duonŋ yaanŋa mieŋo-na ta na ce na yuntesinni-i. Kuo naa naa ce ninsonŋ-yuntaanŋ namaa, kuu naa saa gbuu suo aa dōlnu-mie. Ii naa kā ka tie ce i bāanŋu-i baa-na. ⁹ Mei huonŋ-na Yesu *pōpuorbienŋ mieŋo-i, Diilonŋo jiena miemei huonŋu-na ŋaa kasobiamba maŋ baŋ jiena-bei

[†] 3:19 Yōbu (Job) 5.13 [‡] 3:20 Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 94.11

ba deŋ da ba ka ko-ba. A ce dumaanjo-na, nelbiliemba-i baa *darpɔpuɔrbiemba-i hiere ba ta ba hel ba nye-ye. ¹⁰ Miemei birii ce mimiɛl miɛ Kirsa maama-na, aa namaa na ce nelnurāan namaa Kirsa horre-na! Miɛ i naa yunɔu aa fɔŋgũɔ cɛr waa namaanjo-na! Nuɔmba sa kãŋ miɛŋo-i, aa ta ba kãŋ namaanjo-i! ¹¹ A ji hi baa nyunɔgo, ii dii nyulmu-na baa hũŋkuɔsĩnni-na. Niidiini sɪ baa-ye, ba siɛ yan i muoma-i, i siɛ bi da tuoleŋ-muntienammu: Diɛ cor dɛi, i cor dɛi. ¹² I ce maacemma-i ŋaa i ka ku diɛ gbãa diɛ da i nuŋ-juuru-i. Umanɔ duɔ tuora-yiɛ, i cãrã Diilonjo-i hã kutienjo-i. Umanɔ duɔ ce-ye kpãncɔlgũɔ, i hĩrã i kũɔma-i. ¹³ Umanɔ duɔ tuɔ bĩɛna i yireiŋa-i, i suɔ nuonɔgu baa kutienjo-i. A ji hi baa nyunɔgo, nelbiliemba ne-ye nelsɔsaan miɛ, ba ne-ye ŋaa juoraan miɛ.

¹⁴ Ku saa ce ŋaa mi nyegɛŋ nel daama-i da mi ture na yammu-i dɛ! Ku'i sɪ. Kuu dii ŋaa nan yey mi bisãlŋ namaa, aa na maama tiraa ta ma dɔlnu-miɛ, ku'i ciɛ mi ta mi nyegɛŋ-ma da mi tigãan-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fiɛ da nuɔmba neifienja ndii ba ta ba kalan-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yon; u yaa muɔ. Bige-i ciɛ miɛ na to yaa muɔŋo-i? Muɔmei waan *Neldɔdɔlma-i baa-na na hũu-ma a ce Yesu-Kirsa baan namaa. ¹⁶ Terienɔgu fanɔgu-na, jande, mi cãrã-nei, taa na ce meɪ temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saan mi biɛŋo-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ, u vii Diilon-hũmelle-na. Miŋ wuɔ wuɔsaanɔgu man Yesu-Kirsa hũmelle-na, mi saan-yo u duɔ ka tir kufanɔgu maama yaa baa-na ŋaa miŋ wuɔraŋ mi wan-ma dumaa baa Diilon-dũŋ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hɔlma-na, banamba daa niɛ sɪ mi siɛ bir kã, ba donɔ ta ba hɔgɔrra ba fɛrɛ. ¹⁹ Ŋga Diilon duɔ siɛ, ku siɛ vaaya mi ka kã na wulaa. Da mi kã, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuɔ ban wan maman ba gbã ba ce-ma. ²⁰ Da ŋ siɛ Diilonjo nuŋgu-i, ku sa bãl nuŋ-ãndaan-nu yon, ku saaya ku da ŋ ciluɔ-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kã, mi bel nyanɔgbãanɔgu mi nanɔga-na ta mi kã, sisɔ na taara mi ta mi kã baa hĩhĩɛŋo? Niɛŋ na par.

5

Korëntitaambaŋ ceŋ biŋwosĩnni man

¹ I wuɔra i nu-ma terni-na hiere wuɔ biŋwosĩnni nanni ciɛ na hɔlma-na. Biŋwosĩŋ daani-i, halle baman sa suyaan Diilonjo-i ba sa siɛ ce-ni: Ba'a na hɔlma-na unaa galla baa u to ciɛŋo. ² Mafamman fiɛ ce, na cor ta na kaal na fɛrɛ. Ma sɪ kuu naa saaya ku jan-na, aa uman ciɛ maacembabalamma famma-i na donya-yuɔ hiel-o na hɔlma-na. ³ Muɔ fuɔ, mii si dii baa-na terienɔgu-na, ŋga mi huɔŋga dii. Kuman saaya ku ce kutienjo-na, mi yiɛraaya-kuɔ tĩ ŋaa mii dii baa-na terienɔgu-na. ⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, tigiin na-naa Itienjo Yesu yerre-na. Da na tigiin na-naa, u ka kãyã-nei aa muɔmi ka ta mi bi jɔguɔŋ na maama. ⁵ Da na tigiin, na nyaa-yo na hiel-o na hɔlma-na na hã *Sitãni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilɔbabalaŋo-i aa Diilonjo kor-o Itienjo jomman-yiinɔgu-i ku'i ciɛ miɛ na donya-yuɔ hiel-o na hɔlma-na.*

⁶ Na kaal na fɛrɛ gbãŋgbãŋ! Na saa suɔ wuɔ siini-i baa ni yornumma-i ni gbãa sire burjũmmu bɔi wɛi? ⁷ Ambabalma dii ŋaa siini. Hielaan-man na hɔlma-na, ku yaa na ka koŋ hiere, na ka waa ŋaa burjũmmu man siini saa dii muɔ. Aa na kuɔŋ tĩ. Yesu-Kirsa ciɛ u fɛrɛ tãmmaŋ-kũŋgu a migãan na hɔmmu-i. U yaa *kɔrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaanɔgu tũmbilonjo-i†. ⁸ Terienɔgu fanɔgu-na, yaan i nanna i cilɔbabalaŋo-i baa biŋwosĩnni-i, nii dii ŋaa siini; aa i ce ponsaanɔgu-i baa huɔŋga diei, ku yaa ŋaa burjũmmu man siini saa dii muɔ.

⁹ Miŋ nyegãan sebe† man hã-na cor, mi waan-ma yuɔ miɛ baa na ta na piɛ kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa piɛ kakarkuontaamba-i, mi sa gbɛ kakarkuontaamba-i

* **4:17** Timote-i, Pol fɛrɛŋ biɛŋo sɪ, ŋga u taa u kãŋ-yo u biɛŋo Diilon-hũmelle-na. Niɛŋ Pɔpuɔr. 16.1. * **5:5** Niɛŋ Kor. hãa. 2.6-11: Terienɔgu-na, ŋ gbãa da wuɔ u donyamma-i Diilon-dũŋgu-na ku kãayã-yuɔ bɔi. Ku ciɛ u nanna u cilɔbabalaŋo. † **5:7** Kɔrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaanɔgu tũmbilonjo-i: Niɛŋ ku nelma-i Helman-sebe-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ **5:9** Sebe fanɔ nuŋgu saa dii Diilon-nelmaŋ-sebebaa-ba-na.

hiere miwaanjo-na, mi sa bi gbē bamanj ciej cāncaaya-i hiere miwaanjo-na, mi sa gbē bamanj ciej dudubūle-i hiere miwaanjo-na, mi sa bi gbē cufēbuoltaamba-i hiere miwaanjo-na. Da ņ'a ņ sa taara ņ piē bafamba-i hiere daaba-i, ņ ka naa ņ hel miwaanjo-na. ¹¹ Da mi cira na baa piē kakarkuontaamba-i, mi gbē bamanj wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuonjo-i. Mi gbē bamanj wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cāncaaya-i. Mi gbē bamanj wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cufieņa-i. Mi gbē bamanj wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba bīēna nuōmba yirēiņa-i. Mi gbē bamanj wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa yanj kolma ta yaanġa beī. Mi gbē bamanj wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuōmba-i. Halle na saa saaya na wuo niiwuoni baa kufanġu taamba-i.

¹² Bamanj saa hūu Yesu maama-i, mei sie gbāa wanj bafamba yunj-maama-i. Bamanj dii hūmeduole-na baa namaa, na saaya na ta na wanj bafamba yunj-maama yaa-i ¹³ aa na yanj puonj-nuōmba-i na hā Diilonjo baa-ba, u'i ka suō unj ka ce-ba dumaa. Terienġu fanġu-na, «duōnyanġ nelbalaņo-i na hiel-o na hōlma-na» Š, ņaa manj nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na.

6

Taa na fielnu na nelma-i na fere

¹ Bige-i cie nel da ma suur Diilonj-dūņ-baanj namaa na hōlma-na, na sa fielnu-mei na-naa nuō, na sire bī na-naa bamanj sa suyaanġ Diilonjo-i ba wulaa wuō ba ka fielnu-mei?

² Namaa saa suō wuō Diilonj-dūņ-baamba yaa kaa ġer nuōmba-i hiere hīēma-na ba yunj-maama-i wei? Da na waa da na ji ġer nuōmba-i hiere ba yunj-maama-i, nelyilemma gbāa yar-na ġerma wei? ³ Na saa suō wuō i ka bi ġer *dōrpōpuōrbiemba yunj-maama-i wei? Aa ji da baa miwaanġ daayo nelma! ⁴ Da na da weima-i baa na-naa, na bir yanj aa kā ka ne umanj si dii baa-na na Diilonj-hūmelle-na u duō fielnu-mei hā-na! ⁵ Senserre sa da-na wei? Ku ce namaa hōlma-na nelnurā si dii umanj gbāa fielnu na nelma-i wei? ⁶ Ma ce nie Diilonj-dūņ-baanj namaanjo-i na-naa nuō, na ji ta na bī na-naa? Aa tiraa bī na-naa nelgbāņgbālāan wulaa?

⁷ Da na gbāņ bī na-naa tī, ku'i pigāan wuō na naana Diilonj-hūmelle-i. Bige-i cie molonj duō ce-na kuujanġu, namaa sa tiil-ku nammanj temma? Bige-i cie na sa sie ba cuona? ⁸ Namaa sa sie ba ce kuujanġu nei, aa namaa cer ta na ce kuujanġu banambana. Na sa sie ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. ņ sie suō wuō na wuō Diilonj-hūmeduole yaa-i hiere. ⁹ Ma sī na suyaa wuō bamanj ciej kuubabalaanġu-i ba sie ka da munsuurmu *Diilonj-nelle-na ke? Baa na tāal na fere: Bamanj ciej kakarkuonjo-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa bamanj ciej fuocesinni-i, baa bamba manj ciej ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cāncaayataamba-i, baa konyōrāamba-i, baa yebienataamba-i, baa bamanj ciej dudubūle-i, ba sie da suur Diilonj-nelle-na. ¹¹ Na hōlma-na banamba waa daama yaa nuō-i. ņga fiefie-i-na, nanj suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Diilonj-Yalle cie Diilonjo hur na āmbabalma-i, aa bō-na na denj a ce-na fuō baanġ namaa, aa ce-na nelviinġ namaa.

¹² Da na ce na ta na piie wuō: «Bīņkūņġu saa nyaa-mi», ninsonjo, ņga bīmbīnni hieronjo saa fa baa-ni. Mi gbāa cira: «Bīņkūņġu saa nyaa-mi.» ņga bīņkūņġu maama sa ji ta yaanġa mie dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piie wuō: «Niiwuoni cie kusūņġu maa-na aa kusūņġu bi ce niiwuoninġ maa-na.» Mafamma-i ninsonjo, ņga yiinġu dii baa yiinġu Diilonjo ka diņ-ni ni hāi-i-na hiere. I kūōma saa ce da ma ta ma ce kakarkuonjo, ma cie i die tie cāa Itienjo yaa baa-ma; ma tienjo yaa ufanjo-i. ¹⁴ Na saa da, Diilonjoņ siire Itienjo-i kuomba hōlma-na baa kumanj, u ka bi sire miēņo-i baa kuuduōņġu fanġu yaa-i.

¹⁵ Ma sī na suyaa wuō na kūōma-i *Kirsa kūōma ke? Terienġu fanġu-na, mi gbāa bie Kirsa kūōma-i ka ce-ma saasorciej maama wei? Ma nu dei wei? ¹⁶ Na saa suō wuō da ņ galla baa saasoro-i ņ cie kuuduōņġu baa-yo wei? Ma nyegāanġ Diilonj-nelma-na wuō: «Ba

*hái-i-na ba gbonu ce kuuduŋgu.»** 17 Nga uman̄ duɔ waa horre-na baa Itien̄o-i, Diilon̄-Yalle ce-yo kuuduŋgu baa-yo.

18 Hielaan̄ na nan̄ga-i figiŋ-kakarkuon̄o-na. Nuɔmban̄ ceŋ āmbabalma man̄, ma sa kpatalla ba kũma-na, nga uman̄ duɔ ce figiŋ-kakarkuon̄o-i, kuu dii ŋaa u ciε gbomma fuɔ fεreŋ kũma yaa nuɔ-i. 19 Na saa suɔ wuɔ na kũma yaa Diilon̄-Yalle dũngu-i wei? Diilon̄-Yalle fande-i Diilon̄o'i hãa-na baa-de; dii dii na hõmmu-na. Na saa suɔ wuɔ na kũma-i namaa maama si wei? 20 Diilon̄o sãa-na sukpekpellun̄. Terien̄gu fan̄gu-na, taa na ce-yo bɔi baa na kũma-i.

7

Pol piye cejällen-kũngu

1 Nan̄ nyegãan̄ sebe man̄ hã-mi, i ka wan̄ fuɔ maama yaa fiefie-i-na. Na ciεra wuɔ bibien̄ nuɔ da ŋ saa biε ciεno ku faa. 2 Ma min̄ ka wan̄ man̄, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na nan̄ga-i kakarkuon̄o-na, bibien̄ nuɔ ŋ saaya ŋ biε ŋ yerren̄ ciεno, aa ciεno bi soŋ u yerren̄ bɔbɔ nuɔ. 3 Bibien̄on̄ saaya u tuɔ ce kuman̄ u hã u ciεno-i u tuɔ ce-ku, aa ciεnon̄ bi saaya u tuɔ ce kuman̄ u hã u bɔbɔ-i u bi tuɔ ce-ku. 4 Ansorre-na, ciεno siε gbãa ce kuman̄ dɔlaanu-yuɔ baa fuɔ fεreŋ kũma-i; u bɔbɔ maama. Aa bɔlno siε bi gbãa ce kuman̄ dɔlaanu-yuɔ baa fuɔ bi maama-i, u ciεn̄ maama. 5 Unaa baa yagar unan̄o mun̄gallammu-na. Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuɔ na ka bel na fεre a da huŋgu cellε a gbãa da na cãrã Diilon̄o-i fafamma aa suɔ cor baa na ānsorre-i di temma-i. Ni ma'i sã da na yan̄ ku vaaya, na siε ji gbãa bel na fεre, a ce dumaan̄o-na, *Sitãni ka hi-na guɔl na gbeini-i. 6 Mi waan̄ nelma'i, ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma de!

7 Coima saa fa, kuɔ nuɔmba-i hiere baa naa waa siraamba mei temma-i, ku yaa naa dɔlnu muɔ. Nga Diilon̄o saa ce-ye kuuduŋgu hiere: U hãa unan̄o daaku aa hã unan̄o daaku. 8 Man̄ dii mi da mi wan̄-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na t̄ie dei ŋaa muɔmin̄ t̄iyãa dumaa mi saa biε ciεno, ku faa. 9 Nga nuɔni man̄ da ŋ suɔ wuɔ ŋ siε gbãa bel ŋ fεre, biε ciεno. Da ŋ biε ciεno-i ku bɔyaa ŋ t̄iena ŋ diei aa ce-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa ciεn̄ nuɔ, ŋ soŋ. Da ŋ soŋ bibien̄-na ku bɔyaa ŋ t̄ie ŋ diei aa be-maama ta ma ko-ni.

10 Baman̄ dii ānsorre-na aa waa Diilon̄-dũn̄-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; mei saa wan̄-ma, Itien̄o'i waan̄-ma. Wuɔ ciεno saa saaya u hel u bɔbɔ wulaa. 11 Duɔ hel, u saa saaya u biε bɔlno nan̄o. Da kuɔ bibien̄ maama dii-yuɔ, u bir u kã ba ka nunu ba-naa baa u bɔbɔ-i. Aa bibien̄ nuɔ ŋ saa bi saaya ŋ nanna ŋ ciεno-i.*

12 Mei fεre-i, min̄ ka wan̄ man̄ baa banamba-i ma yaa daama: Da ŋ hũu Diilon̄-maama-i, aa ŋ ciεno saa hũu-ma, aa hũu-ma duɔ t̄iena baa-ni, ŋ saa saaya ŋ nanna-yuɔ wuɔ u saa hũu Diilon̄-maama-i. 13 Kuuduŋgu yaa baa caamba-i; nuɔ da ŋ hũu Diilon̄-maama-i, aa ŋ bɔbɔ saa hũu-ma, aa hũu-ma ŋ da ŋ t̄iena baa-yo, ŋ saa saaya ŋ hel u wulaa. 14 Bɔlno fan̄o temma-i, un̄ hũyãa-ma kert̄ieciε soŋ-yuɔ, u piyaa Diilon̄o-i. Aa ciεno man̄ saa hũu Diilon̄-maama-i aa hũu-ma soŋ kert̄ieyiεno-na, u piyaa Diilon̄o-i. Kuɔ ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisãlmba-i siε gbãa piε Diilon̄o-i a ne da ba piyaa-yo. 15 Nga uman̄ duɔ u saa hũu Diilon̄-maama-i, aa u t̄ienatien̄o hũu Diilon̄-maama-i, aa wuɔ fuɔ si dii u t̄ienatien̄o maama-na, ba baa cie-yo; ba yan̄ u kã. Kufan̄gu terien̄gu-na, u t̄ienatien̄o man̄ hũyãa Diilon̄-maama-i, u yaa bɔlno-i wa, u yaa ciεno-i wa, uu dii u fεreŋ nuɔ. Diilon̄o biε-na wuɔ na waa yaafellen̄. 16 Da ŋ yagar aa nyaar, nan̄ ka gbãa kor ŋ t̄ienatien̄o-i wei? Ŋ siε gbãa ce Diilon̄ nuɔ suɔ mafamma-i.

T̄iyãan̄ na temma-i

* 6:16 Miwaan̄o j̄namman̄-sebe (Genèse) 2.24

* 7:11 Niεn̄ Matie sebe-i-na 5.32.

¹⁷ Da ma hel daama-na, nan̄ ŋa naa waa dumaa aa Diilon̄o bī-na, na t̄ie dum̄ei; Diilon̄o yaa wūo ma ce dumaa. Mi wūora mi wan̄ ma yaa-i terni-na hiere baa Diilon̄-dūn̄-baamba-i.

¹⁸ Diilon̄on̄ taa u bī-na hūon̄gu man̄ nūo-i, da kūo unan̄ nūo ŋ naa *j̄ā, baa yan̄ senserre ta di da-ni baa ŋ *j̄amma-i. Da kūo ŋ saa naa bi j̄ā, baa yan̄ senserre ta di da-ni wūo ŋ saa j̄ā, t̄ie dumaa, baa cira ŋ j̄ā. ¹⁹ N̄ j̄ā o, ŋ saa j̄ā o, yun̄gu si dii-kūo. Kuman̄ gb̄aan̄, ŋ baa yagar Diilon̄o nun̄gu-i. ²⁰ Nan̄ ŋa naa waa waama man̄ aa Diilon̄o sūo dūo bī-na, na hieron̄o-i hiere na saaya na t̄ie dum̄ei. ²¹ Diilon̄on̄ taa u bī-ni, da kūo nii naa waa k̄orīen̄ nūo, baa yan̄ ma jan̄-ni. N̄ga da ba h̄ā-ni h̄ūmelle-i ŋ da ŋ hel k̄ors̄inni-na, hel-nīe. ²² Na saa da, Itien̄o-i Yesu-Kirsa dūo bī k̄orīen̄o man̄, u jo ji ce nebīn̄o u wulaa, aa uman̄ dūo waa nebīn̄o aa u bī-yo, u jo ji ce u k̄orīen̄o. ²³ Diilon̄o s̄āa-na sukpekpellun̄, baa na bir na ce nelbiliemba k̄oraan̄ namaa. ²⁴ Tobin̄ namaa, mi sīe kar ku coima, nan̄ waa dumaa aa Diilon̄o bī-na, waan̄ waama famma yaa-i u h̄ūmelle-na.

Baman̄ saa hi suur ānsorre-na

²⁵ Kuman̄ ŋaa baman̄ saa hi suur ānsorre-na ba kūn̄gu-i, mi ka piiye c̄elle kūo. Min̄ ka wan̄ maman̄, ma saa hel Itien̄o nun̄-nu, m̄ei hūoya-maama. Diilon̄o faa baa-mi, a ce huhurma si dii mi nelma-na.

²⁶ Mul̄ieman̄ maaraaya fīfīe-i-na, m̄ei wulaa ku b̄oyaa nūamba t̄ie ba temma-i ba baa suur ānsorre-na. ²⁷ Da kūo cīen̄o dii baa-ni t̄i, baa nanna-yūo. Da kūo cīe s̄i baa-ni, baa dii ŋ yun̄gu-i cakūn̄gu-na. ²⁸ Ku saa ce ŋaa da ŋ bie cīen̄o-i ku balaan̄ d̄e! Ku saa bi ce ŋaa cīen̄ dūo son̄ ku balaan̄ d̄e! N̄ga baman̄ suurii ānsorre-na ba ka mul̄ien̄ yan̄ siraamba-i ku'i cīe mīe na baa suur-dīe.

²⁹ Tobin̄ namaa, min̄ taaran̄ mi wan̄ maman̄ ma yaa daama: Hūon̄gu saa tiraa t̄ie b̄oi. Terien̄gu fan̄gu-na, a don̄ fīfīe-i-na, caantaamba saaya ba waa ŋaa ba saa dii caamba. ³⁰ Baman̄ kaalaan̄ ba ce ŋaa w̄eima saa da-ba. Baman̄ nyien̄ ba ce ŋaa ba h̄ōmmu saa f̄ē. Baman̄ s̄āa b̄imb̄inni-i, ba baa haa ba nan̄ga nīe. ³¹ Baman̄ daan̄ miwaan̄o t̄ōn̄o-i, ba baa haa ba nan̄ga yūo. Miwaan̄ daa un̄ yey waama man̄, u sīe tiraa c̄o.

³² Mi sa taara ān̄j̄ogūoma yu na h̄ōmmu-i. Na saa da, uman̄ dūo saa dii cīen̄o, ŋ da u yii baa Itien̄o maacemma yaa yon̄; u taara u ce kuman̄ d̄olaanun̄ Itien̄o-i. ³³ N̄ga uman̄ dūo dii cīen̄o, u yii baa miwaan̄ daayo maama; u taara u ce kuman̄ d̄olaanun̄ u cīen̄o. ³⁴ A ce dumaan̄o-na uu dii s̄omma h̄āi. Kuuduon̄gu yaa baa caamba-i, uman̄ dūo saa son̄, ŋ da u gbu u yii baa Itien̄o maacemma yaa yon̄. U w̄eima-i hiere ma k̄āa ka j̄ūn̄ Diilon̄o yaa nūo-i. N̄ga cīen̄o man̄ dūo son̄, u yii baa miwaan̄ daayo maama; u taara u ce kuman̄ d̄olaanun̄ u b̄olo.

³⁵ Da na da mi piiye dumand̄e-i-na, mi taara namaa fafaan̄gu'i. Na baa da nīe s̄i mi taara mi cīe-na, ma'i s̄i. Mi taara na nyaar Itien̄o'i nūo-i baa hūonga diei aa na ta na ce kuman̄ faa cemma.

³⁶ Fīfīe-i-na, uman̄ dūo ne da u d̄or̄n̄o maama yuu u hūonga-i, aa ne da fūo dūo saa bie-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gb̄āa bie-yo, b̄āanīn̄o s̄i. ³⁷ N̄ga uman̄ dūo yīera-m̄ei wūo u sa taara u dii cīen̄o, aa ne da da ba b̄or̄o baa u d̄or̄n̄o-i ku sīe ce b̄āanīn̄o, aa u gb̄āa bel u f̄ere cakūn̄gu-na, da kūo ma hilaa fūo f̄er̄en̄ hūon̄-na, ku faa. ³⁸ Terien̄gu fan̄gu-na, uman̄ dūo j̄ā u d̄or̄n̄o-i ku faa, uman̄ dūo hiel u nan̄ga u d̄or̄n̄o maama-na, kufan̄gu tiraa fa yan̄.

³⁹ Casoin̄ nūon̄o-i, ŋ b̄olo dūo waa cic̄elma, ŋ sīe gb̄āa k̄ā ka son̄ yan̄ga nan̄ga. N̄ga dūo ku, nii dii ŋ f̄er̄en̄ nūo, ŋ gb̄āa son̄ bibien̄o man̄ d̄olaanu-nīe. Kuman̄ gb̄aan̄, bibien̄o fan̄o saaya u h̄ūu Yesu maama-i. ⁴⁰ N̄ga m̄ei wulaa dūo t̄ie u saa son̄, ku ka būo-yūo yan̄ dūo k̄ā ka son̄ bibien̄o nan̄-na. Mafamma-i m̄ei hūoya-maama, aa mi suyaa mīe *Diilon̄-Yalle bi dii baa mūon̄o-i.

¹ Fiefiē-i-na, i ka ne cufieņ-kūōma kūņgu-i. I hieroņo-i i suō wēima bāi fuō ninsoņo ņaa naņ waan-ma dumaa, ņga na saaya na suō wuō sōsuōmunģu jo baa bōlbōlsinni, a ne da nelnyulmu ce i naņ kaasinni Diiloņ-hūmelle-na. ² Umanģ duō tuō ne wuō fuō suō bīņkūņgu, u saa hi tuō suō ņaa uņ saaya u suō dumaa. ³ ņga umanģ duō yanģ Diiloņo maama ta ma dōlnu-yuō, Diiloņo suō u yaa-i.

⁴ Terieņģu faņģu-na, cufieņ-kūōma-i i gbāa tie wuo-ma wēi? I suyaa wuō cufēllu-i bīņkūņģu sī, aa tiraa suō wuō Diiloņo dii u diei yonģ! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dōrō-i-na baa hīēma-na hiere wuō bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bāi aa yuntaamba bi dii bāi. ⁶ A ne da miē fuō miē wulaa, Diiloņo dii u diei yonģ. U yaa i To-i. U'i hielaa bīmbīnni-i hiere aa i tīēnaana fuō maa-na'i. Aa Itieņo bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diiloņo ciē u yaa hiel bīmbīnni-i hiere aa fuō barguō yaa nuō-i iņ yēņ cīēlma dumandē-i-na. ⁷ ņga i hieroņo saa suō wuō cufēllu-i bīņkūņģu sī. Banamba miēņ cufieņa-i a ce ji hi baa nyūņģo, da ba ta ba wuo cufieņ-kūōma-i ba ta ba jōģuōņ cufieņa maama, aa da ņaa ba guōla ba Diiloņ-hūmelle-i. Ba saa hi naņ kaasinni yogo ku'i juōņ baa āņģuōma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ņaa niwuoni yaa gbāa piē-ye Diiloņo-na. Die saa wuo, kuanģu sa hel-yiē, die bi wuo, kuanģu sa suur-yiē.

⁹ Naņ yēņ na fēreņ nuō dumaa ta na ce kumanģ dōlaanuņ-nei, gbāaņ bamaņ saa hi naņ kaasinni yogo Diiloņ-hūmelle-na, na baa ji bīēna ba Diiloņ-hūmellenģ-kūņģu-i. ¹⁰ ņaa bamaņ saa hi naņ kaasinni-i yogo, unaa kā ka da nuōni maņ suyaanģ yieņģu ņ tīēnaana tīnniņ-dūņ-nu ta ņ wuo kūōma; fuō u siē bi kā na ta na wuo wēi? ¹¹ Duō wuo aa u huōņģa saa ji hūu-ma, naņ sōsuōmunģu'i saa jo baa mafamma-i wēi? Nuōnei ciē u kōsuōņ u fēre. A ne da *Kirsa kuu fuō bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diiloņ-dūņ-baamba maņ saa hi naņ kaasinni-i yogo na guōl ba gbēini-i Diiloņ-hūmelle-na, na saaya na suō wuō na ce-ma Kirsa fuō fēre yaa nuō-i. ¹³ Ku'i ciē na da muō da mi suō wuō da mi wuo daaku-i, mi ka guōl mēlņo gbēini-i Diiloņ-hūmelle-na, mi ne ku bīņkūņģu-i aa yanģ-ku; mi siē tiraa dii-ku mi nuņģu-na.

9

Kumanģ saaya baa Yesu pōpuōrbiemba-i

¹ Muō mi siē gbāa ce kumanģ dōlaanu-miē wēi? Yesu *pōpuōrbilonģ muō sī wēi? Mi saa da Itieņo-i Yesu-i baa mi yufelle-i wēi? Miņ ciē maacemma maņ hā Itieņo-i, ma'i sī namaaņo-i wēi? ² Banaņ da ba fi'a ba saa hūu-ma wuō Yesu pōpuōrbilonģ muō, namaa fuō na saaya na hūu-ma. Naņ hūyāa Itieņo maama-i mi wulaa, ku yaa pigāaņ wuō Yesu pōpuōrbilonģ muō.

³ Bamaņ ciēra mi maacemma saa fa, miņ ka waņ mamaņ baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pōpuōrbienģ miēņo-i i sa wuo wēi? I sa nyōņ wēi? ⁵ Mi saa saaya mi jā ciēņo Diiloņ-dūņ-baamba-na u tuō wuōra baa-mi ņaa Yesu pōpuōrbiembaņ ceņ-maņ dumaa baa Itieņo hāmba-i a naara Piē wēi? ⁶ Sisō muō baa Barnabasi-i yonģ, miēmei saaya i ce maacemma-i a taara i nuņ-juuru-i? ⁷ Naņ siire, na nuō wuō molo kāa sorosimma-na aa tuō pā u fēre wēi? Sisō mēlņ daayo sūō tibinni-i aa u sa wuo ni bienģa-i? Da ma'i bi sī āncīnanģ daayo sa nyōņ u muōru nōnō-i? Na nuō-ma dede wēi?

⁸ Miņ waņ nelma maņ daama-i, nelbiliemba'i jōģaanģ dumaanģo-na yonģ wēi? Ma sī maaduōma famma yaa bi nyēģāaņ *Moisi *āņģinamma-na ke? ⁹ Ma nyēģāaņ āņģinamma-na ninsoņo wuō: «*Niij duō tuō muo dīmma-i ņ saa saaya ņ vaa u nuņģu-i.*»* Ku ce namaa na'a Diiloņo kaalaaya niimba yaa aa waņ mafamma-i wēi? ¹⁰ Ma sī nel daama waanģ a vii miēmei ke? Coima saa fa, ma fuliinu miēmei. Ma sī umanģ duō tuō kū, u suyaa wuō u ka da bīņkūņģu ku'i ciē u tuō kū ke? Nuō da ņ suō wuō naņ dīmma ciē dēdiēni hiere, ņ waa hie kā wuō naņ ka muo-ma? Da ņ da umanģ muyaanaņ u dīmma-i, u suyaa kerre wuō u ka

* 9:9 Anģinamma tiyemāņ-sebe (Deutéronome) 25.4; Tim. dē. 5.17-18

da belle-mei ku'i cie. ¹¹ Inj cie Diilonj-maacemma-i na hōlma-na, kuu dii ņaa i duu dīmma. Da ņ duu dīmma-i, ņ saa saaya ņ kar-ma wēi? ¹² Bamaņ wuyaaņ na nagāņ-niini-i wuō ni vii-ba, ni vii miēņo-i yaņ bafamba-i. ņga i fiinaaņ aa bel i mulīema-i nammu hāi. I sa taara *Kirsā *Neldōdōlma bir baa ma huōņgu ku'i cie i hīrā i mulīema-i.

¹³ Ma sī na suyaa kerre wuō bamaņ cieņ maacemma-i *Diilodubuō-i-na, ba niiwuoni hel Diilodubuō yaa nuō-i kē? Aa suō wuō *Diilojigāntaamba niini bi hel ba maacemma'i nuō-i kē? ¹⁴ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ waaņ Neldōdōlma-i. Itieņ wuō ba ta ba wuo ma'i nuō-i.†

¹⁵ Na nagāņ-niini vii-mi, ņga mi niē-ni aa yaņ-ni. Baa na da niē sī mei taara na ta na hā-mi bīņkūņgu ku'i cie mi ta mi waņ nel daama-i de! Ma'i sī. Aa mi da mi cārā na wulaa, bōlbōl mi ku. Miņ waņ Diilonj-nelma-i gbāņgbāņ mi sa hūu bīņkūņgu, ku fē mi huōņga-i. Aa molo siē gbāa ce mi yaņ kufaņgu-i. ¹⁶ Mi siē gbāa gbēliēņ mi fēre wuō mi waņ Neldōdōlma. Maacemma namma-i, ku dōlaanu-miē o, ku saa dōlnu-miē o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, sūlma haraa-miē. ¹⁷ Kuō muōmei naa sire mi fēreņ nuō ta mi ce-ma, mii naa saaya baa pāmma, ņga mei saa sire mi fēreņ siremma, Diilonj'o'i ciēra mi ce-ma. ¹⁸ Terieņgu faņgu-na, mei maacemma sullu yaa hadu-i? Du yaa a waņ Diilonj-nelma-i gbāņgbāņ, mi baa hūu bīņkūņgu a ne da mii naa saaya mi hūu.

¹⁹ Mii dii mi fēreņ nuō, ņga mi cie mi fēre na hieroņo-i na kōrieņ muō da mi gbāņ da nuōmba bōi hā Kirsā-i. ²⁰ Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fēre Yuifuyieņ muō da mi gbāņ da-ba. Na saa da, Moisi āņjīnamma siē gbāa yuu-mi baa wēima, ņga da mi waa baa bamaņ wuōyaaņ-maņ, mi ta mi wuō-ma da mi gbāņ da-ba. ²¹ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ sa suyaaņ Moisi āņjīnamma-i, da mi bi waa bafamba hōlma-na, mi ce mi fēre ba temma-i da mi gbāņ da-ba. Ku saa ce ņaa mi taara mi cira mi cīnaana Diilonjō āņjīnamma-i de! Ma'i sī. Mi wuō ma yaa-i Kirsā wuōsaāņgu-na. ²² Da mi waa baa bamaņ saa naņ kaasīnni yogo Diilonj-hūmelle-na, mi ce mi fēre ņaa mei fēre-i mi saa hi naņ kaasīnni yogo, da mi gbāņ da-ba. Da mi suur terieņgu terieņgu, mi ce mi fēre terieņgu faņgu taamba temma, da mi gbāņ da banamba kor-bei. ²³ Mi ce daama-i hiere Neldōdōlma da ma gbāa hi terni-i hiere aa muōmi bi da mi kūņgu-i.

²⁴ Na suyaa wuō gbaruntaamba gbar hiere, ņga umaņ duō ta yaņ banamba-i u yaa yaraa; aa ba pā u yaa-i. Terieņgu faņgu-na, gbāaņ ba baa ta aa yaņ-na. ²⁵ Bamaņ taaraayaņ ba ka finu gbaruņgu-na, ba hīrā mulīema-i ku tigiima-na. Ba ce mulīema famma-i da ba ka da kumaņ ku sa gbāņ bīēnamma. A ne da miē in donyaņ kumaņ, ku sa bīēna da. ²⁶ Ku'i cie na da muō miņ gbar mi kā, mi sa gbar mi yuņ-nu. Mi saa baa ciekūrāņo maņ sa jafāaņ u yuņ-nu. ²⁷ Mi ce mi kūōma-i kpāncōlgūō aa mi suō mi fēreņ belma. Mi sa taara da mi ji waņ Diilonj-nelma-i tī baa banamba-i muōmi hel hōntōbiloņo.

10

Yaaņ cufieņa buolma-i

¹ Tobīņ namaa, mamaņ daa i bīncuōmba-i *Moisi bāaņgu-na, mi taara na suō-ma hiere. Duherru nandu naa cīnnu-bei a saaņ-ba ba kā ka karnu dāmmanj-nuoraāņgu-i. ² Ku cie ņaa ba *baatisēņ duherru-na baa dāmmanj-nuoraāņgu-na a ce kuuduōņgu baa Moisi-i. ³ Ba hieroņo-i ba wuyaa Diilonj-niiwuoduōni, ⁴ aa nyōņ Diilonj-hūnduōma. Hūmma famma taa ma hel tāmpēlleņ, aa tāmpēlle fande yaa waa *Kirsā-i. U waa baa-ba terni-na hiere. ⁵ Mafammaņ fiē ce, ba fōņgūō saa ta ba ce Diilonjō huōņga-i, ku'i cie ba wuōra ku dii *hīekuraāņgu-na.

⁶ Nel daama cie da ma pigāaņ-ye wuō i saa saaya i yaņ āmbabalma cemmanj-maama ta ma dōlnu-yiē ņaa maņ taa ma dōlnu i bīncuōmba-i dumaa. ⁷ Baa na ta na buol cufieņa-i ņaa i bīncuōmbaņ taa ba ce dumaa. Diilonj-nelma waaņ-ma wuō: «Ba tīēnaana

† 9:14 Niēņ Like sebe-i-na 10.7.

wuo niwuoni-i aa nyōj kolma-i. Baņ juo wuo tī, ba sire ce ba bāaņgu-i.»* 8 Baa na yaņ i tie ce figiņ-kakarkuonjo-i ņaa i bīncuamba naņ ceņ dumaa. Ba cie ku yaa-i nuamba neifeņ-cīncieluo baa di diei nuamba nuosiba ndii kuu-bei yinduonju-na.† 9 Baa na yaņ i feņ Kirsa-i ņaa i bīncuamba naņ fieņ-yo dumaa a ce jēnaamba doņ-ba ko-ba.‡ 10 Baa na ta na waana ņaa i bīncuamba naņ waanaņ dumaa, a ce *dorpōpuorbilonjo maņ kuonju nuamba-i u jo ji ko-ba.§

11 Nel daama cie nuamba da ba gbāa suō ba fefeņ belma. Ba nyegāaņ-ma da ba gboya mie maņ piyaa miwaanjo timma-i. 12 Terieņgu faņgu-na, umaņ duō tuō ne wuō sī fuō yieraaya u gbeiniņ, u gbāņ u baa ji cii. 13 Mamanj guōlaaņ nelbiliemba gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, ma yaa bi guōlaaņ namaa niini-i. ņga Diilonjo-i nunni hāi tieņo sī; u sie yaņ ma jīnya-nei. Kumaņ da ku ta ku guōl na gbeini-i, u ka kāyā-nei aa pigāaņ-na naņ ka ce dumaa hel-kuō.

14 Mi jēnaaņ namaa, terieņgu faņgu-na, jande, nieņ cufieņa buolma-i aa na yaņ-ma. 15 Mi suyaa mie na suō kuyunju ku'i cie mi ta mi piye baa-na dumande-i. Miņ waņ mamaņ, namaa fefe-i nieņ-maņ na ne, coima wei? 16 Die tie wuo Itieņo niwuoni-i, iņ jaal Diilonjo-i ciinga maņ maa-na-i, ka sa pigāaņ wuō Kirsa tāmma yaa cie i waa u horre-na wei? Iņ bi calnuj *buruo maņ baa i-naa, u'i sa pigāaņ wuō Kirsa kūōma yaa cie i waa u horre-na wei? 17 Buruo diei dii; iņ fie ciinu, i wuo burduonjo faņo yaa-i. Ku yaa pigāaņ wuō ii dii horduolenj.

18 Nieņ *Isirahel-baamba-i, ba mumbuolmuņ-terieņgu-i Diilonj-kūņgu, a ce dumaanjo-na, bamaņ wuyaāņ bīmbaamba maņ baņ koņ-baņ terieņgu-na, kutaamba dii Diilonjo horre-na. 19 Ku saa ce ņaa mi taara mi cira cufēllu-i baa du kūōma-i nii dii baa yunju waama namma, 20 ma'i sī. ņga mi taara mi cira baņ koņ bīmbaamba maņ cufieņa-na, ba sa ko-ba ba hā Diilonjo, ba ko-ba ba hā *jīnabaa. A ne da mi sa taara weima waa na hōlma-na baa jīnabaa-ba-i. 21 Na sie gbāa nyōj baa Itieņo ciinga-i aa miel nyōj baa jīna ba kaanga-i. Na sie gbāa wuo Itieņo niwuoni-i aa tiraa miel wuo jīna ba niini-i. 22 Die vaaya kufaņgu-i, Itieņo huōņga ka du baa-ye; a ne da i sie gbāa fi baa-yo.

Yaāņ i tie kāyā i-naa Diilonj-hūmelle-na

23 Na ciera bīņkūņgu saa nyaa-ye. Niņonjo, bīņkūņgu saa nyaa-ye, ņga bīmbīnni hieronjo saa fa baa-ye. Bīņkūņgu saa nyaa-ye, ņga bīmbīnni hieronjo sa ce i naņ kaasīnni Diilonj-hūmelle-na. 24 Neliēņo neliēņo, u saaya u tuō taara banamba fafaāņgu, u baa tuō ne fuō kūņgu-i.

25-26 Ma nyegāaņ Diilonj-nelma-na wuō: «Miwaanjo-i baa u huōya-niini-i hiere Itie fuō niini-i»*, a ce dumaanjo-na, da na da kūōma maņ sanja-na, na baa cira na yuu ma sīnni-i, na sāa na wuo; na baa jaana na hōmmu-i.

27 Moloņ duō bī-ni wuō ņ kā na ka wuo niwuoni, da kuō kutieņo saa hūu Yesu maama-i, da ņ kā, da ba hā-ni kumaņ, ņ baa jaana ņ huōņga-i, ņ hūu ņ wuo fieya aa ņ baa yuu moloņo baa weima. 28 ņga moloņ duō da tūnu-nie wuō kūōj daama-i cufēlluņ-kūōma, ne kutieņo-i aa ņ yaņ; baa wuo. Da ņ wuo, ņ ka hā kutieņo-i āņjōgōbabalamma. 29 Mi saa ne namaa āņjōguōma aa piye, mi nie umaņ gbuōya-nei fuō maama'i aa piye.

Unaa gbāa cira: «Da kuō bīņkūņgu saa nyaa-mi, ma da nie na'a mi saa saaya mi wuo daaku-i, wuō da mi wuo-ku mi ka hā unāņo āņjōgōbabalamma? 30 Da mi da kuuwuonju-i aa jaal Diilonjo-i aa suō da mi wuo-ku, ma ce nie unaa jo ji tuō gāņ baa-mi wuō mi cie nie wuo-ku?» 31 Mi gbāa waņ mamaņ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyōj wa! Sisō da na ta na ce bīņkūņgu bīņkūņgu, na saaya na ta na ce-ku Diilonj-yerre fafaāņ-nu. 32 Baa na yaņ na ciluō tuō guōl banamba gbeini-i; u baa guōl *Yuifu ba niini-i, u baa guōl *niēraamba

* 10:7 Helmaņ-sebe (Exode) 32.6

† 10:8 Nieņ Kāmmanj-sebe-i-na (Nombres) 25.1-9.

‡ 10:9 Nieņ

Kāmmanj-sebe-i-na (Nombres) 21.4-7.

§ 10:10 Nieņ Kāmmanj-sebe-i-na (Nombres) 17.6-14.

* 10:25-26

Gbeliemaņ-nalāaņgu (Psaume) 24.1

niini-i, u baa bi guəl Diilon-dūn-baamba niini-i. ³³ Taa na ce mei temma: Muomi vaa mi fere weiima-na hiere ta mi ce kuman kāayān nuomba-i. Mi sa taara mei fafaanngu, mi taara nuomba-i hiere ba fafaanngu Diilonu duɔ kor-ba.

11

¹ Muominj biyaa *Kirsa maama-i dumaa, namaano-i biyaan mei bi maama-i dumai.

Cienjo saaya u suuye u yungu-i Diilocārālle-na

² Kasi saa da-na: Minj waan nelma manj baa-na, na wuɔ ma hūmelle-i. Weiima-na hiere mi nelma sa karaanu-nei. ³ Nga mi taara na suɔ wuɔ *Kirsa yaa nuomba-i hiere ba yungu-i. Bibienjo yaa cienjo yungu-i aa Diilonu yaa Kirsa yungu-i. ⁴ Bibienj nuɔ da η yan η cucūngu-i η yungu-na aa ta η cārā Diilonu-i, sisɔ ta η wan Diilopɔpuɔrunngu-i, kuu dii ηaa η saa kān Kirsa yaa-i. ⁵ Aa cienj duɔ yan u yungu-i gbāngbān aa tuɔ cārā Diilonu-i sisɔ duɔ yan-ku aa tuɔ wan Diilopɔpuɔrunngu-i, kuu dii ηaa u saa kān u bɔlɔ yaa-i, a ne da u yaa u yungu-i. Cienjo fanjo temma dii ηaa cienjo manj cirii u yungu-i. ⁶ Cienjo manj duɔ u sa taara u vaa bīnkūngu u yungu-na, u sa hāyā-kuɔ bɔlbɔl wei? Nga i suyaa wuɔ cienj duɔ cir u yungu-i, sisɔ duɔ hāyā-kuɔ, ku da-yo senserre, terienngu fanngu-na bɔlbɔl u tuɔ suuye-kuɔ. ⁷ Bibienjo yaa Diilonu nabieraño-i, u yaa pigāan Diilonu fafaanngu-i, a ce dumaano-na, duɔ tuɔ cārā Diilonu-i, u saa saaya u suuye u yungu-i. Aa cienjo pigāan bibienjo fafaanngu. ⁸ Na saa da, Diilonu saa hiel bibienjo-i cienj-na, u hielaa cienjo yaa bibienjo-na. ⁹ Aa ku saa ce ηaa ba maa bibienjo yaa a hā cienjo-i de! Ba maa cienjo yaa a hā bibienjo-i. ¹⁰ Terienngu fanngu-na, cienjo saaya u ne *dɔrpɔpuɔrbiemba-i aa tuɔ suuye u yungu-i a pigāan u munyierammu-i. ¹¹ Nga na saaya na suɔ wuɔ Itienjo wulaa, bibienjo sie gbāa muo sántorma baa cienjo-i, aa cienjo sie bi gbāa muo sántorma baa bibienjo-i. ¹² Mi taara mi cira, cienjo hilaa bibienj-na aa bibienjo hel cienj-na, aa ba hāi-i-na hiere ba hilaa Diilonu-na.

¹³ Namaa fere-i nienj-kuɔ na ne! Cienj duɔ yan u yungu-i u saa suuye-kuɔ aa tuɔ cārā Diilonu-i, ku biyaa wei? ¹⁴ Ma sī na daa bibienjo yukuɔsīn da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre ke? ¹⁵ A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilonu hāa bafamba-i yukuɔsīnni-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. ¹⁶ Umanj duɔ u dii nuharungu nel daama-na, kutienjo saaya u suɔ wuɔ Diilon-dūn-baamba-i terni-na hiere a naara mie fere-i i ce-ma dumai.

Itienjo niiwuoni maama-i

¹⁷ Minj ka dii mi nunngu-i mamanj nuɔ-i fiefie-i-na, mi sie gbeliēn-na. Na tigiima sa kāyā-nei Diilon-hūmelle-na, ma guɔla-nei. ¹⁸ Mi nuɔ ba'a da na tigiin na-naa, banamba bɔ ba den, aa mi suyaa mie ma gbāa ce. ¹⁹ Mi suyaa mie na saaya na bɔrɔ ku yaa bamanj nyaarāa Diilonu-na ba ka suɔ. ²⁰ Da na jānu na-naa da na wuo Itienjo niiwuoni-i, na sa wuo-ni ninj saaya ni wuo dumaa. ²¹ Niiwuonj da ni hi wuoma, na kā ka bie na juurumbaa. A ce dumaano-na, banan da ba ce ba tīe baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyɔn ye ta ba ce konhiliingu. ²² Da na da na sa taara na cal baa moloño, bige-i cie na sa wuo dii na cīnnin aa ta na jo? Sisɔ na taara na bīena Diilon-dūn-baamba yerre yaa wei? Bige-i cie na ta na ture sūntaamba yammu-i? Na'a mi wan wuɔ nie baa-na? Na taara mi gbeliēn-na wei? Mi sie sie aa gbeliēn-na.

²³ Minj daa mamanj Itienjo wulaa aa wanj-ma baa-na ma yaa daama: Banj ηa naa saaya ba bel Itienjo-i Yesu-i isuɔnggu manj nuɔ-i, wuɔ bie *buruo ²⁴ aa jaal Diilonu-i, aa būlnu-yuɔ aa cira: «Mi kūoma yaa daama-i minj hān-nan baa-ma, taa na ce minj cie kumanj daaku-i mi maama ta ma tīenu-nei.» ²⁵ Banj juɔ wuo niiwuoni-i tī, wuɔ bie duvɛño ciin-na hā-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tamma manj ka kūnna, kuu dii ηaa ma yaa daama-i ciingana. Diilonu ka bel u *tobisifelenni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyɔn-yo huɔnggu huɔnggu, na ce minj cie kumanj daaku-i mi maama tīenu-nei.» ²⁶ Na saa da, aa Itienjo suɔ duɔ bir jo, huɔnggu huɔnggu, da na wuo buruo-i wuonj daama temma-i aa nyɔn duvɛño-i, na wan u kuliingu maama yaa dumaano-na. ²⁷ Ku'i cie na da umanj duɔ waa waama namma aa

wuo Itienjo buruo-i, sisə aa nyəŋ Itienjo duvēŋo-i, kutienjo saa kǎŋ Itienjo kūōma-i baa u tǎmma-i hiere; a ce dumaanjo-na, Diilonjo ka yuu-yo. ²⁸ Terienju fanju-na, nelienjo nelienjo, u saaya u ne u fere igēna aa suə duə wuo buruo daayo-i aa nyəŋ duvēŋ daayo-i. ²⁹ Uman duə saa kǎŋ buruo daayo-i baa duvēŋ daayo-i wuo Itienjo kūōma*, aa suuye u yufienja-i a wuo-ni, Diilonjo ka gǎŋ baa-yo. ³⁰ Ku'i cie na da jaamba-i baa jeliemba maaraaya na hǎlma-na baa kuliŋgu-i hiere. ³¹ Kuə i taa i ne i fere igēna aa suə tie wuo, Diilonjo naa waa hie tuə gǎŋ baa-ye? ³² Nga Diilonjo sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i cie u tuə gǎŋ baa-ye u dii-ye hūmelle-na.

³³ Tobin namaa, terienju fanju-na, da na jānu na-naa da na wuo Itienjo niwuoni-i, ciyaan na-naa. ³⁴ Nyul da mu waa uman nuə-i, u wuo dii u ciŋ-nu aa u tuə jo, ku yaa da na ji jānu na-naa u sie cǎl Diilonjo ji tuə gǎŋ baa-yo.

Nelma man tīyāa, da mi kā mi ka fienu-mei.

12

Diilonj-Yallen hǎŋ nuəmba-i fōŋgōbaa-ba man

¹ Tobin namaa, mi nunju ka hi *Diilonj-Yalle maacemma yaa fiēfiē-i-na; mi taara ma kaala na wulaa. ² Na suyaa wuo nan ŋa na'a na saa hi hū Itienjo maama-i na taa na gbar na nyaanu tinni, a ne da nunni sǎ baa-ni ni ta ni piiye. ³ Ku'i cie mi ta mi taara mi wan-ma baa-na mie Diilonj-Yalle sie gbāa waa moloŋ-na aa kutienjo wuo Yesu dāŋgāan! Ma sie gbāa ce. Aa molo sie bi gbāa cira Yesu yaa Itienjo-i, da Diilonj-Yalle saa dii-ma u nun-nu.

⁴ Diilonj-Yallen hǎŋ nuəmba-i fōŋgōbaa-ba man ba ta ba ce Diilonj-maacemma-i baa dii sǎnni bəi, ŋga Diilonj-Yalduəl daade yaa hǎan-ban baa-ba. ⁵ Maacemma sǎnni dii bəi, ŋga ma ce hǎ Yunteduəŋo yaa-i. ⁶ Ancemma dii bəi, ŋga Diiloduəŋo faŋo yaa hǎan i hieroŋo-i ku fōŋgūə-i i tie ce-ma. ⁷ Diilonjo hǎa-ye fōŋgōbaa-i yun-ŋin i tie fa i-naa maama. Fōŋgōbaa-ba famba yaa pigāan Diilonj-Yalle maacemma-i. ⁸ Diilonj-Yalle ce unajo nelnurāŋo, aa ce unajo ānsuəmantienjo. ⁹ Diilonj-Yalduəl daade hǎ unajo fōŋgūə-i u haa u nanja-i Diilonjo-na ninsoŋ-haama, aa hǎ unajo fōŋgūə-i u tuə sire jaamba. ¹⁰ Di hǎ unajo fōŋgūə-i u tuə gbǎ u ce himma, aa hǎ unajo u tuə ce Diilopəpuərn, aa hǎ unajo u tuə suə Diilonj-maacemma-i u bəro-mei baa *jina ba maama-i. Di hǎ unajo fōŋgūə-i u tuə gbǎ u piiye nelfemma, aa hǎ unajo u tuə gbǎ u hielnu-mei. ¹¹ Diilonj-Yal daade yaa cieŋ mafamma-i di diei yon. Fōŋgūə man duə dǎlnu-die di hǎ-ni baa u yaa-i.

Diilonj-dūŋ-baamba dii ŋaa nelfifjo

¹² Terni bəi dii nelien nuə ŋ kūōma-na. Nga ni gbuənu hiere ce kūōduəma. Tern daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuənu ce nelduəŋo. Baman hūyāa *Kirsā maama-i baa dii dumei. ¹³ I hieroŋo-i hiere i daa batemu-i Diilonj-Yalduəl daade'i nuə-i a gbonu ce ŋaa nelduəŋo; *Yuifubaa o, *niəraamba o, kəraamba o, nebimba o, Diilonj-Yalduəl daade yaa dii i hǎmmu-na. ¹⁴ Nelbilonj kūōma-i terienju diei sǎ, terni bəi gbuənu ce-ma. ¹⁵ Gboluonj da ku cira: «Muə sǎ nanja-i, mi nunju si dii kūōma-na», gbǎŋgbǎŋ sǎ wei? Kufanju gbāa bə ku deŋ wei? ¹⁶ Tūŋ da ku cira: «Muə sǎ yufelle-i, mi nunju si dii kūōma-na», ku saa kar coima wei? ¹⁷ Kuə nelbilonj kūōma-i hiere maa naa waa yufelle yon, ii naa tie nu nie? Aa kuə maa naa waa hiere tūŋgu, ii naa tie nu hūlāanju-i nie? ¹⁸ Na saa da, Diilonjo saa ma-ye u yun-nu. U maa-ye kuŋ dǎlaanu-yuə dumaa; a səgəlnu i terni-i un taaran ni waa kusuəŋ-nu. ¹⁹ Kuə terienju diei waa nelbilonjo-na, baa naa saa ta ba bǎ u kūōma-i wuo kūōma. ²⁰ Terni bəi dii nelbilonjo kūōma-na, ŋga ni gbuənu ce kūōma diei.

²¹ Yufelle sie gbāa gbē nanja-i wuo: «Mi sa taara-nie.» Yunju sie bi gbāa gbē gboluonju-i wuo: «Mi sa taara-nie.» ²² In neŋ terni man i kūōma-na wuo yunju si dii-nie, ni yaa faan i maama-i ni yan. ²³ In'a i sa kǎŋ terni man, i bel ni yaa-i fafamma. In fuo niman aa

* **11:29** Verse daayo gbāa bi nu nun daama-i: «Uman duə saa kǎŋ Itienjo horre-i aa suuye u yufienja-i wuo buruo daayo-i aa nyəŋ duvēŋ daayo-i, Diilonjo ka gǎŋ baa-yo.»

i sa sie waņ ni maama, i ne ni yaa-i fafamma ²⁴ a ne da terni maņ niifuoni sī i sa ne-ni dumaano-na. In'a i sa kāņ terni maņ i kūōma-na, Diilonjo maa-ye aa ce terni fanni waa baa yuņgu. ²⁵ U saa tuō taara i kūōma terni muo sāntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jōguoņ ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. ²⁶ Terieņgu diei da ku ta ku jaņ, terni nanni ce kuuduōņgu baa-ku hiere. Da ba ce terieņgu diei bōi, ninanni hōmmu bi fē hiere. ²⁷ A ne da namēi Kirsa kūōma-i. Na hieroņo-i hiere naa dii baa na terni u kūōma-na. ²⁸ Ku'i cie na da Diilonjo hāa nuōmba-i ba da-ba-deņ maacemma u dūņgu-na. U duoņ ce banamba Yesu *pōpuōrbiemba igēna, aa ce banamba ta ba ce u pōpuōrunģu, aa ce banamba Diilonelpigāataamba, banamba ta ba ce gbere-weima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kāyā nuōmba, banamba yaataamba, banamba bi ta ba piiye nelfelemma. ²⁹ Ba hieroņo-i Yesu pōpuōrbiemba wei? *Diilopōpuōrbiemba wei? Ba hieroņo-i nelpigāataamba wei? Ba ce gbere-weima wei? ³⁰ Ba hieroņo-i ba sire jaamba wei? Ba gbā ba piiye nelfelemma-i wei? Ba gbā ba hielnu-mēi wei? ³¹ *Diilonj-Yalleņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, gbāaņ na da bamaņ faa yaņ beī. Gbāaņ na da bamaņ kāyāņ nuōmba-i ba yaņ. Mi ka pigāaņ-na kumaņ yuņgu yaņ hiere; ku yaa ņaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

¹ Halle da ņ fiē ta ņ nu nelma-i hiere hīēma-na ka cor baa *dōrpōpuōrbiemba maama-i, da kuō nelnyulmu si dii-niē, ņ ce gbāņgbāņ. Dumaano-na nii dii ņaa joloņo maņ baņ mar-oņ ba yuņ-nu, sisō kpoņo maņ baņ mar-oņ ba yuņ-nu; u tuō du u ce ijieni nuōmba tūnni-na yoņ. ² Da ņ fiē ta ņ gbāņ ņ ce Diilopōpuōrni-i; aa ta ņ suō weima-i hiere, aa bi ta ņ suō Diilonjo kusūņgu-i, da ņ fiē haa ņ naņga-i Yesu-i-na fuō a gbāa ta ņ ce tānni ta ni forra, nelnyul da muō muu si dii-niē, ņ ce gbāņgbāņ. ³ Da ņ fiē cal ņ nagāņ-niini-i hiere hā sūntaamba, da ņ fiē sie ba dii-ni dāamu-na Diilonj-hūmelle maama-na, nelnyul da muō muu si dii-niē, ņ ce gbāņgbāņ.

⁴ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, u huōņga sa huol, u faa, u sa nenu, u sa tēteņ u fere, bombolma sa dōlnu-yuō. ⁵ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, u sa ce senda-weima, u sa taara u fereņ fafaaņgu, u huōņga sa guōla, u sa tiera nelma u huōņ-na. ⁶ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, āmbabalma sa dōlnu-yuō, ninsoņo yaa dōlaaņ-yuō. ⁷ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, u tiil weima-i hiere nammaņ temma, u hūu weima-i hiere, u haa u naņga-i Diilonjo-na weima-na hiere aa tiraa tuō hīrā u kūōma-i.

⁸ Nelnyulmu sa ji tī dede, ņga yiingū dii baa yiingū Diilopōpuōrunģu cemma ka bāl, nelfelemma wamma ka bāl, mēl suō yiēņgu, ku sie ji waa. ⁹ Na saa da, miē sōsuōmuņgu saa hi ku fuoņgu-i aa in ceņ Diilopōpuōrunģu maņ, i sie gbāa ce-ku hi ku fuoņgu-i. ¹⁰ ņga Diilonj duō ji hā-ye kumaņ hii ku fuoņgu-i, kumaņ saa hi ku fuoņgu-i ku ka gbuo.

¹¹ Na saa da, in ņa naa waa bisālņ miēņo-i, i taa i piiye bisānsīnni aa tiē jōguoņ bisānsīnni aa bi tiē ce bisānsīnni. I yammū jūō cē huōņgu-na, i saa nanna bisānsīnni-i wei? ¹² Kuuduōņgu yaa baa daaku-i; in daņ mamaņ nyuņgo-i-na ma saa kaala i wulaa, ņga yiingū dii baa yiingū, ma ka kaala i wulaa hiere da gbaa! I sa suō Diilonjo-i fafamma fiēfiē-i-na, ņga yiingū dii baa yiingū i ka suō-yo ņaa fuō fere uņ suō-yeņ dumaa.

¹³ In yeņ terieņgu maņ nuō-i nyuņgo-i-na, bīmbīnni siei dii: āņhūuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. ņga ni siei-i-na, nelnyulmu yaa yuņgu.

14

Nelfelemma kūņgu-i baa Diilopōpuōrni kūņgu-i

¹ Gbāaņ kpelle nelnyulmu waa-nei. *Diilonj-Yalleņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, taa na kuye ba maama. Ku huraa baņ ceņ Diilopōpuōrni-i baa umaņ. ² Umaņ duō tuō piiye nelfelemma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piiye baa nelbiliemba, u piiye baa Diilonjo.

Nelma maņ fuyaa nelbiliemba-na, Diilonj-Yalle diyaa ma yaa kutienjo nuņgu-na u tuo waņ-ma. ³ Nga umañ cieņ Diilopõpuõrunģu-i, u kāyā banamba-i ba ta ba naņ kaasinni Diilonj-hūmelle-na, u dii sirēiņa bei, aa bi dii holle bei. ⁴ Umaņ piiyeņ nelfelemma-na, ku kāyā fuo da-u-diei yonj. A ne da umañ cieņ Diilopõpuõrni-i, ku kāyā Diilonj-dūņ-baamba-i hiere ba kūņģu-na.

⁵ Mi taara na hieroņo-i na ta na piiye nelfelemma-na, ņga mamaņ yuu mi huoņga-i yaņ, ma yaa ņaa na ta na gbā na ce Diilopõpuõrni-i. Umaņ cieņ Diilopõpuõrni-i u fa weima u yaņ umañ piiyeņ nelfelemma-na. Mi saa yagar-ma duo tuo piiye aa tuo hielnu-mei u hā Diilonj-dūņ-baamba-i.

⁶ Tobij namaa, ņaa muo da mi gbuu kā na terienģu-na hāa, aa Diilo saa carra-mie baa nelma mi da mi ka piiye tūnu-nei, mi saa kā baa sõsuõmufelēņģu da mi ka pigāaņ-na, mi saa kā baa Diilopõpuõrunģu da mi ka waņ baa-na, mi saa bi kā da mi ka hāalā-nei bīņkūņģu, aa kā ka ta mi piiye nelfelemma-na, ku gbāa kāyā-nei bige-i nuo-i? ⁷ Kuuduõņģu yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yuņ-nu, naņ gbāa ce nie suõ baņ mar nalāaņģu maņ? ⁸ Aa umañ buuņ yerre-i, duo saa bu-de fafamma, hai ka suõ wuo ku duu aa hel kā berru-na? ⁹ Kuuduõņģu yaa baa namaaņo-i; da na ta na piiye nelma maņ nuõmba sa nu-ma, ba ka ce nie suõ naņ mamaņ? Kuu dii ņaa na hiel na nuņ-fafalmu yonj. ¹⁰ Nelma bõi dii hēma-na, aa yuņģu dii ma hieroņo-na hiere. ¹¹ Nga moloņ duo tuo piiye baa-mi aa uņ piiyeņ baa-mi nelma maņ nuo-i mi sa nu-ma, kutienjo waa nerienjo muõmi wulaa aa mei ferē-i mi bi waa nerienjo muõ fuo u wulaa. ¹² Terienģu faņģu-na, Diilonj-Yalleņ hāņ nuõmba-i fõņģõbaa-ba maņ, naņ kuņ ba huoņ-nu, gbāaņ na da bamaņ kāyāņ Diilonj-dūņ-baamba kā yaaņ-na.

¹³ A ce dumaaņo-na, umañ piiyeņ nelfelemma-na, u saaya u cārā Diiloņo hā-yo ku fõņģõ-i u tuo hielnu uņ waņ mamaņ. ¹⁴ Da mi ta mi cārā Diiloņo-i nelfelemma-na, mi huoņga cārā ninsoņo, ņga mi sa suõ miņ waņ mamaņ. ¹⁵ Terienģu faņģu-na, mi ka ce bige-i? Mi ka cārā Diiloņo-i nelfelemma-na, mi ka bi cārā-yuo mi nelma-na. Mi ka hāl neini-i a tuõlnu Diiloņo-i nelfelemma-na, mi ka bi hāl-ni tuõlnu-yuo mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i sī, da ņ jaal Diiloņo-i nelfelemma-na yonj, niņ yeņ baa bamaņ ba ka ce nie suõ wuo ņ pāa Diiloņo-i jaaluņģu aa da ba sie wuo: «Ma cie»? ¹⁷ N jaaluņ da ku fie fa nie nie, ku sie gbāa kāyā moloņo Diilonj-hūmelle-na.

¹⁸ Muõ miņ yar-naņ hiere nelfelemma wamma-na, mi jaal Diiloņo-i mafamma-na. ¹⁹ Nga Diilonj-dūņ-baaņ mie die tigiņ, mei sa piiye nelfelemma-na agaga aa nuõmba sie da manamma kūņ. Mei taara mi piiye da ku fie waa nelma hāi yonj, ma suur nuõmba tūnni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobij namaa, baa na ta na jõģuõņ ņaa bisālņ namaa, taa na ce bīncõmma. Nga da kuõ kuubabalaaņ cemma-i, cieņ na ferē bisāmbien namaa. Bafamba sa suõ kuubabalaaņģu cemma-i. ²¹ Ma nyegāaņ *āņjīnamma-na wuo: Itienjo ciēra:

*«Miņ taaraņ mi waņ mamaņ baa *Isirahel-baamba-i,*

mi ka ce niēraamba yaa waņ-ma baa-ba.

Mi ka piiye niertimma baa-ba.

*Mafaņ da ma fie ce, ba sie nu mi nuņģu-i.»**

²² Terienģu faņģu-na, ku pigāaņ wuo nelfelemma saa ce Diilonj-dūņ-baaņ maa-na, ma cie bamaņ saa hūu Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopõpuõrunģu saa ce bamaņ saa hūu Yesu maama-i ba maa-na, ņga ku cie Diilonj-dūņ-baaņ maa-na.

²³ Naa Diilonj-dūņ-baaņ da ba tigiņ hiere aa doņ ta ba piiye nelfelemma-na ba hieroņo-na hiere, nelgbāņģbālāņ duo jo ji suur na hõlma-na, sisõ umañ saa hi hūu Itienjo maama-i, a da na ce dumaaņo-na, u sie cira na pielaa wei? ²⁴ Nga da na waa hiere ta na ce Diilopõpuõrni, aa umañ saa hi hūu Itienjo maama-i u jo ji suur nu na piiye, u ka suõ

* 14:21 Isayi (Ésaie) 28.11-12

terienḡu-na wuᵛ u maacemma saa fa. Naḡ waḡ mamaḡ hiere u kūḡu-na u siē gbāa ju-ma. ²⁵ Kufanḡu huonḡu-na, u maama maḡ naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafan da ma ce, u ka dūuna jaal Diilonḡo-i aa cira: «Coima saa fa, Diilonḡo dii baa-na kelkel!»

Diilojaalen saaya di ce dumaa

²⁶ Tobin namaa, naḡ saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiin na-naa, umaḡ duᵛ da nalāanḡu, u hāl. Umaḡ duᵛ da nelma duᵛ piiye pigāan banamba-i, u gbāa piiye-mēi. Diilonḡ duᵛ carra umaḡ baa nelma, u gbāa waḡ-ma. Umaḡ duᵛ waa duᵛ piiye nelfelemma-na, u piiye. Umaḡ duᵛ waa duᵛ hielnu nelfeḡ daama-i ba nelma-na, u hielnu-mēi. Mamaḡ daama-i hiere ma saaya ma ta ma kāyā Diilonḡ-dūḡ-baamba-i Diilonḡ-hūmelle wuᵛsaanḡu-na. ²⁷ Bamaḡ piiyen nelfelemma-na, ba saa saaya ba cor nuᵛmba hāi sisᵛ ba siēi. Aa da ba'a ba piiye, ba ta ba piiye ba hā ba-naa; aa molo saaya u waa tuᵛ hielnu-mēi. ²⁸ Da kuᵛ molo saa da duᵛ hielnu-mēi, ba yaḡ aa ba ta ba piiye ba huonḡ-na baa Diilonḡo. ²⁹ Diilonḡ uḡ puᵛr bamaḡ baa u nelma-i, ba hāi sisᵛ ba siēi da ba piiye, banamba ne da kuᵛ baḡ waan mamaḡ ninsonḡo. ³⁰ Nga Diilonḡ duᵛ carra moloḡo na hōlma-na baa nelma, umaḡ duᵛ tuᵛ piiye, u saaya u budii aa Diilonḡ uḡ caraaya umaḡ, u piiye u maama-i. ³¹ Diilonḡ duᵛ puᵛr-na hiere baa nelma, na gbāa waḡ-ma, nga na saaya na ta na piiye na da-na-diei, ku yaa ma ka suur nuᵛmba tūnni-na aa sirēiḡa ka da-ba. ³²⁻³³ Diilonḡo sa taara nuᵛmba ta ba ce weima-i ba yuḡ-nu, u taara ma ta ma ce maḡ saaya ma ce dumaa. A ce dumaanḡo-na, bamaḡ ciēḡ u pᵛpuᵛrni-i, ku fōḡḡūᵛ dii-bei ba ta ba gbā ba bel ba fēre.

Naa maḡ ceḡ dumaa Diilonḡ-dūnni-na hiere, ³⁴ Diilonḡ-dūḡ-baan da ba tigiin ba-naa, caamba saaya ba suuye ba nunni-i; ba saa saaya ba ta ba piiye. Naa maḡ bi nyegāan dumaa *ānjīnamma-na wuᵛ ba saaya ba ta ba hiere ba fēre. ³⁵ Ciēḡo maḡ duᵛ tuᵛ taara u yuu nelma namma suᵛ, u cie da ba kūḡ cīḡḡu-na u ka yuu u bōᵛ-i. Ciēḡo saa saaya u piiye Diilonḡ-dūḡ-baamba hōlma-na, ku saa fa.

³⁶ Na daa niē sī Diilonḡ-nelma hilaa namaa terienḡ-nu'i wei? Sisᵛ na daa niē sī namei nuᵛma na da-na-diei yon wei? ³⁷ Umaḡ duᵛ cira fuᵛ ce Diilopᵛpuᵛrunḡu, sisᵛ *Diilonḡ-Yalle hāa fuᵛ fōḡḡūᵛ, kutienḡo saaya u suᵛ wuᵛ miḡ nyegāan mamaḡ hā-na daama-i ma hilaa Itienḡo nuḡ-nu. ³⁸ Umaḡ duᵛ cīina nel daama-i, Diilonḡo ka bi cīina kutienḡo-i.

³⁹ Tobin namaa, terienḡu fanḡu-na, taa na taara Diilopᵛpuᵛrni cemmanḡ-fōḡḡūᵛ yaa-i, nga baa na cie moloḡo wuᵛ u baa piiye nelfelemma-na. ⁴⁰ Kumaḡ gbāan, da na'a na ce mamaḡ, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

15

Kirsa siremman-kūḡu-i

¹ Tobin namaa, miḡ waan *Neldᵛdᵛlma maḡ baa-na na hūu-ma aa bel-ma nammu hāi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiēfiē-i-na. ² Miḡ waan-ma baa-na dumaa, da na saa bibirre-mēi, aa gbāa bel-ma nammu hāi, ma ka kor-na, da ma'i sī na ce gbāḡḡbāḡ. ³ Nelma maḡ suurii mēi fēre-i mi tūnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tūnni-na. Maa dii baa yuḡḡu. Ma yaa daama wuᵛ: *Kirsa kuu i āmbabalma maama-na ḡaa maḡ waan dumaa Diilonḡ-nelma-na. ⁴ Uḡ kuu ba fuure-yuᵛ, siēḡiḡ-yiḡḡu-i u sire hel cīncorre-na ḡaa Diilonḡ-nelmaḡ waan-ma dumaa. ⁵ Uḡ hilaa, u caraaya Piē aa sire carra u *hāalābiemba maḡ waa cīncieluo ba hāi baamba-i. ⁶ Ku huonḡu-na, tobimba maḡ daa-yo, ba curaa nuᵛmba nuᵛsiba hāi komuḡḡa ndii-i. Ba waa hiere terduḡ-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, nga ba bōi dii yogo. ⁷ Kufanḡu huonḡu-na, u carra Sake-i, aa carra u *pᵛpuᵛrbiemba-i hiere.

⁸ Kufanḡu huonḡu-na fiēfiē-i-na, u suᵛ carra muᵛḡo-i. Mi waa ḡaa bilonḡo maḡ saa vāa aa ba honḡ-yo. ⁹ Na saa da, Yesu pᵛpuᵛrbiemba-i hiere ba bōyaa muᵛmēi nuᵛ-i. Mi ciē karaanḡu baa Diilonḡ-dūḡ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bī-mi Yesu pᵛpuᵛrbilonḡ muᵛ. ¹⁰ Nga miḡ yēḡ dumaa nyuḡḡo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilonḡo yaa-i. Diilonḡ uḡ

ciε baa-mi aa hã-mi fõngũo man, mi saa hũu-yo nanna, mi ciε maacemma-i baa-yo a yan Yesu pɔpuɔrbiemba namba-i hiere. Mi suyaa miε mi saa ce-ma baa mei ferεɲ fõngũo, mi ciε-ma baa Diilonɔ-fõngũo. ¹¹ Terienɲu fanɲu-na, bafamba o, muo o, i wanɲ Neldɔdɔlduɔɲ daama yaa-i baa nuamba-i. Namaa na bi hũyãa ma yaa-i.

Kuomba sireman-kũngu-i

¹² Bige-i ciε diε tiε piiye yiε *Kirsa siire hel kuomba hɔlma-na, banamba ta ba piiye na hɔlma-na wuɔ kuomba siε gbãa sire? ¹³ Da kuɔ kuomba siε gbãa sire ninsoɲo, suɔ Kirsa saa sire kε! ¹⁴ Aa da kuɔ Kirsa saa sire, inɲ wanɲ mamanɲ nelgbãɲgbãlãmma, aa na haa na nanɲa-i yuɔ gbãɲgbãɲ. ¹⁵ A naara kufanɲu-i, miε inɲ wuɔraɲ i wanɲ mamanɲ, da kuɔ kuomba siε gbãa sire, ma sɪ kuu dii ŋaa i wuɔra i kar coima i haa Diilonɔ-na wuɔ u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hɔlma-na. ¹⁶ Da kuɔ kuomba siε gbãa sire, suɔ Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuɔ Kirsa saa sire, na haa na nanɲa-i yuɔ gbãɲgbãɲ aa na ãmbabalma dii ma yungu. ¹⁸ Dumaanɔ-na, ku bi pigãanɲ wuɔ Diilonɔ-dũɲ-baamba manɲ kuu ba siε ka da Diilonɔ-i. ¹⁹ Da kuɔ inɲ haa i nanɲa-i Kirsa-i-na ku kãyã-yiε hĩema-na bande yonɲ, nuamba-i hiere ba bɔyaa miεmei nuɔ-i.

²⁰ Ŋga Diilonɲ wuɔ i wanɲ ninsoɲo-i, Kirsa siire hel kuomba hɔlma-na. Diilonɔ siire u yaa igẽna duɔ pigãanɲ wuɔ kuomba ka sire fuɔ temma-i. ²¹ Na saa da, nelduɔɲo diei unɲ diyaa kuliɲgu-i dumaa hĩema-na, nelduɔɲo diei ka ce kuomba sire dumεi. ²² Adãma huonɲ-baambaɲ kunɲ hiere dumaa Adãma maama-na, Yesu huonɲ-baamba ka bi sire hiere dumεi Yesu barguɔ-i-na. ²³ Banɲ ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuɔ siire tɪ, u yaa siire dɪelũo. Duɔ ji jo, bamanɲ cuu u huonɲ-nu, ba ka suɔ sire. ²⁴ Mafanɲ da ma ce, miwaanɔ tɪmma yaa hii: Kirsa ka hũu fõngũo-i baa yuntesɪnni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hã i To-i Diilonɔ-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandε-i-na, Kirsa ka tɪε yuntesɪnni-na, Diilonɲ duɔ ji mal u bigãarãamba-i huonɲgu manɲ nuɔ-i, u suɔ bir nelle-i hã Diilonɔ-i. ²⁶ Unɲ ka kɔsuɔɲ u bigãarãanɔ manɲ tuogbuole-na u yaa kuliɲgu-i. ²⁷ Ma nyεgãanɲ Diilonɲ-nelma-na wuɔ: «*Diilonɔ diyaa wεima-i hiere u nanɲ-na.*» * Ŋga da ba cira Diilonɔ diyaa wεima-i hiere u nanɲ-na, ku saa ce ŋaa fuɔ ferε uu dii u nanɲ-na dε! Ku'i sɪ. ²⁸ Diilonɲ duɔ ji dii wεima-i hiere Bεpolɲo nanɲ-na, Bεpolɲo ka bir dii u ferε Diilonɔ nanɲ-na. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ yaa ka waa wεima-i hiere ma yungu-na.

²⁹ Kuɔ bikuomba saa naa waa da ba sire, bamanɲ baatisenɲ ba sɔlaanɲu-i, baa naa waa hie ta ba batisenɲ? Da kuɔ kutienɔ siε sire, ŋ ce ba batisenɲ-ni u maama-na yunɲ haku-i nuɔ-i? ³⁰ Aa miε ferε-i, kuɔ ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tiε sãa kuliɲgu-i hɔnni manɲ jonɲ? ³¹ Coima saa fa, muɔ baa kuliɲgu-i i huul i-naa yinni manɲ jonɲ. Ma sɪ na suyaa wuɔ nanɲ hũyãa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i mi huonɲga fiε baa-na kε? Terienɲu fanɲu-na na saaya na bi suɔ wuɔ kuliɲgu hũɲ ku cu-mi yinni manɲ jonɲ. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigãarãamba dii mi huonɲgu-na ŋaa jarbaa. Miɲ malãa baa-ba dumaa, da kuɔ mi malãa baa-ba da mi da bɪɲkũɲgu hĩema-na bande yonɲ, yunɲ haku-i dii-kuɔ? Da kuɔ kuomba sa sire, banɲ wanɲ-manɲ dumaa: «*Juonɲ i tiε ce i bãanɲu-i, kuliɲgu saa maa.*» †

³³ Baa na tãal na-naa: Nelfεfiɲ duɔ cu nelbabanɲ huonɲ-nu, ku biεna u fafaanɲu-i. ³⁴ Na piεra bɔi, yaanɲ aa na bir na jo hũmefafalle-na aa na ne kuubabalaanɲu cemma-i aa na yanɲ-ku. Mi suyaa miε na hɔlma-na banamba saa hi suɔ Diilonɔ-i yogo, ku'i ciε mi ta mi wanɲ-ma senserre da di da-na.

Kuomanɲ ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbãa tuɔ jɔguɔɲ wuɔ: «Kuomba ka sire niε? Aa da ba sire, ba ka waa niε?» ³⁶ Mimiã, ma sɪ da ŋ duu ðimma-i ma pa aa ðibelle hɔr kε? ³⁷ Niɲ duu kumanɲ, ðibelle yaa yonɲ fiεlu si dii. Ku gbãa waa jijabelle, ku gbãa bi waa kuanɲgu. ³⁸ Da ŋ duu-de, Diilonɔ ce di sire pa a hiel fiεlu-i kunɲ dɔlaanu fuɔ dumaa. Ðimma dii baa ma fiεlu

* 15:27 Gbeliemanɲ-nalãanɲu (Psaume) 8.7 † 15:32 Isayi (Ésaïe) 22.13

ma fielu. ³⁹ Tāmman-*niini*-i hiere nii bi dii dumēi: Nelbiliemba kūōma dii ma deņ, bīmbaamba maama-i ma deņ, huriimba maama-i ma deņ, titiraamba maama-i ma bi deņ. ⁴⁰ Bīmbinni bi dii dōrō-i-na baa hīema-na hiere. Dōr-*niini* dii ni deņ baa hīema-*niini*-i. ⁴¹ Bāaņgu carramma dii ma deņ, ceīņo maama-i ma deņ, mōeņa maama-i ma bi deņ. Halle mōeņa-i a-naa nuō, a sa carra carraduōma.

⁴² Kuomba siremman-kūņgu ka waa dumēi. Da ba dii kulonjo-i hīema-na u hōr ņaa dībellen hōr dumaa. Duō ji sire, u sa tiraa suō baņ bīņ kumaņ kuliņgu-i. ⁴³ Umaņ duō tuō suur hīema-na, u ko hujarre aa fōņgūō sa waa-yuō. Duō ji sire hel, u maama sa fa baa fafaanģu-i aa fōņgūō tiraa waa-yuō. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūōsōsōmma, ņga bamaņ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūōma. In yēņ hīema-na baa kūōma-i dumaa, *Diilon-*Yalle* ka bi hā-ye kūōfēlemma dumēi dōrō-i-na. ⁴⁵ Na saa da, Diilon-*nelma* ciera wuō: «*Diilon un maa nelbilonjo maņ dīelūō-i-na, u diyaa cicēlma-i yuō*»†; ba taa ba bī u yaa Adāma-i. ņga Adāma§ maņ juō jo huonģu-na, u yaa hāaņ nuōmba-i cicēlma-i. ⁴⁶ Kūōsōsōmma yaa juōņ dīelūō aa suō hā dōr-maama-i. ⁴⁷ Ba maa Adāma maņ dīelā-wuonjo-i baa hīema, aa hāalīņ-wuonjo hel dōrō jo. ⁴⁸ Hīema-*baamba* dii ņaa baņ maa umaņ baa hīema-i un yēņ dumaa, aa dōr-*baamba* waa ņaa umaņ hilaa dōrō-i-na jo un yēņ dumaa. ⁴⁹ In yēņ hīema-*wuonjo* temma-i dumaa, i ka bi waa Dōr-wuonjo temma dumēi.

⁵⁰ Tobīņ namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ baa-na, ma yaa daama: In yēņ baa i kūōma maņ daama-i, i siē gbāa suur *Diilon-*nelle*-na baa-ma. I kūōņ daama-i kūōsōsōmma, ma hōr, i ce niē gbāa tīē baa-ma aa da cicēlma maņ sa tīēņ dede-i?

⁵¹ Mi ka puure Diilonjo kusūņgu-i pigāaņ Diilon-dūņ-baāņ namaaņo-i: Na saa da, i siē ku hiere ņga i hieronjo-i hiere i kūōma ka bir. ⁵² Miwaanjo tīmman-yiīņgu-i, yerre ka bu. Yer da diē ji bu, i kūōma ka pāņ bir hōduōņgu aa kuomba ka sire baa kūōfēlemma a waa gbula ba siē gbāa ku. ⁵³ I kūōņ daama-i kuliņgu yar-ma, aa ma hōr, a ce dumaanjo-na, ma saaya ma bir kuliņgu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hōr. ⁵⁴ In kuņ aa tīē hōr, i kūōņ da ma ji bir a ce i sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hōr, mamaņ nyēgāaņ Diilon-*nelma*-na, ma'i saa ce mafamma-i wei? Ma nyēgāaņ Diilon-*nelma*-na wuō:

«*Kuliīņgu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!*»*

⁵⁵ *Kuliīņ nuō, ņ fōņgūō curaa hie?*

ņnaana ņ puōluņgu-i hie?»†

⁵⁶ Kuliīņgu puōluņgu yaa āmbabalma-i aa āmbabalma fōņgūō hel *āņjīnamma yaa nuō-i. ⁵⁷ ņga yaaņ i tīē jaal Diilonjo-i. U yaa ciē ku sa yar-e Itienjo-i Yesu-Kirsa barguō-i-na.

⁵⁸ Terienģu fanģu-na, mi jēnaaņ namaa, yieraayaņ na doņ, molo baa ji gbāa halaņ-na na munyierammu-na. Taa na gbu na kā yamma baa Itienjo maacemma-i. Na saaya na suō wuō naņ ceņ mulīēma maņ Itienjo maacemma-na, na sa ce-ma gbāņgbāņ.

16

Korēntitaamba kakāyāņgu-i

¹ Kumaņ ņaa gbeinalle kūņgu-i da na kāyā *Yerusalemu Diilon-dūņ-baamba-i, miņ waaņ mamaņ baa Galasi Diilon-dūņ-baamba-i, ciēņ maaduōma famma yaa-i. ² Jumaansi jumaansi, neliēņo neliēņo, un saanu baa kumaņ, u hiel-ku u tiera-kuō u fereņ nuō u jīna. Baa na cira na cie-muō aa suō da na doņ gbeīņa namma-i. ³ Da mi ji kā, na ka hiel nuōmba, mi puōr-ba baa naņ daa kumaņ Yerusalemu-i-na, aa nyēgēņ sebe haa-kuō ba ka hā-ba. ⁴ Da kuō mei fere-i mi saaya mi kā, i ka kā hiere.

Polņ saaya u cor terni maņ nuō-i

† 15:45 Miwaanjo jīnamman-sebe (Genèse) 2.7 § 15:45 Adāma maņ juō huonģu-na u yaa *Kirsa-i. * 15:54 Isayi (Ésaie) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

⁵ Mi ka kā Maseduoni aa suō cor kā na wulaa. ⁶ Da mi kā, mi taara mi da huōņgu cēlle baa-na, halle mi jōguōņ da mi ce waan-huōņgu-i hiere kusuōņ-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor kā kusuōņ-nu, na ka kāyā-miē mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiēra mi gbeiniņ aa cor. Mi taara Diilonj duō siē, mi da yinni baa-na cēlle. ⁸ Ņga mi taara mi ce *Pāntekōti-i Efēsi bande aa suō ta mi kā. ⁹ Diilonjō tigiinj terfafaanģu hā-mi mi da mi ce mi maacemma-i, ņ siē suō wuō mi bigāarāamba ciinu.

¹⁰ Timote duō kā, na bel-o fafamma u kūōma baa seņ. Fuō baa muōņo-i i ce maa-cenduōma yaa-i Itienjō suōņgu-na. ¹¹ Molo baa bēņ-yo. Duō ji hi tamma, na kāyā-yuō u jo ji hi-mi baa hōfēlle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diilonj-dūņ-baamba-i.

¹² Mi diyaa sirēiņa Apolōsi-i-na ji gbē; miē u gbonu baa tobimba-i kā na terienģu-na, u saa hūu-ma duō kā fiēfiē. Duō ji da huōņgu maņ u ka kā.

Nelperiema

¹³ Baa na duōfūņ, yiēraayanj na doņ Diilonj-hūmelle-na. Baa na yanj na kūōma seņ, vaan na fēre. ¹⁴ Naņ ceņ mamanj hiere, ma saaya ma ta ma pigāan na nelnyulmu nolaanģu-i.

¹⁵ Ma sī na suō Sitefanasi-i baa u dumellenj-baamba-i kē? Ma sī na suyaa wuō Akayi-i-na hiere ba yaa hūyāa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba fēre baa Diilonj-maacemma-i Diilonj-dūņ-baamba hōlma-na kē? Terienģu fanģu-na, tobiņ namaa, jande, mi cārā-ņei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa bamanj nyaarāa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Fōrtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dōlaanu-miē cor. Miņ daa bafamba-i, ku cie ņaa mi daa namei. ¹⁸ Baņ juō, ba fiē mi huōņga-i ņaa baņ bi fēņ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gbē na ta na gbēliēņ-ba, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diilonj-dūņ-baamba-i hiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diilonj-dūņ-baamba maņ tigiinj ba terienģu-na, ba pāa-na Itienjō horre jaalunģu. ²⁰ Diilonj-dūņ-baamba maņ dii hiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ņaa cēduōņ-bienj namaa.

²¹ Muō Pol, mi pāa na jaalunģu; muōmēi nyegāan terienģ daaku-i baa mi fēreņ nanģa.

²² Umanj duō cira Itienjō maama sa dōlnu-yuō, kutienjō dāņģāan! «Maranata!»† — Itie, jo!

²³ Itienjō-i Yesu-i u kāyā-ņei.

²⁴ Na maama dōlnu-miē hiere Yesu-Kirsa horre-na.

* **16:19** Pirsika yerre nande yaa wuō Pirsili. Niēņ Pōpuōr. 18.2. † **16:22** Maranata: Ku yunģu yaa wuō: Itienj nuō, jo! Niēņ Amp. 22.20.

Polŋ nyegāaŋ sebehāaliŋo maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ nyegāaŋ sebedielāŋo-i hā Korēntitaamba-i, ku huonŋu-na, nuamba namba ji ta ba piiye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilonŋo sɪ. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Uŋ juɔ'a u bir duɔ kā ba wulaa, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namma baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuamba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma muliema ciinu cor. Nŋa u fiε u huonŋa-i baa-ma (sap. 1–7).

U piiye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbāa da kāyā *Yerusalɛmu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i fafamma (sap. 8–9).

U nuŋgu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba deŋ maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba ciε ba fεε Yesu pɔpuɔrbiemba yuntaamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sɪ. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bɛi. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonŋ-maacemma sɪ mafamma-i. Fuɔ fεε-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo, nŋa u ciε u fεε cɛkūɔ duɔ gbāa ce banamba da yunŋu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeina. U waan Diilonŋ-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbāŋgbāŋ; u saa ji hūu warbelle molon wulaa. U pigāaŋ wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbāŋgbāŋ (sap. 10–13).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋo muɔ nŋa Diilonŋ un'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miεmɛi nyegāaŋ sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baan namaa namaŋ dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fε na hɔmmu-i.

³ Yaan i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaan sireina-i yiε wɛima-na hiere. ⁴ U dii sireina yiε i muliemaŋ-hɔnni-na hiere i die gbāa tie bi dii sireina bamaŋ ciεŋ muliema-i ma sinni-na hiere nŋa fuɔ un dii-yiε dumaa. ⁵ Na saa da, in siire biε *Kirsa muliema-i bāmbāale dumaa, Diilonŋo bi dii sireina yiε bāmbāale dumɛi Kirsa barguɔ-i-na. ⁶ Die tie mulien, i sa mulien gbāŋgbāŋ, ku ce sireina ta a da-na aa ta ku bi kor-na. Aa Diilonŋ duɔ tuɔ dii sireina yiε, u taara i bi tie dii namaaŋo-na na ta na hirā muliema-i miε temma-i. ⁷ Terienŋu fanŋu-na, i huleina sa tie baa na maama-i. I suyaa wuɔ naŋ siyaa ta na mulien miε temma-i, na ka bi da sireina-i miε bi temma-i.

⁸ Tobin namaa, i taara na suɔ mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Muliema naa silaa jinya-yiε cor, i taa i taara i yunni, i saa naa hūu-ma wuɔ i ka hel-mɛi. ⁹ Ii naa tiena baa-ma wuɔ i kuliin-belle hii. Nŋa mafamma ciε pigāaŋ-ye wuɔ i baa haa i nanga-i miε fεεŋ fɔŋgūɔ-i-na. I haa-ka Diilonŋ-na, wuɔ u yaa gbāa sire kuomba-i. ¹⁰ U yaa kuraa-ye kuliin daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i nanga yuɔ haama famma-i wuɔ u ka tiraa kor-e. ¹¹ Aa namaa bi fεε-i na kāyā-yiε baa na Diilocārālle-i u kor-e. A ce dumaanŋo-na duɔ nu nuamba bɔi cacārāŋgu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuamba bɔi da nelma jaal-o i maama-na.

Pol buraana u kāmma-i Korēnti-i-na

¹² In bilaa i fεε dumaa terni nanni-na ku huraa namaa terienŋu-na, ku yaa gbu ku fε i hɔmmu-i. I suyaa wuɔ i ciε maacenfafamma. I sa kā molon terien-nu baa hɔmmu hāi; i kā baa huonŋa diei. Diilonŋ-āncemma, nelbilien-maama sɪ. Diilonŋo kāayā-yiε i firnu i hɔmmu-i baa-na wɛima-na hiere. ¹³ Aa in nyegēŋ nelma maŋ i hā-na, ma yunŋu saa fuo.

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋa-na.

Da na kalañ da mamañ, ma yaa-i. Mi huõñ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandë-i-na ku saa kaala na wulaa wuõ Itienjo-i Yesu jommañ-yiinggu-i, na hõmmu ka fë baa-ye aa mië muumu bi fë baa namaaño-i.

¹⁵⁻¹⁶ Miñ ña naa haa mi nañga-i nei dumaaño-na wuõ na hõmmu fië baa-ye, mi cira mi ka kã namaa terienju yaa nuõ-i igëna aa suõ cor kã Maseduõni-na. Aa da mi ka hel Maseduõni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i hãi a naara kunañgu na hõfëlle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi kã *Yude-i-na, na kãyã-mië mi hi. ¹⁷ Nğa mi kãmmañ'a ma saa ji hel, ku ce ñaa ku pigãañ wuõ mii naa bel-ma baa mi nanyuõñgu wëi? Sisõ huhurmantienju muõ; da mi wañ mamañ, cuo sië kaal, mi bir baa mi huõñgu. ¹⁸ In wañ nelma mañ baa-na, huhurma diei maa si dii mëi; Ninsontienjo yaa mi siëra. ¹⁹ Mëi fëfë-i baa Silasi-i a naara Timote-i in waañ Diilon-Bienjo mañ maama-i baa-na, in waañ Yesu-Kirsa mañ maama-i baa-na, huhurma diei maa si dii-yuõ. U wëima-i hiere maa naa koñ. ²⁰ Na saa da, Diilonuñ pãa nunnimañ hiere, fuõ yaa ka ce-ni. Ku'i cië fuõ yerre-na i tië jaal Diilonjo-i wuõ «Ma cië!» a tië ce-yo bõi. ²¹ Aa Diilo fuõ fëfë yaa kãayãñ miëño-i baa namaaño-i hiere *Kirsa huõñgu-na. U yaa hielaa u yufelle yië ²² aa haa u dãnyuõ-i yië a ce-ye fuõ baañ mië. U bi hãa-ye u *Yalle-i i die suõ wuõ i ka da uñ jëna ciilunju mañ tuõ cië-ye.

²³ Na saa da, kumañ cië mi saa tiraa bir kã Korënti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuujañgu nei ku'i cië. Diilonjo yaa mi siëra; da kuõ mi kar coima u baa yañ-mi. ²⁴ I sa taara i guor-na baa Diilon-hümellen-künju-i. Na bilaa-de nammu hãi tñ, ñga i taara i kãyã-nei na hõmmu fë baa di wuõsaañgu-i.

2

¹ A ce dumaaño-na mië mi sië bir kã na wulaa ka tiraa du na hõmmu-i. ² Namei fiëñ mi huõñga-i, da mi kã ka du na hõmmu-i, hai ka da fë mëi kaañga-i? ³ Bamañ saaya ba fë mi huõñga-i, mi sa taara mi kã ba ka du-ka, ku'i cië mi naa mi bir aa nyegëñ sebe* hã-na. Mi suyaa mië mi huõñ da ka fë, ku bi dõlnu namaaño-i hiere. ⁴ Coima saa fa, miñ taa mi nyegëñ sebe faño-i mi huõñga saa naa waa huõñga, mi nyegãañ-yo baa nyinyõlma. Mi saa nyegëñ-yo da mi ce-na kuujañgu, ñga mi nyegãañ-yo na da na suõ wuõ mi kuye na künju-i.

Ba sa muo cãlmuatienjo cõilã cõinggu

⁵ Umañ cië kuujañgu-i mië na hõlma-na, kutienjo saa ce-ku muõ-na, ñga u cië-ku na hieronjo'i nuõ-i. Da mië mi sië dii gbuoya-kuõ, mi gbãa cira u cië-ku na fõngũõ nuõ. ⁶ Nañ nuolaaya kutienjo-i dumaa, ku ka gbë baa-yo. ⁷ Fiëfië-i-na, yaañ aa na ce jande yuõ aa na dii sireiña yuõ, ku yaa hõdulle sië cõruõnu-yuõ a señ u kũõma-i. ⁸ Jande, mi cãrã-nei, bilaañ-yoñ fafamma u suõ wuõ u maama dõlnu-nei. ⁹ Na saa da, miñ nyegãañ sebe-i† hã-na yunju mañ nuõ-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuõ na nu mi nunju-i wëima-na hiere. ¹⁰ Da na ce jande umañ nuõ-i, mëi bi ce jande kutienjo-na. Na saa da, da kuõ naacolñ daayo cãlãa-mi, mi cië jande yuõ, aa mi nië namei aa ce jande faño-i. *Kirsa yaa mi siëra. ¹¹ Mi sa taara i yañ ma dõl *Sitãni-i ku'i cië mi ta mi ce-ma dumaaño-na. I saa bi yañ u kusũñ-maama-i suõma.

Pol saa yiera Torasi-i-na

¹² Miñ kãa Torasi-i-na da mi ka wañ *Kirsa *Neldõdõlma-i, Itienjo naa gbuu tigiin terienju-i hã-mi mi da mi wañ-ma. ¹³ Nğa miñ kãa, mi saa ka da mi natobinjo-i Tite-i, mi huõñga saa gbãa tñena terduõñ-nu. Mi naa mi cãrã hümelle-i Torasitaamba wulaa a nyaanu-yuõ jo Maseduõni-i-na.

Kirsa hũlãañgu dii-yië

* **2:3** Sebe fañõ saa dii Diilon-nelma sebe-i-na; nyunjo ku bãañgu-na molo sa suõ uñ yey kusuõñ-nu. † **2:9** U waañ sebe fañõ maama yaa-i verse 3-i-na.

¹⁴ I sië gbuu gbãa jaal Diilonjo-i! In yen horre-na baa *Kirsa-i, Diilonjo taa i yaan-na. A ce die cor terienŋu terienŋu, nuamba suɔ wuɔ Kirsa yaraa bigáarãŋo-i. U cië die cor terienŋu terienŋu, ba ta ba nu Kirsa hũlãanŋu-i yië. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diilonjo wulaa, ii dii ŋaa Kirsa natikolo nuamba hɔlma-na. Bamaŋ biyaa hũmebabalalle-i, bafamba wulaa kuliin-hũlãanŋu'i dii-yië ta ku jo baa kuliinŋu. Bamaŋ biyaa koŋkor-hũmelle-i, cicëlman-hũlãanŋu'i dii-yië ta ku jo baa cicëlma. Hai gbãa ce maaceŋ daama temma-i? ¹⁷ Nga miëŋo-i Diilonjo'i hãa-ye baa-ma wuɔ i ce-ma. Nuamba bɔi cië Diilon-nelma-i ta ba taara gbeinŋa baa-ma. Mië ii si dii kufanŋu taamba temma-i. Mië in yen Kirsa horre-na, i sa waŋ Diilon-nelma-i baa hɔmmu hãi; i waŋ-ma baa huɔŋga diei Diilonjo yufelle-na.

3

Tobisifelenni maaraa anjɔnamma-i

¹ Namaa wulaa, miŋ waan mamaŋ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fere wei? Sisɔ na taara die i kã na terienŋu-na, i kã baa sebe ka pigãan wuɔ nelfafaan mië ŋaa banambaŋ ceŋ-manŋ dumaa wei? Mi sië sië aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa sebe-i da mi gbãa kã yanŋa nanŋa. ² Mië sebe yaa namaa fere-i. Sebe faŋo nyegãan i hɔmmu-na. Nuamba-i hiere ba gbãa da-yo aa kalaŋ-yo. ³ Sebe faŋo-i *Kirsa yaa nyegãan-yo. Ku da-nei wuɔ u yaa nyegãan-yo aa puɔr mië fuɔ baa-yo. U saa nyegãan-yo baa nyegãdiele, u nyegãan-yo baa Cicëlmantienŋo *Yalle. U saa bi nyegãan-yo tãmpëllen, u nyegãan-yo nelbilien-hɔmmu-na.*

⁴ Kirsa cië i haa i nanŋa Diilonjo-na, ku'i cië i tië waŋ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuɔ ma maaraa-ye i die gbãa ce maaceŋ daama-i baa mië ferenŋ fɔŋgũɔ-i. I fɔŋgũɔ hel hiere Diilonjo-na. ⁶ U yaa hãa-ye baa ku fɔŋgũɔ-i i tië waŋ *tobisifelenni maama-i baa nuamba-i. Tobisifelenni fanni saa nyegãan tãmpëllen ŋaa *Moisi *anjɔnammanŋ nyegãan tãmpëlle-na dumaa. Nga ni hilaa *Diilonjo-Yalle-na. Anjɔnamma jo baa kuliinŋu a ne da Diilonjo-Yalle jo baa cicëlma.

⁷ Anjɔnammanŋ taa ma nyegãan huɔŋgu manŋ nuɔ-i tãmpɛienŋa-na, Diilonjo naa carra Moisi-i baa cecerma nanŋ temma, a ce *Isirahel-baamba saa gbãa da ba ne u yaanŋa-i.† Anjɔnamma manŋ juɔŋ baa kuliinŋu, ma jomma da ma fa fafaanŋ daaku temma-i a ne da ma sa cɔ, ⁸ Diilonjo-Yalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ Anjɔnamma manŋ cãlãan nuamba-i, ma maacemma da ma fa fafaanŋ daaku temma-i, Diilonjo-Yalle manŋ ciëŋ nuamba-i nelviimba, difande maama ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbãa cira fafaanŋu manŋ waa anjɔnamma huɔŋgu-na, ku sië gbãa fi baa fiëfië ku kũŋgu-i. ¹¹ Binŋkũŋgu manŋ saa waa da ku cɔ, Diilonjo duɔ migãan-ku migãan daama temma-i, kumaŋ cuɔŋ u ka migãan-ku ka hi hie? ¹² I haa i nanŋa-i ku yaa nuɔ-i ku'i cië i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisiŋ taa u ce dumaa. Fuɔ taa u suuye u yaanŋa-i baa kompanŋa‡ wuɔ *Isirahel-baamba baa da u yaanŋanŋ dɔŋ ka kã dumaa. ¹⁴ Nga kuu naa gbuu binŋ dũŋgu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suɔ u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyunŋo, da ba ta ba kalaŋ *Tobisicɔlɔnniŋ-sebe-i, kompanŋa ciënu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Kirsa yaa nuɔ-i, kompanŋa halaŋ ŋ yaanŋa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyunŋo, Isirahel-baanŋ da ba ta ba kalaŋ Moisi sebebãa-ba-i, ku ce ŋaa kompanŋa ciënu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Nga ŋaa manŋ nyegãanŋ dumaa: «*Umaŋ duɔ bir jo Itienŋo wulaa, kompanŋa halaŋ u yaanŋa-na.*»§ ¹⁷ Banŋ gbëŋ Itienŋo manŋ bande-i, Diilonjo-Yalle yaa-i. A ne da Itienŋo Yal da di waa kusuɔŋ-nu, kutaamba waa ba ferenŋ nuɔ. ¹⁸ Mië manŋ kompanŋa halaŋ i yammu-na hiere, Itienŋo fafaanŋu da-yië. I duɔŋ tië bibirre i kã die ka fa Itienŋo temma. Itienŋo Yalle maacemma yaa mafamma-i.

* **3:3** Tãmpëllen: Pol piye *Moisi *anjɔnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegãan tãmpëllen. Niëŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 24.12. Nelbilien-hɔmmu-na: *Seremi ciëra wuɔ anjɔnafelenna ka nyegãan nelbiliemba hɔmmu-na. Niëŋ Seremi sebe-i-na (Jérémie) 31.33. † **3:7** Niëŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 34.27-35. ‡ **3:13** Niëŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 34.33-35. § **3:16** Helman-sebe (Exode) 34.34

4

Pol kũma saa seŋ baa Diilonj-maacemma-i

¹ Diilonjo yaa cie baa-ye aa hã-ye maacenfafan daama-i ku'i cie i kũma sa seŋ baa-ma. ² I ciinaana kukulmanj-maacemma-i baa senda-weima-i hiere. I sa tåal nelienjo, i sa bi wanj Diilonj-nelma-i baa huhurma. I wanj ninsonj-belle yaa-i i kaala-die baa nuomba-i Diilonjo yufelle-na. I ce mafamma-i nelienjo nelienjo u duo suo wuo huhurmantaan mie sí. ³ Inj wanj *Neldodolma manj, da ku ma cienu, da ku ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamanj biyaa hũmebabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufanngu taamba ciinaana Neldodolma-i. *Sitani cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaan daayo tienjo-i. U cie ba sa da cecerma manj dii Neldodolma-na ta ma pigaanj *Kirsa fafaanngu-i. A ne da da ŋ da Kirsa-i ŋ daa Diilonjo yaa-i. ⁵ I sa wanj mie ferenj-maama baa nuomba-i; i wanj Yesu-Kirsa maama-i baa-ba, wuo u yaa Itienjo-i. Mie fuo, i gbãa wanj kumanj i kũngu-na, i gbãa cira i cãa namei Yesu fuo maama-na. ⁶ Diilonjo manj naa ciara: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uuduonjo fanjo yaa bi diyaa cecerma-i i hõmmu-na i tie da u fafaanngu-i Kirsa yaanga-na i suo-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbãnj muonumma ŋaa yerrunj-bitonni, ŋga Diilonjo hãa mienjo-i nelfafan daama temma-i i die hi nelbiliemba-i baa-ma. Mafamma cie nuomba da ba suo wuo hinj daama temma hilaa Diilonj-na, mie maacemma sí. ⁸ I ce sũlma-i ma sinni-na hiere, ŋga ku saa nuol-e dede. I hõmmu calaanu, ŋga i kũma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonjo saa nanna-yie dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tie-manj. ¹⁰ Yinni manj jonj Yesu muliema temma haa-yie, i nal u kuliingui i ne. Diilonjo ce mafamma-i Yesu-Kirsa himma da ma ta ma bi da-yie. ¹¹ Mie manj dii cicelma-i, yinni manj jonj kuliingui hũnj ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da tãmmanj-nuonj mienjo-na. ¹² Terienngu fanngu-na, mie i mal baa kuliingui-i namaa na da na gbãa da cicelma manj sa tienj dede-i.

¹³ Ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuo: «*Mi hũyãa-ma ku'i cie mi wanj-ma.*» * Mie i bi hũyãa Yesu maama-i dumei ku'i cie i tie wanj-ma. ¹⁴ I suyaa wuo umanj siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hõlma-na, u ka bi sire mienjo-i u temma-i, aa kã baa-ye ka jina u caan-nu baa namaanjo-i hiere. ¹⁵ Kumanj haanj-yie daaku-i hiere, ku haa-yie namaa maa-na. Ku haa-yie Diilonj-hujarre da di ta di hi nuomba-i hiere di kã. A ce dumaanjo-na, jaalungu manj ka ta ku hã Diilonjo-i, ku ka ciinu, aa nuomba ka ta ba bi u yefafalle.

¹⁶ Ku'i cie na da i kũma sa seŋ da. I kũonj da ma fie ta ma potar, kunganu'i naaraayanj i huleinã-na yinni manj jonj. ¹⁷ Muliema manj haanj-yie fiemie-i-na, ma ka ti. Aa i gbãa cira muliema sí. Ma tigiinj fafaanngu'i ma cie-ye, aa fafaanngu fanngu temma si dii, aa ku sa ji ti dede. ¹⁸ Banj'a ba sa da kumanj baa ba yufelle, mie i fara i ne ku yaa-i. Banj danj kumanj baa ba yufelle-i ku sa co, ŋga banj'a ba sa da kumanj baa ba yufelle, ku sa ji kã terienngu.

5

¹ Na saa da, hĩema-na bande-i-na, i kũma dii ŋaa gbuganni, ma sa co. Ŋga i suyaa wuo die ku, Diilonjo ka hã-ye kũofelomma dorõ-i-na. Kũofelomma famma ka waa ŋaa kollunjdũnni a ce i sie tiraa gbãa ku. ² Inj yenj terienngu manj nuõ-i fiemie-i-na, i gbu i niya kũma famma damma-i a ce i tie waana. * ³ Ŋga i suyaa wuo die hel gbuganj daani-na, i sie tie bebelle. ⁴ I sa taara i ku aa suo da kũonj daama-i, i taara i da-ma cicelma ku'i cie i tie niya aa tie waana. ⁵ Diilo fuo fere yaa tigiinj i cicuonngu-i dumaanjo-na tuõ cie-ye, aa hã-ye u *Yalle-i i die suo wuo unj tigiinj kumanj hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaanjo-na sireinã da-ye yinni manj jonj, aa i suyaa wuo die waa baa i kũonj daama-i, i maa baa Itienjo nelle-i. ⁷ Kumanj cie mi wanj-ma dumaanjo-na, i ne inj haa i nanãa-i kumanj nuõ-i aa tie wuo, i sa ne inj danj kumanj baa i yufienã. ⁸ Sireinã dii-yie ninsonjo, ŋga i taara i yanj i kũonj daama-i aa kã ka waa Itienjo caan-nu. ⁹ Ŋga kumanj yungu, i taara i fe Itienjo huonãa-i. Ii dii baa i

* 4:13 Gbeliemanj-nalãanngu (Psaume) 116.10

* 5:2 Nienj Orõm. 8.2.

kūōj daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fē u huōjga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hiere *Kirsa wulaa u yuu-ye. Neliējō neliējō, uŋ ciē kumaŋ hīema-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaan wa, u ka da u maacemma sullu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ bīj kumaŋ a kāŋ Itienjō-i i suō-ku, ku'i ciē i tiē gbāŋ baa nuōmba da ba siē-ku. Diilonjō suō i kusūnni-i hiere fafamma. Aa namaa fere-i mi suyaa wuō na bi suō-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fere baa-na, ŋga i taara na hōmmu fē baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaan hōmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suō ba siēma. ¹³ Aa miējō-i, diē pepiena kusuōj-nu, i pepienaana Diilonj-maa-na; diē bi waa welewele kusuōj-nu, i ciē welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsa nelnyulmu taa yaanŋa yiē i āncemma-na hiere. Miē maŋ hūyāa-ma wuō nelduōjō diei'i kuu nuōmba-i hiere ba maama-na, miē maŋ hūyāa-ma wuō i kuu baa kutienjō-i, Kirsa nelnyulmu taa yaanŋa yiē i āncemma-na hiere. ¹⁵ Kumaŋ ciē u ku nuōmba-i hiere ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicēlma-i hiere, ba baa tiraa tiē bafamba fereŋ maa-na, ba tiē fuō maa-na. Fuō maŋ kuu ba solaanju-i aa sire.

¹⁶ Terienju fanju-na, i sa tiraa i ne molojō munyierammu aa kāŋ-yo. Diēlūō-i-na, i taa i ne Kirsa-i nelbilogbāŋgbālāŋjō, ŋga fiēfiē-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbāŋ suur Kirsa horre-na, ŋ ciē nelfelēj nuō: Ancōlomma curaa, ānfelēmma'i duōj. ¹⁸ Kufanju-i daaku-i hiere Diilonj-maacemma. U yaa ciē Kirsa dii-ye i-naa nuō baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonj puōraa Kirsa ji dii nelbiliemba-i ba-naa nuō baa-yo, u saa fer ba cālmuō-i. Aa u hāa miēmēi baa koŋkor-āndaanju-i.

²⁰ Terienju fanju-na, i ciē Kirsa pōpuōrbienj miē. Kuu dii ŋaa Diilonj muo u natiēŋa nei. Jande, niēŋ Kirsa-i aa na siē Diilonj-koŋkoro-i na suur na-naa nuō baa-yo. ²¹ Kirsa saa naa ce halle āmbabalma diei, ŋga Diilonj haa i āmbabalma-i hā u yaa-i duō gbāa duō ce-ye nelviinj miē fuō barguō-i-na.

6

¹ Terienju fanju-na, inj ceŋ maacemma-i baa Diilonjō-i, jande, i cārā-nei, Diilonj uŋ ciē baa-na cemma maŋ, baa na bel-ku baa na nanyuōjgu. ² Na saa da, Diilonj ciēra wuō: «Niŋ cārā kumaŋ, ku huōj da ku hi, mi ka ce-ku hā-ni.

*Koŋkor-yiinj da ku hi, mi ka kor-ni.»**

Mi tūnu-nei, koŋkor-yiinjgu yaa daaku-i. Diilonjō taara u kor-na huōj daaku yaa nuō-i.

³ I sa taara i guōl unaj gbeini a ce nuōmba ji da muncālmu i maacemma-na. ⁴ I yaan aa tiē ce weima-i hiere i pigāan wuō Diilonj-cāarāan miē kelkel. Mulīema-i baa sūlma-i a naara korma sa ce-ye bīŋkūŋgu, i caa-ni hūmmaŋ-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa tūu nuōmba-i kūnna-yiē. Kuniē maacemma maaramma ce i sa da duōfūŋ, i sa bi da wuo niwuoni. ⁶ I pigāan wuō Diilonj-cāarāan miē i viisīnni-na, baa i Diilonj-hūmelle suōma-na, baa i hōhīnanŋa-na, baa i fafaanju-na, baa *Diilonj-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufafammu-na, ⁷ baa i ninsojō wamma-na, baa Diilonj-fōŋgūō bi barguō-i-na. I ciē viisīnni yaa-i i bercebimbīnni-i tiē muo baa-ni aa tiē cēnya i fere baa-ni. ⁸ Yiinjgu nanju ba ce i ce bōi, yiinjgu nanju ba ture i yammu-i. Ba waŋ i yebabalande-i dii, ba waŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuō coikartaan miē, a ne da i waŋ ninsojō yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suō-ye, a ne da ba suō-ye fafamma. Ba ne-ye wuō bikuōj miē, a ne da miēmēi daaye i gbeini-na. Ba huol i yammu-i ŋga ba saa gbāa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanju yiē, i hōmmu bir yan aa ta mu fē. Ba ne-ye wuō nawalaan miē, a ne da miēmēi ciēŋ nuōmba bōi waamba. Ba ne-ye wuō bīŋkūŋgu sī baa-ye, ba saa suō wuō miēmēi bīŋkūntaan miējō-i kelkel.

* 6:2 Isayi (Ésaie) 49.8

11 Mi jēnaaŋ namaa, Korēntitaan namaa, i fūnuŋ firnu i hōmmu-i a piie baa-na. 12 I saa fuo i kusūnni-i nei, ŋga namei fuyaa na kusūnni-i miε-na. 13 A ce dumaanjo-na mi ka piie baa-na ŋaa mi piie baa mi bisāimba: Firiinuŋ na bi hōmmu-i baa-ye fafamma!

Cecerma-i baa kukulma-i ni siε gbāa gbonu

14 Bamaŋ saa hūu Kirsa-maama-i, baa na dii na nuŋgu baa-ba ba āncemma-na. Kuufafaanngu-i baa kuubabalaanngu gbāa ce niε kā hūmeduole? Cecerma gbāa nunu ma-naa baa kukulma-i nunuŋ hama-i temma-i? 15 *Kirsa-i baa *Sitāni-i, ba gbāa suurnu ba-naa niε niε? Sisō umaŋ Kirsa horre-na, u gbāa gbonu ce hama-i baa umaŋ si dii-diε? 16 Diilon-đūŋgu-i baa tinni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuō-i? Miεmei Cicēlmantienjo dūŋgu-i ŋaa fuo fεfεŋ waan-ma dumaa wuō:

«Mi ka tēna ce mi bāanngu-i baa-ba.

Mi ka waa ba Diilon muō

aa ba waa mi baamba.»†

17 Terienngu fanngu-na, Itienjo nel daama vii namei wuō:

«Hilaan ba hōlma-na, biriin ba huon-nu.

Baŋ bīŋ kumaŋ bīŋkūbabalaanngu-i, baa na yiεya-kuō,

ku yaa mi ka yan na piε-mi.‡

18 *Mi ka waa na To muō*

aa na waa mi bepuōŋ namaa baa mi bien namaa.»§

Itienjo-i Weimantienjo āndaanngu yaa-i.

7

1 Mi jēnaaŋ namaa, nuŋ daaku temman pāa baa-ye, yaan i migāan i kūōma-i baa i hōmmu-i i halaŋ dugaanngu maŋ dii-niε hiere aa i vaa i fεfε i tiε kāŋ Diilonjo-i a ce nelfafaan miε kelkel.

Pol huonnga fiε

2 Baa na fuo na kusūnni yiε! I saa ce kuujanngu molo-na, i saa kōsuōŋ moloŋo, i saa bi du moloŋo. 3 Na baa da niε sī mi piie de-i-na da mi cāl-na, ma'i sī. Mi waan-ma baa-na cor tī miε: I kuye na maama-i bāanngu-i baa isuōŋgu-i, halle kuliingu siε gbāa hiel na maama-i i hōmmu-na. 4 Mi haa mi nannga-i nei cor. Mi huonnga fiε baa-na cor. Ku'i ciε in fiε i mulien, mi kūōma saa kara yinduōŋgu, aa mi huonnga fiε da yogogo.

5 Na saa da, in juō Maseduōni-i-na* i saa da tuolen-muntienammu. I ciε muliema-i ma sīnni-na hiere: I bigāarāamba siε yan-ye, korma siε tiraa yan-ye. 6 Ŋga Diilo fuō maŋ diyaan sireiŋa-i nuōmba-na, u ciε Tite jomma dii sireiŋa yiε. 7 Aa Tite jomma yaa saa dii sireiŋa-i yiε yon, naŋ diyaa sireiŋa-i yuō baa nelma maŋ, u juō ji hi-ye baa-ma a fē i hōmmu-i. U ciεra wuō mi kūōma gbūu bel-na, wuō mamaŋ ciε cor ma saa dōlnu-nei, wuō na vaa na fεfε ta na ce na kāyā-miε. Ku'i ciε mi huonnga tiraa fē naara.

8 Na saa da, miŋ saan sebe maŋ hā-na cor, uu naa guōla na hōmmu-i. Miŋ nuō-ma, maa naa jaŋ-mi, aa kuu naa ce-mi bīŋkūŋgu. 9 Ŋga fiεfiε-i-na, u maama sa jaŋ-mi. Mi huonnga fiε. Ku saa ce ŋaa na hōmmuŋ ŋa naa guōla ku'i fiε mi huonnga-i de, ŋga hōguōla daayon juō baa kumaŋ, ku'i fiε-ka. U ciε na bir na ciluō-i. Na hōguōla faŋo naa jo Diilon-jomma, a ce dumaanjo-na i saa ce kuujanngu nei. 10 Bige-i ciε mi waŋ-ma dumaanjo-na? Hōguōla maŋ duō jo Diilon-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce ŋ biε konkor-hūmelle. Hōguōla faŋo temma-i u maama sa jaŋ-ni. A ne da hōguōla maŋ juōŋ nelbilien-jomma-i, u jo baa nelien-kōsuōma. 11 Namaa wuonon juō Diilon-jomma, niεŋ u ānfaanjo-i na hōlma-na: U ciε na sire yiεra na gbeiniŋ, u ciε na gbāa piie kor na fεfε, u ciε mamaŋ ciε cor ma jaŋ-na, u ciε na

† 6:16 Buolman-sebe (Lévitique) 26.12; Esekiel (Ézéchiel) 37.27 ‡ 6:17 Isayi (Ésaïe) 52.11; Esekiel (Ézéchiel) 20.34

§ 6:18 Samiel sebehāalīŋo (2 Samuel) 7.14; Isayi (Ésaïe) 43.6 * 7:5 In juō Maseduōni-i-na: Niεŋ 2.13.

ta na k̄aalā Diilonŋo-i, u ciε mi k̄ōma bel-na, u ciε Diilonŋo-maama yu na hōmmu-i, u ciε na cāl āmbabalma cetienŋo-i. Na ciluō pigāan wuō namaa nuŋgu saa waa nel daama-na.

¹² Terienŋu fanŋu-na, da na da mi nyegāan sebe-i hā-na, mi saa nyegēŋ-yo uman cālāa cemma-i fuō maa-na, uŋ cālāa uman†, mi saa bi nyegēŋ-yo fuō maa-na; ŋga nan vaa na fεε baa i maama-i dumaa, mi nyegāan-yo na da na suō ma yaa-i Diilonŋo yufelle-na.

¹³ Ku'i ciε ŋ da sireiŋa daa-ye. A naara kufanŋu-i, na hieronŋo-i nan bilaa Tite-i fafamma dumaa a fē u huōŋga-i, kufanŋu juō ji tiraa naara kuanŋu i hōfelle-na bōi. ¹⁴ Miŋ wan ninonŋo-i baa namaanŋo-i dumaa yinni manŋ jon, mi bi wan-yo baa Tite-i dumei. Miŋ kaalaa na k̄unŋu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumei, a ce dumaanŋo-na, na saa ture mi yaanŋa-i. ¹⁵ Duō ne na hieronŋo-i nan taa na nu u nuŋgu-i dumaa, nan taa na k̄aalā-yuō dumaa, baa nan bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migāan ta ma dōlnu-yuō ma naara. ¹⁶ Terienŋu fanŋu-na mi huōŋga fiε, mi gbāa haa mi nanŋa-i nei weima-na hiere.

8

Yaan na nammu ta mu fara

¹ Tobin namaa, Diilonŋ uŋ ciε baa Maseduōni Diilonŋ-dūŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigāan-na ku yaa-i na suō-ku. ² Weima bōi daa-ba. Ŋga banŋ ŋa naa fiε waa muliema-na, ba hōmmu naa gbuu fē da yogogo a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ siε suō wuō nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuō! Ba muoraaya ba fεε. Mi gbāa cira ba muoraaya ba fεε cor yeε, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fūnuŋ nyaar wuō i ce jande aa i yan bafamba bi da saanŋ ba kakāyāŋgu-i a hā Diilonŋ-baamba manŋ *Yerusalemu-i-na. ⁵ Inŋ taa i jōguōŋ kumanŋ, ba ciε cor kufanŋu-i: Ba siyaa Itienŋo wulaa, aa tiraa sire siε miε i wulaa ŋaa Diilonŋ uŋ taaranŋ-kuō dumaa.

⁶ Manŋ ciε dumaanŋo-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuō uŋ ciε namaa na donŋ kpōkpuōla manŋ da na kāyā sūntaamba-i, u gbāŋ u ka perienŋ-yo. ⁷ Namaanŋo-i Diilonŋo firiinu u huōŋga-i baa-na weima-na hiere. Na wuō u hūmelle-i diŋ saaya di wuō dumaa, na suō u nelma wamma-i, na suō ma belle-i, na hinu pāama-i aa inŋ hāalāayā-nei nelnyulmu* manŋ, na bilaa-mu nammu hāi. Terienŋu fanŋu-na gbāanŋ na firnu na nammu-i kpōkpuōla daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma. Ŋga mi piiye da mi tūnu-nei yonŋ na da na suō banambanŋ yuu nyōlma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suō na nelnyulmu nolaanŋu-i. ⁹ Itienŋo-i Yesu-Kirsanŋ ciε baa-ye dumaa, na saa bi yanŋ-ku suōma: U waa muōrēŋo dōrō-i-na, ŋga u niε u muōrētesinni-i aa yanŋ-ni duō gbāa duō ji kāyā nawalaanŋ miēŋo-i. U ciε ku yaa-i a ce-ye muōrāanŋ miε.

¹⁰ Mi piiye mi kusūŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle manŋ curaa, namei siyaa kpōkpuōla daayo k̄unŋu-i igēna, aa namei tiraa sire baa-ku igēna. ¹¹ Nanŋ ŋa naa sire yiεra baa-ma dumaa, ciεŋ-manŋ dumei bende-i-na a saanu baa kumanŋ dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huōŋga-i baa Diilonŋo-i, ŋ da u siyaa ninŋ daa kumanŋ da ŋ hā-yo; u siε cira ŋ ka cuo ji hā-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fεε a hā banamba-i wuō na kāyā-bei. Ŋga ba taara na waa kuuduōŋgu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandε-i-na, ku haaya baa namaanŋo-i, na gbāa kāyā bamanŋ dii naaluō-i-na. Ku yaa yiŋgu nanŋu namaa da na ji waa naaluō-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaanŋ-na. Na ka ce dumei gbāa ce kuuduōŋgu ¹⁵ ŋaa manŋ nyegāanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuō:

«Ku waa umanŋ duō fiε biεra *mani-i bōi, u sa haaya u wulaa, aa umanŋ duō fiε biεra-yuō cekūō, u sa yor-yuō.»†

Titebaa-ba ka k̄a Korēnti-i-na

† 7:12 Ku biyaa ŋaa kutienŋo cālāa Pol fuō fεε yaa-i. Saa-ku baa 2.5. * 8:7 Inŋ hāalāayā-nei nelnyulmu manŋ: Niεŋ Kor. diε. 13. † 8:15 Helmanŋ-sebe (Exode) 16.18.

¹⁶ I siε gbuu gbāa jaal Diilonjo-i, u ciε na maama waa kpelle Tite huŋga-na ŋaa maŋ yeŋ kpelle miε hōmmu-na dumaa. ¹⁷ In ciεra u bir kā na wulaa, u saa dure. U ciεra na terienŋu kāmman-*maama* waa u huŋga-na dii yiinaa. ¹⁸ I natobiŋo naŋo dii, Diilon-dūŋ-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldōdōlma wamma-na; i ka ce u saan-yo ba kā. ¹⁹ Diilon-dūŋ-baamba hielaa u yaa-i u duō kā baa-ye *Yerusalemu-i-na ka hā-ba congoruon daaku-i. I ce kufanŋu-i Itienjo duō da yefafalle nuōmba nunni-na, aa ba bi suō wuō i jōguōŋ kuufafaanŋu baa-ba. ²⁰ I sa taara nuōmba ji biεna i yerre-i congorbuō daayo maama-na. ²¹ I taara i tiε ce kumaŋ faa Itienjo yaanŋa-na halle baa nelbiliemba bi yaanŋa-na.

²² I natobiŋo naŋo bi dii, i daa u hinu pāama. Dumandε-i-na, u fūnuŋ haa u nanŋa nei a ce kumaŋgu migāan naara u pāama-na. I ka ce u kā baa-ba. ²³ Terienŋu fanŋu-na, kumaŋ ŋaa Tite kūŋgu-i, u yaa mi wuōratienjo, u yaa mi namaacencerōŋo. Aa tobimba hāi baamba maŋ ka saan-yo, bafamba-i Diilon-dūŋ-baamba pōpuōrbiemba; ba āncemma ce nuōmba ta ba bi *Kirsā yefafalle. ²⁴ Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Ciεŋ ba suō wuō ba maama dōlnu-nei kelkel, ku yaa Diilon-dūŋ-baamba-i terni-na hiere ba ka suō wuō na sa dōl-ba na nuŋ-nu yon, aa ba ka suō wuō i sa kaal-na gbāŋgbāŋ.

9

Kakāyāŋgu

¹ Kakāyāŋgu maŋ saaya ku kā *Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba wulaa, manamma si dii mi da mi naara ku kūŋgu-na. ² Mi suyaa miε na taara na ce biŋkūŋgu. Mi gbelaan-na Maseduōnitaamba yaanŋa-na miε: «Akayi* Diilon-dūŋ-baamba tigiin tī dii bendiala da ba kāyā Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba-i.» Maŋ yeŋ kpelle na hōmmu-na dumaa, ku diyaa sireiŋa ba bōi-na. ³ Mi sa taara mi ce coikartien muō ku'i ciε mi wuōya puōr tobiŋ daaba-i na wulaa. Gbāan da mi ji ta mi kā, mi kā ka da na tigiin ninsoŋo ŋaa miŋ waan-*ma* baa-ba dumaa. ⁴ Ni ma'i sī, miŋ waan baa Maseduōnitaamba-i miε i haa i nanŋa nei, diε kā baa-ba ka da na saa tigiin tī, senserre ka da-mi baa-ba; mi siε gbāa waŋ namaa diele maama. ⁵ Ku'i ciε naŋ pāa kakāyāŋgu maŋ nuŋgu-i, mi cārā tobiŋ daaba-i miε ba ta yaanŋa miε ka tigiin-ku cie-mi. Da mi kā ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigāan wuō ku dōlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kumaŋ ŋ kar ku yaa-i

⁶ Na saa da, da ŋ duu cεkūō, ŋ ka kar cεkūō. Da ŋ bi duu bōi, ŋ ka kar bōi. ⁷ Neliεŋo neliεŋo, u fara u nanŋa-i ŋaa maŋ yeŋ dumaa u huŋga-na, u baa ce u hōmmu-i mu hāi u baa bi guor u fεε. Bige-i ciε mi waŋ-*ma* dumaanjo-na? Ku yunŋu yaa daaku: Uman faaran u nanŋa-i baa hōfafanŋa, fuō maama yaa dōlaanuŋ Diilonjo-i. ⁸ Aa Diilonjo yaa gbāa haaya bimbiŋni-i ni sīnni-na hiere hā-na, a ce-na biŋkūntaan namaa, na ta na par na ce sāmma-i ma sīnni-na hiere ⁹ ŋaa maŋ nyεgāan dumaa Diilon-nelma-na wuō:

«U friinu u nanŋa baa sūntaamba-i.

U sāmma sa ji ku dede!»†

¹⁰ Uman hāan gonŋuonano-i diduuma-i, aa tuō hā-yo u nuŋ-juuru-i, u ka bi firnu u huŋga-i hā namaanjo-i na diduuma-i aa ce na sāmma da belle. ¹¹ Na ka ce ninsoŋ-waan namaa, ta na gbā na ce na sāmma-i hōnni-na hiere. A ce dumaanjo-na diε hi bamaŋ baa na kakāyāŋgu-i, ba ka gbuu jaal Diilonjo-i ku maama-na. ¹² Na saa da, naŋ ceŋ kakāyāŋgu maŋ daaku-i, ku sa kāyā Diilon-dūŋ-baamba yon, ŋga ku ka ce nuōmba bōi ta ba ce Diilonjo-i kasi saa da-yo. ¹³ Kakāyāŋ daaku ka pigāan naŋ yuu nyōlma baa Diilon-*maama*-i dumaa. Naŋ siyaa *Kirsā *Neldōdōlma-i ta na wuō baa-*ma* dumaa, ku ka ce Diilon-dūŋ-baamba famba ta ba gbeliεŋ Diilonjo-i. Naŋ friinu na hōmmu-i a cal na nagāŋ-niini-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbeliεŋ-yo ku maama-na.

* 9:2 Korēnti dii Akayi huŋga-na. Niεŋ 1.1. † 9:9 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 112.9

14 Diilonŋ uŋ ciε baa-na cemman maŋ, ku ka ce ba ta ba cārā Diilonŋo-i ba hā-na a pigāan wuɔ na kūŋgu dɔlnu-bei. 15 Yaan i tie jaal Diilonŋo-i! Uŋ ciε sāmman maŋ yiε ma siε gbāa waŋ.

10

Pol pigāan u fōŋgōtesinni-i

1-2 Muɔ Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuɔmba gbīε-ku dumaa wuɔ da mi waa na hɔlma-na mi waa hinni, aa da mi hel na hɔlma-na mi ta mi ce. Jande, mei fεrε'i cārāŋ-nei baa *Kirsa hōhinaŋga temma. Baa na yan da mi ji kā na wulaa mi kā baa bubuɔsinni. Banamba gbīε-ku dumaa wuɔ nelgbāŋgbālāŋ muɔ, kerε fōŋgūɔ si dii-miε Diilonŋ-hūmelle-na. Mi ka pigāan kutaamba-i mi jāyamma-i. 3 Nelgbāŋgbālāŋ miε ninsoŋo, ŋga i sa mal nelgbāŋgbālāŋ-maluŋgu. 4 In kuoraaya i fεrε baa nimanŋ maluŋ daaku-na, nelgbāŋgbālāŋ-niini sī; Diilonŋ-niikuoranni. Ni yaa kāayāŋ-yiε i tie muonu Diilonŋ-bigāarāambaŋ ciεŋ terni maŋ nuɔ-i. I suuye coikartaamba nunni-i baa ni yaa-i. 5 Bombolmantaamba maŋ ciyaan nuɔmba-i Diilonŋo suɔma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Bamaŋ sa hūyāan āŋhūuma-i, i gbāŋ baa-ba ba ta ba nu Kirsa nuŋgu-i baa ni yaa-i. 6 Aa da na ji ta na nu i nuŋgu-i fafamma huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i ka pigāan ānyagarmantaamba-i i jāyamma-i.

7 Na ne nelma-i dɔrɔ yonŋ aa ta na piye. Umanŋ duɔ suɔ wuɔ fuɔ Kirsa wuonŋo, kutienŋo saaya u bi suɔ wuɔ miεŋo-i Kirsa baanŋ miε fuɔ temma-i. 8 Itienŋon hāa-ye fōŋgūɔ maŋ, da ku fiε waa mi ciε bombolma baa-yo cεlle, senserre siε gbāa da-mi. U hāa-ye baa-yo i die kāyā-nei na nanŋ kaasinni Diilonŋ-hūmelle-na, u saa hā-ye baa-yo wuɔ i kɔsuonŋ-na. 9 A ce dumaanŋo-na, mi sa taara na ta na jɔguonŋ wuɔ mi du-na baa mi sebebbaa-ba-i. 10 Banamba ciεra wuɔ mi ce mi cor mi sebebbaa-ba-na a ne da da mi waa na hɔlma-na, mi waa ŋaa ciεŋ muɔ aa da mi ta mi piye, mi nelma sa sire kūɔma. 11 Bamaŋ waanŋ mafamma-i, ba saaya ba suɔ wuɔ inŋ maa aa tie nyεgēŋ mamaŋ i hā-na, die kā i ka bi ce-ma.

12 Na saa da, bamaŋ kaalaanŋ ba fεrε, miε i siε siε saa i fεrε baa-ba, i siε bi gbāa fi baa-ba. Bafamba saa ba fεrε baa bafamba fεrε yonŋ. Ba fi ba fεrε ba-naa nuɔ. Miminsinni nanni maaraa nifanni-i wei? 13 A ne da miεŋo-i i siε siε kaal i fεrε ji cor ku terienŋu-i. Diilonŋ uŋ hāa-ye maacemma maŋ, i bāl ma yaa nuɔ-i. Ma yaa kāa baa-ye i ka hi namaa terienŋu-i. 14 Diilonŋ uŋ'a i kā terni maŋ nuɔ-i hiere, namaa terienŋu nuŋgu bi dii. A ce dumaanŋo-na, inŋ kāa ka hi-na baa Kirsa *Neldɔdɔlma-i, i saa cor ku terienŋu-i. 15 Terienŋu fanŋgu-na, i sa kaal i fεrε banaanŋ maacemma-na. Ŋga i taara na yiεra donŋ Diilonŋ-hūmelle-na i maacemma ta ma da belle ma kā na hɔlma-na a saanu baa Diilonŋ uŋ huɔnu suonŋu-i dumaa.* 16 Mafaŋ da ma ce, i ka bi gbāa tie waŋ Neldɔdɔlma-i nilēiŋa maŋ na kɔtanni-na, ku yaa i siε tie kaal i fεrε banaanŋ maacemma-na ba terni-na.

17 Diilonŋ-nelma ciεra wuɔ: «Umanŋ duɔ tuɔ taara u kaal u fεrε, u saaya u cira: «Diilo baa Itienŋo yaa-i.»† 18 Terienŋu fanŋgu-na, ku saa ce ŋaa umanŋ kaalaanŋ u fεrε u yaa faa dε! Ŋga Itienŋ uŋ kaal umanŋ u yaa faa.

11

Baa na ta na siε nelma-i hiere

1 Mi ka ce mi miminsinni-i baa-na cεlle, jande, tierayaanŋ mi nuonŋu-i. 2 Na saa da, na maama dɔl-minŋ a ce mi ta mi ce yelma nei. Aa yelma famma hilaa Diilonŋ-na. Kuu dii ŋaa mi fii-na hiere dɔrru a hā bibiεŋo diei baa-na. Bibiεŋo fanŋo yaa *Kirsa-i. Mi taara na tīε fafamma dumandε-i-na a ji hi na nyεmuŋ-yiŋgu-i mi hā-yo baa-na. 3 Mi suyaa miε fuɔ da-u-diei maama yaa yuu na hōmmu-i. Mi kāalā miε na baa ji yanŋ ba tāal-na bir-na u

* 10:15 Niεŋ Jɔram. 15.17-21. † 10:17 Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. dīε. 1.31

huoŋ-nu ŋaa Awaŋ yaan j̄ieŋo t̄aal-o dumaa baa u nudɔdɔŋgu-i.* ⁴ Mi niε da umaŋ duɔ jo baa mamaŋ, na tiera u nuoŋgu-i: Ba juɔ baa Yesu naŋ maama o, na siε-ma. Ba juɔ baa *Diiloŋ-yalle naŋ maama o, na siε-ma. Ba juɔ baa neldɔdɔlma naŋ maama o, na h̄u-ma.

⁵ Naŋ kaal bamaŋ wuɔ Yesu *pɔpuɔrbien-kireiŋa, mei wulaa, ba saa buɔ muɔ-na.

⁶ Nelma dii yonduo mi nuŋgu-na ninsoŋo, ŋga wei-ma sa yar-mi suɔma. Namaa fere-i na suɔ-mi nyuŋgo s̄i.

⁷ Mi waan Diiloŋ-*Neldɔdɔlma-i baa-na gb̄aŋgb̄aŋ mi saa h̄u biŋk̄uŋgu na wulaa. Mi ciε mi fere cεk̄uɔ a gb̄aa da mi ce na ce b̄oi. Miŋ ciε kufan̄gu-i, ku ce mi cāl̄aa cemma wei? ⁸ Miŋ waa na terieŋgu-na, yammu naŋ Diiloŋ-d̄uŋ-baamba'i taa ba kāyā-miε. Kuu dii ŋaa mi h̄uyāa bafamba naḡaŋ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa biŋk̄uŋ-maama saa waa-miε na terieŋgu-na dε! Ŋga mi saa ji kā yinduŋgu unaŋ nuɔ ŋ wulaa wuɔ ŋ h̄a-mi daaku baa daaku. Nimaŋ maama-i waa-miε hiere, tobimba maŋ naa hel Maseduɔni-na kā, ba kāa baa-ni ka h̄a-mi.† Wei-ma-na hiere mi bilaa mi fere, kumaŋ ka ce mi baa ji ce con̄goruŋgu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi fere dumεi. ¹⁰ Mi huŋga fiε baa mafamma-i. Aa Akayi huŋga-na hiere, molo siε gb̄aa ce mi nanna nelma famma-i. Miŋ waŋ mamaŋ coima s̄i. Kirsa yaa mi siεra; u h̄aalāyā-miε u ninsoŋo wamma-i. ¹¹ Ku ce na maama sa dɔl-miŋ ku'i ciε mi sa siε na naḡaŋ-niini-i wei? Ma'i s̄i. Diilo fuɔ fere suyaa wuɔ na maama dɔl-nu-miε. ¹² Ŋga mi siε h̄u warbelle na wulaa ku yaa bamaŋ taaraayaŋ da ba saa ba fere baa-ye ba siε gb̄aa. ¹³ Kufan̄gu taamba-i Kirsa pɔpuɔrbiemba s̄i; huhurmantaamba. Ba ciε ba fere Kirsa pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Baa na yaŋ ku ce-na gb̄ere: *Sitāni fuɔ fere sa ce u fere dɔrpɔpuɔrbiloŋo dii wei? ¹⁵ U cāarāaŋ da ba ce ba fere ānfafammanciraamba, ku ce niε aa ce-na gb̄ere? Ŋga baŋ ciε maacembabalamma maŋ, Diiloŋo ka p̄a-ba baa ma s̄ullu-i.

Polŋ daa s̄ulma maŋ

¹⁶ Mi ka tiraa tir-ma baa-na: Molo baa tuɔ ne-muɔ mimilāŋ muɔ. Da na yagar ta na ne-mi mimilāŋ muɔ, dumaŋo-na yaan mi bi kaal mi fere baa-na cellε a ce mi mimins̄inni-i.

¹⁷ Miŋ ka waŋ mamaŋ fiεfiε-i-na, Itieŋo kusūŋ-maama s̄i. Mi ka kaal mi fere ŋaa mimilāŋ muɔ. ¹⁸ Nuɔmba b̄oi kaal ba fere a saanu baa baŋ yeŋ dumaa; muɔmi ka bi kaal mi fere.

¹⁹ Namaa namaŋ wuɔ na nu nelma, namεi tieraayaŋ mimiεlmba nonni-i, dumaa s̄i wei?

²⁰ Na siε ba ta ba ce-na ŋaa k̄oraŋ namaa. Na siε ba ta ba du-na. Na siε ba ta ba h̄u na naḡaŋ-niini-i. Na siε ba ta ba fiεna-nei. Na siε ba ta ba ture na yammu-i aa na sa waŋ wei-ma. ²¹ Miε i saa da holle ce kufan̄gu temma-i nei; jande, baa na ḡaŋ baa-ye!

Mi ka tiraa cor baa mi mimins̄inniŋ-āndenni-i. Banambaŋ siε ba kaal ba fere mamaŋ nuɔ-i, muɔmi ka bi siε kaal mi fere mei. ²² Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mei fere-i Ebireyieŋ muɔ. *Isirahel-baamba. Mei fere-i Isirahel-wuoŋ muɔ. *Abiramu h̄ayēlmba. Mei fere-i unāŋo'i muɔŋo-i. ²³ Ba ciε mi da mi piie ŋaa mi yuŋgu siire. Ba'a bafamba *Kirsā cāarāamba; ŋga mei curaa bafamba-i. Mi mulāaŋ ku maacemma-na yaŋ-ba. Baŋ diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba k̄uŋgu-i. Baŋ muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba k̄uŋgu-i. Miŋ yuraaya kuliŋgu-i dumaa, ku maaraa bafamba k̄uŋgu-i. ²⁴ *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du-diei-na hiere, ba muyaa-mi comeyufieŋ komorre baa c̄incieluo nennaa‡. ²⁵ *Oromεbaa-ba muyaa-mi i siei aa mi bigāarāamba naŋ-mi baa t̄āmp̄ēl̄ēiŋa-i da ba ko-mi i diei.§ Baatoŋo ciinu baa-mi i siei, aa mi ciε isuɔyiŋgu diei baa b̄aaŋ-yiŋgu diei h̄umma-na i diei. ²⁶ Mi wuɔramma-na nileiŋa-na, h̄onni b̄oi dii h̄umma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellen-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *niεraamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilebabaleiŋa-na aa cor

* **11:3** Awaŋ yaan j̄ieŋo t̄aal dumaa: Nieŋ Miwaŋo j̄inamman-sebe-i-na (Genèse) 3.1-6,13. † **11:9** Nieŋ Filip. 4.15-18. ‡ **11:24** A saa baa ba *Moisi *ānj̄inamma-i ba saa saaya ba muo nelieŋo-i ku cor comeyufieŋ komuŋa h̄ai. Ku'i ciε ba ta ba muo nuɔmba-i ba yiera comeyufieŋ komorre baa c̄incieluo nennaa. Nieŋ Anj̄inamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 25.3. § **11:25** Nieŋ Pɔpuɔr. 16.22; 14.19.

terbabalanni-na hīehuleiŋa-na. Dāmman- nuoraanġu wuyaa-mi naa, coikartaamba man wuɔ bafamba Kirsa-baamba, ba ciε-ye sūlma.

²⁷ Mi ciε maacenġkpekelma bɔi, mi mulāan cor. Hɔnni bɔi dii, mi taa mi cɔ mi yufien-na; nyulmu'i daamu, hūŋkuɔsinni'i daani! Hɔnni bɔi dii, da mi ce mi naa mi cɔ nyulmu. Waanġu mulāan-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi. ²⁸ Mi ka finaŋ ma boluonġu-na. A naara mafamma-i hiere, yinni man jon mi jɔguon Diilonġ-dūŋ-baamba-i hiere ba maama. ²⁹ Uman duɔ saa nan kaasinni dei Diilonġ-hūmelle-na, mi da ŋaa muɔmei saa nan kaasinni. Molon duɔ nanna Diilonġ-hūmelle-i, ku sa suɔ aa jan-mi.

³⁰ Da kuɔ mi saaya mi kaal mi fεε, mi ka kaal mi fεε mi nayusinni yaa nuɔ-i. ³¹ Diilonġo-i Itienġo-i Yesu To-i, ban gbeliŋ uman hɔnnin jon, u suyaa wuɔ mi sa kar coima. ³² Min waa Damasi-i-na, fāamaanġo man waa terienġu-na Aretasi bāanġu-na, wuɔ jīna nuɔmba nelle dumienġa yammu-na hiere wuɔ da miε mi hel, ba bel-mi. ³³ Ŋga ba yaan-ba aa dii-mi sāmbaga nuɔ a hiel-mi baa fontālma koko-i-na a jīna-miε bomborma-na mi ta. Ku ciε dumei mi gbāa kor u nammu-na.*

12

Diilonġo caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaal ŋ fεε yunġu si dii-kuɔ, ŋga mi siε gbāa budii; fuɔ mi kaal mi fεε. Min ka kaal mi fεε maman nuɔ-i gboluon daaku-na, Itien un caraaya-miε a pigāan-mi maman, mi ka dii mi nunġu-i ma yaa nuɔ-i. ² Mi suɔ Diilonġ-dūŋ-wuonġo nanġo-i*, Diilonġo biyaa-yo kā baa-yo dii u terienġu-na dii fēnfēlle-na aa bir jo baa-yo; ku bien cīncieluo a naa yaa de-i. U kāa baa fuɔ fεε yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mei sa suɔ kunanġu ji cor Diilo fuɔ fεε-i. ³⁻⁴ Min suyaa ma diei maama man, Diilonġo kāa baa naacolġ daayo-i u nelle-na. U kāa baa fuɔ fεε yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mi sa suɔ kunanġu ji cor Diilonġo-i. Un kāa terienġu-na ka nu nelma man, ma siε gbāa wan; aa molo saa saaya u hiel-ma u nunġu-na. ⁵ Mi gbāa kaal fuɔ temma yaa-i a yan mei fεε-i. Muɔmi kaal mi fεε mi nayusinnin jon. ⁶ Da ku dɔl-min, mi gbāa kaal mi fεε aa mi siε kar mi huɔyasanga ŋaa mimilān muɔ. Ŋga mi siε kaal mi fεε. Mi sa taara ba haa-mi dɔrɔ ji cor. Mi taara ban nun maman mi nunġu-na baa ban daa mi ciluɔ-i dumaa ba kān-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilonġ un biyaa-mi ka pigāan-mi nelma man u nelle-na ma waa nelbuɔ cor. U sa taara mi ce bombolmantien muɔ ku'i ciε u yan mi ta mi mulien mi kūɔma-na. Ku ciε ŋaa u hāa *Sitāni-i hūmelle-i u tuɔ gān baa-mi mi baa gbāa ce bombolmantien muɔ. ⁸ Mi cāarā Itienġo-i i siei wuɔ u hiel-mi mulien daama-na. ⁹ Min cāarā-yuɔ dumaanġo-na, u gbē-mi wuɔ: «Min ceŋ baa-ni dumaa ku ka gbē baa-ni. Mi fōŋgūɔ da nayusinnin-huonġu'i nuɔ-i fafamma.» Un juɔ piiye dumaanġo-na, mi naa mi yan aa ta mi kaal mi fεε mi nayusinni'i nuɔ-i. Ku yaa *Kirsa fōŋgūɔ ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i ciε na da mi huonġa fie baa mi nayusinni-i, baa mi tuosinni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sūlma-i, baa mi muliema-i Kirsa maama-na. Muɔ da mi naa yunġu huonġu man nuɔ-i, huonġu fanġu'i nuɔ-i fōŋgūɔ da-miε.

Pol huonġa cuu baa Korēntitaamba-i

¹¹ Na ciε mi ta mi piiye ŋaa mi yunġu siire, a ne da namei naa saaya na ta na kaal-mi. Mi siε gbāa cii muonu canġa ninsonġo, ŋga nan kaal baman bafamba-i wuɔ Yesu *pɔpuɔrbien-kireiŋa, ba saa buɔ muɔ-na halle cekūɔ. ¹² Kuman pigāan wuɔ Yesu pɔpuɔrbilon muɔ, ku ciε na hɔlma-na: Mi fie mi huonġa-i baa weima-i hiere, Diilonġo kāayā-miε mi ce gbere-weima bɔi baa nelma bɔi na hɔlma-na. ¹³ Mi ciε bige-i hā Diilonġ-dūŋ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hā namaanġo-i? Mi saa yagar-ma min'a mi saa ce na yiara baa mi yun-maama-i. Da kuɔ min ciε mafamma-i mi cālāa cemma, ciεŋ-min jande.

* 11:33 Niεŋ Pɔpuɔr. 9.23-25. * 12:2 Pol gbē fuɔ fεε yaa dumaanġo-na. Niεŋ verse 7-i-na.

¹⁴ Muõmei daami mi tigiin tĩ da mi kã na wulaa sieliŋ-kãmma-i, aa namaa nuŋgu sie waa mi yuŋ-maama-na. Mi taara namei, mi sa taara na nagãŋ-niini. Na saa da, bisålmba sa fie ba bĩncuõmba, bĩncuõmba'i fiyaan ba bisålmba. ¹⁵ Mi ka hiel mi nanŋa-i mi fere aa tiraa sieya mi kũõma-i na maama-na. Ku ce na maaman fũnuŋ ma dõlnu-mie dumandε-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaanõ-i wei? ¹⁶ Na suyaa wuõ mi saa har mi yuŋ-maama-i haa hã-na. Nga banamba ka cira huhurmantien muõ; kerε mi yaan-na aa cure-nei. ¹⁷ Min saan baman ba kã na wulaa hiere, mi cie u diei ka taal-na hũu bĩŋkũŋgu na wulaa dede wei? ¹⁸ Mi nan cãarã Tite kã na wulaa baa tobiŋo man min waan u maama-i baa-na; Tite kaa taal-na hũu bĩŋkũŋgu na wulaa wei? Tite-i baa muõŋo-i i saa ce maacenduõma yaa wei? I saa wuõ hũmeduõle yaa wei?

¹⁹ Dii yiinaa na jõguõŋ wuõ sĩ i piie die kor i fere. Ma'i sĩ. In yen *Kirsã horre-na, ku'i cie i tie piie dumaanõ-na; Diilonõ yaa i siera. Mi jënaan namaa, i taara na nan kaasinni Diilonõ-hũmelle-na ku'i cie i tie wan daama-i hiere baa-na. ²⁰ Mi holle tie baa kãmma-i na terienŋu-na wuõ sĩ mi sie ka da-na min taaran mi ka da-na dumaa. Da mi saa bi ka da-na dumaanõ-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yelma-i, baa hõdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebĩenande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa åŋguõlma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terienŋu-na. ²¹ Mi holle tie wuõ sĩ da mi kã na terienŋu-na Diilonõ ka tiraa ture mi yaanŋa-i na hõlma-na. Mi holle tie wuõ sĩ mi ka kã ka da nuõmba bõi saa nanna ba maacembabalamma-i yogo. Wuõ sĩ mi ka kã ka da ba curaa baa ba *fuocesinni-i baa ba bĩŋwosinniŋ-maacemma-i. Kufanŋu ka ce mi kaal ba yuŋ-nu.

13

Nelperiema

¹ Mi kãmma i siei yaa de-i na wulaa. Ma nyegãan Diilonõ-nelma-na wuõ: «*Siertaamba hãi sisõ ba siei da ba da nelma man nuõ-i hiere, ma ka fienu.*» * ² Min ŋa naa kã hãaliŋ-kãmma-i mii naa hi gboya åmbabalmanciraamba-i. Dumandε-i-na, min yen yargaa yogo, mi ka tir-ma baa-na na hierõŋo-i hiere: Da mi kã ka da uman sa wuõyaan hũmelle-i, mi sie yan-yo. ³ Ma sĩ na taara na suõ da kuõ min wan man *Kirsã nuŋ-ãndaanŋu ke? Na ka suõ-ma. Kirsã-i nayusinnintienõ sĩ, u ka ce bibesinni na hõlma-na. ⁴ Ban taa ba gbu-yo huõŋgu man nuõ-i, u waa nayusinnintienõ ninsonõ, ŋa uŋ kuu aa sire, Diilonõ-fõŋgũõ dii-yuõ. Mie fere-i maaduõma, in yen horre-na baa-yo, i naa yuŋgu, ŋa Diilonõ-fõŋgũõ cie i ka da fõŋgũõ. Die kã, i ka pigãan-na baa-yo i ciluõ-i-na.

⁵ Nieŋ na hõmmu-i aa na yuu na fere na ne da kuõ na wuõ Diilonõ-hũmelle-i fafamma. Nieŋ na hõmmu-i na ne, Yesu-Kirsã si dii-muõ wei? Mi saa yagar-ma da kuõ na saa hũu u maama-i. ⁶ Nga mi suyaa mie da na ne mie ciluõ-i, na ka suõ wuõ i wuõ Diilonõ-hũmelle-i fafamma. ⁷ In cãrãŋ kuman Diilonõ wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na nanŋa åmbabalma cemma-na. Ku saa ce ŋaa i taara i pigãan wuõ mie i faa de! Ma'i sĩ. Nga i taara na vaa na fere baa ånfafamma cemma yaa-i, halle nuõŋ da ba fie cira mie i sa wuõ Diilonõ-hũmelle-i fafamma, weima sĩ. ⁸ Na saa da, mie i gbãa cu ninsonõ huõŋ-nu yon, ŋa i sie gbãa cie-yo u maacemma-na. ⁹ Namaa da na da fõŋgũõ Diilonõ-hũmelle-na, aa ba fie ta ba piie wuõ mie i naa yuŋgu, weima sĩ. In cãrãŋ kuman Diilonõ wulaa i hã-na, i taara u kãyã-nei na bir jo hũmefafalle-na a ji hi na fuõŋgu-i Diilonõ-hũmelle-na.

¹⁰ Mi sa taara da mi kã, mi ka ta mi nuola-nei ku'i cie mi waa yargaa aa nyegẽŋ sebe daayo-i hã-na. Na saa da, Itien uŋ hãa-mi fõŋgũõ man, u hãa-mi baa-yo wuõ mi kãyã-nei na nan kaasinni u hũmelle-na, u saa hã-mi baa-yo wuõ mi kõsuõŋ-na.

¹¹ Tobin namaa, man tiyãa ma yaa daama: Taa na nye! Gbãan na hi na fuõŋgu-i Diilonõ-hũmelle-na. Taa na dii sireiŋa na-naa nuõ. Taa na nunu na-naa. Bilaan na-naa

* **13:1** Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 19.15

fafamma. Mafaŋ da ma ce, Diilonjo-i nelnyulmuntienjo-i baa yaafɛllentienjo-i u ka waa baa-na.

¹²Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceɗuɔŋ-bien namaa.

Diilonjo-dūŋ-baamba-i hiere ba pãa na jaaluŋgu.

¹³Itienjo-i Yesu-Kirsa kāyã-nei. Diilonjo pigãaŋ-na uŋ dɔl-naŋ dumaa aa u *Yalle waa baa-na hiere.

Polŋ nyegãaŋ sebe maŋ hã Galasitaamba-i Neltuoyamma

Pol nyegãaŋ sebe daayo-i hã Galasi Diilonŋ-dũŋ-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bei, *niëraamba bi waa. Ba nuɔ Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa hũu-ma. Nga huɔŋgu nanŋu juɔ hi, nuɔmba namba kã ka ta ba guɔl ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piiye wuɔ Pol fuɔ fere-i Yesu *pɔpuɔrbilonŋ-kerre sɪ, aa uŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i dumaa, ma yaanŋa'i sɪ. Ba taa ba bi piiye wuɔ niëraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i ba saaya ba *jã a saa baa Yuifu ba *ãnjɪnamma-i.

Baŋ piiyeŋ dumaanŋo-na, ma kã ka hi Pol. Pol wuɔ nyegẽŋ sebe daayo-i a tagaaya pigãaŋ-ba ba da ba suɔ wuɔ fuɔ-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo-i kelkel (sap. 1–2). U biyaa *Tobisicɔlɔnniŋ-sebe maama-i tagaaya pigãaŋ-ba wuɔ molo sie gbãa wuɔ Yuifu ba ãnjɪnamma-i a ce nelviinŋo Diilonŋo yufelle-na; kerere da ŋ hũu Yesu maama-i ku yaa gbãa ce-ni nelviinŋ nuɔ (sap. 3–4). Wuɔ Yesu-Kirsa hũyãa Diilonŋ-dũŋ-baamba-i ãnjɪnamma nyisẽnni-na a ce ba waa ba fereŋ nuɔ; kerere ba yaŋ ba hɔmmu fẽ gbarnu. Nga wuɔ baŋ yeŋ ba fereŋ nuɔ, ba baa naŋ hãlmaanŋ-nu baa kufanŋu-i a ta ba ce kumaŋ dɔlaanunŋ-bei. Ba yaŋ *Diilonŋ-Yalle ta di ta ba yaanŋ-na ba ãncemma-na hiere (sap. 5–6).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋ muɔ. Pɔpuɔrbilosɪnni fanni-i mi saa da-ni nuɔŋ nammu-na, mi saa bi da-ni nelieŋ bargo-na, nga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonŋo maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ba yaa hãa-mi baa-ni. ² Muɔ baa tobimba maŋ dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaa namaŋ dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei aa fẽ na hɔmmu-i.

⁴ Yesu-Kirsa cie u fere tammanŋ-kũŋgu a pir i ãmbabalma-i i yunni-na a duɔ hũu-ye miwababalaŋ daayo nammu-na ŋaa i To-i Diilonŋ uŋ taaraŋ-kuɔ dumaa. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ bɔbɔima ta ma haa Diilonŋo-na hɔnni maŋ jonŋ! Ma ce dumaa.

Neldɔdɔlma dii ma diei yonŋ

⁶ Naŋ duɔŋ ta na ciina Diilonŋo-i donduo dumaanŋo maŋ nuɔ-i, ku cuu mi huɔŋga-i; ŋ sie suɔ wuɔ u yaa cie baa-na aa bi-na *Kirsa barguɔ-i-na duɔ ce-na u baanŋ namaa; na bir yaŋ ufaŋo-i aa ta na gbar na nyaanu neldɔdɔlma namma. ⁷ A ne da neldɔdɔlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba tãal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldɔdɔlma-i. ⁸ Inŋ waanŋ Neldɔdɔlma maŋ baa-na, umaŋ duɔ kã ka waŋ u deŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutienŋo-i. Halle da ku fie'a miemei, Diilo baa yaŋ-ye. Da ku fie'a *dɔrpɔpuɔrbilonŋo, Diilo baa yaŋ-yo. ⁹ I gbuɔya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Naŋ hũyãa Neldɔdɔlma maŋ, umaŋ duɔ kã ka waŋ u deŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutienŋo-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumande-i-na mi taara nelbiliemba'i dɔl-mi waa mi taara Diilonŋo'i dɔl-mi? Mi taara mi ce kumaŋ dɔlaanunŋ nelbiliemba wei? Kuɔ mi taa mi taara nelbiliemba dɔl-mi, mii naa saa gbãa waa Kirsa cãaraŋ muɔ.

Polŋ daa Yesu pɔpuɔrbilosɪnni-i dumaa

¹¹ Tobinŋ namaa, yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Minŋ waanŋ *Neldɔdɔlma maŋ baa-na, nelbilonŋ huɔyasaŋga sɪ. ¹² Mi saa nu-ma nelieŋ nuŋ-nu, mi saa bi hãalã-mei molonŋ wulaa; Yesu-Kirsa fuɔ fere yaa tigãaŋ-mi baa-ma.

¹³ Minŋ ŋa naa ta mi wuɔ *Yuifu ba Diilonŋ-hũmelle-i dumaa, na saa bi yaŋ-ma numma. Mi taa mi ce Diilonŋo dũŋ-baamba-i kpãncɔlgũɔ mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonŋo dũŋgu-i. ¹⁴ Mii naa silaa vaa mi fere cor baa Yuifu ba Diilonŋ-hũmelle wuɔsaanŋu-i; a ce

dumaanjo-na, mi nabaamba-na, nuamba bəi saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Nga ku huonɡun juo hi, uman hielaa u yufelle miε dii mi nyu kusunɡu-na, u ciε baa-mi aa bi-mi ce-mi u wuon muo, ¹⁶ aa pigaan-mi u Biεno-i mi da mi wan u maama-i baa *niεraamba-i. Mafaman ciε, mi saa piε moloŋ caan-nu wuo mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi kaa *Yerusalemu-i-na ka ne baman taa yaanga muo-na Yesu pəpuərbilontesinni-na. Mi yaan aa sire kaa Arabi*. Ku huonɡu-na, mi suo bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi ciε biena siei aa suo da mi kaa Yerusalemu-i-na da mi ka taara Pier† suo-yo. Miŋ kaa da-yo, mi ciε yinni cinciueluo baa ni ndii yon baa ufanjo-i. ¹⁹ Miŋ kaa terienɡu-na, da ma hel fuo baa Itienjo haaŋo-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pəpuərbilono nan-na. ²⁰ Miŋ wan manan daama-i coima si; Diilonjo yaa mi siera.

²¹ Miŋ hilaa terienɡu-na, mi kaa Siiri mara nuo, aa sire terienɡu-na a kaa Silisi mara nuo. ²² Baman cuu Kirsa huon-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa ba nu nuamba piiye yon wuo: «Uman taa u ce-ye kpāncōlgūo-i, u yaan fiεfiε-i-na aa tuo wan Yesu maama baa nuamba-i; η sie suo wuo uu naa gbuu cō-ma.» ²⁴ Kun ciε dumaanjo-na, baa ta ba gbəliεŋ Diilonjo-i mi maama-na.

2

Yesu pəpuərbiemba daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien cinciueluo baa a naa ku huonɡu-na, mi tiraa bir kaa *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite kaa baa-mi. ² Mi kaa Diilon-kamma. Miŋ kaa, yiinɡu nanɡu-na, yiε da i-naa baa Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i ba kula. Miŋ wan *Neldədalma-i dumaa baa *niεraamba-i, miε suur ma yaanga-na a piiye tūnu-bei. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maacenɡbāŋɡbālamma ku'i ciε miε suur ma yaanga-na a piiye tūnu-bei. ³ Halle mi nawuonjo-i Tite waa nieryienjo, nga molo saa ji guor-o yinduonɡu wuo u *jā. ⁴ N sie suo wuo huhurmantaamba namba waa guol baa Diilon-dūŋ-baan miεno-i. Bafamba taa ba taara u jā. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne in yen i fεreŋ nuo dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa səɡolnu *Moisi *anjinamma-i i gbeini-na. ⁵ I saa hūu aa hā-ba halle cekūo. I ciε mafamma-i ninsonjo man dii Neldədalma-na u duo gbāa tε u temma-i na da na suo-yo.

⁶ Miŋ piiye tūnu yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kən ba yaa-i nelbōmbōmbaa-ba-i Diilon-dūŋɡu-na, nga ban niε kuman aa ta ba kən-ba, mei sa ne kufanɡu-i. Diilonjo sa ce ciεluo. ⁷ Ba saa da manamma haa. Nga ba daa Diilon un puəraa Pier dumaa wuo u wan Neldədalma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puəraa muəno-i dumei wuo mi wan-ma baa niεraamba-i. ⁸ Un puəraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puəraa muəno-i dumei banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsāa-i ba taa ba kən ba yaa-i Diilon-dūŋ-baamba yuntaan-kirein-a-i. Bafaman juo suo wuo Diilonjo'i ciε baa-mi aa hā-mi maacen daama-i, baa dii hūmma muo baa Barnabasi-i i nammu-na a pigaan wuo ba hūyāa-ma. Terienɡu fanɡu-na, yiε saa-ma baa i-naa; miε yiε i ka kaa niεraamba hōlma-na ka tε wan Yesu maama-i, bafan ba'a ba ka kaa Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yon i wulaa: wuo i baa yan ba sūntaamba maama karaanu-yiε Yerusalemu-i-na. Mi bi ciε-ma ma cemma-i.

Pol cālāa Pier nuamba-na

¹¹ Ku huonɡu-na, Pier wuo ji jo Antiyəsi-i-na i wulaa. Un juo, mi saa yan-yo; uu naa silaa cāl cor. ¹² Un juo, u taa u gbonu u wuo niiwuoni-i baa tobimba man *niεraamba-i. Huonɡu nanɡu juo hi, Sake wuo saan nuamba jo. Bafamba taa ba kuye *jāman-kūŋɡu-i. Ban juo, Pier wuo kālā, u sa tiraa wuo niiwuoni-i baa niεraamba-i. ¹³ *Yuifubaa-ba namba waa baa-yo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufien-a-i aa cu Pier huon-nu. Halle Barnabasi fuo fεre yaan ba tāal-o dii-yo ba dawəruo-i-na. ¹⁴ Miŋ juo da ba ciluo sa kaa

* **1:17** Arabi: Nelle nan yerre-i dumaanjo-na. † **1:18** Pier yerre nande yaa wuo Sefasi. Niεŋ Nsāa 1.42.

hūmeduəle baa ninsoŋo maŋ dii *Neldəɔɔlma-na, miε fulnu Pier nuəmba-na miε: «Nuəni maŋ Yuifuyieŋ nuə, nuə da ŋ yaŋ Yuifusinni-i aa ce ŋ fere nieryieŋ nuə, ma da niε ŋ ta ŋ taara ŋ guor niεraamba-i ce-ba Yuifubaa?»

15 «Miε fuə, miε huəŋ baa Yuifusinni-i; niεraaŋ miε sɪ, ba kəŋ ba yaa-i əmbabalmanciraamba-i wuə ba sa wuə *Moisi *ənjɪnamma-i. 16 Nga i suyaa wuə nelie sie gbāa wuə ənjɪnamma-i a ce nelviinjo Diilonjo yufelle-na. Da ŋ hūu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilonjo tuə kəŋ-ni nelviin nuə. Ku'i cie miε i bi hūu Yesu-Kirsa maama-i die gbāa ce nelviin miε Diilonjo yufelle-na. Ku saa ce ŋaa ənjɪnamma wuəsaŋgu yaa ka ce-ye nelviin miε Diilonjo yufelle-na de! Inj hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviin miε, ni ma'i sɪ ənjɪnamma wuəsaŋgu sie gbāa ce moloŋo nelviinjo. 17 Miε maŋ Yuifubaa miε, da kuə inj hūyāa Yesu maama-i die vii Diilonjo yaŋga-na, i cie əmbabalmanciraan miε baa niεraamba-i hiere kuuduəŋgu, ku yuŋgu yaa wuə *Kirsa yaa diyaan nuəmba-i əmbabalma cemma-na ke! A ne da ma'i sɪ. 18 Miŋ naana hūmelle maŋ, da mi tiraa bir jo-die, ku pigāaŋ wuə mi cālāa cemma. 19 Na saa da, ənjɪnamma cie meɪ hiel mi naŋga ma wuəsaŋgu-na da mi ta mi ce baa Diilonjo. Kuu dii ŋaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaanjo-na ənjɪnamma sie gbāa yuu-mi baa weɪma. 20 Kuu dii ŋaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cer waa-miε. Miŋ yey terienju maŋ nuə-i nyuŋgo-i-na, mi haa mi naŋga-i Diilonj-Bieŋo yaa nuə-i. U yaa dɔlaa-mi aa hūu-ma ku mi maama-na. 21 Mi sie cɪna Diilonjo hujarre-i. Kuə ənjɪnamma yaa taa ma ce-ye nelviin miε Diilonjo yufelle-na, dumaanjo-na Kirsa kuliinju naa ce gbəŋgbəŋ.»

3

Anjɪnamma sa ce nelieŋo nelviinjo

1 Galasitaan namaanjo-i daana-i, na yunni kuu aa yaŋ-na. Hai moloŋo-i biεnaana na yunni-i biεnaŋ daama temma-i? Nj sie suə wuə Yesu-Kirsaŋ kuu yuŋgu maŋ nuə-i *daanjo-na, ma waan kaala baa namaanjo-i.

2 Mi ka yuu-na baa nelma diei yonj: Diilonjo hāa-na u *Yalle-i wuə na wuəyaa *Moisi *ənjɪnamma yaa fafamma sisə u hāa-na baa-de wuə na yiεraaya nu *Neldəɔɔlma-i aa hūu-ma? 3 Bige-i cie na yunni ku aa yaŋ-na dumaanjo-na? Bige-i cie naŋ duəŋ mamaŋ baa *Diilonj-Yalle-i na ta na taara na perien-ma fiεfiε-i-na baa namaa fereŋ fəŋgūə? 4 Na daa nelma bəi. Na yuu ba'a Diilonjo pigāaŋ-na baa-ma gbəŋgbəŋ wei? U saa pigāaŋ-na baa-ma gbəŋgbəŋ! 5 Diilonj duə hāa-na u Yalle-i aa tuə ce gbere-weɪma-i na hɔlma-na, u ce kufanju-i wuə na wuə ənjɪnamma sisə u ce-ku wuə na nuə Neldəɔɔlma-i aa hūu-ma?

6 Na saa da, Diilonj-nelma ciεra wuə: «*Abiramu hūyāa Diilonj-nelma-i aa haa u naŋga yuə ku'i cie Diilonjo tuə kəŋ-yo nelviinjo.»* 7 Terienju fanju-na, na saaya na suə wuə bamaŋ hūyāa Diilonj-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisəlŋ-kirɛiŋa-i. 8 A saanu baa mamaŋ nyegāaŋ Diilonj-nelma-na, Diilonjo taara *niεraamba maŋ da ba hūu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i cie u wuəyaa waŋ neldəɔɔl daama-i baa Abiramu-i wuə: «Mi ka ta mi cor baa nuənei mi ce baa dūnni-i hiere hεma-na.»† 9 A ce dumaanjo-na, Abiramuŋ haa u naŋga-i Diilonjo-na u ce baa-yo dumaa, umaŋ duə bi haa u naŋga-i yuə u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

10 A ne da bamaŋ haa ba naŋga ənjɪnamma wuəsaŋgu-na, Diilonjo waasaŋ-ba. Bige-i cie mi waŋ-ma dumaanjo-na? Ma nyegāaŋ Diilonj-nelma-na wuə: «Bamaŋ sa wuəyaan ənjɪnamma-i hiere ma kūŋgu-na, Diilonjo ka waasa-bei.»‡ 11 Aa bi tiraa nyegəŋ wuə: «Umaŋ duə haa u naŋga Diilonjo-na, nelviinjo; u ka kor.»§ Terienju fanju-na, ku kaalaaya wuə molo sie gbāa wuə ənjɪnamma-i a ce nelviinjo Diilonjo yufelle-na. 12 Nga ma bi tiraa nyegəŋ wuə: «Umaŋ duə gbāa wuə ənjɪnamma hūmienja-i hiere, a ka kor-o.»* Terienju fanju-na,

* 3:6 Miwaanjo jɪnammaŋ-sebe (Genèse) 15.6 † 3:8 Miwaanjo jɪnammaŋ-sebe (Genèse) 12.3 ‡ 3:10 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 27.26 § 3:11 Abakuke (Habaquq) 2.4 * 3:12 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 18.5; Ɔrom. 10.5

ku pigāan wuɔ a haa ŋ nanŋa-i Diilonjo-na baa a haa ŋ nanŋa-i ānjīnamma wuɔsaanŋu-na, nelduɔma sɪ.

¹³ Nŋa molo saa gbāa wuɔ ānjīnamma-i ma kūnŋu-na hiere. A ce dumaanjo-na Diilonjo naa waasa-yiɛ. Nŋa Yesu-Kirsaŋ kuu *daanŋu-na, ku pigāan wuɔ u hūyāa miɛ waasamma-i ce-ma u maama. Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanjo-na, ma nyɛgāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Da ba nuŋ uman daan-nu, ku pigāan wuɔ Diilonjo waasaan kutienjo-i.*»† ¹⁴ Ku ciɛ dumɛi Diilon ŋ ŋa naa pā nuŋgu maŋ baa Abiramu-i wuɔ u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi niɛraamba-i. Aa Diilon ŋ pāa u Yalle maŋ nuŋgu-i, i hieronjo-i iŋ hūyāa u maama-i ku'i ciɛ i tiɛ da-de.

¹⁵ Tobin namaa, mi ka waŋ nelma diei a pigāan-na a saa baa kuŋ ceŋ dumaa i tiɛ da-ku: Molon duɔ pā nuŋgu baa u nanolŋo aa nyɛgɛŋ sebe aa haa u niele, u siɛ gbāa ka bir jo baa huon-āndaanŋu. ¹⁶ A ne da Diilonjo pāa u nuŋgu-i baa Abiramu-i baa u huonŋu-i. Ba saa cira: «U huon-baamba». Ku ka ce ŋaa baa dii bɔi. Ba ciera: «U huonŋu». A pigāan wuɔ uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. ¹⁷ Miŋ taaran mi waŋ mamaŋ ma yaa daama: Diilon ŋ pāa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, Moisi ānjīnamma siɛ gbāa jo bien nuɔsiba hāi baa bien komorre baa cinciɛluo ku huonŋu-na ji boruona-kuɔ. Ma siɛ gbāa ce. ¹⁸ Da kuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu maŋ, ku da ānjīnamma wuɔsaanŋu'i nuɔ-i, ba sa tiraa bɪ kufanŋu-i nupālle. A ne da Diilon ŋ ciɛ baa Abiramu-i uu naa pā nuŋgu'i baa-yo aa ce-ma.

Anjīnamma yunŋu yaa haku-i?

¹⁹ Terienŋu fanŋu-na, Diilonjo hāa-ye *ānjīnamma-i yun haku-i nuɔ-i? U naaraaya-mɛi u nupālle-na i die tiɛ da i maacembabalamma-i. U ciɛ ku yaa-i a tuɔ ciɛ *Abiramu hāayɛlŋo jomma-i; nupālle vii u yaa-i. Anjīnamma famma-i *dɔrpɔpuɔrbiemba'i hāa *Moisi-i baa-ma u jo baa-ma ji hā-ye. ²⁰ A ne da Diilon ŋ pāa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, molo saa waa ba hɔlma-na, Diilo fuɔ fɛɛɛ yaa piiye baa Abiramu-i. ²¹ Terienŋu fanŋu-na, ānjīnamman waan mamaŋ, ma hilaa ma den baa Diilon-nupālle-i wei? Ma saa hel ma den! Kuɔ ānjīnamma namma waa ta ma gbā ma kor nuɔmba-i, maa naa gbāa ta ma ce nelienjo-i nelviinjo Diilonjo yufelle-na. ²² Nŋa Diilon-nelma karaa āndaanŋu-i wuɔ āmbabalma cuure nuɔmba-i hiere, a ce dumaanjo-na bamaŋ da ba hūu Yesu-Kirsa maama-i, Diilon ŋ pāa nuŋgu maŋ, u ka ce-ku hā-ba.

²³ Aa *Kirsa maama suɔ da ma jo, ānjīnamma naa ce-ye ŋaa kasobien miɛ fuɔ Diilonjo ji pigāan-ye Kirsa maama-i i die hūu-ma. ²⁴ A ce dumaanjo-na, ānjīnamma naa waa i yun-nu ta ma dii-ye hūmelle-na ma ciɛ Kirsa duɔ jo i die hūu u maama-i a ce nelviin miɛ Diilonjo yufelle-na. ²⁵ Kirsaŋ juɔ aa i hūu u maama-i, ānjīnamma sa tiraa ma ye i yunŋu-na.

²⁶ Fiɛfiɛ-i-na, naŋ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, na ciɛ Diilon-bisālŋ namaa hiere. ²⁷ Namaa namaŋ *baatisen hiere a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyien nuɔ o, Yuifuyien nuɔ sɪ o, kɔrien nuɔ o, kɔrien nuɔ sɪ o, bibien nuɔ o, cicien nuɔ o, yunŋu si dii-kuɔ. Na ciɛ baaduŋ namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa Kirsa baan namaa, na ciɛ Abiramu huon-baan namaa, a ce dumaanjo-na, Diilon ŋ pāa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i na nuŋgu dii-kuɔ.

4

¹ Miŋ taaran mi waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Kuu dii ŋaa bisālāanjo maŋ saaya u sire wuo u bincɔin-ciilunŋu. Ciilunŋu vii u yaa-i, ŋa u yaanŋaŋ'a ka saa hi kaala yogo, uu dii ŋaa kɔrienjo: U siɛ gbāa ce kumaŋ dɔlaanu-yuɔ baa ciilun daaku-i. ² Nuɔmba'i dii ta ba ne fuɔ fɛɛɛ-i aa bi ta ba ne u wei-ma-i ba ciɛ u bincɔin ŋ diyaa huonŋu maŋ ku da ku hi.* ³ Ku yaa naa waa ŋaa miɛ kūnŋu-i. I waa ŋaa bisālŋ miɛ. Bincɔin-hūmelle naa guor i tiɛ wuɔ-de ŋaa kɔraan miɛ. ⁴ Nŋa Diilon ŋ ŋa naa dii huonŋu maŋ, kuŋ juɔ hi, u saan u

† 3:13 Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 21.23 * 4:2 Pol ba bāanŋu-na, Girekibaa-ba wulaa, tuonjo yaa pigāan u bɛpolŋon hii bibienjo huonŋu maŋ nuɔ-i. Huonŋu fanŋu'i nuɔ-i tuon duɔ uu si dii, bɛpolŋo gbāa wuo u ciilunŋu-i.

Biɛŋo jo. U juo ciɛŋo'i ji hon-yo *ānjīnamma bāaŋgu-na⁵ duo gbāa sāa i yunni-i, miɛ man waa ānjīnamma nyisēnni-na. U ciɛ mafamma-i i diɛ gbāa diɛ ce Diilon-*bisālŋ* miɛ.

⁶ Nan yɛŋ Diilon-*bisālŋ* namaa, ku'i ciɛ Diilonŋ saan u Biɛŋo *Yalle-*i†* na hōmmu-na. Di yaa ciɛŋ i tiɛ bī Diilonŋ-i «Baba». ⁷ Teriɛŋgu faŋgu-na, na sa tiraa na ye kōraaŋ namaa, naa dii bɛpuoŋ namaa. Nan yɛŋ u bɛpuoŋ namaa, u ka hā-na ciilunŋu man un jīɛna-kuo duo hā u bisālmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huŋga-i

⁸ Diɛlūo-i-na, na saa ta na suo ninsoŋ-Diilonŋ-i, a ce dumaano-na naa naa ta na ko na fɛɛ na hā diiliesoɔyaamba. ⁹ Nga fiɛfiɛ-i-na, na suo ninsoŋ-Diilonŋ-i, mi gbāa cira Diilonŋo yaa suyaan-naŋ fiɛfiɛ-i-na, ma da niɛ na ta na taara na bir dii na yunni-i ānsosomma-na? Na taara na bir jo kōrsinni-na wei? ¹⁰ Na fiɛlaa yinni nanni, baa caamba namba, baa biɛŋa naŋa ta na ce ponsanni aa ta na tiɛ maraama wuo na ce Diilon-huŋga. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce miŋ ciɛ muliɛma man baa-na, mi ciɛ-ma gbāŋgbāŋ wei?

¹² Tobin namaa, muo miŋ ciɛ mi fɛɛ namaa temma-i dumaa, jande, mi cārā-*nei*, ciɛŋ na fɛɛ mei bi temma-i dumɛi. Na saa ce kuujaŋgu diei miɛ. ¹³ Na suyaa wuo miŋ waan *Neldodolma-i baa-na diɛlā-wamma-i, jarma'i ciɛ mi waŋ-ma baa-na. ¹⁴ Miŋ waa jarma-na, naa naa gbāa ciina-miɛ, naa naa gbāa bi ta na ce nyenyelma miɛ, nga mafamma saa ce. Na yaan aa bel-mi ŋaa *dōrpōpuōrbilōŋ muo, na bilaa-mi ŋaa muomɛi Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ kuo naa na'a na ka gbāa, naa naa hiel na yufiɛŋa-i hā-mi. Na hōmmu naa gbuu fɛ huŋgu faŋgu-na da yogogo. Bige-i juo ce? Hōfelle falle curaa hie? ¹⁶ Miŋ waan ninsoŋo-i baa-na ku'i ciɛ na da niɛ sī mi bigāaŋ-na wei?

¹⁷ Baman gbaraan ba nyaanu-*nei*, ban jōguoŋ maman baa-na, ma saa fa. Ba taara ba kar-na muoŋo-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-*bei*. ¹⁸ Da ŋ ta ŋ kuye ānfafamma-i hōnni man jōŋ, ku faa; ku saa saaya ku waa mei yufellen yōŋ. ¹⁹ Mi bisālŋ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jaŋ-mi ŋaa ciɛŋo kusūŋ da ku bel-o kuŋ jaŋ-yōŋ dumaa. Da mi ji suo wuo na ciɛ baaduŋ namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jaŋ daama ka ciire-miɛ. ²⁰ Mi huŋga cuu baa-na, a ce dumaano-na mi gbuu ta mi taara dumandɛ-i-na mi waa na hōlma-na a suo miŋ ka waŋ maman baa-na.

Abiramu horre maama

²¹ Namaa naman taaraayan na bir kā *Moisi *ānjīnamma-na, na'a niɛ? Na saa nu maman waan ānjīnamman-sebe-i-na wei? ²² Ma nyegāan wuo: *Abiramu daa bɛpolŋo diei baa kōrciɛŋo-i, aa u bi diei baa nebiciɛŋo-i.† Kōrciɛŋo-i ba taa ba bī-yo Agaar aa bī nebiciɛŋo-i Sara. ²³ Kōrciɛŋo biɛŋo huŋ nelbilien homma, a ne da nebiciɛŋo biɛŋo-i Diilonŋo'i pāa nunŋu baa-yo aa hā-yo baa-yo.

²⁴ Nelma famma gbāa bi pigāaŋ-ye bige-i? I gbāa saa caan daaba-i ba hāi-i-na baa *tobisinni hāi. Diɛlā-tobisinni yaa niman ciɛ Sinayi tānuŋgu-na.§ Ni yaa juo baa kōrsinni-i. I gbāa saa ni yaa baa Agaar. ²⁵ Agaar yerre yaa haa Sinayi tānuŋgu-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ŋaa niŋ daa *Yerusalemu-i dumaa nyuŋgo-i-na, baman dii-yuo, ba yaa u bisālmba-i; ānjīnamma ciɛ-ba kōraamba. ²⁶ Nga Yerusalemu man dōro-i-na, u yaa dii ŋaa nebiciɛŋo-i, uu dii u fɛɛŋ nuo; u yaa miɛ nyu-i. ²⁷ Na saa da, Diilon-nelma ciɛra wuo:

«*Cɛparŋo bisālmba ka ciinu yaŋ cɛnikōruo baamba-i.*

Teriɛŋgu faŋgu-na, ciɛŋ nuōni man ŋ nanŋa saa kā ŋ huŋ-nu dede, fɛ ŋ huŋga-i.

*Ta ŋ nyɛ ŋ tataala, nuōni man saa da ku jamma-i dede.»**

²⁸ Tobin namaa, *Isakin yɛŋ nupālŋen-bilōŋo dumaa, namaa naa bi dii nupālŋen-bisālŋ namaa dumɛi. ²⁹ Nga naacombilōŋo man huŋ nelbilien homma-i, un taa u ce uman huŋ *Diilon-Yalle homma-i kpāncōlŋūo-i dumaa, kuu bi dii dumɛi nyuŋgo-i-na. ³⁰ Nga

† 4:6 Diilon-Yalle-i baa u Biɛŋo Yalle-i Yaduole yaa-i. ‡ 4:22 Niɛŋ Miwaanŋo jīnamman-sebe-i-na (Genèse) 15–21.

§ 4:24 Niɛŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 19–24. * 4:27 Isayi (Ésaïe) 54.1

Diilonj-nelma waan wuɔ niε kufanɔu kũŋu-na? Ma ciεra wuɔ: «Kɔrciεŋo biεŋo siε gb̃aa wuo tuoŋo ciilunɔu-i kuuduɔŋu baa nebiciεŋo biεŋo-i. A ce dumaanɔ-na, donya kɔrciεŋo-i baa u biεŋo-i.»† 31 Tobij namaa, terienɔu fanɔu-na, miε ii si dii kɔrciεŋo bisãlŋ miε, ŋga ii dii nebiciεŋo bisãlŋ miε; ii dii i fεrɛŋ nuɔ.

5

Ii dii i fεrɛŋ nuɔ

1 *Kirsa hũyãa-ye i diε waa i fεrɛŋ nuɔ kelkel. Terienɔu fanɔu-na, gb̃aan ba baa ji tiraa dii-na kɔrsinni-na!

2 Niεŋ, muɔ Pol, minj ka wanj mamanj baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jã-na, Kirsa maama siε tiraa waa baa yunɔu na wulaa. 3 Yaan mi tiraa tir-ma baa-na: Umanj duɔ ce ba jã-yo, kutienj saaya u wuɔ *Moisi *ãnjinamma-i ma kũŋu-na hiere kpãŋkpaani. 4 Namaa namanj vaa na fεrε baa ãnjɔnamma-i wuɔ na taara na vii Diilonj yaanɔa-na, na buɔra baa Kirsa-i; Diilonj ãnfafamma kuraaya-nei.

5 Miε fuɔ, inj hũyãa Kirsa maama-i, i suyaa wuɔ Diilonj ka tuɔ kãŋ-ye nelviin miε. *Diilonj-Yalle ciε i t̃iεna kufanɔu t̃iεnamma yaa-i. 6 Da ŋ waa Yesu-Kirsa horre-na, ŋ *jãa o, ŋ saa jã o, yunɔu si dii-kuɔ. Kumanj yunɔu, ku yaa i hũu u maama-i a tie dɔl baa i-naa.

7 Naa naa biε hũmefafalle. Hai moloŋo-i juɔ ce na nanna-diε? Hai juɔ ce na ciina ninsoŋo-i? 8 Na saaya na suɔ wuɔ umanj biε-na ce-na u baan namaa, fuɔ maacemma s̃i mafamma-i. 9 Siini-i baa ni yornumma-i ninj sirej burjũmmu-i dumaa, nelduɔŋo diei gb̃aa guɔla Diilonj-dũŋ-baamba-i hiere dumei. 10 Muɔ fuɔ, Itienj ciε mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuɔ na siε jɔguɔŋ na denj maama baa muɔminj jɔguɔŋ mamanj. Ŋga umanj guɔlaan na gbeini-i, duɔ fiε waa niε niε, Diilonj ka yuu-yo.

11 Tobij namaa, mamanj ŋaa mei maama-i, kuɔ mi Diilonj-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piie baa nuɔmba-i wuɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ vii Diilonj yaanɔa-na fuɔ ŋ jã, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsanj kuu *daanɔu-na, baa naa waa hie ta ba ciina ku nelma-i? 12 Bamanj huolaan na yammu-i baa *jãmanj-kũŋu-i, ba yaan bafamba fεrɛŋ canni-i ta ba ciε bige-i? Ba sa fũnunj kar-ni nanna bɔlbɔl wɛi? Ku yaa i ka suɔ wuɔ jãmanj-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusũŋ-maama-i

13 Tobij namaa, namaanɔo-i Diilonj biε-na ce-na u baan namaa, na da na waa na fεrɛŋ nuɔ. Ŋga baa na ce kufanɔu-i gboruonɔu a ta na ce kumanj dɔlaanu-nei. Yaan aa na yan na maama ta ma dɔlnu na-naa na ta na kãyã na-naa. 14 Na saa da, *Moisi *ãnjinamma-i hiere ma juɔ ji gbura ma-naa nelma diei maan daama yaa nuɔ-i wuɔ: «Ta ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa ninj dɔl ŋ fεrε dumaa.»* 15 Ŋga da na bir yan aa ta na hel na gãŋ baa na-naa, na bigãan na-naa ŋaa bĩmbaan namaa; da na saa gbãŋ, na ka kɔsuɔŋ na-naa.

16 Minj ka wanj mamanj baa-na ma yaa daama: Yaan *Diilonj-Yalle ta di ta na yaan-na, ku yaa na ka ne na kusũnniŋ-maama-i aa yan-ma. 17 Nelbilonj kusũŋ-maama-i baa Diilonj-Yalle kusũŋ-maama-i maaduɔma s̃i. Diilonj-Yalle kusũŋ-maama-i baa nelbilonj kusũŋ-maama-i ma sa kã hũmeduɔle. Ma hãi-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku'i ciε na sa gbã na ce kumanj dɔlaanun-nei. 18 Da na yan Diilonj-Yalle ta na yaan-na, ãnjɔnamma siε tiraa gb̃aa yuu-na baa wɛima.

19 Kumanj daan nelbiliemba hɔlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, t̃ilãsiinni, biŋwosinni, 20 cufɛbuole, isɔmma, bigãaru, berru, nahuɔŋga, hɔdulle, yelma, bɔrɔmma, nuharunɔu, 21 nenemunɔu, konhiliinɔu, gbuolaanɔu, ni yaa kãan dumaanɔo-na. Minj waanj mamanj baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Bamanj ciεŋ kufanɔu-i, ba siε da munsuurmu *Diilonj-nelle-na.

† 4:30 Miwaanj jɔnaman-sebe (Genèse) 21.9-10 * 5:14 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

²² Nga Diilonj-Yallenj dii kumanj neliɛnj nuɔ ɲ huɔŋga-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hɔfɛlle, yaafɛlle, hɔhinanɲa, hujarre, fafaanɲu, viisinni, ²³ hɛhɛɲɔ, gbɔŋgbɔmunɲu. Anjɛnamma sa cɛina nifanni-i daani-i. ²⁴ Bamanj hɛyɛa *Kirsaa maama-i, ba gbuu ba kusɔnniɲ-maama-i baa ba hɔbabalammu-i *daanɲu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuɔ ii dii tɛna Diilonj-Yalle tɛnamma, i saaya i tɛ ce diɲ taaranj i tɛ ce kumanj. ²⁶ Yaanj i nanna bombolma-i baa ɛntaaramma-i baa nenemunɲu-i i hɔlma-na.

6

Yaanj i tɛ kɛyɛ i-naa

¹ Tobinj namaa, *Diilonj-Yallenj yɛnj baa namaa namanj, da na da molo ce kuubabal-aanɲu, na bel-o da hɛhɛ na dii-yo hɛmefafalle-na. Aa na bel na fɛrɛ unanj nuɔ ɲ baa ji suur fuɔ nallu-na. ² Taa na kɛyɛ na-naa. *Kirsaa taara ku yaa na wulaa. ³ Umanj duɔ tuɔ ne wuɔ sɪ u temma si dii, a ne da u siɛ gbɛa cii muonu canɲa, kutienɲo tɛal u fɛrɛ. ⁴ Neliɛnj neliɛnj, u ne fuɔ fɛrɛnj ciluɔ-i u ne. Duɔ da u faa, u gbɛa tuɔ muo u pɔmpɛnanɲa-i a saa baa fuɔ fɛrɛnj ciluɔ-i; ɲga u baa muo-ka wuɔ fuɔ bɔyaa mɛl-na. ⁵ Neliɛnj neliɛnj baa u yunɲ-maama.

⁶ Umanj duɔ tuɔ hel u wanj Diilonj-nelma-i baa-ni, kutienɲo saaya u da kuanɲu ɲ nagɔŋ-niini-na.

⁷ Baa na tɛal na fɛrɛ: Molo siɛ gbɛa bɛnj Diilonjɔ yaanɲa-i. Da ɲ duu kumanj, ɲ ji kar ku yaa-i. ⁸ Umanj duɔ vaa u fɛrɛ baa kumanj dɔlaanunɲ fuɔ fɛrɛ, ma ka wuo-yo; ɲga umanj duɔ vaa u fɛrɛ baa kumanj dɔlaanunɲ Diilonj-Yalle-i, di ka pɔ-yo baa cicɛlma manj sa tɛnj dede. ⁹ Baa na yanj i kɔma seɲ baa ɛnfafamma cemma-i. I kɔɔnj da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i duɲ saaya du da huɔŋgu manj nuɔ-i. ¹⁰ Terienɲu fanɲu-na, diɛ da i fɛrɛ huɔŋgu huɔŋgu, i saaya i tɛ ce ɛnfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa bamanj dii Diilonj-dɔnj-baamba horre-na.

Andaperienɲu

¹¹ Muɔmɛi hɛyɛa ta mi nyɛgɛnj fiɛfiɛ-i-na baa mi fɛrɛnj nanɲa, na saa da mɛi nyɛgɛmma dii wagaga. ¹² Bamanj guoraanɲ-nanɲ wuɔ na *jɛ, ba sa taara nelbiliemba bigɛanɲ-ba *Kirsaa kuliinɲu maama-na *daanɲu-na, ku'i ciɛ. Ba taara yerre yonɲ. ¹³ Bamanj kuuyɛnj *jɛmanɲ-kɔŋgu-i daaba-i wuɔ *ɛnjɛnamma, bafamba fɛrɛ-i ba sa wuɔ ɛnjɛnamma-i. Nga ba guorna da na jɛ aa ba da ba gbɛliɛnj ba fɛrɛ. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbɛliɛnj mi fɛrɛ, ɲga mi gbɛliɛnj Itienɲo-i Yesu-Kirsaa yaa u diei yonɲ. U yaa siyaa ba ko-yo i sɔlaanɲu-na. Fuɔ kuliinɲu yaa ciɛ miwaanɲo bɛmbɛnni nuonɲu hel muɔ-na; ni sa tiraa gbɛa yuu-mi baa wɛima. ¹⁵ Terienɲu fanɲu-na, ɲ *jɛa o, ɲ saa jɛ o, yunɲu si dii-kuɔ. Kumanj yunɲu, ku yaa ɲ ce nɛfɛlɛnj nuɔ. ¹⁶ Bamanj wuɔyaanɲ hɛmɛl daade-i hiere, Diilonjɔ fɛ ba hɔmmu-i aa kɛyɛ-bei, ba yaa Diilonj-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pɔduɔŋa manj mi kɔma-na, a pigɛanɲ wuɔ Yesu nolɲ muɔ, molo baa tiraa u mulɛnj-mi.

¹⁸ Tobinj namaa, Itienɲo-i Yesu-Kirsaa u kɛyɛ-nɛi hiere. Ma ce dumaa.

Polŋ nyegãan sebe maŋ hã Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ taa u nyegẽŋ sebe daayo-i u waa kaso. U nyegãan-yo hã Diilonŋ-dũŋ-baamba maŋ waa Efesi. Ba hõlma-na, *Yuifubaa-ba waa, *niẽraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieroŋo-i ba suõ Diilonŋo kusũŋgu-i ku yaa ku ka gbãa kãyã-bei ba tĩenamman-na.

Diilonŋ uŋ taa u taara mamanŋ aa miwaanŋo suõ duõ donŋ, u waanŋ ma yaa pigãan-ba sebe domma-na; wuõ Diilonŋo ciẽra *Kirsã yaa ka waa bĩmbĩnni-i hiere ni yunŋu-na baa nuõmba-i hiere ba bi yunŋu-na; a ce dumaanŋo-na, bamanŋ hũyãa Yesu-Kirsã maama-i, Yuifubaa-ba-i baa niẽraamba-i hiere, ba ciẽ baaduõmba fiẽfiẽ-i-na (sap. 1–3).

Diilonŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa, u nuŋgu hii kufanŋu-i; wuõ ba yanŋ ba maama ta ma dõlnu ma-naa, ba ta ba kãŋ ba-naa aa bi ta ba kãŋ Diilonŋo-i (sap. 4–6).

Jaaluŋgu

¹ Muõ Pol, Yesu-Kirsã *põpuõrbilonŋ muõ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muõmei nyegãan sebe daayo-i da mi hã namaa namanŋ hũyãa Yesu-Kirsã maama-i Efesi-i-na a ce Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaa. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsã-i, ba kãyã-nei aa fẽ na hõmmu-i.

Diilonŋ uŋ ciẽ baa-ye dumaa Yesu-Kirsã barguõ-i-na

³ Yaanŋ i tiẽ tuõlnu Diilonŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsã To-i. Inŋ yenŋ horre-na baa *Kirsã-i, u ciẽ baa-ye aa hã-ye dõrciilunŋu-i ku sĩnni-na hiere dõrõ-i-na. ⁴ Aa Diilonŋo suõ duõ jĩna miwaanŋo-i, u yufelle naa hel-yiẽ i diẽ waa fuõ baanŋ miẽ Kirsã barguõ-i-na. U ciẽ mafamma-i i diẽ waa welewele u yaanŋa-na cãlmuõ baa waa-yiẽ. ⁵ I maama dõlaanu-yuõ, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisãlŋ miẽ Yesu-Kirsã barguõ-i-na. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tiẽ jaal Diilonŋo-i wuõ u firiinu u huõŋga-i baa-ye cor a hã-ye u Beduõla-i. ⁷ U yaa ciẽ tãmmaŋ-kũŋgu a sãa i yunni-i aa pir i ãmbabalma-i. Diilonŋo pigãan-ye u fafaanŋu-i dumei ku sĩnni-na hiere. ⁸ U firiinu u huõŋga-i baa-ye a ce-ye nelnurãanŋ miẽ baa cẽcẽmuntaanŋ miẽ. ⁹ U pigãan-ye u kusũŋgu-i. Anfafamma maŋ waa u huõŋga-na dii ku domma-na, u pigãan-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemmaŋ-huõŋ da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiinŋ dõrbĩmbĩnni-i hiere baa hĩemaŋ-niini-i aa haa Kirsã-i ni yunŋ-nu.

¹¹ Diilonŋo hielaa u yufelle yiẽ dii ku domma-na a saanu baa fuõŋ taaranŋ ku ce dumaa. Diilonŋo ce weima-i hiere kuŋ dõlaanu fuõ dumaa. Terienŋu fanŋu-na inŋ yenŋ Kirsã horre-na, uŋ pãa nuŋgu maŋ baa-ye, u hãa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaanŋo-na, miẽ maŋ haa i nanŋa-i Kirsã-i-na igẽna, yaanŋ i tiẽ gbeliẽŋ Dombuõ-i.

¹³ Namaa ferẽ-i nanŋ bi nuõ ninsoŋo-i, nanŋ nuõ koŋkor-*Neldõdõlma-i, na hũyãa Kirsã maama-i. Nanŋ hũyãa-ma dumaanŋo-na, Diilonŋo dãanya-nei baa u *Yalle-i uŋ ŋa naa pã dimanŋ nuŋgu-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fiẽŋ i hõmmu-i wuõ Diilonŋ duõ ji kor-e gbula i ka da i niẽluõ-i. Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tiẽ jaal Dombuõ-i.

Pol cãarã Diilonŋo-i hã Efesitaamba-i

¹⁵ Tobinŋ namaa, ku'i ciẽ miŋ juõ nu wuõ na haa na nanŋa Itienŋo-i Yesu-i-na aa ta na dõl Diilonŋ-dũŋ-baamba-i hiere, ¹⁶ mi sa nanna yiinŋu baa Diilonŋo jaalma-i na maama-na. Na maama sa karaanu-miẽ. ¹⁷ Aa mi cãrã Itienŋo-i Yesu-Kirsã Diilonŋo-i, i To maŋ fafaanŋu tienŋo-i, wuõ u hã-na u *Yalle-i di ce-na nelnurãanŋ namaa a pigãan-na baa-yo na suõ-yo dei. ¹⁸ U puur na yufienŋa-i na suõ uŋ biẽ-na mamanŋ nuõ-i, aa uŋ jĩna ciilufafaanŋu maŋ tuõ ciẽ u baamba-i na bi suõ ku sĩnni-i, ¹⁹ aa bi tiraa suõ uŋ ceŋ maacemma-i baa himma maŋ temma-i u hã miẽ maŋ hũyãa u maama-i. ²⁰ U siire Yesu-i hiel-o kuomba hõlma-na baa hiduõma famma yaa-i a jĩna-yuõ u caanŋu-na dii dõrõ-i-na. ²¹ Yuntesĩnni-i hiere,

baa f̄nḡōtesinni-i hiere, baa nellentesinni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsaa dii ni d̄ar̄o. Nelb̄omb̄ombaa-ba maŋ dii nyuŋgo-i-na baa bamaŋ juoŋ bisinuo-i-na hiere, Kirsaa dii ba yuŋ-nu. ²² Diilonjo haa-yo b̄imb̄inni-i hiere ni yuŋ-nu, aa bi haa-yo fuo d̄uŋ-baamba bi yuŋ-nu. ²³ Diilonj-d̄uŋ-baamba yaa Kirsaa borre-i; ba weima-i hiere ma k̄aa ka j̄uŋ u yaa nuo-i. U yaa weima-i hiere miwaaŋo-na.

2

Diilonjo kuraa-ye gb̄aŋgb̄aŋ

¹ D̄iel̄ūo-i-na, na āmbabalma-i baa na c̄almūo naa ce-na ŋaa bikuoŋ namaa Diilonjo wulaa. ² Na taa na wūo nelbilienj temma; naa naa cu *j̄ina ba yuntienjo huon-nu. Bamaŋ ciinaana Diilonjo nuŋgu-i u yaa diyaa-ba kūo. ³ Mie f̄ere-i ii naa bi waa dum̄ei; i taa i ce kumaŋ d̄olaanu-yīe, i taa i ce i yufienj-maama. A ce dumaŋo-na, Diilonjo naa ka ḡaŋ baa-ye ŋaa uŋ kaa ḡaŋ baa bafamba-i dumaa.

⁴ Ŋga Diilonjo hujarre temma si dii, i maama silaa d̄alnu-yūo cor, ⁵ a ce i āmbabalmaŋ ŋa naa fīe ce-ye bikuoŋ mīe, u siire-yīe baa *Kirsaa-i. Diilonjo cīe baa-na ku'i cīe na kor. ⁶ Inj suurii Kirsaa horre-na, Diilonjo siire-yīe baa-yo a hiel-e kuomba h̄olma-na i ka tie ce i b̄aaŋgu-i baa-yo d̄ar̄o-i-na. ⁷ U cīe mafamma-i dūo piḡaaŋ bamaŋ juoŋ mīe huonju-na hiere wūo Yesu-Kirsaa horre cīe u fa baa-ye cor. ⁸ Naŋ h̄ūȳaa Kirsaa maama-i ku'i cīe Hujarrentienjo kor-na gb̄aŋgb̄aŋ. Namaa cufaluŋgu s̄i; Diilonj-maacemma. ⁹ U saa ne na ānfafamma aa kor-na, ku yaa molo sīe gb̄aa gb̄elienj u f̄ere. ¹⁰ Na saa da, Diilonjo yaa maa-ye aa ce-ye nūofelaŋ mīe Yesu-Kirsaa horre-na i dīe tie ce ānfafamma. Anfafamma famma-i u tigiinj-ma dii ku domma-na i dīe tie ce-ma.

Kirsaa horre cīe Yuifubaa-ba-i baa nīeraamba ce baadūamba

¹¹ Ma s̄i na suyaa wūo d̄iel̄ūo-i-na na waa *nīeraaŋ namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bi-na wūo na saa *j̄a, aa ta ba gb̄e ba f̄ere wūo ba j̄aa a saa baa p̄adūoŋa maŋ ba k̄ūoma-na. ¹² Huonju fanju-na, naa naa maa *Kirsaa-i-na; na waa nīeraaŋ namaa, na nuŋgu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nuŋgu saa waa Diilonj-nup̄aŋgu-na, na saa ta na hiŋ biŋk̄uŋ taalunju, aa na saa ta na sūo Diilonjo-i. ¹³ Ŋga fīe fīe-i-na, namaa namaŋ naa gbuu maa Diilonjo-na, naŋ suurii Yesu-Kirsaa horre-na, u t̄amma piyaa-na yūo. ¹⁴ Yesu-Kirsaa yaa jūo baa yaaf̄elle-i. U cīe Yuifubaa-ba-i baa nīeraamba ce baadūamba. Biḡaaru maŋ waa ba h̄olma-na ŋaa d̄uŋk̄aruŋgu ta ku karnu-bei, u kuu naara-kūo. ¹⁵ U buraana Yuifu ba *ānj̄inamma-i baa ma h̄umienja-i hiere, aa gbonu nīeraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baadūamba u horre-na. U jūo baa yaaf̄elle-i jomma famma yaa-i. ¹⁶ Kirsaa kuu *daaŋgu-na a tigiinj nīeraamba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baadūamba, aa dii-ba ba-naa nūo baa Diilonjo-i. U kuu a hiel biḡaaru-i ba h̄olma-na.

¹⁷ Terienju fanju-na, namaa namaŋ naa maa, baa namaa namaŋ naa pīe hiere, Kirsaa jūo baa yaaf̄ellenj-nelma ji waŋ baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsaa cīe i hieronjo-i hiere i gb̄aa tie pīe Diilonjo-i *Diilonj-Yalle bargūo-i-na.

¹⁹ A ce dumaŋo-na, na sa tiraa na ye nīeraaŋ namaa Diilonj-baamba h̄olma-na; na cīe Diilonj-d̄uŋ-baaŋ namaa, gbulgbulgbul. ²⁰ Naa dii ŋaa kp̄aŋkparabaa namaa aa Diilonjo ce-na tūo ma dubūo baa-na. Dubūo faŋo-i Yesu *p̄opūarbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilop̄opūarbiemba-i, aa Kirsaa yaa tint̄iŋgo-i. ²¹ Fūo yaa bilaaya-kūo ku yiera ku gbeini-na ta ku yuure ku k̄a da ku ce Diilonj-d̄uŋgu. ²² Namaa naŋ bi yeyj Kirsaa horre-na, na nuŋgu dii d̄uŋ daaku-na. Diilonj-Yalle d̄uŋgu yaa ka waa d̄uŋgu fanju-i.

3

Polj saaya u ce maacemma maŋ

1 Ku'i ciε muo Pol, baŋ diyaa muomi maŋ kaso-i-na wuo mi waan Yesu-Kirsa maama-i baa *niεraaŋ namaaŋo-i, mi ta mi cārā Diiloŋo-i mi hā-na. 2 Diiloŋ uŋ ciε baa-mi a hā-mi maacemma maŋ, wuo mi ce-ma a kāyā-nεi, na saa bi yaŋ nelma famma-i numma. 3 Diiloŋo pigāaŋ-mi u kusūŋgu-i. Mi hii dii mi nuŋgu-i cεlle nelma famma-na baa-na cor. 4 Da na kalaŋ mi seβε-i, na ka da miŋ suyaa Diiloŋo kusūŋgu-i dumaa a kā *Kirsa maama-na. 5 Nelma famma-i, Diiloŋo saa naa pigāaŋ yiinataamba-i baa-ma. Nga fiεfiε-i-na, u *Yalle pigāaŋ Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuo fεreŋ baamba-i baa-ma hiere. 6 Nelma famma yaa daama wuo: Niεraaŋ namaaŋo-i naŋ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Neldɔdɔlma ciε na da na wuo ciiluduɔŋgu baa *Yuifubaa-ba-i, na ciε baaduɔŋ namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu maŋ, na nuŋgu dii-kuo.

7 Diiloŋo-i bibieŋo! U ciε baa-mi a ce-mi Neldɔdɔl daama watieŋ muo. 8 N siε suo wuo Diiloŋ-dūŋ-baamba-i hiere ba bɔyaa muomi nuo-i, nga Diiloŋo ciε baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka waŋ Kirsa ānfafamma maŋ maatimma sī baa niεraamba-i. 9 Aa Diiloŋ uŋ ceŋ u kusūŋgu-i dumaa, mi kaala-kuo baa nuamba-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. Dii ku domma-na u yaan nel daama-i u huɔŋ-na. 10 U ciε-ma dumai duo ce Diiloŋ-dūŋ-baamba da ba pigāaŋ yuntaamba-i baa fɔŋgɔtaamba maŋ dii dɔrɔ-i-na u cεcεmuŋgu-i ku sinni-na hiere. 11 Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huɔŋga-na dii ku domma-na. U ciε Itieŋo-i Yesu-Kirsa ce ma yaa daama-i. 12 In yeŋ baa Yesu-Kirsa-i aa tiraa haa i naŋga yuo, i ka da holle piε Diiloŋo-i. 13 Terieŋgu faŋgu-na, jande, miŋ ceŋ sūlma maŋ na maama-na, baa na yaŋ ma seŋ na kūma-i. Sūlŋ daama yaa ka ce na ce bɔi.

Polŋ cārāŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa

14 Ku'i ciε mi ta mi dūna i To-i Diiloŋo yaanŋa-na aa ta mi cārā-yuo. 15 Tonaamba-i hiere dɔrɔ-i-na baa hīema-na ba tosinni hilaa u yaa nuo-i. 16 Wuo uŋ yeŋ nelbuo, u ce u *Yalle dii holle nεi. 17 Aa naŋ haa na naŋga-i *Kirsa-i-na, u ce u maama yu na hɔmmu-i. U kāyā-nεi na naŋ kaasinni u hūmelle-na aa nelnyulmu da muntīenammu na hɔmmu-na, 18 ku yaa Diiloŋ-dūŋ-baan namaaŋo-i hiere na kūŋgu-na, na ka gbāa suo Kirsa nelnyulmu nolaanŋu-i. 19 Kirsa nelnyulmu maŋ cuu nelbiliemba hɔmmu-i, mi cārā Diiloŋo-i wuo u kāyā namaaŋo-i na suo mu yaanŋa-i, ku yaa na hɔmmu ka gbuu yu baa Diiloŋo maama-i.

20 Uman gbāa hā-ye cor in cārā kumaŋ baa in jɔguɔŋ-ma dumaa a saanu baa u fɔŋgūo maŋ ciε maacemma-i i hɔmmu-na, 21 jaaluŋgu gbīε baa u yaa-i Diiloŋ-dūŋgu-na yinni maŋ jon Yesu-Kirsa barguo-i-na! Ma ciε.

4

Diiloŋ-dūŋ-baamba dii baaduamba

1 Jande, terieŋgu faŋgu-na, baŋ diyaa muomi maŋ kaso-i-na wuo mi cāa Itieŋo-i, mi cārā-nεi, yaan na wuosaanŋu saa baa Diiloŋ uŋ taaraŋ-kuo dumaa. 2 Taa na hiere na fεre aa na waa hīehīε baa na-naa. Baa na yaŋ na hɔmmu ta mu huol. Taa na dɔl baa na-naa aa umaŋ duo ce umaŋ kumaŋ, kutieŋo tiil-ku namman-temma. 3 *Diiloŋ-Yalleŋ ciε na ce kuuduɔŋgu dumaa, gbāaŋ yaafēlle ce na tīε dumai. 4 *Kirsa borre dii di diei yoŋ, Diiloŋ-Yalle-i di bi diei ŋaa Diiloŋ uŋ ciε na haa na naŋga-i nelduoma diei nuo dumaa. 5 Itieŋo dii u diei pe, aa na hūyāa nelduoma diei, aa *batεmu duoŋo yaa naŋ daa-yo. 6 Diiloŋo bi dii u diei, aa u yaa i hieroŋo-i hiere i To-i. U yaa i yuŋ-nu hiere. U biε i hieroŋo-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieroŋo-i i hɔmmu-na.

7 Nga i hieroŋo-i hiere, Kirsa ciε baa-ye a hā-ye i de-i-deŋ maacemma a saanu baa uŋ taaraŋ-kuo dumaa. 8 Ba nyegāaŋ fuo maama'i Diiloŋ-nelma-na wuo:

«Uŋ nyugāaŋ kā dɔrɔ-i-na,
u kāa baa kasobiemba
aa u calaa bimbinni hā nelbiliemba-i.»*

* 4:8 Gbeliemāŋ-nalāanŋu (Psaume) 68.19

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugāan kã dərɔ-i-na» ku pigāan wuɔ u hiiriye igēna hīema-na. ¹⁰ Uman hiiriye, uuduɔŋo faŋo yaa tiraa bir nyugūŋ kã dərɔ-i-na duɔ gbāa duɔ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hāa nuɔmba-i ba da-ba-deŋ maacemma: U cie banamba Yesu *pɔpuɔrbiemba, aa ce banamba ta ba ce u pɔpuɔrunɔ, banamba *Neldɔdɔlma waraamba aa banamba tayaanabaa sisɔ Diilonelpigāataamba. ¹² U cie ma yaa-i a ce Diilon-baamba ta ba gbā ba ce u maacemma-i ba kãyā ba-naa ba nan kaasinni Diilon-hūmelle-na. ¹³ Mafan da ma ce, i ka suɔ Diilon-Bieŋo-i hiere kuuduɔŋgu aa hūu u maama-i. I ka ce babincuɔŋ miɛ Diilon-hūmelle-na a tie suɔ wɛima-i hiere Kirsa temma-i. ¹⁴ I sie tiraa waa ŋaa bisālŋ miɛ nuɔmba ta ba tāal-e ba pira-yiɛ Diilon-hūmelle-na ŋaa fafalmuŋ wuɔraŋ mu biŋ baa beŋo dumaa hūmmaŋ dərɔ. Nuɔmba sie tiraa ta ba gbā ba guɔl i gbeini-i. ¹⁵ Ŋga yaan nelnyulmu waa i ninsoŋo wamma-na, ku yaa i ka bie Kirsa maama-i hiere. U yaa i yunɔgu-i aa miɛ i waa u borre-i. ¹⁶ Fuɔ yaa cie i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tie kãyā i-naa; nelieŋo nelieŋo baa u maacemma. Diɛ tie ce i maacemmambaa-ba-i man saaya ma ce dumaa, ŋ da kuanɔgu naara-yiɛ aa ŋ da i nan kaasinni fafamma nelnyulmu-na.

Anfɛleŋo

¹⁷ Miŋ gbu mi cārā kuman na wulaa Itieŋo yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ŋaa baman sa suyaan Diilon-o-i ban ceŋ dumaa. Yunɔgu si dii ba ānjɔguɔma-na. ¹⁸ Ba nyaayā ba fɛrɛ aa ba sa bi tiraa suɔ biŋkūŋgu; a ce dumaan-o-na ba nuŋgu si dii Diilon-horre-na. Ba ānjɔguɔma cuure aa yan-ba. ¹⁹ Ba sa suɔ ban biŋ kuman senserre-i; a ce dumaan-o-na ba maacemma yaa tilāsinni-i; ba naa ma yaa-i ba wuo juuru-i. ²⁰ Na suya *Kirsa-i baa ma yaa wɛi? ²¹ Mi suya miɛ na nuɔ u maama-i aa ba hāalāayā-nei baa ninsoŋo man dii u hūmelle-na ²² wuɔ na nanna na āncɔlomma-i. Nan taa na ce man dīelūo-i-na, na hiel na gboluɔŋgu mɛi. Ambabalma cemma taa ma dɔlnu-nei ŋaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hūmebabalalle-na. ²³ Aa bi hāalā-nei wuɔ na yan *Diilon-Yalle bir na ānjɔguɔma-i. ²⁴ Wuɔ na bie Diilon-huɔŋga a ce nuɔfelaan namaa aa ninsoŋo ce na waa nelviin namaa baa nuɔfafaan namaa.

²⁵ Terieŋgu fanɔgu-na, hielaan na nanɔga coima-na. I cie duduɔŋ-baan miɛ, a ce dumaan-o-na na hieroŋo-i hiere na saaya na ta na wan ninsoŋo-i baa na-naa. ²⁶ Uman u huɔŋ da ka guɔla, u bel u fɛrɛ u baa ji ce cāl. Aa u gbāŋ u hiere u huɔŋga-i aa bāan-yufelle suɔ da di suur. ²⁷ Baa na yan *Sitāni da mumbelmu nei. ²⁸ Uman duɔ tuɔ cuo, u yan cuoyunɔgu-i aa u sieya u napuɔŋa-i a taara u yerren-kūŋgu aa bi da kãyā sūntaamba-i. ²⁹ Baa na yan āndababalaanɔgu diei hel na nunni-na. Nelma man gbāa kãyā tobimba-i aa dii sireŋa-bei, na ta na wan ma yaa-i. ³⁰ Baa na guɔla Diilon-Yalle huɔŋga-i, Diilon dāanya-nei baa di yaa-i tuɔ cie koŋkor-yiŋgu-i. ³¹ Baa na ta na nyɔ na nonni-i baa na-naa. Yaan yavāale-i baa hɔdulle-i. Yaan ijieni-i baa tuosinni-i. Nieŋ āmbabalma-i ma sinni-na hiere aa na yan-ma. ³² Taa na ce ānfafamma na-naa nuɔ aa na ta na ce hujarre na-naa nuɔ. Taa na ce jande na-naa nuɔ ŋaa Diilon un cie jande nei dumaa Kirsa barguɔ-i-na.

5

Na wɛima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹ Namei Diilon-bisālŋ namaan-o-i, na maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ. Terieŋgu fanɔgu-na, gbāan na ta na ce u temma. ² Nelnyulmu saaya mu ta na wɛima-i hiere ma yaan-na *Kirsa temma-i. Kirsa dɔlāa-ye fuɔ a ji hūu-ma ku i maama-na. U pāa u fɛrɛ, a ce u fɛrɛ tāmman-kūŋgu man dɔlaanun Diilon-o-i.

³ Namaan-o-i Diilon-baan namaa, a ce dumaan-o-na biŋwosinni-i baa pɔpɔrsinni-i ni sinni-na hiere ka hel baa cāncāaya-i mi sa taara mi nu ni maama na hɔlma-na. ⁴ Tilāsinnin-āndaanɔgu saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa miminsinnin-āndenni-i ka hel baa āndasɔsɔnni-i hiere. Yaan aa na ta na jaal Diilon yaa. ⁵ Na saa da, da ŋ ta ŋ

ce cāncaaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaaŋ Diilonŋo-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-ŋiini, a ce dumaanŋo-na bamaŋ cieŋ cāncaaya-i, baa biŋwosīnni-i, baa pɔpɔrsīnni-i, ba siɛ da munsuurmu Kirsa-i baa Diilonŋo-i ba nelle-na.

⁶ Baa na yaŋ ba t̄aal-na baa nelsɔsɔmma pira-nɛi. Daaku temma yaa cieŋ Diilonŋo tuɔ gāŋ baa ānyagarmantaamba-i. ⁷ Terienŋu faŋgu-na, baa na cu ba huonŋ-nu. ⁸ Dielūo-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiɛfiɛ-i-na, naŋ yɛŋ Itienŋo horre-na, naa dii cecerma-na. A ce dumaanŋo-na, taa na wuɔ ŋaa cecermaŋ-biembaŋ wuɔ dumaa; ba hɔmmu kuɔŋ. ⁹ Cecermaŋ-bisālm̄ba āncemma yaa ānfafamma, baa viisīnni, baa ninsowalle. ¹⁰ Gbāaŋ na ta na suɔ kumaŋ dɔlaanŋ Itienŋo-i. ¹¹ Baa na dii na gboluonŋu kukulmaŋ-maacemma-na; belle si dii-mɛi. Yaanŋ aa na ta na firre bamaŋ cieŋ-maŋ. ¹² Baŋ fuo ba ce mamaŋ; sensenda-wɛima; ma siɛ gbāa waŋ. ¹³ Na saa da, da ŋ firre moloŋo-i, uŋ ceŋ mamaŋ ŋ da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴ A ne da wɛiŋ da ma hel bomborma-na, ma kaala nuɔmba-i hiere ba wulaa. Ku'i cie ba'a:

«Duɔfūmmuntie, sire!

Sire ŋ hel kuomba hɔlma-na

Kirsa ka pa bāaŋgu niɛ.»

¹⁵ Terienŋu faŋgu-na, niɛŋ na wuɔsaanŋu-i torro. Baa na ta na ce bisānsīnni, taa na ce biŋcɔmma. ¹⁶ Inŋ yɛŋ yinni maŋ nuɔ-i daani-i, yifafanni sī. A ce dumaanŋo-na, vaanŋ na fɛɛ baa kuufafaanŋu cemma-i. Baa na gonya ānsɔsɔmma. ¹⁷ Baa na ce bisānsīnni, yaanŋ aa na taara Itienŋo huɔŋga-i na suɔ-ka.

¹⁸ Baa na ta na nyɔŋ kolma-i na ye. Konŋbuolaanŋu biɛna nɛliɛŋo. Yaanŋ *Diilonŋ-Yalle yaa ta di yu na hɔmmu-i hɔnni maŋ jonŋ. ¹⁹ Diilonŋ-Yallenŋ diyaa nɛini maŋ na nunni-na, taa na hāl-ni na dii sirɛiŋa na-naa nuɔ. Taa na hāl gbɛliemaŋ-nɛini-i na tuɔlnu Itienŋo-i baa huɔŋga diei. ²⁰ Taa na jaal i To-i Diilonŋo-i hɔnni-na hiere baa wɛima-na hiere Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-na.

Diilonŋ-dūŋ-baanŋ ānsorre

²¹ Niɛŋ *Kirsa-i aa na ta na siɛ na-naa wulaa. ²² Caanŋ namaa, taa na siɛ na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa naŋ siɛ Itienŋo wulaa dumaa. ²³ Na saa da, bibiɛŋo yaa cieŋo yunŋu-na ŋaa Kirsaŋ yɛŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba yunŋu-na dumaa. Diilonŋ-dūŋ-baamba yaa fuɔ borre-i aa fuɔ u ce ba konkortienŋo. ²⁴ A ce dumaanŋo-na, cieŋo saaya u tuɔ siɛ u bɔlɔ wulaa wɛima-na hiere ŋaa Diilonŋ-dūŋ-baambaŋ siɛ Kirsa wulaa dumaa.

²⁵ Bɔlaanŋ namaa, taa na dɔl na caamba-i ŋaa Kirsaŋ dɔlaa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i dumaa aa hūu-ma ku ba maama-na ²⁶ a bɔ-ba ba deŋ hā Diilonŋo-i baa-ba. U cie u nelma-i baa hūmma a caya-bɛi da welewele ²⁷ ba da ba ta ba ne fafamma u yaanŋa-na; dugaanŋu baa waa molo-na, unanŋ kūɔma baa yii iyiembra, aa cālm̄uɔ baa bi waa molo-na. ²⁸ Bibiɛŋo saaya u yaŋ u cieŋo maama ta ma dɔlnu-yuɔ dumei ŋaa fuɔ fɛɛŋ kūɔma maamanŋ dɔlnuŋ-yuɔ dumaa. Umanŋ duɔ tuɔ dɔl u cieŋo-i, kuu dii ŋaa u dɔl u fɛɛ. ²⁹ Na saa da, ŋ siɛ gbāa bigāaŋ ŋ fɛɛ, ŋga ŋ taara niiwuoni ŋ hā ŋ fɛɛ aa ta ŋ ne ŋ fɛɛ fafamma ŋaa Kirsaŋ neŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba-i dumaa. ³⁰ Ba yaa miɛŋo-i aa miɛmɛi Kirsa kūɔma-i. ³¹ Ma nyɛgāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «Ku'i cie *bibiɛŋo ka yaŋ u to-i baa u nyu-i aa waa baa u cieŋo ba gbonu ce kuuduonŋu.*»* ³² Nel daama tuole dii purru. Muɔ fuɔ, mɛi ciɛra ma vii Kirsa yaa-i baa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i. ³³ Ŋga ma bi vii namaanŋo-i: Bibiɛŋo bibiɛŋo, u saaya u tuɔ dɔl u cieŋo ŋaa unŋ dɔl u fɛɛ dumaa; aa cieŋo cieŋo, u tuɔ siɛ u bɔlɔ wulaa.

6

Bīncuɔmba-i baa ba bisālm̄ba-i banŋ saaya ba waa dumaa

¹ Bisālŋ namaa, taa na nu na bīncuɔmba nunni-i ŋaa Itienŋ unŋ taaranŋ-kuɔ dumaa, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta ŋ kāŋ ŋ to-i baa ŋ nyu-i ku yaa ŋ huɔŋga*

* 5:31 Miwaanŋo jīnammanŋ-sebɛ (Genèse) 2.24

ka fē aa η ka da yinni hēma-na.»* Nelma famma yaa Diilon-ānjīnadīelāmma maŋ baa nupāl-le-i. ⁴Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisāimba hōmmu-i, yaan aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tūnni-na ŋaa Itien ūŋ taaran-kuo dumaa.

Kōraamba-i baa ba yuntaamba-i ban saaya ba waa dumaa

⁵Kōraan namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na hōmmu-i baa-ba na ta na kāŋ-ba ŋaa nan ceŋ dumaa baa *Kirsā-i. ⁶Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dōl-na. Nan yen Kirsā kōraan namaa, firiinun na hōmmu-i na ta na ce Diilon ūŋ taaran kuman. ⁷Fien na hōmmu-i baa ba maacemma-i. Baa na ta na ne-ma ŋaa nelien-maama, taa na ne-ma ŋaa Itieno maama. ⁸Na saaya na suo wuo kōrien nuō o, kōrien nuō sī o, niŋ cie ānfafamma maŋ, Itieno ka pā-ni baa-ma.

⁹Yuntaan namaan-o-i, taa na bi ce maaduoma yaa-i baa na kōraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suo wuo namaa baa bafamba-i hiere Yunteduon'o'i dii-nei dōro-i-na. Aa Yuntieno fanō sa ce cieluō.

Diilon ūŋ hāa-ye bercebimbinni maŋ

¹⁰Maman tīyāa ma yaa daama: Itieno fōŋgūō temma sī, a ce dumaan-o-na yaan na fōŋgūō tuō hel u yaa nuō-i. ¹¹Diilon ūŋ hāa-na bercebimbinni maŋ, biyaan-nin na teren na yiera, ku yaa *Sitāni sie gbāa yii baa-na. ¹²Na saa da, i sa gāŋ baa nelbiliemba, i gāŋ baa jīnabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuōtaamba. ¹³Terienŋu fanŋu-na, Diilon ūŋ hāa-na bercebimbinni maŋ hiere, biyaan-nin; baa na yan ku diei! Ku yaa Sitāni duō diire-nei yiŋgu yiŋgu, na yiera ku diei nuō. Ma ka dōl-na. ¹⁴Siiren na teren na yiera: Na ce ninsoŋo-i ŋaa kpaŋkpaanŋu na pēyē na nagein-a-i, aa na ce viisinni-i ŋaa kōllun-ŋongoruo na dii. ¹⁵Na ce *Neldōdōlma wamma-i ŋaa naatenni na dii na gbeini-na; yaafēlle da ma yaa nuō-i. ¹⁶Nan hūyāa Yesu-Kirsā maama-i baa huōŋga maŋ, taa na cinnu na ferē baa huōŋga fanŋa yaa-i hōnni-na hiere *Bigāarāŋo hein-a baa ji hi-na. ¹⁷Cien Diilon-kōŋkoro-i ŋaa kōllun-cucūŋu na dii na yunni-na, aa na bie *Diilon-Yalle jigāŋga-i, ka yaa Diilon-nelma-i.

¹⁸Diilon-Yalle barguo-i-na, taa na gbu na cārā Diilon-o-i weima-na hiere. Vaan na ferē baa Diilocārālle-i aa na ta na cārā na hā Diilon-dūŋ-baamba-i hiere. ¹⁹Taa na bi cārā na hā muōŋo-i, wuo u kāyā-mie, da mi puur mi nunŋu-i da mi wan Neldōdōlma-i huōŋgu huōŋgu, mi kūōma baa nyen, aa u pigāan-mi miŋ saaya mi wan maman. ²⁰Min fen mi ye kaso-i-na, ba puōraa muōmei baa nel daama-i. Terienŋu fanŋu-na, maŋ gbē ma wan dumaa, taa na cārā Diilon-o-i wuo u kāyā-mie mi kūōma baa nyen baa ma wamma-i.

Jaaluperienŋu

²¹Maman dii bande-i-na, i natobiŋo-i Tisike duō kā, u ka wan-ma baa-na na suo miŋ yen maman nuō-i. Tisike maama dii kpelle mi huōŋga-na, u vaa u ferē baa Itieno maacemma-i. ²²Mi siire-yuo baa ma yaa-i mie u ka wan ma yaanŋa-i baa-na a fē na hōmmu-i.

²³I To-i Diilon-o-i, baa Itieno-i Yesu-Kirsā-i, ba fē tobimba hōmmu-i aa ce-ba nelnyul-muntaamba baa ānhūumantaamba. ²⁴Baman gbu ba kuye Itieno-i Yesu-Kirsā maama-i bāanŋu-i baa isuōŋu-i, Diilo kāyā-bei hiere.

* 6:2-3 Helman-sebe (Exode) 20.12; Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.16

Polŋ nyegãan sebe maŋ hã Filiputaamba-i Nelmuoyamma

Pol yaa waan Diilonŋ-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hũu-ma (Pɔpuɔr: 16.11-40). Ku huonŋu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaan baa hiel moloŋo ba hɔlma-na baa conŋoruonŋu u kã ka hã Pol dii kaso-i-na. Ba bĩ naacolŋo-i Epafuroditi. Kufanŋu maama yaa nuɔ-i Pol nyegẽŋ sebe daayo-i duɔ jaal-ba.

U duonŋ a dii sireiŋa bei wuɔ ba nyaar *Neldɔdɔlma-na aa ba muonu-mei terni-na hiere. Wuɔ ba ta ba hiire ba fere ŋaa Yesuŋ taa u hiire u fere dumaa (sap. 1–2). U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fere coikartaamba-na, wuɔ da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-i-na, ku yaa gbãa ce-ni nelviin nuɔ Diilonŋo yufelle-na, Yuifu ba Diilonŋ-hũmelle wuɔsaanŋu sɪ (sap. 3). U bi piiey baa-ba wuɔ ba yanŋ aa ba nunu ba-naa ba ce Itienŋo maacemma-i (sap. 4).

U sebe huonŋa-na hiere, u diyaa sireiŋa Diilonŋ-dũŋ-baamba-na wuɔ banŋ yenŋ Itienŋo horrena, ba ta ba nyɛ. Wuɔ Yesuŋ hãa-ye kumanŋ, ku maaraa bimbinni-i hiere, a ce dumaanŋo-na umanŋ duɔ haa u nanŋa-i yuɔ weima-na hiere, kutienŋo huonŋa gbãa fẽ.

Jaalunŋu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Timote, miɛmei nyegãan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa cãarãan miɛ. I nyegãan-yo die hã namaa namanŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa bamanŋ kãayãŋ-bei ba maacemma-na Diilonŋ-dũŋgu-na. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei bɔi aa fẽ na hɔmmu-i.

Polŋ cãrãŋ kumanŋ u hã Filiputaamba-i

³ Da mi jɔguonŋ na maama huonŋu huonŋu, mi jaal Diilonŋo-i ma yerrenŋ. ⁴ Da mi ta mi cãrã Diilonŋo-i mi hã-na huonŋu huonŋu, mi huonŋa fẽ da yogogo. ⁵ Nanŋ diyaa na nanŋa-i baa-mi *Neldɔdɔlma wamma-na, a donŋ dii yidiɛlãŋgu maŋ nanŋ nuɔ Diilonŋ-nelma-i, ji hi baa nyunŋo, ku'i fiɛŋ mi huonŋa-i. ⁶ Mi suyaa kerre miɛ Diilonŋ unŋ duonŋ maacenfafamma maŋ na hɔmmu-na, u sie yanŋ-ma boluonŋu. U ka ce-ma ka bãl-ma Yesu-Kirsa jommanŋ-yiinŋu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huonŋa-na cor, a ce da mi ta mi jɔguonŋ na kũŋgu-i jɔguonŋ daama temma-i, mi ninsoŋo. Diilonŋ unŋ cie baa-mi aa hã-mi maacemma maŋ, na kãayã-miɛ mi ce-ma. Na kãayã-miɛ kaso-i-na bande-i-na. Minŋ ŋa naa bi waa mi fereŋ nuɔ huonŋu-na ta mi wanŋ Neldɔdɔlma-i mi pigãan nuɔmba-i, ba da ba hũu-ma wuɔ ninsoŋo, na kãayã-miɛ. ⁸ Yesu-Kirsaŋ dɔl-enŋ dumaa, muɔmi bi dɔl-na dumei, Diilonŋo yaa mi siɛra.

⁹ Minŋ cãrãŋ mamanŋ Diilonŋo wulaa mi hã-na, ma yaa daama: Mi taara nanŋ dɔl na-naa dumaa, u yanŋ kuanŋu ta ku suur-kuɔ ku naara a ce na ta na suɔ ninsoŋo-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ kumanŋ faa cemma. Mafanŋ da ma ce, molo sie da cãl-na, na ka waa nelviin namaa ta na cie *Kirsa jommanŋ-yiinŋu-i. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na ãncemma-i hiere ma fa. Ku yaa ka ce nuɔmba ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i aa ta ba tuɔlnu-yuɔ.

Pol weima-i hiere ma kãa ka jũŋ Kirsa yaa nuɔ-i

¹² Tobinŋ namaa, mi taara na suɔ wuɔ mamanŋ daa-mi daama-i, ma birii yanŋ aa ce *Neldɔdɔlma kã yaanŋ-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na, sorosibaa-ba maŋ niɛyanŋ *jãmatigi-i a naara nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsa maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Banŋ bilaa-mi, ku kãayã Diilonŋ-dũŋ-baamba bɔi ba da holle Itienŋo hũmelle-na. Ba wuɔra ba wanŋ Neldɔdɔlma-i halle ba sa kãalã nelienŋo baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba wanŋ Kirsa maama-i baa nenemunŋu, banamba ta ba wanŋ-ma baa yelma; ŋga banamba bi dii ta ba wanŋ-ma baa hɔfafanŋa. ¹⁶ Kufanŋu taamba-i mi maama

dɔlnu-bei. Ba suyaa wuɔ Diilonɔ cie mi jo Neldɔdɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mɛi baa nuɔmba-i. ¹⁷ Aa yan bamanɔ waanɔ-manɔ baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kunanɔ naara mi muliɛma-i kaso-i-na. ¹⁸ Nga ba waanɔ-ma baa yelma o, ba waanɔ-ma baa hɔfafanɔ o, wɛima sɪ. Kumanɔ gbãanɔ, Kirsa maama yaa waanɔ. Mi huɔnɔga fɛ baa ku yaa-i aa mi siɛ yan ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocârâlɛ-i a naara Yesu-Kirsa *Yalle ka ce ma dɔl-mi. ²⁰ Mi tɛnaana baa mafamma cemmanɔ-maama-i mi huɔnɔga-na aa mi yaanɔga siɛ ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliɔnɔ o, mi ka ta mi ce Kirsa yerre ta di du. ²¹ Mɛi wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi wɛima-i hiere ma kãa ka jũn Kirsa yaa nuɔ-i. Da mi bi tiraa ku, mi saa cii. ²² Nga da kuɔ da mi tɛ cicɛlma-i mi ka gbãa fa wɛima, terienɔgu fanɔgu-na da ba yuu-mi, mi sa suɔ minɔ ka par mananɔ. ²³ Da ba cira mi par, mi huɔnɔga dii sɔmma hãi: Kananɔga'a mi ku, kananɔga'a mi tɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsa-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yan. ²⁴ Nga namaa maama-na, da mi tɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nei. ²⁵ Minɔ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tiraa da huɔnɔgu baa-na, a kãyã-nei Diilonɔ-hũmelle-na aa bi fɛ na hɔmmu-i diɛ. ²⁶ Terienɔgu fanɔgu-na, da mi ji gbãa hel kaso-i-na bir kã na wulaa, ku ka fɛ na hɔmmu-i Kirsa horre-na aa naara kunanɔ u jaaluɔnɔgu-na.

Vaan na fɛɛ baa Diilonɔ-maama-i

²⁷ Kumanɔ gbãanɔ, na ta na wuɔ na saanu baa *Kirsa *Neldɔdɔlma-i. A ce dumaanɔ-na, mi juɔ gbãa kã wa, mi saa ji gbãa kã wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilonɔ-maama-i nammu hãi, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduɔnɔgu aa vaa na fɛɛ baa maacemma-i nuɔmba bɔi da ba nu Neldɔdɔlma-i. ²⁸ Baa na ta na kãlã na bigãarãamba-i, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba kã dãamu-na aa namaa na ta na kã Diilonɔ-nellenɔ. Diilonɔ'o'i cie mafamma-i hiere. ²⁹ Kumanɔ cie mi ta mi wanɔ mafamma-i, Diilonɔ saa ce baa-ye wuɔ i hũu Kirsa maama yonɔ, u bi cie baa-ye wuɔ i muliɛnɔ u maama-na. ³⁰ Nanɔ nã naa da-mi malunɔgu manɔ nuɔ-i, mi dii-kuɔ yogo, na saa bi yanɔ-ma suɔma; namaa na suurii ku yaa nuɔ-i dumandɛ-i-na.

2

Biyaan Yesu-Kirsa gboluonɔgu-i

¹ Nanɔ dii sirɛinɔ na-naa nuɔ *Kirsa horre-na, aa u nelnyulmu ta mu fɛ na hɔmmu-i, nanɔ yenɔ kuuduɔnɔgu baa *Diilonɔ-Yalle-i, nanɔ dɔl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuɔ, ² da na ta na taara mi huɔnɔga fɛ gbarnu, taa na nunu na-naa. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na ta na dɔl na-naa aa ce na hɔmmu-i kuuduɔnɔgu baa na anɔnɔnɔma-i hiere. ³ Da na'a na ce kumanɔ, baa na ce-ku baa yelma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaanɔ aa na ta na hiire na fɛɛ. Taa na jina na fɛɛ banamba huonɔ-nu. ⁴ Baa na ta na jɔguɔnɔ namaa maama yonɔ; taa na bi jɔguɔnɔ banamba maama. ⁵ Biyaanɔ Yesu-Kirsa gboluonɔgu-i:

⁶ Uu dii kuuduɔnɔgu baa Diilonɔ-i dii ku domma-na, nɔga u saa ne kufanɔgu-i.

⁷ U yaanɔ aa ce u fɛɛ nãa kɔriɛnɔ.

U cie u fɛɛ kuuduɔnɔgu baa nelbiliemba-i.

U cie u fɛɛ nelbilonɔ nelbiliemba hɔlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fɛɛ a nu Diilonɔ nunɔgu-i aa hũu-ma ku kulbabalaanɔgu-i *daanɔgu-na.

⁹ Ku'i cie Diilonɔ haa-yo dɔrɔ

aa hã-yo yuntesinni manɔ maaraa yuntesinni-i hiere.

¹⁰ U taara bamanɔ dii dɔrɔ-i-na baa hɛma-na baa bamanɔ suurii hɛma-na, ba ta ba dũuna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuɔmba-i hiere ba suɔ-ma aa wanɔ-ma wuɔ:

«Yesu-Kirsa yaa Itienɔ-i!» a ce i To-i Diilonɔ yerre ce bɔi.

Diilonɔ-dũn-baamanɔ saaya ba waa dumaa

¹² Terienḡu fanḡu-na, mi jēnaaḡ namaa, miḡ ḡa naa waa baa-na, na taa na nu mi nuḡu-i. Nyunḡo-i-na, miḡ fiε'a mii si dii, diyaanḡ kunaḡu na naara-kuo. Vaanḡ na fεε baa na koḡkoro kūḡu-i aa na ta na kālā Diilonḡo-i. ¹³ Na saa da, Diilonḡ uḡ taaranḡ kumaḡ, u yaa diyaanḡ ku cemmanḡ-maama-i na hoḡmu-na aa hā-na ku fōḡḡo-i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce mamaḡ, molo baa waana, molo baa bi ce āndapirre; ¹⁵ ku yaa na ka waa nelfafaanḡ namaa, na hoḡmu ka waa welewele. Na ka waa Diilonḡ-bisālḡ namaa. Cālmuo siε waa nei huhurmantaamba hoḡma-na baa nelbabalaamba hoḡma-na miwaanḡ daayo-na. Na ka waa ḡaa fiḡnuo ba hoḡma-na ¹⁶ ta na wanḡ cicēlmanḡ-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsā jommanḡ-yiḡu-i mi huḡḡa ka fē baa-na da yogogo. Dumaanḡo-na, mi maacemma ka waa baa yunḡu, mi muliεma siε ce gbāḡgbāḡ. ¹⁷ Nanḡ hūyāa Yesu maama-i aa ce mamaḡ hiere hā Diilonḡo-i, kuu dii ḡaa na hielaa na fεε sōḡuo; a ce dumaanḡo-na, da ba fiε ko-mi, ku ka perienḡ yuliiye na sōḡuo-i. Mafaḡ da ma ce, mi huḡḡa ka fē; aa mi huḡḡ da ka fē, namaa muumu ka bi fē mei kaanḡa temma-i. ¹⁸ Namaa fεε-i, na hoḡmu saaya mu fē aa mei kaanḡa bi fē namaa muumu temma-i.

Pol taara u puor Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienḡo-i Yesu-Kirsā duo siε, ku siε vaaya, mi ka puor Timote ka ne-na aa jo ji tūnu-miε mi huḡḡa fē. ²⁰ Fuo yaa dii tuo hel u joḡuoḡ na maama-i kelkel mei temma-i. U yaa u da-u-diei yoḡ. ²¹ Banamba-i hiere ba yaanḡ Yesu-Kirsā maama-i aa ta ba yii baa ba fεεḡ-maama. ²² Namaa fεε-i na daa Timoteḡ ciε maacemma-i cemma maḡ; U vaa u fεε ce Diilonḡ-maacemma-i baa-mi ḡaa bisālāanḡ uḡ vaa u fεε ce maacemma-i baa u biḡcōiḡo dumaa. ²³ Mi yunḡ-maanḡ da ma gbāḡ kaala, mi ka puor u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi suyaa miε Itienḡo siε yanḡ ku da huḡḡu u ka ce mei fεε-i mi da mi fεε kā na wulaa.

²⁵ Mi niε da ku saaya mi ce mi natobiḡo-i Epafuroditi bir kā na wulaa. U yaa mi nabentienḡo maacenḡ daama-na, u yaa kāayāḡ-miε malunḡ daaku-na. Na puōraa u yaa baa na kakāyāḡu-i u ji hā-mi. ²⁶ Na kūōma gbuu bel-o. U nuo wuo na nuo u jarma kūḡu-i, a ce dumaanḡo-na u huḡḡa saa tiεna terduḡ-nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaanḡ. U jaanḡ fuo tuo yii duo ku; ḡa Diilonḡo ciε hujarre-yuo aa sire-yuo. Aa fuo da-u-diei nuo sī yoḡ, u bi ciε hujarre muḡo-na ni ma'i sī kunaḡu naa naara mi sūlma-i. ²⁸ Mi ka gbāḡ hā-yo hūmelle-i donduo u kā na ka da-yo si na hoḡmu ka fē. Mafaḡ da ma bi ce, kunaḡu ka bi parra mei āḡjoḡoma-na. ²⁹ Duo hi, na bel-o fafamma. Namaa wuoḡo-i Kirsā horre-na. Nuōmba famba temma saaya na ta na kāḡ-ba. ³⁰ Bige-i ciε mi wanḡ-ma dumaanḡo-na? U taa u yii duo ku *Kirsā maacemma maama-na. Nanḡ saanḡ-yo u duo ji ce maacemma maḡ hā-mi na fuonḡu-na, u ciε-ma fuo tuo yii duo tiε-maḡ.

3

Yesu maama yaa yunḡu

¹ Tobinḡ namaa, mamaḡ tiyāa ma yaa daama: Nanḡ yeḡ Itienḡo horre-na, taa na gbu na nyε. Miḡ waanḡ mamaḡ baa-na cor, da mi fiε bir jo-mei, mei wulaa weiima sī. Aa ku yaa faa baa namaanḡo-i. ² Bilaanḡ na fεε nelbabalaamba-na. Juoraanḡ daaba temma-i, ba yii baa *jāmmaḡ-kūḡu yaa yoḡ. ³ Da ḡ nu wuo ninsonḡ-*sīḡāanḡu-i, ku yaa miε kūḡu-i. Hama-i nuo-i? *Diilonḡ-Yalle fande fεε yaa kāayāḡ-yiε i tiε cāa Diilonḡo-i, aa i sa ne *Kirsā-i ye. A naara kufanḡu-i i saa haa i nanḡa-i nelbilienḡ-āncemmanḡ. ⁴ A ne da mei naa gbāa bi haa mi nanḡa-i nelbilienḡ-āncemma-na a yanḡ nuōmba-i hiere. Mii naa gbāa haa-ka yanḡ-ba niε niε? ⁵ Muḡo-i *Ebireyiεḡ muo, mi biḡcuōmba-i Ebirebaa. *Isirahel hāayēlḡ muo aa *Bensaamiε dūḡ-wuoḡ muo. Miḡ huḡḡ, yinni niehāi cor, niisiεi yiḡu-na ba jā-mi. Mi waa *Farisiεyiεḡ muo, mi wuoḡyaa *Yuifu ba Diilonḡ-hūmelle-i Farisiεbaa-banḡ wuo-deḡ dumaa. ⁶ Mii naa vaa mi fεε baa di kūḡu-i fuo ta mi wuōra mi ce Diilonḡ-dūḡ-baamba-i sūlma.

Mi wuɔyaa-de diŋ saaya di wuɔ dumaa, molo saa naa waa u gbãa cãl-mi di wuɔsaŋgu-na. ⁷ Daama-i hiere mii naa da ŋaa ma gbãa kãyã-miɛ, ŋga nyuŋgo-i-na, miŋ suyaa Yesu-Kirsa-i, mi daa yuŋgu si dii-mɛi. ⁸ Coima saa fa, miŋ juɔ gbãa suɔ Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiere ãnsɔsɔmma. Fuɔ maama'i nuɔ-i miŋ siyaa hiel mi naŋga-i wɛima-na hiere. Mi daa daama-i hiere ŋaa hũini. Mi ciɛ mafamma-i da mi gbãa da mi da Kirsa-i ⁹ a waa baa u yaa-i. Ku saa ce ŋaa miŋ wuɔyaa Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i ku'i ciɛ-mi nelviin muɔ dɛ! Ku'i sɪ. Miŋ hũyãa Kirsa maama-i, ku'i ciɛ-mi nelviin muɔ. Viisinni fanni-i, da ŋ hũu Kirsa maama-i, Diilonjo jãrã-niɛ baa-ni.

¹⁰ Miŋ taaraŋ kumaŋ, mi taara mi suɔ Kirsa-i baa himma maŋ ciɛ u sire hel kuomba hɔlma-na. Mi taara mi muliɛŋ fuɔ temma-i aa ku fuɔ kuliinju temma-i ¹¹ a gbãa da mi bi sire kuomba hɔlma-na.

Min donyan kumaŋ mi donya ku yaa-i

¹² Ku saa ce ŋaa miŋ donyan kumaŋ mi hii-ku dɛ! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsaŋ hii muɔŋgo-i bel-mi, ku'i ciɛ mi vaa mi fɛɛ da mi bi hi miŋ donyan kumaŋ.

¹³ Tobin namaa, mɛi huɔŋ-na, miŋ donyan kumaŋ mi saa hi-ku yogo, ŋga mi ciɛ nelma diei: Maman ciɛ cor hiere, mi hielaa-ma mi huɔŋga-na aa vaa mi fɛɛ baa mamaŋ juɔŋ. ¹⁴ Terienju fanju-na, Diilonj uŋ ciɛ Yesu-Kirsa bi-ye duɔ ka pã-ye baa kumaŋ dɔrɔ-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵ Miɛ maŋ naaŋ kaasinni Diilonj-hũmelle-na hiere, nel daama yaa saaya ma waa i hɔmmu-na. Ŋga da kuɔ na hɔmmu calaanu terienju naŋ-nu, Diilonjo ka kaala ku terienju-i baa-na. ¹⁶ Da ku fiɛ ce niɛ niɛ, in wuɔyaa hũmelle maŋ ji hi baa nyuŋgo, yaan i cor baa-de.

¹⁷ Tobin namaa, taa na ce ŋaa muɔ miŋ ciɛ dumaa. Bamaŋ suurii miɛ nallu-na, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸ Mi waan-ma titirre-mɛi cor baa-na miɛ *Kirsan kuu yuŋgu maŋ nuɔ-i *daaŋgu-na, nuɔmba bɔi sa kãŋ-ku, a ce dumaanjo-na kutaamba ciɛ Yesu bigaarãamba. Mi tiraa mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹ Kufanju taamba yaan Diilonjo-i aa ta ba cãa ba kusunni. Kumaŋ saaya ku da-ba senserre, ba gbɛliɛŋ ba fɛɛ ku yaa nuɔ-i. Ba sa jɔguɔŋ manamma miwaanjo huɔŋgu-na. Ba kã da ba ka kɔsuɔŋ ba fɛɛ. ²⁰ A ne da miɛŋgo-i, Diilonj-nelle taamba yaa miɛŋgo-i. Itienjo-i Yesu-Kirsa ka hel kusuɔŋ-nu'i ji kor-e. I ne fuɔ hũmelle yaa-i dɛ-i-na. ²¹ Duɔ jo, u ka bir i kũɔsɔsɔŋ daama-i ce-ma ma waa baa fɔŋgũɔ ŋaa fuɔ maamaŋ yeŋ dumaa. Uŋ ceŋ wɛima hiere baa himma maŋ, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienju

¹ Tobin namaa, na maama dɔlnu-miɛ, na kũɔma gbuu fũnuŋ bel-mi! Namei fiɛŋ mi huɔŋga-i aa namei mi muliɛma sullu-i! Naŋ saaya na bel Itienjo nelma-i kpelle dumaa, mi waan ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuɔ baa Sɛntisi-i, jande mi gbu mi cãrã-nɛi, naŋ yeŋ Itienjo horre-na baa na-naa, yaan aa na ta na nunu na-naa. ³ Mi nahãal, naŋ fɛɛ-i, jande, mi haa mi naŋga-i nuɔnɛi nuɔ-i, kãyã caaŋ daaba-i ba suur ba-naa nuɔ. Ba yaa mulãaŋ baa-mi baa Kilema-i a naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonjo nyɛgãaŋ bafamba yireiŋa-i tɪ cicɛlman-sebe-i-na.

⁴ Naŋ yeŋ Itienjo horre-na, taa na nyɛ yinni maŋ joŋ. Mi tiraa tir-ma: Taa na nyɛ! ⁵ Bilaan nuɔmba-i hiere da hɪɪhɪɪ. Itienjo jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa biŋkũŋgu, kumaŋ maama-i da ma waa-nɛi na cãrã-kuɔ Diilonjo wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafaŋ da ma ce, Diilonj-hɔfɛlle maŋ maaraa nelbiliemba ãnjɔguɔma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tɪɛ na hɔmmu-na baa na ãnjɔguɔma-na.

⁸ Tobin namaa, miŋ ka perien baa mamaŋ ma yaa daama: Nelma maŋ ninsoŋgo-i hiere, baa mamaŋ sa bɪɛnaanaŋ nelieŋ yerre, mamaŋ vii, mamaŋ kuɔŋ, mamaŋ huhurma si

dii-mei, nelma manj faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Minj hãalãayã-nei baa nelma manj, nanj nuɔ mamanj mi nunju-na baa nanj daa minj ciε mamanj, taa na ce ma yaa-i. Mafanj da ma ce, Diilonjo-i Hofellentienjo ka waa baa-na.

Poljaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbãanj tiraa pigãanj-mi wuɔ na saa nanna-miε. Maa naa waa na hɔmmu-na dii yiinaa, nga na saa naa da na fεε da na ce-ma. A ce dumaanjo-na, mi huɔnga gbuu fεε da yogogo baa Itienjo hūmelle wuɔsaangu-i. ¹¹ Ku saa ce njaa mei naaluɔ-i ciε mi ta mi piye daama-i de! Ma'i sɪ. Mei sa jaana bɪŋkũngu; ku miεnj-mi. ¹² Mi suɔ mi fεεnj belma naaluɔ-huɔngu-na, aa bi suɔ mi fεεnj belma kunj yεnj baa-mi huɔngu-na. Hɔnni-na hiere baa wεima-na hiere mei dii mi fεεnj nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuo ye o, mii dii mi fεεnj nuɔ. Mi daa bɪŋkũngu o, mi saa da bɪŋkũngu o, mii dii mi fεεnj nuɔ. ¹³ *Kirsa ciε mi ta mi gbã mi hɪrã ku makpãanj-i. U yaa diyaanj ku fɔŋgũɔ-i miε. ¹⁴ Nja nanj suyaa-ma kãyã-miε mi sũlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilonj-dũnj-baanj namaanjo-i, na saa bi yanj-ma suɔma, minj duɔnj *Neldɔdɔlma wamma-i huɔngu manj nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilonj-dũnj-baamba-na hiere, namei kãayã-miε yonj baa na nagãnj-niini-i. ¹⁶ Minj njaa naa fiε waa Tesalonike-i-na, na kãayã-miε ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce njaa mi taara na ta na hel na kãyã muɔ yinni manj jonj, nga mi taara kunganj naara na ãnfafamma sullu-i. ¹⁸ Nanj saanj nimanj miε hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hã-mi baa-ni. Na ciε mi ce bɪŋkũntienj muɔ. Mi sa tiraa taara bɪŋkũngu. Na kakãyãngu dii njaa tãmmaanj-kũngu. Tãmmaanj-kũngu manj ku hũlãangu dɔlaanu Diilonjo-i u siε-ku. ¹⁹ Minj cuu Diilonjo manj huonj-nu'i, bɪŋkũngu saa naa baa-yo. Nanj taaranj nimanj hiere u ka hã-na baa-ni Yesu-Kirsa horre-na. ²⁰ Yaanj i tiε gbɛliεnj i To-i Diilonjo-i hɔnni manj jonj. Ma ciε.

Jaaluperienju

²¹ Jaalaanj na nellenj-baamba manj hũyãa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonj-dũnj-baamba. I baamba manj dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilonj-dũnj-baamba manj dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba manj bi ciεnj *jãmatigi maacemma-i ba gbuu pã na jaaluŋgu. ²³ Itienjo-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere.

Polɔ nyɛgãaŋ seɓe maŋ hã Kolɔsitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyɛgãaŋ seɓe daayo-i hã Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ waa Kolɔsi. Ku biyaa ŋaa Pol fuɔ fɛɛ saa hi nelle falle-i dede, u wuɔratienɔ naŋo-i kãa ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba ba hũu-ma. U wuɔratienɔ faŋo-i ba taa ba bĩ-yo Epafirasi. Fuɔ taa u bi hel Kolɔsi yaa nuɔ-i.

Huɔŋgu naŋgu juɔ hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kã ka ta ba guɔ Kolɔsitaamba gbeini-i wuɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonɔ-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔɔpɔpuɔɔbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jã. Ŋ saaya ŋ bi ne niwuoni nanni baa niinyɔnni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma bɔi. Epafirasi wuɔ kã ka hi Pol baa-ma.

Pol wuɔ nyɛgɛŋ seɓe daayo-i a gbuya Diilonɔ-dũŋ-baamba-i wuɔ Diilonɔ uŋ ciɛ Yesu-Kirsa kor-ba dumaa, ku gbɛ; kunaŋgu si dii da ku ce naara-kuɔ. Nelbilienɔ aŋcemma siɛ gbãa ce nelienɔ nuɔ ŋ ka da Diilonɔ-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na yoŋ, ŋ kuraa nyuŋgo, ŋ kuraa bisɛnuɔ (sap. 1–2).

Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i a piiye pigãaŋ-ba baŋ saaya ba ta ba wuɔ hũmefelɛŋ daade-i dumaa ku ta ku dɔlɔnu *Kirsa-i (sap. 3.1–4.1-6). U piraanɔ u seɓe-i baa jaalupãlle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔɔrbilonɔ muɔ ŋaa Diilonɔ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmei nyɛgãaŋ seɓe daayo-i ² die hã namaa namaŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i Kolɔsi-i-na a ce Diilonɔ-dũŋ-baanɔ namaa. I natobimba yaa namaaŋo-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonɔ kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Polɔ cãrãŋ Diilonɔ baa maman

³ Hɔnni maŋ joŋ i cãrã Itienɔ-i Yesu-Kirsa To-i i hã-na, aa tie jaal-o na maama-na. ⁴ Ku yuŋgu yaa daaku wuɔ: Naŋ haa na naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuɔ-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninsoŋ kerre-i, maŋ hii-na, ma pigãaŋ-na Diilonɔ uŋ tigiinɔ kumaŋ tuɔ cie-na dɔɔ-i-na. Naŋ haa na naŋga-i kufanɔgu bĩŋkũŋgu-na, ku'i ciɛ na hũu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumandɛ-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kã, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hɔlma-na. Dii yiinɔgu maŋ nuɔ-i naŋ nuɔ-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hɔlma-na. Naŋ nuɔ-ma, na suyaa wuɔ ninsoŋo aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-i hujarrentienɔ. ⁷ Epafirasi yaa ciɛ kufanɔgu maacemma-i baa-na, u yaa i jɛŋo, u yaa i nabentienɔ. Maacembilofɛfɛiŋo'i *Kirsa suonɔgu-na na hɔlma-na. ⁸ *Diilonɔ-Yallenɔ diyaa nelnyulmu maŋ na hɔmmu-na, u waanɔ mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i ciɛ dii inɔ nuɔ na maama-i, i faya i fɛɛ tie cãrã Diilonɔ-i i hã-na. I cãrã-yuɔ wuɔ u yaŋ u *Yalle ce-na nelnurãaŋ namaa baa cɛcɛmuntaanɔ namaa, ku yaa na ka suɔ u huɔŋga-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbãa ta na ce kumaŋ dɔlaanunɔ-yuɔ weima-na hiere. Na ka ta na ce aŋfafamma-i ma sɛnni-na hiere, aa na ka migãaŋ ta na suɔ Diilonɔ-i na kã. ¹¹ I cãrã-yuɔ, fuɔ maŋ u fɔŋgũɔ temma si dii, wuɔ u hã-na ku fɔŋgũɔ-i na gbãa ta na yiera baa weima-i hiere na hɔmmu baa ta mu huol. ¹² I Toŋ jɛna ciilufafaanɔgu maŋ dii gbagbaamanɔ-nelle-na tuɔ cie u baamba-i, u ciɛ namaaŋo-i ku wuotaanɔ namaa; a ce dumaanɔ-na yaanɔ na hɔmmu fɛ na ta na jaal-o. ¹³ U hũyãa-ye kukulma nyisɛnni-na a kã baa-ye u Biɛŋo nelle-na. U Biɛŋo maama sa suɔ aa dɔlɔnu-yuɔ. ¹⁴ Fuɔ yaa ciɛ i kor aa i aŋbabalma hur halanɔ.

Da ŋ da Yesu-i ŋ daa Diilonɔ yaa-i

¹⁵ Molon yufelle siε gbāa haa Diilonɔ-na, ŋga un yey duma, ku da u Biεnɔ yaa nuɔ-i. Diilonɔ un maa bimbinni man hiere, uu dii ni yaan-na. ¹⁶ Bige-i ciε mi wan-ma dumaanɔ-na? Diilonɔ ciε u yaa hiel bimbinni-i hiere dɔrɔ-i-na baa hɛma-na. In dan niman baa in'a i sa da niman hiere; himma-i baa nellentesinni-i baa fɔngɔtesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hiere, fuɔ yaa hielaa-ni a vii u fεε baa-ni. ¹⁷ U yaa taa yaanga bimbinni-na hiere, aa bimbinni-i hiere fuɔ yaa ciε ni tɛ. ¹⁸ U yaa Diilonɔ-dūn-baamba yunɔgu-i aa bafamba waa u borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igēna kuomba hɔlma-na a duɔ gbāa waa yaanga hiere. ¹⁹ Ku dɔlaanu Diilonɔ-i u dii u sinni-i hiere u Biεnɔ-na. ²⁰ U ciε u yaa dii fuɔ fεε-i baa nelbiliemba-i ba-naa nuɔ. U Biεn un kuu kɔnna u tamma man *daangu-na, ma yaa diyaa yaafɛlle-i hɛma-na baa dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Namaa fεε-i, dɛlɔ-i-na, naa naa maa Diilonɔ-na. Nan taa na ce āmbabalma man, a naara ānjɔɔbabalamma man waa na kusūnni-na, maa naa ce na bigaan Diilonɔ-i. ²² Ŋga fiεfiε-i-na, u ciε u Biεnɔ jo ji ku nelbilon temma a dii-na na-naa nuɔ baa-yo, na da na waa nelfafaan namaa u caangu-na cālmuo baa waa-nɛi. ²³ Ŋga na saaya na ce Yesu maama-i ŋaa gboruonɔgu a yiiye-mɛi yiεra; na baa yan molo taal-na halan-na na munyierammuna. Nan nuɔ *Neldɔdɔlma-i aa haa na nanɔga-i Diilonɔ ciilunɔgu-na, baa na yan molo pira-nɛi. Nelma famma-i ba wan ma yaa-i terni-na hiere baa nuamba-i aa muɔ Pol mi ce ma watien muɔ.

Pol maacemma-i

²⁴ Min ceŋ mulɛma man daama-i fiεfiε-i-na na maama-na, ma dɔlnu-miε mi ta mi nyε baa-ma. *Kirsan mulɛn mulɛma man Diilonɔ-dūn-baamba* maama-na, muɔmi suyaanu mulɛma famma yaa-i dumandɛ-i-na. ²⁵ Mi ciε Diilonɔ-dūn-baamba famba cāarān muɔ. Diilonɔ hāa-mi maacemma famma yaa-i na hɔlma-na wuɔ mi wan u nelma-i hiere baa-na. ²⁶ Nelma famma naa fuo yiinataamba-na, ŋga fiεfiε-i-na u pigaan u dūn-baamba-i baa-ma. ²⁷ U taara ba suɔ nel daama gbāa kāyā nuamba-i nilɛiŋa-na hiere kāyamma man. Nelma famma yaa daama: Kirsa dii na hɔmmu-na, u yaa fiεn na hɔmmu-i wuɔ na ka da Diilonɔ-i. ²⁸ I wan Kirsa faŋo maama yaa-i baa nuamba-i hiere; diε da uman, i dii bincuan-nelma u tūnni-na a tigiin-yo fafamma Kirsa horre-na a hā Diilonɔ-i baa-yo. ²⁹ Ku'i ciε na da mi ce maaceŋ daama-i aa Kirsan hāa-mi fɔngū man, mi vaa mi fεε baa u yaa-i. U yaa kāayān-miε.

2

¹ Namaanɔ-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa baman bi nuɔ mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suɔ-mi, mi taara na suɔ min vaa mi fεε duma na maama-na. ² Mi vaa mi fεε vaama famma-i da mi dii sirɛiŋa nɛi aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilonɔ duɔ hā-na cɛcɛmunɔgu-i ku sinni-na hiere. Ku yaa na ka suɔ u kusunɔgu-i, ku yaa na ka suɔ *Kirsa-i. ³ Nelnullɛ-i hiere baa cɛcɛmunɔgu-i hiere nii dii baa u yaa-i.

⁴ Mi sa taara nudɔdɔltie naa taal-na, ku'i ciε mi ta mi wan mafamma-i. ⁵ Min fiε'a mii si dii na caan-nu, mi huɔŋga dii. Aa da mi da nan ceŋ na wɛima-i fafamma duma, baa nan bilaa Kirsa maama-i kpelle duma, ku sa gbuu suɔ aa dɔlnu-miε.

Kirsa yaa wɛima-i hiere

⁶ Nan hūyā Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i duma, taa na wuɔ na saanu baa-ma dumɛi. ⁷ Nan kaasinni u horre-na aa na yan na wɛimambaa-ba-i hiere na hā u yaa-i. Nyaaraan-yuɔ ŋaa man wan baa-na duma aa na gbu na ta na ce Diilonɔ-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yan molo ji kar u huɔyasanga cure-nɛi biεna-nɛi. Ban wan man baa-na, ba bincuan-maama. Ma hilaa nelbilien ānjɔɔɔma-na hɛma-na bande, *Kirsa maama si.

* **1:24** Diilonɔ-dūn-baamba: Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: «Kirsan mulɛn mulɛma man u borre maama-na...» Ba gbɛ Diilonɔ-dūn-baamba yaa dumaanɔ-na. Nien Kol. 2.19.

⁹ Bige-i ciɛ mi waŋ-ma dumaanɔ-na? Ku yunɔu yaa daaku wuɔ: Sinni maŋ dii Diilonɔ-na hiere, ni yaa bi dii Kirsa-i-na. ¹⁰ Aa u yaa ciɛ namaa na da Diilonɔ-bĩmbĩnni-i hiere ni kũŋgu-na. U yaa fõŋgõtesĩnni-i hiere baa yuntesĩnni-i hiere ni yunɔu-na. ¹¹ Fuɔ maama yaa nuɔ-i namaa na *jã, aa *jãmma famma-i nelbilien-maama sí, Kirsa maama. Ku yaa hielaan añjõgõbabalamma-i i hõmmu-na. ¹² Nanɔ daa *batɛmu-i kuu dii ŋaa ba fuuriiyenɛi baa Kirsa-i aa na sire baa-yo. Diilonɔ himma maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hõlma-na, nanɔ haa na nanɔga-i mɛi ku'i ciɛ na sire baa-yo.

¹³ Dɛlũɔ-i-na, na ãmbabalma-i baa nanɔ ŋa na'a na saa jã, kuu naa ce-na ŋaa bikuonɔ namaa Diilonɔ yaanɔga-na. Ŋa fiɛfiɛ-i-na, u siire-nɛi baa Kirsa-i. U hurii i ãmbabalma-i hiere. ¹⁴ I cãlmuɔ ŋa naa nyegẽŋ sebɛ maŋ nuɔ-i, Kirsa kuliŋgu ciɛ u taalnu-yuɔ. ¹⁵ U Biɛŋo kuliŋgu bi ciɛ u yar u bigãarãamba-i aa hũu fõŋgõtesĩnni-i baa yuntesĩnni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ u yaraa-ba.

¹⁶ Terienɔu fanɔu-na, nuɔmbanɔ cãl-nanɔ duma na niiwuonin-kũŋgu-na baa na niinyõnnin-kũŋgu-na, baa na ta na kãŋ-ku. Baŋ bi cãl-nanɔ duma ponsanni kũŋgu-na, baa cɛifɛlɛŋo kũŋgu-na a naara *yitɛnanɔu kũŋgu-na, baa na bi ta na kãŋ kufanɔu-i. ¹⁷ Baŋ nyaarãa mamanɔ nuɔ-i daama-i hiere, ma waa ŋaa nelma maŋ juɔŋ ma fõguonɔu, a ne da Kirsa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamanɔ wuɔ bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *dõrɔpõuɔrbiemba-i, baa na yanɔ ba tãal-na hiel-na hõntõbilonɔ. Baŋ waŋ mamanɔ hiere, ba ciɛra wuɔ Diilonɔ'i caraaya-bɛi baa-ma. Bafamba fɛrɛŋ añjõguɔma ce ba ta ba hõgõrra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsa maama-i nammu hãi, a ne da u yaa i yunɔu-i aa miɛ i waa u borre-i. Fuɔ yaa ciɛ i bel i-naa fafamma bel daama-i temma-i tiɛ kãyã i-naa aa kunanɔu ta ku suur-yiɛ ku naara ŋaa Diilonɔ unɔ taaranɔ-kuɔ duma.

²⁰ Nanɔ kuu baa Kirsa-i, nelbiliemba nunni siɛ tiraa gbãa bel-na. Ma daa niɛ na ta na nu ba nunni-i ŋaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ŋ yiyɛya-kuɔ, daaku saa saaya ŋ wuɔ-ku, daaku saa saaya ŋ biɛ-ku.» ²² Nimanɔ nifanni-i daani-i hiere ni cor ni kã baa ni yaanɔga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juɔ baa-ma. ²³ Da ŋ ta ŋ ne-ma, ma biyaa ŋaa ma faa; ma guor-ni ŋ cãrã Diilonɔ-i, aa ce ŋ hiire ŋ fɛrɛ, aa tiraa ce ŋ ce ŋ kũɔma-i kpãncõlgũɔ. Ŋga yunɔu si dii-mɛi, ma sa ce nelienɔ nuɔ ŋ suɔ ŋ fɛrɛŋ belma kelkel.

3

¹ Nanɔ siire baa *Kirsa-i kuliŋgu-na, vaanɔ na fɛrɛ baa dõr-niini taaramma yaa-i. Kirsa dii kusuɔŋ-nu'i tɛna Diilonɔ caanɔu-na. ² Yaanɔ hɛlmanɔ-niini-i aa na vaa na fɛrɛ baa dõr-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii ŋaa na kuu aa na yalɛiŋa kã ka cɛŋ baa Kirsa-i Diilonɔ-na. ⁴ Na yalɛiŋa tienɔ yaa Kirsa-i. Duɔ jo yiŋgu maŋ nuɔ-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na bãanɔu-i.

Ancõlõmma baa ãnfɛlɛmma

⁵ Terienɔu fanɔu-na, hielaan añjõgõbabalamma-i na hõmmu-na; ma yaa diyaan-nanɔ binwosĩnni-na, baa tɛlãsĩnni-na hiere, baa figiŋ-hãlmaanɔu-na, baa cãncaya-i-na. Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cãncaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaanɔ Diilonɔ-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-niini. ⁶ Mafamma temma yaa juɔŋ baa Diilonɔ-berru-i. ⁷ Namaa nanɔ ŋa na'a na saa hi suɔ *Kirsa-i, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ Ŋga fiɛfiɛ-i-na, hõdulle-i, baa hõguɔla-i, baa hõbabalanɔga-i, baa tuosĩnni-i, baa tɛlãsĩnnin-ãndenni-i, niɛŋ-ninɔ hiere aa na yanɔ-ni. ⁹⁻¹⁰ Nanɔ naana na ãncõlõmma-i aa suur ãnfɛlɛmma-na, hielaan na nanɔga coima-na. Yinni maŋ jonɔ Diilonɔ ce-na nelfelaan namaa na da na waa fuɔ temma a ta na suɔ-yo fafamma. ¹¹ Terienɔu fanɔu-na, *Yuifuyiɛŋ nuɔ o! Yuifuyiɛŋ nuɔ sí o! Ŋ *jãa o! Ŋ saa jã o! Ŋ suɔ sebɛ o! Ŋ sa suɔ sebɛ o! Pɛrruntiyiɛŋ nuɔ o! Kõriɛŋ nuɔ o! Nebinɔ nuɔ o! Na ciɛ hiere kuuduɔŋgu, unaa saa buɔ unanɔ-na. Ŋga kumanɔ yunɔu, ku yaa Kirsa-i. U yaa wɛima-i hiere na hieronɔ-i hiere na wulaa.

¹² Diilonjo yufellen hilaa-nei u ce-na u baarj namaa aa tuɔ dɔl-na, namaa na bi saaya na waa hujantaarj namaa, aa na ta na káyǎ na-naa. Na saaya na waa híehíe, aa na ta na hiire na fere. Baa na bi yarj na hɔmmu ta mu huol. ¹³ Umanj duɔ ce umanj kuujangu, kutienjo tiil-ku nammarj-temma. Aa weinj da ma waa bamarj hɔlma nuɔ-i, ba yarj ma tí ŋaa Itienj unj yaarj namaa maama tí dumaa u huɔŋga-na. ¹⁴ Ŋga kumarj yungu hiere, ku yaa ŋaa nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nei, ku yaa na ka gbǎa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsarj juɔ baa yaafɛlle marj, Diilo yarj na ta na kuye di maama. Na saa da, Diilonjo jɔguɔŋ difande maama yaa-i baa-na na da na gbǎa ce baaduɔŋ namaa. Taa na gbu na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaarj Kirsa nelma da muntienafafammu na hɔmmu-na. Taa na hǎalǎ na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa túnninj. Na ta na ce-ma bincɔmma. Taa na jaal Diilonjo-i baa *Diilonj-Yallerj dii nei ni marj na nunni-na. Taa na hǎl-ni na tuɔlnu-yuɔ aa hǎl-ni gbɛliɛŋ-yo baa na hɔmmu-i hiere. ¹⁷ Narj warj mamarj hiere, baa narj ceŋ mamarj hiere, taa na ce-ma ŋaa Kirsarj taaranj-kuɔ dumaa. Aa fuɔ barguɔ-i-na, taa na ce i To-i Diilonjo-i kasi saa da-yo.

Diilonj-dūŋ-baambarj saaya ba waa dumaa ba dūnninj-hɔmmu-na

¹⁸ Caarj namaa, taa na siɛ na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa Itienj unj taaranj-kuɔ dumaa. ¹⁹ Bɔlaarj namaa, yaarj na caamba maama ta ma dɔlnu-nei; baa na ta na vǎa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisǎlŋ namaa, da ku fiɛ ce niɛ niɛ, taa na nu na bincuɔmba nunni-i, ku yaa dɔlaanunj Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujangu na bisǎlmba-na, ku gbǎa seŋ ba kúɔma-i.

²² Kɔraarj namaa, da ku fiɛ ce niɛ niɛ, taa na nu na yuntaamba nunni-i. Baa na ta na ce ba yufellenj yonj ba da ba dɔl-na. Da ba hǎ-na maacemma-i, niɛŋ Itienjo-i aa na ce-ma baa huɔŋga diei. ²³ Ŋ maacemma da ma fiɛ waa hama-i temma-i, firnu ŋ huɔŋga-i ŋ ce-ma. Baa ta ŋ ne-ma wuɔ nelienj maama, ta ŋ ne-ma ŋaa Kirsa maama. ²⁴ Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo ka pǎ-na. Unj jǐɛna ciilunju marj tuɔ cie u baamba-i, na ka da-ku. Itienjo yaa Kirsa-i aa na cǎa u yaa-i. ²⁵ Diilonjo sa ce ciɛluɔ; a ce dumaarj-na, umanj duɔ ce maacembabalamma-i ma ka wuo-yo.

4

¹ Yuntaarj namaa, bilaarj na kɔraamba-i fafamma barj bel nelienjo dumaa. Na saaya na suɔ wuɔ unarj dii dɔrɔ-i-na namaa bi yunju-na.

Amperiemá

² Vaarj na fere na ta na cǎrǎ Diilonjo-i hɔnni marj jonj. Taa na ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na cǎrǎ-yuɔ na hǎ miɛŋo-i; wuɔ u tigiinj terienju-i u hǎ-ye i gbǎŋ warj *Kirsa maama-i baa nuɔmba-i. Díɛlúɔ-i-na maa na fuo, ŋga fiɛfiɛ-i-na Diilonjo pigǎarj-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa nuɔ-i. ⁴ Miŋ saaya mi warj-ma kaala-mɛi dumaa nuɔmba suɔ-ma, cǎarǎŋ-yuɔ u hǎ-mi ku fɔŋgúɔ-i. ⁵ Taa na suɔ na fereŋ bel-ma bamarj saa hi hūu Yesu maama-i ba hɔlma-na. Baa na gonya ánsɔsɔmma aa na yarj kuufafaarjgu cemma-i. ⁶ Na saaya na ta na suɔ nuonju baa nuɔmba-i aa na yarj belle waa na nelma-na, ku yaa umanj duɔ yuu-na baa nelma na ka suɔ u siɛma.

Jaaluperienju

⁷ Mamarj dii-miɛ bande-i-na, Tisike duɔ kǎ, u ka warj-ma baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobiŋo, u yaa mi wuɔratienjo, u ce pǎama baa-mi Itienjo maacemma-na. ⁸ Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka warj ma yaarjga-i baa-na a fɛ na hɔmmu-i. ⁹ Ba ka ce hūmelle-i kuuduɔŋgu baa na nellenj-wuonjo-i Onesimu-i. I natobiŋo narjo'i ufaŋo-i *Kirsa horre-na, u wuɔ Kirsa hūmelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da ba kǎ, mamarj dii bande-i hiere, ba ka warj-ma baa-na.

¹⁰ Aritarke marj dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke marj Barnabasi ba horonjo bi pǎa na jaalunju. Kumarj ŋaa Marke kúnju-i, mi waarj-ma baa-na tí; duɔ kǎ yiinju marj

nuɔ-i na terienɔŋu-na, na bel-o fafamma. ¹¹ Baŋ bɔŋ Yesu maŋ Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba maŋ hũyãa Kirsa maama-i, ba siei baan daaba yaa dii baa-mi i tie wan *Diilonɔŋ-bãaŋgu maama-i. Ba kãayã-miɛ bɔi.

¹² Epafirasi* bi pãa na jaaluŋgu. Uŋ yen Kirsa cãarãŋo, u vaa u fɛɛ tuɔ cãrã Diilonɔŋ-i u hã-na hɔnni maŋ jon na da na bel Diilonɔŋ-hũmelle-i nammu hãi aa naŋ kaasinni die a gbãa ta na ce Diilonɔŋ huɔŋga-i weima-na hiere. ¹³ Mi ka gbɛliɛŋ-yo u huon-nu: U vaa u fɛɛ na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴ I jienɔŋ-i Like-i daatɔryienɔŋ-i a naara Demasi-i ba bi pãa-na jaaluŋgu.

¹⁵ Jaalaan i natobimba maŋ dii Lawodise-i-na, baa Ninfra-i baa Diilonɔŋ-dũŋ-baamba maŋ tigiin ba cãrã Diilonɔŋ-i u dumelle-na. ¹⁶ Da na kalaŋ sɛbɛ daayo-i tɪ, na saan-yo na hã Diilonɔŋ-dũŋ-baamba maŋ dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalaŋ-yo. Mi nyegãan unanɔ bi hã bafamba-i, da ba kalaŋ-yo ba ka saan-yo bi hã namaa na kalaŋ. ¹⁷ Waan baa Arsipe-i wuɔ mei ciɛra Itien uŋ hãa-yo maacemma maŋ, u gbãŋ u ce-ma fafamma.

¹⁸ Mi pãa-na jaaluŋgu bɔi. Muɔ Pol, muɔmei nyegãan terien daaku-i baa mi fɛɛŋ nanɔga. Yaan ma ta ma tɛnu-nei wuɔ mii dii kaso.

Diilo kãyã-nei.

* **4:12** Ma nyegãan girɛkimma-na wuɔ: Na nellen-wuonɔŋ-i Epafirasi bi pãa na jaaluŋgu. Saa-ku baa 1.7.

Polñ nyegãañ sebedieláño mañ há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Polñ hilaa hãalñ-helma-i tuo wuora u wañ Diilon-nelma-i, u hii Tesalonike nelle-i ku yaa nuo-i. Uñ hii wañ-ma, nuomba namba hũu-ma. Nga *Yuifubaa-ba mañ waa terienngu-na, banamba saa hũu-ma baa-yo, a ce u saa da huongu, wuɔ ta kã Bere (Pɔpuɔr. 17.1-10). Ku huongu-na, u wuɔratienjo-i Timote wuɔ ji nyaanu-yuɔ ka da-yo dii Korēnti.

Uñ birii u huongu-i aa kumañ ce Tesalonike-i-na, Timote wuɔ suur ku yaanga-na a tũnu-yuɔ. Kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ. Wuɔ nyegēñ sebe daayo-i a saañ-yo há Tesalonike-taamba-i.

U duɔñ baa Diilojaale; wuɔ u nuɔ wuɔ ba nyaarãa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dɔlnu ma-naa (sap. 1). Ku huongu-na, u dii u nungu-i uñ ciε maacemma-i dumaa ba hɔlma-na Tesalonike-i-na (sap. 2–3). U diyaa sireiña bei wuɔ ba ta ba ce kumañ dɔlaanuñ Diilonjo-i. Kumañ saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmañ-kũngu-na, baa *Kirsaa jommañ-kũngu-na, u kaalaa-yo kuɔ baa-ba wuɔ Itienjo ka jo, aa bamañ hũyãa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4–5).

Jaaluñgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Silvẽ* a naara Timote, miemei nyegãañ sebe daayo-i a diε há Diilon-dũñ-baañ namaa namañ cuu Itienjo-i Yesu-Kirsaa huon-ñu dii Tesalonike-i-na. Diilonjo kãyã-nei aa fẽ na hõmmu-i.

Tesaloniketaambañ wuɔ Diilon-hũmelle-i dumaa

² Yinni mañ jonj i jaal Diilonjo-i na maama-na hiere, aa diε tie cãrã-yuɔ huongu huongu, na maama sa karaanu-yiε. ³ Ninsie ninsie, nañ haa na nañga-i Itienjo-i Yesu-Kirsaa-i-na dumaa, baa nelnyulmuñ yey kpele dumaa na hõmmu-na, a naara nañ gbu na niya u jomma-i dumaa, diε tie jaal i To-i Diilonjo-i, mafamma siε gbãa karaanu-yiε. ⁴ Tobin namaa, i suyaa wuɔ Diilonjo dɔlaa-na aa fiεl-na ce-na u baañ namaa. ⁵ Inj waañ *Neldɔdɔlma mañ baa-na, ma saa waa nelgbãñgbãlãmma yonj, *Diilon-Yalle himma waa-mei aa ninsoñ-kerre yaa-i. I suyaa i fereñ belma na hɔlma-na diε kãyã namei na da na fa. ⁶ Na ciε ñaa miε baa Itienjo-i inj ciε dumaa: a hũu Diilon-nelma-i ba ta ba gbu ba muliεñ-na ma maama-na. Nga, bañ fiε ba muliεñ-na, Diilon-Yalle fiε na hõmmu-i. ⁷ Nañ ciε mafamma-i, bamañ hũyãa Diilon-nelma-i Maseduɔni-i-na, baa Akayi-i-na hiere, na pigãañ-ba hũmefafalle yaa-i. ⁸ Itienjo maama hilaa na terienngu-na a bure ka hi Maseduɔni-i baa Akayi-i hiere; aa ba'i sɪ yonj, nañ haa na nañga-i Diilonjo-na dumaa, nuomba nuɔ-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii si dii diε muliεñ i fere wañ manamma mei. ⁹ Inj kãa na terienngu-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba wañ-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba wañ wuɔ na naana na cufiεña-i aa cu ninsoñ-Diilonjo huon-ñu ta na cãa-yo. U yaa Cicēlmantienjo-i. ¹⁰ De-i-na, na ciε u Biεño-i Yesu jomma yaa-i a hel dɔrɔ-i-na. U piεñ u yaa-i sire-yuɔ kuomba hɔlma-na. U yaa ka kor Diilonjo-i há-ye.

2

Polñ ciε maacemma mañ Tesalonike-i-na

¹ Tobin namaa, namaa fere-i na suyaa wuɔ i saa kã na nelle-na gbãñgbãñ. ² Bañ tuoraaya-yiε dumaa aa ce-ye kpãncɔlgũo-i Filipu-i-na aa i suɔ diε kã na terienngu-na, na saa yañ-ku suɔma. Aa inj kãa, i bigãarãamba fiε ka cira ba siε yañ-ye, Diilonjo hãa-ye holle i

* 1:1 Silvẽ yerre nande yaa wuɔ Silasi.

gbɔŋ waŋ *Neldɔdɔlma-i baa-na. ³ In waŋ mamaŋ baa-na, ninsoŋ-kerre yaa-i, i sa jɔguɔŋ-na baa kuubabalaŋgu, i sa bi taara i tɔal moloŋo. ⁴ Diiloŋo niɛ da i hɔmmu faa, ku'i ciɛ u hɔ-ye baa Neldɔdɔlma-i wuɔ i waŋ-ma baa nuɔmba-i. Uŋ ciɛra i waŋ mamaŋ, i waŋ ma yaa-i. Ku saa ce ŋaa i piiye nuɔmba da ba dɔl-e, ŋga i piiye Diiloŋo'i duɔ dɔl-e. U yaa suyaan i hɔmmu-i hiere. ⁵ Na suyaa kerre wuɔ i saa tiɛ piiye dawɔruɔ, i saa bi tiɛ piiye na da na hɔ-ye bɪŋkũŋgu; Diiloŋo yaa i siɛra. ⁶ I saa taara yerre na terienŋu-na, ka feŋ ji bɪ terni nanni-na. ⁷ A ne da in yeŋ Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbien miɛ, ii naa gbɔa haa i fɔŋgũ-i nei. Ŋga mafamma saa ce; i yaan aa bel-na da hɛhɛ ŋaa ban bel bisɔlɔaŋo dumaa. ⁸ Na maama dɔlnu-yiɛ ma cor, a ce in ŋa naa kɔ diɛ ka waŋ Neldɔdɔlma-i baa-na, kuɔ kuliŋgu na fiɛ jo, ii naa hũu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hɔmmu-na cor.

⁹ Tobin namaa, in ciɛ mulɛma maŋ na hɔlma-na, ma maama tiyɔanu-nei kɛ? I ciɛ maacemma-i bɔaŋgu-i baa isuŋgu-i a taara i nuŋ-juuru-i i fɛrɛ. I waa mafamma-na aa bi tiɛ waŋ Neldɔdɔlma-i baa-na. ¹⁰ In ciɛ kumaŋ na daa-ku, Diilo fuɔ fɛrɛ bi daa-ku. I ciluɔ naa fa aa vii baa-na na hɔlma-na. I saa cɔl moloŋo. ¹¹ Na suyaa kerre wuɔ ii naa bel Diiloŋ-dũŋ-baan namaaŋo-i hiere ŋaa i bisɔlɔ namaa ¹² a dii nelma-i na tũnni-na, aa dii sirɛiŋa nei, aa waŋ-ma kuola-mɛi baa-na wuɔ na ta na ce Diiloŋo huɔŋga. U yaa bɪɛŋ-naŋ wuɔ na ka ce na bɔaŋgu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ In waan Diiloŋ-nelma-i baa-na, na suɔ-ma wuɔ Diiloŋ-nelma, kɛrɛ nelien-nelma sɪ, aa hũu-ma; i bi jaal Diiloŋo-i yinni maŋ joŋ mafamma-na. Ninsie ninsie, Diiloŋ-nelma. Ma kɔyɔ ma hũutaan namaaŋo-i na hɔmmu-na.

¹⁴ Tobin namaa, Diiloŋ-dũŋ-baamba maŋ dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-ban haa yaahuolo maŋ bei, namaa nellen-baamba bi haa yaahuolo faŋo temma yaa nei. Mamaŋ daa bafamba-i, ma'i bi daa namaaŋo-i. ¹⁵ Yuifuduŋ daaba'i kuɔ Itienŋo-i Yesu-i baa *Diiloŋpɔpuɔrbiembra-i, aa tiraa haa yaahuolo-i miɛŋo-na. Ba bigaŋ nuɔmba-i hiere; ba maacemma sa dɔlnu Diiloŋo-i. ¹⁶ Ba sa taara i piiye pigaaŋ *niɛraamba suɔ ban ka kor dumaa. A ce dumaanŋo-na, ba migaaŋ ba naara kunaanŋu ba ɔmbabalma-na. Ma saa ji fa Diiloŋo juɔ yagar gɔŋ baa-ba.

Tesaloniketaamba kũma bilaa Pol

¹⁷ Tobin namaa, in fiɛ ta hel na hɔlma-na, i hɔmmu dii kusuŋ-nu'i. In taa, ku saa da yinni na kũma fũnuŋ bel-e, a ce i gbuu vaa i fɛrɛ diɛ gbɔŋ bir kɔ ka ne-na. ¹⁸ In duŋ tiɛ waŋ-ma wuɔ i ka kɔ ka ne-na, ku yuu niele. Muɔ Pol, muɔ fuɔ mɛi suyaa mi maama-i. Ŋga hɔnni maŋ joŋ *Sitɔni tuɔ boruona i hũmelle-i. ¹⁹ Haba-i ciɛŋ i tiɛ hɪŋ Diiloŋ-papɔmuŋgu taalunŋu-i? Haba-i fiɛŋ i hɔmmu? Namei sɪ wɛi? Itienŋo-i Yesu duɔ ji jo, namei ka ce i ce bɔi. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce bɔi, namei ka fɛ i hɔmmu-i.

3

¹ Ku'i ciɛ na da in buɔra i-naa nuɔ aa i sa tiraa nunu-nei, ma saa ji fa, i naa i tɛna i kula Atɛni-i-na ² aa puɔr i natobinŋo-i Timote-i na wulaa. Timote ce Diiloŋ-maacemma; u wuɔra u waŋ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. I puɔraa u duɔ ka dii sirɛiŋa nei na Diiloŋ-hũmellen-kũŋgu-na ³ kumaŋ ka ce yaahuolo maŋ haan-yiɛ daayo-i u baa ji ce unan nuɔ ŋ nanna hũmelle-i. Namaa fɛrɛ-i na suyaa wuɔ miɛ maŋ hũyɔa Kirsa-maama-i kuu dii ŋaa i bi hũyɔa-ma diɛ mulɛŋ yaa-i. ⁴ In waa na hɔlma-na, ii naa gbuu-nei wuɔ miɛ maŋ hũyɔa Diiloŋ-maama-i, ba ka ce-ye kpɔncɔlgũɔ. Ninsie ninsie, ma bi ciɛ; na saa yan-ma damma. ⁵ Ku'i ciɛ na da miŋ'a mi sa nunu-nei, mi da mi siɛ gbɔa tɛna da mi ciɛ, mi naa mi puɔr Timote-i u duɔ ka ne Diiloŋ-maamaŋ yeŋ dumaa na hɔmmu-na aa ji tũnu-miɛ. Mi holle naa ta di tie wuɔ sɪ *Sitɔni daa munsuurmu na hɔlma-na a ce i maacemma ce maacɛŋgbɔŋgbɔlɔmma. ⁶ Ŋga Timoten kɔa aa jo, u juɔ baa nelfafamma ji tũnu-yiɛ. U ciɛra wuɔ Diiloŋ-maama dii kpelle na hɔmmu-na yogo, aa na dɔl na-naa. Aa tiraa cira na gbu na kuye i maama; wuɔ na kũmaŋ bilaa miɛŋo-i dumaa, miɛ maama bi bilaa

namaaño-i dumei. ⁷ Tobin namaa, in fiε i ye yaahuolo-na baa muliema-na, in juo nu wuo Diilonj-maama dii kpelle na hommu-na, sireiña daa-ye. ⁸ Nan nyaarãa Itienjo maama-na, i kũoma firiinu fiεfiε-i-na. ⁹ Nan fεj i hommu-i dumaa Diilonj-hũmelle-na, i siε gbuu gbãa jaal Diilonjo-i! ¹⁰ Bãangu-i baa isuonju-i, i gbu i cãrã-yuo wuo u kãyã-yiε i bir kã na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma man saa kaala na wulaa Diilonj-hũmelle-na, i kaala-mei baa-na.

¹¹ I To-i Diilonj fuo fεε-i, baa Itienjo-i Yesu-i, ba hã-ye hũmelle-i i gbãñ bir kã na wulaa. ¹² Aa nan døl na-naa dumaa, aa bi ta na døl nuomba-i hiere, Itienjo tuo dii kunganju u naara-kuo, a ce na ta na døl na-naa ñaa miε in døl-nan dumaa. ¹³ U migãan na hommu-i a ce-na nelfafaan namaa a ce Itienjo-i Yesu duo ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilonjo baa da cãlmuo nei.

4

Wuosaangu man dolaanun Diilonjo-i

¹ Tobin namaa, manan tiyãa i diε wanj-ma baa-na, ma yaa daama: Nan saaya na ta na wuo wuosaangu man ku ta ku døl nu Diilonjo-i, i pigãan-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuo wuosaangu fanju yaa-i. Nga fiεfiε-i-na, i gbu i cãrã-nei, niεj Itienjo-i Yesu-i aa na dii kunganju na naara-kuo. ² Itienjo-i Yesuñ'a i tiε wuo wuosaangu man, na saa bi yan-ku suoma; i waan-ku baa-na cor. ³ Diilonj unj taaranj kumanj, u taara na ciluo fa; u sa taara na ta na ce biñwosinni. ⁴ U taara na hieronjo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yanj nelbiliemba da na yireiña mumbienammu, ⁵ na baa yanj cakũngu ta yaanga nei ñaa bamanj sa kãalãayãñ Diilonjo-i kunj taa yaanga bei dumaa. ⁶ Cakũñ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolj-na. I waan-ma baa-na ti kuola-mei wuo, bamanj ciεj gbomma famma temma-i, Diilonjo ka suu ma solaangu-i hiere bei. ⁷ Na saa da, Diilonjo saa cira i tiε wuora i ce pãpãrsinni, nga wuo i yanj i ciluo fa. ⁸ Terienju fanju-na, umanj duo ciina nel daama-i, u baa da niε si u ciinaana nelbilien-nelma, nga Diilonjo man hãa-na u *Yalle-i, kutienjo ciinaana u yaa-i.

⁹ Tobin namaa, nan saaya na ta na døl na-naa dumaa, Diilo fuo fεε pigãan-na baa-ku ti. A ce dumaanjo-na, molo siε tiraa mulienj u fεε wuo u nyegẽñ-ku hã-na. ¹⁰ Diilonj unj taaranj na ta na døl na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi døl na-naa dumei Maseduoni-i-na hiere. Nga tobin namaa, jande, i cãrã-nei, diyaan kunganju na naara-kuo. ¹¹ Taa na kuye yaafellen-kũngu-i na muntienammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma manj saa hi-na, taa na bi taara na nunj-juuru-i na fεε ñaa inj waan-ma baa-na dumaa. ¹² Mafanj da ma ce, puonj-nuomba ka ta ba kãñ-na, aa na ka gbãa ta na fa na yunniñ-maama-i na fεε.

Itienjo jomman-kũngu-i

¹³ Tobin namaa, i taara na suo ninsonjo-i bamanj suurii hĩema-na ti ba kũngu-na, ku yaa ku siε ta ku jan-na ñaa bamanj sa hĩεñ taalunju Yesu jomma-na kunj jan-banj dumaa. ¹⁴ Inj hũyãa-ma wuo Yesu kuu aa sire, kuu dii ñaa i bi hũyãa-ma wuo bamanj hũyãa u maama-i aa ku, yiingju dii baa yiingju, Diilonjo ka sire-bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbãa wanj manan baa-na a saa baa Itienjo nunj-ãndaangu-i ma yaa daama: wuo duo ji tuo jo yiingju man nuo-i, miε manj kaa waa cicelma-i, i siε ta yaanga bamanj suurii hĩema-na. ¹⁶ Yiingju fanju-na, Diilonjo ka ce ku donj. I ka nu *dãrpãpuãrbiemba yuntienjo piie da gbagaga, aa Diilonj-yerre bu. Diε i ne, i da Itienjo hiire u jo. Bamanj hũyãa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igẽna. ¹⁷ Bafanj da ba sire, miε manj kaa waa cicelma-i huonju fanju-na, u gbonu-yiε baa-ba a tetεñ-ye kã baa-ye dii nyaasinni-na i ka jãrã Itienjo-i dii dãrã-i-na aa pãñ tiε baa-yo gbula. ¹⁸ Tobin namaa, taa na wanj nel daama-i na dii sireiña na-naa nuo.

5

¹ Tobin namaa, Itienjo jommanj-belle-i baa u jommanj-yiingju-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fεε-i na suyaa wuo u jommanj-yiingju ka tugol nuomba-i ñaa cuoyuo unj tugol

dumaa isuɔŋgu-na. ³ Huɔŋgu maŋ nuɔ-i nuɔmba da ba ji ta ba cira: «Fiefiɛ-i-na, terienɔŋu fiɛ, i huleiŋa sa tie baa weiima»; kufanɔŋu huɔŋgu'i nuɔ-i yaahuolbabalaŋo ka tugol-ba ŋaa cakusuntienɔŋ u kusunɔŋuŋ tugol-o dumaa. Molo cɛraa u kor yaahuolo daayo-na. ⁴ Ŋga namaaŋo-i, mi natobiŋ namaa, naa si dii kukulma-na yiin daaku da ku gbɛa tugol-na ŋaa cuoyuo uŋ tugol dumaa. ⁵ Na hieroŋo-na hiere, cecermanɔŋ-bisɛlɛŋ namaa, na ce na weiima-i gbagbaama-na. Kukulmanɔŋ-nuɔŋ miɛ sɪ, isuɔtaan miɛ sɪ. ⁶ Terienɔŋu fanɔŋu-na, baa na yan i gonya duɔfumu banamba temma-i, ku saaya i tiɛ i yufien-na, aa i suɔ i fɛɛɛŋ belma. ⁷ Nuɔmba hinu ba duɔfunɔŋ isuɔŋgu'i nuɔ-i, aa ba bi hinu ba nyɔŋ ba kure isuɔŋgu'i nuɔ-i. ⁸ Ŋga miɛ inɔŋ yɛŋ cecermanɔŋ-bisɛlɛŋ miɛ, ku saaya i suɔ i fɛɛɛŋ belma. Inɔŋ hɔyɛa Yesu maama-i baa huɔŋga maŋ, i ce huɔŋga fanɔŋa-i baa i nelnyulmu-i i tie cinnu i fɛɛɛ *Bigaarɛŋo heinɔŋa baa ji hi ye. Aa inɔŋ hinɔŋ konkoro taalunɔŋu-i, kuu dii ŋaa i diyaa kollun-cucunni-i tiɛna. ⁹ Diiloŋo saa fiɛl-e duɔ ji gɛŋ baa-ye, u fiɛlaa-ye Itienɔŋo-i Yesu-Kirsa duɔ kor-e. ¹⁰ U kuu miɛ maama yaa nuɔ-i, wuɔ duɔ ji bir jo, i kuu ti wa, ii dii cicɛlma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienɔŋu fanɔŋu-na, na saaya na cor ta na dii sireinɔŋa na-naa nuɔ aa ta na kɛyɛ na-naa Diiloŋ-humelle-na.

Pol diyaa nelma Tsaloniketaamba tunni-na

¹² Tobinɔŋ namaa, bamanɔŋ ciɛŋ Diiloŋ-maacemma-i na holma-na, Itienɔŋ uŋ haa bamanɔŋ na yunɔŋu-na ba da ba ta ba pigaan-na humelle-i, jande, i carɛ-nei, taa na kan-ba. ¹³ Taa na kan-ba fafamma, aa na ta na dal-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobinɔŋ namaa, bamanɔŋ yagaraa maacemma-i, jande, i carɛ-nei, diyaaŋ nelma ba tunni-na aa na ta na dii holle kortaamba-na. Taa na kɛyɛ bamanɔŋ saa nanɔŋ kaasinni Diiloŋ-humelle-na yogo. Baa na yan na hommu ta mu huol baa moloŋo. ¹⁵ Bilaanɔŋ na fɛɛɛ unanɔŋ nuɔ ŋ baa ji ce ŋ nanoloŋo kuubabalaanɔŋu wuɔ ŋ suu solaanɔŋu. Yaan aa na ta na kuye kuufaanɔŋu maama yaa-i baanɔŋu-i baa isuɔŋgu-i, namaaŋo-i na-naa nuɔ a ka cor baa niɛraamba-i hiere.

¹⁶ Yaan na hommu ta mu fɛ yinni maŋ joŋ. ¹⁷ Taa na carɛ Diiloŋo-i honni maŋ joŋ. ¹⁸ Taa na jaal Diiloŋo-i weiima-na hiere. Nanɔŋ hɔyɛa-ma cu Yesu-Kirsa huonɔŋ-nu, Diiloŋo taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diiloŋo Yalle-i di maacemma-na. ²⁰ Da ba wanɔŋ nelma maŋ baa-na aa cira Diiloŋo-puɔrunɔŋu, baa na biɛ-ma nelsɔsɔmma. ²¹ Ŋga taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamanɔŋ faa, na ce ma yaa-i. ²² Niɛŋ ambabalma-i ma sinni-na hiere aa na yan-ma.

Jaaluperienɔŋu

²³ Diiloŋo-i Hofɛllentienɔŋo bir-na fuɔ birma aa u tuɔ niya-nei fafamma. Ku yunɔŋu yaa daaku: U tuɔ niya na yalɛinɔŋa-i baa na hommu-i baa na kuma-i; calmuɔ baa ji da-nei Itienɔŋo-i Yesu-Kirsa jommanɔŋ-yiinɔŋu-i. ²⁴ Diiloŋo maŋ biɛ-na, u paa nunɔŋu wuɔ u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa wanɔŋ weiima aa ji bir baa huonɔŋ-andaanɔŋu.

²⁵ Tobinɔŋ namaa, taa na bi carɛ Diiloŋo-i na ha miɛŋo-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ŋaa cɛduɔŋ-bienɔŋ namaa.

²⁷ Mi gbu mi carɛ-nei, jande, niɛŋ Itienɔŋo-i aa na kalanɔŋ sebɛ daayo-i na pigaan Diiloŋ-dun-baamba-i hiere.

²⁸ Itienɔŋo-i Yesu-Kirsa u kɛyɛ-nei hiere.

Polŋ nyegáan sebeháallŋo maŋ há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Tesaloniketaamba saa naa da tuolen-muntienammu baa Yesu-Kirsa jommaŋ-künŋu-i. Ba hálma-na, banamba naa cira wuó *Kirsa juó tí, banamba yagar maacencelle wuó miwaanŋo tíe tí aa nuómba namba'i bir yiera baa ba yuŋ-maama-i. Polŋ daa-ma dumaanŋo-na, u nyegŋ sebe daayo-i duó kaala nelma yaanŋa-i baa-ba. U jaalaa Diilonŋo yaa igēna ba maama-na aa cārā-yuó wuó u káyā-bei ba ta ba wuó u hūmelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonŋu-na, u suó dii u nuŋgu-i Yesu jommaŋ-künŋu-na, wuó «Nelbabalaŋo» yaa saaya u jo igēna. U ka jo ji ce u fere wuó u yaa Diilonŋo-i, a táal nuómba bigáan Diilonŋo-i.

Polŋ suyaa mafamma-i dumaanŋo-na, u don tuó dii nelma Diilonŋ-dūŋ-baamba túnni-na, wuó mulien da ma fie'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilonŋ-hūmelle-na (sap. 2). U bi taaraaya-kuó Tesaloniketaamba wulaa wuó ba ta ba cārā Diilonŋo-i ba há fuó fere-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba nuŋ-juuru-i yinni maŋ jon fuó temma-i, aa ba baa bi yan ánfafamma cemma-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muó Pol, muó baa Silvē* a naara Timote, miemei nyegáan sebe daayo-i die há Diilonŋ-dūŋ-baanŋo namaa namanŋo cuu Itienŋo-i Yesu-Kirsa huonŋu nu dii Tesalonike-i-na. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba káyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol dii sirienŋa Tesaloniketaamba-na

³ Tobinŋo namaa, Diilonŋ-hūmellenŋ-künŋuŋ yuŋ na hōmmu-i ku ká dumaa, a naara nanŋo dól na-naa na bi ká dumaa, i sie gbāa yanŋo Diilonŋo jaalma-i; aa ku yaanŋa yaa dumaanŋo-na. ⁴ Nanŋo ceŋ sūlma maŋ nuómba nammu-na, a naara nanŋo mulien muliema maŋ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fē i hōmmu-i puona. A ce dumaanŋo-na die ká terienŋu terienŋu, i bie na künŋu-i a piye pigáanŋo Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ dii terienŋu-na.

⁵ Tobinŋo namaa, nanŋo mulienŋo *Diilonŋ-nelle maŋ maa-na-i, kumaŋ haanŋo-nei daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigáanŋo wuó Diilonŋo suó pámma. Nelienŋo nuó ninŋo saaya baa kumaŋ, Diilonŋo bi pá-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da, bamaŋo cienŋo-nanŋo sūlma-i, Diilonŋo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i sūlma a suu ku sólaanŋu-i. ⁷ Aa banŋo ceŋ namaa namanŋo sūlma-i, u ka hiel-na sūlma-na baa mienŋo-i hiere Itienŋo jommaŋ-yiinŋu-i. I ka da u jo dōrō-i-na baa u *dōrōpuorbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dāncaamu ka dii-yo huonŋa u tuó jo. Duó jo, bamaŋo cinaana Diilonŋo-i aa bi cina Itienŋo *Neldōdōlma-i, u ka gbo kakalle-i ba yunni-na. ⁹ Kumaŋo ka haa-bei ku yaa daaku: Diilonŋo ka kōsuonŋo-ba gbula, ba sie da pie Itienŋo-i, ba sie da unŋo ceŋ u bāanŋu-i dumaa. ¹⁰ Nŋa bamaŋo hūyāa u maama-i, yinŋo daaku-na, ba ka ta ba tuólnu-yuó aa gbuu ta ba ne-yo ŋaa ba ka wuo-yo. Inŋo waanŋo u maama-i baa-na na hūu-ma, namaa na kaa bi waa ba hálma-na.

¹¹ Ku'i cie na da i cārā Diilonŋo-i yinni maŋ jonŋo i há-na, wuó unŋo bie-na mamaŋo nuó-i, u há-na ku fōŋgūo-i na gbāa ce-ma. Aa ánfafamma maŋ yuu na hōmmu-i, u há-na ma cemmaŋ-fōŋgūo-i, aa ce na yu nyólma baa Diilonŋ-hūmellenŋ-künŋu-i. ¹² Da ma ce dumaanŋo-na, na ka ce Itienŋo-i Yesu ce bōi aa fuó ka bi ce na ce bōi. Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i banŋo yenŋo hujantaamba, ba yaa wuó ma ce dumaanŋo-na.

2

Itienŋo jommaŋ-künŋu-i

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuó Silasi.

¹ Tobin̄ namaa, kuman̄ ŋaa Itien̄o jomman̄-kũnḡu-i baa i tigiima-i u caan̄gu-na ku kũnḡu-i, ² jande, i cārā-nei, da na nu ba'a Itien̄o juo, baa na yan̄ na hõmmu cu donduo dumaa, baa na bi yan̄ na huleĩña caar. Uman̄ duo cira Itien̄o jomma hii, baa na hũu-ma. Halle da ba fiε cira wuo Diilopõpuorun̄gu, baa na hũu-ma. Ba gbãa bi cira miemei waan̄-ma sisõ miemei nyegãan̄-ma, ba tãal-na. ³ Baa na yan̄ molo da nelma tãal-na. Halle da ba fiε hel baa ku nelma-i hie, baa na hũu-ma. Na saa da, aa Itien̄o jomman̄-yiĩngu suo da ku hi, nuõmba ka cĩina Diilon̄o-i aa Nelbabalan̄o man̄ kãan̄ dãamu-na u ka carra ba da-yo. ⁴ Nuõmban̄ buol niman̄ hiere, ka hel baa Diilo fuo ferε-i, u ka sire wuo fuo sa taara-niε, kerε fuo maaraa-ni hiere. Aa u ka bel diilon̄o-i kã ka suur tĩena *Diilodubuõ-i-na wuo fuo yaa Diilon̄o-i. ⁵ Ma sĩ ma tĩyãanu-nei wuo min̄ waa na terien̄gu-na, mi taa mi wan̄-ma baa-na ke? ⁶ Fiεfiε-i-na, na suyaa kuman̄ bilaaya-yuo ta ku cie u yiĩngu da ku hi u duo jo. ⁷ Na saa da, Nelbabalan̄o duon̄ u maacemma-i tĩ dii cicaara, ku tĩyãa uman̄ bilaaya-yuo u halan̄ u yaan̄ga-na. ⁸ Duo halan̄ u yaan̄ga-na, i ka da-yo. Kufan̄gu huon̄gu yaa nuõ-i Itien̄o ka bãl-o baa u nufafalmu, aa un̄ juo baa bibesĩnni man̄, ku ka kõsuon̄-yo. ⁹ Nelbabalan̄ daa u ka jo baa *Sitãni himma a ji ce gberε-weĩma-i ma sĩnni-na hiere duo gbãa duo tãal nuõmba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce kuubabalaan̄gu-i ku sĩnni-na hiere a cure baman̄ kãan̄ dãamu-na. Ninson̄o man̄ naa waa u gbãa kor-ba, u saa dõlnu-bei ba cĩina-yuo. ¹¹ Ku cie dumei Diilon̄o hã-ba pĩramman̄-hõmmu a ce ba ta ba hũu coima-i wuo ninson̄o. ¹² Terien̄gu fan̄gu-na, baman̄ saa hũu ninson̄o-i aa kuubabalaan̄gu cemma ta ma dõlnu-bei, Diilon̄o ka pigãan̄-ba u jãyãmma-i.

Diilon̄o fiela-na duo kor-na

¹³ Tobin̄ namaa, na maama dii kpelle Itien̄o huon̄ga-na. Diilon̄o fiela namei dii ku domma-na* duo kor-na u *Yalle man̄ ciεn̄-nan̄ nelfafaan̄ namaa di barguo-i-na, baa ninson̄o man̄ nan̄ siyaa-yo u bi barguo-i-na. A ce dumaan̄o-na, miε i siε gbãa yan̄ u jaalun̄gu-i na maama-na. ¹⁴ In̄ waan̄ *Neldõdõlma man̄ baa-na, u bĩε-na baa ma yaa-i duo kor-na na da na ta na ce na bãan̄gu-i baa Itien̄o-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobin̄ namaa, terien̄gu fan̄gu-na, bilaan̄ Diilon̄o-maama-i kpelle, aa in̄ waan̄ maman̄ baa-na i nunni-na, baa in̄ nyegãan̄ maman̄ hã-na hiere, baa na yan̄ ma karaanu-nei. ¹⁶ Itien̄o-i Yesu-Kirsa fuo ferε-i, baa i To-i Diilon̄o man̄ dõlala-ye aa ce hujarre yiε tuo dii sireĩña yiε, aa ce i haa i nan̄ga-i bin̄kũfafaan̄-nu, ¹⁷ ba hã-na holle aa ta ba dii sireĩña nei, a ce na maacemma-i baa na ãndenni ta ni fa hiere.

3

Taa na cārā Diilon̄o-i na hã-ye

¹ Tobin̄ namaa, maman̄ tĩyãa ma yaa daama: Taa na cārā Diilon̄o-i na hã-ye; wuo u yan̄ Itien̄o nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da fõngũõ ŋaa man̄ daa fõngũõ dumaa namaa terien̄gu-na. ² Nuõmba hiero saa hũu-ma, a ce dumaan̄o-na, taa na bi cārā Diilon̄o-i wuo u hũu-ye nelbabalaamba nyisẽnni-na. ³ Itien̄o sa bir baa huon̄-ãndaan̄gu; u ka dii holle nei aa bi tuo niya-nei na baa ji suur *Bigãarãn̄o nammu-na. ⁴ Itien̄o cie i suo wuo diε wan̄ maman̄ baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itien̄o-i Yesu-Kirsa ce na ta na dõl Diilon̄o-i aa ce na ta na hĩrã mulĩema-i fuo temma-i.

Na saaya na suur miε nallu yaa nuõ-i

⁶ Tobin̄ namaa, na hõlma-na, baman̄ bilaa yelma-i tĩena aa ba sa ce in̄ waan̄ maman̄ baa-na, niεn̄ Itien̄o-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hiere.

⁷ Namaa ferε-i na suyaa nan̄ saaya na ta na ce kuman̄ a biε miε maama-i. In̄ kãa na terien̄gu-na, na daa i cie i ferε yentaan̄ miε wei? ⁸ I saa hũu molon̄ kuuwuon̄gu dede wuo-ku gbãn̄gbãn̄. I cie maacemma-i bãan̄gu-i baa isuon̄gu-i ŋaa i ka ko i ferε tie da i nuñ-juuru-i

* 2:13 Girekimma-na terien̄ daaku gbãa bi nu nuñ daama-i: «U fiela namei igẽna...»

i fεε ⁹ a ne da namei naa saaya na yiera baa i yuŋ-maama-i. Nga i cie mafamma-i die pigáaŋ-na nelma. ¹⁰ In waa na terienŋu-na, i saa fuo-ma nei; i taa i waŋ-ma baa-na yie: «Umaŋ duo u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niwuoni-i aa u yaŋ-ni.» ¹¹ Da na da i waŋ mafamma-i, i nuo wuo na hɔlma-na banamba bilaa diilonŋo-i yaŋ ba maacemma-i aa ta ba wuora ba dii ba nunni-i mamaŋ saa hi-ba. ¹² In taaraŋ kumaŋ kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa a yiera baa ba yuŋ-maama-i ba fεε.

¹³ Tobinŋ namaa, namaa fuo, baa na yaŋ kuufafaanŋu cemma-i. ¹⁴ In waanŋ mamaŋ sebe daayo-na, umaŋ duo saa ce-ma, na ne kutienŋo-i aa na yaŋ-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵ Mi saa cira na pãŋ bigáaŋ kutienŋo-i, nga na dii nelma u tũŋ-nu; namaa wuonŋo'i.

¹⁶ Hofellentienŋ fuo fεε u tuo fẽ na hɔmmu-i weima-na hiere baa hɔnni-na hiere. Itienŋo waa baa-na hiere.

¹⁷ Muo Pol, mi pãa-na jaaluŋgu. Muomei nyegáaŋ jaaluŋ-terienŋ daaku-i baa mi fεεŋ naŋga. Mi haa mi niele-i dumei koko mi sebebaa-ba-na. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere.

Polņ nyegāņ sebēdielāņo maņ hā Timote-i Nelmuoyamma

Timote to waa Girekiyiēņo, aa u nyu-i Yuifuciēņo. Nyuņo naa hūu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaan da ba-naa Lisire (Pəpuər. 16.1-3). Ku huonģu yaa nuo-i Timoteņ juo ce Pol namaacenceronjo tuo wuora baa-yo nilēiņa-na. Huonģu nanģu juo hi, Pol wuo kar-o jina Efesi u duo kāyā Diilon-dūņ-baamba-i ba suo tigiima (1.3). U nyegāņ sebēbaa-ba hāi hā-yo a dii sirēiņa yuo ku maacemma-na.

Dielā-wuonjo yaa daayo-i. U gbuoya-yuo wuo nuomba namba dii ta ba guol Diilon-dūņ-baamba gbeini-i wuo miwaan daayo bimbinni saa fa, wuo cadiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yan aa tagaaya pigāņ Timote-i wuo Diilon uņ hielaa niman hiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigāņ-yo Diilon-dūņ-baambaņ gbīe ba ta ba cārā Diilonjo-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huon-baambaņ gbīe ba waa dumaa (sap. 2-3).

Timoteņ saaya u bel nuomba-i dumaa Diilon-dūņģu-na a saanu baa ba sīnni-i, Pol waan ku yaa-i perien aa dii nelma u tūnni-na (sap. 5-6).

Jaaluņģu

¹ Muo Pol, muomei nyegāņ sebē daayo-i. Yesu-Kirsa *pəpuərbiļon muo ņaa i koņkortienjo-i Diilon uņ'a ma ce dumaa baa iņ haa i nanģa-i Yesu-Kirsa maņ nuo-i. ² Mi nyegāņ-yo da mi hā Timote nuonei. Diilon-hūmelle-na, nii dii mei ferēņ biēņ nuo. I To-i Diilonjo-i, baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre niē aa kāyā-niē aa fē ņ huonģa-i.

Nelpirataamba kūņģu-i

³ Mi tamma-na da mi kā Maseduoni-i-na, mii naa hi dii sirēiņa niē wuo ņ tēna Efesi-i-na ņ yiera bamaņ waan Diilon-nelma-i baa coima-i. ⁴ Waņ baa-ba wuo ba hiel ba nanģa bincuoņ-nelsosomma-na baa huolon-maama-i, ma jo baa ijiesosanni. Ma sa kāyā nelie suo Diilon-huonģa-i. Da ņ haa ņ nanģa-i Diilonjo-na, ku yaa ņ ta ņ suo u huonģa-i. ⁵ Kumaņ cie mie ņ ce-ma dumaanjo-na, mi taara Diilon-dūņ-baamba-i hiere ba ta ba dol nuomba-i baa huonģa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba nanģa Diilonjo-na ku haama. ⁶ Banamba yaan daama-i hiere aa bie nelsosomma ta ba waņ. Ba haaraa hūmelle-na. ⁷ Ba cie ba ferē *āņjīnamma pigāataamba, a ne da baņ nyaarāa mamaņ nuo-i ta ba waņ-ma, bafamba ferē-i ba sa suo ma yuņģu-i.

Anjīnamma ānfaanjo-i

⁸ I suyaa wuo da ņ wuo *āņjīnamma-i maņ saaya ma wuo dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suo wuo Diilonjo saa jina āņjīnamma-i nelviin maa-na, u jēna-mei nelbalaan maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa bubōlaamba-i, baa yaagbārāamba-i, baa āmbabalmanciraamba-i, baa bamaņ sa kāaņ Diilonjo-i, baa bamaņ biēnaanaņ u yerre-i, baa bamaņ kuon ba tobaa-ba-i sisō ba nyubaa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamaņ cien biņwosīnni-i, baa bēmba maņ cien ba-naa, baa bamaņ suoraan pərtōbaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamaņ hielaan ba niēņa-i Diilonjo-na coima-na. Bamaņ sa wuoyaan ba saanu baa ninsonjo-i hiere, āņjīnamma jēna bafamba maama yaa nuo-i. ¹¹ Baņ hāa-mi *Neldōdōlma maņ wuo mi waņ-ma, ninson daayo da ma yaa nuo-i. Neldōdōl daama piie Diilonjo yuntesīnniņ-maama baa u fafaan-maama.

Pol pā Kirsa-i jaaluņģu

¹² Mi jaal Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, u haa u nanģa mie aa hiel-mi kāyā-mie mi ta mi cāa-yo, ¹³ ņ sie suo wuo dielūo-i-na mi taa mi biēna u yerre-i aa ta mi ce karaanģu baa u baamba-i.

Mi huōņga taa ka don ka cor. Ņga u yaan aa ce hujarre miε wuō miņ'a mi saa hūu Yesu maama-i, mi sa suō ku yunģu. ¹⁴ Itienjo Yesu-Kirsa ciε baa-mi cor. U ciε mi haa mi naņga yuō aa tiraa ce mi ta mi dōl-o. ¹⁵ Nel daama-i nuharunģu si dii-mēi: Yesu-Kirsa juō hīema-na duō ji kor āmbabalmanciraamba. A ne da muōmēi ba yuntien muōņo-i. ¹⁶ Ņga u ciε hujarre āmbabalmanceron muō mi temma-na duō pigāan u hōhinaņga-i. U ciε kufanģu-i duō dii sireiņa nuōmba-na ba da ba hūu u maama-i a da cicēlma maņ sa tīeņ dede-i. ¹⁷ Yaan i tie gbēlien Diilonjo-i aa i tie tuōlnu-yuō. Uu dii gbula, u sa ji kā terienģu. Molonģ yufelle siε gbāa haa-yuō. U yaa u diei-i Diilonjo-i. Ma ciε.

¹⁸⁻¹⁹ Mi biε, mi ka hā-ni maacemma a saa baa Diilonģ unģ ņa naa ce ba waņ mamanģ ņ kūņģu-na cor. Baņ waanģ mamanģ, da ma tīenu-niε, ņ ka tīe Diilonģ-hūmelle-na aa gbāa ce maacenfafamma baa huōņga diei. Banamba suyaa kumaņ sa dōlaanuņ Diilonjo-i aa cor ta ba ce-ku. A ce dumaanjo-na ba Diilonģ-hūmellenģ-kūņģu kūōna. ²⁰ Imene nuņģu dii kutaamba-na baa Alēsāndire-i hiere. Mi nyaa-ba hā *Sitāni baa-ba, ku yaa ba ka yaņ Diilonģ yerre biēnamma-i.

2

Diilocārālle faa

¹ Miņ taaranģ kumaņ diēlā-kūņģu-i Diilonģ-dūņ-baanģ miε i wulaa, mi taara i tie jaal Diilonjo-i aa tie cārā-yuō i hā nuōmba-i hiere. ² Na ta na cārā-yuō na hā fōņģōtaamba-i baa yuntaamba-i hiere, kumaņ ka ce i kūōma fē, i waa i fēreņ nuō tie cāa Diilonjo-i aa tie ce kuuviinģu. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cārā-yuō na hā nuōmba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dōlnu i koņkortienjo-i Diilonjo-i. ⁴ Diilonģ taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suō ninsoņo-i. ⁵ Na saa da! Diilonģ dii u diei yonģ, aa koņkortienjo diei dii nelbiliemba hōlma-na baa-yo. Koņkortienjo faņo-i nelbilonģ. U yaa Yesu-Kirsa-i. ⁶ Diilonģ unģ ņa naa dii huōņģu maņ duō kor nelbiliemba-i ba āmbabalma-na kuņ juō hi, u yaa pāa u fēre a sāa ba yunni-i. U ciε ku yaa-i a pigāanģ wuō Diilonģ taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku'i ciε na da Diilonģ ciε-mi u nelwaranģ muō, aa bi ce-mi Yesu *pōpuōrbilonģ muō, mi ta mi waņ Yesu maama-i *niēraamba hōlma-na, ba da ba nu ninsoņo-i aa hūu-yo. Mi sa kar mi huōyasana, mi waņ ninsoņo yaa-i.

⁸ Terienģu fanģu-na, mi taara bibēmba ta ba cārā Diilonģ-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cārā-yuō, ba cārā-yuō baa hōfafanģa; ba baa cārā-yuō baa hōdulle, ba baa bi cārā-yuō baa berru ba hōmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suō ba fēreņ diiyamma. Ba baa yaņ bisinni ta yaanģa bēi; ba yaņ ni gbē baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuō ba yukuōsinni migāmma-na, baa niibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yaņ aa ba ta ba kuye ānfafamma cemma yaa-i. Ciεņo maņ wuō fuō kālā Diilonģ-i u saaya u tuō ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba waņ Diilonģ-nelma-i baa-ba, ba saaya ba finanģ aa hiire ba fēre ta ba nu. ¹² Mi sa taara ciεņo sire yiera wuō u waņ Diilonģ-nelma, u saa bi saaya u waa bibiēņo yunģ-nu, u par finamma yonģ. ¹³ Yunģ haku-i nuō-i mi ta mi waņ mafamma-i? Mi niε da Diilonģ maa bibiēņo yaa igēna aa suō ji ma ciεņo-i. ¹⁴ Aa *Sitāni saa gbāa tāal bibiēņo-i, u tāalāa ciεņo yaa-i u cāl Diilonģo-i. ¹⁵ Ņga ciεņo maņ duō hūu Yesu maama-i, aa wuō Diilonģ-hūmelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuō, u horre ka kor-o.

3

Yaatesinninģ saaya ni da dumaa Diilonģ-dūņģu-na

¹ Umanģ duō tuō taara yaatesinni-i Diilonģ-dūņģu-na, kutienjo taara maacenfafamma; nuharunģu si dii-mēi. ² Diilonģ-dūņģu-baamba yaatienjo-i, cālmuō saa saaya u da-yuō, u saaya u waa ciεņo diei tienjo, u saaya u tuō suō u fēreņ belma, u saaya u waa nelnurāņo, u saaya u waa nelfefēiņo aa tuō siε u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuō kalaņ nuōmba-i Diilonģ-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyōrōņo, u saa saaya u waa hōdoronģ, u saa bi saaya

u waa berkartiẽño, nga u saaya u waa hĩehĩentienõ, u saa saaya u yan gbein-maama ta yaanga yuõ. ⁴ U saaya u suõ fuõ feren dumellen-baamba nuolamma a ce u bisãlmba ta ba nu u nungu-i aa ta ba kãñ-yo weima-na hiere. ⁵ Neliẽño man sie gbãa nuola u dumellen-baamba-i fafamma u ce nie gbãa bel Diilon-dũñ-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatienõ saa saaya u waa nelfelenõ Diilon-hũmelle-na. Duõ waa nelfelenõ, bombolma gbãa cõruõnu-yuõ. A ce dumaanõ-na, man daa *Sitãni-i ma ka da-yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puon-nuõmba nunni-na, ku yaa ba sie ji dii ba yaanga-i yuõ a ce Sitãni da mumbelmu yuõ.

Diilon-dũngu maacenciraamba maama

⁸ Kuuduõngu yaa baa Diilon-dũngu maacenciraamba-i, ba ciluõ saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yan kolma ta yaanga bei, aa ba baa taara huhurman-gbeina-i. ⁹ Diilon un pigãan-ye ninsonõ man u hũmelle-na, ba sie-yo aa ba bel-o baa huõnga diei. ¹⁰ Da na'a na hã uman Diilon-dũngu maacemma-i, na saaya na ne kutienõ ciluõ-i igẽna. Da na da u faa, na suõ na hã-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* man cien maacenduõma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebienataamba. Ba saaya ba ta ba suõ ba feren belma aa yan huhurma-i weima-na hiere.

¹² Diilon-dũngu maacenceronõ saaya u waa cienõ diei tienõ. U saaya u tuõ suõ u dumellen-baamba nuolamma. ¹³ Diilon-dũngu maacenceronõ man cien u maacemma-i fafamma, nuõmba bi u yefafalle aa u da holle u piiye un haa u nanga-i Yesu-Kirsa-i-na man nuõ-i.

Diilon un puuriye nelma man pigãan-ye

¹⁴ Timote, Diilon duõ sie, ku sie da huõngu mi ka kã ka ne-ni. Nga mi nyegẽñ sebe daayo-i da mi hã-ni, ¹⁵ wuõ da ñ saa ji ta ñ da-mi, u kãyã-nie ñ suõ ñ feren belma Diilon-dũñ-baamba hõlma-na, ñ suõ ñ feren belma Cicẽlmantienõ baamba hõlma-na. Ba yaa ninsonõ tuole-i ¹⁶ Coima saa fa, Diilon un pigãan-ye nelma man Yesu-Kirsa kũngu-na ma temma si dii. Wuõ *Kirsa juõ nelbilon temma i ji da-yo.

*Diilon-Yalle cie i suõ wuõ nelviinõ.

*Dõrpõpuõrbiemba daa-yo.

Ba waan u maama-i baa niẽraamba-i niliẽna-na hiere.

Ba hũyãa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilonõ biyaa-yo ka jina u caan-nu.

4

Bilaan na fere coikartaamba-na

¹ *Diilon-Yalle waan-ma gbar-ma wuõ miwaanõ timman-huõngu-na, banamba ka ciina Yesu-i aa cu coikartaan huõn-nu ta ba nu Sitãni-nelma. ² Ba ka yan huhurmantaamba famba taal-ba pira-bei. ³ Ba wuõra ba piiye wuõ ansorre saa saaya di ce, aa cira niiwuoni nanni dii ni saa saaya wuõma. Nga ñ saaya ñ suõ wuõ niiwuoni fanni-i Diilonõ hielaa-ni hã baman hũyãa u maama-i aa ta ba suõ ninsonõ-i wuõ ba ta ba jaal-o aa ta ba wuõ-ni. ⁴ Diilon un hielaa niman hiere ni faa. I saa saaya i ciina kuuwuõngu nanngu wuõ ku saa fa. Nga da ñ'a ñ wuõ kuman, ñ saaya ñ jaal Diilonõ-i ku maama-na. ⁵ Ku yungu yaa daaku: Diilon-nelma-i baa u cãrãmma yaa migãan niiwuoni-i hiere.

⁶ Da ñ ta ñ piiye nel daama-i ñ pigãan tobimba-i, ñ ka ce maacembilofefiẽñ nuõ Yesu-Kirsa suõngu-na. Ku yaa ka pigãan wuõ ñ filãa Diilon-hũmelle-na aa ñ kalaan hũmefafalle-i hi ñ fuõngu-i. ⁷ Nelma man sa kãan hũmeduõle baa miẽ Diilon-hũmelle-i, baa yan ma ta ma suur ñ tũnni-na. Ta ñ kuye Diilon-kũngu yaa-i. ⁸ Da ñ ta ñ kuye ponsaangu man firiinun ñ kũõma-i, ku faa, nga ku sa fa weima bõi. A ne da da ñ ta ñ kuye Diilon-kũngu-i ku fa nyungõ ku maama-i aa tiraa fa bisin ku maama-i hã-ni. ⁹ Nel

* **3:11** Girekimma-na terien daaku gbãa bi nu nun daama-i: «Ba caamba ciluõ saaya u vii...»

daama-i nuharunġu si dii-mēi, nuamba-i hiere ba saaya ba hūu-ma. ¹⁰ In haa i nanġa Cicēlmantiēņo-na, ku'i cie i tie ce maacemma-i aa vaa i fere vaan daama temma-i. U yaa nelbiliemba-i hiere ba konkortiēņo-i, ku huraa bamaņ hūyāa u maama-i. ¹¹ Niņ saaya ņ ta ņ waņ mamaņ baa-ba ma yaa mafamma-i.

¹² Baa yaņ molo dii u yaanġa-i niē wuō bisālāaņ nuō. Diilonġ-dūņ-baamba saaya ba ta ba ne nuōnei aa ta ba ce. A ce dumaanġo-na, ņ nuņ-āndaanġu saaya ku ta ku fa baa ņ ciluō-i hiere. ņ saaya ņ ta ņ dōl nuamba-i hiere aa ņ haa ņ nanġa-i Diilonġo-na ku haama. Cālmuo saa saaya u da-niē. ¹³ Vaa ņ fere ņ ta ņ kalaņ Diilonġ-nelma-i baa nuamba-i aa ņ ta ņ firnu-mēi ņ cie mi jomma-i. ¹⁴ Diilonġ uņ puōraa ba waņ mamaņ ņ kūņġu-na aa yaataamba haa ba nammu-i niē aa cārā Diilonġo hā-ni fōņġūō maņ, baa hūu-yo ņ nanna. ¹⁵ Miņ waan mamaņ baa-ni hiere, bel-ma nammu hai aa ņ ta ņ ce-ma maņ saaya ma ce dumaa, ku yaa nuamba ka suō wuō Diilonġ-maacemma wuō ņ wulaa. ¹⁶ Suō ņ fereņ belma, aa niņ waņ Diilonġ-nelma maņ, ņ ta ņ ne-ma torro. Vaa ņ fere baa ma cemma-i, ku yaa ņ ka kor ņ fere aa bi kor bamaņ ka nu-ma ņ wulaa.

5

Timoteņ saaya u bel Diilonġ-dūņ-baamba-i dumaa

¹ Bīncōiņo maņ duō cāl, piie baa-yo da yambaa ņaa ņ tohoiņo ņ dii-yo hūmelle-na. Da ku waa naacoloņo, piie baa-yo ņaa ceduōņ-bien namaa. ² Da ku waa cabīncōiņo, ņ piie baa-yo ņaa ņ nyu, aa da ku waa cabisālāaņo, ņ piie baa-yo ņaa ņ tūō; baa huōņga diei.

Bikulcaambaņ saaya ba bel dumaa

³ Bikulcaamba maņ taamba sī-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴ ņġa bisālņ da ba waa baa umaņ, sisō u hāyēlmba, ba yaa saaya ba yiera baa ba dūņ-maama-i a pigāaņ wuō ba kālā Diilonġo-i ninsoņo. Da ba yiera baa-ma dumaanġo-na, ba bīncuōmbaņ cie kumaņ hā-ba, ba suu ku solaaņġu yaa dumaanġo-na. Diilonġo taara ku yaa-i.

⁵ Da ņ nu wuō bikulcieņo-i, u yaa umaņ tieņo sī-yuō. Fuō temma-i u haa u nanġa-i Diilonġo yaa nuō-i, u cārā u yaa-i bāaņġu-i baa isuōņġu-i wuō u kāyā-yuō. ⁶ A ne da bikulcieņo maņ cieņ u bāaņġu-i, u ne colcol ņġa u kuu, u Diilonġ-hūmellenġ-huōņga kuu aa yaņ-yo. ⁷ ņ saaya ņ ta ņ titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba sie ji ce cāl.

⁸ Umaņ duō u sa ne u huraaamba-i fafamma, ku huraa fuō fereņ dūņ-baamba-na, kutieņo hilaa Diilonġ-hūmelle huōņ-nu. Bamaņ sa suyaanġ Diilonġo-i ba bōyaa-yuō.

⁹ Bikulcaamba maņ naa vii baa ba bōlbaa-ba-i aa ba bienġa yu bien komuōņa sa-a-siei, na saaya na bie bafamba yireiņa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰ Da na'a na kāyā umaņ, u yefafalle saaya di waa nuamba nunni-na, u saaya u suō u bisālmba nuolamma, u saaya u tuō ce niraamba nersīnni-i fafamma, u saaya u tuō saara Diilonġ-dūņ-baamba gbeini-i*, u saaya u tuō kāyā sūntaamba-i aa bi tuō ce ānfafamma-i ma sīnni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba maņ saa vāa yogo, baa dii ba nuņġu-i kāyāmma-na. Da ņ dii-ku, bekūņ da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka ciel *Kirsa maama-i jīna kōtuōņġu aa ta ba taara ba soņ. ¹² A ce dumaanġo-na baņ pāa nudīlāņġu maņ baa Kirsa-i, ba ka ġuōla-kuō a taara weima hā ba fere. ¹³ A naara kufaņġu-i, da na bie-ba ta na kāyā-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuōra ba bīņ nuōņ-dumieņ-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma maņ saa hi-ba. ¹⁴ Terieņġu faņġu-na, mei taara bikulcabisālmba bir soņ a hoņ bisālmba aa yiera terduōņ-nu ta ba ce ba dūņ-huōyā-maacemma-i, ku yaa i bigāarāamba sie da nuņġu yiē. ¹⁵ Kumaņ cie mi ta mi waņ mafamma-i, bikulcaamba namba naana hūmelle-i tī aa cu *Sitāni huōņ-nu.

¹⁶ Cieņo maņ duō hūu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u dūņ-baamba-na, u'i saaya u tuō kāyā-bei aa yaņ Diilonġ-dūņ-baamba ta ba kāyā bamaņ taamba sī-bei.

* 5:10 *Yuifubaa-ba jārā ba niraamba-i dumēi. Niēņ Like 7.44.

Diilon-dūņ-baamba yaataambaņ saaya ba bel dumaa

17-18 Diilon-nelma ciēra wuō: «Niņ duō tuō muo dīmma-i, η saa saaya η vaa u nuņgu-i» aa tiraa cira: «Maacembilonō saaya baa u maacemma sullu-i».† Terieņgu fanġu-na, Diilon-dūņ-baamba yaataamba maņ ciēņ ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yaan-na fafamma; ku huraa bamaņ vaa ba fere baa Diilon-nelma wamma-i.

19 Da ba ta ba cāl yaatienō-i baa mamaņ, aa siertaamba saa yu ba hāi sisō ba siēi, baa hūu-ma. 20 Uman duō cāl, waņ baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka kālā.

21 Jande, ne Diilonō-i baa Yesu-Kirsa-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i aa η ce nel daama-i ηaa miņ waan-ma baa-ni dumaa. Baa ta η ce ciēluō. 22 Da η'a η sa suō umañ ku kaala, baa tugol η haa η nammu-i u yuņgu-na η cārā Diilonō-i η hā-yo wuō u tuō ce maacemma Diilon-dūņgu-na. Baa yaņ banamba ji celien-ni baa ba balaanġu-i. Baa yaņ cālmuō da-niē.

23 Ņ kusūņġuņ η'a ku sa dōl-ni, baa ta η nyōņ hūņkolņo-i yōņ, ta η nyōņ duvēņo-i tēntēņ.

24 Nuōmba naņ cālmuō dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tēna ba āndaanġu-na aa suō da ba cālmuō-i. 25 Anfafamma sa bi fuo dumei. Halle da ku fiē vaaya niē niē, ma ji hel.

6*Kōraambaņ saaya ba waa dumaa baa ba yuntaamba-i*

1 Kōraamba saaya ba ta ba kāņ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo siē da bīēna Diilonō yerre-i aa bi bīēna i hūmelle diele-i. 2 Kōraamba maņ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuō ba natobimba. Ba saaya ba suō wuō ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i aa ba maama bi dōlnu Diilonō-i. Terieņgu fanġu-na, ba saaya ba firnu ba hōmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba hā-ba. Niņ saaya η ta η waņ mamaņ baa nuōmba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote tūnni-na

3 Uman duō yaņ Itienō-i Yesu-Kirsa nelmaņ-kerre-i aa tuō waņ u den maama baa nuōmba-i, umañ duō haar Diilon-hūmelle-na, 4 kutienō ce bombolma. U sa suō kuyunġu, aa nuharunġu'i dōlaanun-ġuō baa āndapirre aa tiraa tuō ce berru nelsōsōmma-na. Ku yaa juōņ baa nenemunġu-i, baa cōcōġoluō-i, baa tuosīnni-i, baa āņjōġōbabalamma-i, 5 baa āndapirre-i bamaņ sa jōgaan kā yaan-na ba hōlma-na. Ba cīnaana ninsoņo-i aa bir ta ba ne wuō sī Diilon-hūmelle-i gbeitaara-hūmelle.

6 Coima saa fa, da η haa η naņga-i Diilonō-na, wēisīnni nanni saa maar nifanni-i, ηga η saaya η waa nelien nuōni maņ sa nienuņ moloņ bīņkūņgu. 7 Ņ saa da, i juō miwaanō-na baa i nienā ndii, i ka bi bir baa i nienā ndii. 8 Kumaņ gbāaņ, diē tiē da i nuņ-juuru-i baa kompammu-i i hī, nifanni ka saanu baa-ye.

9 Bamaņ kuuņ gbeiņa huon-nu, *Sitāni hi ba yaa-i u dii-ba u juōņo-na. U gbu-ba baa bafamba fereņ yufien-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yunġu si dii-niē, ni kōsuōņ-ba yōņ. 10 Ņ saa da, gbeiņ da a ta a dōlnu-niē a cor, ku yaa diyaan-niņ āmbabalma sīnni-na hiere. Gbeiņ-maama taa yaanġa banamba-na a ce ba nanna Diilon-hūmelle-i, a ce dumaanō-na muliēma si dii bei dei. 11 Ņga nuō niņ yeņ Diilon-wuon nuō, baa dii η gboluonġu maacembabalaņ daama-na. Ta η kuye viisīnniņ-kūņgu-i, baa nelnyulmuņ-kūņgu-i aa η haa η naņga-i Diilonō-na. Ta η hīrā η kōōma-i aa η ta η ce nuōmba-i hīēhīē. 12 Vaa η fere Diilon-hūmelle-na. Baa yaņ Diilon-nelle korra-niē. Diilonō jōġuōņ-ni baa difande maama yaa-i ku'i ciē u bī-ni ce-ni u wuon-nuō. Ņ waan difande maama yaa-i fafamma nuōmba yufelle-na ku belle-na.

13 Fiēfiē-i-na, mi ka piie baa-ni Diilonō maņ hāaņ nelbiliemba-i baa bīmbaamba-i cicēlma-i u nu, aa Yesu-Kirsa maņ waan ninsoņo-i baa *Pōse-Pilati-i u bi nu. 14 Niņ nuō nelma maņ, ce-ma maņ saaya ma ce dumaa, baa yaņ cālmuō da-niē, baa yaņ ba da

† 5:17-18 Niēņ Anġinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. dīē. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

āntāalāmma haa-nie a ji hi Itieno-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuo fere yaa diyaa yiingu fanġu-i.

U yaa u diei Itieno-i;

ānfafamma-i hiere ma tieno-i.

U yaa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi-i,

aa bi waa yuntaamba-i hiere ba Yuntieno-i.

¹⁶ Fuo yaa sa kuun u diei yon.

Cecerma maņ dii u terienġu-na

molo sie gbāa pie ma caaņ-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo sie bi gbāa da u yufelle.

Yuntesinni-i baa fōņgōtesinni gbie baa u yaa-i kudēi.

Ma cie.

Bīņkūntaamba maama

¹⁷ Waņ baa bamaņ bīņkūntaamba-i wuo ba yaņ bombolma-i, aa ba baa haa ba naņga ba nagāņ-niini-na; ni gbāa biēna aa yaņ-ba. Ba yaņ aa ba haa ba naņga-i Diilon-na. Bīņkūņgu bīņkūņgu, u yaa firiinu u huōņga-i hā-ye baa-ku bāmbāale i tie ce i bāaņgu-i. ¹⁸ Waņ baa-ba wuo ba ta ba ce kuufafaanġu. Ba yaņ ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sāmma aa ba yaņ ba nammu ta mu fara fiēfiē. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ņaa ba tiera munterfafamu-na ba jina da ba gbāa ji da cicēlma maņ sa tēiņ dede-i.

Andaperienġu

²⁰ Timote, Diilon uņ hāa-ni nelma maņ, bel-ma nammu hāi. Andasōsonni maņ sa kāaņ hūmeduole baa mie Diilon-hūmelle-i, hiel ņ naņga nie. Bamaņ karaaņ coima-i wuo bafamba suo yiēņgu, baņ fanuņ ba-naa nelma maņ nuō-i, baa dii ņ nuņgu-i mei. ²¹ Ba daa nie sī ba suo yiēņgu, a ce dumaaņo-na, ba naana Diilon-hūmelle-i.

Diilo kāyā-ņei.

Polŋ nyegáan sebeháallŋo maŋ há Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegēŋ sebe daayo-i a há Timote-i. Huoŋgu fanŋu-na, u taa u muliēŋ aa nuamba naa nanna-yuo. Uŋ juo suo wuo u yinni tie ti, mamaŋ waa u huoŋga-na, wuo nyegēŋ-ma duo há Timote-i baa-ma. Pol nyegáan sebe daayo yaa perien Diilon-nelma-na.

U duoŋ u sebe-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suo gboya Timote-i wuo u tuo ce fuo temma; u vaa u ferε baa Diilonŋ-maacemma-i kerε bamaŋ ciēŋ-maŋ ba yammu huol baa ma cemma-i (sap. 1–2).

Wuo nuamba bir baa ba huonŋu aa ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yaŋ aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hái, aa uŋ hāalāyā mamaŋ, u nyaar-mei fafamma (sap. 3).

Sebe periema-na, Pol kaalaa u sūlma-i, ŋga wuo yinduonŋu u saa ji hel Diilonŋo huonŋ-nu dede. Diilonŋ uŋ kāyā-yuo dumaa, u nuŋgu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, muomei nyegáan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *pəpuorbilon muo ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuo umaŋ duo suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicēlma maŋ, wuo mi wuora waŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi biēŋ nuo, mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi há nuonei. I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre nie aa kāyā-nie aa fē ŋ huonŋa-i.

Pol dii sireiŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cāa u yaa-i baa huonŋa diei ŋaa mi bincuoŋbanŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cārā-yuo huonŋu huonŋu, ŋ maama sa karaanu-mie. ⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ*, ku maama saa karaanu-mie; a ce dumaanŋo-na, ŋ kūoma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huonŋa ka fē. ⁵ Niŋ hūyāa Yesu maama-i baa huonŋa diei dumaa, mafamma saa bi karaanu-mie. Ku duoŋ baa ŋ nyubincōiŋo-i Losi yaa igēna, ŋ nyu-i Enisi sire biε-ku, mi suyaa mie nuo ŋ bi siire biε kuuduonŋu fanŋu yaa-i.

⁶ Terienŋu fanŋu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i nie aa cārā Diilonŋo-i u há-ni fōŋgūo maŋ, baa yaŋ u kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ hāa-ye u *Yalle maŋ, di sa ce-ye kortaanŋ mie, di dii holle yie aa ta di ce i tie dōl i-naa aa tie suo i ferēŋ belma.

⁸ Terienŋu fanŋu-na, baa ce senserre baa Itienŋo nelma wamma-i. Aa baŋ diyaa muoŋo-i kaso-i-na fuo maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huonŋ-nu. Diilonŋ uŋ hāa-ye fōŋgūo maŋ, yaŋ i ce u yaa gboruonŋu aa i hīrā muliēma-i *Neldōdōlma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baanŋ mie. U saa ne i fafaanŋu aa ce-ma! U taa u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i cie. Ma waa u huonŋa-na aa miwaanŋo suo duo jina. ¹⁰ Fiefiε yaa nuo-i i Konkortienŋo-i Yesu-Kirsa jomma cie i da cediŋ daayo-i. U yaa juo ji yiera kuliŋgu-i ku maacemma-na aa pigāanŋ wuo die hūu Neldōdōlma-i i ka da cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i.

¹¹ Diilonŋo cie-mi Yesu *pəpuorbilon muo mi ta mi wuora mi waŋ Neldōdōl daama yaa-i mi pigāanŋ nuamba-i baa-ma. ¹² Ku'i cie ŋ da mi ce sūlŋ daama temma-i. ŋga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suo miŋ haa mi nanŋa-i umaŋ nuo-i aa mi suyaa mie uŋ hāa-mi mamaŋ, ku fōŋgūo dii-yuo u duo gbāa ce mi bella-mei ji hi gēŋeryiŋgu-i.

* **1:4** Ku gbāa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ Yesu pəpuorbiemba maacemma sebe-i-na 20.37.

¹³ Miŋ waan ninsoŋ-nelma maŋ baa-ni, ta ŋ wuɔ ma hūmelle-i. Nelnyulmu maŋ dii-yiɛ baa Diiloŋ-hūmelle huɔŋga maŋ dii-yiɛ Yesu-Kirsa horre-na, bel-ni fafamma. ¹⁴ *Diiloŋ-Yallen yeŋ ŋ huɔŋga-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ N saa bi yaŋ-ma suɔma, Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ *Asi-i-na ba naana-miɛ hiere, halle baa Fisɛl baa Ermoseni-i hiere ba naana-miɛ. ¹⁶ Nga Diilo kāyā Onesifor dumellen-baamba-i. Miŋ fiɛ mi ye kaso-i-na, senserre sa da-yo baa nuɔmba-i; u juɔ u dii sireiŋa miɛ. ¹⁷ Uŋ diyaa u gboluoŋgu-i *Ɔromu-i-na, u taaraaya-miɛ fuɔ ji da-mi. ¹⁸ Gēŋgeryiŋgu-na, Itienŋo kāyā-yuɔ a ce Diiloŋo ce hujarre yuɔ. Uŋ ciɛ kumaŋ hā-mi Efesi-i-na, nan fɛrɛ-i ŋ suɔ-ku ŋ yaŋ nuɔmba-i hiere.

2

Nj saaya ŋ hīrā ŋ kūma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi biɛ, nuɔ fuɔ, Yesu-Kirsaŋ ciɛ baa-ye cemma maŋ, yaŋ ku ta ku dii sireiŋa niɛ. ² Miŋ waan nelma maŋ baa-ni nuɔmba bɔi yufelle-na, ne nuɔmba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbāa ta ba hāalā banamba baa-ma.

³ Ta ŋ hīrā ŋ kūma-i ŋaa sorosiyieŋ nuɔ Yesu-Kirsa huoŋgu-na. ⁴ Sorosiyieŋo maŋ duɔ tuɔ taara u ce u yuntienŋo huɔŋga-i, u sa dii u nanŋa-i wɛima namma-na, u tuɔ yii baa sorosisinni yaa yoŋ. ⁵ Aa da ba'a na finu gbaruŋ-nu aa nan sa gbar ban'a na gbar dumaa, nan ka ce niɛ gbāa yar? ⁶ Suontienŋ uŋ mulāan baa u suoŋgu-i, fuɔ yufelle yaa saaya di hel igēna u dimma-na. ⁷ Miŋ waŋ nelma maŋ baa-ni, ne-ma torro aa Itienŋo ka ce ŋ suɔ ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yaŋ Yesu-Kirsa maama ta ma tɛnu-niɛ, *Davidi hāayēlŋo, u kuu aa sire ŋaa maŋ waan dumaa *Neldɔdɔlma-na. Mi wuɔra mi waŋ Neldɔdɔlma famma yaa-i. ⁹ Mi muliɛŋ nelma famma maama yaa nuɔ-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbabalaŋ muɔ. Nga ban fiɛ vaa-mi, ba saa gbāa vaa Diiloŋ-nelma-i. ¹⁰ Ku'i ciɛ ŋ da mi niɛ Diiloŋo yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i aa hīrā muliɛŋ daama-i hiere. Mi ciɛ mafamma-i Yesu-Kirsa duɔ bi kor bafamba-i ba da suur Diiloŋ-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima sɪ:

Da kuɔ i hūyāa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,

i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa diɛ hīrā muliɛma-i fuɔ maama-na,

i ka ce i bāanŋu-i baa-yo.

Diɛ cɪina-yuɔ,

fuɔ ka bi cɪina-yiɛ.

¹³ Da kuɔ huhurmantaŋ miɛ,

fuɔ-i huhurmantienŋo sɪ;

u siɛ gbāa yagar fuɔ fɛrɛŋ nuŋ-āndaanŋu-i.

Timoteŋ saaya u bel u fɛrɛ dumaa

¹⁴ Diiloŋo yufelle-na, ta ŋ waŋ nel daama ta ma tɛnu nuɔmba-i, wuɔ ba baa gāŋ baa moloŋo nelmaŋ-yuŋ-nu. Ijieni fanni sa fa wɛima. Umanŋ duɔ waa nu-ni, ku bɛna u Diiloŋ-hūmellen-kūŋgu-i. ¹⁵ Gbāŋ waa nelfɛfɛiŋ nuɔ Diiloŋo yufelle-na. Nj maacemma saa saaya ma ta ma da-ni senserre. Waŋ Diiloŋ-nelma-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ nanŋa āndasɔsɔnni-na baa āndɛnni maŋ sa kāan hūmeduɔle baa miɛ Diiloŋ-hūmelle-i. Bamaŋ waan nifanni temma-i, ba maa Diiloŋo-na ba kā. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa pācɔrɔ ta ma guɔla nuɔmba yunni-i ma kā. Unanŋo yaa Imene-i aa unanŋo yaa Filɛti-i. ¹⁸ Ba yaan ninsoŋo-i aa ta ba pira nuɔmba-i Diiloŋ-hūmelle-na wuɔ kuomba siire cor tɪ. ¹⁹ Nga Diiloŋ uŋ jɛna dūntuole maŋ, dii dii di temma-i. Ma nyɛgāan dūntuole fande-na wuɔ: «Itienŋo suɔ u baamba-i.» Aa tiraa nyɛgēŋ wuɔ: «Umanŋ duɔ cira fuɔ dii baa Itienŋo-i, kutienŋo saaya u hiel u nanŋa kuubabalaanŋu-na.»

²⁰ Da η suur wein dūŋgu-na, ma sī η da jukalni-i ni sīnni-na hiere ke? Da ku waa yibuə, u hiel sukpekpelluŋ-niini yaa-i, aa da ku waa yigbāŋgbālāŋgu-i u hiel sudəđolluŋ-niini. ²¹ Kuu bi dii dumei baa miēŋo-i. Miŋ tagaaya āmbabalma sīnni maŋ pigāaŋ-ni daani-i, umaŋ duə bel u fεε niε, kutieŋo ka waa ŋaa jukalni maŋ baŋ tieraaaya-niε jīna ta ba hiel-ni yibōmbōmbaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tieŋo maama-i u tuə biε-ni u ce maacenfafamma-i ma sīnni-na hiere.

²² Timote, naaciemaŋ kuyen niibabalanni maŋ, ne-ni aa η yaŋ-ni. Ta η kuye viisīnni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa fafamma baa bamaŋ cāarāŋ Itieŋo-i baa huəŋga diei. ²³ Baa dii η nuŋgu-i miminsīnniŋ-āndenni-na baa nelsəṣəmma-na, ni jo baa berru. ²⁴ A ne da Itieŋo cāarāŋo saa saaya u ce berru. U saaya u fa baa nuəmba-i hiere aa tuə suə ba hāalāmma baa Diilonŋ-nelma-i, aa waa hōhinantieŋo. ²⁵ U saaya u tuə tagaaya Diilonŋ-nelma-i da yambaa u pigāaŋ ānyagarmantaamba-i, ku niε sī Diilonŋo ka kāyā-bei ba nanna ba ciləbabalaŋo-i aa siε ninsoŋo-i. ²⁶ *Sitāni bilaa-ba ce-ba u kəraamba; mafan da ma ce, ku yaa ba ka gbāa hūu ba fεε u kərsīnni-na aa waa ba fεreŋ nuə.

3

Balaŋgu maŋ ka waa miwaanjo tīmma-na

¹ Ŋ saaya η suə wuə miwaanjo tīmma-na yinni nanni ka huol. ² Nuəmba ka ta ba ce nahuəŋga, gbein-maama ka ta yaaŋga bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba fεε. Ba ka ta ba tuora Diilonŋo-i. Ba siε ji ta ba nu ba bīncuəmba nunni-i. Ba siε ji ta ba suə ānfafamma-i. Ba siε ji ta ba kāŋ Diilonŋ-bīŋkūŋgu. ³ Ba ka waa həduraamba, yebiēnataamba, kakarkuontaamba, bubəlaamba, ba siε ji ta ba suə baŋ bīŋ kumaŋ ānfafamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba-naa honniŋ aa waa hōhuoltaamba. Bombolma ka cəruənu-bei. Ba yufieŋ-maama ka ta yaaŋga bei a yaŋ Diilonŋ-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nuəmba yammu-i wuə ba wuə Diilonŋ-hūmelle, a ne da ba hōmmu-na ba cīinaana u fōŋgū-i. Baa ta η piε kufanŋu taamba-i. ⁶ Ba həlma-na, banamba wuəra dumieŋa-na ba tāal cakarkuontaamba-i ba dii-ba ba kuəcuəŋgu-na. Caamba famba saa naŋ kaasīnni Diilonŋ-hūmelle-na, ba yufieŋ-maama taa yaaŋga bei. ⁷ Bāaŋgu-i baa isuəŋgu-i ba taara ba suə yiēŋgu, ŋga ninsoŋo yaraa-ba suəma. ⁸ Sanesi-i baa Sāmbiresi-i* baŋ cīinaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cīinaana ninsoŋo-i dumei. Baŋ jəguəŋ mamaŋ ma saa fa. Ba Diilonŋ-kūŋgu saa jāal kaŋgu. ⁹ Ŋga ku siε vaaya nuəmba ka suə wuə daaba sa waŋ ninsoŋo ŋaa baŋ suyaa baa Sanesibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuə fuə, η daa miŋ hāalāyā nuəmba-i kumaŋ. Ŋ daa mi ciluə-i. Ŋ suə miŋ donyan kumaŋ. Ŋ suə mi Diilonŋ-hūmellen-kūŋgu-i. Ŋ daa miŋ koŋ mi huəŋga-i dumaa. Ŋ suə mi nelnyulmuŋ-kūŋgu-i aa η suə miŋ nyaarāa Diilonŋ-maama-na dumaa. ¹¹ Kumaŋ haamiε Antiyəsi-i-na, baa Ikoniyəmu-i-na, a naara Lisire-i-na, η suə-ku. Miŋ ciε sūlma maŋ, η suə-ma. Mulieŋ hama-i mi saa ce-ma? Ŋga Itieŋo hielaa mi yuŋgu-i mei hiere. ¹² Ku yaaŋga yaa dumaanjo-na; bamaŋ da ba ta ba taara ba wuə Diilonŋ-hūmelle-i diŋ saaya di wuə dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mulieŋ. ¹³ Ŋga nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaŋgu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba fεε.

¹⁴ Nuə fuə, niŋ hāalāyā kumaŋ aa siε-ku wuə ninsoŋo, bel-ku nammu hāi. Ŋ suyaa niŋ hāalāyā-kuə umaŋ wulaa-i. ¹⁵ Ŋ suyaa Diilonŋ-nelma-i dii η bisānsīnniŋ. Da η haa η naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbāa ce-ni nelnurāŋ nuə η kor. ¹⁶ Mamaŋ nyegāaŋ Diilonŋ-nelma-na hiere, ma hilaa Diilonŋ nuŋ-nu. Ma kāyā neliε suə ninsoŋo-i, ma hiel coima molonŋ nuŋ-nu, ma dii neliεŋo hūmefafallenŋ aa ce-ni nelviinŋ nuə. ¹⁷ Diilonŋ-nelma tigiinŋ Diilonŋ-nolŋo-i fafamma u hi u fuoŋgu-i tuə gbā u ce ānfafamma-i ma sīnni-na hiere.

* **3:8** Sanesi-i baa Sāmbiresi-i: *Yuifu ba bīncuəmba taa ba bī Esipitaŋ hiriema-i dumei. Nieŋ ba maacemma-i Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 7.11-12. † **3:9** Sanesibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girekimma-na ma nyegāaŋ wuə «Sanesi baa Sāmbiresi». Nieŋ 3.8.

4

Waŋ Diilonj-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duo ji ger cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i, baa u *nellentesinni bi maama-na, mi ka waŋ nel daama-i kuola-mei baa-ni Diilonjo yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuo fere bi yufelle-na: ² Ta ŋ waŋ Diilonj-nelma-i baa nuomba-i. Ku balaan o, ku faa o, ta ŋ waŋ-ma. Dii nuomba-i hūmefafalle-na. Uman duo cāl, waŋ-ma baa-yo wuo u cālāa, aa ŋ ta ŋ bi dii sireiŋa bei. Mafamma-i daama-i hiere, ta ŋ ce-ma baa hōhinaŋga. ³ Ŋ saa da, yiingu dii baa yiingu, nuomba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufienj-maama. Ba ka hiel ba yufellenj-nuomba da bāmbāale ba ta ba piye kumanj suuriinunj-bei. ⁴ Ba ka ciina ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsosomma. ⁵ Ŋga nuonjo-i, ta ŋ suo ŋ fereŋ belma weima-na hiere, ta ŋ hira ŋ kūoma-i, ta ŋ kuye *Neldodolma wamma-i. Diilonj un hāa-ni manj hiere, ce-ma manj saaya ma ce dumaa.

Pol yinni tē tī

⁶ Muo fuo, mi yinni tē tī. Mi ka ce ŋaa tammaŋ-kūŋgu hā Diilonjo-i. ⁷ Mi kūo ciefafaangu. Miŋ taa mi donya kumanj mi hii-ku. Mi saa nanna Diilonj-hūmelle-i. ⁸ Fieŋe-i-na, mi viisinni-nyantuoluo dii tuo cie-mi. Itienj un suo u ger, u ka hā-mi baa-yo geŋgeriyiingu-na. Aa muo si mi diei yonj, u jommanj ka dolnu bamanj hiere, bamanj niyanj u jomma-i, u ka hā kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbanj ŋ jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-mie aa tuo yii baa miwaanj daayo huoya-niini. Dumandē-i-na, u taa kā Tesalonike. Kiresā fuo kā Galasi aa Tite kā Dalmasi. ¹¹ Like yaa tiyāa baa-mi u diei yonj. Ta ŋ jo baa Marke-i, u maacemma dii mi wulaa boi. ¹² Mi puōraa Tisike-i Efesi. ¹³ Da ŋ ta ŋ jo, ŋ bie mi waan-jonjgoruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na ŋ ji hā-mi, baa sebebaa-ba-i. Cāaniŋ-sebebaa-ba* kūŋgu yaa dii kpelle yanj.

¹⁴ Alesāndire manj fānaŋo-i, u cie karaangu baa-mi cor, Itienjo ka pā-yo ku solaanju. ¹⁵ Inj waan Diilonj-nelma manj, u ciinaana-mei hiere, a ce dumaanjo-na bel ŋ fere yuo.

¹⁶ Ban'a ba ce mi āndaangu-i yidielangu-na, molo saa cu mi huonj-nu, ba naana-mie hiere. Diilo baa yuu-ba ku cēmelle. ¹⁷ Banj fie nanna mie, Itienjo saa nanna-mie; u hāa-mi holle mi waŋ u maama-i manj saaya ma waŋ dumaa. *Nieraamba-i niliŋa-na hiere ba nuoma ka saa. Aa u tiraa hūu-mi kuliingu nammu-na†. ¹⁸ Itienjo ka cor tuo hiel mi yungu-i weima-na hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Bōbōima gbē baa u yaa-i hōnni manj jonj. Ma cie.

Jaaluperiengu

¹⁹ Jaal Pirsika-i‡ baa Akilasi-i a naara Onesifor dumellenj-baamba-i ŋ hā-mi. ²⁰ Erati tiyāa dii Korēnti. Turofimu saa da hinni mi yanj-yo dii Mileti. ²¹ Gbanj ŋ jo aa waanju suo da ku tā.

Ebulusi pāa ŋ jaalunju, baa Pudēnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara Diilonj-dūnj-baamba namba-i hiere.

²² Itienjo tē baa-ni. U kāyā-nei hiere.

* **4:13** Cāaniŋ-sebebaa-ba: Bafamba taa ba ce cāani yaa ŋaa sebebaa ba nyegēŋ. † **4:17** Kuliingu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāanj girekimma-na wuo: Aa tiraa hūu-mi jara nunju-na. ‡ **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Niēŋ Pōpuōr. 18.2.

Polŋ nyɛgãan sɛbɛ maŋ hã Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienjo nanjo. Nga u saa waa *Yuifuyienjo; u waa *nieryienjo aa hũu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U kãayã Pol bɔi u maacemma-na. Polŋ nyɛgãan sɛbɛ daayo-i hã-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waa Kirɛti. Pol naa ce u tɛna terienju-na duɔ kãayã Diilonj-dũŋ-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilonj-dũŋgu-na.

Pol piiye Diilonj-dũŋ-baamba yaataambaŋ gbɛ ba waa dumaa, aa cira bamaŋ miɛlãan Diilonj-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bei (sap. 1). U pigãan Tite-i unj saaya u waŋ mamaŋ baa Diilonj-dũŋ-baamba-i: Bĩncuɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciamba-i baa kɔraamba-i, nɛliɛŋo nɛliɛŋo baa u nelma (sap. 2). Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i Diilonj-dũŋ-baambaŋ saaya ba ta ba wuɔ gboluɔŋgu maŋ, aa da na ta na nunu na-naa tɛnamma-na kuŋ faa dumaa (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyɛgãan sɛbɛ daayo-i. Mi cãa Diilonjo aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonj muɔ. Diilonjo yufellenj hila bamaŋ nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi kãayã-bei ba hũu u maama-i aa pigãan-ba ninsonjo-i ba da ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma.

² Mafamma da ma ce, Diilonjo-i Ninsontienj unj pãa cicɛlma maŋ nuŋgu-i aa suɔ duɔ jĩna miwaaŋo-i, ba ka ta ba hĩŋ ma taalunju. ³ Diilonjo-i i koŋkortienj unj ŋa naa dii huɔŋgu maŋ duɔ kor nelbiliamba-i, kuŋ juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi waŋ-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyɛgãan sɛbɛ daayo-i da mi hã nuɔnɛi baa-yo. Mɛi fɛrɛŋ biɛŋo'i nuɔŋo-i i Diilonj-hũmelle-na. I To-i Diilonjo-i baa i Koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa-i ba kãayã-niɛ aa fɛ ŋ huɔŋga-i.

Diilonj-dũŋ-baamba yaatienjo sinni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kirɛti-i-na ŋ da ŋ perienj maacemma maŋ tɛyãa cemma terienju-na aa ŋ da ŋ wuɔra fiɛl yaataamba hã Diilonj-dũŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hiere ŋaa miŋ waan-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da ŋ'a ŋ fiɛl umaŋ, cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa ciɛŋo diei tienjo. U bisãlmba saaya ba hũu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. ⁷ Diilonj-dũŋ-baamba yaatienjo ce Diilonj-maacemma, a ce dumaanjo-na cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienjo, u huɔŋga saa saaya ka maar-o, u saa saaya u tuɔ ce koŋhiliingju, u saa saaya u waa bɛrkartienjo, u saa bi saaya u tuɔ wuo huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ãnfafammanceronjo. Ku saaya u waa nelnurãŋo, aa waa nelviinjo, aa tiraa waa Diilonj-noljo. Ku saaya u tuɔ suɔ u fɛrɛŋ belma. ⁹ Kutienjo saaya u nyaar Diilonj-nelma-na a wuɔ ma hũmelle-i ŋaa unj hãalãayã-mɛi dumaa, ku yaa u ka gbãa waŋ-ma fafamma a dii sireiŋa nuɔmba-na aa da nuŋgu nuharuntaamba-na.

Bel ŋ fɛrɛ coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbãrãamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba maŋ suurii Yesu horre-na, ba yaa bɔi. Da ba ce ba ta ba piiye ba tãal banamba-i. ¹¹ Mamaŋ saa saaya wamma, ba waŋ ma yaa-i da ba da nallã ba nienja-i. Baa yanj ba cor baa-ku, ba guɔla dumienja bɔi dumaanjo-na. ¹² Ba nellenj-tobiŋo nanjo waa tuɔ suɔ yienju, u saa fuo-ma, u waan-ma wuɔ: «Kirɛtitaamba sa waŋ ninsonjo gbula. Ba balaan ŋaa kɛlãamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusũnni yonj.» ¹³ Unj waan mamaŋ, u saa kar coima. Terienju fanju-na, fulnu-bei ŋ waŋ ninsonjo-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilonj-hũmelle-na. ¹⁴ Waŋ baa-ba wuɔ ba baa fer Yuifu ba yiinatimma-i, ninsonjo sɛ; aa nuɔmba maŋ ciinaana ninsonjo-i, ba baa cu ba nelma huɔŋ-nu. ¹⁵ Nɛliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋ da ka waa

welewele, η wɛima-i hiere ma bi waa welewele dumɛi. Nga bamaŋ guɔlaaya ba fɛrɛ aa ciina Diilonɔ-i, fafaanɔ diei kuu si dii-bei. Ba balaan baa ba hɔmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wuɔra ba piiye wuɔ bafamba suɔ Diilonɔ-i, a ne da ban ceŋ kumaŋ ku pigāan wuɔ ba sa suɔ-yo. Ba balaan cor, ba sa nu neliɛŋ āndaanɔ, ānfafamma yaraa-ba cemma ma kūŋgu-na hiere.

2

Babincɔmbaŋ saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilon-ɥūmellen taaraŋ kumaŋ, nuɔ ta η hāalā nuɔmba-i ku yaa-i. ² Waŋ baa babincɔmba-i wuɔ ba ta ba suɔ ba fɛrɛŋ belma, ba waa bincɔfafaamba, ba waa nelnurāamba aa ba nyaar Diilon-maama-na, ba yaŋ nelnyulmu waa-bei, aa ba waa hɔhinantaamba.

³ Aa η bi waŋ baa cicɔraamba-i wuɔ ba ta ba ce Diilon-bisālŋ temma. Ba yaŋ sikuɔŋa-i, ba baa bi yaŋ kolma ta yaanɔ ba. Ba ta ba dii nelfafamma nuɔmba tūnni-na. ⁴ Ku yaa cabisāimba ka ta ba suɔ ba dɔl ba bɔlbaa-ba-i baa ba bisāimba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurāamba, baa cafafaamba. Ba ka yiɛra terduɔŋ-nu aa vii aa ta ba siɛ ba bɔlbaa-ba wulaa. Mafaŋ da ma ce, molo siɛ da biɛna Diilon-ɥūmelle yerre-i.

Titeŋ saaya u ce kumaŋ hā naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tūnni-na wuɔ ba yaŋ bisānsinni-i. ⁷ Naŋ fɛrɛ-i, η saaya η yaŋ η ciluɔ fa wɛima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta η waŋ Diilon-nelma-i baa-ba maŋ yeŋ dumaa; baa ta η puona baa-ma. ⁸ Ŋ nelma saaya ma koŋ, huhurma saa saaya ma waa-mɛi, ku yaa η bigāarāamba siɛ da cāl-e. Mafaŋ da ma ce, ba yammu ka ture.

Kɔraambaŋ saaya ba waa dumaa

⁹ Kɔraamba saaya ba ta ba siɛ wɛima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hɔmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagāŋ-niini-i. Ba yaŋ aa ba firnu ba hɔmmu-i baa-ba, ku yaa nuɔmba ka siɛ Diilon-nelma-i, u yaa i koŋkortieŋo-i.

Diilonɔ hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonɔ pigāan-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbāa kor. ¹² Diilon uŋ cie hujarre-i yiɛ, ku cie i hiel i nanɔa kuubabalaanɔ cemma-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufieŋ-niini-i banamba temma-i. U cie kufanɔ-i i die gbāa bel i fɛrɛ fafamma nyunɔ ku bāan daaku-na, aa vii aa tie ce Diilonɔ huɔŋga-i ¹³ i cie yibuɔ maŋ in hɔŋ u taalunɔ-i. Yiinɔ fanɔ-na, i ka da Dombuɔ bɔbɔima-i, i ka da i koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa bɔbɔima-i. ¹⁴ U yaa hāa-ba u fɛrɛ ba ko-yo i sɔlaanɔ-i duɔ hiel i yunni-i āmbabalma-na aa migāan i hɔmmu-i da welewele ce-ye fuɔ baan miɛ i die gbāa tie kuye ānfafamma cemma-i.

¹⁵ Niŋ saaya η ta η waŋ mamaŋ ma yaa mafamma-i. Nuɔnei yaatieŋ nuɔŋo-i, ta η dii sireiŋa bei aa η bi ta η nuola-bei. Baa yaŋ molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilon uŋ taaraŋ wuɔsaanɔ maŋ

¹ Ta η titirre-mɛi baa Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ ba saaya ba ta ba siɛ fāamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaanɔ cemma-i. ² Ba baa waŋ āndaparaanɔ a hā moloŋo, ba baa ce berru baa moloŋo. Ba suɔ ba fɛrɛŋ belma aa ba bi bel nuɔmba-i hiere da hɛhɛ. ³ Na saa da, miɛ fɛrɛ-i i waa dumɛi, i saa tie suɔ kuyunɔ. I saa tie hūu āŋhūuma. Ii naa pira, i taa i ce kumaŋ dɔlaanun-yiɛ yon, aa i yufieŋ-maama naa ta yaanɔ yiɛ. I maacemma saa naa fa, nenemunɔ waa-yiɛ. I waa pɔpɔraan miɛ aa i taa i bigāan i-naa. ⁴ Nga Diilonɔ-i i koŋkortieŋ uŋ juɔ'a u ka pigāan nuɔmba-i u fafaanɔ-i baa u nelnyulmu-i yiinɔ maŋ nuɔ-i kuŋ juɔ hi, ⁵ u kuraa-ye. In hii ce ānfafamma maŋ, u saa ne mafamma aa kor-e dɛ! Nga i hujarre'i kuɔ-yo u kor-e. U

hãa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiɛ hũmmaŋ temma a hur i ãmbabalma-i a ce-ye nelfelaan miɛ i don tiɛ ce ãnfɛlɛŋo. ⁶ U puɔraa i koŋkortieno-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sãmbaga yufelle ji hã-ye. ⁷ U ciɛ mafamma-i wuɔ uŋ dɔlaa-ye aa ce-ye nelviin miɛ, in hĩŋ cicɛlma maŋ taalunɔŋu-i, i ce ma taan miɛ.

Bel η fɛɛ terbiɛnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunɔŋu si dii-mɛi, mi taara η waŋ-ma kuola-mɛi, ku yaa bamaŋ haa ba naŋga Diilonɔŋo-na ba ka ta ba kuye ãnfafamma cemma-i. Ku faa aa ku kãyã nuɔmba-i hiere. ⁹ Baa nyiɛsĩŋ nelma maŋ yunɔŋu si dii-mɛi, bĩncuɔŋ-yireiŋa-i, cɔcɔɔɔluɔ-i, ãndapirre-i *ãnjĩnamma-na, hiel η naŋga niɛ. Mamaŋ mafamma-i daama-i hiere yunɔŋu si dii ma diei nuɔ, ma sa kãyã neliɛŋo. ¹⁰ Da kuɔ nelgboronɔŋo dii na hɔlma-na, da η gboya-yuɔ ku yu i hãi aa u saa nanna, hiel-o na hɔlma-na. ¹¹ Nj suyaa kerre wuɔ fuɔ temma-i u naana Diilonɔŋ-hũmelle-i. Aa uŋ yagaraa cor tuɔ ce kuubabalaanɔŋu-i, u kɔsuɔŋ u fɛɛ'i dumaanɔŋo-na.

Andaperienɔŋu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saan unaa kã na wulaa. Duɔ kã, η gbãŋ η jã-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waan-huɔŋu-i kusuɔŋ-nu'i. ¹³ Senasi maŋ piiyen u kãyã nuɔmba-i gɛŋgerbaa-ba-na, gbãŋ η kãyã-yuɔ baa Apolɔsi-i, da ba biɛ hũmelle-i bĩŋkũŋu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yon nelbiliemba; ba saaya ba hãalã ãnfafamma cemma-i ta ba gbã ba kãyã sũntaamba-i.

¹⁵ Bamaŋ dii baa-mi hiere bande-i-na ba pãa η jaalunɔŋu. In daa jẽnaamba maŋ Yesu horre-na, jaal-ba η hã-ye.

Diilo kãyã-nɛi hiere.

Polŋ nyɛgãan sɛbɛ maŋ hã Filemɔ-i Nelmuoyamma

Filemɔ waa nelbuɔ. U nuɔ Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hũu-ma. U waa tɛna Kolɔsi. Kɔraamba waa baa-yo. U kɔriɛŋo nanɔ-i ba taa ba bi-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yaŋ-yo. Uŋ gbaraa dumaanɔ-na, yiŋgu nanɔ-yo-na u kã ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuɔ piiye Yesu maama-i baa-yo fuɔ wuɔ bi hũu-ma.

Huɔŋgu nanɔ-yo hi, Pol wuɔ saan-yo hã u yuntienɔ-i baa-yo. Ku waa kɔriɛŋo maŋ duɔ gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kũɔma huolma-i. Sɛbɛ daayo nyɛgãan-yunɔ-yo yaa kufanɔ-yo-i duɔ cãrã Filemɔ-i wuɔ u ce jande aa u yaŋ Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gãŋ baa-yo, u yaŋ aa u bel-o fafamma kɛɛ ba ciɛ baaduɔmba *Kirsã horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u jɛŋo-i u sɛbɛ-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi ciɛ-yo wuɔ u baa ce kumaŋ saaya cemma Onesimu-i-na. Nga Kirsã nelnyulmuŋ migãan tɛnamma-i dumaa, u piiye ma yaa da ma tɛnu u jɛŋo-i baa bamaŋ ka kalaŋ sɛbɛ daayo-i hiere.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsã maama-na. Muɔ baa mi natobinɔ-i Timote-i, miɛmɛi nyɛgãan sɛbɛ daayo-i diɛ hã-ni Filemɔ. Nuɔnɛi i jɛŋ nuɔ, nuɔnɛi i nabentien nuɔ maacemmaŋ-hũmelle-na. ² I bi nyɛgãan-yo diɛ hã Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ tigiin ŋ dumelle-na baa i tũɔ-i Apiya-i a naara Arsipe-i fuɔ maŋ vaa u fɛɛ tuɔ ce Diilonɔ-maacemma-i baa-ye. ³ I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsã-i, ba kãyã-nɛi aa fɛ na hɔmmu-i.

Pol nuɔ Filemɔ maama-i

⁴⁻⁵ Filemɔ, nin dɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba-i dumaa, baa nin haa ŋ nanɔ-ga-i Itienɔ-i Yesu-i-na dumaa, mi nuɔ-ma hiere. A ce dumaanɔ-na, da mi ta mi cãrã Diilonɔ-i huɔŋgu huɔŋgu, mi ta mi jaal-o ŋ maama-na. ⁶ Mi cãrã Diilonɔ-i wuɔ nin hũyãa u maama-i i waa horre maŋ nuɔ-i daade-i, u yaŋ di ta di kã baa di yaanɔ, ku yaa *Kirsãŋ ciɛ ãnfafamma maŋ yiɛ, nuɔmba ka suɔ-ma. ⁷ Kpɔr, nin dɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba-i dumaa, ku fiɛ ba hɔmmu-i, a ce dumaanɔ-na ku dɔlaanu-miɛ cor aa tiraa dii sirɛiŋa miɛ.

Pol cãrã Filemɔ-i a hã Onesimu

⁸ Filemɔ, *Kirsã yerre-na mi gbãa guor-ni ŋ ce kumaŋ saaya cemma. ⁹ Nga mi niɛ da ku bɔyaa mi ne nin dɔl nuɔmba-i dumaa, aa cãrã-niɛ ku yaa faa. Muɔ Pol, mi yaanɔ cãa, a naara kufanɔ-yo-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsã maama-na. ¹⁰ Mi cãrã-niɛ da mi hã Onesimu* yaa-i. U nuɔ Kirsã maama-i mi nunɔ-yo-na kaso-i-na bande-i-na aa hũu-ma, a ce dumaanɔ-na u ciɛ mi biɛŋo. ¹¹ Diɛlũɔ-i-na, u saa tuɔ fa wɛima u hã-ni, ŋga fiɛfiɛ-i-na, u ka fa a hã nuɔŋo-i aa bi fa hã muɔŋo-i.

¹² Mi saan-yo da mi hã-ni, uu dii ŋaa mɛi fɛɛŋ tãmmaŋ-wuɔŋo ¹³ Min yɛŋ kaso-i-na bande-i-na *Neldɔdɔlma maama-na, mi taa mi taara mi jina-yuɔ mi caan-nu u tuɔ ce mi maacemma-i nanɔ-fuonɔ-yo-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi ce kumaŋ sa dɔlaanun-niɛ. Mi sa taara mi guor-ni ŋ ce ãnfafamma hã-mi. Mi taara da ŋ'a ŋ ce kumaŋ hã-mi ku hel nanɔ fɛɛŋ huɔŋ-na.

¹⁵ Ku gbãa ce Onesimu furaaya ŋ caanɔ-yo-na da huɔŋgu cellɛ aa duɔ bir kã ka waa baa-ni gbula hai gbãa suɔ? ¹⁶ Gboluon daaku-na, baa bel-o ŋaa kɔriɛgbãŋgbãlãŋo, bel-o ŋaa ŋ nelkpekpeŋo. U maama dii kpelle mi huɔŋga-na; ŋga uŋ kãŋ na da na ka tɛna baa na-naa, a naara nanɔ tiraa na ye Itienɔ baanɔ namaa na hã-i-na, u maama saaya ma waa

* **1:10** Onesimu yunɔ-yo wuɔ «fa wɛima».

kpelle nan huŋga-na a yan muŋo-i. ¹⁷ Da η ta η kãŋ-mi η jĩeŋ muo, bel-o ηaa niŋ bilaa muŋo-i dumaa. ¹⁸ Da kuo u cãlãa-ni baa weiima, sisō η cẽmelle dii-yuo, muom̄ei ka pã-de hã-ni. ¹⁹ Muo Pol, muom̄ei nyegãaŋ nel daama-i baa mi fereŋ nanga wuo mi ka suu u cẽmelle-i. Nga η saaya η suo wuo m̄ei bi cẽmelle dii nuŋo-na: N saaya η pã η fere a hã-mi.†

²⁰ Mi natobiŋ nuo, jande, ne Itieŋo-i aa η ce-ma ηaa miŋ waan-ma dumaa; ne Kirsa-i aa η fẽ mi huŋga-i.

²¹ Miŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuo-i, mi suyaa wuo miŋ waan mamaŋ baa-ni daama-i η ka ce-ma, aa tiraa suo wuo η ka ce cor kufanŋu-i.

²² Nan cãrãŋ Diiloŋo-i, mi suyaa miε mi ka da hũmelle-i kã na wulaa, terieŋgu fanŋu-na, ta η tigiŋ mi munc̄om̄mu-i η cie-mi.

Jaaluŋgu

²³ Epafirasi pãa η jaaluŋgu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuo-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tie ce Diiloŋ-maacemma-i, ba bi pãa η jaaluŋgu. ²⁵ Itieŋo-i Yesu-Kirsa kãyã-nei.

† **1:19** Filemō hũyãa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku'i cie Pol wuo u cẽmelle dii-yuo.

Sebe maŋ nyegãaŋ hã Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Umaŋ nyegãaŋ Ebire ba sebe-i, kutienjo nyegãaŋ-yo a vii *Yuifubaa-ba maŋ hüyãa Yesu maama-i aa ba ta ba mulien-ba ma maama-na. U diyaa sireiŋa bei Yesu hümelle wuɔsaŋgu-na; wuɔ da ba fie ta ba mulien-ba di maama-na, ba baa yaŋ ba kũma seŋ.

U tagaaya pigãaŋ-ba wuɔ Yesu-i ponsaŋ-wuonjo sí: U yaa Diilon-Bienjo-i. Diilonjo cie u yaa-i *jigãntaamba yuntienjo-i. Yesu jigãntesinni den baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diilonjo-i baa tãmmaŋ-niini, ŋga ba niikonni saa ta ni gbã ni pir nelien ambabalma. A ne da Yesu yaa cie u fere tãmmaŋ-kũngu a pã u fere hã Diilonjo-i. U cie ku yaa-i a pir i ambabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diilonjo-i. Dumande-i-na, u taa yaanŋa yiɛ ka tiena Diilonjo caaŋ-nu tuɔ cãrã-yuɔ u hã-ye (sap. 1–9).

Sebetienjo diyaa sireiŋa bei Diilon-dũŋ-baamba-na. Sebe periema-na, u tiraa dii sireiŋa bei wuɔ ba baa bir baa ba huonŋu Diilon-hümelle-na. Ba ne yiinataambaŋ wuɔyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yon. Ba hirã muliema-i aa ba sieya ba kũma-i fuɔ ku bálma (sap. 10–13).

Diilonjo puɔraa u Bienjo-i baa u nuŋ-ãndaanŋu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diilonjo taa u ce u *pɔpuɔrbiemba yaa ta ba piye baa i bĩncuamba-i. Baŋ piye baa-ba ku yuu niele, aa ba piye baa-ba sinni bei-na. ² Ŋga fiɛfiɛ-i-na, yiperien daani-na, u cie u Bienjo yaa piye baa-ye. Diilonjo curaa baa u yaa-i a hiel miwaanjo-i, aa bir bĩmbĩnni-i hiere dii u naŋ-na. ³ Diilonjo bɔbɔima da u yaa nuɔ-i, u fũnuŋ ko Tuonjo-i. U nuŋ-ãndaanŋu dii baa fɔŋgũ. U bilaaya bĩmbĩnni-i hiere baa ku yaa-i. U pirii nelbiliemba ambabalma-i aa nyugũŋ ka tiena Diilonjo-i Weimantienjo caaŋ-nu dii dɔrɔ-i-na. ⁴ Diilonjo-Bienjoŋ maaraa *dɔrɔpuɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireiŋa-i dumɛi.

Diilonjo-Bienjo maaraa dɔrɔpuɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diilonjo gbɛ *dɔrɔpuɔrbilon hayo-i dede wuɔ:
«Mi Bienjo yaa nuonjo-i.

*Muɔmɛi huonŋ-ni nyunŋo-i-na.»**

Sisɔ u piye dɔrɔpuɔrbilon hayo-i maama-i dede wuɔ:

«Mi ka ce u To muɔ, u ka waa mi bienjo.»†

Na nuɔ-ma dede wei? ⁶ Ŋga un'a u saŋ u Bepoldielãŋo-i hĩema-na, u ciɛra wuɔ:

«Dɔrɔpuɔrbiemba-i hiere ba ta ba dũuna ba jaal-o.»‡

⁷ Un waanŋ mamaŋ dɔrɔpuɔrbiemba kũngu-na, u ciɛra wuɔ:

«Mi gbã ce mi dɔrɔpuɔrbiemba bir fafalmu,

mi gbã ce mi maacembiemba bir dáamu.»§

⁸ Ŋga u Bienjo kũngu-na, u ciɛra:

«Nuonjo-i Diilon nuɔ, ŋ yuntesinni dii gbula.

Ŋ sa ce ŋ fãamaansinni-i baa huhurma.

⁹ Kumaŋ vii, ku yaa dɔlaanun-ɲe, ŋ bigãaŋ ambabalma fuɔ.

Diilo, ku'i cie ŋ Diilonjo hiel nuɔnei ŋ nabaamba hɔlma-na

a hure namma-i ɲe a ce-ni nelbuɔ nuɔ a fɛ ŋ huonŋa-i.»*

¹⁰ U bi tiraa cira:

* **1:5** Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 2.7 † **1:5** Samiel sebehãalĩŋo (2 Samuel) 7.14 ‡ **1:6** Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 97.7 § **1:7** Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 104.4 * **1:9** Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 45.7-8

«Itie, nuɔnɛi hielaa hɛma-i dii ku domma-na,
nan fɛrɛn nammu yaa maa dɔrɔ-i.

¹¹ Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo,
nga nuɔ fuɔ η sa ji gbuo dede.

Ni ka vaa hiere ηaa kompammu.

¹² N ka pumannu-niɛ ηaa ban pumannun jon goruo dumaa jina kɔtuɔngɔ.
N ka hor-ni ηaa ban hor niidiini dumaa.

Nga nuɔ nii dii η temma-i η sa ji kã terienɔ.»†

¹³ Diilonɔ gbɛ dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i dede wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caan-nu;

aa η yan mi mal η bigaarãamba-i hã η ce η bãanɔ-i bɛi.»‡

¹⁴ Dɔrpɔpuɔrbiemba dii yon ta ba ce Diilonɔ maacemma; molo sa da ba yufelle. Diilonɔ puɔr-ba ba ta ba jo ba kãyã un ka kor baman.

2

Bilaan Diilon-nelma-i nammu hãi

¹ Man juɔ waa dumaanɔ-na, in nuɔ Diilon-nelma man, i saaya i gbuu bel-ma nammu hãi, ku yaa i sie ji nanna hũmelle-i. ² Na saa da, *dɔrpɔpuɔrbiemba man dɔrpɔpuɔrbiemba, ba nelma waa baa fɔngũ. Uman duɔ yagar ba nunɔgu-i un taaran kuman u da-ku. ³ Nga konkoro daayo temma nelma-i, diɛ bel-ma baa i nanyuɔngɔ, i ka ce niɛ gbãa kor yaahuolona? Itie fuɔ fɛrɛ yaa juɔ baa nel daama-i diɛlũ, ku huonɔgu-na, baman nuɔ-ma Itienɔ nunɔgu-na, ba tiraa tir-ma wuɔ ninsonɔ. ⁴ Ma tirma-na, Diilonɔ taa u ce gbɛrɛ-weima bɔi, baa nelma bɔi, duɔ hiel coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papãmunɔgu-i a saa baa kun dɔlaanu fuɔ fɛrɛ-i dumaa.

Yesu juɔ baa konkoro

⁵ In wan miwaanfelɛnɔ man maama-i wuɔ u jo dii, Diilonɔ saa hã *dɔrpɔpuɔrbiemba baa u tesinni-i. ⁶ Ma nyɛgãan Diilon-nelma-na terienɔ nanɔgu-na wuɔ:

«Diilo, yun haku-i dii nelienɔ-na

aa η bel-o fafamma belɔ daama temma-i?

Yun haku-i dii nelbilonɔ-na

aa η vaa η fɛrɛ baa u kũngɔ-i vaan daama temma-i?

⁷ N birii-yo dɔrpɔpuɔrbiemba huon-nu cɛllɛ. N ciɛ u ce bɔi.

⁸ N haa-yo bĩmbĩnni-i hiere ni yun-nu.»*

Da kuɔ Diilonɔ haa nelienɔ-i bĩmbĩnni-i hiere ni yun-nu, ku yunɔgu yaa daaku wuɔ bĩnkũngɔ si dii kuman tiyãa nelienɔ si dii ku yun-nu. A ne da i sa da nelienɔ yuntesinni-i bĩmbĩnni-na hiere fiɛfiɛ-i-na yogo. ⁹ Nga Diilon un birii Yesu man dɔrpɔpuɔrbiemba huonɔgu-na cɛllɛ, i daa u ciɛ u ce bɔi. Un kuu kuliɔngɔ man, Diilonɔ niɛ ku yaa-i aa ce u ce bɔi. Terienɔ fanɔgu-na, Diilonɔ hujarre yaa ciɛ u nal kuliɔngɔ-i ne nelbiliemba-i hiere ba maama-na.

¹⁰ Diilonɔ man hielaa bĩmbĩnni-i hiere, aa bĩmbĩnni-i hiere ni tiyãa fuɔ tɛma, u taa u taara nuɔmba bɔi suur u nelle-na ta ba ce ba bãanɔ-i baa-yo. A ce dumaanɔ-na uu naa saaya u yan Yesu mulɛn a perien u jomman-yunɔgu-i duɔ gbãa duɔ puur hũmelle-i hã-ba.

¹¹ Yesu yaa piriin nelbiliemba ãmbabalma-i. Fuɔ fɛrɛ-i baa un piriin baman ãmbabalma-i, Todun bisãlmba. Ku'i ciɛ senserre sa da-yo u duɔ bĩ-ba u hãmba. ¹² U ciɛra wuɔ:

«Diilo, mi ka wan η maama baa mi hãmba-i,

mi ka gbɛliɛn-ni η baamba hɔlma-na.»†

¹³ U tiraa cira wuɔ:

† 1:12 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 102.26-28

‡ 1:13 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 110.1

* 2:8

Gbelieman-nalãangu (Psaume) 8.5-7

† 2:12 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 22.23

«Muɔmi ka haa mi nanɔa-i Diilonɔ yaa nuɔ-i.»[†]

Aa tiraa cira:

«Muɔmɛi daami baa Diilonɔ unɔ hāa-mi bisālm̄ba maŋ.»[§]

¹⁴ Unɔ gbɛŋ bisālm̄ba maŋ, baa dii tāmman-niɛmba hiere. Ku'i ciɛ fuɔ bi ce u fɛɛ tāmman-nolɔ ba temma, a ku kɔsuɔŋ *Sitāni; u yaa diyaan kuliinɔ-i nuɔŋ dumienɔa-na. ¹⁵ Yesu ciɛ ku yaa-i a kor kuliinɔŋ taa ku dii korma bamaŋ nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ŋaa kɔraamba. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa u juɔ duɔ ji kāyā dɔrpɔpuɔrbiemba dɛ, u juɔ duɔ ji kāyā *Abiramu hāayɛlm̄ba. ¹⁷ Ku'i ciɛ uu naa saaya u ce u fɛɛ u hām̄ba nabienɔ wɛima-na hiere a jo ji ce *Diilɔjigāntaamba yuntienɔ maŋ hujantienɔ aa vii baa Diilonɔ-jigānɔa-i duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i halan-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuɔ fɛɛ unɔ mulāan ban taa ba taara ba guɔl u gbɛini-i huɔnɔ maŋ nuɔ-i, u suyaa ku yaanɔa-i, a ce dumaanɔ-na u gbāa kāyā bamaŋ gbɛini-i guɔlaan.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobinɔ namaa, ku'i ciɛ Diilonɔ unɔ biɛ namaa namaŋ hiere ce-na u baan namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonɔ puɔraa u yaa-i. Inɔ wan Diilonɔ-hūmelle maŋ maama-i, u yaa di *jigāntaamba yuntienɔ-i. ² Diilonɔ yaa hāa-yo baa maacemma famma-i. U ciɛ u maacemma-i Diilonɔ yaanɔa-na maŋ saaya ma ce dumaa ŋaa *Moisinɔ ciɛ u maama-i Diilonɔ-dūnɔ-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo niɛ niɛ? Ba siɛ gbāa gbɛlienɔ dūnɔ-i ji cor ku matienɔ-i. ⁴ Dūnni-i hiere nuɔmba'i maa-ni ninsonɔ, ŋa na saaya na suɔ wuɔ bimbinni-i hiere Diilonɔ'i maa-ni. ⁵ Moisi fuɔ waa maacembilonɔ yon. U ciɛ u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa Diilonɔ-dūnɔ-baamba hɔlma-na. Diilonɔ naa saaya u ji ce mamaŋ, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Ŋga *Kirsa fuɔ fɛɛ yaa Bɛpolɔ-i. U bi ciɛ u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa. U yaa Diilonɔ-dūnɔ-baamba yunɔ-na. Inɔ haa i nanɔa-i kumaŋ nuɔ-i aa tiɛ gbɛlienɔ i fɛɛ, ku maama da ma saa hel i hōmmu-na, miɛmɛi u dūnɔ-baan miɛnɔ-i.

Diilonɔ tigiinɔ fiisaan-terienɔ tuɔ ciɛ u baamba-i

⁷ *Diilonɔ-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilonɔ nelma-i nyunɔ-i-na, ⁸ baa na cīina-mɛi ŋaa na bīncuɔmba nanɔ puu baa-yo dumaa yīnɔ maŋ ba nanɔ fiɛn-yo dii *hīkuraanɔ-na.»

⁹ Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«Na bīncuɔmba daa miŋ ciɛ kumaŋ bienɔ komuɔŋa hāi hɔlma-na, ŋga ba bilaa diilonɔ-i a fɛn-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ ku'i ciɛ mi cira:

«Ba sa gbān haarma,
miŋ taaranɔ ba ce kumaŋ ba yaan-kū.»

Mi huɔnɔ duu baa-ba cor.

¹¹ Kanɔ duu baa-ba dumaanɔ-na mi waasa miɛ:

«Miŋ tigiinɔ fiisaan-terienɔ maŋ, ba cɛraa ba da suur-kū.»^{*}

¹² Tobinɔ namaa, terienɔ fannɔ-na, bilaan na fɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji ce ānyagarmantienɔ a ji tuɔ cīina Cīcɛlmantienɔ-i. ¹³ Nyunɔ ku bāan daaku-na, Diilonɔ tiraa u taara u piye baa-ye. A ce dumaanɔ-na taa na dii sirɛnɔ na-naa nuɔ yinni maŋ jon; ku yaa bīnkūnɔ siɛ gbāa tāal unanɔ nuɔ dii-ni āmbabalma cemma-na a ce-ni ānyagarmantienɔ nuɔ. ¹⁴ Ii dii *Kirsa kuoyataan miɛ nyunɔ-i-na. Ŋga diɛ tiɛ taara i tɛ u kuoyataan miɛ, inɔ haa i nanɔa-i kumaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, i saaya i haa i nanɔa kuɔ.

[†] 2:13 Samiel sebɛhāalɔnɔ (2 Samuel) 22.3 [§] 2:13 Isayi (Ésaie) 8.18 ^{*} 3:11 Gbɛlieman-nalāanɔ (Psaume) 95.7-11

15 Ma waan wuɔ: «*Da na nu Diilonjo nelma-i nyungo-i, baa na cɛina-mɛi ɲaa na bɛncuɔmba nanj puu baa-yo aa cɛina-mɛi dumaa.*»†

16 A ne da na bɛncuɔɲ haba-i nuɔ Diilonjo nelma-i aa pu baa-yo? *Moisinj hielaa baman hiere Esipi-i-na ba'i sɪ wɛi? 17 Aa Diilonjo huɔɲga duu baa haba-i bienj komuɔɲa hɛi hɔlma-na? Baaduɔɲ daaba'i sɪ wɛi? Ba yaa cɛlɛa aa kɛ ka ku dii hɛkuraanngu-na. 18 Diilonjo waasaan wuɔ haba-i siɛ da suur u fiisaan-terienngu-na? Baaduɔɲ daaba'i sɪ wɛi? Ba yaa naa yagaraa wuɔ ba siɛ nu Diilonjo nunngu-i. 19 Terienngu fanngu-na, kumanj ciɛ i bɛncuɔmba saa gbɛa suur fiisaan-terienngu-na, ku yungu yaa daaku: Ba yagaraa wuɔ ba siɛ haa ba nanja Diilonjo-na ku'i ciɛ.

4

1 Diilonj unj pɛa nunngu manj wuɔ i gbɛa suur u fiisaan-terienngu-na, u saa bir-ku yogo. Terienngu fanngu-na, bilaan na fɛrɛ, na hɔlma-na unaa baa ji hel hɔntɔbilonjo. 2 Na saa da, miɛ inj nuɔ *Neldɔdɔlma-i dumaa, i bɛncuɔmba bi nuɔ-ma dumɛi. Nja banj nuɔ mamanan, ba saa hɛu-ma hɛɲ, a ce dumaanjo-na ma saa gbɛa fa wɛima hɛ-ba. 3 Miɛ manj haa i nanja Diilonj-ɛndaanngu-na, i ka suur fiisaan-terienj daaku-na. Minj gbɛɲ fiisaan-terienngu manj, Diilonjo waan kufanngu maama yaa u nelma-na wuɔ:

«*Ku'i ciɛ mi huɔɲganj duu baa-ba mi waasa miɛ:*

«*Minj tigiin fiisaan-terienngu manj, ba cɛraa ba da suur-kuɔ.*»*

Diilonjo yaa piiye dumaa, a ne da u bɛlɛa u maacemma-i dii miwaanjo jɛnammanj-huɔɲnu. 4 Diilonj-nelma piiye *yitɛnanngu maama terienngu nanngu-na wuɔ: «*Diilonj unj bɛlɛa u maacemma-i, wuɔ fiisa niehɛi yiinngu-na.*»†

5 Ma bi waan bande-i-na wuɔ:

«*Minj tigiin fiisaan-terienngu manj ba cɛraa ba da suur-kuɔ.*»‡

6 Bamanj nuɔ Neldɔdɔlma-i dɛlɛɔ, ba yagaraa Diilonjo nunngu-i, a ce ba saa da suur fiisaan-terienngu-na, a ne da nuɔmba saaya ba suur-kuɔ. 7 Ku'i ciɛ Diilonjo tiraa dii nyungo ku yiinngu-i a hɛ-ye. Banj yagaraa Diilonjo nunngu-i, bienja bɔi ku huɔngu-na, u juɔ ce *Davidi wanj ku maama u gbɛliɛmanj-nɛini-na. Mi nunngu hii nelma famma-i cor tɪ wuɔ:

«*Da na nu Diilonjo nelma-i nyungo-i-na, baa na cɛina-mɛi.*»§

8 Yosuwɛnj kɛa baa *Isirahɛl-baamba-i kusuɔɲ-nu, kuɔ fiisaanngu waa, Diilonjo naa waa hie tuɔ piiye fiisaanngu nanj maama? 9 Terienngu fanngu-na, Diilonj unj ciɛ u maacemma-i bɛl aa fiisa fiisaanngu manj niehɛi yiinngu-na, ku temma dii ta ku ciɛ u baamba-i. 10 Umanj duɔ da fiisaan daaku-i, u ka fiisa ɲaa Diilonj unj ciɛ u maacemma tɪ aa fiisa dumaa. 11 Terienngu fanngu-na, yaan i gbɛɲ i da fiisaanngu fanngu-i. Yaan i vaa i fɛrɛ unaa baa ji yagar Diilonjo nunngu-i a ji hel hɔntɔbilonjo ɲaa i bɛncuɔmbanj ciɛ dumaa. 12 Diilonj-nelma-i nelkulemma sɪ, maa dii baa fɔɲgɔ. Ma dɔl ma yanj nunni hɛi jigɛɲga-i. Da ɲ nu-ma, ma suur ɲ huɔɲga-na a fiɛlnu ɲ kusɔɲ-maama-i baa ɲ ɛɲjɔguma-i. Ma hɔnu ɲ kusɔɲ-maama-i ɲaa banj hɔnnun bɛɲwuɔɲo dumaa baa jigɛdɔdɔɲga. 13 Diilonj unj hielaa bɛmbɛnni manj hiere, ku diei saa fuo-yuɔ, u yufelle dii-niɛ hiere, u da-ni hiere. U yaa kaa yuu-ye baa inj ciɛ mamanan cor hiere.

Yesu yaa Diilojigantaamba yuntebuɔ-i

14 *Diilojigantienjo dii baa-ye. Diilojigantienjo fanjo yaa Diilojigantaamba yuntebuɔ-i. U yaa Yesu-i Diilonj-Bienjo-i. U yaa nyugaaɲ kɛ Diilonjo wulaa dii dɔrɔ-i-na. Terienngu fanngu-na, unj pigaaɲ-ye hɛmelle manj, yaan i bel-de nammu hɛi. 15 Miɛ *Diilojigantaamba yuntienjo-i hujantienjo, da ku ta ku nuɔl-e, u tuɔ kaal u kɛyɛ-yiɛ. Ba ciɛ wɛima-i hiere da ba guɔl u gbeini-i ɲaa banj guɔl miɛ niini-i dumaa, ɲaa yinduɔɲgu u saa ji cɛl Diilonjo-i.

† 3:15 Gbɛliɛmanj-nalaaɲgu (Psaume) 95.7-8 * 4:3 Gbɛliɛmanj-nalaaɲgu (Psaume) 95.11 † 4:4 Miwaanjo jɛnammanj-sebe (Genɛse) 2.2 ‡ 4:5 Gbɛliɛmanj-nalaaɲgu (Psaume) 95.11 § 4:7 Gbɛliɛmanj-nalaaɲgu (Psaume) 95.7

16 Terienḡu faḡgu-na, baa na k̄aalā, yaan̄ i piɛ Diilonḡo-i hujarrentienḡo-i. Diɛ piɛ-yo, u ka ce hujarre yiɛ aa firnu u huḡḡa-i baa-ye aa wein̄ da ma da-ye u kāyā-yiɛ.

5

1 *Diilojigāntaamba yuntienḡo maḡ duḡ hel nelbiliemba h̄alma-na, u maacemma yaa a t̄iɛna tuḡ fa ba maama-i Diilonḡ-h̄umelle-na. U yaa buolaan̄ Diilonḡo-i aa tuḡ p̄ā niip̄anni-i u h̄ā-yo āmbabalma maama-na. 2 Fuḡ fɛɛɛ-i ku bi nuḡl-o Diilonḡ-h̄umelle-na, a ce dumaanḡo-na bamaḡ sa suyaan̄ kuyunḡu aa ta ba pira, u suḡ ba belma. 3 Aa kuḡ nuḡl-on̄ dumaanḡo-na, u saaya u kor Diilonḡo-i baa t̄ammaḡ-k̄unḡu a ce, aa bi kor-o h̄ā banamba-i. 4 Molo siɛ gb̄āa bi sire u fɛɛɛn̄ nuḡ dumaa wuḡ fuḡ Diilojigāntaamba yuntienḡo; Diilonḡo'i h̄āa-nin̄ kufanḡu munyierammu-i ḡaa un̄ h̄āa *Aarō-i baa-mu dumaa. 5 Kuuduḡḡu yaa baa *Kirsa-i, fuḡ fɛɛɛ saa ḡina u fɛɛɛ munyierammu fammu-na, Diilonḡo'i ḡiɛna-yuḡ. U gb̄iɛ-yo wuḡ:

«Mi Biɛḡo yaa nuḡḡo-i,

*muḡm̄ei huḡḡ-ni nyunḡo-i-na.»**

6 Terienḡu nanḡu-na, u tiraa cira:

«ḡ ciɛ ḡigāntien̄ nuḡ a waa ku maacemma-na h̄annin̄ jon̄ Melkisedɛki temma.»†

7 Yesu naa suḡ wuḡ Diilonḡo gb̄āa h̄ū-yo kuliinḡu-na, a ce dumaanḡo-na, un̄ waa h̄iɛma-na, u c̄aarā-yuḡ, gbuu c̄arā-yuḡ baa kaas̄inḡu baa nyinyḡlma. Un̄ hiiriye u fɛɛɛ dumaanḡo-na Diilonḡo yaanḡa-na, Diilonḡo siɛ u c̄arāmma-i‡. 8 Un̄ ḡa naa fiɛ waa Diilonḡ-Biɛḡo, u h̄ūyāa-ma ce s̄ulma-i a nu Diilonḡo nunḡu-i. 9 Un̄ ciɛ u maacemma-i ka hi u fuonḡu-i, ku'i ciɛ bamaḡ nuḡḡ u nunḡu-i hiere, u ciɛ ba Kon̄kortienḡo a kor-ba gbula. 10 A ce dumaanḡo-na Diilonḡo ciɛ-yo ḡigāntaamba yuntienḡo Melkisedɛki temma.

B̄incuḡḡ-niiwuoni

11 Terienḡ daaku-na, nelma b̄oi dii i diɛ wan̄-ma, ḡa na t̄unni sa tiraa ni ye fiɛfiɛ, a ce dumaanḡo-na ma wamma dii kpelle. 12 Na huḡḡu cuḡ h̄ūmel daade-na. Naa naa saaya na suḡ yiɛḡu ta na h̄aalā banamba-i, ḡa namei daana yogo ba saaya ba tiraa h̄aalā-nei Diilonḡ-h̄umelle-i ḡaa na suurii-diɛ fɛlɛmma. Na birii jo nyḡlma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuo b̄incuḡḡ-niiwuoni. 13 Uman̄ duḡ tuḡ m̄as̄un̄ yogo, tonto; u sa suḡ kuman̄ vii baa kuman̄ saa vii. 14 A ne da niiwuoni yaa b̄incuḡḡ-niini-i. Ni wuoma miɛḡ-ba, a ce dumaanḡo-na ba suḡ kuufafaanḡu-i b̄o-ku kuubabalaanḡu-na.

6

1 Terienḡu faḡgu-na, i ka cor Kirsa h̄umelle domman̄-kalaḡo-i a tiɛ k̄ā ku yun̄-terienḡ-nu. Kuu dii ḡaa d̄unḡu tuole ḡiɛna t̄i, i saaya i haaya-kuḡ. I siɛ gb̄āa tiɛ titirre nelduḡḡ daama-i yinni maḡ jon̄ wuḡ na nanna na cil̄babalaḡo-i aa na haa na nanḡa-i Diilonḡo-na. Mafamma waan̄ cor t̄i baa-na. 2 *Batɛmu ba k̄unḡu-i baa a haa ḡ nanḡa-i nuḡmba yunni-na aa c̄arā Diilonḡo-i, ku waan̄ t̄i baa-na. Kuomba siremman̄-k̄unḡu-i baa Diilonḡ un̄ ka ḡɛr nuḡmba yun̄-maama-i dumaa, ku bi waan̄ t̄i baa-na. 3 I ka yan̄ mafamma-i dumaa aa Diilonḡ duḡ siɛ i k̄ā yamma.

4 Nuḡmba maḡ daa Diilonḡo gbagbaama-i, bamaḡ nalāa D̄orwuonḡo pap̄amunḡu-i ne, bamaḡ daa *Diilonḡ-Yalle-i, 5 bamaḡ daa Diilonḡ-nelma fafaanḡu-i, bamaḡ nalāa b̄āanḡu maḡ juḡḡ ku f̄onḡūḡ-i ne 6 aa tiraa bir biɛ ba ānc̄ol̄omma-i cor baa-ma, molo c̄ɛraa u gb̄āa tiraa hiel-ba kuḡ bir dii-ba h̄ūmefafalle-na. Baḡ yaan̄ Diilonḡo-i aa bir suur ba cil̄babalaḡo-na, kuu dii ḡaa ba birii gbu Diilonḡ-Biɛḡo-i *daanḡu-na a h̄ā nuḡmba ta ba nyɛ-yo.

7 Na saa da, diilonḡ duḡ tuḡ d̄āa fafamma, suonḡu maḡ da ku ta ku ce d̄imma-i fafamma ku h̄ā ku taamba-i, ḡ da Diilonḡo firiinu u huḡḡa-i baa suonḡu faḡgu-i. 8 ḡa da ku yan̄ aa

* 5:5 Gbelieman̄-nalāanḡu (Psaume) 2.7 † 5:6 Gbelieman̄-nalāanḡu (Psaume) 110.4 ‡ 5:7 Niɛḡ Like sebɛ-i-na 22.42-43.

ta ku pa huoni baa jukēlŋo u kula, ku pigāan wuɔ sofafaanŋu sɪ, ku siɛ vaaya Diilonŋo ka waasa-kuɔ aa dāamu'i ka caa-ku.

⁹ Mi jēnaan namaa, in feŋ i piiye dumandɛ-i, i suyaa wuɔ namaanŋo-i na biyaa hūmefafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilonŋo saa balan. Nan ciɛ maacemma man hā-yo, ma siɛ gbāa karaanu-yuɔ. Nan kāyān u baamba-i dumaa, ku pigāan wuɔ u maama dɔlnu-nei. ¹¹ I taara na hieronŋo-i na vaa na fɛɛ dumɛi fuɔ ku bālma; ku yaa nan hɪŋ kuman taalunŋu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terienŋu fanŋu-na, baa na dii yelma na fɛɛŋ nuɔ. Diilonŋ uŋ pāa nunŋu man, baman haa ba nanŋa yuɔ aa fɛ ba hōmmu-i ta ba cie-ku, taa na ce ba temma.

Diilonŋ-nupälle

¹³ Diilonŋ u nan pāa nunŋu-i baa *Abiramu-i wuɔ hielaa u niele u fɛɛŋ nuɔ wuɔ u ka ce-ma. Bɪŋkūŋu si dii kuman maaraa Diilonŋo-i u duɔ hiel u niele-i kuɔ, ku'i ciɛ wuɔ hiel u niele-i u fɛɛŋ nuɔ ¹⁴ aa naa cira: «*Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa hā-ni huonŋu bɔi.*»* ¹⁵ Abiramu wuɔ bi fɛ u huonŋa-i tɛna. Uŋ fɛ u huonŋa-i tɛna tuɔ cie dumaanŋo-na, Diilonŋ uŋ pāa nunŋu man baa-yo, wuɔ bi ce-ku hā-yo.

¹⁶ Moloŋ duɔ wan nelma aa tuɔ taara na suɔ wuɔ ninsonŋo, ŋ da u hielaa u niele-i bɪŋkūŋu man maaraa fuɔ fɛɛ-i. ¹⁷ Diilonŋ uŋ pāa nunŋu-i baa baman, uŋ taaran ba suɔ wuɔ ninsonŋo, kɛɛ u siɛ ji bir baa huon-āndaanŋu, ku'i ciɛ u hiel u niele-i u fɛɛŋ nuɔ a haa nupälle-na. ¹⁸ Nelma hāi man daama-na, Diilonŋo siɛ gbāa bir baa huon-āndaanŋu. Uŋ pāa nunŋu-i aa hiel u niele-i u fɛɛŋ nuɔ, u siɛ gbāa ni u saa ce-ma. Terienŋu fanŋu-na, miɛ man gbaraa ji cɪŋ Diilonŋo-na, uŋ'a u ka hā-ye kuman, nel daama dii sireiŋa yiɛ bāmbāale i tiɛ hɪŋ ku taalunŋu-i. ¹⁹ In hɪŋ kuman taalunŋu-i, ku yaa miɛ kollunŋ-gboruonŋu-i. I bilaaya ku yaa yiera Diilonŋ-hūmelle-na. Ku yaa ciɛ i suɔ wuɔ i ka ciɛl kompanŋa-i suur Diilodubilonŋo-na†. ²⁰ Yesu taa yaanŋa yiɛ suur kusuonŋ-nu'i baa i yunninŋ-maama-i. U yaa ciɛ *Diilojigāntaamba yuntienŋo-i a waa ku maacemma-na hōnninŋ jon Melkisedeki temma.

7

Melkisedeki sɪnni-i

¹ Melkisedeki* waa Salɛmu jāmatigi, aa tiraa waa Dɔrwuonŋo jigāntienŋo. *Abiramuŋ kaa ka ce berru-i baa jāmatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tuɔ jo, Melkisedeki wuɔ sire ka jārā-yuɔ a cārā Diilonŋo-i hā-yo. ² Abiramuŋ daa bimbinni man berru-na, wuɔ hā-yo cɪnciel calnumma da-ma-diei niɛ hiere. Melkisedeki yerre yunŋu yaa wuɔ: «*Jāmatigiviinŋo*». A naara kufanŋu-i u waa Salɛmu jāmatigi, ku yunŋu yaa wuɔ Yaafellenŋ-jāmatigi. ³ Molo sa suɔ u to, molo sa suɔ u nyu, molo sa suɔ u bincōinŋo nanŋo. U hommanŋ-maama saa wan terienŋu, u kuliinŋ-maama saa bi wan terienŋu. A ce dumaanŋo-na uu dii ŋaa ninŋ daa Diilonŋ-Bienŋo-i dumaa: U ciɛ *jigāntienŋo a waa ku maacemma-na hōnninŋ jon.

⁴ Nelbuɔ kelkel! Na saa da Abiramu fuɔ man i bincōinŋo, uŋ kaa da niman hiere berru-na, u birii ni cɪnciel calnumma da-ma-diei hā-yo wei? ⁵ A ne da *Levi baamba man jigāntaamba, a saa baa *Moisi *ānjɪnamma-i, ba yaa saaya ba ta ba hūu *Isirahel-baamba nagān-niini cɪnciel calnumma da-ma-diei-i, ŋ siɛ suɔ wuɔ bafamba fɛɛ-i Abiramu hāyēlmba namba'i. ⁶ Melkisedeki saa waa ba horre-na, ŋga Abiramu hāa-yo u bimbinni cɪnciel calnumma da-ma-diei-i aa u cārā Diilonŋo-i hā-yo; fuɔ man Diilonŋo naa pā nunŋu-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuɔ uman maaraa u'i cārāŋ Diilonŋo-i hā uman cɛkūɔ. ⁸ Isirahel-baambaŋ pāŋ ba cɪnciel calnumma-i ba hā Levi baamba man, bafamba ku, a ne da Abiramuŋ pāa a hā uman, uu dii u saa ku ŋaa man waanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na. ⁹ Terienŋu fanŋu-na, i gbāa cira Isirahel-baambaŋ pāŋ ba cɪnciel calnumma-i ba hā Levi man, Abiramuŋ pāa u maama-i a hā Melkisedeki-i Levi fanŋo saa naa hi honŋ yogo

* **6:14** Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebe (Genèse) 22.16-17 † **6:19** Niɛŋ Matie sebe-i-na 27.51 baa Ebire ba sebe-i-na 10.20.

* **7:1** Niɛŋ Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 14.18-20.

nga u p̄aa. ¹⁰ U p̄aa niε niε? Tuonjo-i baa Melkisedeki-i banj daa ba-naa huonju-na, u waa humellenj tuɔ jo, a ce dumaano-na tuononj p̄aa kumanj, u nunju dii-kuɔ.

Kirsa ciε jigantienjo Melkisedeki temma

¹¹ Diilonj unj h̄aa *Isirahel-baamba-i *anjnamma manj, ma yungu waa *Levi baamba jigantesinni yaa nuɔ-i. Kuɔ ba jigantesinni naa hi ni fuonju-i, Diilonjo naa waa hie yanj bafamba-i aa hiel *jigantienjo nanjo Melkisedeki temma? Bafamba manj *Aarɔ baamba. ¹² A ne da jigantesinj da ni hor, fuɔ anjnamma bi hor. ¹³ Inj wanj umanj maama-i, jigantesinj daani vii u yaa-i, u bincuanj-niini s̄i. U bincuanjo nanjo saa sire c̄aa jiganga-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuɔ Itienjo tobaa-ba haayienjo yaa *Yuda-i, *Moisi saa wanj ba jigantesinni-maama dede.

¹⁵ Ku migaanj tiraa kaala dei, jigantie daa Melkisedeki temma, uuduonjo s̄i baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jigantienjo a biε u bincuanj-maama njaa manj ceɗ duma anjnamma-na, njga unj yenj u siε gb̄aa ku, ku yaa ciε-yo jigantienjo-i. ¹⁷ Diilonj-nelma gbaraa-ma wuɔ: «*ŋ ciε jigantienj nuɔ a waa ku maacemma-na honninj jonj Melkisedeki temma.*»†

¹⁸ Terienju fanju-na, Diilonjo gbuyaanu nelma namma anjnamma-na wuɔ yungu si diime; ma siε gb̄aa kāyā nelienjo. ¹⁹ Na saa da, anjnamma saa gb̄aa migaanj weima ma hi ma fuonju-i Diilonjo yufelle-na. Njga fiεfiε-i-na, Diilonjo diyaa-ye humelle manj faa yanj. I haa i nanja-i di yaa nuɔ-i aa t̄ena. Di yaa ciε i gb̄aa piε Diilonjo-i.

²⁰ A naara kufanju-i, Diilonjo p̄aa nunju aa ce Yesu-i jigantienjo. Ma temma saa ce banamba jigantesinni damma-na. ²¹ Njga ma ciε Yesu niini damma-na. Diilonj-nelma gbaraa-ma wuɔ:

«*Itienjo hielaa u niele u ferεnj nuɔ aa u sa ji bir u nunju-i dede.*

U ciεra wuɔ: «Nj ciε jigantienj nuɔ a waa ku maacemma-na honninj jonj.»

²² Terienju fanju-na, Diilonj unj bilaa *tobisifelenni manj baa nelbiliemba-i, Yesu yaa yieraaya baa ni maama-i. ²³ A naara kufanju-i Levi bisalm̄ba huraa ba-naa boi cor jigantesinni-na; umanj duɔ nyugūnj duɔ saa ji waa, unaa hor-o. Ku ciε dumei ba ciinu.

²⁴ Njga Yesu fuɔ dii gbula aa molo sa ji hor-o u jigantesinni-na ²⁵ ku'i bi tiraa ce bamanj piyaan Diilonjo-i fuɔ barguɔ-i-na, u gb̄aa tuɔ kor-ba fafamma. Unj yenj u siε gb̄aa ku, u c̄arā Diilonjo-i u h̄a-ba. ²⁶ Terienju fanju-na, Yesu yaa *Diilojigantaamba yuntienjo manj gb̄iε baa-ye. U huonja kuonj, u saa c̄al, u saa ce āmbabalma. Diilonjo biyaa-yo ka jina u caanj-nu a maa-yo āmbabalmanciraamba-na. ²⁷ Uu si dii njaa *Diilojigantaamba yuntaamba namba-i: Bafamba kor Diilonjo-i yinni manj jonj baa t̄ammanj-niini bafamba ferεnj āmbabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellenj-baamba bi maama-na. A ne da fuɔ p̄aa fuɔ ferεnj kerre yaa-i a kor Diilonjo-i i diei yonj gbula. ²⁸ Anjnammanj ciε bamanj Diilojigantaamba yuntaamba-i, ku nuɔl-ba Diilonj-humelle-na. Njga Diilonj unj hielaa u niele-i u ferεnj nuɔ aa ce umanj Diilojigantaamba yuntienjo-i anjnamma huonju-na, fuɔ ferεnj Biεnj yaa-i. U jigantesinni hii ni fuonju-i aa mumbalm̄mu s̄i-niε.

8

Tobisifelennin-maama

¹ Inj wanj mamanj, mamanj yungu mei, ma yaa daama: Inj waanj *Diilojigantaamba yuntienjo manj maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii t̄ena Diilonjo-i Weimantienjo caanj-nu dii d̄orɔ-i-na ² tuɔ ce u maacemma-i Diilonj-dūnj-kerre-na. Dūnju fanju-i, Itie fuɔ ferε yaa maa-ku; nelbiliemba s̄i.

³ Diilojigantaamba yuntienjo maacemma yaa a tuɔ buol Diilonjo-i aa tuɔ p̄a niipānni-i u h̄a-yo. Terienju fanju-na, fuɔ miε wuonjo bi da kunanju a h̄a Diilonjo-i k̄e. ⁴ Kuɔ uu naa waa h̄iεma-na, uu naa saa gb̄aa ce halle *jigantienjo. Hama-i nuɔ-i? Jigantaamba dii t̄i ta ba p̄a niipānni-i ba h̄a Diilonjo-i a saa baa *anjnamma-i. ⁵ Bamanj dii h̄iεma-na

† 7:17 Gbeliemanj-nalāangju (Psaume) 110.4

bande-i-na, ban ceŋ ba maacemma-i dūngu maŋ nuɔ-i, ku kerre yaa dɔrɔ-i-na. Diilonɔ pigāaŋ *Moisi-i kufanɔu cemma yaa-i. U gbuɔya-yuɔ wuɔ: «*Ne, ce-ku fafamma ŋaa miŋ pigāaŋ-ni ku cemma-i dumaa tānūngu-na.*»* ⁶ Ŋga fiefie-i-na, Diilonɔ uŋ pāa nufeliɔngu maŋ *tobisifɛlenni-na, ku bɔyaa dielā-kūngu-na. Yesu yaa dii i hɔlma-na baa Diilonɔ-i tobisinni fanni cemma-na. Terienɔu fanɔu-na, Diilonɔ hāa miɛ jigāntienɔ-i maacemma maŋ maaraa hiɛmaŋ-jigāntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuɔ tobisidielānni naa fa, Diilonɔ naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Ŋga i daa Itienɔ taa u cāl u baamba-i uŋ piye terienɔu maŋ nuɔ-i wuɔ:

«*Yiingu dii baa yiingu mi ka bel tobisifɛlenni baa *Isirahɛl-baamba-i a naara *Yuda-baamba-i.*

⁹ *Ni siɛ waa niiduɔni baa mi naŋ bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-na aa naa bel nimaŋ baa-ba.*

Ba biɛnaana tobisinni fanni-i ku'i ciɛ mɛi bi ne-ba aa yaŋ-ba.

¹⁰ *Min ka bel tobisinni maŋ baa Isirahɛl-baamba-i biena maŋ juɔŋ, mi ka dii mi anjɛnamma-i ba kusūnni-na, mi ka nyɛgɛŋ-ma ba hɔmmu-na.*

Mi ka waa ba Diilonɔ muɔ aa ba waa mi baamba.

¹¹ *Yungu si dii unaa duɔ ji cira u pigāaŋ unanɔ baa mi sɛnni-i.*

Ba ka suɔ-mi hiere ka saa; a don bisalmba-na ka hel baa bɛncuɔmba-i hiere ba ka suɔ-mi.

¹² *Baŋ cālāa-mi baa mamaŋ,*

mi ka yaŋ ma tɛ, mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔŋga-na.»†

¹³ Diilonɔ uŋ biɛ tobisɛŋ daani-i niifɛlenni, kuu dii ŋaa u ciɛ dielā-niini-i niicɔlɔnni. A ne da biŋkūngu maŋ vāa, ku kā gbuoma-na.

9

Jigāntie buɔra jigāntien-na

¹ Dielā-*tobisinni waa baa ni buolmaŋ-hūmienja baa ni buolmaŋ-terienɔu hiɛma-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadūngu aa karnu ku huɔŋga-i sɔmma hāi. Niŋ suur gbuya kumaŋ, ba taa ba bi-ku Diilonɔ-dūngu. Fitimbaa-ba waa kusuɔŋ-nu'i baa Diilonɔ-buruɔŋ waa taabale maŋ nuɔ-i hiere. ³ Hāalɛŋ-kūngu-i, ba taa ba bi-ku Diilodubilonɔ. ⁴ Wusūnaŋ-igāŋga naŋga waa terienɔu-na, ka waa sɛne-kaŋga, a naara *tobisinniŋ-kporuo-i; baa naa tɛŋ-yo baa sɛne. Kporuo huɔŋga-na, sɛne-bireŋga naŋga waa baa *mani ka huɔŋga-na. *Aarɔ gboruɔngu maŋ naa puu pūlma-i* kuu naa bi waa a naara tobisinniŋ-nelmaŋ nyegāaŋ tāmpɛŋa maŋ nuɔ-i. ⁵ Ba taa ba kūnna tāmma-i kporuo daayo suuluo yaa nuɔ-i ba kor Diilonɔ-i āmbabalma maama-na. Baa naa kul Seribɛbaa-ba† namba jina suuluo dɔrɔ-i-na ba ta ba pigāaŋ wuɔ Diilonɔ dii. Seribɛbaa daaba naa paarnu ba buncɛmmu-i kporuo yudɔrɔ-i-na a cɛnnu-yuɔ. Mii si dii da mi biɛ bimbiŋ daani-i ni yunniŋ da mi waŋ ni maama; ma wammaŋ-huɔŋgu sɛ fiefie-i.

⁶ Kompadūngu waa waan daama temma yaa-i aa *Diilojigāntaamba ta ba suur dudielāngu-na yinni maŋ jon ba ce ba maacemma-i. ⁷ Hāalɛŋ-kūngu-na, ba yuntienɔ yaa taa u suur u diei yon. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuɔ fɛre-i, baa nuɔmba-i, ban cālāa Diilonɔ-i baa mamaŋ hiere, duɔ u suur; u suur baa biŋwuɔŋ-tāmma, ka kor-o.

⁸ Terienɔu fanɔu-na, *Diilonɔ-Yalle pigāaŋ-ye wuɔ mamaŋ taa ma ce kompadudielāngu-na, maŋ taa ma ce huɔŋgu-na, Diilodubilonɔ dumelle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadūŋ

* **8:5** Helmaŋ-sebe (Exode) 25.40 † **8:12** Seremi (Jérémie) 31.31-34 * **9:4** Niɛŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 17.16-25. † **9:5** Seribɛbaa-ba: Ba bi *dɔrɔpuɔrbiemba namba'i dumaŋo-na.

daaku pigāan-ye nelma nyunḡo ku bāanḡu-na. Ku pigāan-ye wuḡ ban pān niipānni man ba hā Diilonḡo-i a naara niikonni-i hiere a saanu baa mamaḡ nyegāan, ni sie gbāa fē ni pātaamba hōmmu-i gbarnu. ¹⁰ Mamaḡ nyegāan, ma pigāan niwuonin-kūḡu yon baa niinyōnnin-kūḡu a naara nelien nuḡ nin saaya ḡ migāan ḡ kūōma-i dumaa Diilonḡo yufelle-na. Nifanni-i daani-i hiere nelbilien-āncemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonḡo duḡ bibirre-mei.

¹¹ Fiefie-i-na, *Kirsa juḡ ji ce *Diilojigāntaamba yuntienḡo, i die da bisin ku fafaanḡu-i. Uḡ ceḡ u jigāntesinni-i kompadūḡu man nuḡ-i, ku maaraa hīemaḡ-kūḡu-i aa tiraa fa yaḡ-ku. Kompadūḡu faḡu-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yunḡu yaa wuḡ hīemaḡ-kūḡu sī.

¹² Kirsa suurii-kuḡ i diei yon. U saa suur ka buol baa kaagbuon-tāmma, u saa bi suur ka buol baa balyun-tāmma. Nga u suurii ka buol baa fuḡ ferēḡ tāmma a kor-e gbula.

¹³ Bamaḡ guḡlaaya ba ferē, ba migāan-ba baa kaagbuon-tāmma, sisḡ balaan-tāmma, da ma'i bi sī naanōnḡ-cuonḡu. ¹⁴ Bimbaan-tāmma da ma gbāa migāan nelienḡo-i migāan daama temma-i, mie in cie guḡyuḡ man, Yesu fuḡ man saa ce kuubabalaanḡu da, aa pā u ferē hā Diilonḡo-i Diilonḡ-yalle barguḡ-i-na, fuḡ tāmma ka hur i balaanḡu-i ka hi hie a migāan i hōmmu-i i tie cāa Diilonḡo-i Cicēlmantienḡo-i?

¹⁵ Ku cie dumēi u jo ji waa i hōlma-na baa Diilonḡo-i tobisifelenni-na. Cālmuo man cie tobisicōlonni-na, Yesu kuu a kor nuḡmba-i cālmuo faḡo-na. A ce dumaanḡo-na, Diilonḡ uḡ bīe bamaḡ duḡ ji hā-ba u ciilunḡu man sa tīeḡ dede, ba ka gbāa da-ku ḡaa uḡ pāa nunḡu-i baa-ba dumaa.

¹⁶ Da ḡ nyegēḡ sebe a pigāan ḡ ciilunḡu calnumma-i, da ḡ saa ku, ku sie gbāa cal.

¹⁷ Da ḡ waa cicēlma yogo, sebe huḡya-maama sie gbāa ce. Da ḡ ku, ku yaa ma suḡ gbāa ce. ¹⁸ Kuuduḡḡu yaa-i baa Diilonḡ-tobisinni-i. Halle dīelā-niini bilaa baa tāmmaḡ-kūḡu.

¹⁹ Kuḡ cie dumaa ku yaa daaku: Diilonḡ uḡ'a ba ta ba wuḡ hūmienḡa man, *Moisi kalaan-ya baa-ba hiere igēna ḡaa aḡ nyegāan dumaa *ānjīnamma-na. Uḡ cie mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuḡ biē ba tāmma-i a guḡl baa hūmma, aa ce kumitedāama a vaa *isopefielu a dii misīrrā ānjīnamman-sebe-i-na aa bi dii misīrrā nuḡmba-na hiere ²⁰ aa cira: «*Diilonḡ uḡ bilaa tobisinni-i baa-na baa tāmmaḡ-niini man, ni tāmma yaa-i.*»†

²¹ Aa naa bi misīrrā kompadūḡu-na baa ku bimbinni-na hiere.

²² A saa baa ānjīnamma-i, ba migāan bimbinni bāi baa tāmma-i. Aa āmbabalma sie gbāa pir ni tāmmaḡ-kūḡu saa ko.

²³ Hīemaḡ-bimbinni migāan migāan daama temma yaa-i baa bimbaan-tāmma, ḡga dōr-niini yaa kirēiḡa-i, nifanni migāan baa tāmma man bōyaa bimbaan-tāmma-na.

²⁴ Bige-i cie mi waḡ-ma dumaanḡo-na? Ku yunḡu yaa daaku, nelbiliemban maa Diilonḡ-dūḡu man, Kirsa saa suur kufanḡu-na, u suurii Diilonḡ-dūḡ-kerre yaa nuḡ-i dōrō-i-na, ka waa u caan-nu tuḡ waḡ i yun-maama-i baa-yo. ²⁵ Aa tobisicōlonni-na, belle belle, Diilojigāntaamba yuntienḡo suur Diilodubilonḡo-na baa bīḡwuon-tāmma ka kor Diilonḡo-i.

Nga Kirsa suurii a ka pā fuḡ ferēḡ kerre yaa-i i diei yon a hā Diilonḡo-i. ²⁶ Die i ne miwaanḡon duḡon dii huḡḡu-na ji hi baa nyunḡo, kuḡ uu naa u pā u ferē ku yu niele, uu naa mulien bāi dē! Nga u juḡ i diei yon gbula miwaanḡo timman-huḡḡ daaku-na, a ji ce u ferē tāmmaḡ-kūḡu duḡ gbuonu āmbabalma-i.

²⁷ Nelien nuḡ ḡ ku i diei yon a kā Diilonḡo ka yuu-ni. ²⁸ Kuuduḡḡu yaa baa Kirsa-i, u cie u ferē tāmmaḡ-kūḡu a hā Diilonḡo-i i diei yon a pir nuḡmba āmbabalma-i. U ka bir jo. Duḡ jo gboluonḡu faḡu-na, u sa ji pir āmbabalma, u ji kor bamaḡ ciyaaḡ u duḡ ji kor-ba.

10

¹ *Anjīnamma cie ta ma pigāan bisin ku fafaanḡu yalle yaa yon; ḡga ma'i sī fafaanḡu faḡu ferē-i. A ce dumaanḡo-na, bamaḡ kuraan Diilonḡo-i baa tāmmaḡ-niini-i bienanḡ jon, tāmmaḡ-niini fanni cēraa ni gbāa migāan-ba ba hi ba fuonḡu-i Diilonḡo yufelle-na. ² Kuḡ

† 9:20 Helman-sebe (Exode) 24.3-8

nii na'a ni ka gbãa, nii naa pir ba cãlmuo-i bei i diei gbula aa ba sie tiraa nunu-yuo. A ce dumaano-na dii yiinaa baa naa hiel ba nanga buolma-na. ³ Na saa da, belle belle, buoln daama ce nuamba ambabalma maama ta ma tɛnu-bei. ⁴ Hama-i nuo-i? Baln-tamma-i baa kaagbolaan-tamma sie gbãa pir nelieno ambabalma-i halan-ma u yungu-na. ⁵ Ku'i cie Kirsan taa u jo hɛma-na, u gbɛ Diilonjo-i wuo:

«Ŋ ciera ŋ sa taara tammaŋ-kũngu baa bĩnkũpãngu.

Nga ŋ hãa-mi kũma mi da mi bir-ma hã-ni.

⁶ *Ban koŋ tammaŋ-niini maŋ aa kukul-ni, ni maama sa dɔlnu-nie, ambabalman-tammaŋ-kũngu-i maaduoma.*

⁷ *Ku'i cie mi cira:*

Diilo, muɔmei daami!

Mi juo da mi ji ce niŋ taaran kuman,

*ŋaa maŋ nyegãan dumaa mi kũngu-na Diilon-nelma-na.»**

⁸ Uŋ puurii u nuŋgu-i, neldielamma maŋ juo, ma yaa daama: *«Ŋ ciera ŋ sa taara tammaŋ-kũngu baa bĩnkũpãngu, ŋ sa taara ban koŋ tammaŋ-niini maŋ aa kukul-ni, ŋ sa bi taara ambabalman-niini-i, keɛ ni sa dɔlnu-nie.»* A ne da añjɛnamma yaa juo baa niipãn daani-i hiere.

⁹ Aa tiraa cira: *«Muɔmei daami, mi juo da mi ji ce niŋ taaran kuman.»*

Ku pigãan wuo u huraa ancencolomma-i baa maafelamma. ¹⁰ Diilon ŋ taa u taara kuman, Yesu-Kirsa cie ku yaa-i. U pãa u fɛɛ i diei yoŋ gbula tammaŋ-kũn temma, a pir i ambabalma-i.

¹¹ Yinni maŋ joŋ Diilojigãntaamba kã ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diilonjo-i korduŋ daama yaa-i baa tammaŋ-niini, a ne da tammaŋ-niini ceraa ni gbãa pir nelien ambabalma. ¹² Nga *Kirsa pãa u fɛɛ i diei yoŋ a pir nuamba ambabalma-i aa kã ka tɛna Diilonjo caan-nu gbula ¹³ tuo cie Diilonjo duo mal u bigãarãamba-i hã u ce u bãangu-i bei. ¹⁴ A ce dumaano-na, ŋ pirii bamaŋ ambabalma-i, u pãa u fɛɛ-i diei yoŋ a migãan-ba ba hi ba fuoŋgu-i gbula. ¹⁵ *Diilon-Yalle bi waan ma yaa-i wuo:

¹⁶ *«Itieno ciera:*

*«Miŋ ka bel *tobisɛnni maŋ baa-ba biena maŋ juoŋ,*

mi ka dii mi añjɛnamma-i ba hɔmmu-na,

mi ka nyegɛŋ-ma ba kusɛnni-na.»

¹⁷ Aa tiraa cira:

«Mi ka hiel ba ambabalma-i mi huŋga-na

baa ba cãlmuo-i hiere.»†

¹⁸ Da ku Diilonjo hielaa i ambabalma-i u huŋga-na, yun haku-i dii ŋ ka tiraa pã kuupãngu da ŋ hur-ma?

Yaan i pie Diilonjo-i baa huŋga diei

¹⁹ Terienŋu fanŋu-na, tobiŋ namaa, Yesu tamma cie i suo wuo i ka gbãa tie suur Diilodubilonjo-na. ²⁰ U pãa u fɛɛ tammaŋ-kũn temma, a taalnu kompaŋga maŋ waa Diilodubilonjo dumelle yaanŋa-na a puure hũmefelende hã-ye. Hũmelle fande yaa cicɛlman-hũmelle-i. ²¹ A ce dumaano-na, *Diilojigãntaamba yuntieno maŋ dii baa-ye Diilon-dũngu yungu-na, u temma si dii. ²² Terienŋu fanŋu-na, i ambabalma añjɛguoman hilaa i hɔmmu-na aa i ce koŋ, yaan i pie Diilonjo-i baa huŋga diei aa i gbu i haa i nanga yuo ku haama. ²³ U sa pã nuŋgu aa ji bir baa huon-ãndaangu, a ce dumaano-na, in faran i ne kuman aa tie wan ku maama, yaan i nyaar-kuo kpelle. ²⁴ Yaan i tie kãyã i-naa i dii sireiŋa i-naa nuo nelnyulmu cemma-na baa añfafamma bi cemma-na. ²⁵ Baa na yan i tie bir i tigiimambaa-ba-na ŋaa banambaŋ miɛn-kuo dumaa. Aa ji tiraa da nan daa Itieno jomma pie ma jo de-i-na, yaan aa i tie dii sireiŋa i-naa nuo.

* **10:7** Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 40.7-9 † **10:17** Seremi (Jérémie) 31.33-34

²⁶ Na saa da, in̄ suyaa ninsoŋo-i, diε suuye i yufieŋa-i aa cor tie ce kuubabalaan̄gu-i, tãmmaŋ-kũŋgu nan̄gu si dii kumaŋ gbãa pir i ãmbabalma-i. ²⁷ Diε suuye i yufieŋa-i, kumaŋ t̄iyãa ku yaa daaku: I t̄iena baa hotiele-i i tie cie ḡeŋgeryiinḡu-i baa d̄aŋgb̄oŋguŋgu maŋ ka wuo Diiloŋo bigãaraãamba-i.

²⁸ Uman̄ duo cãl *Moisi *ãnj̄inamma-i, aa nuamba hãi sis̄o ba siei da-yo aa waŋ-ma, hujarre si dii-kuo; ba ko kutieŋo-i. ²⁹ Terieŋgu fan̄gu-na, uman̄ duo saa dii Diiloŋ-Bieŋo nuŋgu-i, uman̄ duo saa kãŋ *tobis̄inn̄iŋ-tãmma maŋ pirii u ãmbabalma-i, uman̄ duo tuo bīena *Diiloŋ-Yalle yerre-i, ŋ sie suo wuo di yaa pigãaŋ-yeŋ Diiloŋo hujarre-i, fuo kũŋgu ka waa nie? Ku sie balan̄ yaŋ uman̄ cãlãa ãnj̄inamma-i wei? ³⁰ Uman̄ ciera:

«Muom̄ei ka suu s̄olaan̄gu-i;

muom̄ei ka pã nelieŋo nelieŋo baa uŋ cie kumaŋ.»

Ma s̄i i suo kutieŋo-i ke? U yaa Diiloŋo-i. U tiraa cira wuo:

«Itieŋo ka ce u baamba ãndaan̄gu-i.» †

³¹ Diiloŋo-i Cic̄lmantieŋo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuo de!

³² Yaan̄ aa na ne kumaŋ curaa: Nan̄ hilaa kukulma-na, ku domma-na mul̄ieŋ hama-i saa haa-nei? Nga ma saa gbãa j̄inya-nei. ³³ Na h̄olma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba kp̄ãnc̄oŋḡuo nuamba-na. Bamaŋ naa t̄ie, ba saa nanna ban̄ ceŋ bamaŋ kp̄ãnc̄oŋḡuo-i; ba taa ba kãyã-bei. ³⁴ Na siyaa mul̄ieŋ baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba h̄uu na nagãŋ-niini-i ni maama saa jaŋ-na, aa suo kerre wuo b̄imb̄ifafanni nanni dii baa-na a yaŋ ban̄ h̄uyãa nimaŋ aa ni sa ji kã terieŋgu.

³⁵ Terieŋgu fan̄gu-na, nan̄ daa holle maŋ dii ku domma-na, baa na yaŋ di korra-nei, ku yaa Diiloŋo ka pã-na boi. ³⁶ Vaan̄ na fere na ta na ce Diiloŋ uŋ taaran̄ kumaŋ a gbãa da na da uŋ pãa nuŋgu maŋ. ³⁷ Na saa da, ma nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuo:

«Ku saa maa, ku t̄iyãa celle

aa uman̄ saaya u jo, u jo.

U sie vaaya.

³⁸ Uman̄ vii mi h̄umelle-na, uŋ haa u nan̄ga-i mie, u ka kor,

ŋga duo nanna h̄umelle-i, ku sie doŋnu-mie baa-yo.» §

³⁹ Bamaŋ naana h̄umelle-i aa ta ba kã da ba ka balla, mie ii si dii baa-ba. Nga bamaŋ h̄uyãa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagãhaalen̄-maama

¹ A haa ŋ nan̄ga-i Diiloŋo-na ku yun̄gu yaa wuo nin̄ h̄iŋ kumaŋ taalun̄gu-i, ŋ suyaa wuo ŋ ka da-ku, ku bi pigãaŋ wuo nin̄'a ŋ sa da kumaŋ baa ŋ yufelle, ŋ suyaa wuo kuu dii. ² Yiinataamba naa haa ba nan̄ga Diiloŋo-na ku'i cie Diiloŋo gb̄elieŋ-ba.

³ I haa i nan̄ga Diiloŋo-na ku'i cie i suo wuo Diiloŋo hielaa miwaan̄o-i baa u nuŋ-ãndaan̄gu yon̄, a ce dumaan̄o-na in̄ dan̄ nimaŋ hierie baa i yufieŋa-i ni hilaa in̄'a i sa da kumaŋ baa i yufieŋa yaa nuo-i.

⁴ Abel̄ naa haa u nan̄ga Diiloŋo-na ku'i cie u pã b̄iŋk̄ufafaan̄gu hã Diiloŋo-i a yaŋ Kayine-i*. Uŋ ŋa naa haa u nan̄ga Diiloŋo-na, ku'i cie Diiloŋo gb̄elieŋ-yo wuo u vii aa cira u niip̄anni doŋaanu-yuo. Abel̄ŋ haa u nan̄ga-i Diiloŋo-na, uŋ fie ku, u nelma dii-ye h̄umefafalle-na yogo.

⁵ En̄oki naa haa u nan̄ga Diiloŋo-na ku'i cie Diiloŋo biε-yo ka j̄ina u caan̄-nu u saa yaŋ u ku†. Ba juo'a ba ne naa-yo; molon̄ yufelle saa ji tiraa haa-yuo. Aa u suo duo ta, Diiloŋo naa

† 10:30 An̄j̄inamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 32.35-36 § 10:38 Abakuke (Habaquq) 2.3,4 * 11:4 Nieŋ Miwaan̄o j̄inamman̄-sebe-i-na (Genèse) 4.3-10. † 11:5 Nieŋ Miwaan̄o j̄inamman̄-sebe-i-na (Genèse) 5.21-24.

wan̄-ma wuɔ u kũngu dɔlaanu-yuɔ. ⁶ Da ŋ saa haa ŋ nan̄ga-i Diilon̄o-na, ku siɛ gb̄aa dɔlnu-yuɔ baa-ni. Uman̄ piyaan̄ Diilon̄o-i, u saaya u hũu-ma wuɔ Diilon̄o dii, aa u p̄a baman̄ taaraayan̄-yuɔ.

⁷ *Nowe naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ Diilon̄ un̄ gbuɔya-yuɔ baa maman̄, u hũu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuɔ Diilon̄o nun̄gu-i aa ce begubuɔ-i a suur baa u dumellen̄-baamba-i hiere hũmma saa da wuo-ba. Un̄ ciɛ mafamma-i u piḡaan̄ wuɔ maman̄ daa banamba-i ba'i taaraaya-mɛi. Aa un̄ haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ u ce nelviin̄o Diilon̄o wulaa.†

⁸ *Abiramu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ u nu u nun̄gu-i aa hũu-ma hel ba nelle-na ta tuɔ k̄a Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu-i baa-yo wuɔ u ka h̄a-yo nelle man̄; a ne da u saa tuɔ suɔ di saan̄gu. ⁹ Uu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ un̄ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka h̄a-yo nelle man̄ u k̄a ka t̄ɛna-diɛ ŋaa nerien̄o tuɔ cɔ kompadũn̄-nu. *Isaki-i baa *Yakɔbu-i, ba bi waa kompadũnni yaa nuɔ-i aa nuduɔngu yaa bi p̄aa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilon̄ un̄ fuu nelle man̄ aa ma-de u fɛɛ, dũnni yieraaya dɛi, Abiramu yufelle waa di yaa nuɔ-i.

¹¹ Sara waa cɛnyɛin̄o, ŋga uu naa bi haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ u gb̄aa duɔ da bilon̄o; ŋ siɛ suɔ wuɔ uu naa cor bilodalle-i gbuu maa. Uu naa suɔ wuɔ uman̄ p̄aa nun̄gu-i baa-yo wuɔ u ka da bilon̄o u siɛ gb̄aa t̄aal-o, ku'i ciɛ ma bi dɔl-o. ¹² Ku ciɛ dumɛi bibien̄o diei hon̄ a dii h̄ɛma yu a ne da uu naa tuɔ yii baa u yun̄gu. U huon̄gu ciinu ŋaa nin̄ daa mɔɛŋa-i dumaa dɔrɔ-i-na; molo siɛ gb̄aa k̄an̄-ku.§

¹³ Baman̄ bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba nan̄ga Diilon̄o-na ji ku. Diilon̄ un̄ p̄aa nun̄gu man̄, ba saa hi-ku; ŋga ba faara da-ku yaa-i a ce ba h̄ammu gbuu fɛ baa-ku. Bafamba fɛɛ waan̄-ma wuɔ bafamba-i hũncortaamba, bafamba munt̄ɛnammu s̄i h̄ɛma-i. ¹⁴ Baman̄ piyen̄ dumaan̄o-na, ku piḡaan̄ wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Ban̄ hilaa diman̄ nuɔ-i, kuɔ di kũma naa bel-ba, baa naa gb̄aa bir k̄a-diɛ. ¹⁶ Ŋga ba taa ba taara diman̄ faa yan̄ difande-i. Ba taa ba taara dɔrnelle. Ku'i ciɛ Diilon̄o siɛ ba ta ba b̄i-yo ba Diilon̄o. Na saa da, u miḡaan̄ terien̄gu h̄a-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ Diilon̄ un̄ fiɛ ce-yo ne wuɔ u p̄a Isaki-i h̄a-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ p̄a u bɛduɔla-i h̄a Diilon̄o-i. ¹⁸ A ne da Diilon̄o naa p̄a nun̄gu baa-yo wuɔ: «*Isaki yaa ka h̄a-ni huon̄gu.*»* ¹⁹ Abiramu naa suɔ wuɔ Isaki duɔ fiɛ ku, Diilon̄o ka gb̄aa sire-yuɔ, ku'i ciɛ Diilon̄o bir u biɛn̄o-i h̄a-yo. Nel daama ciɛ āntiḡama.

²⁰ Isaki naa bi haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ u c̄ar̄a-yuɔ h̄a Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bis̄inuɔ maama-na.† ²¹ Yakɔbu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ un̄ juɔ tuɔ yii duɔ ku u c̄ar̄a-yuɔ h̄a Yosɛfu bɛpuɔmba-i ba yun̄nin̄ aa yiiye u bũɔle-i a dũuna jaal Diilon̄o-i.‡

²² Yosɛfu naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ un̄ juɔ piɛ kuliin̄gu huon̄gu man̄ nuɔ-i, u wan̄-ma wuɔ *Isirahel-baamba ka hel Esipi-i-na aa piḡaan̄ ban̄ saaya ba ce kuman̄ baa u kogonni-i.§

²³ *Moisi b̄incuɔmba naa haa ba nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ ban̄ huon̄-yo ba fuo-yo u ce caamba siɛi. Baa naa da u faa cor a ce ba saa k̄an̄ j̄amatigi āndaan̄gu-i.*

²⁴ Moisi naa haa u nan̄ga Diilon̄o-na ku'i ciɛ u yaan̄gan̄ juɔ c̄a u yagar wuɔ ba baa b̄i-yo j̄amatigi h̄aayɛl̄n̄o. ²⁵ U niɛ fiisaan̄gu-i aa yan̄-ku; wuɔ fiisaan̄gu man̄ ban̄ ceŋ-kun̄ āmbabalma h̄alma-na ku sa cɔ; aa h̄ir̄a u kũma-i ka mul̄ɛn̄ baa Diilon̄-baamba-i. ²⁶ Uu naa ne da da ŋ h̄ir̄a tuos̄inni-i *Kon̄kortien̄o man̄ ka jo u temma-i, kuu dii baa yun̄gu a yan̄ weis̄inni-i hiere Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilon̄ un̄ ka p̄a-yo baa kuman̄.

† **11:7** Niɛn̄ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Genɛsɛ) 6–9. § **11:12** Niɛn̄ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Genɛsɛ) 22.17. * **11:18** Miwaan̄o j̄namman̄-sebe (Genɛsɛ) 21.12 † **11:20** Niɛn̄ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Genɛsɛ) 27.28-29,39-40. ‡ **11:21** Niɛn̄ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Genɛsɛ) 48.1-20; 47.31. § **11:22** Niɛn̄ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Genɛsɛ) 50.24-25 baa Helman̄-sebe-i-na (Exode) 13.19. * **11:23** Ba gb̄ɛ Esipi j̄amatigi man̄ naa ciɛra ba ko bis̄almba-i. Niɛn̄ Helman̄-sebe-i-na (Exode) 1.8-22.

²⁷ Moisi naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u hel Esipi-i-na u saa kãɗ jãmatigi hɔdulle-i. U nyaarãa ɗaa u da Diilonɗo-i baa u yufelle. ²⁸ Uu naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u ce *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu-i. U ciɛ Isirahel-baamba hure tãmma ba dumien-yammuna wuɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɗo man kuɗɗ nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor, u baa ko Isirahel-baamba bepuɔmba-i.†

²⁹ Isirahel-baamba naa haa ba nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ hũmma taal sɔmma hãi dãmmaɗ-nuoradãama-i-na‡ aa ba wuɔ cor terkuraan-nu. Esipitaan ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hũmma wuo-ba.

³⁰ Isirahel-baamba naa haa ba nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ ba nu u nunɗu-i aa wuɔ ciilã Yeriko-i yinni niediei. Niehãi yiinɗu-na nelle-koko wuɔ cii.

³¹ Araabu man waa saasorcienɗo-i uu naa haa u nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u har Isirahel-baamba man naa juɔ da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanɗo-na ba saa ko-yo baa baman saa ta ba nu Diilonɗo nunɗu-i.§

³² Mi tiraa wan wuɔ niɛ? Mi siɛ da mi fɛrɛ a piiye Sedeɔ maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samusɔ maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samiel maama-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba bi maama-i.* ³³ Ban haa ba nanɗa Diilonɗo-na, ba ciɛ berru-i a hũu jãmalãbaa bɔi. Ba wuɔyaa hũmelle aa Diilonɗ uɗ pãa nunɗu man baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba nunni-i. ³⁴ Ba diyaa-ba dãamu-na ɗa bɪɲkũɗu saa ce-ba. Ba kuraa jigãɗa-na. Fɔɗɗũ saa waa-bei, ɗa Diilonɗ diyaa fɔɗɗũ bei. Ba ciɛ nanɗarbabaa berru-na. Ba duɔnya nileiɗa bɔi sorosibaa ba gbar. ³⁵ Caamba namba naa haa ba nanɗa Diilonɗo-na ku'i ciɛ u sire ba kuomba-i hã-ba.

Ba muyaa nuɔmba namba ko-ba wuɔ ba ciɛ niɛ ta ba wuɔ Diilonɗ-hũmelle-i. Kuɔ baa naa ciina-diɛ baa naa gbãa yan-ba, ɗa ba yagaraa kufanɗu-i wuɔ da ba ku, Diilonɗo ka sire-bei ba ta ba ce ba bãanɗu-i baa-yo. ³⁶ Ba bi nyiɛ banamba sũlma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso. ³⁷ Ba naanɗ banamba baa tãmpɪɛɗa ko-ba. Ba karaanu banamba sɔmma hãi, aa fɔ banamba baa jigãmmu ko-ba. Muncɔmmu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuɔra ba bɪɲ. Ba taa ba hɪ cãani. Bɪɲkũɗu saa waa baa-ba. Nuɔmba mulãan-ba aa ce-ba sũlma. ³⁸ Miwaanɗo saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuɔra ba bɪɲ hɪɛɗ-nu, tãnni-na aa ta ba cɔ fonnɪɗ.

³⁹ Bamanɗ bafamba-i daaba-i hiere, Diilonɗo gbɛlaan-ba wuɔ ba haa ba nanɗa yuɔ, a ne da uɗ pãa nunɗu man, ba saa da-ku. ⁴⁰ Bige-i ciɛ ba saa da-ku? Diilonɗo niɛ da miɛ diɛ hi i fuonɗu-i baa bafamba-i hiere kuuduɗɗu aa da-ku, ku yaa bɔyaa. U saa tuɔ taara bafamba da-ku miɛ i yaan-na ku'i ciɛ.

12

Yaan i hɪrã i kũɔma-i

¹ Terienɗu fanɗu-na, nelpɔɗɗu man siire wuɔ Diilonɗ-hũmelle-i daaku-i, ku taa i yaan-na ta ku pigãan-ye hũmelle-i. A ce dumaanɗo-na, kumanɗ bilaayan-yiɛ i sa gbã i kã yamma Diilonɗ-hũmelle-na, yaan i hiel i nanɗa kuɔ. Ambabalma man sɔgɔlaanɗu i gbeini-na fɛu, yaan i yan-ma aa i vaa i fɛrɛ baa gbarunɗu man dii i gbeini-na. ² Yaan i tiɛ ne Yesu yaa-i. U yaa ciɛ i haa i nanɗa-i yuɔ aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuonɗu-i. U hɪrã kuliinɗu-i *daanɗu-na, u saa ne ku senserre-i. Hɔfɛlle man taa di ciɛ-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiɛfiɛ-i-na, uu dii tɛna Diilonɗo caan-nu.

† **11:28** Niɛɗ Helman-sebe-i-na (Exode) 12.1-30. ‡ **11:29** Niɛɗ Helman-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Pɔpuɔr. 7.36.

§ **11:31** Niɛɗ Yosuwe sebe-i-na (Josué) 2. * **11:32** Sedeɔ: Niɛɗ u kũɗu-i Gɛɗgertaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Niɛɗ u kũɗu-i Gɛɗgertaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samusɔ: Niɛɗ u kũɗu-i Gɛɗgertaamba sebe-i-na (Juges) 14-16. Yefite: Niɛɗ u kũɗu-i Gɛɗgertaamba sebe-i-na (Juges) 11. *Davidi: Niɛɗ u kũɗu-i Samiel sebedɛlãɗo-na (1 Samuel) 17.23-51. *Samiel: Niɛɗ u kũɗu-i Samiel sebedɛlãɗo-na (1 Samuel) 7.9-11.

³ Niɛŋ uŋ hīɛrā nelbabalaamba bigāaru-i dumaa, ku yaa kūōkaralle siɛ ta di muliɛŋ-na. ⁴ Naŋ yeŋ malunŋu maŋ nuō-i baa āmbabalma-i, unaa saa tīɛ-maŋ yogo do! ⁵ Aa Diilonŋ uŋ dii sireiŋa maŋ nei wuō u bisālŋ namaa, sireiŋa faŋa maama karaanu-nei wei? Ma nyegāaŋ wuō:

«Mi biɛ, Itienŋ duō kaya ŋ yunŋu-i mamaŋ nuō-i, baa biɛ-ma ānsəsɔmma.

Duō nuola-niɛ, baa yaŋ ŋ kūōma kara.

⁶ Umanŋ maama-i dālaanunŋ Itienŋo-i, u dii u yaa-i hūmefafalle-na.

Uŋ bīŋ umanŋ u biɛŋo, u muo u yaa-i.»*

⁷ Taa na hīrā muliɛma-i, Diilonŋo dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumɛi baa u bisālm̄ba-i. Namaa daa bisālāaŋ hayo-i dii aa u to sa nuola-yuō? ⁸ Diilonŋo nuola u bisālm̄ba-i hiere. Duō yaŋ namaaŋo-i u sa nuola-nei, na saaya na suō wuō u bisālŋ-kirɛiŋ namaa sī; na to dii u deŋ.

⁹ Tonaamba dii baa-ye hīɛma-na bande-i-na ta ba nuola-yiɛ aa i tiɛ kāŋ-ba. Ku ce niɛ i siɛ nu i To maŋ dɔrɔ-i-na u nuŋgu-i aa da cicɛlma maŋ sa tīɛŋ dede-i? ¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yiɛ a saanu baa kuŋ dālaanu bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa hīɛma-na bande yonŋ. A ne da Diilonŋo ne miɛ fafaanŋu'i aa tuō nuola-yiɛ i diɛ bir fuō birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-niɛ, baŋ nuolaŋ-niɛ huonŋu maŋ nuō-i ku sa dɔlnu-niɛ, ku bir yaŋ aa ta ku jaŋ-ni. Nga da ŋ siɛ ba nuola-niɛ, ku huonŋu jo baa viisinni baa yaafɛlle.

¹² Terienŋu faŋgu-na, baa na yaŋ na kūōma kara. ¹³ Biyaanŋ hūmefafalle ku yaa bamaŋ gbɛini-i nuyāanu ku ka ta ku buō-bei ku kā, ku siɛ hor-bei.†

Angbuyamma

¹⁴ Gbāaŋ kpelle na ta na dɔl nuōmba-i hiere aa na yaŋ Diilonŋo bir-na u birma. Uman duō saa yaŋ Diilonŋo bir-o, u siɛ gbāa da Itienŋo yufelle. ¹⁵ Bilaanŋ na fɛɛ unanŋ nuō ŋ baa ji ciina Diilonŋo hujarre-i. Baa na yaŋ cɛiŋ-purru da unanŋ-na na hɔlma-na a ji tuō celienŋ banamba-i baa u balaanŋu-i. ¹⁶ Molo baa ji dii u nanŋa bīŋwosinni-na, molo baa bi bel Diilonŋ-bīŋkūŋgu nanŋu baa u nanyuonŋu Esawu temma-i: Esawu huraa u bɛpolsinni-i baa jukalaanŋu. ¹⁷ Na suyaa wuō ku huonŋu-na u juō tuō taara tuonŋo cārā Diilonŋo-i hā-yo bɛpuōmba namba temma, nga tuonŋo saa hūu-ma. Uŋ fiɛ kaal cārā-yuō ma saa dɔl-o.‡

¹⁸ Namaaŋo-i nanŋ piyaa Diilonŋo-i dumaa, kuuduonŋu sī baa *Isirahel-baamba-i. Bafamba kāa tānunŋ-nu. Ba daa dāamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nanŋ temma tānunŋu-na. ¹⁹ Ba nuō yerre buu, aa bi nu molo piye da gbagaga. Ba cārā kutienŋo-i wuō u baa tiraa u piye baa-ba. ²⁰ Uŋ waanŋ mamaŋ, ma saa ta ma du deɪ ba tūnni-na ku'i ciɛ. U gbīɛ-ba wuō: «Umanŋ duō yiɛya tānunŋ daaku-i, halle da ku fiɛ waa bīŋwuonŋo, na nanŋ kutienŋo-i baa tāmpīɛŋa na ko-yo.»§ ²¹ Nelma maŋ ciɛ tānunŋu-na*, maa naa silaa ta ma nyɛŋ kūōma ma cor, a ce *Moisi fuō fɛɛ u cira: «Korma ciɛ mi kūōma gbuu ta ma nyɛŋ!»†

²² Nga kuuduonŋu sī baa namaaŋo-i. Namaa na kāa *Sinyō-tānunŋ-nu, na kāa Cicɛlmantienŋo nelle yaa nuō-i; *Yerusalemu maŋ dɔrɔ-i-na, na kāa u yaa nuō-i. *Dɔrɔpɔrɔbiemba dii u yufelle ta ba ce ba bāanŋu-i. ²³ Namaaŋo-i, na suurii Diilonŋ-bɛpuōmba-na. Ba yirɛiŋa nyegāaŋ dɔrɔ-i-na. Na piyaa Diilonŋo-i, u yaa nelbiliemba-i hiere ba gɛŋgertienŋo-i. Na suurii nelviimba-na. Ba yaa hii ba fuonŋu-i Diilonŋ-terienŋu-na. ²⁴ Namaaŋo-i, na piyaa Yesu maŋ *tobisifɛlenni yaanŋa-na. U yaa kuu kūnna u tām̄ma-i. U tām̄ma kāayā-yiɛ a yaŋ Abɛl maama-i.‡ ²⁵ Terienŋu faŋgu-na, bilaanŋ na fɛɛ! Baa na yagar wuō na siɛ nu umanŋ piyenŋ baa-na u nelma-i. Umanŋ taa u piye baa Isirahel-baamba-i hīɛma-na bande-i-na, bamaŋ naa yagar wuō ba siɛ nu u nelma-i, ba saa gbāa

* 12:6 Bīncuonŋ-nelmaŋ-sebe (Proverbes) 3.11-12 † 12:13 Isayi (Ésaïe) 35.3 ‡ 12:17 Niɛŋ Miwaanŋo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40. § 12:20 Helmaŋ-sebe (Exode) 19.12-13 * 12:21 Niɛŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 19–20 baa Anjīnamma tiyemmanŋ-sebe-i-na (Deutéronome) 4–5. † 12:21 Niɛŋ Anjīnamma tiyemmanŋ-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19. ‡ 12:24 Yesu kuliŋgu ciɛ i suō hujarre-i a ne da Abɛl kūŋgu taa ku taara solaanŋu.

kor yaahuolo-na. Uman piiyen baa miɛŋo-i, un yen dɔrɔ, diɛ saa nu u nungu-i, i ka ce niɛ gbāa kor-yuɔ? ²⁶ U piye dede fuɔ hɛma sagalla§; ŋga fiɛfiɛ-i-na, u pāa nungu baa-ye wuɔ: «*Mi ka tiraa sagalla hɛma-i i diei baa dɔrɔ-i naara.*»* ²⁷ Un waan mafamma-i, ku pigāan wuɔ ku yiingu-na, un hielaa bimbinni man hiere, ni ka biɛna halan aa yan niman siɛ gbāa biɛna.

²⁸ In ka ce i bāangu-i nelle man nuɔ-i, di siɛ gbāa biɛna. Teriengu fanngu-na, yaan i tiɛ ce Diilonjo-i kasi saa da-yo. I tiɛ cāa-yo aa i tiɛ jaal-o kuɔ dolaanu-yuɔ dumaa. I tiɛ dii u nungu-i aa i tiɛ kālā-yuɔ. ²⁹ Ni ma'i sɪ u ce ŋaa dāamu.†

13

Kuman dolaanun Diilonjo-i

¹ Namaanjo-i, yaan na maama cor ta ma dɔlnu ma-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa. ² Baa na yagar niraamba harma na dumienja-na. Na saa da, banamba tiyāa niraamba harma-na, a ji har *dɔrɔpɔrɔbiɛmba aa ba saa suɔ. ³ Yaan baman dii kaso-i-na ba maama ta ma tiɛnu-nɛi; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nan yen tammaŋ-nuɔŋ namaa, baa na yan ban cen baman sɪlma-i ba maama karaanu-nɛi.

⁴ Neliɛŋo neliɛŋo, u saaya u tuɔ kɔŋ ansorre-i aa baman dii ansorre-na ba vii baa baa, ni ma'i sɪ, baman ciɛŋ saasorsinni-i baa *fuocesinni-i Diilonjo ka gān baa-ba.

⁵ Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanga nɛi. Yaan na nagān-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuɔ fɛrɛ ciɛra wuɔ:

«*Mi siɛ yan-ni ŋ diei,*

Mi siɛ nanna-niɛ gbula.»*

⁶ Teriengu fanngu-na, neliɛŋo neliɛŋo, u gbāa da holle cira:

«*Itiɛŋo yaa kāayān muɔ;*

mi siɛ kālā bɪŋkūŋgu

Nelbilo fuɔ gbāa ce bige-i miɛ?»†

⁷ Na yaataamba man siire wan Diilon-nelma-i baa-na, baa na yan ba maama karaanu-nɛi. Niɛŋ ban siire haa ba nannga-i Diilonjo-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

⁸ Yesu-Kirsan waa dumaa cicuɔŋgu-na, uu dii dumɛi nyunngo-i-na, aa u ka bi tiɛ dumɛi yinni man jon. ⁹ Baa na yan ba hel baa nelma yanga nannga a ji pira-nɛi miɛ hūmelle-na. Baa na yan ba cu na yammu-i baa niwuonin-maama. Na saa da, ku saaya Diilon-hujarre yaa ce neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga tiɛna terduɔŋ-nu, niwuonin-maama sɪ. Baman firaa niwuonin-maama-i, ma saa kāyā-bɛi dede gbula.

¹⁰ Yesu ciɛ u fɛrɛ tammaŋ-kūŋgu a pir i āmbabalma-i. *Diilojigāntaamba man curaa baa bɪncuɔŋ-jigāŋga-i kompadūŋgu-na, ba nungu si dii baa-ye. ¹¹ Da ba ko bɪmbaamba-i dumandɛ-i-na, *Diilojigāntaamba yuntienjo suur baa tamma yaa Diilodubilonjo-na ka kor Diilonjo-i āmbabalma maama-na, aa bɪmbaamba famba fɛrɛ-i ba hel baa-ba gborsannin ka caa-ba. ¹² Ku'i ciɛ na bi da Yesu kuu gborsannin duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i baa fuɔ fɛrɛŋ tamma-i.

¹³ Teriengu fanngu-na, yaan i hɪrā tuosinni-i fuɔ temma-i aa i hel i nyaanu-yuɔ dii gborsanni-na. ¹⁴ Na saa da, ninsoŋ-nelle si dii baa-ye hɛma-na bande-i-na diman cuɔŋ, i taara bisin ku diele yaa-i. ¹⁵ Yaan i tiɛ pā jaalunngu-i hɔnni man jon i hā Diilonjo-i Yesu maama-na. Miɛ tammaŋ-kūŋgu yaa kufanngu-i. I tiɛ ce-yo bɔi baa i nun-āndenni-i. ¹⁶ Baa na yan ānfamma cemma maama karaanu-nɛi, aa na bi ta na kāyā na-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa, kufanngu temma saa baa tammaŋ-kūŋgu man dolaanun Diilonjo-i.

§ 12:26 Niɛŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 19.18. * 12:26 Ase (Aggée) 2.6 † 12:29 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 4.24 * 13:5 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5 † 13:6 Gbelieman-nalāanun (Psaume) 118.6,7

¹⁷ Taa na nu na yaataamba nunni-i, taa na siɛ ba wulaa. Ba yaa kāyāñ-nei Diilon-
hūmelle-na. Ba suyaa wuɔ yīngu dii baa yīngu, Diilonɔ ka yuu-ba ban ciɛ kumanɔ na
hɔlma-na. Gbānɔ ba ta ba ce ba maacemma-i baa hɔfɛlle. Da na du ba hɔmmu-i ku siɛ fa
weima hā-na.

¹⁸ Taa na cārā Diilonɔ-i na hā-ye. I suyaa wuɔ i hɔmmu kuɔn; i taara i tiɛ ce kumanɔ faa
hɔnni-na hiere. ¹⁹ Jande mi gbu mi cārā-nei: Cāarān Diilonɔ-i u yan mi bir donduo kā na
wulaa.

Jaaluperiengu

²⁰⁻²¹ Diilonɔ yaa hɔfɛlle tienɔ-i, u siire Itienɔ-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U kāyā-
nei na ta na gbā na ce ānfafamma-i ma sinni-na hiere a gbāa ta na ce u huɔnga-i. U ce
Yesu-Kirsa bir-e un taaran i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninson-tayaana-i†. U yaa ciɛ u
fɛɛ tāmman-kūngu a bel Diilonɔ *tobisinni-i baa-ye. Tobisinni fanni sa ji boruona dede.
Jaalungu gbɛ baa u yaa-i hɔnni man jon! Ma ciɛ!

²² Tobin namaa, mi diyaa nelma'i na tūnni-na. Mi saa nyegēn-ma bɔi. Jande fien na
hɔmmu-i baa ma numma-i. ²³ Yaan mi tūnu-nei, ba naana i natobinɔ-i Timote-i. Duɔ jo
donduo, mi ka kā baa-yo i ka ne-na.

²⁴ Mi jaalaa yaataamba-i baa Diilon-dūn-baan namaanɔ-i hiere. *Italitaamba pāa-na
jaalungu.

²⁵ Diilo kāyā-nei hiere.

† **13:20-21** Girekimma-na ba biɛ Yesu-i «āncinanɔ» bande-i-na. Ba taara ba pigān wuɔ u yaa i yaanga-na
Diilon-hūmelle-na tuɔ kāyā-yiɛ. Fuɔ fɛɛ yaa biɛ u fɛɛ dumaanɔ-na. Niɛn Nsāa sebɛ-i-na 10.11.

Sakeŋ nyegãaŋ sebɛ maŋ Nelmuoyamma

Sake maŋ nyegãaŋ sebɛ daayo-i u waa yaatienjo Diilonj-dũngu-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyegãaŋ-yo a hã Diilonj-dũŋ-baamba maŋ dii hienjgu-na hiere, a duo pigãaŋ-ba banj saaya ba ta ba hel ba ce dumaa yinni maŋ jonj.

Sake nunjgu hii nelma boi: U waan gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa weinj da ma da-ni ninj saaya ŋ nyaar dumaa Diilonj-hũmelle-na u waan-ku (sap. 1). Wuɔ cieluo saa fa tɛnamma-na aa bi tiraa cira Diilonj-nelma sa hũu yonj nuŋ-nu, da ŋ hũu-ma, ma saaya ma ta ma da ŋ ciluo-i-na, ni ma'i sɪ ŋ ce gbãŋgbãŋ (sap. 2). Wuɔ i bel i fɛrɛ i nunni-na, aa tagaaya pigãaŋ Diilonj uŋ binj kumaŋ nelnulle-i (sap. 3). Wuɔ Diilonj-dũŋ-baamba yanj berru-i baa ba-naa cãlma aa ba hiel ba nanja bombolma-na (sap. 4).

Sebɛ periema-na, u gbuɔya waamba-i aa dii sireiŋa Diilonj-dũŋ-baamba-na wuɔ ba fɛ ba hõmmu-i ba ta ba cie Itienjo jomma-i aa ba ta ba cãrã Diilonjo-i weima-na hiere (sap. 5).

Jaaluŋgu

¹ Diilonj-dũŋ-baanj* namaa namaŋ dii hienjgu-na hiere, mi jaalaa-na! Muɔ Sake, mi cãa Diilonjo baa Itienjo-i Yesu-Kirsa, muɔmei nyegãaŋ sebɛ daayo-i da mi hã-na.

Taa na nyɛ baa na sũlma-i

² Tobinj namaa, weima weima da ma da-ni, ta ŋ gbu ŋ nyɛ baa-ma. ³ Na saa da, weinj da ma da-ni aa ŋ nyaar Diilonjo-na, ku yaa cienj ŋ nanj kaasinni fafamma Diilonj-hũmelle-na. ⁴ Nja na saaya na gbãŋ, na kaasinni suur kã yaan-na, ku yaa na ka da fõŋgũo yiɛra fafamma aa binjkũngu sie naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor umaŋ nuɔ-i, u cãrã-die Diilonjo wulaa, u ka hã-yo baa-de. Diilonjo friinu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i hiere. ⁶ Nja ma diei dii, da ŋ'a ŋ cãrã binjkũngu binjkũngu Diilonjo wulaa, baa ce ŋ hõmmu-i mu hãi, haa ŋ nanja-i yuɔ wuɔ u ka hã-ni ninj cãrãŋ kumaŋ. Umaŋ cienj u hõmmu-i mu hãi, uu dii ŋaa hũmma, fafalmu ta mu wuɔra mu pira-mɛi. ⁷⁻⁸ Fuɔ temma-i uŋ'a u sa kã yaduɔŋga u weima-na hiere dumaaŋo-na, u baa tuo hinj taalunju wuɔ sɪ u ka da binjkũngu Itienjo nammu-na.

⁹ Diilonj-dũŋ-baamba maŋ nawalaamba-i, ba ta ba nyɛ; Diilonjo ka ce-ba nelbõmbõmbaa u hũmelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nyɛ; Diilonjo ka hiire-bei. Baa dii ŋaa pũlma; ba sa cɔ. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, bãaŋ da ku huol, ma pɔtɔr hũl diire hiere, ŋ sa tiraa da ma fafaanju-i. Waamba dii dumɛi, da ba ce ba tɛ ba maacemma-na ji kanu aa yanj-ma.

¹² Weinj da ma da umaŋ aa u nyaar Diilonjo-na, kutienjo yunju dɔlaa. Uŋ nyaarãa Diilonjo-na, Diilonjo ka pã-yo baa cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede. U maamanj dɔlnuŋ bamanj, u pãa cicɛlma famma nunju yaa baa-ba.

¹³ Anjɔgɔbabalamma da ma waa umaŋ huɔŋ-na'i, u baa cira Diilonjo'i diyaa-ma u huɔŋga-na. Molo sie gbãa tãal Diilonjo-i dii-yo kuubabalaanju cemma-na, aa fuɔ fɛrɛ sa bi tãal nelienjo dii-yo kuubabalaanju cemma-na. ¹⁴ Nelienj nuɔ ŋ kusũŋ-maama yaa kãaŋ baa-ni ka tãal-ni dii-ni kuubabalaanju cemma-na. ¹⁵ Da ŋ sie ŋ kusũŋ-maama-i, ku'i juɔŋ baa ãmbabalma-i. A ne da ãmbabalj da ma gbuu vãa, ma jo baa kuliinju.

¹⁶ Terienju fanju-na, mi jẽnaaŋ namaa, baa na tãal na fɛrɛ! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa bimbifafanni-i hiere ni hel dɔrɔ; Diilonjo yaa hãaŋ-yenj baa-ni. Bãanju-i baa ceinjo-i

* **1:1** Ma nyegãaŋ girekimma-na wuɔ: «*Isirahel dũnni cɛncieluo baa ni hãi baamba.» Ba bɛ Diilonj-baamba yaa dumaaŋo-na.

a naara mɔɛŋa-i hiere, fuɔ yaa hiela-a-ni. U hiela-a-ni ni ta ni pa aa ta ni suur cuobaa-baŋ kaal dumaa, ŋga fuɔ fɛɛ-i u sa tɪ baaŋ temma aa yaŋ-ye kukulma-na. ¹⁸ U waan ninsoŋ-nelma-i baa-ye a ce i hoŋ die gbãa waa yaanŋa bɪmbɪnni maŋ uŋ hiela-a-ni hiere. Ku dɔlaanu u yaa-i u ce-ma dumaanŋo-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi jɛnaaŋ namaa, baa na yaŋ nel daama karaanu-nei: Yaan na tũnni waa fiɛfiɛ. Baa na yaŋ na nunni ta ni dɔl. Baa na bi yaŋ na hɔmmu ta mu du fiɛfiɛ. ²⁰ Na saa da, nelieŋ nuɔ ŋ huɔŋ da ka du, ŋ sa ce aŋviima Diilonŋo yufelle-na. ²¹ Terieŋgu faŋgu-na, nelma maŋ balaan hiere, hielaan na gboluonŋu mɛi; aa na bi ne hɔbabalaŋga-i aa na yaŋ-ka. Yaan bombolma-i aa Diilonŋ uŋ diyaa nelma maŋ na hɔmmu-na, na bel-ma nammu hãi; ma yaa ka gbãa kor-na.

²² Baa na gonya Diilonŋ-nelma numma yonŋ aa na sa ce-ma. Umanŋ duɔ dii mafamma-i u huɔŋga-na u taal u fɛɛ. ²³ Na saa da, umanŋ nuɔŋ Diilonŋ-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umanŋ niɛ u fɛɛ duɔleŋ-na ²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u fɛɛ. ²⁵ Ŋga aŋjinafaamma maŋ ciɛ i waa i fɛɛŋ nuɔ, umanŋ duɔ tuɔ ne-ma torro, aa bel-ma nammu hãi, umanŋ duɔ yaŋ ma tɛnu-yuɔ, aa tuɔ wuɔ ma hũmelle-i, fuɔ temma-i duɔ dii u nanŋa-i mamaŋ nuɔ-i ma fa u wulaa.

²⁶ Umanŋ duɔ cira wuɔ fuɔ wuɔ Diilonŋ-hũmelle-i, aa u nuŋgu ta yaanŋa yuɔ, kutieŋo taal u fɛɛ; yuŋgu si dii u Diilonŋ-hũmelle wuɔsaanŋu-na. ²⁷ Diilonŋ uŋ biŋ kumanŋ Diilohũmefafalle-i, ku yaa daaku: A ta ŋ kãyã yombɪmba-i baa bikulcaamba-i aa ŋ baa yaŋ nelbiliemba celieŋ-ni baa ba balaanŋu-i. Diilonŋo taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce ciɛluɔ

¹ Tobinŋ namaa, Itieŋo-i Yesu-Kirsanŋ yeŋ nelbuɔ aa na haa na nanŋa-i yuɔ, baa na ta na ce ciɛluɔ. ² Ŋaa nuɔmba hãi da ba jo ji suur na hɔlma-na, unanŋo-i weiŋo, unanŋo-i nawalŋo. Weiŋo gbuu diiya u fɛɛ da fafamma aa dii sɛnɛ-naafonterre, aa nawalŋo dii nyarkpãtãnni kã ka hel. ³ Na sire jaal weiŋo-i aa gbɛ-yo wuɔ: «Jo ŋ ji tɛna yaanŋa-bande.» Aa bir gbɛ nawalŋo-i dumaa wuɔ: «Hai daayo-i, yiera dii terieŋgu-na! Sisɔ jo ŋ ji tɛna hiɛma-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufanŋu-i, ba sa bi ku yaa-i ciɛluɔ-i wei? Anjɔgbabalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mi jɛnaaŋ namaa, na saa da! Nelbiliembaŋ neŋ bamaŋ wuɔ nawalaamba, Diilonŋo yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i u ce-ba waamba u hũmelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na ŋaa uŋ pãa ma nuŋgu-i dumaa baa u maamaŋ dɔlnu bamaŋ. ⁶ A ne da namaa birii yaŋ nawalŋo-i aa ta na kãŋ weiŋo yaa-i! Ma sɪ waamba yaa ciɛŋ-naŋ sũlma-i aa ta ba bi-na fãamaanŋ ba terni-na ke? ⁷ Baŋ haa yefafalle maŋ nei, ba yaa sa biɛnaanaŋ-die wei?

⁸ Nelma maŋ maaraa *aŋjinamma-na hiere, da na wuɔ-ma ŋaa maŋ nyegãanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na, ku faa. Ma nyegãanŋ wuɔ: «ŋ saaya ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa ninŋ dɔl ŋ fɛɛ dumaa.»* ⁹ Ŋga namaa da na ta na ce ciɛluɔ, kuu dii ŋaa na cãlãa aŋjinamma-i, na ciɛ aŋbabalma'i dumaanŋo-na. Anjinamma ka bel-na. ¹⁰ Da ŋ ta ŋ wuɔ aŋjinamma-i hiere aa ma diei yar-ni wuɔsaanŋu, kuu dii ŋaa ŋ cãlãa-ma hiere ma kũŋgu-na. ¹¹ Hama-i nuɔ-i? Umanŋ ciɛra: «Baa ce *fuocesinni»†, uuduŋo faŋo yaa bi ciɛra: «Baa ko nelieŋo.»‡ Da ŋ fiɛ'a ŋ saa ce fuocesinni-i aa sire kã ka ko moloŋo, ŋ saa cãl aŋjinamma-i wei?

¹² Terieŋgu faŋgu-na, nanŋ suyaa wuɔ Diilonŋo kaa yuu-na a saa baa aŋjinamma maŋ ciɛŋ i waa i fɛɛŋ nuɔ, taa na piye aa na ta na ce na wei-ma-i na saa baa ma yaa-i. ¹³ Na saa da, umanŋ duɔ u sa ce hujarre, gɛŋgeryiŋgu-na, Diilonŋo sie bi ji ce hujarre kutieŋo-na. Ŋga hujarrentieŋo baa tie holle baa yiŋgu faŋgu maama-i.

* 2:8 Buolmanŋ-sebɛ (Lévitique) 19.18 † 2:11 Helmanŋ-sebɛ (Exode) 20.14 ‡ 2:11 Helmanŋ-sebɛ (Exode) 20.13

Ba suɔ Yesu nolŋo-i u āncemma'i nuɔ-i

¹⁴ Tobin namaa, u maŋ duɔ tuɔ piiye wuɔ fuɔ haa u naŋga Diilonŋo-na, aa ba sa da-ku u ciluɔ-i-na, yuŋ haku-i dii-kuɔ? Uŋ haa u naŋga-i dumaa Diilonŋo-na, ku gbāa ce u ka da Diilonŋo-i wei?

¹⁵ Na na hɔlma-na, niidiini si dii baa unanŋo, niwuoni bi sɪ baa-yo u tuɔ wuo. ¹⁶ Nan'a na bɔrɔ, na bir gbɛ-yo wuɔ: «I ka waa! Baa yan waanŋu ko-ni, baa bi yan nyulmu ko-ni.» Kuman maama-i dii-yuɔ da na saa hā-yo baa-ku, yuŋ haku-i dii na nelma famma-na? ¹⁷ A haa ŋ naŋga-i Diilonŋo-na kuu dii dumɛi, da kuɔ ku sa da ŋ ciluɔ-i-na, yuŋgu si dii-kuɔ.

¹⁸ Unaa bi gbāa cira: «Banamba haa ba naŋga Diilonŋo-na, aa banamba ta ba ce ānfafamma.» Mi ka gbɛ kutienŋo-i miɛ: «Nuɔ da ŋ saa ce bɪŋkūŋgu, nan ka pigāan-mi niɛ mi suɔ wuɔ nan haa ŋ naŋga-i Diilonŋo-na? Muɔ fuɔ, mɛi ka pigāan-ni mi nahaale-i mi āncemma-na.» ¹⁹ Ma sɪ ŋ hūyāa-ma wuɔ Diilonŋo dii u diei yon kɛ? Ku faa. Nga ŋ saaya ŋ suɔ wuɔ *jɪnabaa-ba bi hūyāa-ma nan temma-i wuɔ Diilonŋo dii u diei aa ba kūɔma nyɛŋ baa-yo yɛɛ. ²⁰ N sa gbuu jɔguɔŋ kā yaan-na! N taara mi pigāan-ni wuɔ da ŋ haa ŋ naŋga-i Diilonŋo-na aa ku sa da ŋ ciluɔ-i-na ŋ ce gbāŋgbāŋ wei? ²¹ Bige-i naa ciɛ Diilonŋ wuɔ tuɔ kāŋ i bɪncɔiŋo-i *Abiramu-i nelviinŋo? U ciluɔ'i sɪ wei? Uŋ ciɛ u bɛpolŋo-i *Isaki-i tāmman-kūŋgu duɔ pā-yo hā Diilonŋo-i, ku'i ciɛ Diilonŋo tuɔ kāŋ-yo nelviinŋo. ²² N saa da, uŋ haa u naŋga-i Diilonŋo-na dumaa, ku kā baa u ciluɔ-i. U āncemma pigāan wuɔ u haa u naŋga-i Diilonŋo-na ninson-haama. ²³ Maman nyɛgāan Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «Abiramu haa u naŋga Diilonŋo-na, Diilonŋo ne u nahaale-i aa cira nelviinŋo»*, nelma famma'i saa ce daama-i wei? Kuŋ ciɛ dumaanŋo-na, Diilonŋo tuɔ bɪ-yo u jienŋo. ²⁴ Terienŋu fanŋu-na, na saa da, Diilonŋo ne nelienŋo āncemma yaa-i aa dii-yo baa nelviimba-i, u sa ne uŋ haa u naŋga-i fuɔ-na dumaa yon.

²⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa Araabu maŋ waa saasorciɛŋo-i. U ciluɔ yaa naa ciɛ Diilonŋ wuɔ tuɔ kāŋ-yo nelviinŋo. U haraa *Isirahel-baamba pɔpuɔrbiimba-i. Baŋ juɔ'a ba ta, u pigāan-ba baŋ saaya ba biɛ hūmelle maŋ ka suur hinni. ²⁶ Na saa da, nelienŋ nuɔ ŋ yal da die hel aa yan-ni, ba gbāa tiraa bɪ-ni nelienŋ nuɔ wei? Kuuduɔŋgu yaa baa daaku-i: Anfafaŋ da ma'a maa si dii ŋ Diilonŋ-hūmelle wuɔsaanŋu-na, ŋ ce gbāŋgbāŋ.

3

Taa na suɔ nuonŋu

¹ Tobin namaa, na suyaa wuɔ Diilonŋ uŋ ka ɣɛr u nelpigāataan miɛŋo-i dumaa ku ka kuola yan banamba kūŋgu-i. Terienŋu fanŋu-na, namaa naman taaraayan na ce Diilonelpigāataan namaa, baa na ciinu. ² I hieronŋo-na hiere i cāl. Uman sa cālāan u piiyuo-i-na, fuɔ fuɔ u faa. Mi gbāa cira, u faa hi u fuonŋu-i. U gbāa bel u fɛɛ u āncemma-na hiere. ³ Ba dii iyonŋo-i sūŋo nuŋgu-na wuɔ u tuɔ ce niŋ taaranŋ u ce kumanŋ: Da ŋ bir-o dɛ, u bir, da ŋ bi bir-o dɛ, u bir. ⁴ Kunanŋu yaa baatonŋo-i. Baatonŋo-i baa u bɔbɔima-i hiere, fafal da muɔ fiɛ maara niɛ niɛ, u gbartienŋo miɛl-o baa yilɛŋga yon.

⁵ Kuuduɔŋgu yaa-i baa nelienŋ nuɔ ŋ jumelle-i: Di yuraanu, nga di ce nelkāŋkarɛiŋa aa ta di kaal di fɛɛ.

Na saa da, dāncoiŋo diei gbāa caa nelle-i hiere! ⁶ Jumelle dii ŋaa dāamu. Bɪŋkūbabalaanŋu nanŋu-i i kūɔma-na dumaanŋo-na. Di celiɛŋ nelienŋ nuɔŋo-i baa di balaanŋu-i. Di balaanŋu hilaa *Sitāni wulaa. Di kɔsuɔŋ-ni baa balaanŋ daaku-i fuɔ ŋ kuliŋgu.

⁷ Nelbilonŋo gbāa nuola bɪmbaamba-i hiere ba bir fuɔ birma a ta ba nu u nuŋgu-i: Huriimba-i baa niibūulni-i a naara titiraamba-i, u birii banamba u birma. ⁸ Nga jumelle-i, molo siɛ gbāa nuola-die. Di balaanŋ cor aa di sa bi tiraa yiera terduɔŋ-nu. Di yuu baa tɪmma. ⁹ I tuɔlnu i To-i Diilonŋo-i baa di yaa-i, aa bi tie waasa nuɔmba-i baa di yaa-i.

A ne da Diilonjo'i hielaa-ba aa ce-ba fuo nabieraamba. ¹⁰ Nunngu man tuɔlaanun Diilonjo-i, ku'i bi waasaan nuɔmba-i. Tobin namaa, yaan i hiel i nannga kufangu-na. ¹¹ Namaa daa hūnfafamma-i baa hūmbabamma gbāa ta ma hel hūnfoeduɔle-na wei? ¹² Tobin namaa, *yensāangu gbāa man musiɛɛna wei? Sisɔ hālāangu gbāa man *yensābienɛna wei? Terienngu fangu-na, hūnfafamma siɛ gbāa da hūnfoebabalande-na.

Diilonj un bɪn kumanj nelnulle-i

¹³ Na hɔlma-na, uman duɔ fuo nu nelma aa tuɔ cɛ, kutienjo pigāan-ku u ciluɔ-i-na i ne. Diɛ da u āncemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suɔ suɔ wuɔ u nu nelma-i aa tiraa tuɔ cɛ. ¹⁴ Nga da na ta na ce nenemungu-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fɛɛ wuɔ namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dɔrɔ; di hel hɛma-na, nelbilien-diele; *Sitāni'i juɔ baa-de. ¹⁶ Ku yungu yaa daaku: Nenemungu-i baa yelman yen kusuɔn-nu, berru-i baa āmbabalma-i ma sɪnni-na hiere nii dii kusuɔn-nu'i. ¹⁷ Nga uman u nelnulle hilaa dɔrɔ, kutienjo huɔngɔa dii welewele igɛna, ijieni sa dɔlnu-yuɔ, uu dii hɛhɛ, u kungu si dii kpelle, u ce hujarre aa u āncemma-i hiere ma faa, u sa ce ciɛluɔ aa huhurmantienjo sɪ. ¹⁸ Berrun'a du sa dɔlnu baman, ba fɛ ba muntɛnammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisɪnni.

4

Baa na yanj na yufien-niini ta yaannga-nei

¹ Bige-i juɔn baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juɔn baa berru-i? Na kusūninj-maama'i si wei? ² Bɪnkūn-maama dii-niɛ, da η saa da ku bɪnkūngu-i, η sire ta η taara η ko molojo mafamma-na. Nj yufelle hilaa bɪnkūn-nu aa η saa gbāa da η da ku bɪnkūngu-i, η sire ta η kar berru. Nan taaranj nimanj, na sa cārā-niɛ Diilonjo wulaa ku'i ciɛ na sa da-ni. ³ Aa na ānjɔguɔma balaan ku'i ciɛ da na fiɛ cārā kumanj Diilonjo sa hā-na baa-ku. Na cārā na yufien-niini yonj, da na ta na ce na bāangu. ⁴ Naa dii ηaa saasorbaa namaa. Na saa suɔ wuɔ uman gbaraan u nyaanu miwaan daayo bɪmbɪnni-i kutienjo bigāan Diilonjo-i wei? Uman duɔ tuɔ kuye miwaan daayo bɪmbɪnni-i, ku pigāan wuɔ u bigāan Diilonjo-i. ⁵ Maman nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Diilonj un diyaa u *Yalle manj i hɔmmu-na, u sa gbuu siɛyadie; u ce yelma di maama-na*»; na yuu ba'a nelsɔsɔmma wei? ⁶ Nga Diilonjo ce baa-ye u cor, ηaa manj nyegāan duma Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Diilonjo sa gbo baa bombolmantaamba-i, ηga u faa baa bamanj hiiriyyen ba fɛɛ.*»* ⁷ Terienngu fangu-na, taa na nu Diilonjo nunngu-i, aa na baa hūu-ma baa *Sitāni-i, ku yaa u ka yanj na da fiisa. ⁸ Piyaan Diilonjo-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraan namaa daana, hielaan na nannga āmbabalma-na. Hɔmmu hā-mu-hāi taan namaa temma-i daana-i, hielaan ānjɔgababamma-i na hɔmmu-na. ⁹ Na saaya na suɔ wuɔ na maacemma saa fa. Haan na nammu-i na yun-nin na ta na kaal kuliinj-kaalungu. Yaan nyɛmbɪnni-i aa na ta na kaal. Yaan ponsaanngu-i aa na haa na nammu-i na yun-nin. ¹⁰ Hiiriyyen na fɛɛ na hā Itienjo-i ku yaa u ka tɛtɛn-na dɔrɔ.

Yaan na-naa cālma

¹¹ Tobin namaa, baa na ta na biɛna na-naa yireinja. Uman duɔ tuɔ biɛna u nabentaamba yireinja-i, sisɔ duɔ tuɔ cāl-ba, kuu dii ηaa u biɛna Diilonj-ānjɪnamma yerre yaa dumaanjo-na aa tuɔ bi cāl-ma. A ne da uu naa saaya u tuɔ wuɔ ma hūmelle'i, u bir yanj aa tuɔ cāl-ma. ¹² Diilonjo yaa *ānjɪnamma tienjo-i, u yaa gɛngertienjo-i u diei yonj. U yaa gbāa kor nelbiliemba-i, u yaa gbāa kɔsuɔn-ba. Terienngu fangu-na, nan hilaa hie aa da manamma ta η cāl banamba-i?

Yaan bombolma-i

¹³ Niɛn, da na ce na ta na piiye wuɔ: «*Bisɪnuɔ mi ka kā nel daade-na ka ce torguonju belle diei a taara gbeinja.*» ¹⁴ Namaa namanj piyyenj dumaanjo-na, na suɔ Diilonjo kusūngu-i

* 4:6 Bɪncuɔn-nelmaɛ-sebe (Proverbs) 3.34

wɛi? Na suɔ cuo un ka kaal baa mamaŋ wɛi? Yun haku-i dii namaaŋo-na? Ma sɪ naa dii ŋaa finfirunɔ. Cuo duɔ kaal, da ŋ da-ku, cɛllɛ da ŋ'a ŋ ne, ŋ naa-ku. ¹⁵ Da na'a na piiye, na gbɛ na cira: «Diilonɔ duɔ sɛ, i ka ce daama baa daama baa daama.» ¹⁶ Ŋga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolmaŋ-ãndɛnni yaa yon. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷ Terienɔ fanɔgu-na, umaŋ duɔ suɔ ãnfafamma-i aa yagar ma cemma, kutienɔ ciɛ ãmbabalma'i dumaŋo-na.

5

Waamba cilɔbabalaŋo-i

¹ Fiɛfiɛ-i-na, waan namaa niɛŋ, sɪlma maŋ ka har-nɛi, duɔŋ na ta na kaal higohigo!
² Na nagãŋ-niini hɔraa, nyɛi wuyaa na bɪmbɪnni-i hiere. ³ Gbɛllɔ bilaa na sɛnɛ-i baa na gbɛiŋa-i hiere. Gbɛllɔ daayo yaa ka pigãaŋ-na na balaanɔgu-i. U ka kɔsuɔŋ-na ŋaa dãamuŋ kɔsuɔŋ daanɔgu dumaa. Miwaaŋo tɛ tɛ, aa namaa migãaŋ ta na kɔl gbɛiŋa-i na jina kɔtuɔŋgu. ⁴ Maacenciraamba maŋ ciɛ maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pã-ba, ba kaal baa na yirɛiŋa-i. Baŋ kaal baa-ya Dombuɔ nuɔ. ⁵ Hɛma-na bande-i-na, na ciɛ na bãanɔgu-i. Kumaŋ dɔlaanu-nɛi, na ciɛ ku yaa-i. Na wuyaa niidɔdɔlɔni-i cel da kpɛŋkpɛniɛ ŋaa bɪmbaaŋ namaa ta na ciɛ na kuliŋ-yiŋgu-i. ⁶ Na karaa coima-i haa nuɔmba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce wɛima. Kutaamba saa gbãa hɪu ba fɛɛ na nyisɛnni-na.

Fɛŋ na hɔmmu-i

⁷ Tobin namaa, fiɛŋ na hɔmmu-i na ta na ciɛ Itienɔ jommaŋ-yiŋgu-i. Na saa da kɪrãamba-i wɛi? Da ba duu ðimma-i ifelle domma-na, ba fɛ ba hɔmmu-i ta ba ciɛ ðimma aa da ba suɔ kar-ma. ⁸ Namaa na bi saaya na fɛ na hɔmmu-i dumɛi aa na dii sirɛiŋa na fɛɛŋ nuɔ; Itienɔ jomma piyaa.

⁹ Tobin namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diilonɔ ka yuu-na. Umaŋ ji geraan nuɔmba yun-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰ *Diilopɔpuɔrbiembraŋ hɛrã muliɛma-i hɪrãmma maŋ, ma sɪ ma tiyãanu-nɛi kɛ? Hɛrãŋ muliɛma-i bafamba temma-i. ¹¹ Na saa da, bamaŋ nyaarãa tɛ Diilonɔ-hɪmelle-na, i ciɛra wuɔ ba yunni dɔlaa. Yɔbuŋ hɛrã muliɛma-i hɪrãmma maŋ, ma sɪ na nuɔ ma maama kɛ? Aa ma sɪ na daa Itienɔŋ juɔ pã-yo baa kumaŋ kɛ? Coima saa fa, Itienɔ faa baa nelbiliembra-i aa tiraa waa hujantienɔ.

¹² Tobin namaa, mamaŋ gbãaŋ, nuɔni maŋ da ŋ'a ŋ sa taara Diilonɔ ka yuu-ni, da ŋ'a ŋ piiye, ŋ baa cira «muɔ baa Diilonɔ», ŋ baa bi cira «muɔ baa hɛma», ŋ baa gbun bɪ bɪŋkɪŋ yerre. Mamaŋ da ma ce, ŋ cira ma ciɛ, mamaŋ da ma saa ce, ŋ cira ma saa ce; gere.

Fɔŋgɔ dii Diilocãrãlle-na

¹³ Na hɔlma-na umaŋ duɔ tuɔ muliɛŋ, u tuɔ cãrã Diilonɔ-i. Umaŋ huɔŋga-i da ka fɛ, u tuɔ hãl nɛini u tuɔlɔnu Diilonɔ-i. ¹⁴ Umaŋ duɔ tuɔ jaŋ, u bɪ Diilonɔ-dɪŋ-baamba yaataamba-i ba ji hure namma u yaanɔga-na Itienɔ yerre-na aa cãrã Diilonɔ-i hã-yo. ¹⁵ Da ba haa ba nanɔga Itienɔ-na aa cãrã-yuɔ cãrãmma famma temma-i, jeiŋo ka sire. Itienɔ ka sire-yuɔ aa da kuɔ u ciɛ ãmbabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶ Terienɔ fanɔgu-na, da na ce ãmbabalma maŋ, na tɪnu na-naa baa-ma aa na cãrã Diilonɔ-i na hã na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fɔŋgɔ maŋ dii nelviŋo Diilocãrãlle-na ponsaan-wuonɔ sɪ. ¹⁷ Na saa da, *Eli waa nelbilonɔ miɛ temma yaa-i; ŋga u cãarã Diilonɔ-i, cãrã-yuɔ, cãrã-yuɔ wuɔ u baa dãa; Diilonɔ ce biena sisi baa caamba niediei u saa dãa. ¹⁸ Ku huonɔgu-na, u tiraa cãrã-yuɔ, u don tuɔ dãa gonɔgorre gbãa da di ta di ce.*

¹⁹ Tobin namaa, na hɔlma-na, umaŋ duɔ pira Diilonɔ-hɪmelle-na, umaŋ duɔ maaya ninsonɔ-i aa unan nuɔ ŋ dii-yo hɪmelle-na, ŋ ciɛ maacenfafamma. ²⁰ Na saaya na suɔ

* 5:18 Niɛŋ Jãmatigi ba sebɛɔlãŋo-na (1 Rois) 17–18.

wuɔ molon duɔ pira aa ɲ gbãɲ baa-yo dii-yo hũmefafalle-na, ɲ kuraa-yo kuliingu-na aa uɲ ciɛ ãmbabalma maɲ cor hierɛ, Diilonjo ka hur-ma.

Pierņ nyegān sebedielāno maņ Nelmuoyamma

Pier nyegān sebe daayo-i a hā Diilonj-dūn-baamba maņ dii *Asi huōngā-na. Baņ yeņ Yesu horre-na, nuōmba sa dōl-ba. Pierņ daa-ku dumaano-na, u nyegēn sebe daayo-i duō dii sireiņa beī. U tagaaya pigān-ba Diilonj-dūn-wuononj saaya u waa dumaa bamaņ ciinaana Diilonj-i ba hōlma-na. U tirii-ma baa-ba wuō Yesu fuō fere bi mulān fuō ku ji ta ku ce kuliingū. Nga Diilonj siire-yuō aa ce u ce bōi. Aa u pāa nuņgu wuō umaņ duō hūu Yesu maama-i u ka ce kutienj-i Yesu temma-i. Wuō nupālle fande yaa diyaanj sireiņa-i Diilonj-dūn-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sūlma-i, ba kūōma sa seņ. U diyaa nelma ba tūnni-na; wuō bamaņ dii Yesu horre-na, ba biē Yesu maama-i.

Jaaluņgu

¹ Muō Pier, Yesu-Kirsa *pōpuōrbilonj muō. Muōmei nyegān sebe daayo-i da mi hā Diilonj yufellenj hilaa namaa namaņ nuō-i aa na waa hiēngū-na. Banamba dii Pō, banamba Galasi, banamba Kapadōsi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilonj yufelle hilaa-nei ņaa maņ waa u huōngā-na dumaa u ce u *Yalle bō-na na deņ a ce-na fuō baan namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nuņgu-i aa u tāmma da ma misirrā-nei a migān-na hā-yo.

Diilonj firnu u huōngā-i u tuō kāyā-nei aa u tuō fē na hōmmu-i.

Nahaale pā nelieņo

³ Yaan j tie tuōlnu Diilonj-i, Itienj-i Yesu-Kirsa To-i. U cie hujarre yiē aa ce-ye nelfelaan mie Yesu-Kirsa siremma barguō-i-na a ce i migān haa i naņga-i yuō. ⁴ Aa uņ jiena ciilunģu maņ duō hā u baamba-i, i bi hiņ ku taalunģu. Ciilunģu fanģu sa kusirre, ku sa bīēna, ku sa bi pitelle. Diilonj jiena-kuō tuō cie-na dōrō-i-na. ⁵ Naņ haa na naņga-i yuō, u niya-nei fafamma duō ji kor-na miwaaņo tīmmanj-yiingū-i. Nuōmba-i hiere ba ka da uņ kuraa-na dumaa. ⁶ Terienģu fanģu-na, taa na nyē. Mi suyaa mie na yammu huolaa fiefie-i-na, ņga ku sie kā yaan-na. Taa na nyē. ⁷ Sēne maņ sēne, yiingū dii baa yiingū u ka gbuo; ņga ba dii-yo dāamu-na a ne da kuō u faa. Namaa nahaale saa buō sēne-i-na wēi? Ba ce niē ba sie ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duō saa gbāa kara na kūōma-i Diilonj-hūmelle-na, Yesu-Kirsa duō ji bir jo yiingū maņ nuō-i, Diilonj ka tuōlnu-nei aa gbēlieņ-na aa ce na ce bōi. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ņga u maama dōlaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ņga na haa na naņga-i yuō aa na hōmmu gbuu fē da yogogo. Na hōmmuņ fie dumaa, ma sie gbāa waņ. ⁹ Diilonjonj duōņ tuō kor-na, kufanģu hōfēlle yaa dumaano-na. Naņ haa na naņga-i Diilonj-na da na da koņkoro maņ, na duōņ ta na da-yo.

¹⁰ *Diilopōpuōrbiemba siire taara koņkoro daayo yaanģa-i aa tūnu-nei Diilonj uņ ka firnu u huōngā-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hōmmu-na; dii naa tūnu-bei wuō Kirsa ka mulieņ, aa ku huonģu-na u ka ce bōi. A ce dumaano-na ba gbuu vaa ba fere da ba suō ma cemmanj-huonģu-i baa maņ ka ce dumaa. ¹² Diilonj yaņ aa waņ baa-ba wuō uņ puōraa-ba baa nelma maņ, ma sie ce bafamba bāan-nu, kere ma ka ce namaa bāan-nu. Nelma famma yaa baņ waņ-maņ baa-na nyunģo-i-na. Bamaņ waan *Neldōdōlma-i ba yaa waan-maņ baa-na. Diilonj yaa saan u Yalle-i di ji dii-ma ba nūnni-na. *Dōrpōpuōrbiemba famba fere-i ba taara ba suō ma yaanģa-i.

Viistnni yaa dōlaanuņ Diilonj-i

13 Terienġu fanġu-na, tigiin na fεε, baa na dii na yunni-i. Haan na nanġa-i Diilonġo-na ku haama wuɔ u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jomman-yiinġu-na. 14 Taa na nu Diilonġo nunġu-i ŋaa bisānfεfεin un nun u to nunġu dumaa. Nan ŋa na'a na saa ta na suɔ kuyunġu huɔnġu-na, kuman taa ku dɔlnu-nei cemma, baa na bir na suur-kuɔ. 15 Yaan na weima-i hiere ma fa ŋaa Diilonġo maaman faa dumaa. U yaa buɔ-na na den a ce-na u baan namaa. 16 Na saa da, ma nyεgāan Diilonġ-nelma-na wuɔ: «*Muɔminj yerj nelfεfεin muɔ dumaa, na saaya na waa nelfafaan namaa dumεi.*»*

17 Da na ta na cārā Diilonġo-i na ta na bī-yo «Baba», na ninsoġo. U yaa pāan nuɔmba-i a saanu baa ban cie kuman; u sa ce cieluɔ. Terienġu fanġu-na, yinni man tīyāa na wulaa hīema-na, gbāan na ciluɔ tuɔ pigāan wuɔ na kālā-yuɔ. 18 Nan siire biε ānsɔsɔmma man na bīncuɔmba wulaa, na suyaa ban sāa na yunni-i baa kuman a hiel-ni mεi. Ba saa sāa-ni baa gbeinā, ba saa bi sāa-ni baa sēne, nifanni sa gbān ciima. 19 Ŋga ba sāa na yunni-i baa tām̄ma. Aa tāj hama-i? *Kirsa tām̄ma. Ba cie-yo ŋaa *tūmbilonġo man faa buolma; jarma sī-yuɔ, pādorre sī-yuɔ. A ko-yo sāa na yunni-i. 20 Diilonġo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanġo suɔ duɔ don. U cie ma yaa daama hɔperien daaku-na duɔ kor-na. 21 Fuɔ yaa cie na haa na nanġa Diilonġo-na. Diilonġo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na aa ce u ce bɔi ku'i cie na haa na nanġa Diilonġo-na aa ta na hil na ne-yo.

22 Nan siyaa ninsoġo-i, kuu dii ŋaa na migāan na hɔmmu-i da na gbāa ta na dɔl na-naa fafamma ŋaa ceduɔn-bien namaa. Terienġu fanġu-na, yaan na maama gbuu ta ma dɔlnu ma-naa. 23 Na saa da, na cie nelfelaan namaa, na huɔn fεlemma. Gboluon daaku-na nelbilo saa hon-na, Diilonġo'i huɔn-na. Nelbilonġo ku, ŋga Diilonġo sa ku. U huɔn-na baa u nun-āndaanġu yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. 24 Na saa da, ma nyεgāan Diilonġ-nelma-na wuɔ: «*Nelbiliemba-i hiere baa dii ŋaa hīenġu.*

Ba fafaanġu dii ŋaa pūlma.

Hīen da ku kuol, ku pūlma hūl.

25 *Ŋga Itienġo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.*»†

Itienġo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldɔdɔlma man ban wan-man baa-na.

2

Piyaan Cicēlmantienġo-i

1 Nan cie nelfelaan namaa, hielaan na nanġa balaanġu-i ku sinni-na hiere, baa nuɔmba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemunġu-na, baa yebiēnande-na. 2 Tonto mɔsūn nyɔlma yaa a vāa. Nyɔlman dɔlnun-yuɔ dumaa, yaan Diilonġ-nelma ta ma dɔlnu namaanġo-i dumεi, ku yaa na ka nan kaasinni a kor. 3 *Na daa Itien un faa dumaa kε**?

4 Piyaan-yon, u yaa cicēlmantienġo-i, uu dii ŋaa tām̄pelle man nuɔmban cīnaana-die ŋga di yaa hilaa Diilonġo yufelle-na u hiel-de. 5 Namaa fεε-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ŋaa tām̄pēlēinā. Da na pie-yo, Diilonġo ka ce-na ma u *Yalle dūnġu-i baa-na. Na ka waa jigāntaan namaa ta na pā niipānni-i na hā Diilonġo-i a saa baa u Yallen taaran-kuɔ dumaa. Yesu maama-na, u ka tuɔ sie na niipānni-i fafamma. 6 Diilonġ-nelma waan-ma wuɔ:

*«Niεn, mi hielaa tām̄pēfafalle,
mi ka jīna-die dūnġu tuole-na *Sinyɔ-i-na.*

Uman duɔ haa u nanġa die, u yaanġa sie ture.»†

7 Namaa naman haa na nanġa-i tām̄pēl daade-na, Diilonġo cie na ce bɔi. Ŋga baman saa haa ba nanġa die, ma nyεgāan ba kūnġu-na wuɔ:

*«Dūmarāamban cīnaana tām̄pelle man,
di yaa juɔ bella dūnġu-i.»‡*

8 Ma tiraa nyεgēn terienġu nanġu-na wuɔ:

* 1:16 Buolman-sebe (Lévitique) 19.2 † 1:25 Isayi (Ésaïe) 40.6-8 * 2:3 Gbelieman-nalāanġu (Psaume) 34.9 † 2:6 Isayi (Ésaïe) 28.16 ‡ 2:7 Gbelieman-nalāanġu (Psaume) 118.22

«Nuomba tistņ ba fεε tāmpēl daade-na.

Di mal nuomba-i.»Š

Baŋ'a ba saa nu Diilonņo nuŋgu-i ku'i cie ba ta ba tistņ ba fεε diε. Ma yaa naa saaya ma da-ba. ⁹A ne da Diilonņo yufellen-*nuomba* yaa namaaņo-i. Namei Itienņo jigāntaņ namaaņo-i. Namei Diilonņo baan namaaņo-i. Namei Diilonņo napərren-*nuoņ* namaaņo-i. U bīε-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na waņ u maacenfafamma maama-i baa nuomba-i.* ¹⁰Diēlūo-i-na, na saa naa waa Diilon-*baan* namaa; fiεfiε-i-na, na cie Diilon-*baan* namaa. Diēlūo-i-na, u saa tuo ce hujarre nei; ņga fiεfiε-i-na, u ce hujarre nei.†

Taa na kāņ na yuntaamba-i

¹¹Mi jēnaaņ namaa, naa dii hūncortaaņ namaa hiεma-na bande-i-na. Terienņu faņgu-na, mi cārā-nei, naņ kuyen āmbabalma maņ, hielaaņ na naņga mei; ma kōsuoņ nelieņo. ¹²Naņ yēj *niεraamba hōlma-na, yaaņ na ciluo vii ku yaa da ba fiε ta ba bīεna na yirēiņa-i wuo nelbabalaaņ namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbēlieņ Diilonņo-i u jommaņ-yiņgu-i.

¹³Nieņ Itienņo-i aa na ta na sie fōņgōtaamba wulaa. Na ta na sie *jāmatigi wulaa, u yaa nuomba-i hiere ba yuņgu-na. ¹⁴Na ta na sie fāamaambaa-ba wulaa; jāmatigi jīεna ba yaa-i nilēiņa-na ba ta ba nuola āmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbēlieņ ānfafammanciraamba-i. ¹⁵Na saa da, Diilonņo taara na ta na ce ānfafamma ku yaa mimiēlmba maņ sa suyaāņ kuyuņgu aa ta ba bīεna na yirēiņa-i ba nunni ka suuye. ¹⁶Naa dii na fεεņ nuo ninsoņo, ņga baa na pāņ na ce kufaņgu-i gboruoņgu na ta na ce kuubabalaāņgu-i. Na saaya na waa ņaa Diilon-*cārāaņ* namaa. ¹⁷Taa na dii nuomba-i hiere ba nuņgu-i. Naņ yēj baa bamaņ Yesu horre-na, yaaņ ba maama ta ma dōlnu-nei. Taa na kālā Diilonņo-i. Taa na dii jāmatigi nuņgu-i.

Biyaāņ Kirsa maama

¹⁸Maacembieņ namaa, taa na sie na yuntaamba wulaa aa na ta na kāņ-ba fafamma. U balaāņ baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta ņ sie u wulaa. ¹⁹Na saa da, muliεma maņ naņ maama sī, da ba haa-ma hā-ni aa ņ sie-ma Diilonņo maama-na, ku faa. ²⁰Da ņ cāl aa sie muoru-i, yer hade-i dii-kuo? ņga da ba ta ba huol ņ yaaņga-i ņ ānfafamma maama-na aa ņ sie yaahuolo faņo-i, yerre dii ku yaa nuo-i aa ku faa Diilonņo wulaa. ²¹Diilonņo taara ku yaa na wulaa. *Kirsu fuo fεε mulāaņ namaa maama-na. U pigāaņ-na nelma'i dumaāņo-na na da na ta na ce u temma-i. ²²«Fuo maņ saa cāl, aa huhurma diei saa hel u nuņgu-na dede»‡ ²³ba tuoraaya-yuo, u saa ji sie moloņo. Ba cie-yo sūlma-i, u saa ji wur moloņo. U yaaņ aa yaņ-ma hā Diilonņo wuo u yaa suyaāņ u pā. ²⁴U biyaa i āmbabalma-i tūu-ma fuo fεεņ yuņgu-na a kā baa-ma *daaņgu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel i naņga āmbabalma cemma-na a ce-ye nelviin miε i tiε ce kumaņ dōlaaņ Diilonņo-i. Fuo muliεma yaa cie na waa na fεεņ nuo dumandε-i-na. ²⁵Naa naa waa ta na wuora na yuņ-nu ņaa tūlmba maņ baala; ņga fiεfiε-i-na na birii jo na tieņo wulaa, u yaa niεyaņ-nei.

3

Ansorren-tiεnamma

¹Kuuduōņgu yaa baa caaņ namaaņo-i; taa na sie na bōlbaa-ba wulaa, ku yaa bamaņ saa hūu Diilon-*maama-i* ba hōlma-na, na ciluo ka ce ba hūu-ma. Ku sie hi na puur na nunni-i wuo na piiye baa-ba. ²Da ba da na ciluo faa, aa ne da na kāņ-ba, ba ka hūu Diilon-*maama-i*. ³Baa na ta na kuye bombormaņ-fafaāņgu-i: Baa na gonya yumigāale, baa sēne ba diima, baa kompafammaņ-vaama. ⁴Yaaņ aa na ta na taara huoya-fafaāņgu: Na ta na

Š 2:8 Isayi (Ésaie) 8.14 * 2:9 Nieņ Helmaņ-sebe-i-na (Exode) 19.5-6; Anjīnamma tiyemmaņ-sebe-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebe-i-na (Ésaie) 9.1; 43.20-21. † 2:10 Nieņ Ose sebe-i-na (Osée) 1.6,9; 2.1,23,25. ‡ 2:22 Isayi (Ésaie) 53.9

taara hōfafammu baa hōhinammu; nifanni sa vāa dede. Aa ni yaa dii baa yunġu Diilonġo wulaa. ⁵ Yiinaticamba maņ naa hūyāa Diilonġ-maama-i aa haa ba naņga-i yuō, ba taa ba diyaa ba fere baa ni yaa-i ba sie ba bōlbaa-ba wulaa. ⁶ Unaņo yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramu nuņġu-i, a ce dumaaņo-na u taa u bī-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ānfafamma-i, namei Sara bien namaaņo-i kelkel.

⁷ Kuuduōņġu yaa baa bōlaaņ namaaņo-i; bilaaņ na caamba-i fafamma na tīenammana, aa na saaya na suō wuō na fōņgōbaa-ba sa saa. Diilonġ uņ cie baa-na aa cira u ka hā-na cicēlma maņ, ba nuņġu bi dii-mei. Terieņġu faņġu-na, taa na kāņ-ba ku yaa na cacārāņġu sie gbāa soņ yaņga naņga.

Hirā mulīema-i η ānfafamma cemma-na

⁸ Miņ ka perieņ baa mamaņ ma yaa daama: Yaaņ nelduōma yaa yu na hōmmu-i hiere. Bilaaņ na-naa kpelle. Taa na dōl baa na-naa ņaa ceduōņ-bieņ namaa. Bilaaņ na-naa hīehīe, baa na ta na tetēņ na fere. ⁹ Baa na ta na suu āmbabalma sōlaaņġu-i baa āmbabalma. Baa na bi ta na suu tuosīnni sōlaaņġu-i baa tuosīnni. Yaaņ aa na ta na haa na nufafaāņġu kutaamba-na. Diilonġo taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaāņġu bei, Diilonġo ka bi haa u nufafaāņġu namaaņo-na. ¹⁰ Na saa da, ma nyegāaņ Diilonġ-nelma-na wuō:

«Umaņ duō tuō taara u ce u bāaņġu-i,

umaņ duō tuō taara u huōņga fē,

kutieņo saaya u hiel u naņga noparaaņ-āndenni-na baa coima-na.

¹¹ *U saaya u nanna kuubabalaāņġu-i aa tuō ce kuufafaāņġu.*

U vaa u fere weima baa ji suur u hōlma-na baa moloņo.

¹² *Na saa da, Itieņo saa nanna nelviimba-i.*

U tūņġu dii ba cacārāņġu-na.

*Ņga u sa gbo baa bamaņ cieņ kuubabalaāņġu-i.»**

¹³ Da na vaa na fere baa ānfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaāņġu nei? ¹⁴ Halle da ba fie ce-na sūlma na ānfafamma maama-na, na yunni dōlaa. Baa na ta na kāalā nuōmba-i, baa na bi yaņ na hōmmu ta mu cu baa-ba. ¹⁵ Na saaya na suō wuō *Kirsā yaa u diei Itieņo-i. Taa na dii u nuņġu-i fafamma. Tigiin na ta na cie, umaņ duō yuu-na wuō bige-i cie na haa na naņga Kirsā-i-na, na waņ ma yaaņga-i baa-yo. ¹⁶ Na fē na hōmmu-i baa ma wamma-i aa na baa bi tīel moloņo. Naņ suyaa kumaņ faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa bamaņ biēnaanaņ na yireiņa-i Kirsā huōņġu-na ba yammu ka ture. ¹⁷ Diilonġ duō cira η mulīeņ, da η mulīeņ ānfafamma cemma-na, ku bōyaa η mulīeņ āmbabalma cemma-na.

¹⁸ Na saa da, Kirsā fuō fere bi mulāaņ aa ku nelbiliemba āmbabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuō maņ waa nelviinġo, u siyaa ku nelbabalaamba sōlaaņġu-na, duō dii-na na-naa nuō baa Diilonġo-i. Ba kuō-yo, ņga *Diilonġ-Yalle siire-yuō. ¹⁹ Diilonġ-Yalle yaa bi cie u kā ka piie Diilonġ-nelma-i baa bamaņ dii kuliinġu nyisēnni-na. ²⁰ *Nowe bāaņġu-na, ba yaa naa puu bubuōsīnni baa Diilonġo-i. Baņ puu bubuōsīnni baa-yo dumaāņo-na, Diilonġ wuō fē u huōņga-i aa yaņ Nowe ce beņo-i. Nuōmba bōi saa suur beņo faņo-na; nuōmba niisiei suurii yōņ a kor hūmma-na. ²¹ I gbāa saa hūmma famma-i baa *batemu hūmma. Nuōmba bi kor dumei nyuņġo-i-na batemu hūmma-na. Batemu hūmma-i maacemma sī η kūōma-na, ņga ma yunġu yaa wuō η hā Diilonġo-i η fere baa huōņga diei. Yesu-Kirsā siremma yaa cie batemu tuō kor-e. ²² U siire nyugūņ kā dōrō-i-na ka tīena Diilonġo caaņ-nu, a waa *dōrōpuōrbiemba yuņ-nu baa fōņgōtaamba-i hiere.

4

Taa na ce kumaņ dōlaaņuņ Diilonġo-i

* 3:12 Gbeliēmaņ-nalāaņġu (Psaume) 34.13-17

¹ *Kirsāņ mulāņ u kūōma-na dumaa, namaa fεε-i na saaya na tīēna baa-ma wuō na ka muliēņ fuō bi temma-i. Na saa da, umāņ duō muliēņ u kūōma-na, ņ da u hielaa u naņga āmbabalma cemma-na. ² U ce mafamma-i duō gbāa nanna nelbiliemba kuucenģu-i aa tuō ce Diilonģ-huōņga u yinni boluonģu maņ tīyāa hīēma-na. ³ Na ciē na bāaņģu-i dēi baa *niēraamba-i ba kuucenģu-na: Na ciē na bāaņģu-i tīlāsīnni-na, baa bīņwosīnni-na, baa koņhiliinģu-na, baa wuolalle-na, baa nyōlle-na. Aa na duu Diilonģo huōņga-i baa na tīnni-i. ⁴ Fiēfiē-i-na, niēraambaņ daa na sa tiraa na ce kakarkuonģo faņo-i baa-ba, ku bir yaņ aa cu ba hōmmu-i ba bigāaņ-na. ⁵ Ņga baņ ceņ kumaņ hiere, Diilonģo ka gāņ baa-ba. U tigiinģ tī duō yuu cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i hiere. ⁶ Ku'i ciē na da *Neldōdōlma bi waanģ halle baa kuomba-i. A ce dumaaņo-na, baņ waa hīēma-na aa mamaņ fiē da-ba a saanu baa ba āncemma-i, fiēfiē-i-na *Diilonģ-Yalle ka gbāa ce ba sire waa baa Diilonģo-i.

Taa na suō Diilonģ-caluō belma

⁷ Wēima-i hiere ma piyaa tīmma. Terienģu faņģu-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suō na fεεņ belma ta na gbā na cārā Diilonģo-i. ⁸ Kumaņ gbāaņ, yaaņ na maama ta ma gbu ma dōlnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kāņ āmbabalma bāi**. ⁹ Taa na ce niraamba nersīnni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diilonģo hāa-na na da-na-deņ fōņģōbaa hiere. Neliēņo neliēņo u saaya u suō u wuonģo belma a gbāa duō tuō kāyā banamba-i baa-yo. ¹¹ Diilonģ duō hā umāņ jumēfafalle-i, kutienģo saaya u ce-de tuō waņ Diilonģ-nelma baa-de. Duō hā umāņ kakāyāmmaņ-fōņģūō-i, u tuō kāyā nuōmba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na āncemma-i hiere ma ta ma ce nuōmba ta ba bī Diilonģo yefafalle. Yefafalle-i baa fōņģūō-i ni vii u yaa-i hōnni maņ joņ. Ma ciē.

Taa na hīrā muliēma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mi jēnaaņ namaa, yaahuolo maņ haaņ-nei daayo-i, baa na yaņ na hōmmu cu baa-yo; u sagalla-nei duō ne. Baa na da niē sī ba fiēņ-na baa-yo. ¹³ Yaaņ aa ku ta ku dōlnu-nei wuō na nalāa *Kirsa muliēma temma ne. Terienģu faņģu-na, duō ji jo u fōņģōtesīnniņ-jomma-i, na hōmmu ka fē gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-nei Kirsa maama-na, na yunni dōlaa. *Diilonģ-Yalle dii baa-na aa Diilonģo bōbōima da di yaa nuō-i. ¹⁵ Molo baa yaņ ba ji bel-o ta ba huol u yaaņģa-i wuō u kuō neliēņo, sisō u cuyaa, sisō u ciē kuubabalaanģu naņ temma, da ma'i bi sī u diyaa u nuņģu-i nelma maņ saa hi-yo. ¹⁶ Ņga da ba ta ba huol ņ yaaņģa-i wuō Kirsa wuonģ nuō, baa yaņ senserre da-ni. Niņ yeņ Kirsa horre-na, yaņ aa ņ ta ņ jaal Diilonģo-i mafamma-na. ¹⁷ Gēņģeryiinģu hii. Diilonģo duōņ tuō gāņ baa u dūņ-baaņ miēmēi igēna. A ne da duō doņ tuō gāņ baa miēņo-i, gēņģerō periema ka waa niē baa bamaņ ciinaana Diilonģ-*Neldōdōlma-i? ¹⁸ A saa baa Diilonģ-nelmaņ waanģ-ma dumaa:

«Da kuō nelviinģo korma dii kpelle,

āmbabalmanciraamba kūņģu ka waa niē?»†

¹⁹ Terienģu faņģu-na, Diilonģ duō nuōni maņ muliēņ, baa yaņ ņ kūōma kara; cor ņ ta ce ānfafamma-i aa ņ dii ņ fεε Wēimantienģo naņ-na. U yaa maa-ni. U sa waņ wēima aa ji bir baa huonģ-āndaanģu.

5

Bilaaņ Diilonģ-dūņ-baamba-i dēi

¹ Fiēfiē-i-na, mi ka fulnu Diilonģ-dūņ-baamba yaataamba yaa-i. Mēi fεε-i yaatienģ muō; mi daa *Kirsa muliēma-i nuō baa mi yufelle. Duō ji bir jo duō ji ce u yuntesīnni-i, mi ka ce mi bāaņģu-i baa-yo. Miņ ka waņ mamaņ baa yaataaņ namaaņo-i ma yaa daama: ² Diilonģ uņ hāa-na nuōmba maņ, bilaaņ-baņ dēi ņaa āncīnaņ uņ bel u muōru-i dumaa. Baa na bel-ba ņaa ba guoraa-na, bilaaņ-baņ baa hōfafaaņģa ņaa Diilonģ uņ taaraņ-kuō dumaa. Baa na bi ce-ku gbēitaara-hūmelle; yaaņ aa na ta na ce-ku baa pāama. ³ Diilonģ uņ diyaa bamaņ na

* 4:8 Niēņ Bīncuōņ-nelmaņ-sebē-i-na (Proverbes) 10.12. † 4:18 Bīncuōņ-nelmaņ-sebē (Proverbes) 11.31

nammu-na, baa na ta na haa na fōņgūo-i bei; yaan ba ta ba da namaa cilofafano yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa āncīnaamba yuntienj* duo ji jo, na ka da nyantuoluo man sa cuoraayan dede.

⁵ Kuuduongu yaa baa naacienj namaano-i, taa na sie yaataamba wulaa. Aa na hierono-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuo:

«Diilonjo sa gbo baa bombolmantaamba-i,

nga u firinu u huonga-i baa baman hiiriijen ba fere.»†

⁶ Terienju fanju-na, taa na hiire na fere Weimantienjo yaanga-na ku yaa na tetemmanjiin da ku hi, u ka teten-na. ⁷ U yaa yieraaya baa na yunni-maama-i, haraan-man hiere na ha-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-i! Siirenj na yiera! Na bigaarano-i *Sitani dii tuo wura u bin aa tuo bure ņaa nyulmu bilaa jara. U taara molojo duo wuo. ⁹ Bilaan Diilonj-maama-i nammu hai na bigaarano baa ji yar-na. Na saaya na suo wuo terni-na hiere yaahuolo fano temma yaa daan Diilonj-dun-baamba-i. ¹⁰ Na ka mulienj celle yogo, nga Diilo fuo man anfafamma-i hiere ma tienjo-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii sireija nei aa ce na yiera donj u humelle-na. U yaa bie-na na da na ta na ce na banju-i baa-yo Kirsa horre-na honni man jonj. ¹¹ Fonguo dii baa u yaa-i honni man jonj! Ma cie.

Jaaluperienju

¹² Mi nyegaanj sebeyel daade-i da mi dii sireija nei aa wanj baa-na wuo nanj vaa na fere baa Diilonjo man maama-i, u yaa ninsoj-Diilonjo-i. Mi waanj fuo hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kaayā-mie mi nyegēj sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huonju-na.

¹³ Diilonj-dun-baamba manj *Babiloni-i-na bande-i-na, Diilonjo yufellenj hilaa baman nuo-i namaa bi temma-i, ba paa-na jaalunju. Mi bienjo-i† Marke bi jaalaa-na.

¹⁴ Taa na jaal na-naa fafamma ņaa ceduonj-bienj namaa.

Namaa namanj dii *Kirsā horre-na Diilo kāyā-nei.

* **5:4** Ancīnaamba yuntienjo-i: Ba gbē Yesu fuo fere yaa. Niēj Nsāa sebe-i-na 10.11. † **5:5** Bincuoņ-nelmanj-sebe (Proverbs) 3.34 ‡ **5:13** Niēj Tim. dē. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

Pierŋ nyegáaŋ sebeháallŋo maŋ Nelmuoyamma

Pierŋ taa u nyegēŋ sebe daayo-i huŋgu maŋ nuŋ-i, uu naa suŋ wuŋ u yinni saa tiraa tŋe bŋi. U taa u taara halle duŋ fi'e a u saa ji waa, uŋ waan mamaŋ baa Diilonŋ-dŋŋ-baamba-i Yesu kŋŋgu-na, ma baa hel ba hŋmmu-na.

U duŋ piiye pigáaŋ-ba wuŋ ba saaya ba waa ŋaa Diilonŋ uŋ taaraŋ ba waa dumaa, aa Yesu *pŋpuŋbiembaŋ pigáaŋ-ba ninsoŋo maŋ, ba nyaar-yuŋ nammu hŋi, ba baa yaŋ u ji korra-bei (sap. 1).

U gbuŋya-bei wuŋ ba bel ba fere coikartaamba maŋ wuŋ bafamba hŋalŋ nuŋmba-i baa Diilonŋ-nelma aa cakŋŋgu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiri daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraanŋ u sebe-i baa Yesu jommaŋ-maama. Banamba ciara wuŋ Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuŋ kutaamba kar coima. Wuŋ da ŋ da Yesu hii yinŋ daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fi'e u huŋga-i baa nuŋmba-i ba da ba suŋ-yo hiere aa bir ba hŋmmu-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muŋ Simŋ-Pier, Yesu-Kirsa cŋaraŋ muŋ aa tiraa waa u *pŋpuŋbilonŋ muŋ. Muŋmei nyegáaŋ sebe daayo-i da mi hŋ Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ ci'e namaa namaŋ haa na naŋga-i yuŋ mi'e temma-i. U yaa i Diilonŋo, u yaa i Koŋkortieŋo. ² Naŋ suyaa Diilonŋo-i baa Itieŋo-i Yesu-i, Diilonŋo firnu u huŋga-i u tuŋ kŋyŋ-nei aa tuŋ fŋ na hŋmmu-i.

Kertŋesinni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonŋo himma pigáaŋ-ye kumaŋ gbŋa fa i maama-i hiere i die gbŋa tie wuŋ Diilonŋ-hŋmelle-i diŋ saaya di wuŋ dumaa. Inŋ suŋ-yo, ku'i ci'e u ce kufanŋu-i hŋ-ye. U yaa bi'e-ye duŋ ji pigáaŋ-ye u bŋbŋima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku ci'e dumei uŋ ŋa naa pŋ nufafaanŋu maŋ baa-ye, uŋ ŋa naa pŋ nubŋmbŋale maŋ baa-ye, u ce-ku hŋ-ye. U ci'e-ku hŋ-ye i die gbŋa hiel i naŋga nelbiliemba kusŋŋ-maama-na, ma kŋsuŋ nelieŋo; aa bie fuŋ kusŋŋ-maama. ⁵ Terieŋgu fanŋu-na, gbŋaŋ kpelle na naara ŋnfafamma-i na ŋŋhŋuma-na, aa na taara Diilonŋo huŋga-i na suŋ-ka na naara na ŋnfafamma-i. ⁶ Na ta na suŋ na fereŋ belma a naara Diilonŋo huŋga suŋma-i. Na naara pŋama-i na bel-ŋ-fereŋsinni-na, aa na naara Diilonŋ-hŋmelle wuŋsafafaanŋu-i na pŋama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i a naara na Diilonŋ-hŋmelle wuŋsafafaanŋu-i, aa na naara nelnyulmu-i na horre cemma-na. ⁸ Mamaŋ daama-i hiere, da ma waa-nei aa na firnu na hŋmmu-i baa ma cemma-i, ku yaa pigáaŋ wuŋ na suŋ Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i aa yuŋgu dii u suŋma-na. ⁹ ŋga da ma'a maa si dii umaŋ nuŋ-i, kutieŋo dii ŋaa yironŋo; u sa da dei. Kuu dii ŋaa u yaanŋ ma karaanu-yuŋ wuŋ Diilonŋo hurii u ŋmbabalma-i cor.

¹⁰ Terieŋgu fanŋu-na, tobiŋ namaa, Diilonŋ u yufellen hilaa-nei u bi-na, gbŋaŋ kpelle na baa ji bir u babŋmuŋ-i-na. Da na sie u babŋmuŋ-i, na sa ji gbŋa cii u hŋmelle-na gbula. ¹¹ Mafaŋ da ma ce, Yesu-Kirsa nellieŋ-hŋmelle ka puure da gbaa a hŋ-na. U yaa Itieŋo-i, u yaa i koŋkortieŋo-i aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaanŋ ninsoŋo-i nammu hŋi

¹² Naŋ feŋ na suŋ nel daama-i, mi sie budii mi nuŋgu-na. Mi suyaa mi'e na nyaarŋa ninsoŋ-belle-na, ŋga mi ka cor ta mi titirre-me i baa-na ma ta ma tŋenu-nei. ¹³ Da mi waa yogo mi saa ku, me i wulaa ku saaya mi ta mi hŋl-ma nalŋaŋgu baa-na, ku yaa ma sie

karaanu-nei. ¹⁴ Mi suyaa miε ku sie da huŋgu Diilon-babĩmuo ka hi-mi. Itienjo-i Yesu-Kirsa gbuoya-miε tĩ baa-ma. ¹⁵ Terienju fanġu-na, mi ka gbāŋ kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-nei.

¹⁶ Na saa da, in waan Itienjo-i Yesu-Kirsa jomman-maama-i baa u fŋgũo maama man baa-na, ku saa ce ŋaa i karaa i huoyasanga de! I saa kar i huoyasanga, miε fere-i i daa u bŋbŋima-i nuo baa i yufelle. ¹⁷ I To-i Diilonjo yaa haa-yo bŋbŋima famma-i. U tĩyaa dii u yuntesinni-na dŋrŋ-i-na aa fara cira: «Mi Biēŋo yaa daayo-i, u maama sa suo aa dŋlnu-miε. U yaa fiēŋ mi huŋga-i.*»

¹⁸ Uŋ taa u piye mafamma-i, miε fere-i i waa u tãnuŋgu-na baa Yesu-i a nu uŋ piyen.

¹⁹ Ku'i cie i fũnuŋ haa i nanġa-i *Diilopŋpuarbiemba nelma-na. Maa dii ŋaa fitĩnuo ta ma ce cecerma kukulman yēŋ terni man nuo-i. Ma ce kufanġu-i ta ma cie cicāŋjãale-i. Huŋgu fanġu yaa nuo-i cuomæle† ka hel a kaala wεima-i hiere na hŋmmu-na. Terienju fanġu-na, taa na ne-ma torro. ²⁰ Maman yunġu, na saaya na suo wuo nelien nuŋo-i ŋ yundaanġu-i, ŋ sie gbãa hielnu Diilopŋpuarbiemban nyegãan man Diilon-nelma-na.†

²¹ Na saa da, Diilopŋpuarunġu nanġu saa jo nelbilŋ-jomma-i dede, *Diilon-Yalle'i diyaa-kun ba nunnina.

2

Sulma haraa baman cie ba fere Diilopŋpuarbiemba (Yuda 4-13)

¹ Nuamba nan cie ba fere *Diilopŋpuarbiemba dumaa *Isirahel-baamba hŋlma-na, ma temma ka bi ce namaa hŋlma-na. Ba ka jo baa coima nan temma ji ta ba tãal-na. Kutaamba ka ciina Itienjo-i, ŋ sie suo wuo u yaa sãa ba yunni-i. A ce dumaanjo-na ba sie gbāŋ aa kŋsuŋ ba fere. ² Nuamba bŋi ka cu ba huŋ-nu ba bĩŋwosĩnni-na. Ba ka ce ninsoŋ-hũmelle yerre bĩena. ³ Gbein-nyulmu ka ce coikartaan daaba kar ba huoyasammu baa-na a hũu na nagãŋ-niini-i. Ŋga kuman ka haa-bei, ku suyaa tĩ jĩna; ba kŋsuŋman-yinni saa maa.

⁴ Na saa da, halle *dŋrŋpuarbiemba man naa cãlãa ku huŋgu-na, Diilonjo saa yan-ba; u vaa-ba dii-ba fobabalaanġu-na dii kukulma-na a jĩna tuo cie gēŋgeryiingui. ⁵ U saa bi yan yinataamba-i, baa naa silaa balan baa-yo cor. U dãa hũmma wuo-ba hiere aa ji yan *Nowe yaa yon baa nuamba niehãi baa-yo*. Nowe taa u hel u wan viisinnin-maama-i baa-ba, ŋga molo saa ji hũu-ma. ⁶ Diilonjo bi pãa Sodŋmutaamba-i baa Gomŋrtaamba-i ba ambabalma sullu-i; u kukulii nilēŋ daaya-i a pigãan bubŋlaamba-i man ka da-ba.† ⁷ Ŋga u kuraa Lŋti-i. Fuŋ waa nelfefēŋo ba hŋlma-na. Baa naa silaa muliēŋ-yo baa ba bĩŋwosĩnnin-maacemma-i.† ⁸ Uŋ waa nelfefēŋo dumaanjo-na aa waa ba hŋlma-na tuo da ba ciluo-i aa tuo nu ba piyuo-i yinni man jon, ku taa ku jan-yo ku cor.

⁹ Na saa da, Itienjo suo uŋ ka hiel nelviimba-i dumaa muliēma-na aa fē nelbabalaamba-i jĩna tuo cie gēŋgeryiingui duo ji pigãan-ba u jãyãmma-i. ¹⁰ Kakarkuŋ-maacemman dŋlnun baman ba ta ba ce-ma aa ba sa kãŋ Itienjo-i, u ka gbo kakãlle-i bafamba yunni-na.

Coikartaamba man wuo bafamba hãalã nuamba-i Diilon-nelma, bombolma sa suo aa dŋlnu-bei, aa ba yammu sa suo aa gbāŋ; ba tuora dŋrniemba-i halle ba sa kãalã.

¹¹ A ne da dŋrŋpuarbiemba man dŋrŋpuarbiemba, ba fŋgũo jĩenya coikartaan daaba wuŋo-i, aa ba tiraa hi yan-ba; ŋga ba sa wan dŋrniemba yebabalalle baa Diilonjo-i. ¹² Ŋga coikartaan daaba sa cē, ba ce ba wεima-i ba yun-nu ŋaa bĩmbaamba. Ban'a ba sa suo man, ba diyaa lunġu ma yaa nuo-i. Ba ka ko-ba ŋaa ban kon bĩmbaamba dumaa.

* **1:17** Niēŋ Matie sebe-i-na 17.1-5; Marke sebe-i-na 9.2-7; Like sebe-i-na 9.28-35. † **1:19** Cuomæle-i: Ba gbē Yesu yaa-i. Niēŋ Amp. 22.16. † **1:20** Girēkimma-na terien daaku gbãa bi nu nun daama-i: «Diilopŋpuarbiemban nyegãan man hiere, nelien huoyasanga sl.»

* **2:5** Nowe: Niēŋ u kũŋgu-i Miwaanjo jĩnamman-sebe-i-na (Genèse) 6.1-7.24.

† **2:6** Niēŋ Miwaanjo jĩnamman-sebe-i-na (Genèse) 19.24. † **2:7** Niēŋ Miwaanjo jĩnamman-sebe-i-na (Genèse) 19.1-16.

Na suyaa wuɔ bŋmbaamba gbŋe baa komma yaa yon. ¹³ Baŋ cie āmbabalma maŋ, ma sɔlaaŋgu ka suu-bei. Tilásinnŋ-maacemma sa suɔ aa dɔlnu-bei, halle bāhulaaŋgu-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na, coikarre dɔlnu-bei ŋaa bige-i! A ce dumaanŋo-na ku bŋena na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. ¹⁴ Ba sa da cieŋo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye āmbabalma cemma-na. Bamaŋ saa naŋ kaasinni Diilonŋ-hūmelle-na ba hi ba yaa-i ba tāal-ba. Gbeinŋ-maama yuu ba hɔmmu-i cor. Diilonŋo waasaanŋ-ba. ¹⁵ Ba naana hūmefafalle-i aa cu Bosɔr bieŋo-i Balamu huonŋ-nu. Balamu naa ce u fɛrɛ Diilopɔpuɔrbilonŋo. Huhurmanŋ-gbeinŋa damma taa ma dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i! ¹⁶ Nga un'a naa yagar Diilonŋo nuŋgu-i aa tuɔ taara kumaŋ, u daa-ku: Kakūmuɔ'i piiye baa-yo pāŋ ce u nanna u miminsinni-i.Š

¹⁷ Coikartaanŋ daaba dii ŋaa hūnfonni maŋ kuolaa; baa dii ŋaa diilonŋo maŋ biilii aa cor baa fafalmu. Diilonŋo tigiinŋ kukulberre nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka tŋena. ¹⁸ Bombolmanŋ-āndɛnni sa suɔ aa dɔlnu-bei, a ne da yunŋu bi si dii ba nelma-na. Ba ce ma yaa-i ba tāal bamaŋ naana hūmebabalalle-i fɛlemma-i wuɔ ba ta ba ce bŋŋwosinni bafamba temma-i. ¹⁹ Ba waanŋ-ma kuola-meŋ baa-ba wuɔ da ba sie ba nuŋgu-i ba ka waa ba fɛrɛŋ nuɔ; a ne da bafamba fɛrɛ-i baa si dii ba fɛrɛŋ nuɔ. Ba kusūŋ-maama cie-ba ŋaa kɔraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelieŋo nelieŋo, duɔ yanŋ bŋŋkūŋ-maama ta yaanŋa yuɔ, ku bŋŋkūŋgu ce-yo ŋaa ku kɔrieŋo! ²⁰ Bamaŋ suyaa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, bamaŋ suyaa koŋkortieŋo-i a kor nelbiliemba āmbabalma cemma-na, da ba ji tiraa yanŋ ma ta yaanŋa bei, ku migāanŋ balanŋ-bei a yanŋ dŋelā-kūŋgu-i. ²¹ Kuɔ ba saa naa suɔ hūmefafalle-i, kuu naa buɔ-bei yanŋ baŋ suyaa-de aa yagar Diilonŋo nuŋ-āndaanŋgu-i. ²² Bŋncuamba ciɛra wuɔ: «Juoro sa ta yanŋ u wuosaanŋgu», aa «Pɛrieŋ duɔ tuɔ hel hūncelle-na u tuɔ suur kpɔkpɔtuonŋgu-na.» Ku yaa ŋaa bafamba kūŋgu-i.

3

Itieŋo ka bir jo

¹ Mi jēnaanŋ namaa, mi nyegāanŋ sebe naŋo hā-na cor tŋi, hāalŋ-wuonŋo yaa daayo-i. Ba hāi-i-na hiere, mi tirii nelma bɔi baa-na da mi kāyā-neŋi na ta na jɔguonŋ ānjɔgɔfafamma. ² *Diilopɔpuɔrbiembanŋ waanŋ mamaŋ cor yiinaa-i-na, yaanŋ ma ta ma tŋenu-neŋi a naara Itieŋo nuŋ-āndaanŋgu-i. U yaa koŋkortieŋo-i. U *pɔpuɔrbiemba yaa hii-na baa u nuŋ-āndaanŋgu-i. ³ Kumaŋ yunŋu, na saaya na suɔ wuɔ yiperieni-na, nuamba namba ka sire ta ba ce ba kuudɔlnunŋgu yon. Ba ka ta ba nyɛ-na ⁴ aa ta ba piiye wuɔ: «Na Yesu pāa nuŋgu wuɔ u ka bir jo, u cie bige-i aa duɔ jo? I bŋncuambaŋ kuu ji hi baa nyunŋo, wɛima dii ma temma-i ŋaa maŋ waa dumaa dii ku domma-na; ma saa bibirre.» ⁵ Bamaŋ piiyenŋ dumaanŋo-na, ba yaanŋ ma karaanu-bei wuɔ Diilonŋo cie u nuŋ-āndaanŋgu yon a hiel dɔrɔ-i baa hŋema-i. Ba yaanŋ ma karaanu-bei wuɔ u hielaa hŋema-i hūmma yaa nuɔ-i aa tigiinŋ-ma terduonŋ-nu hūmma huonŋga-na*. ⁶ U bi cie hūnduonŋ daama yaa-i a kɔsuonŋ yinataamba-i *Nowe bāanŋgu-na†. ⁷ Aa inŋ danŋ hŋema maŋ daama-i baa dɔrɔ maŋ daayo-i, Diilonŋ nuŋ-āndaduonŋ daaku yaa bilaaya-niɛ jŋna ta ku cie dāamu-i gŋŋgeryiinŋgu-na. Yiinŋgu fanŋgu-na, bamaŋ sa kālāayāŋ Diilonŋo-i, u ka kɔsuonŋ-ba.

⁸ Nga mi jēnaanŋ namaa, nelma diei dii na saa saaya na yanŋ ma karaanu-neŋi: Na saaya na suɔ wuɔ Itieŋo wulaa, yiinŋgu diei dii ŋaa bieŋ nuɔsiba ndii, aa bieŋ nuɔsiba ndii dii ŋaa yiinŋgu diei‡. ⁹ Itieŋo sa fɛrɛ baa u nupālle cemma-i ŋaa banambaŋ jɔguonŋ-ma dumaa. Nga namaa maama yaa cie u kūnna u huonŋga-i; u sa taara molo ji kɔsuonŋ u fɛrɛ; u taara nelieŋo nelieŋo u ne u cilɔbabalaŋo-i aa yanŋ-yo.

¹⁰ Na saa da, Itieŋo jommaŋ-yiinŋgu ka tugol nuamba-i ŋaa cuoyuo unŋ tugol dumaa. Yiinŋgu fanŋ da ku ji hi, ijiebabalanni naŋ temma ka ce aa dɔrɔ pāŋ balla. Dāamu ka hāl

Š 2:16 Nieŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 22.4-35. * 3:5 Nieŋ Miwaanŋo jŋnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9. † 3:6 Nieŋ Miwaanŋo jŋnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 7.11. ‡ 3:8 Nieŋ Gbeliemanŋ-nalāanŋgu-na (Psaume) 90.4.

ceiŋo-i baa b̄aŋgu-i baa m̄oŋa-i hiere, aa h̄ema-i baa b̄imb̄inni maŋ dii ma d̄oŋo-i-na hiere, ni ka caa. ¹¹ Ni maŋ daani-i hiere niŋ yeŋ da ni caa, namaa cilūo saaya u waa niε? U saaya u fa ŋaa Diilonŋ uŋ taaraŋ u fa dumaa aa na vaa na fεε baa Diilonŋ-maama-i ¹² na ta na cie Diilonŋ uŋ diyaa yiŋgu maŋ, aa na gb̄aŋ ku hi donduo. Yiŋgu faŋgu-na, d̄oŋo ka bel d̄āamu caa, aa ceiŋo ka h̄āl baa b̄aŋgu-i baa m̄oŋa-i hiere! ¹³ Ŋga miεŋo-i, Diilonŋ uŋ p̄āa nuŋgu-i baa-ye wūo u ka hiel d̄oŋfεlεŋo baa h̄iefεlemma h̄ā-ye; i cie ni yaa-i. Balaŋgu sie waa terieŋgu-na.

¹⁴ Terieŋgu faŋgu-na, mi j̄ēnaaŋ namaa, inŋ yeŋ tiε cie yiŋgu faŋgu-i, gb̄aaŋ kpelle Diilonŋo baa ji da balaŋgu nei, u baa ji da c̄ālm̄ūo nei, ku yaa na huleiŋa sie ta a tie baa-yo.

¹⁵ Na saaya na sūo wūo Itieŋo vaayamma kor nūamba ŋaa i j̄iεŋo-i Polŋ bi nyεḡaaŋ-ma dumaa h̄ā-na. Diilonŋo yaa diyaa-ma u nuŋgu-na. ¹⁶ Pol waŋ nel daama-i u sebeb̄aa-ba-na hiere. Nelma namma dii u sebeb̄aa-ba-na ma sūoma dii kpelle. A ce dumaŋŋo-na, bamaŋ sa suyaŋ Diilonŋ-nelma-i k̄ā yaŋ-na aa ba saa tiraa naŋ kaas̄inni u h̄ūmelle-na, ba miel-ma. Kutaamba bi miel Diilonŋ-nelma-i hiere ma k̄ūŋgu-na dumei. Ba k̄oŋuŋ ba fεε'i dumaŋŋo-na.

¹⁷ Mi j̄ēnaaŋ namaa, namaa fūo mi gbūoya-nei t̄i baa nel daama-i. Bilaŋ na fεε nelbabalaŋ daaba baa ji pira-nei a ce naŋ daa munyieraŋafafammu maŋ, mu korra-nei.

¹⁸ Itieŋo-i Yesu-Kirsa cie hujarre yiε, yaŋ aa na ta na naŋ kaas̄inni u huŋgu-na, aa na ta na bi h̄aal̄ā na sūo-yo na k̄ā. U yaa koŋkortieŋo-i, jaaluŋgu gb̄iε baa u yaa-i fiefiε-i-na baa h̄onni-na hiere. Ma cie.

Nsáan nyεgáan sebedieláño man Nelmuoyamma

Nuomba namba naa ji sire ta ba guɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba gbeini-i wuɔ Diilonɔ-Bienɔ sie gbãa jo ji hon nelbilonɔ temma; aa tiraa cira Diilonɔ un pãa nunɔgu-i wuɔ u ka saan *Kɔŋkortienɔ man, u'i sɪ Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaanɔgu-i ba kã. Nsáan daa-ma dumaanɔ-na, u nyεgɛŋ sebe daayo-i hã Diilonɔ-dũŋ-baamba-i wuɔ ba bel ba fere kutaamba-na. U waan-ma kaala-mei u sebe-i-na wuɔ Yesu yaa Diilonɔ-Bienɔ-i aa u juɔ ji hon nelbilonɔ temma. U waan-ma baa-ye wuɔ: Nelnyulmu tienɔ yaa Diilonɔ-i. Aa cira Diilonɔ dii ŋaa gbagbaama hiere; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. A ce dumaanɔ-na in yey Diilonɔ-bisãlɔ miε, ku saaya i hiel i nanɔga ãmbabalma-na aa ku saaya i tie dɔl banamba-i a pigãan wuɔ i dɔl Diilonɔ-i.

Cicɛlman-nelma

¹ Uman* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufienɔ-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i tũnni-i aa yiεya-yuɔ baa i nammu-i. Kufanɔgu tienɔ yaa cicɛlman-nelma-i. I wanɔ fuɔ maama yaa baa-na. ² Cicɛlmantienɔ caraaya i da-yo aa tie wanɔ u maama. U waa baa Diilonɔ, fiεfiε-i-na u caraaya i da-yo. I ciε cicɛlma man sa tɛŋ dede-i ma wataan miε a tie wanɔ-ma baa-na. ³ In daa manan aa nu manan, i bi wanɔ-ma baa namaanɔ-i i die gbãa ce baaduɔŋ miε i To-i Diilonɔ horre-na. In yey horre man nuɔ-i baa Diilonɔ-i, ii dii di yaa nuɔ-i baa u Bienɔ-i Yesu-Kirsa-i. ⁴ Da na da i nyεgɛŋ nel daama-i die hã-na, i taara i hieronɔ-i i hɔmmu fɛ gbarnu.

Diilonɔ yaa gbagbaama-i

⁵ In nuɔ manan Yesu-Kirsa nunɔgu-na aa tie wanɔ-ma baa-na, ma yaa daama: Diilonɔ dii ŋaa gbagbaama; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. ⁶ Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulman-maacemma-i, i ciε coikartaan miε, i saa cu ninsonɔ huon-nu. ⁷ Nɔga die tie ce i wɛima-i hiere gbagbaama-na ŋaa Diilo fuɔ fere un kuɔŋ dumaa, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bienɔ-i Yesu tãmma ka ta ma pir i ãmbabalma-i hiere ma halan-ma yiε.

⁸ Die cira ãmbabalmanciraan miε sɪ, i tãal i fere; aa i naana ninsonɔ hũmelle-i. ⁹ Nɔga die sie i cãlmuɔ-i Diilonɔ yaanɔga-na u ka ce jande yiε aa pir i ãmbabalma-i hiere halan-ma yiε. U faa, u sa wanɔ nelma aa ji bir baa huon-ãndaanɔgu. ¹⁰ Diilonɔ wuɔ nuomba-i hiere ba cãlãa; die cira i saa cãl, kuu dii ŋaa i ciε Diilonɔ-i coikartienɔ, ku pigãan wuɔ u nelma si dii i hɔmmu-na.

2

¹ Mi bisãlɔ namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaanɔgu-i ku'i ciε na da mi nyεgɛŋ nel daama-i da mi hã-na. Nɔga uman duɔ pira ce kuubabalaanɔgu-i, kakãyãtienɔ dii baa-ye i To caanɔgu-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviinɔ-i, u saa cãl dede. ² U yaa pãa u fere tãman-kũŋ temma a pir i ãmbabalma-i halan-ma i yunni-na. Aa miε sɪ yon; u pãa u fere duɔ bi pir nelbiliemba-i hiere ba ãmbabalma-i.

³ Die tie nu Diilonɔ nun-ãndaanɔgu-i, ku yaa i gbãa cira i suɔ-yo. ⁴ Uman duɔ puur u nunɔgu-i cira: «Mi suɔ Diilonɔ-i» aa kutienɔ sa nu u nun-ãndaanɔgu-i, u kar coima, u sa suɔ Diilonɔ-i aa u naana ninsonɔ hũmelle-i. ⁵ Nɔga uman nuɔŋ Diilonɔ nunɔgu-i, Diilonɔ-nelnyulmu hii mu fuonɔgu-i fuɔ huonɔga yaa nuɔ-i kelkel. Die tie nu Diilonɔ nunɔgu-i, ku yaa i gbãa cira ii dii u horre-na. ⁶ Uman duɔ cira fuɔ dii Diilonɔ horre-na, kutienɔ saaya u bie Yesu maama-i.

* **1:1** U gbɛ Yesu-Kirsa yaa-i.

Dòdòluy-maama

⁷ Mi jěnaañ namaa, miñ nyegěñ nelma mañ da mi hã-na daama-i, maafelenna sí; maacólomma. Na nuò-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuò-ma cor tí wuò na saaya na ta na dól na-naa.* ⁸ Mi gbáa bi cira maafelenna. Ma da *Kirsá wuòsaañgu-na aa bi da namaa wuòsaañgu-na. Na saa da! Kukulma duòñ ta ma ta aa terienğu ta ku kaala baa gbagbaamañ-kerre-i.

⁹ Uman duò cira fuò dii gbagbaama-na aa tuò bigáañ u natobiño-i, kutienjo dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Uman u natobiño maama dólnu-yuò, u yaa dii gbagbaama-na. Uñ yen gbagbaama-na dumaño-na, u sie gbáa pira. ¹¹ Nga uman duò bigáañ u natobiño-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuò wuò u sa suò uñ kãñ kusuòñ-nu.

¹² Mi bisálñ namaa, Yesu-Kirsá maama-na na ámbabalma hurii halañ, ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na. ¹³ Bincuoñ namaa, nañ suyaa uman waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na. Naacien namaa, nañ yaraa *Bigáarãño-i, ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na. ¹⁴ Bisálñ namaa, nañ suyaa i To-i, ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na. Bincuoñ namaa, nañ suyaa uman waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na. Naacien namaa, na gbãñ, ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na. Diilon-ñelma dii na hõmmu-na aa na yaraa Bigáarãño-i.

¹⁵ Terienğu fanğu-na, baa na fer miwaanjo-i baa u balaanğu-i. Da na fer-o, i To maama sie gbáa ta ma dólnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kuman balaan miwaan daayo-na: Nuumba gbar ba nyaanu ba kusũñ-maama, ba ce cãncaya aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagãñ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilon-maama sí, nelbilien-huòya-maama. ¹⁷ Miwaanjo tí u kã baa u balaanğu-i hiere, nga uman cien Diilonjo huònga-i, kutienjo dii gbula; u sa ji kã terienğu.

Kirsá bigáarãmba maama

¹⁸ Mi bisálñ namaa, miwaanjo tímman-huòngu hii tí. Ma sí ma waan baa-na wuò *Kirsá bigáarãño ka jo ke? Ku yaa daaku fiefie-i-na nuumba bõi bigáañ Kirsá-i i hólma-na. Ku pigáañ wuò miwaanjo tímman-huòngu hii tí. ¹⁹ Kutaamba waa baa miemei aa ji bir i huòñ-nu. Kuò baa naa waa mié baamba kelkel, baa naa saa bir. Nga mafamma cie i die suò wuò ba hieronjo-na, molo saa waa mié wuòñjo.

²⁰ Kirsá hãa namaanjo-i *Diilon-Yalle-i, a ce dumaanjo-na na hieronjo-i, na suò ninsonjo-i. ²¹ Ku saa ce ñaa na sa suò ninsonjo-i ku'i cie mi ta mi nyegěñ sebe daayo-i da mi hã-na de! Na suò-yo ku'i cie mi ta mi nyegěñ-yo; aa na bi suyaa wuò coima-i baa ninsonjo-i ni sa gbo.

²² Uman duò cira: «Diilon uñ pãa nunğu-i wuò u ka saañ *Konkortienjo mañ u'i sí Yesu-i» ba bí kufanğu tienjo yaa coikartienjo-i. U yaa Kirsá bigáarãño-i. U ciinaana i To-i Diilonjo-i baa u Biñjo-i Yesu-i hiere. ²³ Uman duò ciina Bepolño-i, kuu dii ñaa u ciinaana Tuonjo yaa-i; aa uman duò sie Bepolño-i, kuu dii ñaa u bi siyaa Tuonjo yaa-i.

²⁴ Terienğu fanğu-na, ban waan manañ baa-na dii ku domma-na, yaan ma tfe na hõmmu-na. Nañ nuò manañ ku domma-na, da na yan ma tfe na hõmmu-na, na ka tfe i To horre-na baa u Biñjo-i hiere. ²⁵ Uñ pãa nunğu mañ baa-ye, ku yaa daaku: Wuò u ka hã-ye cicelma mañ sa tfeñ dede-i.

²⁶ Baman taaraayan ba pira-nei, ba yaa cie mi ji ta mi nyegěñ nel daama-i da mi hã-na. ²⁷ Namaa fuò, Kirsá hãa-na Diilon-Yalle-i, dii dii na hõmmu-na. Di pigáañ-na weima-i hiere. Aa diñ pigáañ-na manañ coima sí; ninsonjo yaa-i. Terienğu fanğu-na, na taara pigáatienjo nanjo da na ce bige-i baa-yo? Nyaaraañ Kirsá-i-na ñaa Diilon-Yallen waan-ma baa-na dumaa.

* 2:7 Niñ Nsáa sebe-i-na 13.34.

²⁸ Mi bisálh namaa, nyaarãañ Kirsa-i-na, ku yaa duò ji tuò jo yiinggu man nuò-i korma sie da-ye baa-yo, aa i yammu sie bi ture u yaanga-na. ²⁹ Na suyaa wuò Kirsa-i nelviinjo. Terienngu fangu-na, na saaya na bi suò wuò umañ duò tuò ce ãnviima-i Diilon-bilonjo.

3

Ba suò Diilon-bisálmba-i nié?

¹ Niéñ i To-i Diilon uñ dɔlaa-ye dumaa! Ku cié u tuò bí-ye u bisálh mié! Ninsie ninsie, u bisálh mié. Nga nelbiliemban'a ba saa suò Diilonjo-i, ba saa suò wuò u bisálmba'i miéño-i. ² Mi jënaañ namaa, nyungo-i-na, ii dii Diilon-bisálh mié, nga in ka waa dumaa jebi bisínuò-i-na, i saa suò ku yaa yogo. In suyaa ma diei maama man, ma yaa daama: *Kirsa duò ji jo, uñ yen dumaa, i ka bi da-yo duméi; aa uñ yen dumaa, i ka bi waa duméi. ³ Bamañ haa ba nanğa-i Kirsa-i-na aa tïena kufangu tïenamma-i, ba hielaa ba nanğa ãmbabalma-na da ba gbãñ ce nelfafaamba Kirsa temma-i.

⁴ Ambabalma yaa a maar Diilonjo nungu-i. Terienngu fangu-na, umañ duò tuò ce ãmbabalma-i, kutienjo maar Diilonjo nungu yaa dumaano-na. ⁵ Na suyaa wuò Yesu-Kirsa juò hïema-na duò ji pir ãmbabalma. Fuò-i ãmbabalman-huonğa si dii-yuò. ⁶ A ce dumaano-na, umañ duò nyaar-yuò, ñ da kutienjo yaan ãmbabalma-i. Nga umañ duò cor tuò ce ãmbabalma-i, ñ suò kerre kutienjo sa suò-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisálh namaa, baa na yan ba pira-nei baa viisinnin-kũngu-i. Uman ciéñ kuuviingu-i u yaa nelviinjo-i a bié Yesu-Kirsa maama-i. ⁸ Nga umañ duò tuò ce ãmbabalma-i, kutienjo dii baa *Sitáni. Na saa da, Sitáni duòñ baa ãmbabalma cemma-i dii ku domma-na. Diilon-Bienjo jomman-yungu-i hïema-na, u juò duò ji bíena Sitáni maacemma.

⁹ Uman duò ce Diilon-bilonjo, Diilonjo tãmma'i dii-yuò, a ce dumaano-na ñ da u yaan ãmbabalma cemma-i. Uñ cié Diilon-bilonjo, u ce nié gbãa cor tuò ce ãmbabalma-i? ¹⁰ Ban suò Diilon-bisálmba-i dumaa ba bɔ-ba Sitáni-baamba-na ku yaa daaku: Uman sa ciéñ kuuviingu-i baa umañ sa dɔlaañ u natobimba-i, ba hã-i-na hiere Diilon-bisálmba sí, Sitáni-baamba.

Nin saaya ñ dɔl ñ natobiño-i dumaa

¹¹ Ma waan baa-na dii ku domma-na wuò: «I saaya i tie dɔl i-naa.»* ¹² Molo baa suur Kayine gboluonngu-na; fuò waa *Sitáni-nolho ku'i cié u ko u hãño-i. Kayine maacemma naa balan aa u hãño maama cer fa, ku'i cié u bigãañ-yo aa ko-yo.†

¹³ Tobin namaa, terienngu fangu-na, nelbilien da ba bigãañ-na, baa na yan ku ce-na gberé. ¹⁴ Mié i suyaa wuò i hilaa kuliin-húmelle-na a bié cicëlman-húmelle. I natobimba maaman dɔlnun-yié, ku'i cié i suò mafamma-i. Uman sa taaraayan u da u natobiño-i baa u yufelle, kutienjo dii kuliin-húmelle-na yogo. ¹⁵ Uman duò bigãañ u natobiño-i, kutienjo saa baa nelkoronjo. Aa ma sí na suyaa wuò nelkoronjo-i baa cicëlma man sa tïen dede-i ba maaya ba-naa ké? ¹⁶ Yesu-Kirsa juò ji ku i maama-na ku yaa cié i suò nelien nuò nin saaya ñ dɔl ñ natobiño-i dumaa. Mié feré-i i bi saaya i hũu-ma ku i natobimba maama-na. ¹⁷ Da ku waa baa nuò aa ñ da ñ natobiño-i mulïema-na aa yagar wuò ñ sie kãyã-yuò, nan ka bel-ma nié cira Diilon-nelnyulmu temma dii nuò-na? ¹⁸ Mi bisálh namaa, baa na yan i tie dɔl i-naa i nunnin yon; yaan ku ta ku da i ciluò-i-na wuò i dɔl i-naa kelkel.

¹⁹ Dié tie dɔl i natobimba-i, ku yaa pigãañ wuò i cuu ninsonjo huon-nu aa i huleina sie ta a tie baa Diilonjo-i. ²⁰ Diilonjo suò wëima-i hiere; halle i hɔñ da mu fié'a mu sa hũu-ma, baa na yan ku ce-ye bĩnkũngu. Diilonjo uñ suò maman, ma maaraa mié hõmmu-i. ²¹ Aa mi jënaañ namaa, da kuò i hõmmu hũyãa-ma, terienngu fangu-na i gbãa da holle yiéra Diilonjo yaanga-na a cãrá aa u hã-ye. ²² In nun u nun-ãndaangu-i aa tie ce u huonğa-i, ku'i cié die

* 3:11 Niéñ Nsáa sebé-i-na 13.34. † 3:12 Kayine: Niéñ u kũngu-i Miwaanjo jñamman-sebé-i-na (Genèse) 4.1-8.

cārā kumaŋ u hā-ye baa-ku. ²³ U nuŋ-āndaanġu yaa daaku: Wuɔ i hūu u Biɛŋo-i Yesu-Kirsa maama-i aa i tie dɔl i-naa ŋaa Kirsaŋ taaraŋ-kuɔ dumaa i wulaa.† ²⁴ Umanġ nuɔŋ Diilonġo nuŋ-āndaanġu-i, kutienġo dii baa Diilonġo-i aa Diilonġo bi waa baa kutienġo-i. Diilonġ uŋ hāa-ye u *Yalle maŋ, di yaa pigāaŋ wuɔ uu dii baa-ye.

4

Ba suɔ Diilonġ-Yalle maacemma-i niɛ?

¹ Mi jēnaaŋ namaa, bilaaŋ na fεε. Na saa da, bamaŋ karaaŋ coima-i wuɔ bafamba *Diilonġo puɔrbiemba, ba gbuyaa terni-i hiere. A ce dumaanġo-na umaŋ duɔ cira fuɔ ce u weiima-i baa *Diilonġ-Yalle fōŋgūɔ, baa na pāŋ na cu kutienġo huonġ-nu. Ciɛŋ-yonġ na ne igēna, da kuɔ Diilonġ-Yalle yaa kelkel, na ka suɔ. ² Na gbāa suɔ Diilonġ-Yallentienġo-i dumaa ku yaa daaku: Umanġ duɔ tuɔ piye wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji honġ nelbilonġ temma, kufanġu tienġo yaa Diilonġ-Yalle dii-yuɔ. ³ Ŋga umaŋ duɔ yagar mafamma-i, kutienġo-i Diilonġ-wuonġo sī, *Kirsa bigāarāŋo. Na nuɔ fuɔ maama yaa wuɔ u ka jo, u juɔ tī.

⁴ Ŋga mi bisālġ namaa, namaanġo-i Diilonġ-baaŋ namaa. Diilonġ uŋ hāa namaanġo-i fōŋgūɔ maŋ, u maaraa *Sitāniŋ hāa nelbiliemba-i fōŋgūɔ maŋ, a ce dumaanġo-na, na maama yaraa coikartaanġ daaba-i. ⁵ Bafamba-i bande ku taamba; ba piye bande ku tīmma. Aa bande ku taamba-i nuɔŋ ba nelma-i. ⁶ A ne da miɛŋo-i Diilonġ-baaŋ miɛ. Umanġ duɔ tuɔ suɔ Diilonġo-i ŋ da u nu i nelma-i. Ŋga umaŋ duɔ Diilonġ-wuonġo sī, ŋ da kutienġo sa nu i nelma-i. I suɔ ninsontienġo-i dumɛi a bɔ-yo coikartienġo-na.

Nelnyulmu tienġo yaa Diilonġo-i

⁷ Mi jēnaaŋ namaa, nelnyulmu hel Diilonġ-na, a ce dumaanġo-na yaanġ i tie dɔl i-naa. Umanġ duɔ tuɔ dɔl banamba-i, kutienġo-i Diilonġ-bilonġo; ku yunġu yaa wuɔ u suɔ Diilonġo-i. ⁸ Nelnyulmu tienġo yaa Diilonġo-i. Umanġ duɔ u sa dɔl u nabaamba-i, kutienġo sa suɔ Diilonġo-i. ⁹ Diilonġ uŋ pigāaŋ-ye u nelnyulmu-i dumaa ku yaa daaku: U saanġ u Bɛduɔla jo hīɛma-na a ji hā-ye baa ninsonġ-cicēlma-i. ¹⁰ Nelnyul daamu-i, ku saa ce ŋaa miɛmɛi dɔlaa Diilonġo-i dɛ! Ŋga u yaa dɔlaa-ye aa saanġ u Biɛŋo jo ji ce u fεε tāmmanġ-kūŋġu a pir i āmbabalma-i halanġ-ma i yunni-na.

¹¹ Mi jēnaaŋ namaa, da kuɔ Diilonġo dɔlaa-ye dɔl daama temma-i, miɛ fεε-i i bi saaya i dɔl i-naa. ¹² Molonġ yufelle saa haa Diilonġo-na dede, ŋga diɛ tie dɔl i-naa, u ka waa baa-ye aa u nelnyulmu ka hi mu fuonġu-i i hōmmu-na.

¹³ Diilonġo hāa-ye u *Yalle-i ku'i ciɛ i suɔ wuɔ uu dii baa-ye aa i bi waa baa-yo. ¹⁴ A naara kufanġu-i uŋ saanġ u Biɛŋo jo hīɛma-na duɔ ji kor nelbiliemba-i, miɛ i daa-yo nuɔ baa i yufelle, ku'i ciɛ i tie waŋ-ma. ¹⁵ Umanġ duɔ tuɔ piye wuɔ Yesu-i Diilonġ-Biɛŋo; kutienġo dii Diilonġo horre-na aa Diilonġo bi waa baa kutienġo-i. ¹⁶ Aa Diilonġ uŋ dɔlaa-ye dumaa, i daa-ku aa i haa i nanġa yuɔ. Nelnyulmu tienġo yaa Diilonġo-i. Nelnyul da mu waa umaŋ nuɔ-i, Diilonġo dii baa kutienġo-i aa kutienġo bi waa Diilonġo horre-na. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuonġu-i i hōmmu-na, i huleiŋa siɛ ta a tie baa gēŋgeryiŋġu maama-i. Inġ biyaa Yesu maama-i hīɛma-na bande-i-na, ku'i ciɛ i huleiŋa sa tie baa-ma. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-niɛ, ŋ holle sa tie baa weiima. Nelnyul da mu hi mu fuonġu-i niɛ, korma ta hiere. Diilonġ-berru yaa juonġ baa korma-i. Umanġ duɔ suɔ wuɔ Diilonġo kaa gāŋ baa-yo, ŋ da kutienġo holle tie. Umanġ duɔ tuɔ kālā, ŋ suɔ kerre Diilonġ-nelnyulmu saa hi mu fuonġu-i u huonġa-na. ¹⁹ Miɛŋo-i, da ŋ da i dɔl nuɔmba-i baa Diilonġo-i hiere, kuu dii ŋaa Diilonġo dɔlaa-ye dīɛlūɔ ku'i ciɛ. ²⁰ Umanġ duɔ tuɔ bigāaŋ u natobiŋo-i aa cira fuɔ dɔl Diilonġo-i, kutienġo kar coima. Niŋ daŋ umaŋ baa ŋ yufelle, da ŋ saa gbāa dɔl ufanġo-i, ŋ ce niɛ gbāa dɔl Diilonġo maŋ ŋ sa da-yo? ²¹ *Kirsaŋ hāa-ye mamaŋ, ma yaa daama: Umanġ duɔ tuɔ dɔl Diilonġo-i u saaya u bi tuɔ dɔl u natobiŋo-i.

† 3:23 Niɛŋ Nsāa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

5

Ba dól Diilonjo-i nié?

¹ Umanj duw hũu-ma wuw Diilonj unj saanj *Konkortienjo manj u yaa Yesu-i, kutienjo-i Diilonj-bilonjo. Aa da nj ta nj dól Tuonjo-i nj sie gbãa ni nj sa dól u bisálmba-i. ² Dié tie dól Diilonjo-i aa tie nu u nunj-ãndaangu-i, ku yaa pigãanj wuw i dól u bisálmba-i. ³ A dól Diilonjo-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tie ce u nunj-ãndaangu-i. A ne da u nunj-ãndaangu saa kuola. ⁴ Ku saa kuola nié nié? Umanj duw ce Diilonj-bilonjo, nj da u maama yaraa nelbiliemba-i. Unj haa u nanja Yesu-i-na, u hielaa u nanja nelbiliemba balaangu-na. Ku'i cie u maama yar-ba. ⁵ Da ma hel bamanj hũyãa-ma wuw Yesu-i Diilonj-Bienjo, hai molojjo-i gbãa hiel u nanja nelbiliemba balaangu-na?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juw hĩema-na ji *batsenj hũmma-na aa ce u ferε tãmmaj-kũngu. Ku saa ce njaa u juw ji batsenj yonj de! U juw ji batsenj aa tiraa ce u ferε tãmmaj-kũngu. *Diilonj-Yalle yaa ninsojjo tienjo-i; di yaa pigãanj Yesu-Kirsa sinni-i. ⁷ Bimbĩnni siei pigãanj-yenj u sinni-i. Bimbĩnni siei niinj daani yaa daani: ⁸ Diilonj-Yalle, baa hũmma, a naara tãmma. Aa ni siei-i-na hiere ni pigãanj ãnduoma.

⁹ Ma sí nelbilienj da ba da mamanj aa wanj-ma baa-ye, i hũu-ma wuw ninsojjo ke? A ne da Diilonj-nelma dii baa yungu yanj nelbiliemba maama-i. Diilonj-nelma yaa hama-i? Ma yaa unj waanj mamanj a vii u Bienjo-i. ¹⁰ Terienjgu fanjgu-na, umanj duw hũu Diilonj-Bienjo maama-i, Diilonj unj waanj mamanj u Bienjo kũngu-na, ma ka tie kutienjo huɔngana. Nja umanj duw saa hũu-ma, kutienjo cie Diilonjo-i coikartienjo. U cie-yo coikartienjo nié nié? Diilonj unj waanj mamanj u ferεnj Bienjo kũngu-na, kutienjo bilaa diilonjo-i ciina-mei. ¹¹ Diilonjo waanj wuw nié u Bienjo kũngu-na? Wuw u hãa-ye cicɛlma manj, ma da u Bienjo yaa nuw-i. Cicɛlma famma sa tí dede. ¹² Umanj duw sie Bepoljo-i, cicɛlj daama dii baa kutienjo-i; nja umanj duw saa sie Bepoljo-i, u sie gbãa da cicɛlj daama-i.

Diilonjo sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa namanj hũyãa Diilonj-Bienjo maama-i, mi nyegɛnj nel daama-i da mi hã namei, na da na suw wuw na daa cicɛlma manj sa tĩenj dede-i tí. ¹⁴ Dié tie cãrã Diilonjo-i i huleinja sa tie baa-yo. I suyaa wuw dié cãrã kumanj dalaanunj-yuw, u sie yagar. ¹⁵ A ce dumaanjo-na, inj suyaa wuw u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuw dié cãrã kumanj u ka hã-ye baa-ku.

¹⁶ Da nj da nj natobinjo ce ãmbabalma, da kuw ãmbabalma famma gbãa hur a hiel-o dãamunj-hũmelle-na, cãrã Diilonjo-i nj hã-yo; Diilonjo ka kor-o. Kufangu vii bamanj ba ãmbabalma gbãa hur halañ-bei. Nja ãmbabalma diei dii, ma sie gbãa hur aa ma kã baa ma cetienjo-i dãamu-na*, mi saa cira na cãrã Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷ Mamanj saa vii hiere, ãmbabalma. Nja ãmbabalma-i hiere ma sa kã baa ma cetienjo-i dãamu-na; manamma gbãa hur.

¹⁸ I suyaa wuw Diilonj-bilonjo sa ce ãmbabalma, Diilonj-Bienjo dii tuw neya-yuw, a ce dumaanjo-na *Bigãarãño yufelle yuw. ¹⁹ I bi suyaa wuw mienjo-i Diilonj-baanj mié, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigãarãño nan-na. ²⁰ I bi tiraa suw wuw Diilonj-Bienjo juw, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juw ji ce i tie suw ninsojjo-Diilonjo-i. Ii dii baa-yo ninsojjo-Diilonjo horre-na. U yaa ninsojjo-Diilonjo-i. U yaa cicɛlma manj sa tĩenj dede-i ma tienjo-i.

²¹ Mi bisálj namaa, bilaanj na ferε cufienja-na.

* **5:16** Umanj duw tuora *Diilonj-Yalle-i, jande ceraa u ce-yuw hĩema-na bande-i-na baa dɔrɔ-i-na hiere. Niéj Matie sebɛ-i-na 12.31.

Nsáan nyegáan sebeháallŋo man Nelmuoyamma

Nsáa nyegáan sebe daayo-i há Diilonŋ-dūŋ-baamba namba. U bŋe ba yaa wuɔ ciɛŋo nanŋo baa u bisálm̄ba.

Nsáa kuye dɔdɔlunŋ-maama'i baa-ba; wuɔ ba ta ba dɔl ba-naa; aa ba ta ba wuɔ ba saanu baa Diilonŋ-nelma-i. U gbuɔya-bei wuɔ bamanŋ ciinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba fere kutaamba-na.

Jaalunŋu

¹ Ciɛŋ nuɔ, Diilonŋo yufellen hilaa nuɔni manŋ nuɔ-i, na yaatiɛŋo nyegɛŋ sebe daayo-i duɔ há nuɔnei baa ŋ bisálm̄ba-i. Coima saa fa, na maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. Aa na maama sa dɔlnu muɔ mi diei yon; bamanŋ siyaa ninsonŋo-i hiere, na maama bi dɔlnu-bei. ² Ninsonŋo manŋ dii i hɔmmu-na, u yaa ciɛ na maama ta ma dɔlnu-yiɛ. Ninsonŋ daayo dii i hɔmmu-na u sa ji ká terienŋu. ³ I To-i Diilonŋo-i baa u Biɛŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka káyá-yiɛ aa ce hujarre yiɛ aa fɛ i hɔmmu-i i die gbáa tŋe ninsonŋo hŋmelle-na aa tie dɔl i-naa.

A dɔl ŋ nanolŋo-i ku yaa yunŋu

⁴ Mi nuɔ wuɔ ŋ bisálm̄ba namba wuɔ ninsonŋo hŋmelle-i ŋaa i Tonŋ taaraaya-kuɔ dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fɛ mi huɔŋga-i cor. ⁵ Ciɛŋ nuɔ, minŋ taaranŋ kumanŋ ŋ wulaa fiɛfiɛ-i-na, ku yaa daaku: Yaanŋ i tie dɔl i-naa. Ku saa ce ŋaa mi nyegɛŋ nelfɛlemma'i da mi há-ni; nelfɛlemma sŋ. Inŋ nuɔ mamanŋ cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tie dɔl i-naa, kuu dii ŋaa i ce Diilonŋo nuŋ-ándaanŋu yaa-i. Aa Diilonŋo nuŋ-ándaanŋu yaa haku-i? Ku yaa nanŋ nuɔ nelma manŋ dii ku domma-na wuɔ na saaya na ta na dɔl na-naa.*

Bilaanŋ na fere Kirsa bigáaráamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bɔi wuɔra terni-na hiere ba táal nuɔmba-i. Kutaamba yagaraa-ma wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji honŋ nelbilonŋ temma. Ba bŋ ba yaa-i táalnuɔmbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigáaráamba-i. ⁸ Terienŋu fanŋu-na, bilaanŋ na fere i maacemma baa ji ce maacɛŋgbáŋgbálámma na hɔlma-na. Gbáanŋ na da ma sullu-i du kŋŋu-na hiere.

⁹ Umanŋ duɔ yanŋ Kirsa maama-i aa tuɔ ce u denŋ-maama, kutienŋo nunŋu si dii baa Diilonŋo-i. Nga umanŋ duɔ bel-ma nammu hái, u nunŋu dii baa Diilonŋo-i baa u Biɛŋo-i hiere.

¹⁰ Bamanŋ yaanŋ Kirsa maama-i aa ta ba wuɔra ba wanŋ ba denŋ-maama, umanŋ duɔ ká na wulaa, baa na há-yo muntŋenammu. Halle baa na jaal-o ku jaalunŋu. ¹¹ Umanŋ duɔ jaal-o, kutienŋo nunŋu dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bɔi dii mi da mi wanŋ-ma baa-na, ŋga mi sa taara mi nyegɛŋ-ma sebe nuɔ há-na. Diilonŋ duɔ siɛ, mi ka ká na wulaa. Da mi ká, mei ferenŋ nunŋu yaa ka wanŋ-ma baa-na, ku yaa i hɔmmu ka fɛ gbarnu.

¹³ Ciɛŋ nuɔ, Diilonŋo yufellen hilaa ŋ mɔlɔ manŋ nuɔ-i, u bisálm̄ba páa-ni jaalunŋu.

* 1:6 Niɛŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

Nsãan nyegãan sebesielinjo man Nelmuoyamma

Nsãa nyegãan sebe daayo-i hã Diilonj-dũnj-baamba yaatienjo nanjo-i baa-yo; ba taa ba bĩ-yo Gawusi. Gawusi taa u kãyã Diilonj-dũnj-baamba-i ku'i cie Nsãa nyegãan sebe daayo-i duo jaal-o aa duo gbuya-yuo wuo u bel u fere Diyotirefu-i-na kere yaatesinni dõlnu-yuo a ne da u maacemma saa fa.

Nsãa gbelaan Gawusi-i boi wuo u vii baa Diilonjo-i aa tiraa firnu u huõnga-i baa Diilonj-dũnj-baamba-i. U bi kaalaa Diilonj-dũnj-wuõnjo nanjo-i, ba taa ba bĩ-yo Demetursi. Nuõmba taa ba bĩ u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsãa pigãan-ye u sebe daayo-na wuo i baa cu nelbabalaamba huõn-nu, i yan aa i tie ce ãnfafamma-i bãanngu-i baa isuõngu-i, ku yaa pigãan Diilonj-dũnj-wuõnjo sinni-i.

Gawusi wuõsaangu-i

¹ Gawusi, yaatienjo nyegãan sebe daayo-i duo hã nuõnei. Kpõr, coima saa fa, ñ maama sa suo aa dõlnu-mie. ² Mi cãrã Diilonjo-i da ñ dii ñ nannga-i mamanan nuõ-i ma fa ñ wulaa, aa ñ kũõma waa ma fereñ nuõ ñaa nin yen ñ fereñ nuõ dumaa Diilonj-hũmelle-na.

³ Tobimba namba juõ a hel na terienngu-na a jo ji tũnu-mie wuo ñ bilaa ninsonjo-i nammu hãi aa ñ wuo u hũmelle-i. Nel daama gbuu silaa fẽ mi huõnga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuo mi bisãlmba wuo ninsonjo hũmelle-i diñ saaya di wuo dumaa, ku yaa fiẽñ mi huõnga-i ku yan weima-i hiere.

⁵ Kpõr, nin kãyãñ tobimba-i dumaa, ku yaa pigãan wuo ñ wuo Diilonj-hũmelle-i fafamma. Halle nin fi'e a ñ sa suo baman, ñ kãyã-bei. ⁶ Tobimba namba juõ bande-i-na aa wan-ma baa Diilonj-dũnj-baamba-i wuo ñ bilaa-ba fafamma. Ta ñ kãyã-bei dumei ñaa Diilonj un taaran-kuõ dumaa, ba ta ba cor baa ba hũmelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilẽina-na Itienjo maacemma maama'i nuõ-i, ba sa hũu bĩnkũngu baman si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i nannga baa-ba a kãyã-bei ninsonjo wamma-na.

Diyotirefu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegãan sebeyungu nanngu a hã-na Diilonj-dũngu-na. Nga yaatesinnin dõlnuñ Diyotirefu-i, die wan mamanan u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi kã, un ceñ kuman, mi ka wan-ku tũnu-nei: U wuõra u bĩena i yireina-i. Aa u saa bãl mafamma-na, tobimba man da ba kã da ba ka har-yuo, u yagar. Molon duo hũu-ma ba da ba har-yuo wuo hĩi; aa donya kutienjo-i Diilonj-dũngu-na.

¹¹ Kpõr, baa dii ñ gboluõngu-i nelbabalaamba maacemma-na, yan aa ñ cu nelfafaamba. Uman cien ãnfafamma-i, Diilonj-wuõnjo. Nga uman cien kuubabalaangu-i, u sa suo Diilonjo-i.

¹² Kuman ñaa Demetursi kũngu-i, nuõmba-i hiere ba bĩ u yefafalle. Un wuo ninsonjo hũmelle-i dumaa, ku pigãan wuo nelfefienjo. Mie fere-i i bi bĩ u yefafalle. Aa ñ suyaa wuo in wan mamanan u kũngu-na, ninsonjo yaa-i.

¹³ Nelma boi dii mi da mi wan-ma baa-ni, nga mi sa taara mi nyegãan-ma sebe nuõ hã-ni. ¹⁴ Diilonj duo sie, ku sie vaaya, i ka da i-naa; die da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo kãyã-nie. N jẽnaamba pãa-ni jaalungu. Jaal i jẽnaamba man dii terienngu-na hiere ba da-ba-diei ñ hã-mi.

Yudaŋ nyεgāaŋ sebe maŋ Nelmuoyamma

Sebe daayo-i Yuda'i nyεgāaŋ-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sebehāaliŋo-i (Pier hāa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa bamaŋ waŋ Diilon-ŋelma-i baa coima-i aa ba sie bi tiraa hiel ba naŋga biŋwosinni-na.

Yuda piye duo tūnu Diilon-dūŋ-baamba-i wuo baŋ nuo Diilon-ŋelma-i dumaa Yesu *pəpəuərbiemba wulaa, ba bel-ma dumai aa ba ta ba kāyā ba-naa Diilon-hūmelle-na.

Jaaluŋgu

¹ Muo Yuda, Sake hāaŋ muo, mi cāa Yesu-Kirsa. Muomei nyεgāaŋ sebe daayo-i da mi hā i To-i Diilon ŋ dālaa bamaŋ aa fiel-ba jina tuo cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonŋo firnu u huŋga-i u tuo ce hujarre-nei aa u fε na hōmmu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma (Pier hāa. 2.1-17)

³ Mi jēnaaŋ namaa, Diilon ŋ kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyεgēŋ ku yaa-i hā-na, ŋga sebe daayo kūŋgu cie mi naa mi yaŋ mafamma-i aa da mi nyεgēŋ u yaa-i da mi dii sireiŋa nei, wuo na vaa na fεe baa Diilon-maama-i ŋ hāa u baamba-i baa mamaŋ i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na hōlma-na; kutaamba sa kālā Diilonŋo-i. Ba siire ta ba tāal-na wuo Diilon ŋ faa, da ŋ fiε ta ŋ ce biŋwosinni-i u sie gāŋ baa-ni. Ba cīinaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntienŋo-i u diei yonŋ aa tiraa waa Itienŋo. Mamaŋ ka da-ba, ma waŋ Diilon-ŋelma-na ku bāaŋgu cuo.

⁵ Yaan mi tir nel daama-i baa-na: Ma si Itien ŋ kuraa *Isirahel-baamba-i dumaa Esipi-i-na ma tīyāanu-nei ke? Aa ku huŋgu-na ŋ kuo bamaŋ saa haa ba naŋga-i yuo dumaa, ma diei saa fuo-nei. ⁶ Aa *dərpəpəuərbiemba maŋ cīinaana ba munyierammu-i aa ta halaŋ ba muntermu-na, Diilonŋo bilaa-ba suye-bei kukulma-na jina tuo cie gēŋgeryiŋgu-i duo yuu-ba. Yaan mafamma ta ma bi fienu-nei. ⁷ Kuuduŋgu yaa baa Sodōmutaamba-i baa Gomōrtaamba-i a naara niliŋa maŋ a kōtōnni-na, ba taa ba galla baa ba-naa ba yuŋ-nu aa ba saa bāl-ku nelbiliemba-na yonŋ.* Ku'i cie Diilonŋo dii bafamba-i dāamu-na ba ta ba ce sūlma-i. Dāamu fammu sa diŋ da. U diyaa-ba duo pigāaŋ nuamba-i nelma.

⁸ Mafammaŋ fiε ce, nelbabalaanŋ daaba siire ta ba ce maaduoma yaa-i. Ba pepienŋu cie ba ta ba guola ba fεe, ku cie ba sa kāŋ yuntienŋo, aa tiraa ce ba ta ba tuora dərpəpəuərbiemba-i. ⁹ Ma si na suo Misel maŋ dərpəpəuərbiemba yuntienŋo-i ke? Baŋ taa ba ce ba-naa baa *Sitāni-i huŋgu maŋ nuo-i *Moisi fuuremmaŋ-kūŋgu-na, Misel saa sie piye babalaa hā-yo. ŋ waŋ mamaŋ ma diei maama-i, u ciεra: «Itienŋo baa yaŋ-ni.»

¹⁰ ŋga nelbabalaanŋ daaba-i, baŋ'a ba sa suo mamaŋ, ba diyaa luŋgu ma yaa nuo-i. Ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu ŋaa bīmbaamba. Ma ka wuo-ba. ¹¹ Sūlma haraa-bei! Ba suurii Kayine† nallu-na, aa gbeŋ-maama cie ba nanna hūmelle-i Balamu‡ temma-i. Ba ānyagarma ka kōsuŋ-ba ŋaa Kore§ maamaŋ kōsaŋ-yo dumaa. ¹² Da na tigiŋ na-naa da na wuo niwuoni-i, ba yaa biēnaanaŋ na niwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuolaanŋgu-i. Ba yii baa ba kusūnni yonŋ. Baa dii ŋaa diilonŋo maŋ biilii aa cor baa

* **1:7** Nieŋ Miwaanŋo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.1-29. † **1:11** Kayine: Nieŋ u kūŋgu-i Miwaanŋo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 4.3-8. ‡ **1:11** Balamu: Nieŋ u kūŋgu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 31.16. § **1:11** Kore: Nieŋ u kūŋgu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 16.1-35.

fafalmu. Baa dii ŋaa tibiŋgu maŋ sa maan bienja; da ba jūŋ kufanġu temma-i kuu dii ŋaa ku kuu hiŋ. ¹³ Ba hel baa ba senserren-maacemma-i bomborma-na ŋaa dāmman-nuoraanġu hiel ku sāmputaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii ŋaa mœŋa maŋ wuœraayan a biŋ. Diilonġo tigiin kukulberre* nande'i tuœ cie-ba ba da ba ka tie terienġu-na gbula.

¹⁴ Enœki maŋ Adāma hāayētiluo† waan bafamba maama yaa cor. U ciœra wuœ: «Niœŋ, Itienġo ka jo baa u dœrpœpuœrbiemba-i nellen-yufelle ¹⁵ a ji gœr nelbiliemba-i hiere ba āndaanġu-i. U ka cāl āmbabalmanciraamba-i ba āmbabalma-na hiere. Baŋ'a ba sa kāŋ-yo, aa ba sa bi nu u nuŋgu-i, ba siœ bi tiraa waŋ āndafafaanġu hā-yo, u ka cāl-ba babalaa.»

¹⁶ Nelbabalaan daaba-i ba hœmmu sa fœ da, ba hel ba waana yaa yinni maŋ jon; kumaŋ dœlaa-baŋ ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolmaŋ-āndœnni sa suœ aa dœlnu-bœi aa ta ba puur nuœmba ta ba kāyā-bœi.

Anġbuyamma

¹⁷ Ŋga mi jœnaan namaa, namaanġo-i, Itienġo-i Yesu-Kirsa *pœpuœrbiemban waan ma-man, yaan ma ta ma tie nu-nœi. ¹⁸ Ba waan-ma baa-na wuœ: «Miwaanġo timman-huœŋgu-na, nuœmba namba kaa ta ba nyœ Diilonġo-i aa ta ba ce kumaŋ dœlaanun-bœi.» ¹⁹ Bamaŋ buœraŋ nuœmba-i ba-naa nuœ, ba yaa bafamba-i. Ba ce ba weima-i ba yun-nu; *Diilon-Yalle sī ba hœmmu-na. ²⁰ Ŋga mi jœnaan namaa, namaanġo-i, taa na ce na weima-i na saanu baa na Diilon-hœmellen-kūŋgu yaa-i. Di maama saa fa baa fafaanġu-i; aa na ta na cārā Diilonġo-i baa Diilon-Yalle-i yaa na hœmmu-na. ²¹ Baa na yan Diilonġo nelnyulmu maama karaan-nœi. Taa na ce-mu na cie Itienġo-i Yesu-Kirsa duœ ce hujarre nœi aa hā-na cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i. ²² Taa na ce hujarre bamaŋ ciœŋ ba hœmmu-i mu hā-mu-hāi. ²³ Kuraan-baŋ dāamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce hujarre-bœi, ŋga na saaya na bel na fœœ ba baa ji celien-na baa ba kakarkuœŋ-maacemma-i. Halle ba niidiini gbāa celien-na.

Diilon-jaalunġu

²⁴ Taa na jaal Diilonġo-i, u yaa gbāa ce na siœ cii u hœmelle-na aa ce-na welewele na yiœra u yaanġa-na baa hœfœlle. ²⁵ Yaan i tie jaal-o, u yaa u diei Diilonġo-i. U cie Itienġo-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bœbœima-i baa yuntesinni-i, baa fœŋgœtesinni-i baa nellentesinni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa fiefie aa ni sa ji ti dede! Ma cie.

* **1:13** Kukulma pigāan wuœ ba sa ka da suur Diilon-nelle-na; saa-ku baa Matie 22.13. † **1:14** Hāayētiluo: Ku birii a saanu baa cerma. Ku kaalaaya girekimma-na wuœ Enœki naa waa Adāma hāayēlġo hāayēlġo hāayēlġo. Adāma hāayēlmbaŋ cuu ba-naa dumaa, niœŋ-kun Miwaanġo jŋnamman-sebe-i-na (Genèse) 5.1-24.

Ampigáaman-σεβε Nelmuoyamma

Σεβε daayo huɔya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsãa-i baa-ma aa ce u nyegẽn-ma hã Diilon-dũn-baamba-i ba da ba suɔ-ma.

Huɔngu fanɔ-gu-na, *Oromε ba *jãmatigi taa u ce Diilon-dũn-baamba-i kpãncɔlgũɔ wuɔ ba ciε nie yan ufanɔ-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntienɔ-i ta ba jaal-o. Σεβε daayo dii sireiŋa Diilon-dũn-baamba-na Diilon-hũmelle wuɔsaanɔ-gu-na. Uu dii ŋaa gbãnalãanɔ, bĩmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i ba ce wεima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa ãntigãama: Bĩmbĩpiɛlni dii, dadãa-niini dii, jũŋo dii, *Tũmbilonɔ dii baa u dɔrŋo, saasorciɛŋo dii; ba haa u yerre-i *Babilɔni-i. Babilɔni-i nelle nan yerre-i dumaanɔ-na, ŋga di maacemma saa naa fa ku'i ciε σεβε daayo-na ba haa di yerre-i saasorciɛŋo-na. Bĩmbĩpiɛlni pigãanɔ fafaanɔ, dadãa-niini pigãanɔ yaahuolo. Jũŋo pigãanɔ *Sitãni-i. Tũmbilonɔ-i baa u dɔrŋo-i, Yesu yaa baa Diilon-dũn-baamba-i. Bĩmbĩnni bɔi dii, nii dii niehã-niehã. Niehã pigãanɔ Diilonɔ beyufienɔ yaa-i.

Σεβε domma-na, Yesuŋ caraaya Nsãa-i a wanɔ manɔ baa-yo *Asi Diilon-dũn-baamba-maama-na, ma yaa dii (sap. 1–3). Asi fanɔ yaa, banɔ bĩŋ-yonɔ Turki-i nyunɔgo-i-na.

Ku huɔngu-na, *Diilon-Yallen kãa baa-yo dɔrɔ-i-na u ka da manɔ, u waanɔ ma yaa-i (sap. 4–22). Wuɔ yiinɔ dii baa yiinɔ, Diilonɔ ka kor bamanɔ haa ba nanɔga yuɔ hiere aa nyaar-yuɔ, aa kɔsuɔŋ Sitãni-i baa u huon-baamba-i hiere. U ka hiel hĩεfɛlemma baa dɔrfɛlenɔ a tĩɛna baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma manɔ naa fuo aa Diilonɔ hã Yesu-Kirsa-i baa-ma u duɔ puure-mɛi pigãanɔ u cãarãamba-i, ma yaa dii σεβε daayo-na. Nelma famma ka donɔ ta ma ce yibienɔ daaya-na. Yesu-Kirsa puɔraa u *dɔrpɔpuɔrbilonɔ-i baa nelma famma-i u ka tũnu u cãarãŋo-i Nsãa-i baa-ma. ² Nsãa unɔ daa manɔ, Yesu-Kirsaŋ puɔraa ba ji tũnu-yuɔ baa Diilon-nelma manɔ, u waanɔ ma yaa-i σεβε daayo-na. ³ Nelma famma cemmanɔ-huɔngu hii tĩ, a ce dumaanɔ-na, umanɔ duɔ kalanɔ σεβε daayo-i, kutienɔ yunɔgu dɔlaa. Bamanɔ da ba bi nu u huɔya-maama-i aa bel-ma nammu hã, kutaamba yunni bi dɔlaa.

Nsãa jaalunɔ-gu-i

⁴ Muɔ Nsãa, muɔmɛi nyegãanɔ σεβε daayo-i da mi hã Diilon-dũnni niehã manɔ dii *Asi-i-na. Diilonɔ manɔ dii, u yaa waa, u yaa ka waa; fuɔ baa yalɛiŋa niehã* manɔ u caanɔ-gu-na ba kãyã-nei aa fẽ na hɔmmu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fuɔ manɔ sa ciɛŋ huhurma baa Diilon-nelma-i, u bi kãyã-nei aa fẽ na hɔmmu-i. U yaa siire igẽna kuomba hɔlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hĩɛma-na ba yuntienɔ-i.

I maama dɔlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u fεε tãmmanɔ-kũngu a hũu-ye i ãmbabalma nyisɛnni-na. ⁶ U ciε-ye u nelle taanɔ miε aa tiraa ce-ye jigãntaanɔ miε i die tie cãa u To-i Diilonɔ-i. Bɔbɔima-i baa fãŋgɔtesinni gbĩε baa u yaa-i hɔnni-na hiere. Ma ciε!

⁷ Niɛŋ u yaa juonɔ daayo duherru-na.†

Nuɔmba-i hiere ba yufelle ka haa-yuɔ.

Halle bamanɔ fũɔ-yo baa puɔlunɔ-gu-i ba ka da-yo.‡

Nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal u maama-na.

Ninsoŋo! Ma ka ce.

⁸ Itienɔ-i Diilonɔ-i Wεimantienɔ manɔ dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciɛra wuɔ: «Muɔmɛi yaanɔga-i, muɔmɛi huonɔ-gu-i.»

* 1:4 Yalɛiŋ daaya pigãanɔ *Diilon-Yalle yaa-i. † 1:7 Niɛŋ Daniel σεβε-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke σεβε-i-na 14.62.

‡ 1:7 Sakari (Zacharie) 12.10, Nsãa 19.37

Yesu pigåaŋ Nsāa-i baa u ferε

⁹ Muo Nsāa, muomεi dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Mulieduoma yaa haan-yie, Diilon-nellen-baan miemεi hiere, aa i nyaarāa Yesu-i-na nyaarduoma yaa hiere. Ba bilaa-mi kā baa-mi Patimōsi, dii dāmmaŋ-nuoraanġu holle-na, wuo mi cie nie ta mi wan Diilon-nelma-i baa nuomba-i mi pigåaŋ-ba Yesu-Kirsaŋ juo baa ninsoŋo maŋ. ¹⁰ Baŋ naana yiinġu maŋ ta ba jaal Itienġo-i kuŋ juo hi, *Diilon-Yal die sire-mie. Mie mi ne da molo piiye mi huon-yanġa-na da gbagaga ŋaa ba bu yerre. ¹¹ Kutienġo taa u piiye wuo: «Niŋ daŋ mamaŋ, nyegēŋ-ma seβε η saan-ma η hā nileiŋa niehāi waan daaya Diilon-dūŋ-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardesi, Filadelfi a naara Lawodise.»

¹² Mi mielāa ku yaa da mi ne umaŋ piiyen baa-mi, a da sēne-fitimbaa niehāi. ¹³ Fitimbaa daaba hōlma-na, moloŋo naŋo waa yiera ŋaa Moloŋ-Bieŋo, uu naa dii jonġorbuo aa pēyē-yuo u pāmpināŋa-na baa sēne-kpāŋkpaanġu. ¹⁴ U yunġu naa gbuu pu da cagaa aa u yufienġa ta a caa ŋaa dāamu. ¹⁵ U gbeini taa ni caa ŋaa da ba kul kōvēllun-biŋkūŋgu-i aa hu-ku kuŋ caa dumaa, aa u yalle waa ŋaa hūŋjulammaŋ duŋ dumaa. ¹⁶ Mōeŋa niehāi waa u nadienġa-na aa jigāpōruoŋgu nanġu waa u nuŋgu-na, ku waa yammu hāi aa ku maama saa naa fa baa dōdōlma-i. U yaanġa taa ka carra ŋaa bāan da ku hi yuhuōŋga-i kuŋ carraŋ dumaa. ¹⁷ Miŋ daa-yo, mi pāŋ cii nanyir u caanġu-na. U haa u nadienġa-i mie aa cira: «Baa yan η holle tie. Muomεi dīelūo-i, muomεi tuogbuole-i, ¹⁸ muomεi Cicēlmantienġo-i. Mii naa ku, ŋga fiefie-i-na mi siire waa cicēlma, mi ka tīε gbula. Kuliinġu-i baa kuon-nelle-i hiere nii dii mei naŋ-na. ¹⁹ Terienġu fanġu-na, nyegēŋ niŋ daa mamaŋ: Mamaŋ cien fiefie-i-na baa mamaŋ ka jo hiere, nyegēŋ-ma. ²⁰ Aa niŋ daa mōeŋa niehāi maŋ mi nadienġa-na daaya-i, baa sēne-fitimbaa niehāi-baan daaba-i, yan mi wan ni yunġu-i pigåaŋ-ni: Mōeŋa niehāi-waan daaya yaa *dōrpōpuōrbiemba maŋ nieyan Diilon-dūŋ-baamba maŋ nileiŋa niehāi-waan daaya-na§, aa fitimbaa niehāi-baan daaba yaa Diilon-dūŋ-baamba maŋ nileiŋa niehāi-waan daaya-na.»

2

Yalle maŋ kāa Efesi Diilon-dūŋ-baamba wulaa

¹ «Nyegēŋ seβε η wan baa *dōrpōpuōrbilonġo maŋ nieyan Efesi Diilon-dūŋ-baamba-i wuo: «Mōeŋa niehāiŋ yen umaŋ nadien-na-i, aa u tuo wuōra sēne-fitimbaa niehāi-baamba hōlma-na, u nuŋ-āndaanġu yaa daaku: ² Mi suo na maacemma-i baa na muliema-i baa na pāama-i hiere. Mi suyaa mie na sa gbāa ko na hōmmu-i baa nelbabalaamba-i. Bamaŋ karaanġ coima-i wuo mei *pōpuōrbiemba, na firiiye-bei. ³ Na hinu pāama, na mulāan mei maama-na aa na kūōma saa ji seŋ yinduōŋgu. ⁴ Ŋga nelma diei dii ma sa dōlnu-mie baa-na: Mi maamaŋ taa ma dōlnu-nei dumaa dīelūo-i-na, ma sa tiraa dōlnu-nei dumaa fiefie-i-na. ⁵ Jōgaan na ne kuŋ ŋa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiefie-i, ku saa pie ku-naa! Yaan aa na ta na ce naŋ taa na ce dumaa dīelūo-i-na. Da na yagar, mi ka jo ji bie na fitnuo-i halaŋ-yo u terienġu-na. ⁶ Kumaŋ dōlaan-miŋ baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmaŋ balannuŋ muōŋo-i dumaa, ma bi balannu namaanġo-i dumei.»

⁷ «*Diilon-Yallen wan mamaŋ baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duo u ka nu, u nu! Da ku saa yar umaŋ, cicēlmaŋ-tibiinġu maŋ dii Diilon-suonġu-na*, mi ka hā kutienġo-i kufanġu bienġa yaa u wuo.»

Yalle maŋ kāa Simine Diilon-dūŋ-baamba wulaa

⁸ «Nyegēŋ seβε η wan baa *dōrpōpuōrbilonġo maŋ nieyan Simine Diilon-dūŋ-baamba-i wuo: «Umaŋ dīelūo-i baa tuogbule-i, umaŋ naa ku aa sire, u ciēra: ⁹ Mi suo na muliema-i baa na nawalsinni-i. Ŋga coima saa fa, nawalaan namaa sī, waan namaa. Baŋ bīenanġ

§ 1:20 Nileiŋa fanġa yaa verse 11-na. * 2:7 Cicēlmaŋ-tibiinġu: Niēŋ ku kūŋgu-i Miwaanġo jīnammaŋ-seβε-i-na 2.8-9 baa Ampigåamaŋ-seβε-i-na 22.2.

na yireiŋa-i bíenamman maŋ, mi suyaa-ku. Bamaŋ ciɛŋ kufanŋu-i ba ciɛra bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukireiŋa sí; ba hieroŋo-i hiere Sitānitaamba! ¹⁰ Baŋ ka haa muŋema maŋ nei, baa na yaŋ ma tie na huleiŋa-i. Na saa da, *Sitāni ka ce ba dii banamba na hɔlma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na sũlma-i yinni c̄ncieluo. Da ba fiɛ'a ba ka ko-na, baa na c̄ina Diiloŋo hũmelle-i. Mafaŋ da ma ce, mi ka p̄a-na baa cic̄ɛlma maŋ sa t̄iɛŋ dede.»

¹¹ «*Diiloŋ-Yallen waŋ mamaŋ baa Diiloŋ-dũŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar uman, h̄aaliŋ-kuliŋgu yufelle-yuɔ.»

Yalle maŋ k̄aa Pergamu Diiloŋ-dũŋ-baamba wulaa

¹² «Nyeḡɛŋ seɛ ɛ waŋ baa *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiloŋo maŋ niɛyaŋ Pergamu Diiloŋ-dũŋ-baamba-i wuɔ: Jiḡɔp̄ɔruɔŋgu yeŋ baa uman, u piye baa-na. U jiḡɔŋga dii baa yammu h̄ai aa ku maama saa fa baa d̄ɔd̄ɔlma-i. U ciɛra wuɔ: ¹³ «Mi suɔ na nelle-i. Mi suyaa miɛ *Sitāni yaa di tieroŋo-i. Nga na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle baŋ fiɛ ko Antipasi-i yibienja maŋ nuɔ-i na Sitāni-nelle-na, na saa c̄ina-miɛ. Antipasi saa tuɔ kar u huɔyasaŋga baa Diiloŋ-nelma-i. ¹⁴ Nga nelma diei dii ma sa d̄ɔlnu-miɛ baa-na: Na hɔlma-na, nuɔmba namba cuu Balamu āndaanŋu huon-nu. A ne da u yaa piḡaaŋ Balaki-i u t̄aal *Isirahel-baamba-i dii-ba cufiɛŋ-kũɔma wuoma-na baa biŋwos̄inni cemma-na.† ¹⁵ A naara kufanŋu-i, nuɔmba namba bi cuu Nikola-baamba huon-nu na hɔlma-na. ¹⁶ Terienŋu fanŋu-na, da na saa bir na ciluɔ-i, ku siɛ vaaya, mi ka k̄a kutaamba huon-nu baa jiḡɔp̄ɔruɔŋgu maŋ mi nuŋgu-na.»

¹⁷ «*Diiloŋ-Yallen waŋ mamaŋ baa Diiloŋ-dũŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar uman, mi ka h̄a-yo *mani maŋ fuyaa u tuɔ wuɔ aa bi h̄a-yo t̄amp̄ɛpilande. Yefel̄elle nyeḡaaŋ t̄amp̄ɛlle fande-na. Da ma hel fuɔ-i-na, molo sa suɔ yerre maŋ nyeḡaaŋ-die.»

Yalle maŋ k̄aa Tiyatire Diiloŋ-dũŋ-baamba wulaa

¹⁸ «Nyeḡɛŋ seɛ ɛ waŋ baa *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiloŋo maŋ niɛyaŋ Tiyatire Diiloŋ-dũŋ-baamba-i wuɔ: «Diiloŋ-Bieno-i, uman u yufienja caa ŋaa d̄aamu aa u gbeini ta ni caa ŋaa k̄ɔv̄ɛllu, u ciɛra wuɔ: ¹⁹ Mi suɔ na maacemma-i, aa suɔ na nelnyulmu-i, aa suɔ wuɔ na haa na nanŋa miɛ, aa tiraa suɔ na p̄aama-i. Mi daa naŋ k̄aȳan banamba-i dumaa. Mi suyaa miɛ na vaa na ferɛ fiɛfiɛ-i a yaŋ d̄ielũɔ-i-na. ²⁰ Nga nelma diei dii ma sa d̄ɔlnu-miɛ baa-na: Na tiera ciɛŋ daayo nuonŋu-i na cor. Mi gb̄ɛ Sesabel yaa-i. Mi daa-yo sɔ wuɔ Diiloŋo'i puɔraa-yo. U kar coima. U t̄aal mi c̄aar̄aamba-i u dii-ba biŋwos̄inni cemma-na baa cufiɛŋ-kũɔma wuoma-na. ²¹ Mi h̄aa-yo huonŋu wuɔ sí u ka nanna, ŋga u sa taara u nanna u biŋwos̄inni-i. ²² Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Bamaŋ ciɛŋ biŋwos̄inni-i baa-yo hiere, mi ka bi haa yaahuolo bei, mi saa yagar-ma da ba hiel ba gboluonŋu ciɛŋ daayo biŋwos̄inni-na. ²³ Mi ka ko u huon-baamba-i ku yaa Diiloŋ-dũŋ-baamba-i nileiŋa-na hiere ba ka suɔ wuɔ muɔmei suyaaŋ nelbiliemba kus̄unni-i baa ba h̄ommu-i. Mi ka p̄a-na hiere a saa baa naŋ ciɛ kumaŋ na da-na-diei-na hiere.‡

²⁴ ««Aa yaŋ namaa namaŋ saa cu ciɛŋ daayo huon-nu Tiyatire-i-na, baŋ biŋ kumaŋ wuɔ «Sitāni-kus̄unŋu» na saa taara na suɔ-ku, a ce dumaan̄o-na mi siɛ yuu-na baa weiima. ²⁵ Nga ma diei dii: Naŋ nuɔ mi nuŋgu-i dumaa aa h̄uu-ku, bilaan-kuŋ kpelle dum̄ei fuɔ mi jomma.

²⁶ ««Da ku saa yar bamaŋ, bamaŋ da ba gb̄aa ce mi huonŋa-i ji hi mi jommaŋ-yiŋgu-i, mi ka haa kutaamba-i nileiŋa yuŋ-nu.

²⁷ Ba ka ta ba ce ba f̄ɔŋḡotes̄inni-i baa k̄olluŋ-b̄ɔɛŋa; uman duɔ ce ba muonu-yuɔ ŋaa ba muyaanu bituonŋu.§

† 2:14 Balamu-i baa Balaki-i: Niɛŋ ba k̄unŋu-i K̄ammaŋ-seɛ-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16. ‡ 2:23 Niɛŋ Gbelieman-nal̄aanŋu-na (Psaume) 62.13 baa Seremi seɛ-i-na (Jérémie) 17.10. § 2:27 Gbelieman-nal̄aanŋu 2.8-9.

²⁸ «Fõṅgũo faṅo-i muṁmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka hã kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi hã-ba cuomæle.»

²⁹ «*Diilonḡ-Yallenḡ waṅ mamanḡ baa Diilonḡ-dũṅ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanḡ duṁ u ka nu, u nu!»

3

Yalle manḡ kãa Sardesi Diilonḡ-dũṅ-baamba wulaa

¹ «Nyegẽṅ seḃe ḡ waṅ baa *dãrpãpuãrbilonḡo manḡ niëyanḡ Sardesi Diilonḡ-dũṅ-baamba-i wuṁ: «Diilonḡ-Yaleiṅa niehãï* yeyḡ baa umanḡ, baa mæṅa niehãï-i; u ciëra wuṁ: Mi suṁ na maacemma-i. Nuṁmba daa nië sï naa dii cicëlma, a ne da na kuu. ² Bige-i cië mi waṅ-ma dumaanḡo-na? Mi nië da na weïma sa hel Diilonḡ-yufellenḡ. Terienḡu faṅgu-na, siirenḡ! Aa kuufafaanḡu manḡ tïyãa cëlle-kũṅgu-i na wulaa, na ne-ku ðei ku baa ji kusirre gbuo! ³ Nanḡ nuṁ Diilonḡ-nelma-i dumaa aa hũu-ma, yaanḡ ma maama ta ma tïenu-nëi na wuṁ ma hũmelle-i ðei aa na nanna na cilãbabaṅo-i. Da na saa sire yiera na gbeiniṅ, mi ka jo ji tugol-na ḡaa cuoyuo muṁ. Aa ma maaraa-na na suṁ miṅ ka jo huṁḡu manḡ nuṁ-i.† ⁴ ḡga banamba dii na hãlma-na Sardesi-i-na, ba saa guṁla ba fere. Kufanḡu taamba yaa gbãa pië-mi. Ba ka dii jonḡorpiëlmba i tie wuṁra.

⁵ « «Terienḡu faṅgu-na, da ku saa yar umanḡ, kutienḡo ka bi dii jonḡorpilaṅo bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cicëlmanḡ-seḃe-i-na†. Mi ka bi sië-ma mi To yaanḡa-na baa u dãrpãpuãrbiemba bi yaanḡa-na wuṁ kutienḡo-i mëi wuṁḡo.»§

⁶ «*Diilonḡ-Yallenḡ waṅ mamanḡ baa Diilonḡ-dũṅ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanḡ duṁ u ka nu, u nu!»

Yalle manḡ kãa Filadelfi Diilonḡ-dũṅ-baamba wulaa

⁷ «Nyegẽṅ seḃe ḡ waṅ baa *dãrpãpuãrbilonḡo manḡ niëyanḡ Filadelfi Diilonḡ-dũṅ-baamba-i wuṁ: «Diilonḡ-nolḡo manḡ cãlmuṁ sï yuṁ, Ninsontienḡo-i, *Davidi dielenḡ yeyḡ baa umanḡ, umanḡ duṁ hïl dũṅgu-i molo sië gbãa biṅ-ku, aa duṁ biṅ-ku molo sië gbãa hïl-ku, u ciëra wuṁ: ⁸ Mi suṁ na maacemma-i. Mi suyaa mië fõṅgũo si dii-nëi, ḡga na nuṁ mi nuṅgu-i aa na saa ciina-mië. Terienḡu faṅgu-na, mi puurii dumelle hã-na, molo sië gbãa suu dumelle fande-i. ⁹ Niëṅ, Sitãnitaamba manḡ karaanḡ coïma-i wuṁ bafamba *Yuifubaa, miṅ ka ce kumanḡ bëi ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba dũuna ba jaal-na. Ba ka suṁ ku yaa nuṁ-i wuṁ na maama dãlnu-mië.* ¹⁰ Nanḡ nuṁ mi nuṅgu-i aa vaa na fere, yaahuolo manḡ ka jo ji sagalla nuṁmba-i hiere miwaanḡo-na, muṁ mi ka bi kãyã namaanḡo-i yaahuolo daayo-na. ¹¹ Mi jomma saa maa; a ce dumaanḡo-na nanḡ hii fuonḡu manḡ, gbãanḡ molo baa ji bir baa u huonḡu a ce unaa hũu u maacemma sullu-i.

¹² « «Da ku saa yar umanḡ, mi ka ce-yo tibibuṁ Diilonḡo dubuṁ-i-na, u waa kusuṁḡ-nu'i kudei. Mi ka nyegẽṅ Diilonḡo yerre-i baa mi yefelëlle-i yuṁ. Aa bi nyegẽṅ Diilonḡo nelle yerre-i yuṁ.† Diilonḡo nelle yaa Yerusalemufelëṅo manḡ uṅ saanḡ-yo u hel dãrã-i-na tuṁ hiire u jo.»

¹³ «*Diilonḡ-Yallenḡ waṅ mamanḡ baa Diilonḡ-dũṅ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanḡ duṁ u ka nu, u nu!»

Yalle manḡ kãa Lawodise Diilonḡ-dũṅ-baamba wulaa

¹⁴ «Nyegẽṅ seḃe ḡ waṅ baa *dãrpãpuãrbilonḡo manḡ niëyanḡ Lawodise Diilonḡ-dũṅ-baamba-i wuṁ: «Banḡ biṅ umanḡ «Ninsoṅo-i», umanḡ sa ciëṅ huhurma baa Diilonḡ-nelma-i,

* **3:1** Diilonḡ-Yaleiṅa niehãï: Da ba cira Diilonḡ-Yaleiṅa niehãï, ku saa ce ḡaa Yaleiṅa niehãï dii baa Diilonḡo-i, ḡga ba taara ba pigãanḡ wuṁ u *Yalle dii terni-na hiere aa di suṁ weïma-i hiere. † **3:3** Niëṅ Matie seḃe-i-na 24.43-44; Like seḃe-i-na 12.39-40; Tes. ðië. 5.2; Pier hãa. 3.10. ‡ **3:5** Cicëlmanḡ-seḃe: Diilonḡ-dũṅ-baamba yireiṅanḡ nyegãanḡ seḃe manḡ nuṁ-i ba gbë u yaa-i. Ba yaa daa cicëlma manḡ sa tïëṅ dede-i. Niëṅ Filip. 4.3. § **3:5** Niëṅ Matie seḃe-i-na 10.32 baa Like seḃe-i-na 12.8. * **3:9** Niëṅ Isayi seḃe-i-na (Ésaïe) 49.23; 60.14. † **3:12** Niëṅ Isayi seḃe-i-na (Ésaïe) 62.2.

Diilonj unj cie umanj hiel bimbinni-i hiere, u ciera wuo: ¹⁵ Mi suo na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fẽ. Naa naa gbẽ na par ma diei! ¹⁶ Nanj yenj hõlma-na, na saa huol, na saa bi fẽ, mi ka ture-nei taalunj temma. ¹⁷ Da na ce na ta na piiye wuo namaa waanj namaa, wuo bimbinni-i hiere nii dii baa namaa. A ne da na saa suo wuo namei sũntaanj namaano-i, namei kuoj hujarre, namei nawalaanj namaano-i, namei yirii, namei tãmporni. ¹⁸ Terienju fanju-na, mi ka dii nelma na tũnni-na: Da na ta na taara na ce waanj namaa kelkel, juoj na ji sãa sene kerre-i mi wulaa, baa bimbipiẽlmi, na ta na dii na cĩnuu na kũma-i, ku yaa senserre sie ta di da-na, aa na sãa yufien-tĩngu na ta na dii na yufien-na a ka buo na ta na da baa-ya. ¹⁹ Muo minj dõl bamanj hiere, umanj duo cãl, mi nuola-yuo, mi dii-yo hũmelle-na.† Terienju fanju-na, gbãanj kpelle na nanna na cilõbabalaano-i. ²⁰ Na saa da, muomei yieraaya daami dumelle yaanja-na ta mi bi, umanj duo nu aa sie mi suur, i ka wuo niwuoni-i baa i-naa.

²¹ «Kunja'a ku saa yar muõno-i aa mi kã ka tiena baa mi To-i u fõngũ-i-na dumaa, da ku saa yar umanj, mi ka ce kutienjo jo ji tiena baa muõno-i dumei mi fõngũ-i-na.»

²² «*Diilonj-Yallenj wanj mamanj baa Diilonj-dũnj-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duo u ka nu, u nu!»

4

Banj tuõlnun Diilonjo-i dumaa dõro-i-na

¹ Kufanju huõngu-na, miẽ mi tiraa ne a da dumelle nande puurii dõro-i-na. Minj ña naa nu moloõno manj piiye baa-mi, umanj yalle-i waa ñaa ba bu yerre, wuo gbẽ-mi wuo: «Nyugũnj ñ jo bande mi ji pigãanj-ni mamanj juoj bisĩnuo-i-na.»

² Terduõngu fanju-na, *Diilonj-Yalle sire-miẽ. Miẽ mi ne da mi fere dõro. Aa da fõngõtaanj-tettere nande-i baa moloõno di dõro. ³ Kutienjo taa u caa ñaa jape-tãmpõlle, u caa ñaa sarduõni-tãmpõlle. Diilonj-põruõngu naa cĩlã teter daade-i. Ku taa ku caa ñaa emerodi-tãmpõlle*.

⁴ Titiẽnj† komorre baa a naa waa cĩlã fõngõtaanj-teter daade-i. Bĩncuõmba komorre baa ba naa-i waa tiena-yei aa dii bimbipiẽlmi baa sene-nyantuolbaa ba yunni-na. ⁵ Tettere manj waa hõlma-na, di taa di nyiesĩnj aa ta di naar ñaa diilonjo, di taa di bi ce ijieni. Fitĩmbaa niehãi naa celien jina di yaanja-na. Fitĩmbaa daaba yaa Diilonj-Yaleĩnja niehãi-waanja-i. ⁶ Fõngõtaanj-tettere yaanja-na, ku waa ñaa hũmma, da kilekilekile. Da ñ yiera, ñ ta ñ da ñ yalle-i. Bimuõmba namba naa dii-de huõnga. Ba waa ba naa. Yufienja-i naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. ⁷ Dielã-wuõno waa ñaa jara, hãalinj-wuõno waa ñaa balyungu, sielinj-wuõno yaanja waa ñaa nelbilõnj-yaanja aa Naalinj-wuõno waa ñaa kuõcuro duo tuo yuul unj yenj dumaa.‡ ⁸ Bimuõnj daaba waa baa bũncemmu niede-niediei. Ba kũma naa gbuo hiere baa yufienja ka hel baa ba bũncemmu cicaara-i hiere. Bãanjgu-i baa isuõngu-i ba bi hãl ñeini yaa-i. Ba taa ba hãl wuo:

«U faa, u faa, u faa,
Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo
manj naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;
u faa kelkel.»§

⁹ Da ba ta ba hãl ba tuõlnu fõngõsĩnninj-tettere Tienjo-i, umanj dii gbula u sa ji kã terienju-i, da ba ta ba hãl ba tuõlnu-yuo, ba ta ba gbeliẽnj-yo aa ta ba jaal-o. ¹⁰ Da ba ta ba ce kufanju-i, bĩncuõmba komorre baa ba naa-baanj daaba sire dũuna jaal umanj dii gbula aa u sa ji kã terienju-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jina u yaanja-na aa cira:

† **3:19** Bĩncuõnj-nelmanj-sebe (Proverbs) 3.12; Ebire 12.6. * **4:3** Tãmpõlle nande-i banj bĩnj-dej dumaano-na, ba ce niibilenni baa-de. † **4:4** Titiẽnj daaya bi waa fõngõtaanj-titiẽnja; ku kaalaaya girekimma-na. ‡ **4:7** Niẽnj Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22; 10.14. § **4:8** Niẽnj Isayi sebe-i-na (Ésaie) 6.2-3.

11 «Diilonj nuɔ, Itienj nuɔ,
tuɔlnumma saaya-nie,
gbeliema saaya-nie,
jaaluŋgu saaya-nie,
himma saaya-nie
wuɔ nuɔnei hielaa bimbinni maŋ dii hiere.
Bimbinni maŋ dii hiere
ni hilaa naŋ helma
aa t̄ie naŋ t̄iema.»

5

Hai ka gbāa puur sebe-i?

¹ Mie mi ne da umanj t̄ienaana f̄ɔŋgōtaanj-teterre-na u bilaaya sebe naŋo u nadienja-na. Sebe faŋo-i baa naa nyegēŋ u yaan̄ga-na baa u huon̄gu-na hiere aa p̄iŋ-yo ŋaa figiŋgu aa nyaar-o s̄omma nieh̄ai aa d̄anya-m̄ei. ² Aa da *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonj* naŋo piiye da gbagaga wuɔ: «Hai moloŋo-i ka gbāa yer d̄anyɔbaa daaba-i halan̄-ba aa puur sebe-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da d̄ɔrɔ-i-na, molo saa da h̄iema-na, molo saa bi da kuon̄-nelle-na duɔ puur sebe-i a ne u huɔya-maama-i. ⁴ Moloŋ un̄'a u saa da dumaan̄o-na, mie p̄aŋ ta mi kaal higohigo! ⁵ B̄incuɔŋ daaba-i, un̄aŋo gb̄e-mi wuɔ: «Budii; baa kaal! Ne, jara maŋ hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u biḡaar̄amba-i. *Davidi h̄aaȳel̄ŋo yaraa. U ka gbāa yer d̄anyɔbaa daaba-i aa puur sebe-i.»

⁶ Mie mi ne da *T̄umbilonj naŋo yieraaya f̄ɔŋgōtaanj-teterre caan̄gu-na bimuoɔmba naa-baan̄ daaba h̄olma-na, b̄incuɔmba yaan̄ga-na. U taa u ne ŋaa ba c̄aa u nuon̄-nu. U waa baa yieŋa nieh̄ai baa yufieŋa nieh̄ai. Yufieŋ daaya yaa Diilonj-Yaleiŋa nieh̄ai-waan̄a-i‡. U saan̄ a yaa-i terni-na hiere h̄iema-na.

⁷ T̄umbilonj wuɔ pie umanj t̄ienaana f̄ɔŋgōtaanj-teterre-na a h̄uu sebe-i u nadienja-na. ⁸ Bimuoɔmba naa-baan̄ daaba-i baa b̄incuɔmba komorre baa ba naa-baan̄ daa baa p̄aŋ sire d̄uuna T̄umbilonj yaan̄ga-na. Ba waa baa koncoyieŋa ba yunniŋ hiere baa s̄ene-birem̄mu. Bireŋ daamu naa yu baa wus̄unaŋo. Wus̄unaŋ daayo yaa piḡaan̄ Diilonj-baamba cac̄ar̄an̄gu-i. ⁹ Ba taa ba h̄al nal̄af̄eliŋgu wuɔ:

«Baŋ kuɔ-ni,
ŋ cie ŋ t̄amma-i a s̄aa nuɔmba yunni-i terni-na hiere,
baa d̄unni-na hiere,
baa nelmambaa-ba-na hiere,
baa nilieŋa-na hiere
a h̄a Diilonj-o-i.
Nuɔnei gbāa bie sebe-i a yer d̄anyɔbaa-ba-i aa puur-o.

¹⁰ Niŋ s̄aa baman̄,
ŋ cie-ba Diilonj-nellen̄-baamba
aa ce-ba jiḡantaamba
ba ta ba c̄aa Diilonj-o.
Ba ka waa h̄iema yun̄-nu.»

¹¹ Mie mi tiraa ne, a da d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba-i ŋaa siamba! Ba waa ŋaa nyeiŋo; molo sie gbāa k̄aŋ-ba. Ba waa kalla bimuoŋ daaba-i baa b̄incuɔŋ daaba-i baa f̄ɔŋgōtaanj-teter daade-i hiere. § ¹² Ba taa ba h̄al kabakaba wuɔ:
«Baŋ c̄aa T̄umbilonj maŋ nuon̄-nu'i,

* 5:2 Girekimma-na ba piḡaan̄ *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonj daayo s̄inni-i wuɔ u waa baa f̄ɔŋḡu ŋaa maŋ waan̄ dumaa 10.1.

† 5:5 Jara maŋ hilaa Yuda-baamba-na: Nieŋ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Gen̄ese) 49.9. ‡ 5:6 Diilonj-Yaleiŋa nieh̄ai: Nieŋ 3.1 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. § 5:11 Nieŋ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.10.

himma saaya-yuó, weisinni saaya-yuó,
nelnulle saaya-yuó, fõngũ saaya-yuó,
bóbóima saaya-yuó, gbeliema saaya-yuó,
tuɔlnumma saaya-yuó!»

¹³ Diilonɔ ɔnɔ hiela bimbinni manɔ hiere, nimanɔ dɔrɔ-i-na, baa nimanɔ hiema-na, baa nimanɔ kuon-nelle-na a naara nimanɔ hũmma-na, bimbinni-i hiere miwaanɔ-na, miɛ nu ni hãl wuó:

«Umanɔ tĩenaana fõngõtaan-teterre-na,
fuó baa Tũmbilonɔ-i,
tuɔlnumma saaya ba yaa-i,
bóbóima saaya ba yaa-i, gbeliema saaya ba yaa-i,
fõngũ saaya ba yaa-i hõnni manɔ jon!»

¹⁴ Bimuamba naa-baanɔ daa baa siɛ wuó: «Ma ciɛ.» Aa bĩncuonɔ daa baa dũuna jaal-ba.

6

Dãnyɔbaa-ba yerma-i

¹ Ku huonɔgu-na, mi da *Tũmbilonɔ yiraa dãnyɔdiɛlãno-i. Bimuamba naa-baanɔ daaba-i miɛ nu unanɔ piiye da gbagaga nãa diilonɔ-i naaraa wuó: «Jo bande!» ² Miɛ mi ne da sũmpilanɔ nanɔ hilaa. Umanɔ waa u dɔrɔ-i-na tãanɔgu waa u nanɔga-na. Ʋnɔ juó, baa hã-yo nyantuoluo wuó u yaraa cor; wuó ta duó ka tiraa yar u bigãarãamba-i.

³ Tũmbilonɔ ɔnɔ juó yer hãalin-dãnyuó-i, miɛ nu hãalin-bimolonɔ ciɛra wuó: «Jo bande!»

⁴ Sũno nanɔ tiraa hel, fuó waa dãa nãa tãmma. Ʋnɔ juó, umanɔ waa u dɔrɔ-i-na, baa hã-yo ku fõngũ-i u duó tuó dii berru terni-na hiere hiema-na, a ce nuamba ta ba hel ba ko ba-naa. Ba hãa ufanɔ-i jigãpɔruonɔgu.

⁵ Tũmbilonɔ ɔnɔ juó yer siɛlin-dãnyuó-i, miɛ nu siɛlin-bimolonɔ ciɛra wuó: «Jo bande!» Miɛ mi ne da sũno nanɔ hilaa da kirkirkir. Umanɔ waa u dɔrɔ-i-na, kilo waa u nanɔga-na.* ⁶ Miɛ nu nãa molo piiye bimuamba naa-baanɔ daaba hãlma-na wuó: «Yuure dĩmma sully-i. Nɔ ce yinduon-maacemman-sully gbãa sãa mahibienɔ-i kilo diei yon aa da kuó jijaanɔ-i, kilobaa-ba siɛi. Namma-i baa duvẽno-i baa yuure nifanni sully-i.»

⁷ Tũmbilonɔ ɔnɔ juó yer naalin-dãnyuó-i, miɛ nu naalin-bimolonɔ ciɛra wuó: «Jo bande!»

⁸ Miɛ mi ne da sũno nanɔ hilaa, u waa puguu. Umanɔ waa u dɔrɔ-i-na, ba taa ba bĩ-yo Kuliinɔgu, aa u saatienɔ-i ba taa ba bĩ-yo «Kuon-nelle». Banɔ juó, baa hã-ba fõngũ-i wuó ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i sɔmma naa-i, ba hãa-ba fõngũ-i sɔmma diei nuó wuó ba ce berru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce bimbabalmba ko banamba.

⁹ Tũmbilonɔ ɔnɔ juó yer diilonɔ-dãnyuó-i, banɔ kuó bamanɔ Diilonɔ-nelma maama-na, miɛ da ba yalɛnɔ-i mumbuolmun-terienɔgu cicaara-i-na ¹⁰ a piiye da gbagaga wuó: «Yuntienɔ nuó, nuóni manɔ faa aa tiraa ta nɔ wanɔ ninsonɔ-i; bamanɔ kuó miɛno-i, nɔ cie bige-i aa da nɔ yuu-ba? Nɔ cie bige-i aa da nɔ suu ku sɔlaanɔgu-i nelbiliemba-na?» ¹¹ Baa hã-ba jonɔgorpiɛlmba hiere ba yunniɔ, ba dii. Aa naa wanɔ baa-ba wuó ba fẽ ba hõmmu-i cellɛ, kɛrɛ banɔ taaranɔ nunɔgu manɔ ku saa yu yogo. Banɔ taa aa yanɔ ba natobimba manɔ, banɔ taa aa yanɔ ba namaacembiemba manɔ Diilonɔ-suonɔgu-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba'i ka jo ji yuliiye-bei.

¹² Ku huonɔgu-na, mi da Tũmbilonɔ yiraa dãnyuó manɔ niediei-wuonɔ-i. Ʋnɔ yiraa-yo terienɔgu manɔ nuó-i, hiema gbuu sagalla da dɛi! Bãanɔ-yufel die bir kau nãa kompabilenɔga, cɛinɔ bir nãa tãmma da dãa! ¹³ Mɔɛnɔ par diire hiere hiema-na nãa fafalmanɔ hũl kpaani dumaa nanna. ¹⁴ Dɔrɔ wuó pĩnɔ halanɔ nãa ba pĩɛn figlinɔgu. Tãnni-i baa dãmmanɔ-nuoraanɔgunɔ cĩlãayã nilɛnɔ manɔ hiere niɛ halanɔ ni terni-na hiere.† ¹⁵ Nuamba-i hiere

* **6:5** Niɛn Sakari sebɛ-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8. † **6:14** Niɛn Isayi (Ésaïe) 13.10-13; 34.4; Esekɛl (Ézéchiel) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowɛl (Joël) 2.10; 3.3-4.

baa gbar ka fuo tänniņ: Yuntaamba-i, nelbōmbōmbaa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, fōngōtaamba-i, baa nuamba namba-i hiere, kōraamba-i baa nebimba-i hiere, baa gbar ka fuo tānfonniņ! ¹⁶ Aa naa ta ba waņ baa tānni-i wuō: «Ciīņ na haa-yiē na fuoye, umaņ tīenaana fōngōtaan-tetterre-na u baa da i yufelle aa Tūmbiloņo baa bi da-ye gāņ baa-ye.† ¹⁷ Baņ ka pigāaņ ba jāyāmma-i yiīņgu maņ nuō-i ku hii. Hai ka gbāa kor?»§

7

Dōrpōpuōrbiloņo haa dānyuō Diiloņ-cāarāamba-na

¹ Kufaņgu huoņgu-na, miē da *dōrpōpuōrbiemba naa calaanu yiēra hīema-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wuō mu baa jo hīema-na, mu baa sagalla hūmma-i, mu baa bi sagalla tibiīņgu diei. ² Diiloņo hāa ba yaa-i fōngūō-i ba da ba guōla hīema-i baa hūmma-i. Miē mi ne tiraa da dōrpōpuōrbiloņo naņo hilaa bāpagūņgu-na tuō jo. Cicēlmantieņ uņ haa u dānyuō-i baa kumaņ, ku waa u naņga-na. Uņ juō hi, wuō piiye da gbagaga baa ba naa-baaņ daaba-i wuō: ³ «Baa na hi na guōla hīema-i, baa hūmma-i, baa tibinni-i! Yaaņ i haa dānyōbaa Diiloņ-cāarāamba yammu-na igēna.»* ⁴ Baņ juō haa-bei tī, baa bī ba nuņgu-i baa-mi: Ba waa nuamba neifieņ-komuōņa siei baa cīncieluo neifieņa hāi *Isirahel-dūnni cīncieluo baa ni hāi baamba-na hiere.

⁵ Ba hōlma-na, *Yuda baamba waa neifieņ-niediei,

Urubē baamba-i neifieņ-niediei,

Gadi baamba-i neifieņ-niediei,

⁶ Aser baamba-i neifieņ-niediei,

Nefutali baamba-i neifieņ-niediei,

Manase baamba-i neifieņ-niediei,

⁷ Siminyō baamba-i neifieņ-niediei,

*Levi baamba-i neifieņ-niediei,

Isakaar baamba-i neifieņ-niediei,

⁸ Sabulō baamba-i neifieņ-niediei,

Yosefu baamba-i neifieņ-niediei,

*Bensaamiē baamba-i neifieņ-niediei.

Nelpūņgu maņ kuraa

⁹ Kufaņgu huoņgu-na, miē mi tiraa ne, a da nelpūņgu naņ temma molo sie gbāa kāņ-ba. Baa naa hel terni-na hiere, dūnni-na hiere, nilēiņa-na hiere baa nelmambaa-ba-na hiere a jo ji yiēra fōngōtaan-tetterre yaaņa-na *Tūmbiloņo yaaņa-na. Ba waa hiere baa joņgorpielmba baa nampurni† ba nammu-na. ¹⁰ Ba taa ba piiye da gbagaga wuō:

«Umaņ tīenaana fōngōtaan-tetterre-na, Diiloņo yaa-i.

Fuō baa Tūmbiloņo-i ba'i kuraa-ye.»

¹¹ *Dōrpōpuōrbiemba-i hiere baa dii fōngōtaan-tetterre-i huōņa baa bīncuōmba-i a naara bimuōmba naa-baaņ daaba-i. Baņ diyaa-ba huōņa dumaaņo-na, baa dūuna hiere tetterre yaaņa-na a jaal Diiloņo-i. ¹² Ba taa ba piiye wuō:

«Ninsoņo!

Tuōlnumma saaya Diiloņo-i, gbēliēma saaya-yuō,

nelnulle saaya-yuō, jaaluņgu saaya-yuō, bōbōima saaya-yuō,

himma saaya-yuō, fōngūō bi saaya-yuō hōnni maņ joņ!

Ma ciē.»

¹³ Bīncuōņ daaba-na, unāņo yuu-mi wuō: «Bamaņ diyaa joņgorpielmba-i daaba-i, ņ suyaa-ba wēi? ņ suyaa baņ hilaa kusuōņ-nu wēi?»

† **6:16** Niēņ Ose sebē-i-na (Osée) 10.8 baa Like sebē-i-na 23.30. § **6:17** Niēņ Yowel sebē-i-na (Joël) 2.11 baa Sofoni sebē-i-na (Sophonie) 2.2-3. * **7:3** Niēņ Esekiel sebē-i-na (Ézéchiel) 9.4-6. † **7:9** Ba taa ba jārā yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Niēņ Nsāa sebē-i-na 12.13.

14 Mi gbē-yo miε: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suo-ba? Jande η sa pigāan-mi ba s'inni-i wei?»

Wuo cira: «Baman hilaa yaahuolbabalaŋo-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba joŋgorbaa-ba-i Tūmbiloŋo tamma-na ba pusūŋ. 15 Ku'i cie η da ba yiεraaya Diiloŋ-teterre yaanŋa-na aa ta ba jaal-o bāanŋu-i baa isuoŋgu-i u dubuo-i-na. Uman ūtienaana teterre-na u ka tuo neya-bei. 16-17 Aa Tūmbiloŋo-i fōŋgōtaan-teterre-na, u'i ka waa ba āncīnaŋo-i. U ka ceŋ-ba kā baa-ba cicēlman-hūnfoeŋa-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,
hūŋkuo'sinni sa ji tiraa ko-ba,
bāanŋu sa ji tiraa ye-ba,
babāanŋu sa ji tiraa muliεŋ ba kūma-i.

Aa Diilo fuo fεε yaa ka hur ba nyinyoľma-i hiere.»†

8

Dānyuo maŋ niehāi-wuoŋo yerma-i

1 *Tūmbiloŋ uŋ juo yer dānyuo maŋ niehāi-wuoŋo-i, kuo ce da sensensen doro-i-na lεr boluoŋ temma. 2 *Dorpoŋbiemba namba dii niehāi Diiloŋo caanŋu-na u tuo puor. Miε mi ne da ba hāa-ba yiεŋa niehāi ba yunnin.

3 Dorpoŋbiloŋo naŋo jo ji yiεra mumbuolmuŋ-terienŋu caanŋu-na baa sēne-bitiele u naŋga-na. Bitiel daade-i ba cie-de ta ba dii wusūnaŋo die. Uŋ juo ji yiεra dumaanŋo-na, baa hā-yo wusūnaŋo-i da bāmbāale wuo u pā-yo mumbuolmuŋ-terienŋu-na a hā Diiloŋo-i baa Diiloŋ-baamba cacārāŋgu-i fōŋgōtaan-teterre yaanŋa-na. Mumbuolmuŋ-terienŋu daaku waa sēne-kūŋgu. 4 Baŋ hāa-yo wusūnaŋo-i, wuo dii-yo bitiele-na, wuo wur kā Diiloŋo-na baa Diiloŋ-baamba cacārāŋgu-i.

5 Ku huonŋu-na, dorpoŋbiloŋ wuo gbāl dāamu mumbuolmuŋ-terienŋu-na a yu bitiele-i aa fara nanna-die hīema-na. Diiloŋ wuo pāŋ doŋ tuo nyiesin aa tuo naar, terni-i hiere ijieni aa hīema sagalla.

Yiεŋa hii bumma

6 Hīemaŋ sagalaaya dumaanŋo-na, *dorpoŋbiemba niehāi maŋ baŋ hāa-ba yiεŋa-i, baa tigiin da ba bu-ya.

7 Dielā-wuoŋo bu u yerre-i. Uŋ buu-de terienŋu maŋ nuo-i, diiloŋ-tālēiŋa naŋ aa kūnna hīema-na, aa guoľaa baa dāamu baa tamma. Hīema yiεŋu diei kuo caa baa ku tibinni-i ka hel baa hīebinaanŋu-i hiere. Yiεŋu maŋ caa, da ba calnu hīema-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei caa.

8 Hāaliŋ-wuoŋo bu u diele-i. Baa naŋ kulāŋgu naŋgu dii-ku dāmmaŋ-nuoraanŋu-na. Ku waa ŋaa tānunŋu ta ku caa. Nuoraanŋu yiεŋu diei bir tamma hiere. Da ba calnu-kuo sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei birii tamma-i. 9 Ku bīmbaanŋ baa ku hiere aa baatombaa-ba maŋ waa hōľma famma-na baa bi bīena hiere.

10 Sieliŋ-wuoŋo bu u yerre-i. Mōekāŋkarre nande hel doro-i-na ta di caa dāamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hūnfonna-na. Da ba calnu-nie sōmma siei, kuu dii ŋaa di suurii sōmma diei nuo. 11 Ba taa ba bī mōeľe falle-i «Gbagamma». Diŋ suurii hūmma maŋ nuo-i, maa bir hiere da gbagaga. Maŋ cie gbagaga dumaanŋo-na, nuomba maŋ nyuoŋ-ma ba fōŋgūo baa ku.

12 Naaliŋ-wuoŋo bu u diele-i. Bāan-yufelle yiεŋu diei kuo pāŋ ku, ceinŋo-i maaduoma, mōeŋa naŋ aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu bāanyufelle-i baa ceinŋo-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma da-ma-diei naa kuu-nie. Aa calnu mōeŋa-i sōmma bi siei, sōmma diei naa baala-yei. A ce dumaanŋo-na bāanŋu saa ta ku ye dumaa aa ceinŋo saa tuo muora dumaa.

† 7:16-17 Niεŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 25.8; 49.10 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 34.23.

¹³ Miε mi tiraa ne a da kuɔcurɔ naŋo biŋ dii fɛnfɛlle-na aa tuɔ kaasɪŋ wuɔ: «Gbεε o gbεε! Gbεε o gbεε! Dɔrpɔpuɔrbiemba maŋ tɪyáa ba siei-baamba-i, da ba bu ba yiεŋa-i sɪlma haraa nelbiliemba-na!»

9

¹*Dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ diilonɔ-wuonɔ bu u yerre-i. Miε da mɔele nande diiriye hiεma-na. Diŋ diiriye dumaanɔ-na, baa hã-de fobabalaanɔ diele-i. ²Diε puur fobabalaanɔ-i. Nyaasɪbabalanni naŋ temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terienɔ pãŋ bir ce da kullu hiere. ³Dũŋgbεrmba naŋ temma hel nyaasɪŋ daani-na a gbuo hiεma-i hiere. Baa naa ce ba ta ba ce ŋaa namelmba. ⁴Baa gbε-ba wuɔ ba baa yiεya hiεŋgu-i, baa dimma-i, baa tibinni-i, ŋga Diilonɔ-dãnyuɔ un'a u sɪ bamaŋ yammun, kεε ba ta ba yii baa ba yaa-i yon. ⁵Ba saa cira ba ko-ba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namienɔ duɔ don-ni kuŋ jaŋ-niŋ dumaa, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaamba-na. ⁶Caamba ndii daayo-na, nuɔmba ka ta ba taara kuliŋgu-i ŋga ba sie da-ku. Ba ka mul dãamu taara-kuɔ, ŋga molon yufelle sie gbãa haa-kuɔ.

⁷Dũŋgbεrŋ daaba taa ba niya berru domma-i ŋaa bercesunaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ŋaa sɛne-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ŋaa nelbilien-yammu. ⁸Ba yukuasɪnni waa pɔmpɔr ŋaa caan-niini aa ba nyieni-i ŋaa jar-nyieni. ⁹Ba pãmpinammu waa ŋaa ba diyaa kallonɔ-ŋonɔgorbaa-ba'i muɔ, aa da ba ta ba yuul, ba buncemmu ta mu du ŋaa sũŋ-wotorbaa-baŋ dun dumaa berrun-humelle-na.* ¹⁰Pelni waa baa-ba baa turɛiŋa ŋaa namelmba. Ba ka ce nuɔmba-i sɪlma baa turɛiŋa faŋa yaa-i caamba ndii daayo hɔlma-na. ¹¹Fobabalaanɔ dielen yen baa dɔrpɔpuɔrbilonɔ† maŋ, u yaa dii ba yunɔgu-na. Ba bi-yo ebiremma-na «Abadɔ», girekimma-na «Apolinyɔ» ku yunɔgu yaa wuɔ Guɔyɔtɛnɔ.

¹²Yaahuol-dielãŋo curaa. Ba hãi tɪyáa.

¹³Dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ niediei-wuonɔ wuɔ bu u yerre-i. Miε nu molo piiye sɛne-mumbuolmun-terienɔ kotɔnni naa-i-na, Diilonɔ yaanɔga-na. ¹⁴Kutienɔ taa u piiye baa dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ niediei-wuonɔ yaa wuɔ: «Ba vaa dɔrpɔpuɔrbiemba‡ namba jina Efurata§ caanɔga-na, baa dii ba naa. Fir-ba ŋ nanna.» ¹⁵Wuɔ fir-ba nanna. Diilonɔ naa dii bel daade yaa-i, baa ceŋ daayo yaa-i, baa yiŋ daaku yaa-i, baa huon daaku yaa-i, a hã dɔrpɔpuɔrbien daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sɔmma siei, baŋ ka ko bamaŋ, ba ka waa sɔmma diei. ¹⁶Bercetaamba waa baa dɔrpɔpuɔrbien daaba-i. Ba waa baa sũnaamba. Baa bi ba nunɔgu-i baa-mi. Ba waa nuɔmba milnyɔmbaa nuɔsũ. ¹⁷Min daa sũnaamba-i damma maŋ baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kallonɔ-ŋonɔgorbaa-ba waa dãdãa ŋaa dãamu, banamba kakau ŋaa bula-humma, banamba bojũmmu. Sũnaamba yunni waa ŋaa jar ba yunni. Dãamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasɪnni, baa naarjũmmu. ¹⁸Dãamu maŋ taa mu hel ba nunni-na baa nyaasɪnni-i a naara naarjũmmu-i, guɔyɔ-bimbinni. Nelbiliembaŋ calaanu sɔmma siei-i, niε ko sɔmma diei bei. ¹⁹Sũnaaŋ daaba himma waa ba nunniŋ, baa ba pelniŋ. Na saa da! Ba pelni waa ŋaa jɛnaamba. Yunni waa-niε, aa ba taa ba kɔsuon nelbiliemba-i baa ni yaa-i.

²⁰Guɔyɔ-bimbinni siei niŋ daaniŋ'a ni saa ko bamaŋ, ba saa nanna ba cilɔbabalanɔ-i; ba saa yaŋ ba cufienɔ buolma-i. Ba buol *jinabaa-ba-i dii, ba buol tinni-i dii, a ne da ba yaa cie-ni ba fεε. Ba cie ninanni baa sɛne, ninanni baa wargbε, ninanni baa kɔvɛllu, ninanni baa tãmpienɔ, ninanni baa daanɔgu. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuɔ. ²¹Ba saa nanna ba nelkollie-i, baa ba isɔmma-i, baa ba biŋwosɪnni-i, baa ba cuoyunɔgu-i.

* **9:9** Niεŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dɔrpɔpuɔrbilonɔ daayo-i, ba yaa cɪnaana ba munyierammu-i. Niεŋ Yuda sebe-i-na 6. ‡ **9:14** Dɔrpɔpuɔrbiemba daaba-i, ba yaa cɪnaana ba munyierammu-i. Niεŋ Yuda sebe-i-na 6. § **9:14** Efurata-i nuorabuɔ naŋ yerre-i dumaanɔ-na, ku kaalaaya girekimma-na.

10

Nsãa wuyaa sebeyelle-i

¹ Ku huonngu-na, mi tiraa da *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa baa fɔngũ. Duherru naa dii-yo huɔnga aa diilon-pɔruɔngu waa u yudɔrɔ-i-na. U yaanga taa ka caa ŋaa bāanngu, aa u gbeini-i ŋaa dāamu. ² Sebeyelle nande waa u nannga-na, sebeyel daade naa puur. Uŋ juɔ hi, wuɔ dii u nadięboluonngu-i dāmmaŋ-nuoraanngu-na aa jina u nanyuɔ-kūŋgu-i bomborma-na. ³ Aa naa kaasŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasāŋ, diilon wuɔ naar da niehāi a siε-yo. ⁴ Uŋ siyaa-yo baa mamaŋ miε mi nyegęŋ-ma jina, miε mi ne da molo niε piiye baa-mi dɔrɔ-i-na wuɔ: «Diilon uŋ naaraa wan mamaŋ, baa yan molo nu-ma; baa nyegęŋ-ma.»

⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ daa wuɔ sire u nadięnanga-i dɔrɔ-i-na ⁶⁻⁷ aa naa cira: «Ku hii! Dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ tiyāa niehāi-wuonɔ-i, duɔ don tuɔ bu u yerre-i Diilon uŋ ŋa naa wan u kusūngu maŋ baa u cāarāamba-i, uŋ ŋa naa wan u kusūngu maŋ baa u *pɔpuɔrbiamba-i, u ka ce-ku. Diilonɔ yaa mi siera. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hīema-i, aa hiel dāmmaŋ-nuoraanngu-i baa bimbinni-i hiere, uu dii gbula, u sa ji kã terienngu.»

⁸ Uman naa piiye baa-mi dɔrɔ-i-na u tiraa gbē-mi wuɔ: «Kã dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ yieraaya a dii u gboluonngu diei dāmmaŋ-nuoraanngu-na, aa jina ku diei bomborma-na u wulaa, ŋ ka hūu sebeyelle maŋ puurii u nannga-na.» ⁹ Mi piyaa kã ku yaa-i ka gbē dɔrpɔpuɔrbilonɔ-i miε u hā-mi sebε-i. U gbē-mi wuɔ mi hūu-yo mi wuo-yo. Da mi wuo-yo, u ka waa kpēnne mi nunngu-na ŋaa sɔllu, ŋga u ka waa gbegege mi kusūngu-na. ¹⁰ Miε hūu sebε-i u wulaa a wuo-yo. U waa ŋaa sɔllu mi nunngu-na da kpēnne, ŋga miŋ juɔ hiŋ-yo, u bir da gbegege mi kusūngu-na.*

¹¹ Ku huonngu-na, baa gbē-mi wuɔ: «Diilonɔ taara u puɔr-ni baa nuɔmba bɔi maama, baa nilēiŋa bɔi maama, baa fɔngɔtaamba bɔi maama, ŋ gbīε ŋ ka tiraa wan-ma.»

11

Diilopɔpuɔrbiamba hāi maama

¹ Ku huonngu-na, baa hā-mi gboruonngu nanngu, ba fi baa-ku; aa gbē-mi wuɔ: «Sire ŋ ka fi *Diilodubuɔ-i baa mumbuolmuŋ-terienngu-i, aa ŋ kãŋ bamaŋ dii ta ba jaal Diilonɔ-i Diilodubuɔ-i-na. ² Baa ji cira ŋ fi gɔngũŋ-huɔnga-i, ba yaan-ka hā *nieraamba baa-ka. Ba ka sere Diilonɔ nelle-i* caamba komuɔŋa hāi baa ba hāi. ³ Kuu dii ŋaa yinni nuɔsiba niediei komuɔŋa siεi. Mi ka puɔr mi nuɔmba hāi baa mi nelma-i ba ka ta ba wan-ma yinni fanni-na hiere. Kutaamba ka dii balaan-joŋgorbaa.»

⁴ Nuɔmba hāi baan daaba dii hīema Tienɔ† caan-nu. Baa dii ŋaa *Olivi-tibinni, baa dii ŋaa fitimbaa.‡ ⁵ Uman duɔ tuɔ taara u ce-ba kuujanngu, dāamu nammu hel ba nunni-na a kɔsuɔŋ kutienɔ-i. Ba bigāarāamba ka ku kuliŋgu fanngu temma yaa-i. ⁶ Baŋ ka ta ba wan Diilon-nelma-i biena maŋ nuɔ-i hiere, ba gbāa bella diilonɔ-i u siε dāa biena faŋa-na. Ba gbāa bi ce hūmma bir tamma hiere. Aa āmbabalma maŋ da ma dɔlnu-bei, ba gbāa dii-ma miwaanɔ-na huonngu maŋ dɔlaanu-bei.

⁷ Ŋga da ba ji wan Diilon-nelma-i ti, biŋwobalɔ maŋ dii fobabalaanngu-na, u ka hel kar berru-bei aa ko-ba. ⁸⁻⁹ Duɔ ko-ba, ba siε yan ba fuure-bei; ba ka nanna-bei nellen-huɔnga-na ponsanatigerre-na. Ba ka tīε terienngu-na a ce yinni siεi baa boluonngu nuɔmba ta ba jo ba ne-ba. Nuɔmba ka hel terni-na hiere, baa nilēiŋa-na hiere, baa dūnni-na hiere, baa nelmambaa-ba-na hiere a ji ne-ba. Maŋ ka ce nelle maŋ nuɔ-i, nelle fande-i nebuɔ; ba gbuu Itienɔ-i kusuɔŋ-nu'i ko-yo. Ba gbāa bi nelle falle-i Sodumu§; ba gbāa bi bi-de Esipi di balaanngu maama-na. ¹⁰ *Diilopɔpuɔrbiamba hāi-baan daaba kuliŋgu ka silaa dɔlnu

* **10:10** Nię Esekiel sebε-i-na (Ézéchiel) 2.8, 3.1-3. * **11:2** Diilonɔ nelle-i bande-i, ba gbē *Yerusalemu yaa-i. † **11:4** Hīema Tienɔ yaa Diilonɔ-i. ‡ **11:4** Nię Sakari sebε-i-na (Zacharie) 4.3,11-14. § **11:8-9** Sodumu: Nię u kūŋgu-i Miwaanɔ jīnamman-sebε-i-na (Genèse) 18–19.

nelbiliemba-i ji cor. Ba muláan nuamba-i cor baa ba nelma-i; a ce dumaanjo-na, ba ka ce ponsaanju ma yerren aa há ba-naa bímbínni ponsaan daaku-na.

¹¹ Nga yinni siei baa boluon daakun juo cor, Diilonjo hul fafalmu dii ba memmu-na, ba sire. Baman taa ba ne-ba, korma funun bel-ba. ¹² Diilopɔpuɔrbien daaba nu molo piiye baa-ba da gbagaga dɔrɔ-i-na wuɔ: «Nyugāan na jo bande!» Ba ta ta ba nyugun ku yaa nuɔ-i baa duherru, ba bigāarāamba ta ba ne ba ta ba kā. ¹³ Huonju fanju-na, hɛma gbuu sagalla. Man sagalaaya dumaanjo-na, nelle muonu yienju diei. Da ba calnu-die sɔmma cɪncieluo-i, sɔmma diei-i muyaanu. Nuamba neifienja siei nuosiba ndii tɛ-man. Baman tɪyāa ba saa ku, ba kūma ta ma nyen. Ba ta ba piiye wuɔ: «Diilonjo-i bibienjo».

¹⁴ Hāalin-yaahuolo curaa, nga ma saa ti; sielin-wuonjo jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huonju-na, *dɔrɔpuɔrbilonjo man niehāi-wuonjo bu u yerre-i. Nuamba namba ta ba piiye dɔrɔ-i-na da gbagaga wuɔ:

«Miwaanjo yuntesinni-i fiɛfiɛ-i-na ni cie Itienjo da-u-diei niini, fuɔ baa un saan *Konkortienjo man.

Yuntesin daani ka tɛ baa ba yaa-i ni sa ji ti dede.»

¹⁶ Nuon daaban piiye dumaanjo-na, bíncuamba komorre baa ba naa man tɛnaana Diilonjo caanju-na, ba sire dūuna hiere a jaal Diilonjo-i ¹⁷ aa cira:

«Itien nuɔ, Diilon nuɔ, Weimantien nuɔ,
nii naa waa, aa nii dii.

Nin hūyāa nelle-i a pigāan η fɔngɔtesinni-i
i ce-ni kasi saa da-ni.

¹⁸ *Nieraamba taa ba gān baa-ni.

Nga fiɛfiɛ-i-na nuonei ka gān baa-ba.

N ka pigāan-ba η jāyamma-i.

Bikuomba germa hii.

N cāarāamba man waan η nelma-i, ba pāmmañ-huonju hii,

ka hel baa η baamba man kāan-nin hiere,

nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuonyuɔ-baamba-i hiere ba pāmmañ-huonju hii.

Baman bi guolaayan hɛma-i, ba kɔsuoman-huonju yaa hii daaku-i.»

¹⁹ Ban juo piiye ti, *Diilodubuɔ man dɔrɔ-i-na wuɔ puur, *tobisinnin-kporuo wuɔ carra dii u huonga-na, diilon wuɔ don tuɔ nyiesin aa tuɔ naar. Terni-i hiere ijieni. Hɛma sagalla, diilonjo wuɔ tuɔ gbu u dāa baa tāmpɛlinja.

12

Gberɛ

¹ Ku huonju-na, miɛ mi ne da gberɛ nan temma dɔrɔ-i-na: cienjo nanjo. Uu naa dii bāanyufelle-i jongor temma, aa haa u gbeini-i ceinjo-na aa dii nyantuoluo baa mɔɛna cɪncieluo baa a hāi yuɔ. ² Kusunju waa-yuɔ a hi homma. Kun bilaa-yo ta ku jan-yo, wuɔ tuɔ kaasɪn.

³ Miɛ mi ne tiraa da gberɛ nanjo dɔrɔ-i-na: Jūno nanjo da dāa baa yunni niehāi baa yienja cɪncieluo! Nyantuolbaa-ba waa u yunni-na hiere. ⁴ U pelienju pir mɔɛna-i yienju diei nanna hɛma-na. Da ba calnu mɔɛna-i sɔmma siei, u pirii sɔmma diei nanna. Wuɔ jo ji yiera cien daayo caanju-na wuɔ duɔ bɔrɔ u hin bilonjo-i. ⁵ Cien wuɔ bɔrɔ naacombilonjo. Un bi buɔra, baa bie bilonjo-i kā baa-yo ka jina-yuɔ Diilonjo caanju-na. U waa tɛna u fɔngɔtaan-teterre-na. Naacombilonjo daayo yaa saaya u sire waa nilɛinja-i hiere a yunju-na. U ka sire ce u fɔngūɔ-i baa kəllun-būɔle. ⁶ Ban biyaa bilonjo-i ta baa-yo, nyun wuɔ gbar suur hɛn-nu. Diilonjo naa tigiin terienju nanju dii hɛnju-na duɔ ka fiɛ-yo yinni nuosiba niediei komuonja siei.

⁷ Huoŋgu fanġu-na, berru nandu sire dərɔ-i-na. Misel-i* baa u napɔpuɔrbiemba yaa kãa ka suuye jũŋ daayo-i baa u baamba-i. ⁸ Baŋ daa ba-naa dumaanjo-na, baa yar jũŋo-i baa u baamba-i, a ce dumaanjo-na ba saa gbãa da ba t̄ena dərɔ-i-na. ⁹ Ba siε-yo nanna h̄ema-na. U yaa j̄eb̄inc̄oŋo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāŋo. U yaa t̄aalāaŋ nuɔmba-i h̄ema-na hiere. Ba siε-yo nanna baa u pɔpuɔrbiemba-i hiere h̄ema-na.†

¹⁰ Miε mi ne da molo piiye dərɔ-i-na da gbagaga wuɔ:

«Fiefie fuɔ, i kuraa.

I Diilonjo pigāaŋ u f̄oŋgōtes̄inni-i baa u nellentes̄inni-i.

Diilonj uŋ saan̄ *Koŋkortienjo maŋ,

f̄oŋgōtes̄inni dii u nan̄-na.

Umaŋ taa u cāl i baamba-i bāaŋgu-i baa isuŋgu-i Diilonjo yaanġa-na,

ba duɔnya-yuɔ dərɔ-i-na.

¹¹ Tūmbilonjo tamma-i

baa Diilonj-nelma maŋ hilaa i baamba nunni-na,

ma yaa ciε ba yar-o.

Ba h̄ierā kuliŋgu-i ŋaa ku sa jaŋ-ba.

¹² Terienġu fanġu-na, namaa naman̄ dii dərɔ-i-na hiere, taa na nyε.

Ŋga namaa naman̄ dii h̄ema-na, baa h̄umma-na, s̄ulma haraa-nei!

Sitāni hiiriye kã na wulaa baa h̄odulle,

u suyaa wuɔ u yinni saa t̄ie b̄oi.»

¹³ Jũŋoŋ juɔ'a u ne da u fεε h̄ema-na, wuɔ sire cu cεhuonacien̄ daayo huon̄-nu. ¹⁴ Baa hã cienjo-i kuɔcurɔ b̄unc̄emmu h̄ai, u yuul ka diire dii *h̄ienġu-na baŋ tigiŋ terienġu maŋ hã-yo u duɔ ka t̄ena ce bienja siei baa boluonġu j̄ienjo baa da u yufelle. ¹⁵ Uŋ yuulii ka diire dumaanjo-na, j̄ienjo wuosa h̄umma, kuɔ p̄aŋ ce nuoraanġu ta ku b̄uŋ da ku ka wuo cienjo-i. ¹⁶ H̄ema yan̄-yo aa naa yiernu h̄uŋ daama yaanġa-na, maa b̄uŋ jo ji suur hiere. H̄ema bir suuye. ¹⁷ Jũŋo huonġa f̄un̄uŋ du baa cienjo-i. Bisālmba namba waa baa cienjo-i. Jũŋo ḡūnu ka tuɔ ḡaŋ baa ba yaa-i. Bisālŋ daaba yaa baman̄ nuon̄ Diilonjo nuŋgu-i aa bel Yesu nelma-i nammu h̄ai. ¹⁸ Ku huonġu-na, jũŋo jo ji yiera d̄ammaŋ-nuoraanġu nuŋgu-na tuɔ ne.

13

B̄iŋwobaljo nanjo hilaa h̄umma-na

¹ Ku huonġu-na, miε mi ne da b̄iŋwobaljo nanjo hilaa d̄ammaŋ-nuoraanġu-na. U waa baa yunni nieh̄ai baa yiεŋa c̄incieluo. Nyantuolbaa-ba waa yiεŋ daaya-na hiere. Aa Diilonjo tuos̄innin̄-yiεiŋa naa nyεḡeŋ u yunni-na hiere. ² B̄iŋwobalj daayo waa ŋaa k̄eljo, u gbeini waa ŋaa d̄aŋkilaan̄-gbeini aa u nuŋgu waa ŋaa jara nuŋgu.* Jũŋ wuɔ hã-yo himma-i baa yuntes̄inni aa bi hã-yo f̄oŋgōb̄amb̄ãale. ³ Baa naa posol b̄iŋwuon̄ daa u yuŋgu nanġu-i babalaa, da ŋ ta ŋ ne-yo ŋaa u ka ku, ŋga p̄aŋ daaku jo ji f̄ε. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gberε, baa ta ba nyaanu-yuɔ ba ne-yo. ⁴ Jũŋ uŋ h̄aa b̄iŋwuon̄ daayo-i f̄oŋḡuɔ-i, nuon̄ baa donj ta ba d̄ūna ba jaal jũŋo-i. Ba taa ba bi d̄ūna ba jaal b̄iŋwuon̄o-i aa ta ba piiye wuɔ: «Hai gbãa saa u fεε baa b̄iŋwuon̄ daayo-i? Hai gbãa yii baa-yo?»

⁵ Baa hã b̄iŋwuon̄o-i h̄umelle-i wuɔ u kaal u fεε aa u tuora Diilonjo-i. Ba hã-yo h̄umelle-i wuɔ u ce u b̄aŋgu-i caamba komuŋa h̄ai baa ba h̄ai. ⁶ Wuɔ donj tuɔ tuora Diilonjo-i, u b̄iena u yerre-i baa u d̄uŋgu yerre-i ka cor baa baman̄ dii u nelle-na hiere ba yiεiŋa-i. ⁷ Baa bi hã-yo h̄umelle-i wuɔ u ce berru baa Diilonj-baamba-i. Kerε duɔ ce berru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba haa-yo d̄unni-i hiere ni yuŋ-nu, baa terni-i hiere ni yuŋ-nu, baa nelma-i hiere ma yuŋ-nu, baa niliŋa-i hiere a yuŋ-nu.† ⁸ Da ma hel baman̄

* **12:7** Misel yaa *dɔrpɔpuɔrbiemba yuntienjo-i. Nieŋ Yuda seβε-i-na 9. † **12:9** Nieŋ Miwaanjo j̄inamman̄-seβε-i-na (Genèse) 3.1 baa Like seβε-i-na 10.18. * **13:2** Nieŋ Daniel seβε-i-na (Daniel) 7.3-6. † **13:7** Nieŋ Daniel seβε-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

yireiŋa-i nyegãaŋ cicēlmaŋ-sebe-i-na dii miwaanjo jinaŋma-na, nelbilibiamba-i hiere ba ka ta ba dūuna ba jaal-o. Cicēlmaŋ-sebe daayo-i, baŋ kuɔ *Tūmbiloŋo maŋ, fuɔ wuonjo-i.

⁹ Uman duɔ u ka nu, u nu! ¹⁰ Diilon duɔ cira ba bel uman, ba ka bel-o; duɔ cira ba cãa uman nuon-nu-i, ba ka bi cãa-ku. Terienŋu fanŋu-na, Diilon-baamba saaya ba hira ba kũma-i aa haa ba nanŋa-i Diilonjo-na.

Binwobaljo nanjo hilaa hɛma-na

¹¹ Mie mi ne tiraa da binwobaljo nanjo hel hɛma-na u jo. Yienŋa hãi waa u yunŋu-na. A waa ŋaa terbeyun-waanŋa. U taa u piye ŋaa jũŋ daa un piyen duma. ¹² Binwobaljo maŋ hilaa hũmma-na uu naa hã-yo fõŋgũ-i u duɔ tuɔ ce himma-i aa fuɔ tiena tuɔ ne u tuɔ ce. A ce dumaŋo-na, un hilaa, u guor nelbilibiamba ta ba dūuna ba jaal binwobaljo maŋ hilaa hũmma-na. Fuɔ yunŋu yaa naa posol babalaa aa fẽ. ¹³ Uman hilaa hɛma-na, u taa u ce himma bai. Halle u taa u ce dãamu ta mu hel dɔrɔ-i-na mu diire hɛma-na nuamba-i hiere ba yufelle-na. ¹⁴ Un daa fõŋgũ maŋ tuɔ gbã u ce himma-i uman hilaa hũmma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbilibiamba-i. Uu naa wanŋ baa nuamba-i wuɔ baŋ posolaa binwobaljo maŋ baa jigãpɔruonŋu-i aa u saa ku, ba ce daanŋu ba sisin-yo ba jina ba ta ba dūuna ba jaal-o. ¹⁵ Baa naa hã binwobaljo maŋ hilaa hɛma-na ku fõŋgũ-i u ce baŋ sisãan uman jina u tuɔ fiisa aa gbãa tuɔ piye aa tuɔ bi ko bamaŋ sa dūunaanaŋ ba jaal-o hiere. ¹⁶ Mafamaŋ cie, binwuonŋ daa wuɔ guor nuamba-i hiere, nelbõmbõmbaa-ba-i baa nyuonyuɔ-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, kɔraamba-i baa nehimba-i wuɔ ba dãnya ba fere ba nademmu-na sisɔ ba yaadãmma-na. ¹⁷ Dãnyuɔ duɔ uu si dii nuoni maŋ nuɔ-i, ŋ sie gbãa sãa binŋkũŋu, ŋ sie bi gbãa suor binŋkũŋu. Binwobaljo yerre yaa waa dãnyuɔ fanjo-i sisɔ niele maŋ saa baa u yerre-i.

¹⁸ Terienŋ daaku-i nelnurãan-terienŋu. Niel daade yaa nuasiba siei komuonŋa siei baa niediei (666). Di pigãan moloŋo nanŋ sinni-i dumaŋo-na. Uman duɔ tuɔ cẽ u jɔguon u ne.

14

Bamaŋ kuraa ba maama-i

¹ Mie mi tiraa ne da *Tūmbiloŋo yieraaya *Sinyɔ-tãnuŋu-na baa nelpũŋu nanŋ temma. Ba waa nuamba neifier-komuonŋa siei baa cinciuelo nuamba neifierŋa hãi. Tūmbiloŋo yerre-i baa u To diele naa nyegẽŋ ba yaadãmma-na. ² Mie ta mi nu ba yaleiŋa-i dɔrɔ-i-na. A taa a du ŋaa hũnjulamma, a taa a du ŋaa diilonjo-i naaraa. A taa a du ŋaa ba mar konconni. ³ Ba waa ta ba hãl nalãfeliŋgu fõŋgõtaan-teterre yaanŋa-na, bimũmba naa-baanŋ daaba yaanŋa-na, bincũmba bi yaanŋa-na. Da ma hel bafamba-na, molo sie gbãa suɔ nalãanŋ daaku-i hãl-ku. Diilonjo sãa bafamba yunni yaa hɛma-na. Baa dii nuamba neifier-komuonŋa siei baa cinciuelo neifierŋa hãi. ⁴ Baa dii welewele, ba saa guola ba fere baa caamba. Ba yaanŋ aa ta ba cu *Tūmbiloŋo huon-nu un kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere. Diilonjo yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i igẽna nelbilibiamba hõlma-na u sãa ba yunni-i ba da ba ce fuɔ baa Tūmbiloŋo-i ba baamba. ⁵ Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Cãlmuɔ si dii-bei.

Dɔrpɔpuɔrbilamba siei maama

⁶ Mie mi ne da *dɔrpɔpuɔrbilamba nanjo yuul dii fẽnfẽlle-na u jo baa neldɔdõlma namma. Nelma famma sa ji saara dede. U jo baa-ma duɔ ji wanŋ-ma baa nelbilibiamba-i terni-na hiere, dũnni-na hiere, nelmambaa-ba-na hiere baa niliŋa-na hiere. ⁷ U taa u piye da gbagaga wuɔ: «Diilon un ka ger nuamba andaanŋu-i huonŋu maŋ nuɔ-i ku hii tã, a ce dumaŋo-na, taa na kãŋ-yo aa na ta na gbelien-yo. Taa na dūuna na jaal uman hiela dɔrɔ-i baa hɛma-i. Taa na jaal uman hiela nuoranni-i baa hũnfõnni-i!»

⁸ Dɔrpɔpuɔrbilamba nanjo tiraa cu dielã-wuonjo-i tuɔ piye wuɔ: «U muyaanu! *Babilõni muyaanu! Nebuɔ maŋ cilaan niliŋa-i hiere baa u saasorsinni-i, u muyaanu!»

⁹ Unaa tiraa cu hãalñ-wuonjo-i tuo piye da gbagaga wuo: «Uman duo tuo dũuna bñwobalño yaanga-na, sisö u karkuuyo* yaanga-na, aa dãnya u nadienga-na, sisö u yaadãmma-na, ¹⁰ kutienjo sie kor Diilon-berru-na. Diilonjo ka pigãan-yo u jãyãmma-i. U ka waa ñaa ba guoraa moloño hã-yo kombabalamma u nyon. Kufangu taamba ka mulien dãnbgöwöngu-na, dörpöwöbriemba yaanga-na, baa Tũmbilonjo yaanga-na. ¹¹ Dãamu man mulãan-ban, mu sa ji dñ dede. Mu nyaasinni sa ji yan wurma-i dede. Baman dũunaanan bñwobalño yaanga-na, sisö u karkuuyo yaanga-na, baman dãnya ba ferε baa u yerre-i, ba cεraa ba da fiisaangu gbula.»

¹² Ku'i cie Diilon-baamba-i, baman nuon u nungu-i aa haa ba nanja-i Yesu-i-na, ba saaya ba hirã ba küma-i.

¹³ Ku huongu-na, mi nu molo piye baa-mi dörö-i-na wuo: «Nyegēñ nel daama-i: «A don fiεfiε-i-na, baman kuun baa Itienjo maama-i ba hõmmu-na, ba yunni dõlaa. *Diilon-Yalle waan-ma wuo ninsonjo, kerε ba ka fiisa, ba silaa ce weima; ba ka da ba muliema sullu-i.»»

Dĩmma hii karma

¹⁴ Miε mi tiraa ne a da nyaasipilanni nanni dörö-i-na, moloño nano waa tiena ni dörö-i-na, ñaa Moloñ-Bienjo. Sēne-nyantuoluo waa u yungu-na baa jukördödöñgu u nanja-na.

¹⁵ *Dörpöwöbilonjo nano hel *Diilodubuö-i-na a piye da gbagaga baa uman waa tiena nyaasinni-na wuo: «Dĩmma vãa hi karma hiema-na, biε η juköruöñgu-i η don!» ¹⁶ Uman waa tiena nyaasinni-na wuo biε u juköruöñgu-i a kar dĩmma-i hiere hiema-na.

¹⁷ Dörpöwöbilonjo nano tiraa hel Diilodubuö-i-na dii dörö-i-na; jukördödöñgu bi waa baa fuö-i.

¹⁸ Dörpöwöbilonjo nano tiraa hel mumbuolmun-terienju-na, u yaa waa dãamu tienjo-i. Wuö piye da gbagaga baa juköruöntienjo-i wuo: «Ne! *Eresē biε hiema-na, kã baa η juköruöñgu-i η ka kar-o.» ¹⁹⁻²⁰ Wuö ce u juköruöñgu-i a kar eresē-i hiere hiema-na aa küöl-o kã baa-yo ban kãmal-on kusöñ-nu. Ku waa gborsannñ. Baa jãmallã eresē daayo-i kãmal-o, tãmma bir yan aa ta ma hel-yuö, gbuu ta ma bññ ñaa nuoraangu. Ma bññ kilobaa nuösüö komuöña ndii temma.† Ma pupurma waa sññ duo suur, u bäl u nuon-nu. Daaku-i hiere ku pigãan Diilonjo jãyãmma yaa-i.

15

Dörpöwöbriemba juö baa ambalma niehã

¹ Miε mi ne a tiraa da gberε nan temma dörö-i-na: *dörpöwöbriemba niehã baa ambalma niehã ba nammu-na. Ambalperiema yaa-i. Diilonjo ka pigãan u jãyãmma-i baa ma yaa-i a perien.

² Aa da kulangu nanju ñaa nuoraangu, ku caa ñaa duölenjo, baa dãamu ku huöngana. Baman yaraa bñwobalño-i, baman saa hüu-ma ta ba dũuna u karkuuyo* yaanga-na, baman saa sie ba haa u dãnyuö-i bei, ba waa yiera nuoraan daaku-na. Diilonjo naa hã-ba konconni ³ ba ta ba hãl *Tũmbilonjo nalãangu-i. Diilon-cãarãño-i *Moisi hãlãa-ku cor.

Ba taa ba hãl wuo:
«Itien nuö, Diilon nuö, Weimantien nuö.

Ñ maacemma temma si dii fafaangu-na.

Nileña-i hiere a Itien nuö.

Ñ ancemma faa aa tiraa vii.

⁴ Itien nuö, nuöñei Diilon nuonjo-i η diei yon.

Hai moloño-i ka sie cira u sie kãalã-nie?

Hai moloño-i ka sie cira u sie bññ yefafalle?

* **14:9** Karkuuyo: Ban gbēñ karkuuyo man bande-i-na, da ba sisñ daan-bññkñgu, ba bñ-ku yaa karkuuyo-i. Ku gbãa waa ñelienjo, ku gbãa bi waa bññwuonjo-i ban sisãan. † **14:19-20** Ma nyegãan girekimma-na wuo: «Ma bññ sitadibaa nuösiba niisiei.» A saanu baa miε niifinni-i, i gbãa saa-ba baa kilobaa nuösüö komuöña ndii temma. * **15:2** Karkuuyo: Nieñ 14.9 baa naaruö-i-na cicaara-i-na.

Nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba daa niŋ pãŋ fafamma dumaa baa ba yufelle.
Ba ka jo ji dũuna jaal-ni hiere.»

⁵ Ku huonŋu-na, miɛ mi ne da *Diilodubuɔ-i dɔrɔ-i-na u puurii, aa da *Tobisinniŋ-dũŋgu-i dii huonŋa-na. ⁶ Uŋ puurii dumaanɔ-na, dɔrpɔpuɔrbiemba niehãi maŋ naa bella ãmbalma-i, baa hel. Baa naa dii jonŋorpiɛlmba aa pɛyɛ-bei baa sɛnɛ-kpãŋkpanni. Ba jonŋorbaa-ba taa ba carra. ⁷ Bimuɔmba naa-baan daaba-na, unanɔ hã *dɔrpɔpuɔrbien niehãi-baan daaba-i sɛnɛ-cimmu niehãi. Muu naa yu hiere baa Diilonŋ-berru, fuɔ maŋ dii gbula. ⁸ Diilonŋo bɔbɔima-i baa u himma ce Diilodubuɔ wuɔ pãŋ yu baa nyaasinni a ce molo saa naa waa u gbãa suur-yuɔ, fuɔ dɔrpɔpuɔrbiemban juɔ baa ãmbalma niehãi maŋ ma cor igɛna.

16

¹ Ku huonŋu-na, miɛ nu molo piiye da gbagaga Diilodubuɔ-i-na baa dɔrpɔpuɔrbiemba niehãi-baan daaba-i wuɔ: «Diilonŋ-berru maŋ cimmu niehãi-muun daamu-na, kãan na ka kũna-duɔ hĩɛma-na.»

² Dɔrpɔpuɔrbilo-dĩɛlãno ta kã ka jier u kaanŋa-i hĩɛkuole-na. Pãbabalanni naŋ temma don ta ni kar bĩŋwobalŋo dãnyuon waa baman nuɔ-i aa ba ta ba dũuna u karkuuyo* yaanŋa-na. Pãŋ daani maama saa naa fa baa jamma-i.

³ Hãaliŋ-wuonŋo kã ka jul u kaanŋa-i dãmman-nuoraanŋu-na. Hũmma bir hiere ŋaa bikulonŋ-tãmma, a ce dumaanɔ-na bĩmbaamba maŋ waa hiere hũmma-na baa ku.

⁴ Siɛliŋ-wuonŋo kã ka jier u kaanŋa-i nuoranni-na baa hũnfonni-na, hũmma bir hiere tãmma. ⁵ Miɛ nu dɔrpɔpuɔrbilonŋo maŋ hũmma tienŋo-i u ciɛra wuɔ:

«Diilo, nuɔni maŋ dii, nuɔni maŋ waa;
nuɔni maŋ Diilonŋ nuɔ, ŋ fafaanŋu temma si dii.

Niŋ ciɛ nel daama-i dumaa, ma yaanŋa yaa dumaanɔ-na.

⁶ Baŋ kuɔ ŋ baamba-i baa ŋ *pɔpuɔrbiemba-i,
ku'i ciɛ ŋ hã-ba tãmma wuɔ ba nyonŋ.

Baŋ taa ba taara kumanŋ ba daa-ku.»

⁷ Ku huonŋu-na, mi nu molo piiye mumbuolmun-terienŋu-na wuɔ: «Ninsonŋo! Itienŋ nuɔ, Diilonŋ nuɔ, Weimantienŋ nuɔ, ŋ maacemma-i hiere ma faa. Da ŋ pã umanŋ baa kumanŋ, ku'i saaya baa-yo.»

⁸ Naaliŋ-wuonŋo kã ka jier u kaanŋa-i bãanyufelle-na. Diɛ pãŋ bir ŋaa dãamu gbuu ta ku ye nuɔmba-i. ⁹ Bãanŋun fiɛ ku ye-ba, ba saa nanna ba cilɔbabalanŋo-i a fɛ Diilonŋo huonŋa-i, ba bir yanŋ aa ta ba tuora-yuɔ, ŋ siɛ suɔ wuɔ mamanŋ daanŋ-ban daama-i ma tienŋo yaa ufanŋo-i.

¹⁰⁻¹¹ Diilonŋ-wuonŋo kã ka jier u ciinŋa-i bĩŋwobalŋo fõŋgõtaanŋ-tetterre-na, u nileiŋa-i hiere aa pãŋ bir da kullu. Pãnniŋ karaa nuɔmba-na ta ni muliɛŋ-ba, baa gbuu ta ba wuo ba nyiɛni-i, ba saa nanna ba cilɔbabalanŋo-i, ba bir yanŋ aa ta ba tuora Dɔrwuonŋo-i.

¹² Niediei-wuonŋo kã ka jul u kaanŋa-i nuorabuɔ nanŋo-na, ba bĩ-yo Efurata. Nuoraanŋ daa kuɔ pãŋ kuol a ce jãmatigibaa-ba maŋ hilaanŋ bãpagũŋgu-na ba da ba da muncormu.

¹³ Ku huonŋu-na, mi da *jĩnabaa-ba siei. Unanŋo taa u hel jũŋo nunŋu-na, unanŋo-i bĩŋwobalŋo nunŋu-na, unanŋo-i u pɔpuɔrbilonŋo nunŋu-na.† Jĩnabaa daaba waa ŋaa mamaalmba. ¹⁴ Ba yaa *Sitãni cãarãamba-i ta ba ce himma-i. Ba ka wuɔra gbura jãmatigibaa-ba-i hiere hĩɛma-na wuɔ ba ji gãŋ baa Diilonŋo-i Weimantienŋo-i uŋ ka pigãanŋ u jãyãmma-i yiinŋu maŋ nuɔ-i.

¹⁵ Itienŋo waanŋ-ma wuɔ: «Niɛŋ, mi ka jo ŋaa cuoyuo muɔ. Umanŋ duɔ saa gonya duɔfũmmu aa tigiinŋ tĩɛna baa u jonŋorbaa-ba-i u nuonŋu-na, u yunŋu dɔlaa. U siɛ hel bebelle, a ce dumaanɔ-na senserre siɛ da-yo baa banamba-i.»

* **16:2** Karkuuyo: Niɛŋ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na. † **16:13** Bĩŋwobalŋo yaa bĩŋwuonŋo maŋ hilaa hũmma-na aa u pɔpuɔrbilonŋo yaa umanŋ hilaa hĩɛma-na. Niɛŋ sapitiri-i-na 13.

¹⁶ Jīnabaa baa tigiin jāmatigibaa-ba-i terienḡu nanḡu-na, ba bī-ku ebiremma-na «Ar-magedō».

¹⁷ Dərpəpuərbilonḡo maḡ niehāi-wuonḡo fara jier u ciinḡa-i a guola fafalumu-i. Miε nu molo piiye da gbagaga fōḡgōtaanḡ-teterre-na Diilodubuḡo-i-na wuḡ: «Ma tīε!» ¹⁸ Huonḡu fanḡu-na, diilonḡ wuḡ donḡ tuḡ nyiesīḡ aa tuḡ naar, terni-i hiere ijieni. Hīema gbuu sagalla baa fōḡgūḡ. Diilonḡ unḡ hielaa nelbiliemba-i ma temma saa sagalla dede! ¹⁹ Maḡ sagalaaya dumaanḡo-na, nebuḡ maḡ banḡ bīḡ-yonḡ *Babilōni-i wuḡ taalnu sōmma siei. U maacembabalamma saa karaanu Diilonḡo-i, wuḡ pigāanḡ-yo u jāyāmma-i. U ciε-yo ḡaa ba hāa moloḡo kombabalamma u nyonḡ. Aa nilēiḡa nanḡa-i jāmalābaa-ba-na hiere aa muonu. ²⁰ Tānni gbuo hiere baa dāmmanḡ-nuoraanḡuḡ diyaa hīema maḡ huonḡa-i, molo saa suḡ ninḡ curaa kusuonḡ-nu. ²¹ Diilonḡ wuḡ tuḡ dāa baa tāmpēkāḡkarēiḡa u nanḡ nuḡmba-i. Tālle diei gbāa yu kilobaa komuonḡa hāi. Kuḡ gbuu silaa balanḡ cor dumaanḡo-na, nuḡmba ta ba tuora Diilonḡo-i.

17

Babilōni dii ḡaa saasorcienḡo

¹ Ku huonḡu-na, *dərpəpuərbiemba niehāi maḡ waa baa cimmu niehāi, unanḡo jo ji gbē-mi wuḡ: «Jo mi ji pigāanḡ-ni kumanḡ ka haa saasorcienḡo maḡ tīenaana kanni hōlma-na. ² Jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere ba gaala baa-yo, u guolaaya nuḡmba yunni-i cor baa u saasorsīnni-i nilēiḡa-na hiere.»

³ Unḡ waanḡ mafamma-i, *Diilonḡ-Yal die sire-miε. Mi da dərpəpuərbilonḡ daa u kāa baa-mi hīenḡ-nu. Miε mi ne da ciēḡo nanḡo tīenaana bīḡwodāama nanḡo-na, Diilonḡo tuosīnniḡ-yireiḡa'i nyegāanḡ gbuo bīḡwuonḡ daayo-i hiere. U waa baa yunni niehāi baa yiēḡa cīncieluo. ⁴ Ciēḡ daayo naa gbuu diyaa u fεε baa kompafafanḡa nanḡa, ka waa dāa kaanḡa. Sēne saa waa dei u nuonḡu-na baa u nienḡa-na a naara u niibilenni-i. Sēne-ciinḡa waa u nanḡa-na, kaa naa yu baa kakarkuonḡ-bīmbīnni, baa saasor-bīmbīnni. ⁵ Yerre nande naa nyegēḡ u yaadamma-na. Di yunḡu naa fuo. Ku yaa daaku wuḡ: «Babilōnibuḡ yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuonḡo maḡ ciēḡ hiere miwaanḡo-na u nyu yaa-i.»

⁶ Mi ne da ciēḡ daayo nyuonḡ Diilonḡ-baamba tāmma-i a ye cor kolmanḡ temma. Banḡ kuḡ bamanḡ Yesu maama-na, u nyuonḡ ba tāmma-i ye. Miḡ daa ciēḡ daayo-i danḡ damma-i, kuḡ ce-mi gbεε. ⁷ Dərpəpuərbilonḡ wuḡ gbē-mi wuḡ: «Baa yanḡ ku ce-ni gbεε! Ciēḡ daayo-i baa bīḡwuonḡo maḡ tūyāa-yo, mi ka firre-bei pigāanḡ-ni. ⁸ Ninḡ daa bīḡwuonḡo maḡ daayo-i baa yunni niehāi baa yiēḡa cīncieluo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, ḡga fiεfiε-i-na uu si dii, u kuu. ḡga u ka sire hel fobabalaanḡu-na. Duḡ hel, u ka kā baa u yaanḡa ka kōsuonḡ u fεε. Nelbiliemba maḡ ba yireiḡa si dii cicēlmanḡ-sebe-i-na dii miwaanḡo jīnamma-na, da ba ji da-yo, ku ka ce-ba gbεε. Uu naa waa, fiεfiε-i-na, uu si dii, ḡga u ka bir jo.

⁹ «Terienḡ daaku-na fuḡ ḡ waa cēcēmuntienḡ nuḡ baa nelnurāḡ nuḡ. Bīḡwuonḡo yunni niehāi pigāanḡ tānni niehāi ciēḡ daayonḡ tīenaana nimanḡ nuḡ-i. Ni bi pigāanḡ jāmatigibaa niehāi. ¹⁰ Jāmatigibaa niehāi-baanḡ daaba-na, ba ndii ciε ba bāanḡu-i cor tī, aa u diei dii tuḡ ce u kūḡḡu-i; niehāi-wuonḡo saa hi nyugūḡ yogo. Duḡ ji nyugūḡ, u sie cō. ¹¹ Bīḡwuonḡo maḡ naa waa aa u saa ji waa, u nunḡu dii jāmatigibaa niehāi-baanḡ daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce jāmatigi, ba ce jāmatigibaa niisie. U ka kā baa u yaanḡa ka kōsuonḡ u fεε.

¹² «Yiēḡa cīncieluo maḡ ninḡ daa-ya bīḡwuonḡo-na daaya-i, jāmatigibaa-ba'i dumaanḡo-na, ḡga ba saa donḡ ba bāanḡu-i yogo. Ba ka hā-ba hūmelle-i ba ce ba bāanḡu-i baa bīḡwuonḡo-i lεr diei yonḡ. ¹³ Nelma diei dii jāmatigibaa daaba hōmmu-na hiere; ma yaa daama: a ce ba fōḡgūḡ-i ta ba cāa bīḡwuonḡo-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *Tūmbilonḡo-na, ḡga Tūmbilonḡ unḡ yenḡ yuntaamba-i hiere ba Yuntienḡo, aa tiraa waa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi, u ka yar-ba. U baamba-i, unḡ bīε bamanḡ, u yufellenḡ hilaa bamanḡ nuḡ-i, bamanḡ haa ba nanḡa-i yuḡ ba ka bi yar jāmatigibaa daaba-i.»

15 Dərpəpuərbilonjo tiraa gbē-mi wuə: «Nin daa kanni maŋ saasorcienj uŋ t̄fenaana kusuəŋ-nu, ni pigāaŋ nuəmba'i dumaanjo-na, ni pigāaŋ nilēiŋa'i dumaanjo-na, ni pigāaŋ nelmambaa-ba'i dumaanjo-na. 16 Nin daa yiēŋa c̄ncieluo maŋ daaya-i, mi waanma baa-ni miē jāmatigibaa-ba'i dumaanjo-na; bafamba-i baa biŋwuəŋo-i ba ka bigāaŋ saasorcienjo-i. Ba ka hūu u nagāŋ-niini-i aa firre-yuə yaŋ-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa dāamu. 17 Diilonjo yaa diyaa-ma ba hōmmu-na wuə ba ce-ma dumaanjo-na, kere u taara-mēi dumēi. Ba ka ce kuuduəŋgu a ce ba fōŋgūo-i ta ba cāa biŋwuəŋo-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumēi ba cie Diilonjo uŋ waan mamaŋ hiere maŋ ka perienj ce yiinju maŋ nuə-i.

18 «Aa nin daa cienjo maŋ daayo-i, u yaa *Babilōni-i, u yaa nebuə-i, u yaa jāmatigibaa-ba-i h̄iema-na hiere ba yuŋgu-na.»

18

Babilōni muonumma hii

1 Ku huəŋgu-na, mi da *dərpəpuərbilonjo naŋo hilaa dərə-i-na tuə hiire u jo. U waa nelbuə, u taa u caa ŋaa duəleŋo, a ce h̄iema-i hiere da cerre. 2 U piiye da gbagaga wuə: «U muyaanu! Babilōnibuə muyaanu hiere.

Terienju cie *jina ba terienju fiēfiē-i-na, ku cie jina ba muncəmmu.

Huribabalaamba maŋ molo sa taara u da ba yufelle, ba kāa ka t̄fē kusuəŋ-nu'i.*

3 Nuəmba-i nilēiŋa-na hiere ba diyaa ba gboluəŋgu u saasors̄ibabalanni-na.

Jāmatigibaa-ba-i h̄iema-na hiere ba gaala baa-yo aa u bisinnin̄-hālmaəŋgu cie torgociraamba ce waamba h̄iema-na hiere.»

4 Ku huəŋgu-na, mi tiraa nu molo piiye dərə-i-na wuə: «Mēi baan namaa, siireŋ na hel *Babilōni huəŋga-na, ni ma'i s̄i, na nunni ka waa u āmbabalma-na, aa kumaŋ ka haa-yuə, da na t̄fēna, ku ka bi haa-nēi. 5 U āmbabalma haaya ma-naa fuə ka ta ma yiēya diilonjo-i. Ma diei-maama saa karaanu Diilonjo-i. 6 Uŋ haa kumaŋ banamba-na, suuŋ ku s̄olaəŋgu-i yuə. Uŋ cie karaəŋgu maŋ baa nuəmba-i, cienj ku temma yuə na tir. Uŋ hāa nuəmba-i koŋgbaanjo maŋ temma-i ba nyəŋ, diyaan mamaŋ biē yaŋ mafamma-i tir na hā-yo. 7 Uŋ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u bāəŋgu-i dumaa baa gbeiŋa-i, haan muliēma-i yuə dumēi baa yaahuolo-i. Duə ce u tuə piiye u huəŋ-na wuə: «Mii dii ta mi ce mi bāəŋgu-i ŋaa jāmatigi muə. Bikulcienj muə s̄i, aa balaəŋgu c̄eraa ku da-mi.» 8 Yinduəŋgu yon āmbabalma-i hiere ma ka cure-yuə: Jarma ka har-yuə, balaəŋgu ka har-yuə, nyulmu ka bi har-yuə. Fuə f̄ere-i dāamu ka caa-yo. Ku pigāaŋ wuə Diilon-berru-i ponsaan-duulu s̄i.»†

9 Jāmatigibaa-ba-i h̄iema-na hiere ban gaala baa-yo aa ce ba bāəŋgu-i baa-yo, da ba ji da nyaas̄inni-i tugugu u yudərə-i-na, ba ka pāŋ haa ba nammu-i ba yunnin̄ ta ba kaal.

10 Korma ka da-ba ba yiēra da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piiye wuə:

«Gberē hayo-i temma-i daayo-i!

Babilōni naŋ s̄ulŋ daama!

Nuə baa ŋ fōŋgūo-i baa ŋ bəbəima-i hiere ŋ guəlamma saa gbuu bon bāəŋgu.»‡

11 Torgociraamba-i hiere h̄iema-na ba ka bi waa kuliin̄-kaaluŋ-nu wuə molo siē da s̄aa ba niisuorni-i. 12 Sēnē dii baa-ba, baa wargbē, baa niibilefafanni-i ni s̄inni-na hiere, baa kompafafammu-i mu s̄inni-na hiere, baa d̄enni maŋ hūəŋ v̄ammu, baa gbēlŋ-nyienin̄-b̄imb̄inni-i ni s̄inni-na hiere, baa daafafannin̄-b̄imb̄inni-i ni s̄inni-na hiere, baa k̄əv̄elluŋ-b̄imb̄inni-i ni s̄inni-na hiere, baa k̄olluŋ-nobimba-i ba s̄inni-na hiere, baa t̄ālēfēfēiŋa-i a s̄inni-na hiere. 13 Baŋ ceŋ nantiilma-i baa fiēlu maŋ, duu dii du s̄inni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusūnambaa-ba-i. Duvēŋo dii, namma dii, jūmmu dii, d̄imma dii, niimba dii, t̄ulmba dii, s̄ūnaamba dii, wotorobaa-ba dii, k̄oraamba bi dii.Š

* 18:2 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.19-22. † 18:8 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 48.8-9. ‡ 18:10 Niēŋ Esekial sebe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17. § 18:13 Niēŋ Esekial sebe-i-na (Ézéchiel) 27.12-13,22.

14 Ba ka ta ba piiye wuɔ: «Babilɔni, niŋ taa ŋ kuye nimaŋ hiere ni taa nyaasinniŋ, ŋ bimbifafanni taa aa yaŋ-ni; ŋ cɛraa ŋ tiraa da-ni.»

15 Torgociraamba maŋ ciɛ biŋkúntaamba Babilɔni-i-na, korma ka da-ba ba yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliŋ-kaaluŋgu* 16 aa ta ba piiye wuɔ: «Gbɛɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuɔ maŋ taa u diyaa u fɛɛ baa kompafafammu-i mu sinni-na hiere, baa niibile-fafanni-i ni sinni-na hiere, baa sɛnɛ-bimbinni-i ni sinni-na hiere.

17 Bimbifafaŋ daani biɛnamma saa gbuu boŋ bāaŋgu.»

Bamaŋ taaraayaŋ ba nuŋ-juuru-i dāmmaŋ-nuoraŋgu-na: Baatoŋ-gbartaamba-i, hūncortaamba-i, baa bamaŋ ciɛŋ maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasinni-i tugugu nelle yudɔɔ-i-na, ba ka yiɛra da yargaa 18 ta ba fara ba ne aa ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Nel daade bɔbɔima temma saa waa!» 19 Ba ka kúɔl hiɛma kúnna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal aa ta ba piiye wuɔ:

«Gbɛɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuɔ maŋ ciɛ baatontaamba ce waamba hiere baa u bisinniŋ-hálmaŋgu-i, u biɛnamma saa gbuu boŋ bāaŋgu.»†

20 Dɔrtaŋ namaa, taa na nyɛ! Diiloŋ-baaŋ namaa, taa na nyɛ! Yesu *pɔpuɔrbien namaa, taa na nyɛ! *Diilopɔpuɔrbien namaa, taa na bi nyɛ! Nebuɔ daa uŋ ciɛ karaŋgu maŋ baa-na, Diiloŋo pāa-yo baa kufanŋu sullu yaa-i.

21 Ku huonŋu-na, mi da *dɔrpɔpuɔrbiloŋo naŋo-i, fɔŋgúɔ waa-yuɔ. U biyaa tãmpɛbuɔ naŋo-i, uu dii ŋaa namelle, a fara naŋ-yo dii-yo dāmmaŋ-nuoraŋgu-na aa cira: «Babilɔni, nuɔ baa ŋ bɔbɔima-i hiere, ba ka fara nanna-niɛ dumandɛ'i nuɔ-i, molo siɛ tiraa da ŋ yufelle. 22 Fānaa siɛ ji waa ŋ huonŋa-na, koncomaraamba siɛ ji waa, tulahultaamba siɛ ji waa, gbamaraamba siɛ ji waa, nagāŋ-maacenciraamba siɛ ji waa. Molo cɛraa u tiraa nu buon duma ŋ huonŋa-na. 23 Fitŋ-cecerma ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa waŋ cɛjällen-maama ŋ huonŋa-na. 24 A naara kufanŋu-i, ba kuɔ Diilopɔpuɔrbiamba-i baa Diiloŋ-baamba-i naŋ huonŋa yaa nuɔ-i. Baŋ kuɔ bamaŋ hiere hiɛma-na, ŋ nuŋgu dii ba kuliŋgu-na.»

19

1 Ku huonŋu-na, mi nu ŋaa nelpūŋgu'i piyenŋ da gbagaga dɔɔ-i-na wuɔ:

«Yaŋ i tiɛ jaal Diiloŋo-i!

Koŋkoro dii baa u yaa-i, bɔbɔima gbɛ baa u yaa-i,

himma dii baa u yaa-i.

2 U maacemma faa aa ma yaŋga yaa dumaŋo-na.

U gāaŋ baa saasorcɛnampānto maŋ taa u celienŋ nuɔmba-i hiɛma-na hiere baa u kakarkuonŋo-i.

Uŋ kuɔ Diiloŋ-cāarāamba maŋ,

Diiloŋo suu ku sɔlaŋgu-i yuɔ.

3 Nebuɔ daayo dāamu sa ji diŋ dede, u nyaasinni sa ji yaŋ wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaŋ i tiɛ jaal Diiloŋo-i!»

4 Bincuɔmba komorre baa ba naa-baaŋ daaba-i, a naara bimuɔmba naa-baaŋ daaba-i*, ba sire dūuna jaal Diiloŋo-i fɔŋgɔtaŋ-tetterre-na aa ta ba piiye wuɔ:

«Ninsoŋo! Yaŋ i tiɛ jaal Diiloŋo-i!»

Tūmbiloŋo dɔrŋo ponsaŋgu-i

* 18:15 Niɛŋ Esekɛl sebɛ-i-na (Ézéchiel) 27.31,36. Bincuɔŋ daaba-i baa bimuɔŋ daaba-i, niɛŋ 4.4,6.

† 18:19 Niɛŋ Esekɛl sebɛ-i-na (Ézéchiel) 27.29-34.

* 19:4

⁵ Mafammanj ciε, molo niε piiye fõngõtaanj-tettere yanja-na wuɔ:
«Yaanj i tiε jaal Diilonjo-i!
Namaa namanj cãanj-yonj, namaa namanj kãanj-yonj,
nelbõmbõmbaa namaanjo-i, baa nyuɔnyuɔ-baanj namaanjo-i hiere,
taa na jaal Diilonjo-i.»

⁶ Ku huonju-na, mi da ñaa nelpũngu'i piiyenj. Ba piiyuo taa u du ñaa hũnjulamma. Ku waa ñaa diilonj-naarma. Ba taa ba piiye wuɔ:

«Yaanj i tiε jaal Diilonjo-i!

Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo yaa weima-i hiere ma yun-^{nu} fiεfiε-i.

⁷ Yaanj i yanj i hõmmu fẽ i tiε nyε

aa tiε gbɛliεnj Diilonjo-i!

*Tũmbilonjo dõrjo ponsaangu hii tí,
u dõrjo tigiinj u fεε tí.

⁸ Ba hãa dõrcienjo-i jonjorfelenjo u dii.

Banj nyiε-yo baa kompanja manj, ka caa da muimui!»

Kompanj daaka pigãanj Diilonj-baamba maacenfafamma yaa-i.

⁹ *Dõrpõpuɔrbilonjo gbẽ-mi wuɔ: «Nyεgẽnj nel daama-i wuɔ: «Banj biε bamanj *Tũmbilonjo kãlle-na, ba yunni dõlaa.» Aa tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma hilaa Diilo fuɔ fεεnj nun-^{nu}, huhurma sí mɛi.»

¹⁰ Mi dũuna u yaanja-na miε mi jaal-o, u gbẽ-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuɔjo-i baa bamanj wuɔyaanj Yesunj juɔ baa ninsojo manj u hũmelle-i, ii dii kuuduonju yaa-i. Diilonj-cãaraanj miε hiere, unaa saa maar unajo. Diilonjo'i gbɛ baa jaalunj daaku temma-i.»

Yesunj juɔ baa ninsojo manj, *Diilopõpuɔrbiembanj waanj mamanj hiere, ma hilaa u yaa nuɔ-i.

Berru wuyaa biñwobaljo-i

¹¹ Ku huonju-na, mi da dõrɔ puurii. Unj puurii dumaanjo-na, mi da naacoljo nanjo nyugãanj sũmpilanj-na. Ba bi naacoljo-i Nelviinjo, u yerre nande yaa Ninsontienjo. U suɔ gεrma aa u ce berru-i u ninsoj-na. ¹² U yufienja taa a caa ñaa dãamu, aa nyantuolbaa-ba waa bõi u yunju-na. Yerre nande naa nyεgẽnj yuɔ, da ma hel fuɔ-i-na molo sa suɔ di yunju-i. ¹³ Jonjoruo manj waa u nuonju-na, uu naa gbuo baa tãmma hiere. U yerre nande yaa waa wuɔ: Diilonj-nelma. ¹⁴ Dõrsorosibaa-ba cu u huon-^{nu} baa sũmpielmba aa naa dii bĩmbĩpielni, dugaangu saa waa ku diei nuɔ. ¹⁵ Jigãpõruonju waa u nunju-na, ku maama saa naa fa baa dõdõlma-i. U ka ce ku yaa-i a muo nuɔmba-i niliɛnja-na hiere. U yaa ka waa ba yun-^{nu} baa kõllunj-bũle. U yaa ka bi kãmal-ba ñaa banj kãmal *εresε dumaa a hiel u hũmma-i, ku yaa ba ka suɔ Itienjo-i Diilonjo jãyãmma-i. ¹⁶ U sɛnni nyεgãanj u jonjoruo-i-na baa u corre-na wuɔ: «Jãmatigi ba Jãmatigi, yuntaamba Yuntienjo.»

¹⁷ Ku huonju-na, mi da *dõrpõpuɔrbilonjo nanjo yieraaya bãanyufelle-na. Wuɔ piiye da gbagaga baa dũnaamba-i baa kpaalbaa-ba-i dii fẽnfɛlle-na wuɔ: «Diilonjo ciε kãlle, juɔnj na ji wuo niwuoni-i. ¹⁸ Juɔnj na ji wuo jãmatigi ba kũɔma-i baa sorosi ba maama-i, baa ba yuntaamba bi maama-i. Juɔnj na ji wuo sũnaamba-i baa ba taamba kũɔma-i. Nelbiliemba-i hiere ba kũɔma dii: Kõraamba-i baa nebimba-i, ba kũɔma dii; nelbõmbõmbaa-ba-i baa nyuɔnyuɔ-baamba maama bi dii, juɔnj na ji wuo.»

¹⁹ Ku huonju-na, mi da biñwobaljo-i baa jãmatigibaa-ba-i hĩema-na hiere ba tigiinj baa ba sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sũmpilantienjo-i baa u bi sorosibaa-ba-i.

²⁰ Sũmpilantienj wuɔ bel biñwobaljo-i baa u põpuɔrbilonjo-i†. Põpuɔrbilonjo fanjo yaa taa u ce gbεε-weima-i u cu nuɔmba yammu-i ba ta ba cu biñwobaljo huon-^{nu}. Bamanj

† 19:20 Biñwobaljo yaa biñwuonjo manj hilaa hũmma-na aa u põpuɔrbilonjo yaa umanj hilaa hĩema-na. Niεnj sapitiri 13 baa 16.13.

naa haa bīṅwobalṅo dānyuṵ-i ba fereṅ nuṵ aa ta ba dūuna u karkuuyo† yaanḡa-na, u cie gberε-weima famma yaa a pira-bei. Sūmpilantien ṅ bilaa-ba, wuṵ dii-ba cicēlma dāṅgbṵḡuṅḡu naṅ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāṅḡu-i. ²¹ Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigāpṵruṅḡu maṅ waa u nuṅḡu-na. Dūnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba bāṅḡu-i.

20

Bien nuṵsiba ndii yuntestīni-i

¹ Ku huṅḡu-na, miε mi ne da *dṵrpṵpṵrbilonṅo naṅo hiire u jo. Fobabalaanḡu diele waa u naṅḡa-na baa jṵlgṵbuṵ naṅo. ² Ṫṅ juṵ ji hi, u bel jīεbīncṵiṅo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāṅo. U bilaa-yo vaa-yo baa jṵlgṵ-i u duṵ ce bien nuṵsiba ndii. ³ Ṫṅ vaa-yo dumaanṅo-na, u ε-yo dii-yo fobabalaanḡu-na aa gbonu-kuṵ baa diele-i aa tiεlaa-kuṵ wuṵ u baa gbāa hel ka pira moloṅo bien daaya hṵlma-na. Bien daaya da a cor, ba ka suṵ hiel-o nanna u da yinni cεlle.

⁴ Kufanḡu huṅḡu-na, mi da fṅḡṵtaanḡ-titiεṅa. Bamanḡ waa tīεna-yεi ba hāa-ba fṅḡṵ-i ba ta ba gεr. Aa baṅ kuṵ bamanḡ wuṵ ba cuu Yesu ninsonṅo huṅḡ-nu, baṅ kuṵ bamanḡ Diilonḡ-nelma maama-na, miε bi da bafamba yalεiṅa-i. Kufanḡu taamba saa ta ba dūuna bīṅwobalṅo yaanḡa-na baa u karkuuyo* bi yaanḡa-na. Ba saa naa bi haa u dānyuṵ-i ba fereṅ nuṵ. Kuṅ cie dumaanṅo-na, baa sire kuṅ-nelle-na a jo ji tīεna fṅḡṵ-i-na baa *Kirsai da ba ce bien nuṵsiba ndii. ⁵ Kuomba siredīεlāmma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bien daaya ka tī aa ba suṵ sire. ⁶ Bamanḡ ka sire siredīεlāmma-na, ba yunni dṵlaa! Baṅ yeṅ Diilonḡ-baamba, hāalīṅ-kuliṅḡu yufelle bei. Ba ka ce *Diilojigāntaamba baa *Kirsai jigāntaamba aa ba ka tīεna fṅḡṵ-i-na baa Kirsai bien nuṵsiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitāni-i

⁷ Bien nuṵsiba ndii-waanḡ daaya da a cor, ba ka hiel *Sitāni-i u kaso-i-na. ⁸ Duṵ hel, u ka wuṵra bīṅ nileiṅa-na hiere a tāal Gṵgi-i baa Magṵgi-i†. Ba bī nelbiliemba yaa dumaanṅo-na. U ka wuṵra gbura-bei wuṵ ba ji ce bεrru baa Diilonṅo-i. Ba ka hel ṅaa nyεiṅo. ⁹ Ba hilaa terni-na hiere a jo ji dii Diilonḡ-baamba terienḡu-i huṅḡa, Diilonḡ ṅ kuyen nelle maṅ maama-i, ba juṵ ji dii-de huṅḡa. ṅḡa dāamu hilaa dṵrṵ-i-na a jo ji kukul-ba hiere. ¹⁰ Sitāni maṅ taa u tāal-ba, ba bilaa ufanṅo-i dii-yo dāṅgbṵḡuṅḡu-na u kā ka yuṵ bīṅwobalṅo-i baa u pṵpṵrbilonṅo-i†. Ba ka ce sūlma-i terienḡu-na bāanḡu-i baa isuṅḡu-i ba sa ji hel-mεi dede.

Diilonḡ ṅ ka gεr dumaa

¹¹ Ku huṅḡu-na, mi da fṅḡṵtaanḡ-tetembuṵ naṅo-i, u waa uupilaṅo; baa u Tienṅo-i u dṵrṵ. Dṵrṵ-i baa hīεma-i ni gbar halanḡ kutienṅo caanḡu-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huṅḡu-na, mi da nelbṵmbṵmbaa-ba maṅ kuu baa nyuṵnyuṵ-baamba-i hiere, ba yiεraaya fṅḡṵtaanḡ-teterre yaanḡa-na, aa da sebebbaa-ba namba puurii, aa bi da cicēlmanḡ-wuṅṅo puurii. Baa gεr kuṅ daaba-i hiere ba āndaanḡu-i a saanu baa baṅ cie kumanḡ hīεma-na, a saanu baa mamanḡ nyεgāanḡ sebebbaa daaba-na. ¹³ Hūmmanḡ wuyaa nuṵmba maṅ hiere, maa jo baa-ba. Kuliṅḡu-i baa kuṅ-nellenḡ wuyaa bamanḡ hiere, niε jo baa-ba. Baa gεr ba āndaanḡu-i hiere a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Baṅ juṵ gεr-ba tī, baa ε kuliṅḡu-i baa kuṅ-nelle-i dii-ni dāṅgbṵḡuṅḡu-na. Hāalīṅ-kuliṅḡu yaa dāṅgbṵḡuṅḡu daaku-i. ¹⁵ Bamanḡ yirεiṅa-i saa waa cicēlmanḡ-sebε-i-na hiere baa bi ε bafamba-i dii-ba dāṅgbṵḡuṅḡu-na.

† **19:20** Karkuuyo: Niεṅ 14.9 baa naaruṵ-i-na cicaara-i-na. * **20:4** Karkuuyo: Niεṅ 14.9 baa naaruṵ-i-na cicaara-i-na. † **20:8** Gṵgi-i baa Magṵgi-i: Ba bī Diilonḡ-bigāarāamba yaa dumaanṅo-na bande-i-na. Niεṅ Esekiel sebε-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. † **20:10** Bīṅwobalṅo-i baa u pṵpṵrbilonṅo-i, ne-ku 19.20 baa naaruṵ-i cicaara-i-na.

21

Dərfeleŋo baa h̄efelemma

¹ Ku huonŋu-na, mi da dərfeleŋo baa h̄efelemma*. Niman waa d̄ielūo-i-na ni gbuyaa. Dāmmaŋ-nuoraanŋu saa waa. ² Aa da Diilonŋo nelle hilaa dərɔ-i-na ta di hiire di jo. Yerusalemufeleŋo yaa juon dumaanŋo-na. U maama saa fa baa fafaanŋu-i. U gbuu migāan u fere ŋaa s̄injārāŋ uŋ diiyan u fere dumaa duɔ ka puona baa u dərŋo-i. ³ Miε nu molo piiye da gbagaga f̄onŋōtaan-teterre-na wuɔ: «Diilonŋ-munt̄ienammu dii nelbiliemba h̄alma-na fiεfiε-i-na! U ka t̄ena baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuɔ fere yaa ka waa baa-ba, u'i ka waa ba Diilonŋo-i.† ⁴ U ka hur ba nyinyɔlma-i hiere. Kuliŋgu sie tiraa waa, balaanŋu sie tiraa waa, kaalunŋu sie tiraa waa, mul̄ema sie tiraa waa. Ancɔlomma gbuyaa hiere.‡»

⁵ Kufanŋu huonŋu-na, uman t̄enaana f̄onŋōtaan-teterre-na u cira: «Fiεfiε-i-na, mi bir b̄imb̄inni-i hiere niifelenni.» Aa gb̄ε-mi wuɔ: «Nel daama-i hiere ninsonŋo, nyeḡēŋ-ma ŋ j̄ina. Huhurma si dii-mei.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fiεfiε-i-na, mi ciε mi maacemma-i t̄i! Muɔmei yaanŋa-i, muɔmei huonŋu-i; muɔmei mundommu-i, muɔmei mumb̄almu-i. § H̄un̄kuɔs̄in da ni bel uman, mi ka h̄a-yo cic̄elman̄-h̄unfoelen̄-h̄umma-i gb̄anŋb̄an u nyɔŋ.* ⁷ Da ku saa yar uman, mi ka p̄a-yo p̄an daama yaa-i. Mi ka waa u Diilonŋ muɔ aa u waa mi bepolŋo. ⁸ Aa kortaamba-i baa baman naana mi h̄umelle-i, baa p̄ɔp̄ɔraamba-i, baa nelkuraamba-i, baa baman ciεŋ b̄in̄wos̄inni-i, baa isuɔtaamba-i, baa cuf̄ebuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i d̄anŋgb̄oŋuŋu nan temma-na, ku maama saa fa baa h̄ul̄laanŋu-i. H̄aal̄in̄-kuliŋgu yaa ka waa kufanŋu-i.»

Yerusalemufeleŋo

⁹ *D̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba nieh̄ai-baamba man naa bella cimmu nieh̄ai-muumu-i baa āmbalperiema-i mu h̄ommu-na, unanŋo jo ji gb̄ε-mi wuɔ: «Jo mi ji pigāan-ni s̄injārāŋo-i, jo ŋ ji da *T̄umbilonŋo dərŋo-i.»

¹⁰ *Diilonŋ-Yal die sire-miε. Mi da d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonŋo k̄aa baa-mi t̄anujaataama nanŋo dərɔ-i-na ka pigāan-mi Diilonŋo nelle-i, ka pigāan-mi Yerusalemu man hilaa dərɔ-i-na tuɔ hiire u jo. ¹¹ Diilonŋo naa ce u tuɔ caa da kpoikpoi ŋaa fuɔ uŋ caa dumaa. U taa u caa ŋaa jape-t̄āmp̄elle, da muimui ŋaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama nanŋo naa dii-yo huonŋa, baa dumien̄a c̄incieluo a h̄ai, baa d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba c̄incieluo ba bi h̄ai ba ta ba niya dumien̄ daaya-i. Baa naa nyeḡēŋ *Isirahel d̄unni c̄incieluo ni h̄ai niini yireiŋa-i dumien̄a yammu-na, d̄unŋu d̄unŋu baa ku dumelle. ¹³ Dumien̄a sa-a-siei waa koko yammu naa-i-na hiere: a siei b̄apagunŋu-na, a siei b̄asuurunŋu-na, a siei d̄oryanŋa-na, a bi siei cicaaryanŋa-na.† ¹⁴ Baa naa j̄ina koko daayo tuole-i baa t̄āmp̄ien̄ c̄incieluo a h̄ai. Baa naa bi nyeḡēŋ T̄umbilonŋo *p̄ɔpuɔrbien̄ c̄incieluo ba h̄ai baamba yireiŋa-i t̄āmp̄ien̄ daaya-na.

¹⁵ Kuufinŋu waa baa d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonŋo man taa u piiye baa-mi. Ku waa s̄enε-gboruonŋu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumien̄-yammu-i baa koko fuɔ fere-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa p̄ɔḡonni naa, di p̄ɔp̄ɔrma taa ma saa baa di kpokpomumma-i. D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonŋ wuɔ fi-de hiere baa u gboruonŋu-i a da yiŋgu diei yuu sitadibaa‡ neifien̄-niediei; ku saa baa kilobaa neifelle nuɔs̄uɔ. Di p̄ɔp̄ɔrma-i baa di kpokpomumma waa kuuduonŋu, halle baa di jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wuɔ fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilien̄ miε nak̄orni§ komuonŋ-nieh̄ai baa ni naa; ku saa baa metiribaa komuonŋa siei baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko

* 21:1 Dərfeleŋo baa h̄efelemma: Nien̄ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 65.17. † 21:3 Nien̄ Esek̄iel sebe-i-na (Ézéchiel) 37.27.

‡ 21:4 Nien̄ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25.8; 35.10; 65.19. § 21:6 Nien̄ 1.8. * 21:6 Nien̄ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 55.1. † 21:13 Nien̄ Esek̄iel sebe-i-na (Ézéchiel) 48.30-35. ‡ 21:16 Sitadibaa: Gireki ba niifinni-i. Sitadi diei yuu

metiribaa nuɔs̄uɔ. Terienŋu fanŋu-na, sitadibaa neifien̄-niediei yuu kilobaa neifelle nuɔs̄uɔ temma. § 21:17 Nak̄orni: Yiinataamba taa ba fi baa ba nak̄orni-i, a ce dumaanŋo-na ba kuufinŋu-i ba bi-ku nak̄oruonŋu. Nak̄oruonŋu diei saa baa metiri boluonŋ temma.

daayo naa ma baa jape-tämpêlle, aa nelle fande fεε-i di ma baa sēne kerre. Sēne daayo taa u ne u tǎnu ŋaa kamoelé. ¹⁹ Tämpêfεfεiŋa-i a sǐnni-na hiere a yaa naa ce tuɔlɔnu koko tuole-i:

Dǐelǎ-diele-i jape-tämpêlle,
hǎalǐŋ-diele-i safir-tämpêlle,
sielǐŋ-diele-i agate-tämpêlle,
naalǐŋ-diele-i emerodi-tämpêlle,
²⁰ diilulǐŋ-diele-i onike-tämpêlle,
niediei-diele-i sarduɔni-tämpêlle,
niehǎi-diele-i kirsoliti-tämpêlle,
niisiei-diele-i beril-tämpêlle,
nennaa-diele-i topasi-tämpêlle,
cǐnciel-diele-i kirsopasi-tämpêlle,
cǐncieluo baa dǐelǎ-diele-i turkuɔsi-tämpêlle
aa cǐncieluo baa hǎalǐŋ-diele-i ametisi-tämpêlle.

²¹ Baa naa sisǐŋ dumieŋa cǐncieluo baa a hǎi-waŋ daaya dǔnfenni-i baa niibilenniŋ-tämpieŋa. Dǔnfiŋgu diei tämpêfifille diei. Baa naa ce sēne-kerre a haa ponsanatigerre-na hiere. U taa u ne u tǎnu ŋaa kamoelé.*

²² Diilonǐŋ-dǔŋgu saa waa nel daade-na. Itienǐŋ-i Diilonǐŋ-i Weimantienǐŋ-i, baa *Tǔmbilonǐŋ-i, baŋ yeŋ ba fεε, yungu si dii Diilonǐŋ-dǔŋgu waama-na. ²³ Diilonǐŋ uŋ ciε di ta di caa kpoikpoi dumaanǐŋ-na, bǎaŋ-maama saa waa bei, ceŋ-maama saa bi waa bei. Tǔmbilonǐŋ yaa waa ba fitǐnuɔ-i. ²⁴ Nuɔmba-i nilieŋa-na hiere, ba ka ta ba ce ba bǎaŋgu-i nel daade cecerma-na. Jǎmatigibaa-ba-i hǐema-na hiere, ba ka jo baa ba nagǎŋ-niini-i kusuɔŋ-nu'i. ²⁵ Ba sa suɔ isuɔŋgu nel daade-na, a ce dumaanǐŋ-na di dumieŋa yammu sa bǐŋ da. ²⁶ Ba ka jo baa nilieŋa-i hiere a bǐmbǐfafanni-i baa a daluɔ-i kusuɔŋ-nu'i. ²⁷ Ŋga bǐŋkǔbabalaanǐŋu siε gbǎa suur-diε, pɔpɔraamba siε gbǎa suur, coikartaamba siε bi gbǎa suur. Baŋ nyεgǎaŋ bamaŋ yireiŋa-i Tǔmbilonǐŋo cicelmaŋ-sebe-i-na, ba yaa ka suur yon.†

22

¹ *Dɔrpɔpuɔrbilonǐŋ wuɔ pigǎaŋ-mi cǐcelmaŋ-nuoraanǐŋu-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekilek-ile. Ku taa ku bǔŋ ku hel Diilonǐŋo-i baa Tǔmbilonǐŋo-i ba teterre yaa nuɔ-i* ² ku suur nellen-huɔŋga-na. Cǐcelmaŋ-tibiŋgu waa nuoraanǐŋ daaku kɔtɔnni hǎi-i-na hiere. Ku taa ku maŋ cǐncieluo i hǎi benduɔle-na; ceŋo ceŋo ku maŋ. Ba taa ba ce perru baa ku fielu-i nileiŋa-na hiere. ³ Diilonǐŋ uŋ haa u nubabalaanǐŋu-i kumaŋ nuɔ-i, ku siε gbǎa da nel daade-na.

Diilonǐŋo-i baa Tǔmbilonǐŋo-i ba teterre ka waa nellen-huɔŋga-na. Diilonǐŋo cǎarǎamba ka ta ba jo ba jaal-o diε. ⁴ Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyεgǎŋ ba yaadamma-na. ⁵ Itienǐŋo-i Diilonǐŋo ka ce terienǐŋu-i cerre hǎ-ba. A ce dumaanǐŋo-na ba siε tiraa ta ba suɔ isuɔŋgu nel daade-na; fitǐŋ-maama siε tiraa waa-bei, bǎaŋ-maama siε bi tiraa waa-bei. Ba ka tǐε fǐŋgǔɔ-i-na gbula, ba sa ji kǎ terienǐŋu.

Yesu jomma piyaa

⁶ Ku huonǐŋu-na, *dɔrpɔpuɔrbilonǐŋo gbε-mi wuɔ: «Nel daama-i hiere ninsonǐŋo, huhurma si dii-mεi. Itienǐŋo-i Diilonǐŋo maŋ diyaanǐŋ nelma-i u *pɔpuɔrbiemba nunni-na, u puɔraa u dɔrpɔpuɔrbilonǐŋo duɔ ji tǔnu u cǎarǎamba-i mamaŋ ka ce yibienǐŋ daaya-na.»

⁷ Yesu waanǐŋ-ma wuɔ: «Nǐeŋ, mi ka jo yibienǐŋ daaya-na! Bamaŋ bilaa nelma maŋ nyεgǎaŋ sebe daayo-na nammu hǎi, kutaamba yunni dɔlaa.»

⁸ Nel daama-i hiere, muɔ Nsǎa mi daa-ma nuɔ, aa tiraa nu-ma baa mi tǔnni-i. Miŋ daa-ma dumaanǐŋo-na, dɔrpɔpuɔrbilonǐŋo maŋ pigǎaŋ-mi baa-ma, mi dǔuna u yaanǐŋa-na da

* **21:21** Nǐeŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 54.11-12. † **21:27** Nǐeŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 60.3-5,11,19-20; 52.1 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 44.9. * **22:1** Cǐcelmaŋ-nuoraanǐŋu: Nǐeŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8.

mi jaal-o. ⁹ U gbě-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuɔŋo-i hiere Diilonɔ-cāarāaŋ miε. Ii dii kuuduɔŋgu yaa baa ŋ natobimba-i *Diilopɔpuɔrbiembra-i, baa bamaŋ bilaa sebe daayo nelma-i nammu hāi hiere; unaa saa maar unanɔ. Diilonɔ'i gbě baa jaalunɔ daaku temma-i!»

¹⁰ Aa naa cira: «Nel daama cemmanɔ-huɔŋgu hii tɪ, a ce dumaanɔ-na baa fuo mamaŋ nyegāaŋ sebe daayo-na. ¹¹ Bamaŋ ciεŋ kuubabalaanɔ-i, ba cor baa ba kuubabalaanɔ cemmanɔ-i. Bamaŋ guɔlaaya ba fεε, ba cor ba ta ba guɔla ba fεε ba kã. Bamaŋ ciεŋ ānfafamma-i, ba faya ba fεε baa ma cemmanɔ-i. Bamaŋ biyaa Diilonɔ-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilonɔ huɔŋga-i.»

¹² Yesu waanɔ-ma wuɔ: «Niεŋ, mi ka jo yibienɔ daaya-na! Aa da miε mi jo, mi ka bel bɪŋkūŋgu mi nanɔ-na ji pã nelieŋo nelieŋo baa u maacemma sullu-i.†

¹³ Muɔmɛi yaanɔga-i muɔmɛi huonɔgu-i, muɔmɛi dɛlũɔ muɔmɛi tuogbuole-i, muɔmɛi mundommu-i muɔmɛi mumbālmɔ-i.‡ ¹⁴ Bamaŋ saaraanɔ ba jonɔgorbaa-ba-i ba yunni dɔlaa. Ba ka da wuo cicɛlmanɔ-tibiinɔgu bienɔ-i aa da munsuurmu Yerusalemufelɛŋo-na.

¹⁵ Nga pɔpɔraamba-i, baa isuɔtaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cufɛbuoltaamba-i, baa coimanɔ muyaanu bamaŋ yunni-i hiere ba siε da munsuurmu.

¹⁶ «Muɔ Yesu, muɔmɛi puɔraa mi dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ-i baa nel daama-i u duɔ ji wanɔ-ma pigāaŋ Diilonɔ-dūŋ-baanɔ namaanɔ-i hiere. Muɔmɛi *Davidi hāayɛlɔ muɔŋo-i. Muɔmɛi cuomɔele-i§.»

¹⁷ *Diilonɔ-Yalle-i baa Tūmbilonɔ dɔrɔŋo-i* ba cira: «Jo!»

Umaŋ duɔ bi nu-ma, u gbě u cira: «Jo!»

Hūŋkuɔsɪŋ da ni bel umaŋ, kutienɔ jo. Umaŋ duɔ tuɔ taara cicɛlmanɔ-hūmma-i, u jo u ka da-ma gbāŋgbāŋ.

Andaperienɔgu

¹⁸ Muɔ Nsāa, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma manɔ waanɔ sebe daayo-na, nuɔni manɔ da ŋ nu-ma aa dii kuanɔgu mɛi naara, āmbalma manɔ maama-i waanɔ sebe huɔŋga-na, Diilonɔ ka naara-mɛi ŋ muliema-na. ¹⁹ Umaŋ duɔ bi hiel kuanɔgu nel daama-na, Diilonɔ ka hiel kutienɔ nunɔgu-i bimbifafanni manɔ maama-i waanɔ sebe daayo-na: U siε da wuo cicɛlmanɔ-tibiinɔgu bienɔ-i, u siε bi da suur Diilonɔ nelle-na.

²⁰ Ninsowaranɔ yaa waanɔ daama-i baa-mi hiere, u gbaraa-ma wuɔ: «Mi ka jo yibienɔ daaya-na ninsonɔ.»

Yesu, Itienɔ nuɔ, jo! Mi taara ku yaa-i.

²¹ Itienɔ-i Yesu u kāyā-nei hiere.

† 22:12 Niεŋ Gbeliemanɔ-nalāanɔgu-na (Psaume) 28.4 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. ‡ 22:13 Niεŋ 1.8. § 22:16 Niεŋ 2.28; 5.5. * 22:17 *Tūmbilonɔ dɔrɔŋo yaa Diilonɔ-dūŋ-baamba-i. Niεŋ 19.5-10.